

19011

IO. STEPHANI
DVRANTI,
IC. CELEBERRIMI,

Secretioris Regij Consistorij Consiliarij, & Amplissimi Senatus
Tholosani quondam Præsidis,

QVÆSTIONES
NOTATISSIMÆ,

*Ex utroque iure decise, & in suprema Tholosani Senatus Curia collectæ;
quarum nonnullæ iam antea quidem in lucem editæ,*

Nunc autem ex Cod. MS. boni libe emaculatæ, & LXXIX.
Quæstionibus, quæ prius decessit, auctæ.

*His adduntur Notæ, siue dissertationes IACOBI FERRERII, in
eadem Curia Patrom olim dignissimi.*

Cum Summaris, & duplici Indice, vno Quæstionum, altero rerum
singularum locupletissimis.

Studio & operâ IO FERREII IC. Franci.

LVGDVNI,
Sumptibus IO. PETRI CHARLOT.

M. DC. XXIV.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

42

AMPLISSIMO,
AC NOBILISSIMO
VIRO,
DN. PETRO
DE SEVE,
DN. DE MONTELLIER,
REGIO CONSILIARIO,
ET PRÆSIDI
IN CVRIA PRÆSIDIALI,
PRÆFECTVRAQVE LVGDVN.
MERITISSIMO.

ONSCRIPSERAT Vir Nobilissimus, IO. STEPHANVS DVRAntI, suo tempore Iurisconsultus inter paucos celeberrimus, & Togatorum lumen, Quæstiones valde vtibiles, quæ partem bienniò editæ, partem nunc, & vnâ
† 2 omnes

omnes prodire, PRÆSES AMPLISSIME, tuo sub auspicio gestiunt.

Nec immeritò; cui enim eius generis monumenta, quæ de iure quærendo viri ingenio & doctrinâ præstantes reliquerint, rectius dicentur quàm tibi, qui

Iuris & aquarum cultor sanctissimè legum,
& non loco magis quàm prudentiâ Præses? Aut quem illi potius respiciant, qui æquum ab iniquo separare, & scriptis suis illustrare suscipiunt, quàm eum qui legalem scientiam sibi & supernè datam, & in animo consignatam præ se ferat, Auctoriq̃e tum virtute, tum dignitate similis. Nam, si dignitatem specto, quod ille Tholosæ, tu hîc Lugduni summo omnium applausu audis, & ambo de virtute æquè contenditis. Accedit auctoris qua id tibi deposcas, & abs me deberi nullus equidem inficior.

Accipe igitur, AMPLISSIME PRÆSES, quod tuum, tibiq̃e mancipatum iure est, & ob paginæ brevitatem ne spernas. mole id quidem exiguum & pusillum, viribus autem amplum & magnum est; quod tu longè melius quàm ego, ipse perspicias, qui omnium optimè vtrumque illud *δίκαιον*, quod hîc Auctor decidendo sequitur, exploratum & perspectum habes.

Mihi

Mihi certè fatis erit , si quale id cumque muneris , tibi non ingratum , nec Amplitudine tua indignum intellexero , quorum alteram rei , quâ de hîc agitur , dignitas , alterum Auctoris merita pollicentur. In hoc desino , & supremum Numen veneror , vti Ampl. T. diu Regi , diu Patriæ florentem seruet , & incolumem.

V A L E , Amplissime & Nobilissime Domine , cui officia simul & cultum defero. Ex Bibliothecio meo pridie Calendarum Iunij. M. DC. XXIV.

N O B. A M P L. T.

Observantiss.

I O. P E T R V S C H A R L O T.

AMICE LECTOR,

NUNC biennium est, quo quadraginta & octo Auctoris nostri *Quaestiones* diem primum viderant. Sed, proh pudor! adeò deprauata & ac mutila, ut vix lineam inueneris, cui menda non plurima inerant; ita ut nouum *Augiæ* stabulũ nuncupari haut potuisset iniuriã. omitto auctoritates iuris, & citationes, quæ corruptissimæ omnes uno verbo fuerant; quod te auertere potius, quàm allicere poterat. Factum autem his secundis curis, ut omnia ederentur rectius, & tam hæc, quàm cætera Auctoris scripta laude posterâ recens crescerent. Adiectæ sunt aliæ septuaginta nouem *Quaestiones* utilissimæ, quæ cæcis κειμήλια penes hæredes adseruata in hunc diem euulgata nondum fuerant. Summaria insuper *Quaestionibus* addita, ut quæ ab Auctore pluribus deducta, tibi vel paucissimis innotescerent. V. & his bone Læctor fruiere.

APPRO

A P P R O B A T I O.

Nos infrà scripti S. Theologiæ Doctores fidem facimus, visum à nobis perlectumque librum, qui inscribitur, *Io. Stephani Duranti I.C. Celeberrimi, Quaestiones notatissima, cum notis Iacobi Ferrerij, &c.* in quo nihil fidei Catholicæ, Apostolicæ, Romanæ contrarium animaduersum, quin opus ipsum doctâ variorum & quotidie occurrentium casuum ac quaestionum decisione illustre ac vtile. Datum Lugduni vndecimo die Februarij. 1624.

FR. ROBERTVS BERTHELOT Episc. Damasci.
FR. CLAVDIVS COCHET Dominicanæ fam.
Lug. Alumnus, & Prior.

P E R M I S S I O.

Librum cui titulus est, *Io. Stephani Duranti I.C. Quaestiones notatissima*, typis mandari, & in lucem mitti à Io. Petro Charlot Bibliopola Lugdunensi ego Consiliarius & Procurator Regius consentio. 10. Maij 1624.

P V G E T.

Librum hunc inscriptum, *Io. Stephani Duranti, I.C. Celeberrimi, Quaestiones notatissima*, à Io. Petro Charlot Bibliopola Lugdunensi, in lucem edi permittimus, & ne quis citra factam ei ab ipso potestatem denuo excudat interdiciamus. Lugduni 11. Maij 1624.

DE CHAPONAY.

SVMMA PRIVILEGII
Regis Christianissimi.

VDOVICVS. XIII. Dei gratiâ Galliarũ & Nauarræ Rex Christianissimus, singulari priuilegio sanxit, ne quis per vniuersos Regnorum suorum fines, intra decennium, à die editionis primæ computandum, imprimat, seu typis excudendum curet, & vænalem habeat librum qui inscribitur, *Io. Stephani Duranti I.C. Celeberrimi Quæstiones notatissimæ, ex vtroque iure decisæ, &c.* præter Io. Petrum Charlot Bibliopolam Lugdunensem, aut illos, quibus ipsemet concesserit. Qui secus faxit, præter librorum confiscationem pœnæ arbitrariæ illatione mulctabitur; vti latius patet in litteris datis Compendij 16. Aprilis 1624.

Ex mandato Regis

Signatum

RENOVARD.

S V M M Æ

Q V Æ S T I O N V M.

- I. **A** N ea quæ nepoti obueperunt largitate & liberahtate au, an patrem eius, vel in ipsum nepotem, filio & nepote sine liberis vitâ functis, ad auum reuertantur, exclusa matre. pag. 1.
- II. An bona fideicommissio obnoxia distrahi possint, ob restitutionem dotis mulieris, vbi fideicommissum ab extraneo relitum est. 7 2
- III. In qua ætate Monachi professionem faciant. 14. 2
- IV. In professione consensus purus & liber esse debet, & de his qui dolo, blanditis, vel metu coacti sunt profiteri religionem, de bonis eorum, de filiusfamilias & seruis. 16. 2
- V. Quodd sine professione Monachus nullus fiat, & quodd per ingressum in monasterium bona non adquirantur monasterio, & de professione expressa & tacita, & que sit inter vtramque differentia. 22. 2
- VI. De Authentica *Ingressi. C. de sacrosanct. Eccles.* quæ non obseruatur in regno Franciæ, in quo Religiosi, Monachi professiones ab intestato parentibus suis, & quodd successiones ab intestato petere non possint, nec legitimam in bonis parentum. Possunt tamen testamento heredes institui, & vtrum quodd de Monachis & Religioso in regno Franciæ obseruatur, habeat locum in multis S. Ioannis Hierosolymitani, quos Rhodios vulgus appellat: ita vt nec in proprietate, nec in usufructu succedere possint parentibus, vel legitimam petere. 25. 1

- VII. Quòd Monachi tranſeant in poteſtatem Abbatis, & utrùm capite minuantur & excant e patris poteſtate, (iunge quæ dixi ſupr. quæſt. 4.) & de tribus votis, Obedientia, Caſtitate, & Paupertate. 33.1
- VIII. An qui ingreditur monaſterium, poſſit bona aliqua retinere, & paciſci cum ſuperiore ſuo, vt ſibi bona quædam retinere liceat. 39.1
- IX. Monachus qui profeſſionem fecit in certo monaſterio, & bona vel partem donauit in fauorem illius monaſterij, ſi ad aliud poſtea monaſterium tranſeat, an eius bona ei reſtituenda ſint, vt ſecundo monaſterio applicentur. 42.2
- X. Vtùm Monachus factus Epiſcopus, ſit immunis ab oneribus religionis: & utrùm bona quæſita poſt obtentam dignitatem, adquirantur monaſterio, an Eccleſiæ ſuæ; an verò propinquioribus; & utrùm in fauorem illorum poſſit Epiſcopus diſponere. 44.2
- XI. An vſusfructus alicui relictus finiatur, ſi fructuarius ingrediatur monaſterium: & quid de patre, qui iure patriæ poteſtatis habet vſumfructum in bonis filij, an illum amittat per ingreſſum in monaſterium. 47.1
- XII. De Eremitis, & utrùm teſtari & diſponere poſſint de bonis ſuis. 49.1
- XIII. Vtùm ſummus Pontifex poſſit indulgere Monacho teſtandi facultatem. 50.2
- XIV. De Euctationibus. Quæritur ſi ſus, qui euicit, rem euictam legauerit, vel donauerit emptori, an nihilominus de euictione contra venditorem agere poſſit. Et utrùm ſi res euicta ſit, venditor condemnatus liberetur, offerendo emptorrem euictam. 52.2
- XV. An pœnæ ſecundarum nuptiarum habeant locum in fauorem liberorum alterius m̄atrimonij, & quòd mater, licet conuolauerit ad ſecunda vota, ſuccedat vltimo morienti ex filio, ſi nulli alij ſuperſint. 54.2
- XVI. An minor portio, cuius mentio ſit *in l. hac editali. c. de ſecundis nupt.* legitimam, vel eius ſupplementum comprehendat: an verò id ſolùm quòd nominatim à parentibus relictum eſt. 56.1
- XVII. Si Princeps alicui ex ciuibus cuiuſdam loci conceſſe-

Q V Æ S T I O N V M.

rit immunitatem & priuilegium non soluendi tributa : an nihilominus integrum tributum à reliquis ciuibus soluendam sit , ita vt reliqui ciues teneantur soluere portionem eius cui tale priuilegium concessum est. 59.2

XVII. Si agri bellorum iniuriâ deserantur , aut steriles omnino reddantur , aut prædia urbana diruantur , quaeritur an portionem deficientium , vulgò *les non valoris* , ferat Princeps ; an verò ea portio cæteris tributariis superinducatur. 60.2

XIX. De naturalibus liberis , & eorum successione. 62.2

XX. Vtrùm nepos naturalis , & legitimus ex filio naturali vel spurio procreatus , ab auo institui , vel substitui possit , non exstante legitima sobole. 68.1

XXI. An filius familias testari possit fauore piæ causæ , vel fauore liberorum ; & vtrùm filiusfam in Francia sint in potestate parentum ; & de statu Tholosano , quo filij vel filix nuptiis collocati & collocatae , sui iuris esse censentur , an testari possint. 70.2

XXII. Bonorum appellatione , an iura & actiones contineantur ; item an appellatione mobilium , vel immobilium ; & vtrùm bona venalia appellatione bonorum comprehendantur. 75.1

XXIII. De institutione & legato , & donatione in fauorem Ecclesiæ & locorum piorum : & quo tempore Ecclesiis relinquere permissum fuerit , & quando capaces fuerint relictorum , & quòd piæ causæ semper aliquid relinquendum sit , & quòd magis fauetur piæ causæ ; quàm liberis , & de amortitionibus. 78.1

XXIV. An verba enuntiativa , dispositionem & testamentum validum reddant fauore piæ causæ , aut liberorum. 91.2

XXV. An liceat & permissum sit piam causam vel liberòs nutu hæredes instituere , & vtrùm tale testamentum valeat nutu factum fauore liberorum , vel piæ causæ. 95.2

XXVI. An liceat reuocare confessionem factam in testamento , maximè in fauorem piæ causæ , ad exonerationem conscientix , & restitutionem malè ablatorum , & vtrùm talis confessio noceat liberis.

- X X V I I. De damnatis ad perpetuos carceres, de deportatis & banuitis, & de damnatis ad turres, an possint testamenta facere ex indulgentia & concessione iudicis, maxime fauore præ causæ. 101.2
- X X V I I I. Propter publicam utilitatem licet bona priuatorum, imò Ecclesiæ, capere & destruere. 109.2
- X X I X. Si Princeps, ciuitas, vel alius, equos alicuius ceperint, vel currus, & perierint casu fortuito, an periculum pertineat ad dominum, vel ad Principem. 110.2
- X X X. Vtrum ius agendi ad supplementum legitimæ transeat ad extraneos, ita vt supplementum petere possint, & vtrum legitima in pecuniam solui possit. 111.1
- X X X I. Vtrum Rex iure prælationis vsurpet quid de Ecclesia. 114.1
- X X X I I. Vtrum Rex possit præsenbere decimas. 115.2
- X X X I I I. Vtrum in delictis regie animaduersionis Presbyter damnari possit ad emendam honorabilem, & de emenda honorabili, & de pœna iniuriæ verbalis illata. 117.2
- X X X I V. An Procuratores Parliamentorum excusentur à tuteis, & quid de Aduocatis. 121.1
- X X X V. Vtrum publicatio bonorum, quam vulgus confiscationem vocat, pertineat ad emptorem iurisdictionis; quæ ex domino Regis pendet: an verò resoluta venditione, confiscata bona Regi sint restituenda. 122.2
- X X X V I. De donatione facta filio vel filia nascituræ, & de substitutione ita concepta, si filius meus decesserit sine liberis, substituo masculos filia meæ, & si non sint masculi ex filia, substituo Caium: an filio defuncto sine liberis nondum natis ex filia masculis Caius admittatur, vel substitutio suspendatur, donec certum sit filium liberos masculos parere non posse. 125.1
- X X X V I I. An in diuisione inter hæredes perpetuò maior diuidat, minor verò eligat. 127.1
- X X X V I I I. Vtrum Ecclesia aut minor ad diuisionem prohibere possit, & quis eligat. 128.2
- X X X I X. An sacerdos censeatur habilis si pactis dotalibus primogenitus vocatus sit. 130.1
- X L. Vtrum minori inuito detur ex causa curator; 132.1

Vtrum

Q V Æ S T I O N V M.

- XL I. Vtrùm *l. hac edictali. C. de secundis nupt.* habeat locum in substitutione, id est, an liceat vni ex conjugibus plus relinquere iure substitutionis secundo coniugi, quàm vni ex liberis primi matrimonij. 133.1
- XL II. Vtrùm operarij Ecclesiarum, vel matricularij, siue ædificum, rationem sacre pecuniæ reddere cogantur coram Episcopo, vel alio iudice Ecclesiastico, & de matricularus. 133.2
- XL III. Vtrùm matricularij laici possint possessionem, & præscriptionem immemoriam allegare percipiendi partem decimarum in parochia vnà cum Rectore, ad impendendum pro fabrica Ecclesiæ: an verò accipere debeant pecuniam per manus Rectoris, quæ necessaria est ad reparationem Ecclesiæ. 137.1
- XL IV. Præteritione posthumi rupto testamento, an mortuo posthumo viuo patre, testamentum conualescat. 138.1
- XL V. De saluagardia, an eam clientes aduersùs dominos postulare possint. 139.1
- XL VI. An pactum redimendi annuos redditus fundarios toties quoties triginta annis præscribatur: an verò perpetuum sit. 140.2
- XL VII. Vtrùm munitis alicuius electores vnum eligendo ex iusta aliqua causa, alteri stipendiorum partem assignare possint. 143.1
- XL VIII. Vtrùm laici Episcoporum officialès constitui possint. 145.1
- XL IX. De Muneribus, Taleis, Indictò, Superindictò (*de quatre cas.*) de quibus muneribus Ecclesiæ immunes sint. 148.2
- L. Addita ad Auth. *Ingressi* (de qua supr. quæst. 6.) *de sacrosanct. Ecclæs.* An scilicet testamentum quod quis fecit ante quam ingrediatur monasterium, per ingressum religionis reuocetur. 152.1
- LI. Vtrùm decreto iudicis re antiquiorum creditori add. et. competat posteriori creditori ius offerendi. 152.2
- LII. An id quod hæcè adquiret ex supplemento legitimæ filiorum, veniat in restitutione fideicommissi, si statuto, vel rehuentione excluduntur. 153.2

- L III. De monitoriis ad finem reuelandi , & restituendi.
154.2
- L IV. Vtrum bona donata filiis pactis dotalibus distrahi possint ad liberandum parentem qui ob æs alienum in vincula coniectus est. 155.2
- L V. Rursus de re ditibus fundiariis. 156.1
- L VI. An statutum vel pactum lucrandi dotem , seu augmentum , sponsum vel sponsam per verba de presenti comprehendat, & fusè de sponsa per hæc verba. ibid.
- L VII. De muliere quæ intra annum luctus nubit, an priuatur successione mariti , etiam si minor sit. 158.1
- L VIII. An actori, vel Procuratori regio , testes à reo nominatos, ad probandas testimonium actoris reiectiones , subleuare , vel refutare liceat , nedum instrumentis , sed & testibus. ibidem 2.
- L IX. An alienatione expressim vetitâ alienatio statim corruat, etiam ante obitum eius qui prohibitus est alienare. 159.2
- L X. Vtrum testamentum solemne inter liberos conditum reuocetur posteriore, vel alia voluntate non solemni inter eosdem liberos, puta si in priore testamento septem testes adhibiti, in posteriore verò tantum duo, vel tres. 160.2
- L XI. An Episcopi , Monachi , cæterique Clerici impuberum tutelas exercere possint. 163.1
- L XII. An verum sit quod vulgo traditur , quod occiso homine, cuius sanguis frigidus factus est, ac fluere desit, comparente occisore refluat , eoque nomine quis torqueri possit. 164.2
- L XIII. Quid statuendum vbi plures, vel pares sunt sententiæ. 167.2
- L XIV. An qui emit rem minoris ignoranter, sine decreto, teneatur fructus restituere, & perdat pretium , nisi probet verum in rem minoris. 169.1
- L XV. Vtrum iudex ex iusta aliqua causa & circumstantia matri quæ secundò nupsit, tutelam filij , & educationem decernere possit. 170.1
- L XVI. De consuetudine qua Clerici pro sepultura, pro benedictionibus nubentium, vel Ecclesiæ sacramentis , pecuniam exigunt, an efficax sit. 152.1

Q V Æ S T I O N V M.

- LXVII. De iure Albanagij, alibi natorum, *droict d'Aubayne*
174.1
- LXVIII. De sedibus Episcoporum, Archiepiscoporum, Pri-
matuum & Patriarcharum. 175.2
- LXIX. De OEconomis. 179.2
- LXX. De transmissionibus in liberos fideicommissi condi-
tionalis. 181.1
- LXXI. Vtrùm aliquis possit ducere relictam à fratre vxoris
suae, vel, ut vulgò dicitur, an relictas sororis ducere possit
relictam fratris. 182.2
- LXXII. Vtrùm pupillaris substitutio expressa excludat ma-
trem à legitima. 183.2
- LXXIII. De consuetudine qua augetur, vel minuitur de-
cima. 187.2
- LXXIV. Vtrùm fideiussor damnatus ab aliquo iudice, co-
ram eodem debitorem persequi possit, etiamsi debitor sit
alterius fori. 189.1
- LXXV. De pecunia destinata in emptionem praediorum.
190.1
- LXXVI. De annonis ciuilibus & redditibus an sint inter im-
mobilia. 191.2
- LXXVII. An statutum quormatitus lucratur dotem, habeat
locum in dote promissa, & mulier quæ dotem promisit, nec
soluit, lucretur augmentum. 194.1
- LXXVIII. An ei qui ventidit, & qui de euictione tenetur,
liceat alienationem reuocare, & quando possit quis contra
proprium factum venire. 196.2
- LXXIX. An de aliquo crimine damnatus possit ex rescripto
Principis munus, quo ante dominationemungebatur, exer-
cere. 197.2
- LXXX. An liceat iudici munera lenia, quæ vulgò esculenta
& poculenta appellantur, à litigatoribus capere. 198.2
- LXXXI. De possessione rerum spiritualium, & petitorio
200.1
- LXXXII. Vtrùm statuto vel consuetudine effici possit vt
fructus beneficiorum primi anni, aut alterius temporis, ex
quo vacauerunt, cedant Capitulo, vel hæredibus. *ibid* 2
- LXXXIII. Vtrùm in substitutione fideicommissaria de per-
ona

- sona ad personam, nat. extensio ex verisimili mente testantis.
202.1
- LXXXIV. An ubi viget consuetudo Proximicos, dominus proximo praeferatur. 203.2
- LXXXV. An si Monachus testatus fuerit ante professionem in gratiam extranei, testamentum illius professione irritum fiat, & bona eius monasterio quærantur. 206.1
- LXXXVI. An Monachus post emissam professionem possit reuocare testamentum. 208.1
- LXXXVII. An Monasterium habeatur loco filij. 209.1
- LXXXVIII. Vtrum posteaquam pater ingressus est religionem, legitima liberis debeat, an verò mors naturalis patris sit expectanda. Et vtrum qui rogatus est restituere hereditatem post mortem, fideicommissi nomine teneatur statim atque professus est; an vero mors naturalis expectanda sit. Item an pater dum vivit cogatur legitimam repræsentare liberis, saltem ad eos liberandos è carceribus. 210.1
- LXXXIX. An pater qui bona sua dissipat cogi possit vt quædam secernat ac separet pro alimentis & legitima filiorum. 213.2
- XC. An hæretici sint ad fidem cogendi. 214.1
- XCI. De hæreticis, an collegio illorum & singulis legari, vel relinqui possit: an liceat eis congregationes facere, & templa habere: an sint tolerandi; & quid de Iudæis. 220.2
- XCI. Quodd licet testamentum reuocare posteriore, etiam si prius testamentum factum sit coram Principe, & ab eo confirmatum. Explicatur *l. si quis in principio. de leg. 3.* De clausula derogatoria. 227.2
- XCIIL. Rursus, An Ecclesiæ immunes sint à tributis & muneribus; & de taleis; & an domini à subditis taleas exigere possint; & *de tailles és quatre cas.* 241.2
- XCIIV. Rursus de tributis, indictione, superindictio, quod nos vocamus, *Creues.* 265.2
- XCV. Ob cessationem tributorum prædia in fiscum transferri. 267.1
- XCVI. Rursus de tributis, canone, oblatione, indictione, Auro coronatio, *des Aydes, de l'Equivalant*, & aliis tributorum speciebus. 267

Q V Æ S T I O N V M.

- X C V I I. An ex eodē delicto aliquis duplici pœna affici possit, & punitus in foro Ecclesiastico pro crimine mixto, alia pœna in foro sœculari affici; & utrũm absolutus in foro conscientie accusari possit. 270.1
- X C V I I I. Utrũm contribuere Ecclesiæ debeant ad instructiones itinerum, viarum & pontium. 273.1
- X C I X. Præuilegia aliquibus concessa ob munus vel officium quod exercent, ita demum locum habent, si verè munus exercent, & quòd non datur sœcultas de iure respondendi, nisi Magistris, ibi etiam de Baccalaureis. 279.2
- C. An aliquo gradu insigniti, & ab Academia nominati, possint ab Episcopo examinari, & utrũm appellare liceat ab Academia si ignoranter nominauerit. 280.2
- C I. Quòd non licet Clerico vnius diocœsis in aliam transire, & ministrare, & Monacho suum monasterium relinquere, & transire ad aliud. 281.2
- C I I. An delictum Praelati, vel Rectoris, Ecclesiæ noceat. *libemus nullam. C. de sacros. Eccles.* 282.2
- C I I I. Quid sint Angariæ, quid Parangariæ, quid Postæ apud Gallos Explicatur *l. neminem, 11. C. de sacros. Eccles. & de Coruat.* 286.2
- C I V. An præuilegia à Principe concessa reuocari possint à successore si in forma contractus concessa sunt, ob publicam necessitatem, vel aliam ob causam. 288.2
- C V. An Princeps legibus derogare possit, & dispensare contra ius: an legibus sit solutus, & iura Gentium reuocare possit, & de Papa. 291.1
- C V I. De confirmatione in forma communi, & ex certa scientia, & de clausula, *De plenitudine potestatis.* 303.2
- C V I I. De pauperibus, de cura pauperum, de alimentis pauperum, de Eleemosyna Ecclesiis debita, de annona Ecclesiæ præstandis, & alimentis, quòd hæc pertineant ad Reges pro pietate, & ad Episcopos pro eorum officio: de pueris alimentatus, & de salariis Doctorum. 307.1
- C V I I I. An eleemosynæ quæ piis locis præstitæ diu fuerunt, inducant obligationem in futurum, & utrũm tolli possint. Explicatur *l. præuilegia. C. de sacros.* 319.2
- C I X. De viduis, Diaconissis, Virginitibus Deo dicatis, & San-

- Stimonialibus, Abbatissis. Presbyteræ canonicæ quæ sint. Explicatur *l. generali. C. de sacros.* 321.1
 C X. Rursus de Virginibus & Sanctimonialibus canonicis, & quòd non possint nubere. 329.1
 C X I. De Abbatissis, & cuius ætatis eligi debeant. 334.1
 C X I I. De Tabellionibus, & Secretarius Principum. 338.2
 C X I I I. De colonis, de ascriptitiis, de seruis & mancipiis; quòd serui inuitis & ignorantibus dominis in Clerum cooptari non poterant; quòd apud Christianos hodie non sint serui, *de gens de main morte*, & quòd mancipia inter immobilia computentur. 345.1
 C X I V. An Ecclesia, aut minor prouocare ad diuisionem possit, & quis eligat. 348.1
 C X V. An liceat alienare bona Ecclesiæ ad remuneranda obsequia & officia eius qui de Ecclesia verè & non coloratè bene meritus est. 349.2
 C X V I. Hæredes & successores quomodo ex delictis & criminibus defunctorum teneantur: & an si inuentarium non fecerint teneantur ultra vires hæreditarias. 352.1
 C X V I I. An qui emit ab Ecclesia, non obseruatis solemnitatibus, pretium quod dedit amittat, *ex l. subemus. C. de sacros.* 353.1
 C X V I I I. De Monasteriis, Monachis & Eremitis, cum aliis nonnullis quæstionibus ad Monachos pertinentibus. 357.1
 C X I X. An Capitulum conferre possit beneficia, quæ ad eius collationem spectant, vni de Capitulo, vel præsentare vnum de gremio ad beneficia quæ ad præsentationem Collegij pertinent. 362.2
 C X X. Rursus vtrùm bona donata filiis in pactis dotalibus distrahi possint ad liberandum patrem donatorem qui ob æs alienum in vincula coniectus est. 369.1
 C X X I. Vtrùm nepos ex filio de restituendo grauatus satisfacere cogatur, vel fructus imputare in Trebellianicam, etiam si primum locum teneat. 373.2
 C X X I I. Vtrùm bona quæ sunt de dominio Principis, præscribi possint tanto tempore quòd hominis memoriam excedat. 375.2

Q V Æ S T I O N V M.

CXXIII. Vtrùm hæres conuentionalis, vt vulgò dicitur, hæreditatem adeundo absque protestatione, vel inuentarij confessione, fideicommissò obligetur, & vtrùm filius donatarius fideicommissò grauari possit testamento à patre.

382.1

CXXIV. Vtrùm substitutio compendiosa à pagano facta verbis communibus, sine expressa temporum distributione, matre superstite sit intra pubertatem directa pupillaris, an verò omni tempore fideicommissaria.

386.1

CXXV. De lupanaribus, & meretricibus resipiscentibus.

393.2

CXXVI. Rursus de secundis nuptiis.

398.2

CXXVII. & vlt. De cognatione spiritali, quam non tantùm Latini agnouerunt, sed & Græci.

400.1

IO. STEPHANI
 DURANTI,
 IC. CELEBERRIMI,
 QVÆSTIONES
 NOTATISSIMÆ,
 Ex utroque Iure decisæ.

QVÆSTIO I.

An ea quæ nepoti obuenerunt largitate & liberalitate aui, in patrem eius, vel in ipsum nepotem, filio & nepote sine liberis vitâ functis, ad auum reuertantur exclusâ matre.

SVMME RERV.

1. Matrem auo præferendam nonnullis visum fallit, vt n. 3.
2. Matris fauor.
4. 5. Intellectus §. consequens. de heredib. ab intestato. & l. quod scitis. C. de bonis quæ.
6. Opinio Cyni ad l. quod scitis. C. de bonis quæ, adprobata.

NGENS controuersia est, an si intuitu matrimonij pater aliquid filio largiatur, & filius postea, ac nepos ex eo sine liberis moriantur, id quod donatum est, ad auum donantem exclusâ matre reuertatur:

A tur:

tur: an verò ad matrem tanquam in gradu proximiorē pertineat?

1. Et quibusdam † visum est, matrem auo præferri; inprimis, quia vulgò receptum est in successione ab intestato proximiorē in gradu præferri. §. *consequens. de hæredib. ab intestat. venient. Auth. de functo. C. ad Tertullianum*, ibi, *salua gradus prerogativa.* Mater ergo cùm auo proximior sit, aum̄ excludere debet. Secundò, filio eodémque nepote patris sui hæreditatē adeunte, factum est ipsius nepotis patrimonium. *l. sed si plures. § filio impub. de vulgari. l. quidam elogio. C. de iure delib. l. si avia. C. de donatio.* Tertio, facit textus *in l. quod scitùs. C. de bon. que.* vbi pater auo præfertur. Ergo eadem ratione mater auo anteferenda est.
2. Quartò †, considerari debet matris fauor propter puerperium & partus periculum. §. *sed nos. ad Tertullianum.* Quis enim, ait Imperator, mulierum non misereatur propter partus periculum & liberorum procreationem. *l. vlt. C. qui potiores.* Et alibi Iustinianus *in Nou. 162. in fine*, maiore studio, scripsit, oportere matrem prosequi, quæ partus doloribus distenta fuit, quæ

peperit, quæ nutriit, quàm patrem, qui successiuam tantummodò libidini operam accommodans filij generationem procurauit. Et vulgò prodictum est, miserationis causa, luctuosam filiorum hæreditatem parentibus deferri. *l. nam etsi parentibus. ff. de inof. fi. l. scripto. §. non sic. ff. unde liberi. l. fin. C. de inslit. & subst.* Vnde Plinius in Panegyri. scripsit Traianum piè remississe parentibus tributum illud vicesimæ: causam subiungens, quæ ad hunc locum pertinet, *Egregiè, inquit, Cæsar; quòd parentum lachrymas vectigales esse non pateris, ut bona filij parens sine vlla diminutione accipiât, nec socium hæreditatis habeat, qui non habet luctus.* quæ ratio etiam pro matre facit.

Veruntamen causa aui † † æquior est & iustior, qui liberalitatem exercuit. Primò, per *l. 2. C. de bonis qua liberis.* vbi, *quod donatum est dotis vel donationis propter nuptias nomine, si casus tulerit, reueritur ad donantem.* Prospiciendum enim est, ait Imperator, *ne hac iniecta formidine parentum erga liberos munificentia retardetur.* Quæ ratio est diligenter attendenda, nam ea pro auo omnino facit. Secundò iuuatur
hac

hæc sententia ex *l. de emancipatis. C. de legit. hered.* ubi in rebus quæ obuenerunt à matre, vterini soli vocantur, exclusis consanguineis. Pari ergo vel maiore ratione auus in his quæ ab ipso processerunt cæteris omnibus descendantibus præferri debet. Tertiò, hæc opinio probari potest argumento *l. si qua illustris, in fine. C. ad Tertullianum. & l. cum aliis. C. de secundis nuptiis.* Eamque sententiam Senatus Tholosanus semel atque iterum probauit: extantque in eam sententiam pleraque placita, quorum alterum pronuntiatum fuit vigesima April. 1556. Claudio Chapuis auo, eodémque donatore, & Ludouica Rebouisse matre, litigantibus. Alterum verò paulo antea pronuntiatum fuit in gratiam Ioannis Gilibert contra Mariam Maurelle. Nec

4. obstat t̄ textus in *§. consequens. de heredib. ab intestato.* Nam auus paternus & maternus simul admittuntur: & rursus ibidem proximior in gradu, remotiorem excludit in bonis quæ aliunde obuenerunt: at in bonis paternis vel maternis spectari solet vnde bona processerint: non obstante gradus prærogatiua, præferri si supersit ille, à quo bona

processerunt: ne hac iniecta formidine parentum liberalitas retardetur, & ne quod iustis laboribus vel prospera fortuna ei initio accesserat, in extraneum perueniens luctuosum ei procedat. *§. igitur. per quas personas nobis acquiratur.* Et illius textus ratio non est aliena ab hac quæstione in hæc verba: *qua enim inuidia est, ut quod patris occasione profectum est, ad eum reuertatur. l. cum oportet, in principio. C. de bonis qua liber.* Secundò non obstat quòd filio eodémque nepote patris hæreditatem ad eunte factum est vnum patrimonium, quod separari non potest. Respondemus enim quòd etsi vnitum patrimonium facillè separari non debeat, & vnus hominis duo patrimonia fingenda non sint, *l. iurisperitos. de excusat. tutorum;* tamen vbi æquitas suadet, bona separanda sunt, ita vt spectandum sit, vnde bona processerint, vt in specie dictæ *l. de emancipatis,* & dictæ *l. quod scitis.* Et maximè vbi ille à quo bona profecta sunt, superstes est, vt cum in bonis à se profectis, aliis præferamus. Nam hoc casu recepta est bonorum separatio, vt bona donata ad auum donantem redeant, alia bona matri tan-

- quam proximiori relinquantur. Minus etiam obstat † *l. quod scitis. C. de bon. que.* nam ea lex pro hac sententia facit, siue Bartolum, siue aliorum sensum sequamur. Bartolus enim existimauit ibi agi de auo paterno & materno: nam de paterno expressè loquitur. Cùm verò verba facit de patre, non de patre nepotis intellexit, sed de patre matris ipsius nepotis, atque ita de auo materno, qui in bonis maternis auo paterno potior est. Quòd si illam legem intelligamus, cum Cyno, Baldo, Fulgoso, & Corneo, vt ibi agatur de auo paterno, & patre nepotis, filioque aui, nō repugnat ea lex huic sententiæ: nam si in maternis pater velut proximior auo præferatur; ergo in his quæ ab auo profecta erant, non erat auo potior, argumento ducto à contrario sensu. Et quia in cum locum incidimus, obiter dicam mihi verioremi videri
6. Cyni † opinionem ad eam *l. quod scitis*, vt in ea Imperator agat de auo & patre ipsius nepotis, non verò de auo materno, quod dictio *idem*, aperte indicat, & pluribus probat Corneus in *dicta l. quod scitis, & consil. 10. volum. 1. & consil. 265. volum. 4.* Nec obstat po-

stremò fauor matris: nam in hac causa amplior est fauor ex parte aui, ne bona sua in exteros eo superstite transferantur. Et satis est matri, si bona quæ aliunde filius habuit, excluso auo cōsequatur; quãuis enim matri luctuosa sit filij hæreditas: magis tamen luctuosum esset auo si eo viuo bona sua ad alium transirent, vt ait Iustinian. in *dicto §. igitur*. Et hæc sententia æquior & verior est, & secundum eam in Parlamento Tholosano iudicatur.

N O T Æ

I A C. F E R R E R I I.

Q V O D ab authore nostro decisum est in hac quæstione, habet locum, non solum in donationibus factis à patre vel auo paterno, sed etiam in donationibus factis à matre, auo materno & aliis ascendentibus; & in quibuscunque donationibus, siue ob dotem, siue ob nuptias, siue simpliciter inter viuos fiant, & ita iudicatur, non solum in Senatu Tholosano, sed & in aliis huius regni partibus. In constitutione dotis à patre facta fauore filix, habemus Arrestum Senatus Tholosani, quo

quo iudicatum fuit, dotem à patre filix constitutam, mortuo filio ex filia præmortua, superstiti patre, & auo qui dotem constituerat, ad auum constituentem redire, excluso patre, inter Andream Radulphi Notarium Regium, Narbonæ appellansem à sententia arbitrorum, & Bernardum Pefchaire, decimatertia Februarij anno Dom. 1596. relato Dom. Vedelli Senatòre meritissimo. Aliud Arrestum habemus inter Bernardū Comignan, & Michaëlē du Puy die 23. Decembris 1588. cum purpura pronunciatū; in specie illius Arresti dictus Comignan pactis dotalibus filium emancipauerat, & fauore matrimonij donauerat certa bona: filius postea emancipatus decessit, superstiti filia quæ postea obiit, superstiti Michaële du Puy, matre & Comignan auo, cui bona donata, exclusa matre, Senatus adiudicauit iure reuersionis. Vide Paponem *lib. 21. tit. 1. de successiõibus ab intestato, arresto. 23.* Imò bona ad patrē vel auum & ad matrē redeunt ipso iure; ita vt liberata & soluta sint ab omni obligatione & hypotheca. Quamobrem donator ad quem bona redeunt, non tenetur soluere debita

quæ filius donatarius contraxerit. Nam fit resolutio iure ipso, per textum *in l. lex uellegali. ff. de pignoribus.* facit quod fuscè ad hanc decisionem scripsit Tiraquellus *ad l. si unquā, in verbo reuertatur. C. de reuocandis donatio.* Molinæus *in consuet. Parisien. §. 30. num. 171. & §. 22.* secundum antiquas editiones. huc etiam pertinet quod Guid. Pap. scripsit *in q. 575. l. 1. & 2. C. si pignus pignori datum sit.* Et hoc verum est, etiamsi filius, cui pater donauerat, emancipatus fuisset; & ita iudicatum fuit Arresto Senatus Tholosani 1581. inter Ioan. l'Estandiere, & Andrie. Charondas *in consuet. Parisien. art. 315. pag. 186. & 188. & in memorabilib. in verbo, insinuation.* Huc pertinet quod à Paponem scriptum est *lib. 11. tit. de donationibus, arresto 20.* Nec obstat text. *in l. his solis. C. de reuocandis donationibus.* Vbi si mater bona donata filio ex causa ingratitudinis reuocet, non potest vindicare bona à filio alienata vel obligata, antequam filius ingratitudinis accusatus fuit, id enim procedit in illa specie, quia donatio ob ingratitudinem non reuocatur ipso iure, sed ita demùm si donator conqueratur, & iure actionis. *l. fin. C. de reuocan.*

donat. ita vt reuocatio donationis nō retrorahatur. Aliud tamen est in hoc iure reuersionis, quæ fit ipso iure. Vide Maynardum quondam in Senatu Tholosano Senatorem prudentissimum, & iurisperitissimum, *lib. 6. cap. 60.* Sed & illud quoque notandum est, quod istud ius reuersionis nō solum habet locum in fauorem parentum, sed etiam in fauorem fratris, patruī, auunculi, materteræ & amitæ, vt bona donata reuertantur, si donatarius moriatur sine liberis, donatore superstite, & ita iudicatum fuit Arresto Senatus Tholosa. 18. Maij anno Dom. 1589. Relatore eodem Maynardo, inter Petrum de Gauleiac Dominum de Barriere ex vna parte, & Debas matrem & legitimam administratricem filiorū suorum, & defuncti de Pardailhan Domini Dardens. Species hæc erat, Margarita Dastugac, cōiux Ioannis de Gauleiac patris dicti Petri, donauerat certa bona duobus nepotibus suis de Pardailhan, alter ex donatariis decessit sine liberis, superstite Margarita Dastugac donatrice, & fratre Dardens, cui coniunctim donatio facta fuerat: post mortē alterius ex donatariis Mar-

garita Dastugac testamentum fecit, quo hæredem instituit Petrum de Gauleiac priuignum suum: Petrus de Gauleiac petit dimidiam partem bonorum, quæ donata fuerant à dicta Margarita, eo quod mortuo altero ex donatariis, portio illius iure reuersionis ad Margaritam donatricem redierat, & ad illum pertinebat, tãquam hæredem dictæ Margaritæ, & ita iudicatum fuit. Sed & aliud non spernendum, quod in hac specie iudicauit Senatus Tholos. nempe portionem donatarij præmortui superstiti non accreuisse, quia in contractibus & donationibus non est locus iuris accrescendi. *l. si mihi & Titio. de verb. oblig. l. 1. C. si imperialis.* Ego in hac causa eram Aduocatus, & defendebam ius reuersionis contra Iacobum Pumisson patronum disertissimum, & de literis benè meritum. Aliud Arrestum habemus relatore D. de Caumelz Senatore & iurisperitissimo 20. Maij 1602. inter Rofe de Boufignac viduā Francisci de Calmont ex vna parte, & Iacobum Bessiere ex altera. Species erat, Iacobus ille Bessiere in matrimonium dederat Gabrielem sororem suā Francisco de Calmont, & forori

forori dedit partem aliquam bonorum : postea illa moritur , & hæredem instituit dictum Franciscum de Calmõt maritum suum : mox dictus de Calmont decedit , & hæredem instituit dictam de Bou-signac , cum qua secundum matrimonium contraxit. Dicitur Bessiere petit bona forori donata tanquam ad eum reuerfa. Senatus iure reuerfionis (his enim verbis conceptum est Arrestum) ei bona adiudicauit. Præterea in hac quæstione illud quoque obseruandum est , matrem vel patrem ita excludi per auum donatorem , vt in eiusmodi bonis , quæ ad auum redeunt iure hoc reuerfionis , legitima nec matri nec patri debeat. Cum enim mater aut pater in eiusmodi bonis ab intestato non succedat superstite auo donatore , necessarid sequitur legitimam eis nõ deberi , quia legitima est portio successio- nis ab intestato : & ita iudicatum fuit in fauorem Iacobi Roguerij in Senatu Tolosan. quondam Senatoris , aui mei materni , contra Mariam de Ganelon. Illud quoque no- randum est bona à patre liberis donata ad patrem redire , si is sit legitimus & naturalis , & donatio facta sit liberis natu-

ralibus & legitimis : nam si sit facta à patre naturali , & filius naturalis sine liberis moria- tur , bona donata ad patrem naturalem non redeunt , sed ad fiscum pertinent , qui iure regni , filiis naturalibus ab in- testato morientibus succedit. Vide Pelzum *in quæst. illustr. cap. 42.*

QVÆSTIO II.

An bona fideicommissio obnoxia distrahi possint, ob resti- tutionem dotis mulieris, vbi fideicommissum ab extraneo relictum est.

SVMMÆ RERVM.

1. *Distrahi posse bona substitutioni obnoxia ob dotem mulieris.*
2. *Fallit in fideicommissio relicto ab extraneo.*
3. 4. *Novellarum 39. & 108. intellectus.*

COMMUNI calculo receptum est , vt bona restitutioni subiecta pro dote à filio accepta resti- tuenda distrahi possint , vbi alia bona filij non extant : at vbi fideicommissum relictum est,

est, non à patre, vel à matre, vel ab aliis ascendentibus, sed ab auunculo, vel alio extraneo; dubitatur an bona fideicommissa subiecta distrahi possint ob restitutionem dotis, si nulla alia supersunt bona mariti.

- Quidam putant idem esse,
1. siue † ab extraneo, siue ab ascendentibus fideicommissum relictum sit, vt omnimodo bona substitutioni obnoxia alienari possint, si non supersint alia bona, ex quibus dos sit soluenda & restituenda vxori. *glos. in Nouella de restitutionib. & ea que parit. in verb. si non suffecerit.* Baldus in *Authen. res que. C. communia de legat.* Bartolus in *consilio incipiente, Statuto ciuitatis Tuder. ti.* Ratio inprimis desumpta est ex publica vtilitate, quæ priuatæ antefertur. *dicta Auth. res que.* Nam in restitutione dotis versatur publica vtilitas, at ob bonum publicum priuatorum bona possunt adimi. *l. item si verberatum. §. vlt. de rei vendic. l. Lucius. de euictio. nib.* Secundo, potissima ratio quæ mulieri obstat, ea est, quod qui contrahit cum aliquo, conditionem eius exquirere debet: sed illa regula non obtinet in mulieribus, quia huiusmodi facta diiudicare

virilis est animi. *l. vltima. ff. qui petant tut.* Et ideo Iustinianus in *dicta Auth. de restitut. in §. quamobrem*, ignorationem fideicommissi in muliere probabilem putat. Tertio, potior est causa illius qui certat de damno vitando, quàm illius qui agit de lucro. *l. vltima. C. de codicillis.* atqui mulier certat de damno, fideicommissarius verò de lucro mulieris; ergo causa pro dote fauorabilior est. *l. assiduis. C. qui potiores.* Quarto facit pro hac sententia textus in *l. mulier. §. cum proponeretur. ad Trebellianum.* ibi: *Non posse videri in fideicommissi euerfionem factum, quod & mulieris pudicitia & voto patris congruebat.* Quinto Nouella Iustiniani de restitutione, quæ est 39. generalis est, & noua constitutio, ita vt locum habere debeat, non tantum in liberis, & ob dotem vxorum illorum, sed etiam in extraneis: alioquin enim illa constitutio superflua esset, siquidem ante illam iderat in liberis constitutum, *dicta l. mulier. §. cum proponeretur.* Sexto facit pro hac etiam sententia Nouella Iustiniani 108. ex qua desumpta est *Auth. contra cum rogatus. C. ad Trebellianum:* vbi qui rogatus est restituere quod ex hæreditate superfuerit,

rit, potest totam hæreditatem alienare, ita vt quartam referuare debeat fideicommissario, quam tamen quartam ex causa dotis potest alienare. Hanc opinionem probat Iulianus Patritius *Non. 37.* modo dos non sit immensa, & quæ totum euerteret fideicommissum. *Dotem autem, inquit, vel propter nuptias donationem lex dari præcipit honestam, id est, neque satis modicam, vt sit dedecus hæredi, neque satis immodicam, vt illud sit graue fideicommissario: sed medietatis cuiusdam moderatione honoratam.*

2. Sed tamen verius est, si dicamus bona † restitutioni obnoxia, quoties fideicommissum ab extraneo relictum est, non posse ob dotem vxoris hæredis grauari obligari, vel alienari: in primis quia certum est in re aliena inuito domino, pignus constitui non posse. *l. 1. & l. si fundus. §. aliena res, & §. si nesciente. de pigno.* Et quamuis eo tempore quo hæres grauatus matrimonium contraxit, bona ab eo possidebantur: tamen ea non possidebantur irreuocabiliter, sed sub conditione, & sub onere substitutionis & fideicommissi. Itaque si substitutioni locus est, resoluitur ius illud

hypothecæ, quod ab hærede contractum fuerat. *l. lex uellegali. ff. de pignoribus.* Præterea certum est, quod bona restitutioni subiecta non possint obligari, nec alienari: quia satis absurdum est, inquit Imperator, *ad l. ult. §. sed quia. C. communia de legatis,* rem quam quis in suis bonis verè non possidet, eam ad alios posse transferre, vel hypothecæ pignorisve nomine obligare, & alienam spem decipere. Et quamuis dotis causa sit semper & vbique præcipua, *l. 1. ff. soluto matri.* tamen iste fauor non debet porrigi ad alterius iniuriam: quemadmodum priuilegiu, quod militibus concessum est, non porrigitur in damnum & præiudicium alterius. Itaque priuilegium dotis, quod mulieres habent, in solis bonis mariti competit, non in aliis bonis, quæ non sunt mariti, sed alterius. *l. impuberi. ff. de administrat. tutor.* Nec obstat *Novella 39.* † ex qua est desumpta *Auth. res quæ.* quia illa constitutio non est generalis; nec generaliter intelligenda, specialis enim est in fauorem liberorū, & quoties fideicommissum relictum est à patre vel matre, vel ab aliis ascendentibus: itaque constitutio illa generalis non est,

est, id est, quilibet hæres gra-
uatus de restituenda hæredi-
tate, non potest obligare bo-
na restitutioni obnoxia pro
restitutione dotis propriæ v-
xoris. Nam liberis & vxori-
bus illorum, ius illud compe-
tit, & non extraneis. Et nomi-
natim Iustinianus in illa con-
stitutione de liberis agit, vt
constat ex specie in ea propo-
sita, & ex ratione quam ibi
reddit; nam inprimis Iusti-
nianus agit de filio, qui gra-
uatus erat restituere hæredi-
tatem, si sine liberis decede-
ret. Secundò Iustinianus in
eadem constitutione permit-
tit alienationem & obligatio-
nem, si legitima non sufficiat,
quod apertè demonstrat illud
constitutum fuisse in fauo-
rem liberorum. Nam in hac
causa magna est differentia
inter liberos & extraneos: in-
primis quia largiùs subueni-
dum est liberis; arctiùs enim
non sunt, qui ad propria bona
veniunt. *l. 1. §. largius. ff. de suc-
cessorio edicto.* Itaque mirum
non est, quòd liberi bona quæ
à parentibus acceperunt, li-
cèt substitutioni obnoxia, ob-
ligare possint, non solùm pro
dote constituenda propriis
liberis, sed etiã pro restitu-
enda dote vxoris. Secundò, Iu-
stinianus in illa constitutione

permittit liberis pro dote ob-
ligare bona substitutioni sub-
iecta, quia hoc onus dotandi
filias, vel constituendi dona-
tionem propter nuptias, ob
securitatem dotis, spectat ad
ipsum testatorem si viueret.
*l. qui liberos, & ibi interpretes,
de ritu nupt. l. ult. C. de dotis pro-
missione.* Vnde licèt parentes
in bonis substitutionem fece-
rint, nihilominus tamen cen-
sentur tacitè velle, liberos hæ-
redes institutos bona posse
obligare, ex hac causa, & illud
ipsum à liberis grauatis fieri,
quod ipsi facturi erant si viu-
rent. *l. cum seruus. §. penult. de
conditio. & demonst.* Itaque Iu-
stinianus in illa constitutione
permittit alienationem, non
solùm ob causam dotis, sed
etiam ob fauorem liberorum,
& propter votum parentum,
quos lex obligat ad dotandas
filias, & ad obligationem bo-
norum ob securitatem dotis
mulierum, cum quibus liberi
matrimonium contrahunt. *l.
mulier. §. cum proponeretur. ad
Trebellianum.* Quæ ratio cessat
in extraneis hæredibus: nec
obstat Nouella 108. † ex qua 4
desumpta est dicta *Authen-
tic, contra cum rogatus, C. ad
Trebellianum.* Nam in ea con-
stitutione permittitur extrã-
neis alienare ipsam quartam
ex

ex causa dotis; sed ratio manifesta est, quia in specie ibi proposita, hæres habebat facultatem alienandi omnia bona: nam rogatus erat restituere id solum quod superesset ex hæreditate; & quamvis Iustinianus in dicta Nouella centesima octaua constituat hoc casu hæredem non posse omnia alienare bona, & quartam debere reseruare fideicommissario: permittit tamen ex causa dotis & ob redemptionem captiuorum etiam quartam illam diminueret: at in substitutione simpliciter facta, hæres grauatus ultra Falcidiã nihil potest alienare. Verissimum ergo est hæredem grauatum de restituenda hæreditate, si non sit de liberis, non posse ob causam dotis vxoris bona fideicommissio subiecta alienare; & Nouellam illam trigessimam nonam tantum habere locum in liberis, vide Bartolum, Iasonem, Castrensem, & Aretinum ad dictam Authentiam, *res qua.* Et ita iudicatum fuit Arresto Senatus Tholosani cū purpura pronunciato duodecima die Septembris anni millesimi quingentesimi octogesimo quinti, inter Arnaldum Pelopoix & Syndicum hospitalis S. Iacobi Tholos.

IAC. FERRERIVS.

HÆc decisio vera est: nempe bona substitutioni obnoxia alienari posse ob restitutionem dotis vxoris hæredis grauati, si hæres grauatus sit de liberis & descendibus testatoris: & si hæres grauatus nulla alia habeat bona ex quibus mulieri dos solui possit, non solum ob restitutionem dotis possunt bona alienari, sed etiam ob lucrum dotis, quod mulier pacto vel lege municipali lucratur mortuo marito: & ita iudicatum fuit in hoc Senatu ab anno Dom. 1555. in quo latum est Arrestum 4. Septembris, Margarita de Vlmo & Antonio Bruu litigantibus, secundum opinionem Socini *consil. 23. volum. 3. Barrol. in §. quamobrem. de restitutionib. & ea qua. Bald. Cast. Curt. in Authen. res qua. C. communia de leg. Crauet. consil. 180. 186. Bald. conf. 79. volum. 1. Roland. à Valle de dote q. 57. Charond. in collect. arrest. lib. 8. cap. 30.* Si verò hæres grauatus sit extraneus; quamvis ex bonis illius dos vel donatio propter nuptias solui non possit, non solet Senatus bonorum substitutionum alienationem permittere; & ita iudicatum fuit

Arresto Senatus Tholosani, in causa in qua eram Patro-
nus inter Helenam de Par-
dailhan, appellantem à Sene-
schallo Bocard & Nemaufen-
si: & Claram de la Tour de S.
Vidal. 21. Augusti 1598. Rela-
tore Dom. de Mauillac Se-
natore meritissimo. Illud ipsū
iudicatum fuit pluribus Ar-
restis Senatus Parisiensis, qui
citantur à Pelæo *in suis que-
stionibus illustrib. cap. 41.* Sed iu-
diciū admirabile magni il-
lius Senatus Parisiensis nō pos-
sum prætermittere, dignum
sanè quod omnibus notum
fiat, & pro lege obseruetur in-
violabiliter, in causa & lite in-
ter Lifete de Teula repeten-
tem dotem, & Dom. Anneum
de Cadilhac Senatorem Tho-
lofanum. Iudicauit illustris il-
le Senatus bonorum substitu-
tioni obnoxiorum alienatio-
nem ita fieri debere, vt duæ
partes illorum penes dictum
Dom. de Cadilhac integræ
maneant: nā quia Ioannes de
Cadilhac Dominus de Iaguetis
maritus dictæ de Teula ef-
fēt de liberis & descendenti-
bus testatoris, qui substitue-
rat dictum Dom. Annæum de
Cadilhac: & dos erat magna,
& iam antea ob dotem vxoris
primi hæredis, cui dictus Iōā-
nes de Cadilhac substitutus

erat, pars quædam bonorum
distracta fuerat, noluit Sena-
tus ille ob dotem dictæ de
Teula bona integra aliena-
rentur: sed ita permisit alie-
nationem, vt duæ partes pe-
nes substitutum remanerent;
alioquin enim facilè euerte-
retur fideicommissum. Quod
videtur desumptum ex con-
stitutione Iuliani Patritij quā
suprà adduxit auctor noster
in hac quæstione. Arrestum
illud fuit latum ann. Dom.
1603. sexta die mēsis Septem-
bris. Sed quæritur an id locum
habeat in dote confessata, quā
maritus confessus est recepisse,
nulla expressa numeratio-
ne dotis? Sunt qui putāt idem
obseruari in dote confessata,
vt ob eam bona fideicommissio
subiecta alienari possint, quā-
do maritus secundū pacta ma-
trimonialia renunciauit excep-
tioni nō numeratæ dotis, vel
lapsum sit tempus opponendi
exceptionem non numeratæ
dotis. Bartolus *in l. assiduis. C.
qui potiores. l. in dotib. cum Au-
thentica sequenti. C. de dote cauta
non numer. l. in contractib. §. 1. C.
de non numerata.* Matthæus de
Afflict. *decisio. 402. numer. 11.*
Contrarium tamen verius est:
nam vt dos possit repeti ex
bonis substitutioni obnoxiiis,
oportet quod mulier doceat
dotem

dotem numeratam esse corporaliter, ita ut dos confessata sine reali numeratione hoc privilegium non habeat: nam dos confessata, non est dos. *l. i. C. de dote cauta non numerata. Dotem numeratio* (inquit Imperator) *non scriptura instrumenti dotalis facit.* glossa in *l. asiduis, in verbo date. C. qui potiores.* Textum habemus expressum in *l. si quis posthac. C. de bonis proscriptorum*; ubi si mariti bona confiscantur, mulier non habet repetitionem dotis contra fiscum, si nihil aliud habeat quàm confessionem factam à marito receptæ dotis, sed debet ostendere dotem numeratam fuisse. hæc sunt verba Imperat. *Dos etiam non qua aliquoties inaniter dotalium instrumentorum tenore conscribitur: sed quam se corporaliter tradidisse docuerit, representetur.* Quòd si mulier contra fiscum, cuius causa est odiosa, *l. non puto. de iure fisci*, non deducit dotem quam maritus est confessus recepisse, multo minus contra substitutum, cuius causa fauorabilis est: nam quod dicitur exceptionem non numeratæ dotis non posse opponi, post elapsum tempus, de quo in *dicta l. in dotibus*, cū Authent. sequenti. verum est contra maritum, vel hæredes

mariti, non contra creditores anteriores & præcedentes confessionem dotis, vel contra fideicommissarium, ad quem bona pertinent, & in cuius præiudicium maritus per factam concessionem præiudicium facere non potest. Boërius in *q. 330. n. 3.* ex sententia Alexandri distinguendum putat, quia aut confessio dotis emanavit antequam ipse maritus se obligauerit creditoribus, & hoc casu procedit opinio Bartoli, ut eiusmodi confessio noceat creditoribus: aut verò confessio receptæ dotis facta est post ius quæsitum creditoribus, & adhuc non nocet creditoribus, si modò sint intra tempora opponendi exceptionem non numeratæ dotis. Nam si tempus elapsum sit, putat confessionem nocere creditoribus, quia est imputandum creditoribus, cur exceptionem non numeratæ dotis non opposuerint, & interruperint præscriptionem. Et quamuis hæc opinio vera non sit, quia, ut dixi, confessio dotis non debet nocere anterioribus creditoribus: si tamen vera esset opinio, quòd imputandum esset creditoribus, cur non opposuerint exceptionem non numeratæ dotis, hæc ratio non posset habere

locum contra fideicommissarium & substitutum, quia vi-
uente marito nullam habet ac-
tionem contra creditores, cum
dies substitutionis nondum
euenerit, & incertum sit an
substitutioni locus futurus sit,
ita vt contra substitutum non
possit opponi præscriptio do-
ris non numeratæ, cum agere
non possit vt fiscus ante con-
fiscationem: contra eum au-
tem qui agere non potest, nul-
la currit præscriptio. *l. 1. & 2. C. de annali.* Porro omnes in-
terpretes existimant dotis con-
fessionem non nocere priori-
bus creditoribus, nec sub-
stituto. *Cyn. in d. l. afsiduis.*
Bald. in l. 1. C. de priuil. dot. Auth.
sed iam necesse. C. de donat. ante.
Socin. in rub. solut. matr. Alex.
conf. 26. vol. 2. & conf. 142. vol.
5. Catell. in memorabilib. in ver-
bo, dos habet. Capell. Tholof. q.
227. Angelus in Auth. de re-
stitutio. & ea qua. Ripa in l. fi-
liusfam. §. diui. n. 27. de lega-
tis 1. Antonius Padilla in Au-
thent. res qua. C. communia de le-
gat. num. 119. Socinus in l. 1.
num. 87. ff. soluto matrim. quia
hoc priuilegium concessum
est veræ doti & propriæ: dos
autem confessata non est pro-
priè dos. *Baldus in d. l. afsiduis*
n. 9. Præterea si daretur mu-
lieri pro dote confessata pri-

uilegium in bonis substitutio-
ni obnoxiiis, duplex ei priuile-
gium competeret, nempe ius
exigendi dotem contra substi-
tutum, & pro dote imagina-
ria: duo autem specialia circa
eandem personam non pos-
sunt concurrere. *l. 1. C. de dotis*
promissione.

QVÆSTIO III.

In qua etate Monachi profes-
sionem faciant.

S V M M Æ R E R V M.

1. *Professionem facturi post in-*
gressum monasterij, etatem
habeant legitimam.
2. *Ætas legitima qua.*
3. *Impuberes utrum in mona-*
sterijs recipiendi.

VI professionem † 1.
facturi sunt post in-
gressum in Religio-
nem & monasterium, ætatem
legitimam habere debent. *cap.*
1. de regularibus. Clementina
ult. cod. tit. Legitima † verò 2.
ætatis est pubertatis 14. anno-
rum in masculis, & 12. in foe-
minis. *c. ad nostram, c. cum vi-*
rum, c. postulasti. de regularibus.
c. 1. de regularibus lib. 6. Cle-
ment. 1. cod. tit. Concilio To-
lectano

lectano. XIX. cap. 6. vbi legendum est 14. auctore Gratiano in *c. si in qualibet. 20. quest. 21.* Decimus autem quartus annus debet esse cōpletus. dictō cap. ad nostram. ibi, ante consummationē decimi quarti anni. Et ideo non sufficit quòd decimus quartus annus cōpletus sit, vt in honoribus assequendis. *l. ad. temp. de muneribus.* Hodie ex Synodo Trident. *sessio. 25. cap. 15.* & ordinatione Henrici III. Francorum Regis Blesij *artic. 18.* in quacūque Religione, tā virorū quàm scēminarū professio fieri nō potest ante decimum sextū annum expletum: ita vt professio antè facta nullius sit momēti, & hoc iure vtimur in Frācia. Sanè in Monachis qui in insulis vitam degunt propter loci asperitatem, constitutum est, vt ante decimum octauum annum non recipiantur. S. Gregorius in *regist. lib. 1. epistola 48. can. quia autem. 20. quest. 1.* Et eadem ratione Carthusiani & montis Oliueti fratres, ob regulæ seueritatem & duritiem ante decimum octauum annum neminem ad professionem faciendam admittunt. De Turre-Cremata in *d. can. quia autem. 20. quest. 1.* testatur nonnullos in Concilio Basiliensi ten-

tasse id ipsum obseruari debere in cæteris Monachorum ordinibus, sed id eos non potuisse obtinere.

Verùm quæri + solet an 3. impuberes sint recipiendi in monasteriis? & certum est eos recipiendos esse, maximè si à parentibus oblati fuerint. *can. 1. & can. seq. 20. quest. 1.* Christus enim Dominus noster iubet *Matthæi 19.* paruulos venire ad se. Vbi Origenes scripsit, Apostolos pueros & infantes ad Religionem Christianam recepisse, vt in ea enutriti perfectius ei adhærent. D. Dionysius in *lib. Ecclesiastic. Hierarch. cap. vlt.* dicit bonum esse portare iugum Domini ab adolescentia. Et olim Romani nobiles, vt scribit D. Gregorius *lib. 2. dialog.* filios suos offerebant B. Benedicto nutriendos omnipotenti Deo. Quæ tamen ita interpretanda sunt, vt minor decem annis nullo pacto sit recipiendus, quinimo maior decem annis recipi non poterat, nisi ab Episcopo examinatus & probatus fuisset. Synod. Constantin. *cap. 40.* Vbi etiam constitutum fuit, ne solemne votum emitteret ita receptus, priusquam rationis particeps esset. *cap. 1. de regula.* apud Gregor. & Bonifacium. D.

Thomas *in 2. 2. quæst.* 88. Sanè Leo Imperator Philosophus *Novella 6.* illum qui sexdecim vel decem & septem annos impleuerit, tondere permittit. Et Basilius *in can.* 18. *ad Amphilocho.* professiones ab eo tempore probat, quo atas rationis complementum habuerit. Non enim, ait ille, pueriles voces in his ratas esse oportet: nam citra iudicium factæ temerariæ & præcipites tonsuræ monasticum habitum ignominia afficiunt. Synod. Constantinop. *can.* 2.

IAC. FERRERIVS.

SOzomenus *lib.* 1. *cap.* 9. *hist.* refert, lege Constantini, impuberibus calibatum profitentibus, ius testamenti faciendi concessum fuisse, in ipso ingressu monasterij, quod Leo Philosophus mutauit, *Nov.* 6. Similiter antiquæ leges permittebant pupillò vt sibi faceret testamentum, si esset Tribunus numerorum, ita vt patri in cuius esset potestate non permetteretur ei facere substitutionem pupillarem, quod Iustinianus abrogauit, *l. ult. C. de testam. milit.* vt notat Cuiacius *obsér. lib.* 17. *c.* 36. In definienda ætate professionis faciendæ, variæ le-

guntur constitutiones. Vide Synodum in Trullo *cap.* 40. & *ibidem* Balsamum *Nov.* 5. *cap.* 23. Apud Iulianū Antecess. *Nov.* 123. *cap.* 52. *Nov.* Leonis 6. Vide in Capitul. Caroli Magni *lib.* 1. *cap.* 107. *cap. ad apostolicam, cap. ad uestram. de regula.* Vide ordinationē Aureliæ & Blesij factam. Concil. Trid. *sess.* 25. *cap.* 15. Sed & illud quoque est notandum, antiqutis non esse permittum ingredientibus monasterium professionem emittere intra triennium, vt constat ex *Nov.* Iustiniani 5. *de Monachis,* & ex Capitularib. Caroli Magni *lib.* 5. *cap.* 227. Hodie annus sufficit, intra quem tamen non licet profiteri, vt constitutum est *in dicto Concilio Tridentino, & cap. ad apostolicam. de regulariis.*

QVÆSTIO IV.

In professione consensus purus & liber esse debet, & de his qui dolo, blanditiis, vel metu coacti sunt profiteri religionem, de bonis eorum, de filiis familias, & de seruis.

SVMMA RERVM.

1. Ingressum monasterij debere esse liberum, non coactum.
2. Vita Monachorum qua.
3. Dolo ingressus, vel professus, an efficax sit illius ingressio, vel professio.
4. Quid si metu facta sit professio: vel etiam blanditiis, aut falsis inductionibus. num. 8.
5. Antiquitus quomodo admittebantur monasterium ingredi cupientes.
6. Cap. ex parte, c. veniens, & c. dudum. de conuers. coniug. declarata
7. Et c. cum dilectus, de his qua vi metusve causa.
9. Scruum sine consensu domini monachum fieri non posse, nec admitti in clerum.
10. An coniugatus in monasterium sit admittendus.
11. An liberi vitam monasticam profiteri inuitis parentibus possint.
12. Monachi facti utrum subuenire parentibus & propinquis debeant.
13. Filius utrum liberetur a patria potestate per ingressum monasterij.

bet. can. presens, can. fin. 20. *quast.* 3. & ideo si coactus fuerit, nullius est momenti. *cap. 1. de regularibus.* Timendum enim est, vt habetur in constitutione Emanuelis Comenilib. 1. *Iur. Orientalis, sub tit. de homicidio volunta.* ne inuitus vitam † angelicam ingressus, 2. eaque vi suscepta venerando habitu in ludibrium vtatur. vbi vocat vitam monasticam Angelicam: itaque si metu patris nimaque reuerentia filius ingrediatur monasterium, ingressus nullus est. *glossa in dicto can. presens. glos. in cap. cum virum. de regular.* Imola in l. si constante. §. eo autem tempore. ff. soluto matr. Iason ad Auth. ingressi. C. de sacrosanct. At si dolus † dederit causam ingressioni vel professioni, an ingressio vel professio efficax sit dubitatur: sed tamen communi calculo receptum est, nedum ingressionem, sed & professionem efficacem esse. *cap. ex parte, cap. veniens, cap. dudum. de conuersione coniugat c. cum dilectus de his qua vi.* Quæ opinio D. Pauli sententiâ 2. ad Corinth. cap. 12. confirmatur, in hæc verba: *Ego vos non grauauit, sed cum essem astutus, dolo capi vos.* Eodem pertinet quod idem D. Paulus scripsit ad

I. INGRESSVS † in monasterium liber & spontaneus esse de-

eosdem 1. Corinth. cap. 9. *Factus sum Iudeis tanquam Iudeus, ut Iudeos lucrarem.* Præterea laesus dici non potest, qui Deo se coniunxit, ut vitam Anglicam profiteretur. *can. illud 20. quest. 1.* Sed tamen hæc opinio apud me suspecta est, in primis, quia Ecclesia cultrix est iustitiæ. *cap. 1 §. 1. de alienat. feud. & ab eius contractibus omnis fraus abesse debet. cap. per tuas. de donatio.* Secundò sacri canones vim, metum & fraudem æquiparant. *can. primo. 15. quest. 6.* quin metui dolus inest. *l. si cum exceptione. §. eum qui. ff. quod metus causa.*

4. Sicut ergo professio † metu facta nulla est, ita, quæ dolo & per fraudem facta est. Tertiò iuramentum dolo præstitum remittitur. *cap. quamvis. de patris lib 6.* Idem ergo erit in professione per dolum facta; accedit quòd temerariæ & præcipites professiones ordinem monasticum ignominia afficiunt. *can. 2. Synod. Constantinopolit.* Præterea in omnibus bonæ fidei contractibus dolus dans causam contractui, nullum ipso iure reddit contractum. *l. & eleganter. ff. de dolo.* notatur fusè in *l. si quis cum aliter. de verb. oblig.* Ingressio autem Monasterij contractus

bonæ fidei censetur, imò est favorabilior. *can. viduas 27. quest. 1.* ibi; *Si enim inter homines bonæ fidei contractus non solent dissolvi sine ratione, quanto magis illa pollicitatio quam cum Deo pepigit.*

Postremò tantum abest, ut dolo quis allici debeat ad ingrediendum monasterium, ut antiquirus, qui monasterium † ingredi cupiebat, non ante admitteretur, quàm diebus decem vel amplius pro foribus excubans, indicium perseuerantiæ ac desiderij sui pariterque humilitatis ac patientiæ demonstrauerit: cumque omnium prætereuntium fratrum genibus prouolutus, & ab omnibus de industria refutatus atque despectus, tanquam qui non Religionis, sed necessitatis obtentu monasterium optet intrare, iniuriis quoque & exprobrationibus multis affectus, experimentum dederit constantiæ suæ, ut docet Cassianus *lib. 4. c. 3. de institutis canobi.* D. Bernardus *in regul. cap. 58.*

Nec † obstat *cap. ex parte 19. de conuersio. coniugato.* Nam ibi mulier quæ velata fuerat ex falsa causa, credens sponsum lepra percussum, nihilominus in religione permanere volebat, atque ita liberè consentiebat.

tiebat. Idem dicendum *de cap. veniens. eodem tit.* Nam ibi Lambertus qui religionem professus fuerat, dolum commisit, & persistebat in sententia, ita vt è monasterio egredi nollet. Et quamuis mulier dolo decepta fuisset ad consentiendum vt maritus ingrederetur monasterium, & posset maritum reuocare: tamen audienda non est, quia fornicata fuerat antequam maritum repeteret, ita vt si mulier continuisset, ius repetendi maritum habuisset quasi dolo decepta. Quod pertinet ad *cap. dudum, eodem tit.* facilis est responsio. Nam etsi ibi maritus spe quadam vana illectus & inductus fuisset, tamen purè & voluntariè ad voti religionem processit, vt ibi notat Summus Pontifex.

7. Ad † *cap. cum dilectus. de iis qua vi metusve.* respondendum est, non omnem dolum, vel metum professionem irritam facere, nam si fatuitas, vt ibi ait Summus Pontifex, illius arguatur, qui se deceptum dicit, vt in specie dicti *cap. cum dilectus*, dolum non nocet, & non reddit professionem inefficacem. *cap. innocens. 22. quest. 4.* Vbi etsi Gabonitz Iosue decepissent, iuramentum tamen impleuit. Nimis enim facilè Iosue cre-

diderat, authore Innocentio *in dicto cap. cum dilectus*. At si dolum intercedat qui peritiores & prudentiores falleret, existimo professionem nullius esse momenti. Imola & Panormitanus *in dicto cap. cum dilectus*. Decius *in Auth. ingressi. C. de sacrosanct. & in c. in presentia. de probation.* Quemadmodum & metus nocet si non cadat in constantem virum. *cap. 1. de his qua vi. glos. in cap. cum virum. de regula.* Præterea in specie *cap. cum dilectus*, præter votum etiam iuramentum interuenit ex parte Canoniorum, & ex parte Monachorum nulla fraus vel dolum intercessit, nec inductio aut persuasio. Atque ita temperandum est, quod vulgò dicitur, minori decepto in spiritualibus, non esse succurrendum per restitutionem in integrum. *gloss. in cap. sicut. 27. quest. 1. Speculator in tit. de restit. in integ. §. qualiter. vers. sed numquid.* Locus verò Pauli 2. *ad Corinth. 12.* nobis non aduersatur, sed apertè iuuat nostram sententiam; hæc enim verba (*cum essem astutus, dolo capi vos*) per interrogationem intelligenda sunt, quasi dicat, ego non grauavi vos, nec dolo vsus sum, vel astutia. Sanè qui existimant professionem non rescindi, etsi dolum inter-

ueniat, fatentur tamen bonae
 8. cuius qui religionem vouit se-
 ductus, non solum dolo, sed
 & blanditiis † & falsis indu-
 ctionibus, non acquiri mona-
 sterio, imò hæredibus ipsius
 esse restituenda. *can. fin. 20. quæst. 3. glossa in dicto cap. cum dilectus. Baldus in Auth. si qua mulier. C. de sacrosanct. Speculator in tit. de statu monachorum §. fin. vers. 64. Panormitanus in cap. praterea de officio deleg. & in cap. in nostra. de sepultur. Lupus allegat. 17. Molinæus consilio 15. numer. 29. fusè.*

In ingressu monasterij re-
 9. quiritur libertas, & ideo
 seruus † sine consensu do-
 mini, Monachus fieri non
 potest. *can. si quis seruum, 17. quæst. 4. l. iubemus, l. seruis. C. de Episcopis & clericis.* Extrâtque
 in eam rem Leonis Imperato-
 ris constitutio, in *Novella 10. de seruo qui inscio domino Monachisimum suscepit.* In Syno-
 do Chalcedon. *can. 2.* expref-
 sè vetatur, quemquam ad-
 mitteri in monasteriis, ad hoc
 ut fiat Monachus prater vo-
 luntatem sui domini. *can. qui verè, 16. quæst. 1.* Eòdem per-
 tinent quæ variis locis tradita
 sunt de seruis in clerum non
 admittendis sine voluntate
 dominorum. *can. 8. Apostolo. & distinctione 54. apud Gratia-*

num. Plenissimè Claudius Spi-
 næus *lib. 2. Digressione ad Ti-
 motheum cap. 18.* Et qua ra-
 tione seruus in monasteriis
 non recipiebatur, nisi volen-
 te domino, eadem coniuga-
 tus † non debet admitti ¹⁰
 iure Pontificio, tanquam non
 habens sui corporis potesta-
 tem. *cap. 1. & toto tit. de conuer-
 sio. conjugat.* Secus tamen est
 de iure Ciuili. *l. Deo nobis. C. de
 Episcop. §. si verò constante. de
 Monachis, in Nouell.*

Sed an liberi † insciis & ¹¹
 inuitis parentibus monasti-
 cam vitam profiteri possint,
 ingens controuersia est; cre-
 brior tamen opinio est, libe-
 rum esse filio ac filix incon-
 sultis & inuitis parentibus,
 monasterium ingredi, ex *Mat-
 thæi cap. 8. & ibi D. Chryso-
 stomus. D. Hieronymus ad
 Heliodorum tom. 1. epist. 1.* in
 hæc verba: *Licet, inquit,
 paruulus ex collo pendeat nepos;
 licet sparsa crine, & scissis vesti-
 bus, vbera, quibus te nutrierat,
 mater ostendat; licet in limine
 pater iaceat, per calcatum perge
 patrem, siccis oculis ad vexillum
 crucis euola; solum pietatis genus
 est, in hac re esse crudelem.* Vide
 eundem D. Hieronymum *de
 vitando suspecto contubernio, &
 in vita S. Malchi, & ad Fabio-
 lam. D. Augustinum epist. 28.
 ad Latum. D. Ambrosium lib.*
 de

de Virginib. ad finem, & in cap. Luc. 12. D. Bernardum epist. 110. & 111. de lyra Numerorum cap. 30. Sunt tamen alij qui existimant non licere filio vel filix inuitis parentibus ad monasterium trãfire. Vide apud D. Clement. lib. 3. & 7. Recognitionum. in hæc verba: *Si qui volunt & possunt sequi, nos permittimus eis, salua pietate, hoc est, ne quem discessu suo contristent, qui contristari non debet, et parentes relinquens, quos non oportet, &c.* Item ex Synodo Gangrenf. can. 15. & can. 16. can. si quis, distinct. 30. Similiter ibi constituit Synodus Gangr. *Quòd si quis prætextu religionis & pietatis liberos suos relinquat, nec eos alat, anathema sit.* Vide inf. quest. 7. Extat apud Ansegig. lib. 1. cap. 15. Caroli Magni constitutio, qua cauetur, ne pueri sine voluntate parentum tonsurentur, vel puellæ velentur, D. Thomas hanc controuersiam ita dirimit, vt liceat liberis, in sciiis & inuitis parentibus, in Monachorum societatem, quasi in tranquillum vitæ portum confugere, nisi parentum tanta premat necessitas, vt eis aliunde subueniri non possit, si liberi eos derelinquerent. D. Thom. 2. 2. quest. 101. art. 4. & quest. 189. artic. 6. &

ad 4. sentent. distinct. 38. quest. 2. & Quodlibet. 3. artic. 16. D. Thomam sequitur de Turre-Cremata in dicto capite, si quis. distinctio. 30. Antoninus in summa, parte 3. tit. 16. cap. 2. Nam vbi parentes rerum penuria laborant, vel senio confecti aliunde quàm filij industria sibi consulere non possunt, filij non debent relictis parentibus religionem profiteri; imò etiam professi † nedum 12. parentes suffragiis & orationibus iuuare debent: sed & salua Prælati reuerentia, & saluo statu Religionis parentibus subuenire debent per se, vel per alios. D. Thomas in quodlibet. 4. artic. 6. quest. 4. Antoninus in summa, in loco supra citato. Contrarium tamen sentit D. Basilius in constit. monasticis c. 21. & resp. 32. libr. regularium. fusiùs disputat.

Ex his quæ modò dixi decidi facilè potest quæstio illa, An filius familias † per ingressum in religionem liberetur à patria potestate? Nam si consensu patris monasterium ingrediatur, sine dubio è potestate patris eximitur. Quòd si in scio patre ingrediatur, distinguunt interpretes nostri: nam si filius impubes sit, pater cum ex monasterio reuocare potest & vindicare, quia hoc

casu patriam potestatem retinet *can. puella. 20. quest. 2. can. statuendum. 20. quest. 1. c. presens. 20. quest. 3. cap. 1. de regularibus apud Bonifacium.* Si verò p̄ubes monasterium ingrediatur, parens eum vendicare non potest: liberatur enim à patris potestate. §. *sanctimus, in Nouella de Monachis. glossa in can. 120. quest. 2. Innocentius in cap. scripturae. de voto. & in cap. indecorum. de etate & qualis. glossa in l. si ex causa. §. Pomponius. de minoribus. Quod. variis SS. Patrum locis confirmatur. D. Basilij in constitutio. Monasticis. cap. 21. & resp. 32. in libr. regularum fusiùs disputatarum. D. Hieronym. ad Fabiolam, & in vita B. Malchi Monachi. retinent tamèn ius sùitatis & succedendi patri. l. Deo nobis. §. hoc etiam. C. de Episcop. & cleric. Vide quæ dicam infra quest. 7.*

IAC. FERRERIVS.

DE his quæstionibus, an parentibus in egestatem redactis liceat filio in religionem ingredi? Item, An filius qui vitam religiosam professus sit, egredi è monasterio debeat, vt parentibus egestate presis subuenire queat,

etiam sine venia superioris sui, ea tamen petita; vide. Azorium *Institut. moralium. parte 2. lib. 2. c. 3.* vbi concludit non licere filio religionem ingredi, & patrem in extrema relinquere necessitate, & posse ad subueniendum parentibus extrema necessitate laborantibus ad tempus egredi è monasterio.

QVÆSTIO V.

Quòd sine professione Monachus nullus fiat, & quòd per ingressum in monasterium bona non acquirantur monasterio, & de professione expressa & tacita, & quæ sit inter vtramque differentia.

S V M M Æ R E R V M.

1. *Vt quis Monachus fiat, professionem faciat necesse est, & num. 6.*
2. *Forma professionis quæ, & quomodo ea fieri debeat, & num. 3.*
4. *Quàm professio sit necessaria.*
5. *Novitius si moriatur ante professionem, cui beneficia*

cia illius deferenda.

7. *An amittatur beneficium.*
8. *Testari ante professionem potest.*
9. *An pro Ecclesiastico habendus ante annum professionis.*
10. *Si moriens quis adoptari velit in familiam alicuius Sancti, an pro ingresso habeatur in monasteriū.*

1. **M**T quis † verè monachus fiat & dicatur, professio necessaria est expressa, vel tacita. *cap. porrectum. de regularibus.* Guido Pap. *quest. 502.*

2. Formam † autem professionis colligimus ex *canone vidua 20. quest. 1. Speculator in tit. de regularibus Dominic. in cap. primo, de regula. lib. 6. Lopus allegat. 127.*

3. Professio † autem mandari scriptis debet. *dicto can. vidua,* vbi, *scriptis professionem faciat.* glossa *in can. omnes fœmina 27. quest. 1. argum. can. saluberrimum. 1. quest. 7. Cardinalis in Clem. ne in agro. §. sanè. de statu monachorum.* Non me latet plures existimasse professionem testibus probari posse, neque scripturâ necessariam esse. glossa *in dicto can. vidua. argum. cap. nuper. de testibus.* vbi Panormitanus, & Lopus alle-

gatio. 127. At prior opinio verior est, & extat in eam partem expressa constitutio Caroli Regis Franciæ IX. *Molin. artic. 55.* Nisi, vt eadem constitutione cauetur, scriptura deperdita esset, quo casu amissio professionis scripturâ factæ testibus probari potest. *l. si solemnibus. & l. fin. c. de fide instrum.* Guido Pap. *quest. 474.* Rebuff. *in praxi benefic. tit. de forma literarum tonsura.*

4. Adeò autè professio † necessaria est, vt qui ingressus est in monasterium ante iustam professionem, non censeatur de iure bona sua consecrasse, neque testari prohibeatur. *cap. beneficium. de regularibus lib 6,* vbi beneficium eius, qui ingressus est monasterium, non vacat ante professionem, nec conferri potest. *Speculator in tit. de statu monachorum, versic. 17.* glossa & interpretes *in cap. 2. de regularib. lib. 6. in verb. iudiciis.* Hostiensis & Ioannes Andreàs *in cap. 2. de testam.* Idem Hostiensis *in summa de testam.*

5. Sed quæritur, † an si is, qui monasterium ingressus est, ante professionem moriatur, nullo testamento condito, bona illius proximioribus deferantur, vel monasterio acquirantur. Quidam existimât per

per ingressum in monasterium bona acquiri monasterio. Barbatias *in cap. in presentia. de probationib.* Petrus de Anchara. *cap. 2. de testamentis. & consil. 68.* cuius initium est, *contra donationem.* Decius *consil. 330. argum. cap. super eo, cap. significatum. cap. statimur. de regular. cap. fin. de successio. ab intestato.* Tiraquellus *de re tractu consanguin. §. 1. gl. 8. num. 22. repet. 1. a num. 19.* At verius est ante professionem nihil acquiri monasterio, itaque vita functo ingresso ad monasterium, quem vulgus Novitium vocat, sine testamento bona illius proximioribus referuantur. Imola *in d. cap. in presentia.* Interpretes *in Authent. si qua mulier. C. de sacrosanctis.* Nam † ante professionem nemo dici potest Monachus. Bartol. *in dicta Auth. si qua mulier.* Castrensis, Alexander, Corneus, Iason *ad l. si quis heredem. C. de institutio.* Imola & Alexander *ad l. in substitutione. de vulg.* Decius *consil. 330. cap. quamvis,* & ibi *gl. de procurato. in 6.* Nec enim eucullā, sed professio Monachum facit. *§. pen. de Monachis.* Ideoque vouens Religionem ingredi, non liberatur nisi professionē emiserit. D. Thomas *in 2. 2. quest. 189. cap. ad*

Apostolicam. de statu monachorum. Accedit quod is qui ingreditur monasterium, ante professionē non amittit † beneficia sua. *cap. beneficium. de regula. lib. 6.* Præterea † qui ingressus est monasterium, potest testari ante professionem. *can. final. 12. quest. 5. cap. Religioso. §. fin. de regula. apud Bonifac. & ideo si testamentum non faciat, videtur venientes ab intestato vocare ad suam successioem. l. conficiuntur. de iure codicillorum.* Tiraquellus *in loco sup. citato.* Sed & illud quæritur, an in cæteris, Novitius, id est, ingressus monasterium ante professionem, inter Ecclesiasticos † connumerandus sit? & placet Ancharano *consil. 69. num. 9. & seq.* pro persona Ecclesiastica intra annum probationis eum habendum esse. Imol. *in l. si servus. de stipul. sera.* Federic. de Senis *consil. 31.* Tiraq. *fusè de retr. consan. §. 1. gloss. 8. numer. 19. 20. & seqq. vsque ad numer. 41.* qui contrariam opinionem sequi videtur.

Sed & illud quæritur, an pro † ingresso in monasterium habeatur, qui moriens voluit in familiam D: Francisci, vel D. Dominici, vel alterius adoptari, & eius habitus

habitu post mortem sepeliri. Ioānes Faber *in Auth. ingressi. C. de sacrosf.* bona illius non acquiri monasterio. quod ante illum scripserat Speculator *in tit. de statu Monachorum. §. pen.* quod verum & certissimum est.

IAC. FERRERIVS.

QUOD ab authore nostro scriptū est de Monachis non succedentibus in Gallia, verum est, si expressam professionem fecerint, ita ut tacita professio non sufficiat, nisi tanto tempore in monasterio vixerint, ut ex longo illo tempore professionem expressam factam esse colligere liceat. Vide Papon. *in suo Notar. tomo 3. fol. 215.* & Charond. *in consuet. Paris. artic. 337.* Benedictum & alios hic citatos. Menochium *de presumpt. lib. 4. presumpt. 83.*

QVÆSTIO VI.

De Authentica ingressi. C. de sacrosanctis Ecclesiis, quæ non observatur in Regno Franciæ, in quo Religiosi, Monachi professi non succedunt ab inte-

stato parentibus suis, & quòd successiones ab intestato petere non possint, nec legitimam in bonis parentum. Possunt tamen testamento hæredes institui; & utrūm quod de Monachis & Religioso in Regno Franciæ observatur, habeat locum in militibus S. Ioannis Hierosolymitani, quos Rhodios vulgus appellat: ita ut, nec in proprietate, nec in usufructu succedere possint parentibus, vel legitimam petere.

SVMME RERVM.

1. *Per professionem bona tacite acquiri monasterio.*
2. *Auth. ingressi. C. de sacrosf. Eccles. an locum habeat in Mendicantibus.*
3. *Mendicantes qui.*
4. *An bona profitentium in ordinibus Mendicantium acquirantur monasterio, ut in aliis Religiosis observatur.*
5. *An bona relinqui possint Mendicantibus.*
6. *Omnes Mendicantes capaces,*

D esse

*esse bonorum sibi relicto-
rum, exceptis minoribus
de Observantia, & Ca-
pucinis.*

7. *Procuratorem Regium in re-
gno Gallie pro Mendi-
cantibus agere.*

8. *Auth. ingressi, non observa-
ri in Francia.*

9. *Monachos non succedere pa-
rentibus ab intestato in
hoc Regno.*

10. *Leg. Deo nobis. C. de Episco-
pis & Cler. non observari
in Gallia.*

11. *Monachos ex testamento
capere.*

12. *Equites Rhodij & Meliten-
ses an succedant parenti-
bus ab intestato.*

DIXIMVS in superio-
ri quæstione, per in-
gressum in Religio-
nem bona non acquiri mona-
sterio, si is qui ingressus est
moriatur ab intestato ante fa-
ctam professionem: sed ad
proximiores ab intestato per-
tineret. Post † professionem
verò bona eius qui religio-
nem professus est, acquirun-
tur monasterio, si de his aliter
non disposuerit is, qui profi-
tetur. per *Auth. ingressi. C. de
sacrosanctis Eccles.*

Ergo ex Constitutione Iu-
stiniani in *Novella 5. cap. 5. ex*

qua defumpta est *Auth. ingressi*, per professionem intelli-
gitur quis non solum perso-
nam, sed etiam bona mona-
sterio consecrare. Sed quæ-
ritur an illud habeat locum
in Monachis † Mendican-
tibus, ita vt qui Religionem
Mendicantium profitentur,
censeantur se & bona sua de-
dicare monasterio, vt ceteri
Monachi.

Mendicantes † dicuntur †
qui nec communiter nec pri-
uatim quidquam habent. gl.
*in cap. 1. §. 1. de religiosis domi-
bus, apud Bonifacium.* Baldus
in dicta Authent. ingressi. gloss.
*in cap. quorundam. de electione.
& in Clement. vs professores. de
Regular.* Iudicantur verò Mé-
dicantes, nedum qui ex Re-
gula, sed etiam qui ex consti-
tutionibus bona immobilia
communiter non possident.
Calderinus *consil. 17. sub tit. de
Regular.* Decius *in cap. ad no-
stram. de appellatio.* Quam-
obrem inter Mendicantes
numerantur, non solum Fran-
ciscani & Dominicani, sed &
Carmelitæ. Fulgosius *consil.
104. Lopus allegat. 15. aliàs
est 46. cap. 1. §. ceterum. de re-
ligio. dom. apud Bonifacium.*
Similiter & Eremitæ S. Au-
gustini inter Mendicantes
numerantur. *dicto cap. 1. in §.
ceterum.*

ceterum. Ludouicus Romanus *consil.* 235. Iason *in d. Auth. ingressi.* Iulius Clarus *§. Testam. quest.* 29. Rebuff. *in tit. de Regia ad prelaturam. in §. mendicantibus, in Concordato.*

4. Sed † vt ad propositam quæstionem reuertamur, sunt plures qui existimant, *Auth. ingressi*, non habere locum in Mendicantibus, & per professionem ab illis factam, propria bona non esse monasterio dedicata, vel quæsitâ, imò eorum bona qui profitentur Mendicantium ordinem, haberi pro derelicto. Imola *in cap. in presentia. de probatio. vel venientibus ab intestato deferri. argum. textus in l. in metallum. de iure fisci. & in l. si in metallum. de his quæ pro non scriptis.* Alij existimant bona eiusmodi profitentium in ordinibus Mendicantium ad Episcopum ciuitatis pertinere. *argum. can. de viduis. 27. quest. 1.* Alij verò quia Mendicantes priuilegiis Apostolicis eximuntur à iurisdictione Episcoporum, existimant bona acquiri Ecclesiæ Romanæ, quæ omnia latiùs persequitur ad dictam *Auth. ingressi*, Albericus, & Ægidius de Bellamera *in dict. c. in presentia.* Petrus de Ancharano & Cardinalis *in Clem. Exiui de Paradi-*

so. de verb. signific. Boërius *quest.* 354. Bartolus *in suo tractatu Minoric.* At verius est bona profitentium in ordinibus Mendicantium acquiri monasterio vt aliorum monachorum, & in eis vt in aliis monachis profitentibus *Auth. ingressi*, locum habere: quia etſi Mendicantes bona immobilia, & quæ immobilium loco sunt, possidere non possint; tamen † bona relinqui possunt & Franciscanis & Dominicanis, & cæteris Mendicantibus. Ita tamen vt ea vendere teneantur, & pretium conuertere in eorum alimenta. Speculator *in tit. de statu monachorum. §. 1. versic. Tertio queritur, & versic. Quarto queritur.* Archidiaconus & de Turre-Cremata *ad can. quia ingredientibus 19. quest. 3. glossa in cap. 1. de religioſ. dom. apud Bonifacium.* Baldus *ad l. cum questio. C. de legatis.* Alexander *in l. apud Iulianum. §. constat. de legatis 1.* Corsetus *in singularibus, in verbo, Mendicantes.* Roman. *singul. 294.* Antonius Florentinus *in summa, in tertia parte, tit. 16. cap. 1. §. 12.* Et generaliter receptum est, bona legari, & titulo institutionis relinqui posse Mendicantibus, ita tamen vt cogi possint bona vendere, & pre-

5.

tium ad necessarios vsus monasterij conuertere. Bartolus in *l. ciuitatibus. de legatis* 1. argumento textus in *l. si quis ad declinandam. C. de Episcop & clericis*. vbi captiui, qui & serui sunt, hæredes institui possunt. *l. fideicommissa. §. si seruo. de legatis* 3. Guido Pap. *quest.* 327. Stephanus Bertrandi *consil.* 174 *volum.* 1. & *consil.* 151. *volum.* 2. Decius in *cap. in presentia. de probatio. & consil.* 559. Corneus *consil.* 116. *vol.* 2. Benedict *ad cap. Raynuitius. de testamentis, in verbo, & uxorem, in 2. decis. in fine, numer.* 228. Quod hodie minus in dubio est, quia per Constitutionem Concilij Tridentini *sess.* 25. *cap.* 3. *de Regularibus*,
 6. omnibus † monachis Mendicantibus, & aliis permiffum est, bona immobilia possidere, exceptis domibus S. Francisci Capucinorum, & eorum qui Minores de Obseruantia vocantur. Ea † autem bona Mendicantibus relicta persequuntur Mendicantes in Regno Franciæ, nomine Procuratoris generalis, vt, fuscè Benedictus in loco supra citato. Vide Paponem in *collectione Arrestorum lib.* 1. *tit.* 8. *des Religieux Mandians. Maynardum lib.* 1. *cap.* 29. in *collect. sua Arresto*. Nec obstat,

si quis dicat, quòd pretium succedit loco rei. *l. quia qui pretio. de usufructu*. Quia, vt obseruauit Baldus ad *cap. lex cum causam, de re iudicata*, pecuniæ vsus stabilis non est, nec perpetuus, & dominium eius momentaneum est, ita vt etiamsi Mendicantes pretium habeant, rem ipsam immobilem possidere non censentur.

Ergo si ius Ciuile, & ius Pontificium spectemus, per professionem factam à Monachis etiam mendicantibus, bona censentur tacitè consecrata & dedicata monasterio: ita vt ad monasterium pertineant. quod tamen non obseruatur in Francia, quia per ingressum in Religionem non fit tacita dedicatio bonorum eorum qui profitentur religionem: imò bona profitentium remanent penes proximiores ab intestato, ita † vt Authentica *ingressi*, non obseruetur in toto Regno Franciæ. Benedict. *ad cap. Raynuitius. in verbo, & uxorem nomine Adelasam, in 7. decis. num.* 1. 2. & 3. Masuerius in *practica, tit. de successione*. Boërius *quest.* 354. *num.* 8. Similiter † Monachi professi in Regno Franciæ non succedunt parentibus ab intestato, nam. pro mortuis habentur,

habentur, ita vt pater eis nihil relinquere teneatur pro legitima, & tanquam præteriti legitimam in bonis patris

10. petere non possunt: nec † enim in Francia obseruatur dispositio *leg. Deo nobis. C. de Episcopis & Clericis.* per quam Monachi succedunt ab intestato parentibus, & parentes eis legitimam relinquere tenentur. *Benedict. ad cap. Raynutius, in verbo, & uxorem nomine Adelasiam, in 4. preludio, num. 220.* Boërius *in dict. quæst. 354.* Rebuffus *in proæmio ad constitut. Regias. gloss. 5. numer. 23. & numer. 24.* Dixi ex generali consuetudine Regni Franciæ Monachos professos non posse succedere ab intestato parentibus, nec legitimam in bonis patris vel matris, vel ascendentium petere posse. Cæterùm ex testamento † succedere potest Monachus si pater vel alius ex parentibus & consanguineis testamento Monachum instituat. Nam valet institutio, vel legatum, aut fideicommissum in fauorem Monachi, non vt ipse capiat, sed monasterium. Quæ admodum institutio facta in fauorem serui, valet vt domino acquiratur. *Benedictus in verbo, & uxorem nomine Adelasiam, in 4. preludio,*

11.

numer. 220. vsque ad numer. 263.

Sed quæritur † an illud 12. quod de Monachis dixi habeat locum in militibus S. Ioānis Hierosolymitani, quos vulgus Rhodios appellat, ita vt ex generali Regni consuetudine vt cæteri Monachi, & Religiosi, post emissam professionem excludantur à successione parentum. Sunt qui putant eos non esse Religiosos, quia arma gerunt, & inter laicos versantur, quod ab instituto Monachorum alienum est. Et ideo Panormitanus *in cap. dudam, de decimis,* cōuersis Monachorum comparat; Innocentius verò *in cap. in nostra, de sepulturis,* putat eos non omnino esse Monachos: verius tamen est si dicamus eos Religiosos & Monachos esse, & generali consuetudine Regni contineri, vt & cæteros Religiosos, quia vt alij Monachi votum emittunt obediētiae, paupertatis, & castitatis, vt constat ex statutis illorum; imò testari prohibentur. *Volæteranus lib. 2. 1. Anthropologicæ,* ait, milites Rhodios Religiosos esse ordinis D. Augustini, & orationem Dominicam certo numero repetitam pro horis Canonicis singulis diebus

pronunciare. Hieronymus Paulus in *Prouinciali Ecclesiastica*, scribit, eos esse ordinis D. Augustini, ideo in iure Pōtificio fratres appellantur. *cap. dudum. de decimis. & cap. in nostra. de sepultur.* & decimas percipiunt, & sepulturas, quod facere non possent, si non essent Religiosi: præterea suos habent iudices, nec sunt sub iurisdictione laicorum: vt docet fuse Chopin. *de sacra polit. lib. 2. tit. 8. num. 23.* Quod autem sint Religiosi, constat etiam ex *cap. cum saculum. de iure patronatus.* in quo capite, vt constat ex antiqua decretali in prima collectione c. 16. scriptum est, eiusmodi fratres saculum reliquisse, vt Deo placere possint in arte contemplationis. Ideo Equites huius ordinis non possunt ab intestato succedere parentibus, nec in proprietate, nec in usufructu, nec petere legitimam in bonis patris, vt docet Ferronus in *consuetudin. Burdegalen. tit. de feudis. §. 10.* Eis tamen alimentorum nomine aliquid dandum est, vt & cæteris Religiosis, si monasterium tanta laboret paupertate, vt Religiosos alere non possit: quod docet Benedictus in *verb. & uxorem; in 4. preludio, num. 262.* Papon. in *collectione*

Arresto. lib. 1. tit. 10. des Cheualiers Saint Jean, scribit eos posse succedere ab intestato parentibus, in usufructu tantum; ita vt bona retinere possint usufructus nomine, proprietate proximioribus relicta, quod hodie sublatum est in hoc Regno: nam per posteriora & nouissima Arresta Parliamentorum, constitutum est, vt eiusmodi Equites nec in usufructu, nec in proprietate succedere possint, vel legitimam petere in bonis parentum, vt docet Chopin. *de sac. polit. lib. 3. tit. 1. num. 20.* vide Chassanæum in *Catalogo gloria mūdi. parte 9. considera. 4.* Alimentorum tamen nomine eis aliquid dandum est quandiu vixerint, vt post mortem illorum finiantur eiusmodi alimenta. Porrò quòd eiusmodi Equites sint Religiosi, satis constat ex his quæ diximus, & maximè, quia certum est, quòd nihil priuatim possidere possint, & si moriantur, Religio bona eorum capit iure peculij, & plerique ex illis vocantur Preceptores seu Cōmendatarij, quos Innocentius & Hostiensis comparat institutoribus, qui præponuntur negotiis dominicis; necnon visitatoribus seu vicariis, qui tantum curare debent & visitare

tare loca sibi cōmissa & commendata per maiorem magistrum, vnde præceptoris, vel commendatarij morte non vacant præceptorix, nec dicitur pastore viduata. Ioannes Monachus *in cap. cupientes. de electione, apud Bonifacium.*

IAC. FERRERIVS.

IN hoc Regno Franciæ, Monachi professi, qui scilicet nihil priuatim possidere possunt, &, vt Doctores loquuntur, in particulari nihil habent, non possunt succedere ab intestato parentibus suis, vt hic fusè docuit Author noster, nec etiam monasterium in quod ingressi sunt. Pitthou *in consuetud. Treccarum in Cāpania art. 105.* Charund. *in consuet. Paris. art. 337.* Imbertus *in Enchiridia in verb. monasterium.* vbi scribit, quod fratres & sorores, Religiosi scilicet, & Religiosæ, qui ingressi & ingressæ sunt Religionem, quam tertium D. Francisci ordinem vocamus; non contineri generali hac Regni Franciæ consuetudine, quia non excluduntur à successione parentum, nec à coniugio & matrimonio. glossa *in Clementina, cum ex eo. de sentent. excom. & in Clem. 1. de religio-*

sis domibus. Bart. *in l. commodissime. de liberis & posth.* Bald. *ad Auth. nisi rogati. C. ad Trebellia.* Federicus de Senis *conf. 145.* Ludouicus Rom. *confil. 368.* Chopinus *de privilegiis rustico. lib. 3. part. 2. cap. 8. fol. 203. & 204.* Eiusmodi Religiosi bona possident, emunt, vendunt, & de his disponunt, & succedunt parentibus suis, & iste ordo dicitur potius viuendi modus, quàm regula monachalis, vt ait glossa *in d. Clementina, cum ex eo.* Sunt qui putant hunc ordinem antiquatum fuisse Concilio Lateranensi, quo nouæ Religiones vetantur. *cap. fin. de religiosis domibus.* vide *Extrauagantem Ioānis XXII. de religiosis domibus, qua incipit, Sancta Romana;* ita vt ex sententia illorum vera non sit glossa *in dicta Clem. cum ex eo,* quæ existimauit hunc ordinem approbatum fuisse à Nicolao III. Similiter conuersi non continentur nec comprehenduntur sub consuetudine hac Regni Franciæ, quia bona priuatim possident, & de his disponere possunt. De his conuersis fusè *in cap. per exemptionem. de privilegiis, apud Bonifacium. in cap. non dubium. de sententia excommunic.* glossa *in can. quisquis. 17. quest. 4. & in can. vt lex*

lex 27. quest. 1. & in can. duo sunt genera. 12. quest. 1. & in Clem. 1. de sentent. excom. Baldus ad l. placet. C. de sacrosanct. Quomodo autem fiat conuersio, docet Speculator in tit. de regularibus, vbi docet conuersum non esse Monachum: in quibus verò distet & differat conuersus ab oblato, vide Cardinalem ad Clem. dudum. §. verum. de sepultur. & in Clem. 1. §. 1. de excessibus Pralato. Et quot sint oblatorum genera, Ancharanus fusè docet in Clem. 1. de decimis. & in cap. 2. de institut. & in cap. vidua. de regular. Boër. quest. 20. Capella Tholos. quest. 333. Pasquier des recherches de France lib. 3. cap. 30. Quod pertinet ad conuersos & oblatos, si vestem monachalem non assumpserint, imò vestem laicalem retinuerint, pro Monachis non habentur. Quòd si monachalem habitum assumpserint, & inter Monachos venerint, suaque dedicauerint, pro Monachis habentur. Capella Tholos. quest. 8. & quest. 333. Chop. de sacra polit. lib. 3. cap. 5. num. 14. & 15. vbi docet conuersos seu oblatos, qui sumpta regularitoga monasticum amplectuntur institutum, per omnia exæquari cœnobitis, ita vt

nec legitimos relinquunt heredes, nec ab intestato succedere possint, & ita iudicatum refert Arresto Parlam. Parisiensis Boërius quest. 20. Porro quod de Monachis professis diximus, vt ab intestato succedere non possint consuetudine Regni Franciæ, cõforme est iuri antiquo Romanorum, quo Vestales Virgines nulli succedebant ab intestato, nec eis intestatis succedebat quisquam, quia earum bona in publicum redigebantur, teste Gellio lib. 1. c. 12. Porro de militibus Rhodiis vide D. Bernardum in sermo. exhortat. ad milites templi. Vincentium in speculo lib. 27. cap. 27. Polido. Virgil. lib. 7. Oldradum consil. 138. Antonin. 2. parte histor. tit. 15. cap. 20. Et quòd eiusmodi Equites Rhodij, nunc vocati Militenfes Equites, nullo modo succedant, nec in vsufructu, nec in proprietate, vide Charund. in collect. Arrest. lib. 7. cap. 225. & D. Maynardum lib. 1. cap. 17. vide Pithæum in loco supra citato. Charund. in consuet. Paris. art. 337.

Chopinus in cõsuetudines Parisienses lib. 2. tit. 5. scribit Equites Melitenfis militiæ, nullo modo succedere nec in proprietate nec in vsufructu parentibus,

rentibus, & ita iudicatum refert Arresto Parisiensi 22. Decembris 1573. ita quoque iudicatum fuit in Subalp. Taurin. Senatu, vt refert Octavianus Cacheranus *decisio. Pedemont. 27.* Quia isti Equites religiosi sunt, & monastico voto adstricti. Viennensis Synod. c. *quia contingit. S. pen. de religiosis domib. cap. canonica. de sententia excommunicationis.* Imò eiusmodi Religiosi, vt nec alij in Francia, non fiunt habiles ad succedendum, per Bullam Summi Pontificis, & eo iure vtimur. Porrò Sabaudix quoque constitutionibus omnes Monachi incapaces sunt successionum ab intestato, & pro mortuis habentur, ita vt in computanda legitima liberorum pro mortuis habeantur, nec partem faciant, nec admittantur ad partem. C. Sebastian. tit. 2. de fin. 44. & tit. 3. de fin. 2. & 27.

QVÆSTIO VII.

Quòd Monachi transeant in potestatem Abbatis, & utrùm capite minuantur, & exeant è patris potestate, (iunge que dixi sup. quest. 4.) & de tribus votis,

Obedientia, Castitate, & Paupertate.

SVMME RERVM.

1. In quo religionis perfectio consistat.
2. Votorum omnium perfectius quod.
3. Monachos seruos dici.
4. Filius an liberetur à patria potestate per ingressum monasterij.
5. Iura suitatis retinet.
6. Idem esse de Monachis quod de Episcopis, & iis qui ob dignitatem eximuntur à potestate patria.
7. Monachismus utrùm sit capitibus diminutio.
8. Accursius refellitur.
9. Votum continentia annexum esse ordini monastico, & utrùm super illo voto dispensari possit à Pontifice.
10. Monachos in vtraque Ecclesia tam Orientali, quàm Occidentali, arceri à conubio.
11. An dispensare possit Pontifex in voto continentia.
12. Mendicitatis professio, & paupertatis, an iusta sit & pia inter Christianos.

- V**i vitam monasticam profitentur, se omnino Deo dicant, & deuouent, atque ideo obedientia, castitatis, & paupertatis votum emittunt: in tribus enim his votis, religionis † perfectio consistit. D. Thomas *in* 2. 2. *quest.* 186. Sanè omnium votorum illud præstantissimum est, quòd nos Deo dedicamus. Hinc Origenes de Nazaræis loquens *homilia* 24. ita scribit: *Alij vitulos, aut arietes, aut alia huiusmodi rationis expertia, vota offerunt Deo; ille verò qui appellatur Nazareus seipsum deuouet*
2. Deo, hoc † est etiam votum Nazaræi quod est supra omne votum: nam filium offerre, aut filiam, aut pecus, aut prædium, hoc totum extra nos est: at semetipsum Deo offerre, hoc est perfectius omnibus votis. Et paulo post, *Qui in castitate uiuit, corpus suum uouet Deo: obedientia verò Monachus se Deo deuouet, dum omnem voluntatem abiicit, & in manibus Abbatis & superioris eam deponit.* inde Monachi dicuntur trāsire in alterius potestatem, scilicet Abbatis. *c. luminoso, c. Abbates, 18. quest. 2.* Et ideo
3. Monachi † serui dicuntur, non quidem pœnæ, vel hominis, sed Dei. Inde B. Hilarion

moriturus apud D. Hieron. *in vita Hilarionis, Egredere, ait, anima mea, quid dubitas? septuaginta prope annis seruiui Christo, & mortem times?* Hinc quæritur an filius † à patris sui potestate liberetur per ingressum in monasterium. Sanè si consensu patris monasterium ingrediatur, proculdubio è patris potestate eximitur: quòd si inscio patre ingrediatur, distinguendum est ex sententia Interpretum. Nam si impubes sit, pater eum reuocare potest è monasterio, patriam enim potestatem retinet. *c. puella. 20. quest. 2. c. illud autem statuendum. 20. quest. 1. c. presens. 20. quest. 3. c. 2: de Regularib. lib. 6.* Si verò pubes sit, pater eum reuocare non potest, liberatur enim patria potestate. *§ sancimus, de Monachis. c. fin. 19. quest. 3. gloss. in can. 1. 20. quest. 2.* Innocentius *in cap. scriptura. de voto. & in cap. indecorum. de etate & qualitate. gloss. in l. sex causa. in §. Pomponius. de minoribus.* Ideo non possunt parentes liberos exheredare, quòd in monasterium ingressi sunt, imò per ingressum in monasterium præcedens ingratitude tollitur. *dict. cap. fin. 19. quest. 3. Benedict. in verbo, in eodem*
testa

testamento, in 2. num. 37. D. Dacus ad cap. Raynutius, in princip. numer. 20. de testamentis. l. Deo nobis. C. de Episcop. & clericis. Quod ex variis sanctorum Patrum locis confirmari potest. D. Basilus epistola ad Chilonem. Idem D. Basilus in lib. Regularum fusiùs disputatarum, responsione 32. & in tract. de Constitutio. Monachorum, cap. 21. D. Hieronym. ad Fabiolam, & in vita sancti Malchi. Porro quamuis filius per ingressum in Religionem exeat

5. è potestate patris, tamen † iura sui hæredis retinet, & vt loquuntur Interpretes nostri, iura suicitatis; ita, vt tanquam sui succedant suis parentibus, vt dixi sup. in quaestio 4. ad finem, per textum in l. Deo nobis. §. hoc autem. C. de Episcopis & Clericis. Tiraquellus de retract. consang. §. 1. gloss. 8. num.

6. 19. Et idem † de Monachis dicere possumus, quod de Episcopis & aliis, quos dignitas à patria potestate liberat, de quibus in Nouella Iustiniani 81. Nam licet patria potestate liberentur, tamen id fit sine capitis diminutione, quia non desinunt esse in familia, sicut illi qui morte patris, sui iuris fiunt. l. 3. §. ult. ff. ad Macedonianum.

Aliud erat in eis qui eman-

cipatione sui iuris fiebant: illi enim capite minuebantur, qui in imaginariam seruitutis formam redigebantur. l. liberos. de capite minutis. Et ideo emancipati agnati esse desinunt. Errant itaque illi, qui existimant † Monachismum esse capitis diminutionem, sequuti opinionem Accursij; quam opinionem † refellit 8. Cuiacius ad Nouellam 5. de Monachis, his verbis: Equidem puto Monachismum non esse capitis diminutionem, quia nec ciuitatem, nec libertatem, nec familiam amittit. Non enim (inquit) omnis status mutatio capitis minutio est. Itaque manumissio non est capitis minutio, Senatus motio non est capitis minutio, Monachismus item non est capitis minutio. Nam & ius legitimarum hæreditatum Monachi habent. dicta l. Deo nobis, & ante Nouellam Iustiniani 5 habuerunt bona propria, & testamenti factionem, l. generali. C. de sacrosanct. quasi ciues; & irritum testamentum non fit Monachismo, ex dicta Nouella 5. quod tamen constat irritum fieri capitis diminutione etiam minima.

Hactenus de obedientiæ voto. Nunc agamus breuiter de voto castitatis & continen-

9. tia. Continentia † adeò annexa est ordini monastico, vt non liceat illis qui solenne castitatis votum emisserunt nubere. *can. 1. cum seq. 27. quest. 1. cap. puella. 20. quest. 2. D. Basilii ad Amphiloichum. Eusebius Cæsariensis lib. 1. demonstr. Euangel. Leo I. epistola 92. ad Rusticum Narbonens. Episcop. D. Gregorius lib. 8. Registr. epist. 21. & 22. ad Leonem Catinensem Episcopum, irascitur grauitur, quòd in Ætna monte Monachi mulieres sibi sociare eisque iungi nefariè auderent. Extant in eam sententiam varia Concilia, Synod. Carched. cap. 16. Synod. VI. in Trullo cap. 44. Vide epistolam B. Ephræm, cuius scripta post lectionem sacrarum Scripturarum in Ecclesia olim recitabantur, ad quendam Monachum. Adeò autem Monachismo annexa est castitas, vt quamuis in Ecclesia Orientali mulierum mariti à sacerdotio non reuocarentur: † Monachos tamen in vtraque Ecclesia Orientali & Occidentali nunquam nisi coelibes legimus. Quare eripiendus est error illorum, qui ex Athanasio in epistola ad Draconium, & ex D. Augustino de hæresibus cap. 40. existimant Monachis licuisse vx-*
- 10.

res habere. Hæc sunt verba Athanasij: *Multi quoque ex Episcopis matrimonia non iniuerunt, Monachi contra parentes liberorum facti sunt, & quæ sequuntur.* Hæc verò sunt verba D. Augustini Apostolici: *Qui se isto nomine arrogantissime vocauerant, eo quòd in suam communionem non reciperent vtentes coniugibus, & res proprias possidentes, quales habet Catholica Ecclesia, & Monachos & Clericos plurimos.* Sed fanè Athanasius & D. Augustinus variis in locis scripserunt, Monachis & factis Virginibus connubia vetita fuisse; locus verò ille Athanasij, quem supra citauimus, intelligi debet de facto, quasi velit Athanasius dicere, Monachos contra ius & constitutiones Canonicas, liberorum parentes factos fuisse: non enim probat Athanasius Monachos liberorum parentes. Præterea obseruandum est, Athanasium non dicere Monachos matrimoniù contraxisse. sed parentes liberorum extitisse, quod etiam fit sine matrimonio, & ex illegitima coniunctione. D. verò Augustinus in dicto loco, in illa clausula, *Quales habet Catholica Ecclesia & Monachos & Clericos plurimos,* referri debet ad verba præcedentia, scil. *res proprias*

proprias possidentes. Tūc enim Monachi res proprias possidebant, ac de his testabantur. *l. generali C. de sacrosanct* Item respondere possumus D. Augustinum in loco supra à me adducto, loqui de Clericis qui in minoribus ordinibus constituti erant, & de Monachis quibusdam solitariis non ordinatis, nec professis.

11. Sed quæritur, † an Summus Pontifex, in voto continentix veniam facere seu dispensare possit? Plerique existimant non posse Summum Pontificem dispensationem concedere super continentix voto D. Thomas *in 2.2 quæst. 88. gloss in can. sunt quidam 25. quæst. 1.* De Turre-Cremata *in libello septuaginta trium quæst Syluester in summa, in verbo, votum, cap. cum ad monasterium. de statu monach. ibi, nec possit Rom. Pontifex contra eam licentiam indulgere.* Contrarium tamen verius est, vt liceat Rom. Pontifici ob publicam utilitatem dispensare super voto castitatis à Monacho emisso, puta ob pacem conseruandam, vel ob religionem propagandam gloss & Panormit *in dicto cap cum ad monasterium.* Ioānes Andr. *ad reg semel, de reg ius* Quod variis exemplis illu-

strari potest, imprimis de Raymuro Aragonum Regis filio Monacho S. Pontij Tomeriarum in Gallia Narbonensi, cuius mentionem facit Francisc. Tarapha *in historia Hispanica* Secundò mentionem facit Constantix Deo iam diu dicata, & desponsata, Volateranus. Platina *in Celestino 3* Tertio mentionem facit de Casimiro Polonix Rege, Münsterus *in Cosmographia* Nec obstat dictum cap. *cum ad monasteriū de statu monacho* Quia verba illius capituli *non potest*, interpretanda sunt, *non consuevit*, argum *cap litteras. de restitut spoliato* Vel hæc verba *non potest*, interpretanda sunt, *non facit potest*, sine magna causa.

Nunc de tertio paupertatis voto, de quo etiam dicam in quæstione sequenti, certum est, Monachos dum profitentur, vouere non solum castitatem, sed & paupertatem. solebant enim veteres Monachi, vt scribit Philo Iudæus, de quo Eusebius, *hist Eccles lib 2 cap. 15 & 16* facultates & bona relinquere liberis agnatis, & parentibus, vtrò eis possessione cedendo Nec tefragatur, quod *Deuteronomij cap 15* scriptum est, *Egenus & mendicus non erit inter vos.* quo

12. argumēto hæretici reprehendunt † piā Religiosorum mendicitatem, idque malè: nam in primis; vt Thomas VValdenſis *lib. 4. de antiqua fidei doctrina, tomo 2.* verba illa Deuter. non prohibitionem, ſed promiſſionem notant, quia his verbis Deus nō prohibet mendicitatem, ſed pollicetur Iudæis, ſi legem impleuerint inter eos, nullum egenum & mendicum futurum; quam interpretationem verba ſequentia illius cap. Deuteron. confirmant. Deinde ex ſententia D. Thomæ *in 2. 2. quæſt. 187. artic. 5.* illis verbis non vetatur pia & iuſta mendicatio, ſed prohibentur diuites, ne ſint diuitiarum ſuarum tenaces, vt ob eam cauſam egeni ſiant inter eos, & mendicare cogantur. Piè ergo, qui Religionem profitebantur, renuntiabant facultatibus, ac bonis cedebant. Quod ſi de bonis ſuis minimè diſpoſuiſſent, proficendo illorum bona monaſterio acquirebantur. *c. quia ingredientibus. 19. quæſt. 3. Auth. ingreſſi. C. de ſacroſanctis.* quod tamen generali Gallix conſuetudine abrogatum eſſe, docui *quæſt. 6.*

I A C. FERRERIVS.

Licet peringreſſum in Religionem exeat à poteſtate patris, naturalia tamen iura non diſſoluuntur, & ideo ſi pater in tanta eſſet penuria & egeſtate & calamitate, vt ſine filij industria & opera ſibi conſulere non poſſet, deciſum eſt à Theologis, filium religioſum etiam profeſſum, ad tempus poſſe exire de monaſterio, ad ſubleuandam patris neceſſitatem, vt voluit D. Thomas & Antoninus *in ſumma, tertia parte, tit. 16. cap. 2.* Fuſè Azorius *in libro Inſtitutionum moralium parte 2. cap. 3. verſic. quarto quaritur, & verſic. quinto quaritur, & ſequentibus.* Vide quæ ſcripta ſunt *ad quæſtio. 4. ſuprà.*

Certum eſt, quod Summus Pontifex poteſt diſpensare vt Monachus exeat è monaſterio, & vxorem ducat, ob magnam, & vrgentem cauſam. D. Thomas *in 4. ſentent. diſt. 34. quæſt. 1. artic. 4.* Angel. de Clauſ. *in ſumma, in verbo, matrimonium, impedimento 18.* Ancharan. *conſil. 339.* Menochius *de arb. Iud. caſu 421. lib. 2.* Et iuſta cauſa creditur cum pro alicuius regni conſeruatione diſpensatur cum Monacho,

nacho, vt cuenit in Raymiro Rege Aragoniæ, de quo Ancharanus *in dicto consil.* 339. Volaterranus *lib. 2. Geographia, cap. ultim.* Scribit etiam Arnaldus Albertinus, *de agnoscendis assertionibus Catholicis quest. 23.* Alexandrum sextum Romanum Pontificem dispensasse cum Cæsare Diacono Cardinali, vt vxorem duceret filiam Ducis Valentiniani Galli. Chopin. *de sacra polit. lib. 2. tit. 3. num. 22.*

De explicatione capituli, *cùm ad monasterium*, an possit Romanus Pontifex dispensare super voto continentiæ & paupertatis, vide Didacum *de sponsalib. parte 2. cap. 6. §. 9. & ad cap. quamuis, de pactis, in prima parte, §. 3. numer. 1. & 2. & 4. Anastasium ad tit. de voto.*

QVÆSTIO VIII.

An qui ingreditur monasterium, possit bona aliqua retinere, & pacisci cum superiore suo, vt sibi bona quedam retinere liceat.

SVMMÆ RERVM.

1. *Posse Abbatem coniuuentibus oculis permittere Monachis bonorum retentionem, tanquam peculij administrationem, sed non posse pacisci cum Monacho proficiente, vt sibi liceat bona, vel partem retinere.*
2. *An professio efficax sit, si conuenerit in ea, vt Monachus bona, vel partem retinere possit.*
3. *Professionem sine conditionalem, siue sub modo efficacem esse, licet qui proficitur reseruet sibi bona: ita tamen, vt reseruatio nullius sit momenti.*
4. *Conditionem contra substantiam matrimonij reddere illud nullum; non conditionem turpem, vel impossibilem.*
5. *Cap. ult. de condit. appof. diluitur.*
6. *Abdicationem bonorum non esse de substantia monachatus.*
7. *Ab initio Monachos bona retinuisse, & proprium habuisse, licet ultra solerent bona relinquere parentibus; vide supra quest. 1.*
8. *Vitam monasticam ab initio sola*

sola virginitate constitisse, D. Basilium bonorum abdicacionem adiecisse.

9. *Legi, cum precario. ff. de precario, respondetur.*

VERITUR an ille, qui monasterium ingreditur, possit aliqua bona retinere, & si retineat, ingressio nihilominus efficax sit. Certum est profitentem Religionem bona retinere non posse. *cap. 2. §. qui peculium. cap. cum ad monasterium. de statu monachorum. Boëtius questio. 20.* Ab-
 1. **bas** † tamen sine pactione potest conuiuentibus oculis permittere Monacho bonorum quorundam retentionem quasi peculij administrationem, quam ei cum voluerit adimere potest, vt de peculio seruorum, quod à dominis conceditur, scribunt Iurisperiti nostri. At si per modum pactionis id fiat, cum Monachus profitetur, eiusmodi pactione non valet.

2. Sed quaeritur † an professio ita facta vt Monachus bona retinere possit, vel partem, efficax sit? Certum est professionem nihilominus valere & ratam haberi. *gloss. in can. solet 32. quest. 2. & ibi fusè Ar-*

*chidiaconus. gloss. in §. illud. de monachis, in Nou. gloss. & Bald. in l. si pater. de adoptio. gloss. in can. de viduus. 27. quest. 1. & in cap. insinuante. qui Clerici vel vouentes. Innoc. in cap. 1. de conditio. apposi. Bald. in l. si quis ita heres. de hered. inst. arg. illius legis. Vbi institutio hæredis excepto fundo utilis est, quamuis exceptio nullius sit momenti: quia contra naturam iuris est, quod non patitur, vt quis pro parte testatus decedat. Verùm glossa in l. per seruuum. §. primo. de vsu & habit. cap. 2. de statu monach. existimauit professionem nullam esse, tum quòd ea conditio sit contra substantiam professionis, tum etiam, quòd n. matrimonio conditio contra substantiam matrimonij ipsum impediatur. *cap. fin. de conditio. apposi. l. cum precario. ff. de precario.* Idem ergo dicendum in matrimonio spiritali, cum proprietatis retentio sit contra substantiam professionis. *dicto cap. cum ad monasterium.* Sunt qui in hac quaestione distinguendum esse existiment, si professio concepta sit sub conditione, vt Monachus retinere possit bona vel partem, quòd hoc casu nullius sit momenti: vel si sub modo concepta, vt
 modus*

modus inutilis sit, professio
verò efficax, puta si Mona-
chus professionem emittat, vt
ei liceat bona retinere. Simi-
lem distinctionem sequitur
gloss. l. *cùm donationis. C. de*
transactio. huicque distinctio-
ni conueniunt verba Summ.
Pontif. *in d. cap. vlt. de cond. ap-*
posi. & in cap. insinuante. qui
3. *Clerici vel vouentes.* Ego † ve-
rò indistinctè, siue sub condi-
tione, siue sub modo, siue in
ipso actu, siue ex interuallo
quis bona reseruet, existimo
eiusmodi retentionem nul-
lam esse, professionem tamen
esse efficacem. *dict. c. insinuan-*
te. hanc opinionem tuetur ca-
non 6. Constantin. Syn. apud
Balsam. fol. 288. & 289. apud
Photium, cuius hæc sunt ver-
ba: *Si quis deprehensus fuerit*
professionem aliquam, quæ mona-
sterio non adscripta fuerit, sibi
priuatum attribuere, & acqui-
rendarum possessionum cupidita-
ti seruire, ea quidem ab Episcopo
seu presbtero recipiatur, & in
multorum presentia vedita pau-
peribus & mendicis distribuatur:
eum autem qui eam possessio-
nem, ut olim Ananias, surri-
pere meditatus est, conuenien-
ti pœna castigandum esse san-
cta Synodus statuit. Ex quibus
verbis constat irritam non
fieri professionem. Præter-

ea valet argumentum de ma-
trimonio ad monachatum.
argument. *cap. tuæ. de sponsal.*
& cap. 2. de translat. Episcop.
Atque † in matrimonio re- 4.
ceptum est, vt quamuis pactio
contra substantiam matrimo-
nij illud reddat nullum: ta-
men pactio vel conditio tur-
pis aut impossibilis nullo mo-
do officit matrimonio. *d. cap.*
vt. de cond. appo. Ergo nec pro-
fessionem in nostra quæstione
bonorum retentio nocere de-
bet, quamuis impossibilis sit.
cap. cùm ad monasterium. de sta-
tu monacho. Quia hæc reten-
tio non est contra substan-
tiam monachatus. Ioan. Andr.
in † d. cap. vlt. de condit. appo. 5.
Bald. *in cap. Cumana. de electio.*
Castrensis *constl. 305.* Neque
enim, vt ait Ioan. Andr. ab-
dicatio † bonorum ab initio 6.
erat de substantia professio-
nis, quamuis antiquiores Mo-
nachi, vt scripsi *in quæst. 7.* ex
Philon. solerent bona paren-
tibus & agnatis relinquere,
vltrò eis possessione cedendo.
Verùm postea ex constitutio-
nibus & Politia Ecclesiæ, bo-
norum abdicatio necessaria
fuit, vbi antea erat spontanea
& voluntaria, quod & D. Hie-
ronym. indicat *in libro de viri-*
bis illustr. in Philone, his ver-
bis: *Ex quo apparet talem pri-*

mò Christo credentium fuisse Ecclesiam, quales nunc Monachi esse nituntur & cupiunt, ut nihil cuiusque sit proprium. Votum verò abdicationis bonorum, nonnulli D. Basilio adscribunt, qui circa annum Dominicæ salutis floruit 383, alij Urbano, qui centum quadraginta annis Basiliam antecessit, ut docet Polid. Virgil. lib. 7.

7. cap. 2. Itaque † Monachi ab initio proprium habebant, e-rârque solùm de substantia monachatus obediëntia & virginitas; ideoque D. Basilius in hæc verba scribit: *Dominus salutis nostræ curam gerens, in duo vitæ genera diuisit homines, virginitatis nempe, & coniugij.* Idem quoque D. Athanasius, his verbis, *Cum enim, ait, duo sint vitæ genera, mediocre vnum, & humana vitæ accommodatum, quod est in matrimonio: alterum Angelicum & Apostolicum, atque incomparabile, quod est virginitatis & monastica vitæ.* ex
8. quibus locis constat † ab initio monasticam vitam sola virginitate constare: nec his obstat textus in d. l. per seruum. § *ult. cum l. sequenti. de usu & habit.* quia usus est de substantia, & essentia vsusfructus, quem si pactione tollis, corrumpis naturam, & ius vsusfructus, ut ibi fusè docet Al-

bericus. Eodem modo respondemus † legi *cùm precario*: nam ꝑ conuentio, ut ibi scribit Iuriconsultus, est contra naturam precarij. de hac quæstione vide Didacum *de testam. cap. 2. & de sponsalibus parte 2. cap. 3. §. 2. 8.* Rebuff. *de regia ad prelatur. nominatio. in §. monasteriis, in verbo, Religiosi.*

QVÆSTIO IX.

Monachus qui professionem fecit in certo monasterio, & bona vel partem donauit in fauorem illius monasterij, si ad aliud postea monasterium transeat, an eius bona ei restituenda sint, ut secundo monasterio applicentur.

SVMME RERVM.

1. *Distinguendum esse inter nouitios & professos.*
2. *Recuperare omnia bona que monasterio donauit, si intra tempus professionis, vel ante professionem egrediatur è monasterio: secus si post. num. 3.*
4. *Quid si transferatur ad aliud monasterium cum auctori*

auctoritate superioris, vel Pontificis; & quid si ob culpam suam. numer. 5.

6. *Auctoris nostri opinio.*

1. **I**N hac quaestione differentia † est constituenda inter nouitios & professos Monachos. Nouitij propriè non sunt Monachi, vt sup. docui *quest. 5.* & ideo si is, qui ingressus est
2. monasterium, intra tempus † professionis, vel ante professionem, egrediatur è monasterio, recuperat omnia bona quæ monasterio donauit, quia resoluta Religione, quoad personam, censetur & resoluta quoad bona, vt scribunt Interpretes *in cap. quod à te. de Clericis coniugatis.* Decius *ad Auth. ingressi. num. 4. C. de sacrosanctis.* Calderinus *in consil. 27. tit. de Regular.* Ancharanus *consil. 69. n. 8.* Imò statuit sacrosanctum Concilium Tridentinum *sessio. 25. cap. 16.* quòd si quis ingrediendo Religionem, donauit alteri bona sua, & deinde intra annum probationis reuertitur ad sæculum, illa donatio resoluitur, & bona sint ipsi donanti restituenda; glossa *in cap. quod à te, per illum textum. de Cler. coniug.*
3. Sanè † si post emissam pro-

fessionem Monachus exierit è monasterio propria auctoritate, vel vt ad sacellum redeat, vel vt ad aliud monasterium transeat, bona quæ primo monasterio donauit, non repetit, quia donatio perfecta ex iusta & honesta causa non reuocatur. Iustinianus *in Nouella 5. de monachis, cap. 4. & cap. 6. l. qui sua monasteria 39.* quæ est Græca constitutio. *C. de Episcop. & Clericis, idem Iustinianus in Nouella 123. de sanctissimis Episcopis. cap. 42.* Constantin. Harmenopul. *lib. 5. tit. 4. in fi.*

Quòd † si ad aliud monasterium cum auctoritate superioris, vel Summi Pontificis, Monachus transferatur, ob iustam causam, & sine culpa Monachi, sunt qui putant bona primo monasterio acquisita transmitti ad secundum monasterium. Archidiac. *in can. 117. quest. 4.* Hostiensis, Ioan. Andr. Abbas, & alij *in dicto cap. quod à te. can. si quis raperit 27. quest. 1.* Calderinus *in consil. 27.*

Quòd † si ob culpam Monachi translatio fiat in aliud monasterium, hoc casu quidam existimant bona non transferri ad secundum monasterium, in quod Monachus ob culpam suam trans-

latus est, sed ex fructibus bonorum ipsius translati acquiritorum primo monasterio, concedendum secundo monasterio, quantum sufficere possit pro victu ipsius Religiosi, ne illi monasterio onerosus sit. *can. de lapsis. 16. quæst. 6. glossa in can. si quis rapuerit 27. quæst. 1. Hostiensis, Ioann. Andr. & alij in d. cap. quod à te.*

6. Ego † verò existimo ex sententia Iustiniani & aliorum, sine vlla distinctione bona acquisita primo monasterio à Monacho per eius professionem, ita primo monasterio acquiri, vt eorum proprietates ad aliud monasterium, in quod se Monachus transtulit, non pertineat. *Hostiens. in sum. de Cleric. coniug. §. si. Imola in dicto cap. quod à te. Speculator tit. de statu monacho. §. 1. vers. sexto.* Sanè si Monachus translatus esset ad aliud monasterium, cum autoritate superioris, vel vt ibi pœnitentiam agat, vel aliam ob causam, existimarem à monasterio primo ex fructibus bonorum aliquid alimètorum nomine gaudum esse pro victu Monachi, ne illi monasterio, in quod translatus est, onerosus sit. Vide Didacum *cap. 1. num. 19. de testamentis. Doctor. ad Nauarr. de Regularibus, com-*

mentario 4. incip. circa verò tertium mirabile. Sanè si Monachus restitueretur aduersùs professionem, tanquam nullam & ante tempus factam, secundùm constitutionem Concilij Tridentini, *in loco sup. citato, & ordinationem Blesensem Regis Franciæ, bona Monacho, qui è monasterio egreditur, restituenta essent, imò hoc casu donatio facta in fauorem monasterij à Monacho, qui ante decimum sextum annum professus est, nulla est, vt constat articulo 28. ordinationis Regiæ Blesensis.*

I A C. F E R R E R I V S.

V I D E *Cassianum lib. 4. Instit. cap. 39 & 40. Azorium moral. Instit. lib. 12. cap. 14. & 15. Cuiacium ad l. sancimus. C. de donationibus, in posth. Capellam Tholos. quæst. 39.*

Q V Æ S T I O X.

Vtrum Monachus factus Episcopus, sit immunis ab oneribus Religionis: & vtrum bona quæ sita post obtentam dignitatem, acquirantur monasterio, an Ecclesiæ suæ;

an verò propinquioribus, & utrùm in fauorem illorum possit Episcopus disponere.

SVMMAE RERVM.

1. *Monachum non eximi à votis substantialibus per dignitatem Episcopalem.*
2. *De bonis quesitis post adeptam dignitatem an possit disponere, & cui in euentum illa adquirantur.*

MONACHVS, qui creatus & electus est postea Episcopus, nõ
 1. † liberatur à tribus votis substantialibus, quæ solent Monachi emittere, de quibus supra dixi, nec à delatione habitus monachalis, vt quidam existimant. *cap. Clerici. de vita & honestate Cleric.* Vbi statuitur Monachum Episcopum creatum, debere deferre habitum monachalem. glossa *in can. nona. 16. quest. 7. & in can. de monachis, 16. questio. 1.* Iason *in Authent. ingressi. C. de sacrosanct.* & existimant illi Episcopum excommunicatũ esse, qui habitum monachalem dimittit, & exteriorem tunicam Episcopalem assumit; quod tamen falsum esse multi existimant: non est enim

per aliquem canonẽ excommunicatio indicta Monacho, qui factus Episcopus, dimisso habitu monachali, assumit albam illam vestem, quæ ab Episcopis exteriùs defertur. Sandè ab his quæ substantialia vota sunt, non est exemptus Monachus per dignitatem Episcopalem, licèt à prohibitione carniũ, à iurisdictione Abbatis, & ab aliis statutis ipsius Religionis liber sit, vt docet glossa *in dicto can. de monachis, & in can. primo. 18. quest.*

1. *Cardinalis in Clementina 2. de censibus. Didacus ad cap. 2. de testam. n. 18.* In Capitularibus Caroli Magni *lib. 1. cap. 27.* hæc lex scripta est: *Monachus si ad Clericatum prouehatur, propositum monachica professionis non amittat.* Sidonius Apollinarius *lib. 9. epist. 3.* *Nihil, inquit, ab Abbate mutatus per Sacerdotem, quippe cum noue dignitatis obtentu rigorem veteris discipline non relaxauerit.*

Sed † quæritur, si post adeptam dignitatem, Monachus aliquid acquisierit, an de bonis quaestris disponere possit: & si non disposuerit, an pertineant ad monasterium, an verò ad Ecclesiam Cathedralẽ, vel ad proximiores, cognatos, vel agnatos? Sũt qui putant Monachum testari non posse, cùm id repugnet

paupertatis voto, à quo illi existimant, Episcopum non esse liberum. Baldus, Castrensis, & alij in *Authent. licentiam. C. de Episcopis*. Iason ad dictam *Auth. ingressi*. Itaque in hac quæstione putant illi Monachum, qui à monasterio ad Episcopalem dignitatē transit, bona ante transitum acquisita ad monasterium pertinere: illa verò, quæ postquam factus est Episcopus habuit, vel etiam ex industria sua acquisiuit, ad Episcopalem Ecclesiam pertinere. *cap. statutum 18. quæst. 1.* Interpretes ad *cap. 1. de testamentis*, apud Gregorium Imbertus in *Enchirid. in verbo, Sacerdotium*, existimat, quòd si Episcopi ante adeptam dignitatem erant Monachi, & professi, eorum mobilia in ipsorum parentes, si pauperes sint, debere partim distribui, partim in Templorum, quibus præfuerunt, instaurationē impēdi, vt iudicio Parlamēti Parisiensis constitutum fuit: iudicauit enim Parlamentum Parisiense bona defuncti Magistri Dorgis quondam Monachi ordinis B. Francisci, & postea Episcopi Ebronensis, diuidenda esse in eum quem dixi modum: sed quod ad immobilia pertinet, existimat Imber-

tus ad monasterium pertinere debere. Vide quæ scripta sunt à Petro Rat ad *consuet. Pictan. tit. des successions, cap. 222.* Pappo. in *collectio. Arrestorum lib. 21. tit. 8. Arresto 5.* Et ita iudicatum fuit Arresto Parliamenti Tholosani in successione Dom. de Beras, qui in hoc Parlamēto Tholosano quondam Senator fuit, & antea Monachus S. Antonini: nam Parlamentum Tholosanum adiudicauit partem successione monasterio S. Antonini, partem pauperibus Hospitalis Tholosani, partem ad instaurandas Ecclesias, in quibus beneficia obtinuerat.

I A C. F E R R E R I V S.

MONACHVS qui creatus est Episcopus, liberatur à iurisdictione Abbatis, vt filiusfamilias liberatur à patris potestate per Episcopalem dignitatem. Quod D. Thom. in *2. 2. quæst. 185. art 8.* ita explicat. *Non est, inquit, Monachus factus Episcopus omninò exemptus à voto obedientia Abbatis, quia illi adhuc subiectus est, sed quia Abbatem non habet cui obediat, eum liberum esse dicimus à iurisdictione Abbatis.* Sed tamen D. Thomas existimat Monachum Episcopum subditum

subditum esse omnibus Religionis regulis, & statutis, quæ officium Episcopale non impediunt, à reliquis verò eximi.

Robertus rerum iudicarum lib. 4. cap. 3. refert Arresto Parlamenti Parisiensis, bona defuncti Episcopi quòdam Monachi adiudicata fuisse propinquis & agnatis proximis ab intestato succedentibus. Vide Charund. ad consuet. Paris. art. 336. & 337.

QVÆSTIO XI.

An vsusfructus alicui relictus finiatur, si fructuarius ingrediatur monasterium: & quid de patre, qui iure patriæ potestatis habet vsusfructum in bonis filij, an illum amittat per ingressum in monasterium.

SVMMAE RERVM.

1. Non amitti vsusfructum per ingressum monasterij.
2. Bart. ad Auth. Idem est. C. de bon. qua lib. per ingressum patris in monasterium bonorum aduenti-

tiorum filij partem dimidiam ad monasterium, alteram dimidiam ad filium pertinere.

3. *Quid huiusmodi seruetur in Gallia.*

SN hac quæstione si ius ciuile & canonicum spectes, & sententiã interpretum, certum † est per ingressum in monasterium vsusfructum non finiri, illumque ad monasterium pertinere. Guido Papæ quæst. 477. & quæstio. 595. Didacus fusè ad cap. 2. de testament. Arrius Pinellus ad l. 1. C. de bonis que liberis. in prima parte, num. 47. Glossa in Auth. Idem est. C. eodem tit. Speculator de statu monachorum, vers. 47. Quamuis enim vsusfructus finiatur capitis diminutione, l. 1. quibus modis vsusfruct. amittatur; tamẽ is qui monasterium ingreditur, censetur capite diminutus, vt docui supra quæst 4. & quæst. 7. Azo in summa, quibus modis vsusfructus amittatur. Et hoc habet locum etiam in monasteriis, quibus nec priuatim, nec communiter aliquid possidere permisum est, vt sunt Mendicantes: nam quamuis illi nihil possidere possint; id tamen intelligendum

ligendum est, vt tenere & possidere possint. Cæterùm vendi possunt bona, & vsusfructus, vt pecunia ad cõstructionem, instaurationem, & reparationem, cæterõsque vsus necessarios, vel in alimoniam Monachorum impendatur, vt suprâ docui. Eadem ratione dicere possumus, patrem, qui vsusfructum habet in bonis filij aduentitiis, non amittere vsusfructum, si ingrediatur monasterium, sed ad monasterium pertinere, quamdiu pater vixerit. gloss. in *Auth. idem est. C. de bonis, qua. & ibidem* Baldus, Castrensis & alij. Decius in *c. in presentia, num. 66. de probationib.* Alij contrâ existimant per ingressum in monasterium, patrem amittere vsusfructum, quem habet in bonis filij iure patriæ potestatis. Iason & alij in *Auth. ingressi. C. de sacrosanct.* Salicetus, Cynus & Alberic. *ad dict. Auth. idem est.* Hippolytus *singulari 668.* Rationem eius rei reddunt, quia per ingressum in Religionem pater amittit patriam potestatem, quam habet in liberos. glossa in *l. si ex causa. §. Papinianus. de minoribus.* gloss. in *cap. 1. 20. quest. 2.* Innocent. in *cap. scripture. de voto.* Archidiacon. in *cap. non dicatis. 12.*

quest. 2. Boërius *quest. 121. num. 11. & 12.* Quam t̄ ob causam Bartolus in *dicta Authent. idem est,* existimauit dimidiã vsusfructus partem ad monasterium pertinere, alteram verò dimidiam ad filiũ. argumento *l. cum oportet. §. cum autem. C. de bonis qua. lib.*

Sed t̄ hæc omnia apud Gallos non obseruantur, quia, vt suprâ dixi, *Auth. ingressi,* non obseruatur. Nam si quis ingrediatur monasteriũ, & professionem faciat, non censetur dedicasse bona vel vsusfructum, quem habet, monasterio, sed bona ad proximiores deferuntur. Et ideo vsusfructus non transit ad monasterium; sed tamen dicendum non est vsusfructum finiri per ingressum in Religionem, & ad proprietarium recurrere statim: nam licet non transeat ad monasterium, tamen quandiu viuit Monachus, hæres illius vititur & fruitur, per textum in *l. uxori vsusfructum ville, 35. de vsufructu legato.* Itaque post mortem Monachi fructuarij consolidatur vsusfructus cum proprietate, non antea. *l. cum pater. §. hæreditatem. de legatis 2. l. Statius Florus. §. Cornelio Felici. de iure fisci. l. sed si mors. de donat. inter virum. l. ex ea parte.*

parte. §. *infulam. de verb. obligation.*

IAC. FERRERIVS.

ITA refert iudicatum fuisse Arresto Parlam. Parisien. Charundas *lib. 9. cap. 29.*

QVÆSTIO XII.

De Eremitis, & vtrum testari & disponere possint de bonis suis.

SVMME RERVMS.

1. Antiquos Eremitas veneratos fuisse.
2. Eremitæ, siue Anachoreta unde dicti.
3. Non sunt propriè Monachi, nec personæ Ecclesiasticæ, & num. 5.
4. De suis possunt disponere.
6. Non cedunt suis facultatibus, sicut Monachi.

DE Eremitis Boërius tractatum integrum fecit: ex quo desumpta sunt hæc quæ sequuntur

1. axiomata. Inprimis t certum est antiquos veneratos fuisse Eremitas *Auxensis*, qui in *donationibus* se recipiebant, & locis

desertis, quos ideo Eremitas t 2. & Anachoretas vocabant, quales definit Gregorius Nazianz. *in Monodia S. Basilij.* Hi t propriè Monachi non 3. sunt, quia professi non sunt tria Monachorum vota, nec sunt sub aliqua constituti regula. Baldus *in Authentica si qua mulier C de sacrosanctis Ecclesiis.* Ioannes de Turre-Cremata *in can. qui verè. 16. quest. 1.* Et t ideo testari possunt de 4. bonis suis. glossa *in c. ex parte. de conuersione coningator.* Bald. *conf. 120. vol. 2.* Ideoque D. Paulus primus Eremita vestem suam Dalmaticam reliquit Anastasio Alexandria Episcopo, & tunicam D. Antonio. *can. perlatum. §. è contra Paulus. 19. quest. 3.* Ergo Eremitæ si nullam Religionem professi sunt, non sunt propriè Monachi, & disponere possunt de bonis suis. Imò t 5. nec sunt personæ Ecclesiasticæ, nec gaudent aliquo priuilegio Clericali, nisi sint Clerici vel professi in aliqua Religione approbata. *can. si quis suadente. 17. quest. 4.* quia sicut laici nati sunt, ita laici perseuerant sub iurisdictione Principis, vt docet Boërius *in d. tractatu de Eremitis.* Adde t 6. quòd Eremitæ suis bonis & facultatibus minime cedunt,

vt Monachi faciunt. *can. placuit. 16. quest. 1.* ita vt Monacho non liceat ad Eremiticam vitā transire sine superioris licentia & venia; & contrā liceat Eremitæ Monachi professionem facere, & monasterium ingredi. Ergo Eremita si Sacerdos non est, vel sacris initiatus, vel sub approbata Regula, inter personas Ecclesiasticas non habetur, & manet sub iurisdictione laicorum magistratuum: ideoque damnatus fuit à Senatu Tholosano famosus latro, licet Eremita, vt refert ibidem Boërius ex Aufrerio *ad Clementinam primam, de officio ordinarij.*

IAC. FERRERIVS.

Vide Chopinum *de sacra politia lib. 3. tit. 5. num. 15. & monasticō lib. 2. tit. 2. num. 25. & num. 26.* Capellam Tholosan. *quest. 8.* Inter Eremitas possumus collocare Monachos Columnarios & Stylitas: fuit enim olim quoddam Monachorum genus contemplationi deditorum, qui Columnarij dicebantur, qui per continuos dies & annos in Columnis stabant. Magnus ille Simeon miraculis notus domicilium in colum-

na primus instituisse fertur, vnde & Stylites dictus est. Nicephorus *lib. 4. cap. 30. & lib. 15. cap. 19. & lib. 18. cap. 9. & 51.* Vide Cedrinum de eodem, vbi scribit Theodosium Imperatorem ei multum detulisse. Daniel eandem vitæ rationem postea sequutus est, nec minus authoritatis apud Imperatorem obtinuit. Et cum incendiū magnum in vrbe Constantinopolitana exortum non posset extinguī, ille de Columna in Urbem venit, & vim ignis extinxit. Nicephorus *lib. 15. cap. 22. & lib. 16. cap. 6.* vide Cedrinum. Hi ita orationi & vitæ solitariæ & contemplatiuæ erant dediti, vt per quinquaginta & sexaginta annos in Columnis manerent. Theodor. *lib. 4. cap. 28.* scribit Monachum quendam sexaginta annos neque loquutum cum vllō, nec à quocquam fuisse conspectum.

QVÆSTIO XIII.

Vtrum Summus Pontifex possit indulgere Monacho testandi facultatem.

SVMME RERVVM.

1. *Posse Rom. Pontificem testandi facultatem dare Monacho ex iustissima causa. & num. 3.*
2. *Declaratur cap. cum ad monasterium. de statu Monach.*

VERITVR AN Summus Pontifex possit Monacho indulgere testandi facultatem, postquã votum & professionem emisit. Sunt qui existimant non posse Summum Pontificem concedere Monacho testandi facultatem; inprimis per textum *in cap. cum ad monasterium. de statu monachorum.* ibi, *quia abdicatio proprietatis, sicut & custodia castitatis, adeo est annexa regula monachali, vt contra eam non possit Summus Pontifex licentiam indulgere.* Secundò quia Romanus Pontifex à voto continentie Monachum legibus soluere non potest. dicto *cap. cum ad monasterium.* D. Thomas *in 2. 2. quest. 88. art. 11.* glossa *in cap. sunt quidam. 25. quest. 1.* Sylvester *in summa, in verbo votum, in 4. & in 5.* Ergo eadem ratione videtur dicendum Summum Pontificem non posse liberare

Monachum à voto paupertatis, & permittere Monacho tanquam proprietario de bonis disponere. Verius tamen est posse Romanum Pontificem ex iustissima causa testandi gratiam Monacho facere; eiusque sententia fuere D. Thomas *distinct. 38. quest. 1. artic. 4.* De Turre-Cremata *in can. de illo Clerico. distinct. 32.* Interpretes *ad cap. cum ad monasterium. de statu monach.* Felinus *in cap. si quando. de rescriptis.* Inprimis, quia in his votis authoritas Romani Pontificis semper excepta videtur. *cap. 1. cap. debitores, cap. venientes. de iureiur.* glossa & Felinus *in cap. constitutus. de rescriptis.* D. Thomas *in 2. 2. quest. 89. artic. 1.* Secundò Romanus Pontifex potest quoad continentie votum ex iusta causa & ratione, veniam facere. Et generaliter receptum est ex iustis causis Rom. Pontificem legibus soluere posse, præterquam si de articulis fidei agatur. Innocentiùs & Hostiensis *in cap. quanto. de translatio. Episcop.* Vincentiùs *in cap. proposuit. de concessione prebende.* & ibidem Andreas & Panormitanus; Ancharanus *consil. 374.* Decius *in cap. qua in Ecclesiarum. de constitutionibus.* Nec obstat dictum t. *cum 2.*

ad monasterium. nam ea verba quæ ibi sunt, *non possit summus Pontifex licentiam indulgere*, intelligenda sunt manente voto, non enim posset Summus Pontifex indulgere, ut existens Monachus testari possit, vel uxorem ducere. Verùm à voto Religionis, publicæ utilitatis causâ; potest eximere & liberare Monachum. Vel meliùs hæc verba dicti capituli *cum ad monasterium*, (*non possit*) interpretanda sunt ut non soleat, vel non possit de facto sine iusta & maxima causa. glossa *in can. sunt quidam*, & *in can. contra*, 26. *quest.* 1. Præterea verba illa (*non possit*) ita interpretationem accipiunt: non congruit eius potentia. glossa *in can. si Paulus* 32. *quest.* 5. Sic Aristot. *lib.* 5. *Metaph.* scribit ea fieri non posse quæ fieri quidem possunt, non tamen rectè fieri possunt. Itaque ex iustissima causa Papa potest cum monacho dispensare, cū Abbatis tamen consensu. Staphylæus *in tract. de rescriptis Apostolicis*, *in forma breuis.* Quòd si fecus fecerit, & peccat ipse, & is, cum quo dispensatur, turus non est in conscientia. glossa *in cap. non est. de voto*, *in verbo adimplere.* Felinus *in cap. si quando. de re-*

scriptis. Quinimò hoc casu in Francia licet ab executore eiusmodi dispensationis appellare ad Senatum tanquam ab abusu.

QVÆSTIO XIV.

DE EVICTIONIBVS.

Queritur si is, qui euicit, rem euictam legauerit, vel induerit emptori, an nihilominus de euictione contra venditorem agere possit. Et vtrum si res euicta sit, venditor condemnatus liberetur, offerendo emptori rem euictam.

SVMME RERVM.

1. Vincere, & euincere differunt.
2. Emptorem agere posse de euictione, si postquam dominus rem euicit, & abduxit, donauit vel legauit emptori.
3. Re per sententiam euictâ, & postea à venditore redemptâ, emptorique oblatâ, venditorem condemnatum liberari offerendo rem euictam cum expensis

expensis & damno.

4. *Accursij lapsus.*

SCIENDVM est, quòd si em̃ptor victus sit per sententiam, nihilominus tamen quamdiu res euicta non est, & sententia executioni mandata, & per eam res abducta non est, em̃ptor qui possidet, de euictione agere non potest. *l. qui rem. C. de euictionibus. l. habere licere 57. ff. de euictio.* Aliud est, † vincere, aliud est euincere, quia plus est euincere, quàm vincere. Nam dominus qui vicit, si non euincat, id est, rem abducatur, vel auferat ab em̃ptore, em̃ptor de euictione agere non potest contra venditorē: quia quamdiu res ablata non est, licet em̃ptori habere. *dicta l. licere. Alexander consil. 4. volum. 3.* His ita præmissis, quæritur, si post sententiã dominus donet em̃ptori, vel leget rem quam euicit: an em̃ptor, de euictione agere possit. Et in hac quæstione distinguendũ est, vel enim dominus donauit, aut legauit em̃ptori antequam rē abduceret, vel postquam rem abstulit; si antequam euinceret & abduceret donauit, non cõpetit em̃ptori de euictione actio contra ven-

ditorem. Quòd † si postquam dominus rē euicit & abstulit, donauit vel legauit em̃ptori, hoc casu datur em̃ptori cõtra venditorē actio de euictione. *l. habere licere. §. 1. de euictio.*

Sed quæstionis est; si res euicta sit per sententiã, & aliquo postea tempore eam venditor redemerit, & obtulerit em̃ptori, an liberetur actio, qua condemnatus erat ob euictionē ad id quod interest: Et placet in hac quæstione, † venditorē liberari offerendo rem euictam em̃ptori cum expensis, & si quod damnum passus sit ob euictionē quamdiu re caruit. *l. em̃ptori 67. C. de euictio.* Vbi Papinianus ait, quòd si venditor seruum venditum, offerat liberatur, si eum seruo offerat quanti interest em̃ptoris seruo euicto caruisse. Quòd & Duarenus & Cuiacius docent ad *l. si Insulam 84. ff. de verb. oblig.* quia omnia iudicia sunt absolutoria. *§. vlt. de perpetuis & tempor. actio.* Idem deciditur in *l. fideiussor 15. de except. doli*: quæ lex non est contraria *l. em̃ptoris; de euictio*, vt male † Accursius existimauit. Obstarẽ videtur textus in *l. si verò. §. vlt. ff. soluto matrim.* Vbi licet maritus qui negotia vxoris gerit, vel qui inuita

2.

1.

3.

4.

muliere manumisit seruum dotalem, & qui successit liberto, quasi patronus teneatur reddere mulieri æstimationem hæreditatis liberti: tamen liberatur præstando si velit res singulas hæreditarias liberti sine aliis impensis, vel eo quod interesse potest mulieris. quod benignè receptum esse scribit Iuriconsultus. Cur ergo idem in venditore non dicimus, vt liberetur rem euictam restituendo emptori sine alio damno, & , vt loquar cum nostris interpretibus, sine alio interesse. Responde, differentiam esse inter mulierem in hac causa, respectu mariti, & emptorem respectu venditoris: quia mulier, cui res hæreditariæ restituantur, nullum detrimentum patitur. At ita non est in emptore à quo seruus venditus euictus est, quia in damno versatur, eo quòd post euictum seruum & abductum caruit interim operis illius, & mercedibus, & acquisitionibus. Debet ergo venditor non solum seruum offerre, sed etiam si quod damnum passus est emptor post euictionem. Certissimum ergo est venditorem postquam condemnatus est ob rem euictam, posse se liberare offerendo rem eui-

ctam emptori cum expensis, & si quid intersit emptoris, & ita iudicatum fuit Arresto Parlamenti Tholosani, mense Julio an. Dom. 1558.

QVÆSTIO XV.

An pœnæ secundarum nuptiarum habeant locum in fauorem liberorum alterius matrimonij, & quòd mater, licet conuolauerit ad secunda vota, succedat ultimo morienti ex filiis, si nulli alij supersint.

S V M M Æ R E R V M.

1. *Patrem, vel matrem secundo nubentes, filio succedere absque liberis mortuo.*
2. *Glossa Auth. ex testamento. verb. filij. C. de secundis nuptiis, refellitur.*
3. *Quid si extant liberi ex alio matrimonio, cum matre quæ secundo nupsit.*

QUÆRTVM est ꝑ matrem quæ ad secunda vota cõuolauit (idem de patre dicimus) siue ante; siue post mortem filij, ei succedere non solum in usufructu,

2. Au, sed & in proprietate, nullis existentibus liberis, improbata opinione glossæ, † *in Auth. ex testamento. C. de secundis nupt. in verbo, Filij.* Bartolus, Baldus, & de Garronibus *in d. Authentica ex testamento.* Bartolus *consilio 54. & in §. hoc autem,* & *ibi Angelus, de non eligendo.* Baldus *consil. 154. volum. 5.* quod Senatus Tholosanus multis Arrestis comprobavit. Sed quaeritur an
 3. idem iuris sit, † si liberi extent ex alio matrimonio, verbi gratia, in hac facti specie. Ioannes Columberi decessit intestatus, superstitibus duobus filiis, Antonia ex priore matrimonio, & Gasparde ex Ioanna Picardia secunda vxore: Gasparde decessit relicta matre quæ secundò nupserrat, & Antonia sorore ex primo patris matrimonio nata: Antonia contendebat, matrem non posse succedere Gasparde in proprietate bonorù quæ ex parte patris prouenerant, *dicta Authent. ex testamento.* Videatur dicendum, Antoniam ex primo matrimonio filiam iustis rationibus fultam esse. Primò per textum *l. mater C. ad Tertullia.* *ibi, proprietatem sororibus & fratribus transfusura defuncti.* quæ verba generalia sunt, & comprehen-

dunt tã fratres vtrunque coniunctos, quàm cõsanguineos, vel vterinos. Secundò mulier quæ secundò nubit, proprietatem bonorum amittit ob iniuriam quam defuncto & liberis facit, vt dicitur *in Nouella 21. & Nouell. 22.* Et hanc opinionem sequitur *Cornelius consil. 242. volum. 2.* Contraria tamen sententia verior est, imprimis, quia iura quæ proprietatem liberis reseruât, vxore vel viro ad secundas nuptias conuolante, de liberis ex eodẽ matrimonio progeneris nominatim loquuntur. *l. femina. §. illud. C. de secundis nuptiis.* *ibi, aliis ex eodem matrimonio procreatis.* Secundò patens in successione vocatur cum fratribus & sororibus vtrunque cõiunctis. *Authent. defuncto. C. ad Tertullianum;* & fratres ex vno latere excludit. Cùm ergo pater vel mater, fratres ex vno latere excludat, fieri non potest, vt mater excludatur à proprietate per fratrem & sororem quæ succedere non potest. Tertiò, respectu fratrum consanguineorum, non possumus dicere matrem secundis nuptiis funestatam, eorum enim mater non est. Cùm ergo verba non conueniant, locus esse non potest constitutioni.

Ripa in d. l. *fœmina. in §. illud.*
 Ioannes de Garronibus in di-
 cta *Auth. ex testamento.* Nec
 obstat in primis l. *mater. C. ad*
Tertullian. Nam etſi de fratri-
 bus & ſororibus ſimpliciter
 loquatur, tamen de vtrinq̄ue
 coniunctis intelligenda eſt.
 Nam appellatione fratrum regu-
 lariter vtrinq̄ue coniuncti
 continentur. §. 1. *de legitima*
agnato. ſucceſſio. l. 1. de ſucceſſo-
rio edicto. & in Auth. matri &
anie. C. quando mulier. Accedit,
 quòd dicta l. *mater,* interpreta-
 tionem accipere debet ex
 aliis legibus, nempe ex dicta
 l. *fœmina. §. illud.* quæ expreſſim
 verba facit de liberis ex eo-
 dem matrimonio natis. & hac
 opinio veriſſima eſt, & ſecun-
 dum eam iudicatur in Parla-
 mento Tholoſano.

QVÆSTIO XVI.

*An minor portio, cuius mentio
 fit in l. hac edictali. C.
 de ſecundis nuptiis, le-
 gitimam vel eius ſupple-
 mentum comprehendat: an
 verò id ſolùm quod nomi-
 natim à parentibus reli-
 ctum eſt.*

SVMMAE RERVM.

1. *Non plus largiendum ſe-
 cundo coniugi, quàm vni
 ex liberis prioris matri-
 monij, cui minus eſt reli-
 ctum. & num. 4.*
2. *Minor portio quæ.*
3. *An referatur ad legitimam.*
5. *Enucleata verba l. hac edi-
 ctali. C. de ſecund. nupt.
 & num. 6.*
7. *Quando ad repletionem le-
 gitimæ recurrendum.*

X lege hac edictali. C. de
ſecund. nupt. non ꝑ li-
 cet coniugibus ſecun-
 dò nubentibus plus largiri ſe-
 cundo coniugi, quàm vni ex
 liberis prioris matrimonij, cui
 minor portio relicta eſt: ſed
 quemadmodum interpretan-
 da ſit minor ꝑ illa portio, non
 omnes conueniunt. Quidam
 ꝑ enim exiſtimant. minorem
 portionem ad legitimam li-
 berorum referri, vt ſecundo
 coniugi liceat conſequi vſque
 ad legitimæ æſtimationem.
 Primò per textum in dicta l.
hac edictali, in hæc verba,
Quam filius vel filia habet. Ha-
 bere enim dicimur quòd quo-
 cunque titulo conſequimur,
 vel alicuius beneficio, vel le-
 gis providentia, qualis eſt le-
 gitima,

gitima, vel supplementum legitimæ, quæ liberis debetur, non solum patris dispositione, sed legis beneficio, nempe per conditionem legis omnimodo. *C. de inoffic. testam.* Vitricus ergo vel nouerca si eandem portionem debet consequi quam filius vel filia habet, videtur dicendum portionem illorum redigendam esse ad legitimam liberorum. Secundò filius legitimam consequi censetur non solum à lege, sed ab ipso testatore, quia si minus ei relictum sit à parentibus, nihilominus integram legitimam consequitur per legis dispositionem, quæ supplementum attribuit liberis ad confirmandum testamentum, ita vt, quasi testamento relictum sit supplementum, filius illud consequatur. Cùm ergo filius ex testamento repletionem legitimæ consequatur, legitima liberis censetur à parentibus testamento relicta. Ergo minima portio, de qua agitur in dicta *leg. hac edictali*, debet referri ad legitimam filiorum. Tertiò *l. hac edictali*, illud videtur aperte demonstrare in hæc verba, *vt quarta pars que eisdem legibus debetur, nullo modo minuatur.* facit textus in *l. quoniam praterita. C. de secund.*

nuptiis. ibi, danda vel relinquenda. Et hanc opinionem sequitur Baldus in *l. hac edictali*, & in *l. 1. C. de secund. nupt.* Bertrand. & alij in dicta *l. hac edictali.* Molinæus ad *consil. Decij 265.*

Contrarium † tamen verius est, & in iudicando & in consulendo: non enim licet secundo coniugi plus relinquere, quàm vni ex liberis prioris matrimonij cui minus relictum est, etiamsi ei vnus tantum nummus legatus sit. Salicetus in dicta *l. hac edictali.* Corneus *consil. 118. volum. 1. & consil. 51. volum. 4.* Inprimis per *l. hac edictali*, ibi, *cui minor portio data vel relicta est.* Nec enim in dicta constitutione Imperator obseruat quod dari vel relinquere debeat liberis, sed quod illis datum est. Secundò hanc sententiam iuuat Iustinianus in *Novell. 22. §. optimè*, ibi, *quantum vnus habet filius.* quæ verba trahi non possunt ad supplementum legitimæ: non enim quod suppletur post mortem patris, in vita datum videtur. Tertiò obseruanda est ratio illius *l. hac edictali*, quæ in odium coniugum introducta est fauore liberorum, quibus per secundas nuptias fit iniuria. Itaque in odium eorum retorqueretur

si semper portio reduceretur ad legitimam filiorum. Nec obstat † *d. l. hac edictali*, in his verbis, *quàm filius vel filia habet*, ibi enim verbum, *habet*, ex præcedentibus & sequentibus interpretationem recipit. Porrò verba hæc quæ sequuntur in dicta lege, *cui minor portio data, vel donata*, plenum faciunt verbum *habere*, de eo quod liberi habent, vel ad eos peruenit ex testamēto, vel contractu paterno, non verò si quid ex legis beneficio post mortem patris consequi possunt. Nam etsi filius repletionem petendo legitimæ post mortem patris testamentum paternum non euertat, *dicta l. omnimodo. C. de inoffi.* non sequitur tamen eum repletionem consequi à parente vel eius testamento, quinimo supplementum assignatur à lege, idque non solum præter voluntatem, sed etiam contra voluntatem patris. *d. l. omnimodo, in verbo, exigere. l. fideicommissa. §. si rem. de legatis 3.* Nam pater certum aliquid filio relinquendo videtur ne plus petat promississe, etsi id nominatim expressum non sit. *l. cum ita. ff. de condi. & demonstr. l. cum maritus. C. de procurato.* Qua ratione euertitur vulgata illa distinctio, de qua

Baldus, Bertrandus & de Garonibus *in dicta l. hac edictali*, vt si parens vetuerit plus petere, repletio fiat contra eius voluntatem, & tunc minima tantum portio relicta vni ex liberis coniugi debetur: si verò parens nihil dixerit, & non vetuerit filium plus petere, tunc fiat repletio secundum voluntatem parentis, ita vt minima portio vsque ad legitimam extendatur, quod tamen falsum puto. Nec obstat rursus † *dicta l. hac edictali*, in his verbis, *ita tamen vt quarta pars*. Nam hæc verba contrariam sententiam expugnat & nostram confirmant: non enim ibi prohibet Imperator legitimam minui ratione coniugum, sed fauore liberorum. Sanè † vno casu ad legitimam æstimationem recurrendum est, quoties parens filium instituit in decem Imperialibus, & in eo quod iure petere potest: tunc enim filius repletionem petit, non solum cōditione ex lege, sed actione ex testamento: & eo casu integra legitima videtur filio relicta. Fulgosius & Castrensis *in dicta l. omnimodo*.

IAC. FERRERIVS,

in questio. tomo primo, quaestio 57.

DE hac quæstione vide Fachinæum libro 3. controuersia. cap 67. & cap. 70. Porro opinio authoris nostri verissima est, vt scilicet coniux qui quæue conuolauit ad secunda vota, non possit nouercæ vel vitrico plus donare quàm vni ex liberis, cui minor portio relicta est, ita vt ad existimationem legitimæ recurrendum non sit; nec possit coniux tantundem petere, quantum legitima filiorum est, & ita iudicatur in Parlamento Parisiensi, vt refert Charundas *in memorabilibus, in verbo, donationi.* Chenu *in collectione Arrestorum in quest. 65. & 66. in secunda editione.* Chopinus *in consuetud. Andium lib. 3. cap. 1. tit. 1. num. 9.* Sed quæritur si filius primi matrimonij hæres institutus à patre, se immisceat hæreditati, & inuentarium non conficiat, teneatur insolidum præstare nouercæ quod supra portionem filio competentem datum est, pro non dato habeatur, vt saltem æqualiter diuisio facienda sit inter filiam & nouercam? Dic quòd diuisio æqualis fieri debet inter filiam & nouercam. Marcus

QVÆSTIO XVII.

Si Princeps alicui ex ciuibus cuiusdam loci concesserit immunitatem & priuilegium non soluendi tributa: an nihilominus integrum tributum à reliquis ciuibus soluendum sit, ita vt reliqui ciues teneantur soluere portionem eius cui tale priuilegium concessum est.

SVMMAE RERVM.

1. Immunitatem alicui concessam, aliis non nocere, verior opinio.

DE hac quæstione, an tributum, à quo quis à Principe eximitur, aliis ciuibus sit oneri, Bartol. Castren. & alij *in l. ab omnibus. de legat. 1.* Bald. *ad l. si vnus. §. generaliter. de pactis.* glossa & Ioannes de Platea *ad leg. vacuatis. C. de Decurionibus.* notatur *in leg. sacrosanctæ. C. de sacrosanctis. cap. accedentes. de præscriptionibus.* Cre-

brior opinio est inferioris, Principes & dominos quibus indictionis facultas competit, non posse in perniciem aliorum quęquam eximere: Principem verò qui summum imperium habet, posse, modò id motu proprio faciat. Masuerius *tit. de talcis*. Capella Tholosa. & *ibidem* Aufrerius *quęst.* 348. *l. vacuatis. C. de Decurionibus*.

- I. Mihi † verius & æquius videtur immunitatem alicui concessam non nocere cæteris, qui tributum debent, eiusque partem Principem qui immunitatem concessit, subducere debere, & acceptum ferre. Primò per textum *in l. omnes. C. de annonis. ibi, quod alij remisit, de propriis facultatibus dare compelletur*. Secundò per *l. 1. C. ut nullus ex vicaneis*. Tertio per *l. hac definitione. C. de omni agro deserto. l. forma. §. illum. de censibus*. Quarto per *cap. 2. de Ecclesiis edificandis. Cassiodorus lib. 2. varia. cap. 17. Munificentiam nostram, inquit Theodoricus Rex, nulli volumus esse damnosam, ne quod alteri tribuitur, alterius dispendiis applicetur. Nec inferri cuiquam volumus, quod alteri humanitate nostra remisimus: ne, quod dictu nefas est, benè meriti manus innocentis contingat esse*

dispendium. Et hæc sententia obtinet & locū habet in Prouincia Occitana & cæteris, in quibus indictiones rebus imponuntur, & reales sunt. Quæ ratione plerisque constitutionibus Reges nostri abrogauerunt in hac Prouincia omnes immunitates priuilegiariis concessas, iubentque singulos indictiones præstare pro modo patrimonij. Reges nostri concesserunt professoribus Academicæ Tholosanæ immunitatem, sed portio illorum non nocet cæteris tributariis, sed subducitur, ita vt Princeps portionem priuilegiatorum in se suscipiat. *le Roy prend la portion des priuilegiez pour deniers contens & non receus; vide Philipp. in præfatione ad ordinationes Regias de potestate generalium, num. 78. 79. 80.*

I A C. FERRERIVS.

Vide Philipp. *in collectione sua Arresto. artic. 22: & tit. de immunitate nemini concedenda. & eundem Arresto.* 162.

QVÆSTIO XVIII.

Si agri bellorum iniuriã deserantur, aut steriles omnino reddantur

reddantur, aut prædia vrbana diruantur, queritur an portionem deficientium, vulgò les non valoirs, ferat Princeps: an verò ea portio cæteris tributariis superinducatur.

SUMMÆ RERVM.

1. Vniuersitatis esse prestare ea quæ territorio erant imposita.
2. Deficientium portionem quandoque subduci Principis iussu.
3. Legis, territorium, l. 1. & l. qui utilia. C. de omni agro deserto, intellectus. distinguere ut ibid. & seqq.

1. **N** hac quæstione certum est, † vniuersitatem præstare debere indictiones quæ territorio erant impositæ, ita vt quæ prædiis desertis indictæ fuerant, tota vniuersitas suscipere debeat, quod constitutionibus Regum Fræciæ sub tit. *des Generaux, artic. 4.* & sub tit. *des Aydes, artic. 71.* & multis præiudiciis iudicatum docet Philipp. *in præfat. ad ordinationes Regias, de iurisdictione generalium, argumentum legis, omne territorium. de*

centibus. l. 1. l. qui utilia. C. de omni agro deserto. lib. 11. tit. 57. & 58.

Quandoque tamen portionem † deficientium iubebat Princeps subducere, quod olim fieri consuetum docet D. Saluian. *lib. 5. de prouidentia Dei. ibi, si quando enim, ut nuper factum est, defectus vrbibus imminueret in aliquo tributarias functiones, &c. l. hac definitione. C. de omni agro. ibi, neque eorum prædiorum defectio ne prægruari. deserta enim prædia defici dicuntur. l. formam. §. illam. ff. de censib.*

Nec obstant † dicta l. territorium. l. 1. l. qui utilia. loquuntur enim vbi vnus idemque, & sterile quod leuatur, & fertile quod superinducitur, possidet At vbi vnus fertile, aliud sterile possidet, æquum non est alium pro alio onerari. *d. l. hac definitione.* Planè vbi prædia non sunt omnino deserta, & sterilia, verùm dominus eorum non apparet, aut ad fiscalium solutionem non sufficiunt, iis tradi debet, qui conserua aut contributoria prædia possident. §. *si verò aliquando. Nouell. de collat.* Vbi verò prædia prorsus inutilia sunt, iure civili constitutum non erat deficientium portionem cæteris tributariis super-

induci. At quia vsu & iure Gallico idem receptum est, hoc accipiendum est, quoties chasmate & terramotu, aut hostium impetu, alióque casu fortuito prædia vrbana solo æquantur, vel rustica profus deseruntur, aut sterilefcunt. Si autem culpa possessorum id fiat, nulla fit diminutio. *l. 2. ff. de cens. l. formam. eod. l. hac definitione. C. de omni agro.* Sicut enim diligentia nemini damnosa est. *l. fin. C. de alluionibus.* ita & negligentia nemini lucro esse debet. *l. sicut. de fals.*

Cæterùm an desertorum & sterilium, aut dirutorum prædiorum portio superinducatur ciuitati, aut vico, vbi sita sunt, an vniuersæ diœcesi, vel prouinciæ, quæri solet. Distinguendum videtur, an leue damnum sit, vel aded grande, vt maiorem territorij partem attingat. Priore casu cæteri ciuitatis vel vici vniuersum quous agnoscere debent. *d. l. omnè territorium;* posteriori verò casu æquum est vniuersæ diœcesi hoc superiuduci. arg. *l. de vsu. de var. & extraord. l. 3. §. eos milites. de mun. Philipp. in præfat. ad edicta iurisdicf. Curia.*

AGR I deserti, id est, inculti, Galli vocant, *terres qui sont en friche*, qui etiam agri dicuntur defecti, *l. 7. C. de omni agro deserto;* & destituti vocantur *in l. 8. eodem.* De hac quaestione vide Philipp. *ad ordin. Regias, de potestate generalium, in præfat. numer. 82. & in collectione Arrest. artic. 47. & in suis responsis, in primo responso.*

QVÆSTIO XIX.

De naturalibus liberis, & eorum successione.

SVMME RERVM.

1. *Iure Pandectarum naturales & spurij succedebant matri tam ex testamento, quàm ab intestato.*
2. *Querelam habebant inoffciosi.*
3. *Non succedebant patri ab intestato.*
4. *Num eodem iure Pandectarum pater filios naturales instituere, vel eis legare, aut donare poterat.*
5. *Concubinæ licetè donabatur, etiam in immensum.*

6. Naturalibus patrem relinquere posse ex testamento, vel contractu.
7. Concubinatus iure Pandectarum licitus est.
8. Naturales iure Pandect. bonorum paternorū incapaces esse, verior sententia.
9. Nec institui posse, vel iis donari aliquid.
10. Lex Lucius. & l. si is qui ex bonis. ff. de vulgari, declarantur.
11. Plus ceditur naturalibus ex consortiis seruorū, quàm iis qui ex concubinis.
12. Valentin. Valens & Gratian. Imppp. vnciam naturalibus donare, concedebant patribus.
13. Totam substantiam naturalibus relinquere ex constitutione Iustiniani licitum, si non extent legitimi.
14. Vnciam si extent.
15. Ab intestato in duabus succedebant vnciis.
16. Non habebant querelam inofficiosi, vel bonorum possessionem contra tabulas.
17. Nec actionem ad petendum partem aliquam bonorum paternorum, sed alimenta officio iudicis.
18. Matri succedebant siue extent legitimi, siue non; &

inuicem mater naturalibus.

19. Mater tutelam habebat naturalium.
20. Spurios impugnare posse testamentum matris.
21. Fallit in matre illustri, cui succedere non possunt.
22. Fratres siue naturales omnes, siue aliqui sent naturales, aliqui verò legitimi, an & quando inter se succedant.
23. In Gallia naturales nullo modo patri, nec etiā matri succedere.
24. Nec fratrem fratri, vel cognato ab intestato.
25. Aliter haberi ex testamento.
26. Concubinatum lege diuina damnatum.
27. Can. is qui, & can. Christiano. dist. 34. diluuntur.
28. Concubina pro uxore sumta.
29. Concubinatus inter solutos apud Gallos multatus.

AN naturales liberi, siue nothi, paternæ vel maternæ successionis ex testamento, vel ab intestato capaces sint, iura ac tempora diuersa consideranda sunt: nam † quod pertinet ad ius antiquum Pandectarum, naturales & spurij ad maternam successionem nedum ex testamento, sed ab intestato admit

2. admittuntur: imò † habebant querelam inofficiosi testamenti. *l. si suspecta. §. 1. de inoffic. l. 1. §. sed & vulgo. l. 2. §. 1. ad Tertullia. l. si spurius. l. Modestinus. vnde cognati.* Sed † tamen à paterna successione ab intestato arcebantur. Quæritur † autem an iure Pandectarum pater filios naturales instituere possit, vel eis legare aut donare? In qua quidem quæstione non omnes conveniunt. Sanè † quod ad concubinam pertinet, certum est licuisse etiam in immensum donare & relinquere. *l. affectionis. l. donationes in concubinam. ff. de donationibus.* Quod 6. attinet ad liberos † naturales, sunt qui existimant licuisse patri eis ex testamento relinquere, vel contractu largiri; inprimis per textum in *l. si is qui ex bonis. de vulgari.* vbi Accursius. Secundò ex *l. Lucius. de vulgari.* Tertio ex *l. naturali. ff. de confirmando tutore.* ibi, cui nihil relictum est. *l. cum pater. §. volo. l. Lucius. §. vlt. de legatis 2. l. ex facto. §. si quis rogatus. ad Trebellianum.* Apud Græcos, quorum instituta Romani sunt sequuti, licebat nothi dare vsque ad mille drachmas, vt Suidas scriptum reliquit in verbo *Nothos.* Vlysses apud Homerum *Odyssæ lib.*

14. innuit tunc nothos ex parte successisse; imò & apud veteres Græcos nothi non minus in honore erant, quàm legitimi, vt Eustasius apud Homerum scripsit. Postremò † iure Pandectarum permittus erat concubinatus, & concubina vice coniugis erat, vt constat ex Cuiacio ad *leg. donationes in concubinam. de donatio.* Quare verisimile non est, filios ex concubina natos deterioris conditionis esse, qui institui possunt, & quibus donari potest. *l. extraneum. C. de heredibus instituendis.*

Sed † verius est, naturales filios iure Pandectarum bonorum paternorum etiam ex testamento incapaces esse. Primò ex *Novella 89. in principio,* vbi Iustinianus ait, legislatores Romanos nothorum siue naturalium nomen nullo studio prosequutos fuisse, & prorsus alienos & peregrinos fuisse habitos; deinde in *cap. 8. eiusdem Novelle, versiculo,* oportet enim, dicit, vetustatem fuisse amaram, quæ vetustas ad iura Pandectarum referri debet; & in *cap. 12. eiusdem Novelle,* Iustinianus docet Valenti, Valentiniano & Gratiano primis placuisse circa naturales aliquid benignè agere. Quæ verba apertè indicant ante

9. ante ea tempora nihil humanum in gratiam eorum constitutum fuisse. Accedit ¶ quòd nulla lege Pandectarum probatur; naturales ex concubina institui posse, vel
 10. eis aliquid donari: nec obstat ¶ *l. Lucius. de vulgari.* nam ea lex intelligi debet de filio naturali, & legitimo. Minus obstat *l. si is qui ex bonis. ff. de vulgari.* nam illa lex ad naturales liberos minimè pertinet, sed de orbo est accipienda, qui tunc temporis solidum capere non poterat, vt constat ex Eusebio *de vita Constantini.* Sozomen. *lib. 1. cap. 9.* Vel intelligenda est de vxore, quæ ex testamento mariti decimam tantùm capere poterat; vide Ulpian. *in titul. ad dictam l. naturali. de confirm. tuto.* Respondendum est, probabile esse hæc verba in illa lege posita (*cui nihil relictum est*) à Triboniano addita esse, argumento textus *in l. vlt. C. de confirm. tuto. & l. vlt. C. quando mulier.* Præterea verba illa non concludunt filio naturali aliquid relinquì potuisse: imò potius contrarium indicant, quasi ibi voluerit Iurisconsultus tutorem dari non posse filio naturali, cui nihil relictum fuerat, quia eo iure nihil ei re-
 11. linqui poterat. Aliæ ¶ verò

leges suprà allegatæ loquuntur de naturalibus liberis, qui ex fetuorum consortiis nascuntur. *l. Lucius. §. vlt. l. cum pater. §. volo. de legatis 2.* quibus lex amplius facit quàm naturalibus ex concubina natis. *§. 1. de seruil. cognat.* Cæterùm post iura Pandectarum Constantinus leges de naturalibus liberis edidit, alteram quæ est *in l. 1. C. de naturalibus liberis.* alteram verò quæ naturales à paterna successione ab intestato, vel ex testamento prorsus arcebat, quæ si non extat, tamen eam fuisse coniecimus, ex eo quod Iustinianus *in Nou. 89.* testatur Constantinum fecisse primùm de naturalibus constitutionē, quod referri non potest ad *l. 1. C. de naturalib. liber.* Id etiam colligitur ex *l. 1. C. de natr. lib. in C. Theodos.* vbi legem Constantini temperant Imperatores Valent. Valens & Gratianus, & indulgent patribus ¶
 12. ciam donare naturalibus. quæ verba satis indicant non licuisse ex lege Constantini quidquam donare. Sanè ¶ ex
 13. constitutione Iustiniani licebat patri, qui legitimam sobolem non habebat, totam substantiam naturalibus relinquere, & si parentes habebat, licebat relictâ parentibus le-

- gitimâ, totam substantiam inter liberos naturales diuide-
14. re: si verò † legitimos liberos habebat, non licebat patri relinquere naturalibus, vel matri eorum, nisi vnciam, quæ erat duodecima pars bonorum. *l. matri, cum Authentica sequenti. C. de naturalibus.* Ab
15. intestato † verò succedebant naturales in duabus vnciis: sed tamen id totum pendebat ex voluntate patris naturalis, qui si † testamentum fecisset, & nihil reliquisset naturalibus liberis, non poterant conqueri, nec habebant querelam inofficiosi testamenti, vel bonorum possessionem contra tabulas. *l. 1. & ibi gloss. de bonorum possess. contra*
17. *tabulas.* Non habebant † etiam actionem ad petendam aliquam partem in bonis patris, sed alimenta officio iudicis. *cap. cum haberet. de eo qui duxit in matr. l. humanitatis. C. de naturalibus.* ibi, *si hoc scilicet pater naturalis voluerit.*
8. Sanè † quod ad matrem pertinet, succedebant liberi naturales matri, siue liberi legitimi extarent, siue non, & inuicem mater eis succedebat, quæ semper est certa. §. *vulgò quesitos. de successione cognatorum. §. si quis. quibus mo-*

dis naturales efficiantur legitimi. l. hac parte. l. si spurius. §. ultimo. ad Tertullianum. §. nouissimè. ad Orphicianum. Imò † verò mater filiorum naturalium tutelam legitimam habebat. *Auth. ad hæc. l. fin. C. quando mulier.* Imò † spurij filij matris testamentum inofficiosum dicere possunt. *l. si suspecta. §. 1. ff. de inofficio.* Chassaneus in *consuetud. Burgund. titul. des Bastards.* Iustinianus excepit † illustres fœminas, quibus spurios succedere noluit. *l. si qua illustris. C. ad Orphicianum.* Quod ad fratres attinet distinguendum est secundum Angelum in *dicto §. vulgò quesitos.* aut enim † coniuncti sunt ex linea paterna nati ex eodem patre & diuersis matribus, & tunc licet agnati sint, nullo modo succedunt inter se, siue omnes naturales sint, siue aliqui naturales tantum, aliqui naturales & legitimi. *leg. hac parte, & ibi glossa, unde cognati.* Aut verò coniuncti sunt ex linea materna, quia ex eadem matre nati, & diuersis patribus, & tunc inuicem sibi succedunt. *dicto §. vulgò quesitos.* Aut verò fratres coniuncti sunt ex utroque parente, patre & matre, & tunc inuicem succedunt, siue omnes naturales sint, siue quidam

dam naturales, quidam legitimi & naturales, & sic agnati nullo modo succedebant, cognati autem succedebant. *l. si spurius. unde cognati.* quia agnatio patrem respicit, cognatio verò matrem: quæ omnia vera sunt de iure ciuili in liberis naturalibus natis ex non dånato coitu, alioquin si ex damnato coitu nati essent, nullo modo nec patri, nec matri, nec fratribus succedebant. *l. licet. C. de naturalib. lib. Authent. ex complexu. C. de incestis nuptiis.*

23. In † hoc verò Regno Franciæ naturales nullo modo succedunt patri vel matri, nec ab intestato, nec ex testamento: nec † fratribus, vel aliis

24. cognatis ab intestato: aliud † est ex testamento, nam frater, vel auunculus, vel alius cognatus non prohibentur testamento vel donatione donare fratri naturali, vel cognato naturali. Quòd autem naturales, vt dixi, in hoc Regno non succedant, docet Masuerius *tit. de successionibus ab intestato.* Guido Pap. *questione 280.* Bened. *ad cap. Raynuius. de testamento. in verbo, & uxorem.* Boërius *questione 127.* Molin. *in consuet. Paris. §. 30 numer. 183.* Dion. Pont. *in consuet. Blesen. artic. 20. in ver. illegitimum.* Inprimis, quia

concupinatus † lege diuina est damnatus. D. Aug. *in can. audite 34. distinct. can. nemo. can. meretrices. can. dicat 32. quast. 4.* D. August. *de bon. coniug. cap. 6. in 1. Syn. Apost. Actor. c. 15. & cap. 20. ibi, visum est Spiritui sancto & Apostolis Christianos abstinere à suffocato & sanguine & scortatione.* quem locum enarrans Socr. *lib. 5. hist. cap. 19.* arguit eos, qui scortantur. Syn. Trident. *sess. 24. cap. 8.* D. Thom. *in 2. 2. quast. 154. artic. 2.* Harmen. *lib. 4. tit. 7.* Nec aduerfatur quòd tunc demum dicatur damnatus concupinatus cùm criminaliter agi potest, vel pœna aliqua irrogari secundum opinionem quorundam. Salicet. *in Auth. ex complexu. C. de incestis.* Ioannes Faber *in §. nouissimè. ad Tertul.* Ita vt ex sententia illorum concupinatus vel fornicatio simplex non puniatur: imò eorum sententia concupinatus iure Canonico videtur permissus. Synod. Tolet. *I. cap. 17. can. is qui. can. Christiano 34. distinct.* Id enim falsum est: Ecclesia enim contubinarum & scortationem prohibuit. nec obstat dictus † *can. 27. is qui, & can. Christiano.* quia ibi concubina † accipitur pro *28. vxore, quæ sine tabulis & aliis*

solēnibus copulata est. quod & Gratianus ibi admonuit, & D. August. *de bono coniugali cap. 5. can. solet. 32. quæst. 2.* concubinæ verò quæ fornicario affectu habentur, prohibitæ sunt. *dicto can. nemo. can. concubina. 32. quæst. 2.* Nam † & apud Gallos concubinitus inter solutos pecuniâ multabatur; quare cū sit prohibitus concubinitus, liberi ex eo non sunt iusti, & tanquam ex nefario concubitu prohibentur succedere in Regno Franciæ, in quo semper castitas habitata fuit in pretio: nec enim verum est quod quidam existimant Ioannem Fabrum scripsisse in §. *ex non scripto. de iure naturali, & ad l. 4. C. que sit longa consuetudo.* adulterium in Francia permissum esse: nam ibi Ioannes Faber docet periisse casta illa tempora, quibus apud Gallos adulteria rigide & seuerè puniebantur, vt scribit Cæsar *lib. 6. de bello Gallico.*

QVÆSTIO XX.

Vtrum nepos naturalis, & legitimus ex filio naturali vel spurio procreatus, ab auro institui vel substitui possit,

non extante legitima sobole.

S V M M Æ R E R V M.

1. *Spurios non succedere patri ex testamento, vel ab intestato, nec etiam ex contractu.*
2. *Spurij à nothis differunt.*
3. *Spurium pro vulgò quæsitio frequentius sumi.*
4. *Apud Gallos non esse differentiam inter naturales & spurios, quoad successionem. & num. 8.*
5. *Nepos legitimus ex spurio an institui, vel substitui possit ab auro.*
6. *Illum nullo modo succedere verior sententia.*
7. *Explicatur textus l. ult. C. de naturalib.*

ERRVM est etiam iure ciuili † spurios paternæ successionis ex testamento & ab intestato incapaces esse: imò nec ex contractu succedunt. Azo in *summa. C. de incestis nuptiis.* Oldradus *consil. 109.* Bartolus *ad l. ult. quibus vt indig.* Baldus *ad l. 1. C. de naturalib.* Afflict. *decis. 203.* Didacus *de sponsalibus parte 2. cap. 8. §. 5.* Solis enim nothis

- nothis & naturalibus ex concubina in domo retenta, ius successione à Iustiniano indultum est, vt suprâ dixi in quæst. præcedenti, *Nou. 89. §. ult. Nou. 18. §. concedimus.* Spurius enim certum patrem habet, spurius incerto patre ex scorto natus est. *Cuiac. obser. 5. & 6.* Et quamvis spurius generaliter dici possit omnis qui ex incesto vel damnato coitu nascitur, vt docet *Ulpianus in titul. Casus, in lib. Instit. l. spurij.*
2. rij † verò à nothis distinguuntur. *l. priuignus. de gradib.* Nothus enim certum patrem habet, spurius incerto patre ex scorto natus est. *Cuiac. obser. 5. & 6.* Et quamvis spurius generaliter dici possit omnis qui ex incesto vel damnato coitu nascitur, vt docet *Ulpianus in titul. Casus, in lib. Instit. l. spurij.*
  3. de decurio. Frequentius tamē † accipitur pro vulgò quæsito, qui sine patre ex scorto nascitur.
  4. Apud † Gallos quoad ius succedendi parentibus, non differunt naturales à spuriis, vt dixi in quæstione præcedenti.
  5. Sed quæritur, † an nepos legitimus ex spurio, ab auo institui vel substitui possit? Dubitatum fuit inter Interpretes, *Cynus* negat institui posse, *Rofredus* distinguit, vtrùm contemplatione patris spurij fiat institutio, vel substitutio nepotis. *Bartolus ad l. Gallus. §. quidam. ff. de liberis. & conf. 118.* nepotem capacem esse contendit. *Baldus in d. l. Gallus. §. quidam*, contrarium existimat, si extet legitima proles.

Alexander, Castrensis, & Iason in d. §. quidam. opinionem *Bald.* sequuntur. Alexander *conf. 74. vol. 3.* *Chassaneus in consuet. Burgundia tit. des successions des bastards. §. 3. numer. 15. per textum in l. ult. C. de naturalib. liberis.*

In hac quæstione † verius est, si dicamus nepotem legitimum & naturalem ex spurio natum nullo modo succedere: nam qua ratione spurius reiicitur, nepos ex eo repellendus est. *l. queritur. de bonis libert.* Alioquin melioris conditionis essent nepotes quàm filij, quod lex non patitur. *l. si viua matre. C. de bon. mat.* Secundò, quidquid ab auo nepoti relinquitur, filij contemplatione relictum intelligitur. *l. dotem. de collatio. bonorum. l. si forte. de castrensi peculio. l. sed si plures. §. in arrogato. de vulgari.* Nec obstat † textus in dicta *l. ult. C. de naturalibus.* quia in ea lege agitur de naturalibus ex concubina natis, qui non erant incogniti iure, imò in aliqua parte succedebant, vt dixi in præcedenti quæstione. Itaque eorum liberis, non existente legitima prole, potest auus bona sua vel inter viuos, vel in vltima voluntate, relinquere: nos verò de spuriis agimus,

8. qui iure Ciuili, & eorum liberis incogniti sunt. Quare † cum apud Gallos naturales habeantur pro spuris, ac pro natis ex damnato coitu: quia concubinarus omnino prohibitus est; itaque consequens est, nepotes ex filio naturali, vel spurio, ab auo institui vel substitui non posse, vel per fideicommissum, vel pupillari-ter. *l. si is qui ex bonis. de vulgari.* Et ita iudicatum fuit Arresto solemnī Parlam. Tholos. 23. Decembris anno Dom. millesimo quingentesimo octuagesimo quinto. inter Michaëlem Botauin, Ludouicum Codere, Magdalenam de Furno, & Herculem de Furno.

I A C. F E R R E R I V S.

CHARVNDAS refert hoc Arrestum libro septimo tit. 16. Vide Iulium Clarum §. *testam. quest. 32.* Benedictum cap. *Raynutius. in verbo, & uxorem, in quinta decisione numer. 131.* Maynard. lib. 6. cap. 13. & 14. Baquet *du droit de bastardise, parte prima cap. 4.*

Q V Æ S T I O X X I.

An filius familias testari possit fauore piæ cause, vel fauore liberorum: & utrūm filii familias in Francia sint in potestate parentum; & de statuto Tholosano, quo filij vel filie nuptiis collocati & collocatae, sui iuris esse censentur, an testari possint.

S V M M Æ - R E R V M.

1. *Filiosfam. non posse testari a peculio castrensi, vel quasi.*
2. *Testari posse fauore piæ cause, permittente patre.*
3. *Item fauore liberorum, patre etiam volente.*
4. *Quid si viuo patre testamentum fecerit, an reconnalescat postmortem patris.*
5. *De fideicommissio quid.*
6. *Filiusfam. an testari possit in Gallia. & num. 14.*
7. *An disponere de bonis aduentitiis.*
8. *Gallos liberos suos habere in potestate. & num. 13.*
9. *Gloss. §. 1. de patria potestate, reicitur.*

10. *Iustinianus Imp. declaratur. & num. 12.*

11. *Lex patre furioso. ff. de his qui sunt sui vel alieni, diluitur.*

15. *Liberi an & quando pro emancipatis habeantur in Gallia.*

16. *Dignitas Episcopalis an & quando à potestate patris liberet.*

1. **E**RTVM est, † quòd filiifamilias testari nò possint, etiam patre permittente. *l. qui in potestate. de testamentis.* Alexander & Iason in *l. senium. C. qui testaments.* nisi de peculio castrensi, vel quasi. *l. ult. C. de inofficioso.* Imò testari non possunt de bonis, quorum vsusfructus ad patrem non pertinet. *l. ult. C. qui testaments.* Sed quæritur an possint testari fauore piæ causæ patre permittente?
2. Et † verius est posse testari. Alexander *ad legem primam. §. hoc autem. ad Trebellianum.* Arretinus in *l. qui in potestate. de testamentis.* Tiraquel. *de priuilegiis piæ causæ, priuilegio 78. cap. licet. de sepulturis.* vbi Bonifacius scripsit filiumfamilias posse sibi eligere sepulturam patre permittente, & eligere sepulturam, dixit, pro *legare sepultura causa.*

Adhuc quæritur, an filiusfamilias testari possit fauore liberorum? & † placet filiumfamilias testari posse fauore liberorum patre non consentiente. Benedict. *ad cap. Raynutius, in verbo, matrem, numer. 11. 12. & numer. 5.* quia idem fauor est, & eadem ratio in testamento inter liberos, & in testamento fauore piæ causæ. Accedit quòd in testamentis & dispositionibus fauore liberorum, solum ius gentium spectamus, non formam, nec præcepta iuris ciuilibus, quo iure constitutum fuerat, vt solus paterfamilias, non filiusfamilias, testaretur. Certum ergo est, filiumfamilias non posse testari nisi fauore piæ causæ patre consentiente, vel fauore liberorum. Sed † quæritur si filiusfamilias viuo patre testamentum fecerit, & postea pater moriatur filio superstite, an testamentum reconualeseat? & placet testamentum non reconualescere: nam quòd ab initio nullum est, tractu temporis conualescere non potest: de hac quæstione habemus textum in *l. 1. §. 1. ff. de legatis 3. l. si filiusfamilias. ff. de testamentis. §. 1 quibus non est permissum.* quòd si non fecerit filiusfamilias testamentum, sed † fideicommissum

3.

4.

5.

missum reliquerit viuentepatre, valet fideicommissum si filius patri superstes fuerit. *l. 1. §. 1. ff. de legatis 3.* Ratio eius rei est, quia legata & fideicommissa ex sola voluntate disponentis pendent *l. penultima. de legatis 1. l. cum proponeretur. de legatis 2. l. nutu. de legatis 3.* Quam ob rem huiusmodi fideicommissa confirmantur ex euentu si filius patri superuixerit, & ideo testamentum factum à filiofamilias fauore piæ causæ, vel fauore liberorum conualescit morte patris: quia in eiusmodi testamenti solam voluntatem disponentis spectamus. *cap. cum esses. cap. relatum. de testamentis.*

6. Adhuc quæritur, † an filiofamilias in Gallia testari possint? Sunt qui putant eos testari posse, quia non sunt in potestate patris: Galli enim non habent liberos in potestate. glossa in §. 1. de patria potest. Baldus in cap. 1. an maritus succedat. Alexander & Romanus in *l. penult. C. qui testamenta.* Iason in *l. 2. de vulgari.* Panormitanus in *cap. finali, de conuersione infid.* Connanus *lib. 2. cap. 13.* Alciatus in *l. potestatis. de verborum signif. & Pargon lib. 4. cap. 6. & lib. 2. dis-*
7. *punctionum cap. 22.* Et † quòd

filiofamilias in Gallia possit de aduentitiis bonis disponere, existimat Benedictus in verbo, *matrem, numer. 22. & in tract. pupilla. substitut.* Tiraquell. in *tract. de retract.* §. 1. glossa 9. numer. 60. Boërius in *consuetud. Bituric. tit. de statu person.* §. 3. Verius tamen est, si dicamus Gallos semper habuisse filios in potestate. Prosper Aquitanicus testatur Aquitanos in suos liberos patria potestate vsos fuisse: id probatur per textum in *l. si quis inter. §. 1. & §. ult. de excusa. tutorum.* vbi fit mentio re-scripti ad Legatum Lugdunensem; & ibidem fit etiam mentio filiofamilias, qui erat in potestate patris. Itaque apud † Gallos patres liberos in potestate semper habuisse certum est, non solum in patria Occitana, quæ ex vnione comitatus Tholosani Coronæ Regni Franciæ iure scripto regitur, vt docet Benedictus in verbo, *& uxorem.* sed etiam in Aquitania cæterisque huius Regni prouinciis, in quibus extant consuetudines de liberorum emancipationibus, & de modis quibus filij liberantur à patria potestate, quo arguitur patriam potestatem apud Gallos receptam fuisse. Ex-

cat

rat etiam pro patria potestate Senatusconsultum Parisiense; cuius meminit Chassaneus in *consuet. tit. des enfans de plusieurs liets*, §. 30. Aliud quoque eiusdem Senatus placitum commemorat Imbertus in *Enchiridio, in verbo, Gallorum filij*. Et opinionem glossæ † in dicto §. 1. de patria potest. condemnant plerique ex interpretibus, Lancelotus in *tract. pupillaris*. Ripa in l. 2. de *vulgaris*; & multi alij. Nec obstat quòd Iustinianus † scripsit ius patriæ potestatis esse propriũ civium Romanorum: nam certum est, patriam potestatem esse iuris naturalis, quòd ex Aristotele *lib. 8. Ethic.* cuius potest in his verbis, *naturã pater filiorum, auus nepotum imperium obtinet. l. pronuntiatio. §. familie. de ver sig.* ibi, *iure proprio familiam dicimus plures personas, quæ sunt sub unius potestate, aut natura, aut iure subiectæ, puta patrem familias*. Nec obstat † lex *patre furioso. ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris.* vbi Ulpianus in hæc verba, *cum ius potestatis moribus sit receptum*. Nam respondemus quòd in ea lege Ulpianus non negat ius patriæ potestatis esse iuris naturalis, & à natura institutũ: verũ vult docere ius illud à natura pro-

fectum moribus receptum esse; & vt putavit Connanus, hæc patria potestas moribus dicitur recepta à Romanis quòd eam non acceperint ab Atheniensibus, vel Lacedæmoniis, vel à duodecim suis tabulis, sed multo antè ab Vrbe condita sibi Romani eam potestatem in liberos vendicauerint, non lege lata, sed sponte atque omnium civiũ approbatione: minus etiam obstat, quòd idem Iustinianus scripsit, † ius patriæ potestatis proprium esse civium Romanorum, nec enim hoc ita accipiendum est, vt ius illud primò Romæ natum sit, & inuentum, vel quòd alij populi non habuerint ius istud, aut à Romanis acceperint, verũ quòd illud ius Romani suis moribus receperint, statim ab initio Ciuitatis, non à Græcis aut aliis nationibus instructi: præterea Iustinianus ibi hoc limitat dum ait, nullam gentem esse, quæ talem potestatem in liberos habeat, qualem habent Romani; multas enim constitutiones fecerunt circa patriam potestatem, quæ aliis nationibus communes non erant: non vult ergo Iustinianus docere ius patriæ potestatis ad solos Romanos pertinere: ergo †

12.

13.

filij Gallorum sunt in potestate parentum, & pater illis pupillariter substituere potest, & † filiifamilias exceptis casibus supradictis testari non possunt in hoc Regno. Sunt tamen quædam consuetudines in hoc Regno, quibus receptum est, patrem qui filium in matrimonium collocavit, & pactis dotalibus ei aliquid donavit, & filius seorsum vivat à patre, vel in domo patris tanquam paterfamilias, vel filiam dotatam, pro emancipatis haberi; ita ut testari possint, ut videre est in consuetudinibus Tholosanis, sub titulo *de emancipatione liberorum*. Et quod hi liberi testari possint, docet Benedict. *ad cap. Raynautius, in verbo, matrem, num. 24. & 25.* Ferronus *in consuet. Burdeg. tit. de statu personarum. §. 2.* Chopintis *in consuetud. Parisien. lib. 2. tit. 4. num. 7.* Meynard. *lib. 5. cap. 2.* & ita iudicatur in hoc Parlamento. Vide Boërium *in consuet. Bitur. cap. 2. de iure & statu person.* vide Sanxon. *in consuet. Turo. sub titul. de emancipa.* Pyrrhum *in consuet. Aurelia. tit. quibus modis ius patriæ.* Ioannes Faber *in §. 1. de Tertulliana.* no, existimat † filias in hoc Regno dotatas pro emancipatis haberi, & *in §. 12. quod cum*

eo. Masuer. in tit. de dote & matrimonio. §. item de consuetudine. Tiraquel. *de legibus conub. l. 1.* Porro hæ consuetudines ut filij pro emancipatis habeantur, habent locum in his quæ utilia sunt liberis: nam si inutilia sunt & damnoſa, pro emancipatis non habentur. Bened. *in ver. si absque liberis. in tract. de pupil. substit. numer. 45.* Sanxon *in consuet. Turon. tit. de emancipa.* argumento eorum quæ scripsit Bartolus *in l. item in potestate. ff. de his qui sunt sui.* glossa & Baldus *in l. nepotes. ff. eodem titul.* Similiter † dignitas Episcopalis liberat filium à patris potestate, in his quæ ei utilia sunt.

IAC. FERRERIVS.

IN hoc Parlamento Tholofano iudicatur ut filiusfamilias testari possit favore liberorum sine patris consensu. Meynardus refert ita iudicatum *lib. 7. cap. 19. in collectione Arrestorum. & lib. 5. cap. 1. & 2.* & ita iudicatum fuit relatoſe D. de Gargas Senatore meritissimo vigesima quinta Nouembris 1604. inter Mariam de Thoron, & Franciscam de Thoron.

QVÆST. XXII.

Bonorum appellatione, an iura & actiones contineantur, item an appellatione mobilium, vel immobilium; & utrum bona venalia appellatione bonorum comprehendantur.

SYMMÆ RERVM.

1. *Bonorum appellatione contineri bona mobilia & immobilia; item iura & actiones.*
2. *Verbum meum, declaratum.*
3. *Chassanei lapsus.*
4. *Bonorum appellatione an contineantur venalia.*

1. **B**ONORVM† appellatione continentur bona mobilia & immobilia. l. bonorum. §. 1. de verb. sign. continentur etiam iura & actiones. l. Princeps bona. ff. eodem. l. nomen. C. quæ res pignori. l. si legatus. §. si quis bona. ad Trebell. Tiraq. ad l. si vaquam, in ver. bona num. 7. C. de reuoc. don. Quod & in pœnalibus obtinet. l. si ademptis. C. sentent.

passis. Guido Pap. *quest.* 341. etiam si pronomen *meum*, adiectum sit: vt si scriptum sit, *bona mea*. Nam iura & actiones continentur. Bartol. in l. Quintus. §. argento. de auro. l. uxori mea. de usu legato. l. meorum, & ibi Alciat. de verb. signi. Nam pronomen †*meum*, non restringit significationem nominis *bonorum*.

Quod si fiat mentio bonorum mobilium & immobilium, tunc iura & actiones non continentur: nam iura & actiones constituunt bonorum speciem diuersam à mobilibus & immobilibus: nec iura mobilia & immobilia dicuntur. l. à Dino Pio. §. in venditione. de re iudic. l. quam Tuberonis. §. in peculio. ff. de pecul. Tiraquellus fusè de retract. consangu. §. 1. gloss. 7. Guido Pap. *quest.* 584. Quare in donatione mobilium & immobilium iura non continentur, nec actiones. Oldr. *cons.* 219. Bart. in l. si. de usufr. leg. Guido Pap. *quest.* 211. Decius in l. 1. de rebus creditis. & *consil.* 237. Capella Tholosa. *questio.* 315. ad l. si. C. de pactis. Idem est in publicatione bonorum mobilium & immobilium, quæ non comprehendit iura & actiones. Baldus & Alexander in l. si inconstante.

§ *si solut matr.* Alex *conf.* 244. *vol. 6* ubi asserit hoc obtinere nedum si simpliciter bonorum mobilium & immobilium facta est mentio, sed etiam si generaliter & vniuersaliter quis dixerit, omnia bona mea mobilia & immobilia, ita vt per vniuersalē clausulam, omnium bonorum, iura non comprehendantur, quoties mobilium & immobilium facta est mentio Bart. *conf.* 50. Decius *conf.* 30 & 237. Capella Thol *quest.* 315. Guido Pap. *decis.* 211. Alij tamen contrarium putant, si facta sit mentio generaliter omnium bonorum mobilium & immobilium, vt hoc casu actiones contineantur. Molinæus ad Alex *conf.* 45 *vol. 1.* Didac *in cap. relatum de testam.* Alciat *in l. mouentium de verb. signi.* Itaque † cirauit Chassaneus *in consuetud Burgund tit. des confiscat § 1 in verbo, apparent*, scribēs publicatis bonis mobilibus nomina debitorum contineri, si iura & actiones ad mobilia competant, sanè in criminibus ubi à lege omnia bona publicanda sunt, sentētia publicationis, in qua mobilium & immobilium mentio facta est, secundum iuris dispositionem, est interpretanda vt iura & actiones con-

tineantur. Molinæus ad Alexan. *conf.* 244 *vol. 5.* Sanè in hypothecis, quia de minimo præiudicio agitur, bonorum mobilium & immobilium appellatione iura & actiones continentur, tum quia agitur de minimo præiudicio, tum etiam quia verisimile est contrahentes etiam de iuribus cogitasse, tum quia adiectio, mobilium & immobilium, ex consuetudine & errore Notariorum magis procedere videtur, quàm ex mente contrahentium, vt notat Bart *in l. 1. de codicillis.* Accedit quòd ea quæ instituta sunt ad augendum, non debent operari diminutionem. *l. legata inutiliter. de legat. 1.* nec mutat substantiam verborum non necessaria multiplicatio *l. pediculis. § Labeo. de auro & argent.* Non desunt tamen qui idem sentiant in hypotheca quod in donatione. Negufanus *de pignor. part. 2.* Sed prior opinio verior est. Præterea bonorum appellatione, iura & actiones non continentur quoties locus aduectur, vel bona ad certum locum referuntur, iura enim & actiones non circumscribuntur loco *l. Caus de legat. 2. l. si fideicommissum §. tractatum. de iudic.* Tiraq *ad l. si unquam, in verbo bona.*

bona. numer. 9 Bald. *in l. 1. de statu hom.* Alciatus *in l. nominis de verbo sig l. questum § 1. deleg. 3. l. questum. § pen. versic.* Papinianus. *de fundo instruet* Hoc verum est etiamsi verbum generale vel vniuersale aduocatur loco, puta, omnia bona, quæcumque bona, vbiicumque sita sint, in tali loco. Iason *in d. l. à Diuo Pio §. in venditione & conf. 5 volum. 3. & in l. stipulatio hoc modo de verb oblig.* Decius *consil 237.* Tiraq *de retract. confang. § 1. gloss 7. numer 29. per dictas leges, l. generali §. uxori de usufructu legato. l. si mihi de leg 3.*

4. Quæritur † an generali bonorum appellatione venalia contineantur? Sanè in contractibus confitentur omnes venalia contineri Baldus *in rub. de verb signif & in l. 1. de statu hom* Alex. *in l. si constante. soluto matr arg l. cum tabernam de pigno* In legatis verò non omnes conueniunt sunt qui venalia putant non contineri. Bald *vbi sup.* Decius *cons 76 & 381 & in l. 1. de reg iur* Sozin *in l. qui Romæ § Callimachus de verb oblig* Benedictus *ad cap. Raynutius, in verbo, cetera, numer 15* Quorum opinio probari potest, primò ex *l. generali. § uxori de usufruct leg.*

Secundò ex *l. pediculis. §. cum quæreretur de auro & arg* Tertiò ex *l. seruus de legatis 3.* Quartò ex *l. 1 C. de verb signific.* At verius est, legato generali venalia contineri glossa *in d. § uxori, & in d. § item cum quæreretur Alex. cons 118. volum 5.* Afflict. *decis 106. numer 6.* quod & leges suprà citatæ probant. nam *in d. §. uxori,* non comprehenduntur venalia, quia ibi non erat legatum simplex, sed relatum ad locum, vbi res erant sitæ, in loco autem censeri nequeunt, quæ ibi existunt, vt quàm citò inde transferantur *l. questum. § prædia deleg. 3. l. ex facto de heredib instit* Secus ergo esset, vbi nulla loci mentio facta fuisset Didacus *lib. 2. variar. cap 5.* Lex verò *seruus, de leg. 3* suprà citata *§ item cum quæreretur,* non loquitur de legato generali bonorum vel rei um, sed de legato certæ rei, vel bonorum specie, quò casu non negabo venalia non contineri latius enim protrahitur legatum generale bonorum, quàm bonorum certæ speciei Eodem modo dilui potest lex *primi, de verbor significatio* ibi enim agitur de legato generali rerum vel bonorum Præterea in legato prædij instructi non continentis alia quàm

quæ erant naturalia prædiorum, vel ex se, vel ex usu domini, non prædij, nomen *rerum*, comprehendit res diuersas, quæ ibi existunt; qualitas vero instructi prædij non refertur ad accidentalialia planè, vbi legatum ad alia refertur non potest, quàm ad venalia, etiam si sit certorum bonorum, sed comprehendit venalia, vt constat ex *d. §. item cum quaeretur*. Paulus, Iason & alij in *d. l. i. c. de verb. sig.* Iason in *d. l. qui. Roma. §. duo fratres. de verb. oblig.*

QVÆST. XXIII.

De institutione & legato, & donatione in fauorem Ecclesiæ & locorum piorum: & quo tempore Ecclesiis relinquere permissum fuerit, & quando capaces fuerint relictorum, & quòd piæ causæ semper aliquid relinquendum sit, & quòd magis fauetur piæ causæ, quàm liberis, & de amortisationibus.

SVMME RERVM.

1. *Ecclesia bonorum relictorum capax. limita vt num. 8. num. 10. & seq.*
2. *Canonis futuram. 12. quest. 1. inscriptio falsa.*
3. *Lex 1. C. de sacros. Eccles. abrogata.*
4. *Legatum Deo factum apud Ethnicos.*
5. *Donatio coniugi facta, vt Deo consecratur.*
6. *VViclefi lapsus.*
7. *Ecclesia bona sibi relicta alienare an & quando possit.*
9. *Manichaorum error.*
11. *Petrus Iacobi refellitur.*
12. *Ecclesia difficilè labitur.*
13. *Iustitia cultrix est.*
14. *Explicatur c. 1. de immunit. Eccles.*
15. *Amortisatio ab indemnitatè differt.*
16. *De legatis Ecclesiæ.*
17. *Parentum legitima vtrum minui possit fauore piæ causæ.*
18. *An eo intuitu interdicti Falcidia, vel Trebellianica.*

HOC loco obseruandum est † Ecclesiis bonorum prophanorum capaces esse, & liberum esse hæreditates, siue bona prophana eis relin

relinquere, quòd à Constanti-
no singulari beneficio Eccle-
siis indultum crediderint om-
nes ferè interpretes. argum-
2. text. in † *can. futuram* 12.
quæst. 1. quod quidem caput
falsò Melchiadi Papæ ab
Iuon. Burcardo & Gratiano
adscribitur. August. Eugubi-
nus *lib. 1. de donat. Constant.*
Contrà Laurentius Valla ad-
notauit; nam Melchiades ad
tempora Imperij Constantini
minimè peruenit, quia marty-
riò coronatus est, teste Dama-
so, quem Platina sequitur; li-
cèt Marianus Scotus Mel-
chiadem primo Imperij Con-
stantini anno Pontificatum
adeptum, & quarto eiusdem
Imperij anno supplicio affe-
ctum scripserit: quod etsi ve-
rum esset, fieri non potest ca-
put illud ab eo editum; in eo
enim Synodi Nicenæ mentio
fit, quæ proculdubio longè
post Melchiadem celebrata
fuit: nam eodem Scoto au-
thore, Melchiades obiit anno
324. Synodus verò celebrata
fuit anno 337. quare expun-
gendum caput illud *fururam*,
nonnulli censuerunt: nam &
certum est, ante Constanti-
num concessum Ecclesiis hæ-
reditates capere: Licinia enim
virgo sanctissima, Marcello se-
dente Ecclesiam Romanam

fecit hæredem, vt refert histo-
ria tripartit. *lib. 1. cap. 9.* Poly-
do. Virgilius *lib. 6. de inuent.*
rerum, cap. ultimo. quo cogni-
to Maxentius ira incensus, Li-
ciniam ad tempus relegauit,
& Marcellum ad custodiam
iumentorum, & animalium
damnauit, & longè antea Vr-
banus I. imperante Alexan-
dro hæreditates & possessiones,
quas vendere solebát, Ec-
clesiis retinere permisit, & ex
sumptibus earum viuere, vt
in constitutione eius decretali, &
can. videntes 12. *quæst.* 1. vt do-
cet Platina in *vita Urbani*. Ex
quo apparet longè ante Con-
stantinum hæreditates Eccle-
siis relictas & acquisitas fuis-
se, imò ante Urbanum Pius
Papa I. prædia diuinis vsibus
dicata in prophanos vsus cõ-
uerti vetuerat, *epist. decret. 2.*
can. prædia 12. *quæst.* 2. quæ qui-
dem constitutio de alijs præ-
dijs quàm Ecclesiæ donatis
intelligi non potest, quinimo
& viuentibus ipsijs Apostolis
Episcopi quasdam res habe-
bant proprias, quasdam quæ
ad Ecclesiam pertinebant, &
Dominicæ appellabantur, *can.*
Apostolorum 40. *can. sint mani-*
feste 12. *quæst.* 1. quæ rerum cu-
ra & administratio incumben-
bat Episcopo. *can. Apostol.* 38.
quibus quoque cãnonibus
Aposto

Apostolicis vetitum erat rusticas possessiones vendere, & redditus Ecclesiasticos. *cap. Apostolicos. 12. quest. 2.* Ecclesia ergo tunc prædiorum, & agrorum capax erat. Sanè Constant. cum fide Romanorum firmasset imperium. *l. Dini. C. de natural. liber.* quo liberius hæreditates & legata relinquere possent Ecclesiis, † legem primam, *C. de sacrosf. Ecclesiis*, promulgauit. Verùm aliquot post annos Valentinian. Valens & Gratianus lege lata Clericis vel Monachis, aliquid quacunque liberalitate viduarum extremo iudicio adipisci vetuerunt, quam legem Theodosius, & Arcadius, ac deinde Martianus abrogarunt, vt constat ex Nouella Martiani *sub tit. de testamentis Cleri. l. generali. C. de sacrosanctis.* eaque lege abrogata Constantini beneficio Ecclesia potita est. Itaque D. Hilarus Arclatenfis Episcopus, quòd illa tunc habebat Ecclesia, non solum possedit, sed etiam acceptis fidelium numerosis hæreditatibus ampliauit, vt scribit Prosper Aquitanicus *lib. 2. de vita contemplat. cap. 9. can. expedit 12. quest. 1.* Beata Pulcheria moriens, substantiam omnem Templis Dei & pauperibus

dedicauit; eamque donationem Martianus Imperator gratam habuit, vt scribit Nicephorus *lib. 15. cap. 15.* Et cum mater Arij & Alipij quædam Ecclesiæ testamento legasset, neque filij eius voluntati satisfacerent, D. Gregorius Nazianzen. qui Theodosio seniore imperantè floruit, *epist. 8.* eos monet, atque hortatur quàm primum legata præstare, testaturque non defuisse qui suapte sponte facultates omnes Ecclesiis obtulerint. Legimus Guntramnum Regem multa Ecclesiis contulisse; & testamenta eorum, qui Ecclesias hæredes instituerant, à Chilperico compressa restaurasse. *Greg. Turonens. lib. hist. 7. cap. 7.* Visigothorum legibus licebat quacunque res sanctis Dei basilicis donare. *lib. 5. tit. 1.* Sanè Gallorum Reges antiquiores multa largiebantur Ecclesiis, quòd ex Gregor. Turonens. *Amm. Monacho, Ortone Phrisingensi & Gallix annalibus* colligere licet. Vtinam ex animo nostro nunquam discedat D. Augustini consiliam *sermo. 52. de vita & moribus Clericor. ad fratres in heremo*, qui sermo etiam exatatus legitur in Concilio Aquisgranensi sub Ludouico *cap. 113. Christia*

Christianus moriens, ait Augustinus, faciat quod sepe hortatus sum: unum filium habet, putet Christum alterum; duos habet, Christum faciat & suscipiat. Id ipsum monet D. Chrysostomus in epistol. ad Romanos cap. 10. Homil. 18. & sermo. de Beat. redd. & quæ sequuntur. Si Christiane, inquit, dum vivis bene egeris, potes tamen & post mortem bene agere: quo pacto si Christum in ipso testamento conscripseris heredem, partemque illi totius sortis tradideris, & postea relinquas filiis tuis Christum coheredem; rursus postea, si neque filiorum tuorum coheredem Christum feceris, cum is te calorum ipsorum consortem reddiderit. Et iterum, si factus fuerit Christus filiorum tuorum coheres, & orphaniam illorum alienabis, & violentias illatas dissolvat, sycophantorumque ora obturabit, & quæ sequuntur; quæ tamen cautè legenda sunt, his enim verbis hortatur fideles, non iubet. can. placuit 10. quæst. 2. Deinde hæc D. Augustini & Chrysostomi sententiæ nos docent & cominonesciunt, ne ob liberarum numerum Christum prætereamus: liberorum enim numerus parentes ab elemosyna & liberalitate erga Deum minimè retardare debet: imò quo mul-

torum pignorum parentes sunt, plures sunt pro quibus Deum deprecari obstringuntur; multorum delicta redimenda, multorum precandæ conscientiæ: nam ut in hac vita seculari alendis sustinendisque pignoribus quo maior est numerus, hoc maior est sumptus; ita in vita spiritali atque cœlesti, quo amplior fuerit pignorum copia, esse & operum debet maior impensa. Sic & Iob sacrificia numerosa pro liberis offerebat, quantusque erat in domo pignorum numerus, tantus dabatur Deo & numerus hostiarum. D. Cyprianus in sermo. de elemosyna, etiam nos docet Christum instituere heredem. In tuto enim hæreditas ponitur, quæ Deo custode servatur: patrimonium siquidem Deo creditum, nec Respublica eripit, nec fiscus inuadit, nec calumnia aliqua forensis evertit. Porrò ubi Deus vel Christus instituitur, hæreditas defertur Ecclesiæ loci illius in quo testator domicilium habet. §. si quis in nomine magni Dei. Nouell. 131. de Eccles. tit. vel pauperibus hæreditas distribuitur ex constitutione Emanuelis Comeni, quæ extat lib. 1. iuris Orientalis, sub tit. de execut. testam. ibi,

*Christo dulci, iusto ac mundo salu-
tari nomine hæredæ scripto. &
postea, hoc autem videntur fa-
cere cum pauperibus qui substan-
tias suas diuidi præcipiunt.*

4. Olim apud Ethnicos †
Deo legatum factum vtile
erat *l. mancipium. §. 1. ff. ad*
5. *l. Falcid.* Donatio † quo-
que facta coniungi vt Deo de-
tur, vel consecretur, puta vt
oleum in æde sacra ponatur,
valet. *l. si sponsus. §. concessa,
de don. inter.* quo argumento
legatum factum pro lumine
Ecclesiæ vtile & pium iudica-
mus. *cap. final. de testam.* Bald.
*in l. omnes, & l. si quis ad decli-
nandum. C. de Episcopis & Cleri-
cis.* Itaque cum Ethnicorum
reliæta Deo ignoto probata
fuerint, vero Deo vel eius Ec-
clesiis à Christianis legata fa-
cta inutilia esse passi non sunt
Christiani Principes. Verun-
tamen his aduersari videtur
quòd in veteri lege vetitum
fuerit filiis Leui possessiones
habere, vel partem cum fra-
tribus, *Deutero. cap. 10.* iussum-
que eis viuere de decimis &
oblationibus, *Numerorum 18.*
6. *Ezechiel. cap. 44.* quibus locis †
Vviclef probare contendit
Sacerdotes vel Leuitas hære-
ditatum ac possessionum in-
capaces fuisse; quod tamen à
vero alienum est: nam & Le-

uitis dare vrbes & agros Deus
iusserat, *Numer. 35. & Iosue 21.*
ibi, *dederunt filij Israël Leuitis
ciuitates & suburbana earum,
sicut præcepit Dominus.* Licet
enim in prima diuisione terra
Iudææ non habuerint Leuitæ
partes cum aliis tribubus, fa-
cta tamen priore diuisione
præceptum fuit aliis tribubus
dari Leuitis quadraginta octo
ciuitates, & suburbana illarū,
quod amplius probari potest
Leuit. 25. vbi ædes Leuitarum
quæ in vrbibus sunt, perpetuò
redimi possunt, & si redem-
ptæ non fuerint, in Iubilæo
reuertantur ad dominos suos;
quum domus Leuitarum pro
possessionibus sint inter filios
Israël. hoc ipsum probatur
Act. 4. vbi fit mentio Iosephi,
qui cognominatus est Barna-
bas Leuita, qui possidens
agrum vendidit illum. & *Eze-
chiel. cap. 42.* vbi de Lyra. Præ-
terea *Numer. 28.* non prohibentur
Leuitæ iure aliquid
possidere, sed prohibentur in
terra eorum, hoc est, in ter-
ra Iudææ: licebat ergo eis agros
possidere extra terram Iudææ.
Denique poterant Leuitæ
possidere agros ex voto &
oblatione fidelium, *Leuitic.
cap. ultimo;* quinimo & em-
ptione post priorem diuisionem
poterant acquirere in

terra Iudæ, *Jeremia* 32. erat enim Ieremias de tribu Leui. Ex quib. palàm fit Ecclesiam inter fideles semper bonorum prophanorum capacem fuisse, siue bona ei quarantur testamento, vel contractu. quò argumento Petrus Iacobi, *in pract. tit. de successio. Regum Franc.* notat Galliæ legem, qua Ecclesiis, collegiis vel monasteriis, prohibetur bona prophana retinere sine amortificatione, nulla ratione niti: nam, ait ille, *Ecclesia, utroque iure, civili & pontificio, bona prophana acquiris testamento, emptione & donatione.* l. illud. C. de Episc. item prescriptione. can. placuit 16. q. 3. *consuetudine.* cap. penult. de immunit. Eccles. *acquiris autem domos, prædia & alias possessiones.* cap. 1. de immunit. Eccles. apud Bonif. præterea ait ille; *ideo apud Gallos Ecclesia non retinet bona legata, vel donata, nisi mortuæ manus lege solvatur; quòd Regi vel dominis damnum inferatur; propter laudimia & publicationes, siue confiscationes.* Cùm enim Ecclesia non delinquat, nec alienare possit; dominus amittit laudimia, iura caduca & confiscationes, cui ratiocinatione ita Petrus Iacobi occurrit, quòd pleraque sint in Regno allodia, in quibus

Rex noster laudimia vel alia iura percipere non consuevit; quare nullum, etsi eà quarantur, Ecclesia Regi irrogatur præiudiciù. Deinde † Ecclesia bona sibi quæsitâ alienare potest ex causa: & generaliter ubi vel necessitas, vel utilitas versatur. §. *nos igitur. de non alienand. can. sine exceptione.* 12. *questio. 2.* Ecclesia etiam delinquere potest, eiusque patrimonium publicari. l. *iubemus.* C. de Episcop. Accedit quòd aduersa fortuna eius, qui delinquere potest, non sit expetenda. l. *inter stipulantem.* §. *sacram.* ff. de verb. oblig. Postremò ait Petrus Iacobi, *consuetudo qua Ecclesie immunitas vel libertas minuitur, nullius est momenti.* Auth. *casta.* C. de Episcop. cap. 1. de immunit. Eccles. apud Bonifac. *ubi nominatim prohibetur Ecclesiis cogere ad distrahendum, alienandum, aut extra manum suam ponendum, acquisitâ vel acquirenda.* Tandem adde permissionem Principis malè appellari amortificationem, cùm viuificatio nuncupari debeat, quia fit ad vitam & salutem animæ Regis: cuius animæ non modica iactura fit, dum Ecclesiæ bona retinere prohibet, nisi finâciam vel tributum pendat. hæc Pet.

Iacob. cui addo quod Symmachus *lib. 1. epist. 40.* scripsit, fiscum bonorum Principum, spoliis hostium, non Sacerdotum damnis, augendū. Damnatur Imperator Phocas, quòd lege lata cauerat, ne Ecclesiæ immobilibus locupletarentur bonis, vt ait Cedrinus, & alij, necnon *lib. 1. iuris Orientalis.* Quibus non obstantibus optimo iure receptum est†, Ecclesias, ciuitates, cæteraque corpora manus mortuæ, (vt Polydor. Virgilius *lib. 17. Angelica histor.* adnotauit) acquisitionum bonorum capaces esse, in præiudicium Regis & dominorum: at cogi bonâ eis quaesita distrahere & emancipare intra annum. quo etiam iure vsi sunt multis antè sæculis Principes nostri: extantque apud Rationales in eam rem constitutiones D. Ludouici, nec non Philippi III. Philippi Pulchri, Ludouici Vtrini, Philippi Longi, Philippi Valesij, Caroli V. VI. & aliorum Regum, qui hucusque eis successerunt. Paria etiam iura obseruant Hispani & Belgæ, constitutione lata à Carolo V. quam multis rationibus probat, & ruetur etiam Driedo *lib. 2. de Christiana libertate. cap. 3.* Porro huius iuris Gal-

lici meminerunt Faber *in l. quoties. C. de rei vendic. Auth. ingressi. C. de sacrosanct. & in §. 10. quibus modis ius patrie potestatis.* Henricus Bohic. *in cap. ex liberis. de consuet. Ma. fuer. in tit. de locato. §. item, si res data. & in tit. de prescriptio. §. item si Ecclesia.* Sanxon *in consuetud. Turon. de indemnit. §. 1. Benedict. in cap. Raynuntius, in verbo, & uxorem, decis. 1. & decis. 5.* Gallus *quest. 69.* Boërius *in titul. de iurisditt. omnium iudic. §. 21. & quest. 263.* Molinæus *in consuetud. Parisiens.* Huius autem iuris variæ rationes afferri solent à Benedict. *in verbo, & uxorem.* Ægidio Magistro *titul. des amortissement, Chopino lib. 1. de Domanio, cap. 24.* Grafalio *in tract. regalio. Francia.* Prima, quòd lege Mosis incapaces prædiorum ac possessionum fuerint Leuitæ. At hæc ratio falso fundamento nititur, ex his quæ iam suprâ docuimus: altera verò quòd nascente Ecclesia Clerici prædia & possessiones vendebāt, ac pretium earum in communem vsum conferebant. *Act. cap. 5. can. futuram, & can. videntes 12. quest. 1.* D. Chryostomus *homil. 86. in Mattheum.* Verùm hic locus Actorum ad rem minimè pertinet, neque de

de Clericis loquitur, quinimo generaliter de his qui in Christum crediderunt, qui possessiones tunc vendebant, quia, ut ait Anacletus, sciebant Ecclesiam in Iudæa parum duraturam: præterea volentes vendebant, non verò ex præcepto; nulla enim lege sancitum vel iustum fuerat, sed charitate & dilectione fraterna moti, pretia ante pedes Apostolorum ponebant, ut tanquam communibus & superabundantibus distribuerentur.

Itaque cauendum est ab errore † Manichæorum, qui existimabant Religionem Christianam aduersari, agros & prædia possidere; quorum errorem refellit D. Augustinus. *in lib. de moribus Eccles. Cathol. contra Manichæos lib. 1. cap. 35. & cap. 40.* Eodem errore imbutos legitimus hæreticos quosdam, qui se Apostolicos nominabant, & possessores rerum prophanarum vitam æternam indignos prædicabant, quos D. Augustinus refutat. Horum etiam meminit Epiphanius *tom. 1. lib. 2. cap. 61.* Eundem errorem hæc tempestate instaurarunt Anabaptistæ. Tertia in medium adferri solet causa, quare sacra fodalitia bona prophana retinere

nequeant sine permisso Principis, quia iure nostro non liceat aliquid consecrare sine permisso Imperatoris, nec locus sacer dicitur priusquam ab Imperatore vel eo mandante dicatus sit. *l. sacra. ff. de rerum diuision. l. fin. ff. ut in possessio. legat.* Sed neque hæc loca ad nostram accommodari possunt consuetudinem: nam aliud est consecrare, aliud Ecclesie donare. Porro de veteri ritu templa consecrandi plura apud Alexand. ab Alex. *lib. 6. genial. dierum cap. 14.* Licet ergo locus consecrari non possit iure Digestorum sine permisso Principis: poterat tamen templo donari inscio Imperatore vel Principe. *l. omnia. §. final. ff. de annuis legat.* Plenius Alberic. *d. l. sacra.* Belluga *in speculo Principum. cap. de amortisatione.* Postrema ratio, quæ & probabilior est, ut ideo Ecclesie, ciuitates, cæteraque corpora mortua nequeant post annuum bona ipsis quaesita retinere, sine venia & amortisatione Principis, propter dampnum, quod Principi vel dominis irrogatur: nam ubi prædiorum, quæ Ecclesie donantur, vel alio modo quaeruntur, directum dominium pertineat ad Regem, vel aliquem ex Regulis,

& cùm Ecclesia non moriatur, neque passim aut facillè ea distrahat, perdit Rex vel Regulus laudimiorum iura, nec non ea quæ mutatione vasalli, vel emphyteotæ acquiri solent: præterea rarò Ecclesia delinquit, quare Princeps ius confiscationis amittit: nam Regi nostro confiscatio competit, etiam eorum bonorum quæ sub ditione alicuius vasalli sita sunt, in quibusdam casibus, puta in crimine læsæ Maiestatis, falsæ monetæ, & similibus: quam quidem rationem obseruasse videtur Baldus *in proœmio feudor. §. quinta diuisio*. Specul. *in tit. de locato. §. nunc aliqua*, vbi Ioannes Andr. Oldradus *consil. 17.* quòd autem ratione eius quod interest Regis vel alterius domini, Ecclesia cogatur bona sibi relicta vel aliter quæsitâ distrahere, & vt vulgo dicitur, extra manum suam ponere: ex eo apparet quòd Ecclesia iure & ritè omnia acquirat testamento vel còtractu, & capax sit omnium relictorum ac lucrorũ; sed †

10.

cogitur distrahere reseruato sibi pretio quod in commoda & vtilitates Ecclesiæ conseruari debet. Imò Ecclesia potest bona ipsa retinere, si ius morticinij impetrauerit; quod

quidem non denegatur si Regi certa summa pendatur vice partis tertiæ bonorum, quæ in scripto iuris morticinij cõtinebatur: quæ quidem tertia pars ab Ecclesia, vel alio corpore mortuo ex ordinatione Caroli V. fisco præstanda erat. Cuius ordinationis meminit Ægidius Magister præfes Paris. *in tractata des amortissementens*. Ea autem summa vice partis tertiæ exoluenda est, quo Regis iactura pensetur. Adde quòd inferiores Reguli & domini, non possint cogere Ecclesiam bona distrahere, vel extra manum suam ponere, si Ecclesia malit indemnitate præstare, hoc est, certam summam loco iurium vtilium, quæ probabiliter dominus percepturus est, vel vicarium dare morientem & viuentem. id est, quo moriente iura consueta domino præstantur, & si res censualis fuerit, certa summa nomine laudimiorum pendatur. Dare etiam tenetur Ecclesia vicarium confiscantem, cuius noxa vel feloniam feudum aperitur, vel publicetur, vt docet Ægid. Magister, vbi supra: quamuis Molinæus *in consuetud. Paris. tit. des matieres fraudulees*, §. 41. *in antiqua editio.* putet verum non esse Ecclesiam

fiam cogi dare vicarium confiscantem. Sed sanè decipitur: nam prior opinio vsu recepta est, quod & ille confitetur, extantque Senatus placita apud Ægid. Magist. *cap. 6.* nam aliter dominus non succurreretur, quorum interest non solum propter iura vtilia, sed propter publicationes siue confiscationes: quare dominis, quibus merum Imperium competit, etiamsi non sint domini directi, cogitur Ecclesia vel indemnitatem præstare, vel hominem confiscantem. Masucr. *in tit. de locato. §. item si res data. & in tit. de prescriptionib.* Benedict. *in c. Raynutius, in verbo, & uxorem, decis. 5. num. 2.*

Porro argumenta Petri Iacobii † facile dilui possunt; nam quod ad primum pertinet, fatemur utroque iure bona acquiri Ecclesiis: at Gallorum iure receptum esse Ecclesiam ea quæ sibi quaesita sunt retinere non posse post annum: quaeruntur ergo bona Ecclesiae iuxta iuris nostri constitutiones, at cogitur Ecclesia distrahere; ita tamen ut pretium in utilitatem eius conuertatur, videturque Ecclesia bona re ipsa retinere, quia qui pretio utitur, re ipsa frui videtur. *vulg. leg. quia qui*

pretio. ff. de rei vendic. Eodem iure etiam Hispani utuntur, ut constat ex Speculo *in can. de amortisat.* Pari etiam ferè iure utuntur Angli ex lege Edoardi, quæ repetita est in magna charta Polydor. *lib. 17.* Quod verò de allodiis vaticinatur Iacobi, æquè facile dilui potest: sunt enim qui contendunt nulla esse in Regno allodia, Regique nedum quoad protectionem & supremam iurisdictionem, sed etiam quoad dominium directum, ubi non est alius dominus directus, bona omnia prophana sub Rege esse, argumento eius quod scriptum est libro primo Regum cap. 8. Boërius *in consuet. Bituric. §. 23. sub titulo de feudis.* Sanxon *in consuetud. Turon. sub tit. des droicts de basse Justice.* Corser. *in tract. de potest. & excell. Regis, quest. 59. & 503.* Præterea etsi apud nos Gallos bona censcantur allodialia, nisi de onere appareat, in his nihilominus iactura afficitur Rex, propter publicationes & confiscationes. Masuctius *in tit. de prescriptionibus. §. item si Ecclesia.* Versatur etiam utilitas publica. Nam laici munera omnia subeunt, Ecclesiae verò ab his omnibus ferè eximuntur; quanto ergo plura bona possident,

fident, tanto plus oneris ac muneris laici ferunt & sustinent. Denique Ecclesia cæteraque corpora bona omnia immobilia successu temporis acquirerent; nisi Reges nostri impedirent; quod verò pertinet ad alienationem, etsi res Ecclesiæ ex causa alienari possint, innumeræ tamen solemnitates exiguntur, & rarò accidit eas res alienari. Quare cum illud sit ad eò difficile, & impossibile iudicatur. *l. apud Iulianum. §. fin. ff. de legat. 1.*

12. Quod autem ad delicta pertinet, non facilè † Ecclesia delinquere iudicatur, neque enim Prælati culpa Ecclesiæ imputatur; multa quippe concurrere debent, ut vniuersitas delinquere videatur. Iason plenè *in l. ciuitas. ff. de reb. cred. & in l. iubemus. C. de Episcop.* Sanè etsi aduersa fortuna eius qui rem aliquam acquirit, ut possit crimè committere, non sit expectanda; futuris tamen damnis occurrendum est. *l. Gallus. ff. de liber. & posth.* Cæterum etsi statuta & consuetudines in perniciem libertatis & immunitatis Ecclesiasticæ, vanæ & inutiles sint: tamen hac lege Regni non minuitur libertas Ecclesiæ, sed ius Regis & dominorum con-

13. seruatur: Ecclesia autem †

quæ cultrix est iustitiæ, nemini iniuriã facere debet. §. 1. *de alienat. feud.* Præterea dum Ecclesia cogitur distrahere, nisi ius morticinij impetrauerit hoc non fuit institutum in perniciem Ecclesiæ, vel ratione Ecclesiæ: sed quia Ecclesia est corpus mortuum, ut & ciuitates & collegia cæteraque corpora, quæ non mutantur vel moriuntur, generaliter bona retinere nequeunt sine permissu Principis. Cum ergo lex generalis sit ad omnia corpora manus mortuæ, per consequentiam Ecclesiæ ea lege comprehenduntur, quod non repugnat Ecclesiæ libertati: nam & statuta laicorum non improbantur in dånnum Ecclesiæ, quoties per consequentiam Ecclesiæ nocent. Bald. *in cap. Clericis. de iudi.* Signoroll. *consil. 19.* Bald. *consil. 9.* Decius *consil. 213.* Felinus & Decius *in cap. Ecclesia de constit.* plenissimè Lucas de Penna *in l. iubemus. C. de nani-bus non excus.* vbi statuti, quo Ecclesia cogitur intra annum alienare, mentionem facit: alius etiam meminit Archidiacon: *in cap. Romana. de appellat. apud Bonifac.* Plenè Felin & Decius *in cap. Ecclesia sancte Mariae. de constit.* Ultimò non obstat † *cap. 1. de immunitat Clerico*

Clericò. apud Bonifac. ibi enim nulla fit mentio legis Regni, sed dumtaxat de Scabinis, & quibusdam, qui in ciuitatibus iurisdictionem temporalem obtinebant, qui cogebant Ecclesias onera quædam subire, tales exoluere, vel bona sua distrahere. At in specie nostra Ecclesia cogitur non quidem à Scabinis vel aliis iudicibus, sed ab ipso Rege & Regni lege generali, quæ omnia corpora manus mortuæ completitur, quod per eam constitutionem Bonifacij *in dicta cap. i.* minimè vetatur, Præterea constitutio illa loquitur de oneribus quæ extra ordinem inducuntur: at nos agimus de onere ordinario, & perpetuo, & quod quidem ab ipso initio impositum est. Porro ius illud manus mortuæ, quo Ecclesiæ ceteraque corpora manus mortuæ coguntur inter annum bona prophana eis relicta, vel aliter quæsitâ distrahere, non obtinet, primò quoad bona quæ fuerant Ecclesiæ acquisita ante constitutionem Philippi Pulchri, quod eiusdem Philippi altera constitutione, quæ extat apud Aufrerium *tit. de priuileg. cap. 14.* nominatim cautum est. Secundò locum non habet quoad bona quæ ad

construendas Basilicas, vel eas amplificandas atque augendas, citra tamen redundantiam Ecclesiæ quærantur, quod i eiusdem Philippi constitutione eodem titulo *de priuileg. cap. 17.* expressum est, *verbo, & uxorem. §. decis. num. 595.* E. id obtinet nedum in bonis quæ pendent à Rege, verum & in his quæ pendent à dominio alicuius inferioris domini. Molinæus *in consuetud. Parisiens. tit. de matiere feudale. §. 142. numer. 98.* nam in eam causam dominus vendere cogitur. *l. si quis sepulchrum. ff. de religiof. & sumptibus funer. Iason in l. 2. ff. solut. matrimonio.* Præterea non cogitur Ecclesia ea bona distrahere, quæ Rex ei largitus est; donando enim ea bona videtur cum Ecclesia dispensare, ac veniam facere, & vt vulgò dicitur, bona donata amortifare. arg. *l. quidam consulebant. ff. de re iud.* Matthæus de Afflict. *decis. 361.* Non cogitur item Ecclesia emancipare bona quæsitâ, quæ vel ab eius Ecclesiæ imperio, vel directo pendent domino, ex eiusdem Philippi altera constitutione *eodem tit. cap. 18.* Denique Ecclesia retinet bona, vbi ius morticinij siue amortifationem à Princi-

pe impetrauit : amortifatio verò est concessio siue permissio Regis, quo manui mortuæ indulgetur bonæ immobilia perpetuò retinere. Petrus Belluga *in speculo Princip. cap. de amortifatio*. Differt autem
 15. amortifatio † ab indemnitate : nam amortifatio est Regis beneficium, siue permissio retinendi immobilia per manum mortuam : indemnitas verò dicitur pensatio quæ fit & præstatur domino vice iurium vtilium, quæ verisimiliter percepturus erat dominus de remanente apud priuatum, quæ sæpè variis mutatur modis. *l. Senatus. §. mortis causa. ff. de donat. causa mort.* Quoties verò pensatio fit per vicarium morientem, & confiscantem, vel per pensationem annuam, puta decimo quoque anno præstendam, vocatur indemnitas : at quoties semel certa summa præstatur, vocatur finantia. hæc Molinæus *d. 42. n. 68.*

Postremò sciendù est quoties bona † Ecclesiis legantur, hæredes cogi ius morticinij impetrare, & sumptus ob eam causam impendere & suppeditare. Gallus *quest. 91.* iuuat hanc sententiam *l. his verbis. §. fin. de legatis 3.* ibi, *an onera omnia & introitus militia*

sint ab hærede danda. deinde quia legata præstari debeant integra absque Falcidiæ deductione. Denique cogitur hæres rem legatam luere, vbi sciens alienam legauit, vel propinquæ, aut piæ causæ. *l. si res obligata. ff. de leg. 1. l. cum alienam. C. de legat.* extatque in eandem sententiam Arrestum apud Ægidium Præsidentem Parisiensem *cap. 7. sub. tit. de amortifatio.* Illudque æquum est, quamuis Molinæus repugnare videatur. Bartolus autem ad *l. 1. C. de sacrosanctis*, existimat liberum esse testatori relinquere Ecclesiis quod optauerit, modò arbitrium boni viri non prætergrediatur : nec enim illà *l. 1. de sacrosanctis*, plus licet relinquere quàm quod iure definitum est : quare consequens est, non licere parenti, Ecclesiis vel pauperibus relinquendo, filiorum legitimam minuere. *can. si quis irascitur 13. quest. 2. ibi, sed plene sic faciat, quod sæpe hortatus sum, qui vnum filium habet, putet Christum alterum ; si duos habet, putet Christum tertium.* Sanè hoc præcepto, patri & testatori præfigitur, ne hunc modum in legando vel relinquendo piæ causæ transcendat. Eodem pertinet textus *in can. quicumque 18. quest. 4.* qui ex eodem

eodem D. August. *de vita Clericorum*, exaratus est. *Quicumque vult exheredato filio Ecclesiam instituere, querat alterum qui suscipiat quàm. Augustinum.* Ac postea laudabile factum Aurelij Carthaginensis Episcopi commemorat: cuius etiam meminit Baptista Fulgofius *sub tit. de his quæ ex testament.* Ansegig. Abbas memoriã ac literis prodidit legem Caroli Magni, qua vetabatur bona ea capere quæ Religio- nis ergò ablata fuerant à parentibus, quorum liberi de immensa donatione quere-

qui solum habet directum dominium, sine vlla iurisdic- tione, quia ad dominum di- rectum confiscationes non pertinent. Item & illud no- tandum est, dominum qui iurisdictionem habet, non posse indemnitate petere, & hominem morientem vel con- fiscantem, sed alterutro con- tentum esse debere. Belluga *in speculo de amortisat.* Ægi- dius *in tract. amortisat. Arrest.* 7. & 8. Baquet, Charondas & alij, & ita in Parlam. Tholos. iudicatur.

17. rentur. Cæterum † an paren- tum legitima ob piam cau- sam minui possit, tractant In- terpretes *in Auth. si qua mulier, C. de sacrosan. † & ibidem*, an Falcidia vel Trebellianica in gratiam piæ causæ prohibea- tur.
- 18.

QVÆST. XXIV.

An verba enunciatiua, dispo- sitionem & testamentum validum reddant favore piæ causæ, aut liberorum.

IAC. FERRERIVS.

SVMME RERVM.

PRO indemnitate in Tho- losano Parlamento solui- tur quinta pars æstimationis fundi censualis, quæ domi- no directo soluenda est. Sed & illud notandum est, solum dominum qui rerum impe- rium habet, posse petere ho- minem confiscantem & mo- rientem, non item dominum

1. *Verborum enunciatiuorum vis.*
2. *Elucidatur cap. vlt. de success. ab intest.*
3. *Vltima voluntas quæ.*
4. *Lex ex his verbis. C. de tes- tam. mil. & l. 2. C. de ne- cess. seru. diluuntur.*
5. *Barbatia reprehenditur.*

VÆRITVR, cùm de voluntate testatoris tantùm apparet per verba enunciatiua, an eiusmodi dispositio valeat? Vulgò proditum est, verba † enunciatiua etiam propter aliud emissã, seu posita in gratiam piæ causæ sufficere, & verbis enunciatiuis ad piã causas vltimam voluntatem probari. Bart. ad l. i. C. de sacrosanct. Innoc. Hostiens. Andr. Panorm. & ceteri in cap. fin. de success. ab intest. idem Panorm. consil. 111. Castr. consil. 451. Alex. consil. 110. vol. 6. Ias. in lex his. C. de testam. milit. eaque vulgaris opinio probatur. Primò per cap. finale, de success. ab intest. Secundò in testamento militis verba enunciatiua disponunt. lex his. C. de testam. milit. Ergo & ad piã causas. Tertio in gratiam libertatis enunciatiua verba sufficiunt. l. 2. C. de success. seruis hered. inst. Libertatis autem causa pia dicitur. l. proximè. ff. de his que in testam. delentur. Quartò ex cap. indicante, ibi, nudis verbis, de testam. Quintò in gratiam dotis verba enunciatiua probant. l. 2. C. de dotis promiss. Romanus singular. 536. At de dote ad piã causam receptum est argumentum: imò nedum in vltimis voluntatibus enunciati-

ua verba dispositionem inducunt, sed & in contractibus. Bart. in l. tale pactum. §. final. ff. de pact. argumento illius text. Alex. cons. 110. vol. 6. Bald. verò in l. i. C. de sacros. contrarium probat, quem Castren. concl. 38. vol. 2. sequitur. eamque sententiam Baldi veram esse puto; standum enim est regulæ, nisi de exceptione appareat: at regulariter enunciatiua verba propter aliud emissã non disponunt. lex his. C. de test. milit. lex hac scriptura, vbi Bart. & interpretes. ff. de donat. Exceptio verò in gratiam piã causæ nullo iure probatur: nam quod pertinet ad † cap. vlt. de success. ab intest. præter ea quæ Bald. ibi scribit, Abbas monasterij de Brusia non agebat ex testamento, vt nonnulli interpretantur, sed ex oblatione facta inter viuos ab Archipresbytero probata nedum vno teste, sed & præcipue confessione ipsius Archipresbyteri, qui in extremis velut vltimam voluntatem exprimens confessus fuerat coram Abbate se. & sua monasterio contulisse; eamque fuisse Innocentij in eo cap. mentem, post Innoc. & Barb. conuicio: primùm ex his quæ in facti specie Abbas proposuerat, quæ extant in integra decretali:

rali: ibi, præfertim *id quod mente compos dictus Archipresbyter fecerat inter vinos in ultima voluntate mente sanus, licet æger corpore, confirmavit.* deinde ex his verbis quæ sequuntur, *velut ultimam exprimens voluntatem;* quæ verba ostendunt confessionem illam non fuisse propriè ultimam voluntatem: dictio enim *illa*, velut similitudinem notat. *l. interdictorum. §. hac verba, & §. quadam interdicta. ff. de interd. l. certi conditio. §. si nummos. ff. de rebus cred. cum similibus.* Præterea expendo ea verba, *respondit se non posse testari, quia se & sua contulerat monasterio.* quæ verba apertè confirmant Abbatem ibi non agere ex testamento. Archipresbyter enim professus fuerat se non posse testari: quare decisio illius capituli pendet ex oblatione quam suiipsum & suorum bonorum Archipresbyter fecerat, quæ probatur utcumque teste vno, & maximè confessione ipsius Archipresbyteri in extremis coram ipso Abbate, probata duobus testibus. Neque officit quòd Papa in eo capite mandet inquirere an Archipresbyter esset sanæ mentis, dum eam ultimam voluntatem expressit: non verò quan-

do se & sua obtulit; atque ita videatur dumtaxat ultimæ voluntatis, quæ ex verbis enunciatiuis arguebatur rationem habere, nō verò oblationis, quæ antea facta fuerat: nam ideo non mandat inquirere an oblationis tempore fuisset mentis compos, quia vno dumtaxat teste ea oblatio probata fuerat; frustra enim probaretur eum sanæ mentis fuisse, dum se & sua obtulit: posteaque ea oblatio non fuerat probata, nisi vno teste, cuius solius testimoniū non sufficit. vulgata *l. iurifurandi. C. de testibus.* At quia confessio facta in extremis asseuerationem Abbatis, necnon vnus testis testimonium vehementer iuuabat; ideo autum fuerit mentis compos Archipresbyter quæri iubet Summus Pontifex. Non etiam officit quòd Pontifex eam confessionem ultimam voluntatem vocet: nam impropiè & quasi ultimam esse innuunt ea verba, *velut ultimam voluntatem;* quemadmodum & in specie *l. licet. C. de pactis.* ibi, *viri postremi iudicij obtinet.* Præterea non omnis † 3. ultima voluntas testamentum est; est enim ultima voluntas nomen generis. gloss. in *l. licet. C. de pactis.* vbi Baldus.

Angel. *in l. 3. §. genera. ff. de acquir. possess.* Non obstat secundò, quod de milite diximus *ex l. ex his verbis. C. de militi testam.* nam etiam in gratiam militis enunciatiua verba propter aliud emissa non disponunt. *l. diuus. ff. de milit. testam. §. planè. Instit. de testam. milit.* Fulgos. *in l. tale pactum. §. final. ff. de pact.* Ias. *in l. licet. C. de pact.* Neque ad-

4. uersatur † *lex ex his verbis*, non enim propter verba enunciatiua quòd Fortunatum libertum nominauit, Fortunatus libertatem consequitur, sed quia dominus legatum scripsit: miles enim siue legando, siue instituendo seruum, videtur eum libertate donare. *l. Lucius. §. 1. ff. de milit. testam.* quamuis fecus sit in pagano quoad legata. Itaque et si libertum non nominasset Fortunatù, propter legatum libertatē cōsequeretur, quod & obseruauit Oldradus *in d. l. Lucius. §. 1.* Eadēque solutione dilui potest *l. 2. C. de necessar. seruis.* nam, vt ibi Oldradus scripsit, non liber ibi seruus efficitur, quòd libertus nominatus fuerit, sed quia institutus, quod & in legato locum habet.

Quod verò pertinet ad *cap. indicante*, malè interpreta-

tur † *Barbat. nuda verba*, id est, enunciatiua, ibi enim non erant verba enunciatiua, imò expressim redempti vxor concham argenteam iusserat vendari, & libertis suis tradidit nuda ergo verba eo loco interpretor. à testamento. Panormit. & alij ferè omnes *ind. cap. indicante.* vel nuda, quia absque scriptura, ex sententia Imolæ *ibidem.* quod & verbis congruit: nam nisi ea vxor testamentum fecisset, quo iure Ecclesia Romana legatum illud præstaret? conicio ergo Romanam Ecclesiam institutam fuisse heredem testamento, ac postea vxorem morientem nudis verbis sine scriptura concham argenteam libertis, nec non scutellam argenteam cuidam monasterio reliquisse: quæ quidem relicta, D. Gregor. *lib. 12. epist. 30.* præstari iubet, *ne ex rebus minimis*, ait ille, *maiora peccata capiamus.* Cæterum quod diximus in † gratiam dotis, verba enunciatiua etiam propter aliud emissa, probationem inducere, nullo iure probatur: nam *lex 2. C. de dotis promiss.* non probat vsurarum promissione dotem promissam videri: dos enim in ea specie expressim promissa fuerat quod verba illius legis

gis apertè indicant, *si pro dote promissa, &c.* quod Iacob Cynus, & Albericus adnotarunt. Quare corruiſit Romani aliorumque dogma afferentium in gratiam dotis verba enunciativa diſponere · corruiſit etiam traditio Barto. *in d. l. tale pactum § fin.* quòd in gratiam piæ cauſæ in contractu ſi quis ſuum hæredem appellauerit, videtur in eum iudicium contruliſſe, vide de explicatione illius *l. tale pactum §. fin de pactis*, Barbatiam *in d. cap. fin. de ſucceſſ. ab inteſtato*, reprehendentem Lud Romanum *ad Authent. ſimiliter. C. ad l. Falcid.*

IAC. FERRERIVS.

QVod in iudicis tractatur, an legata & donationes ad pias cauſas debeantur ex non ſoleni teſtamento, iam olim in Concilio Lugdunenſi ſub Rege Guntrano fuit definitum, vt ſi à Clerico relicta fuiſſent in minus ſoleni teſtamento, deberentur, à laico non item differentie ratio eſt, quòd in Clerico & Sacerdote propè eſt conſideratio eadem quæ inter liberos & parentes nec tam mera donatio eſt quàm ſolutio eius quod debetur, quòd in laico

locum non habet. Porrò vide de hac quæſt. Molin ad Alexandrum *ad leg. his verbis. C. de teſtam. Fabr. de error. pragmat. tom. 1. decad. 26. errore 5.*

QVÆST. XXV.

An liceat & permiſſum ſit piam cauſam, vel liberos nutu hæredes inſtituere, & utrùm tale teſtamentum valeat nutu factum favore liberorum, vel piæ cauſæ.

SVMME RERVVM.

1. Teſtamentum nutu factum valere ob fauorem piæ cauſæ
2. Nutu hæredem inſtituere militem poſſe fallit vt numer 10.
3. De muto milite. cum num 5. 14 & 20
4. Militem teſtari per notas poſſe.
6. Inſtitutionem liberorum nutu factam validam eſſe in teſtamentiſ vide contra num 11 & 21.
7. Tam ſigno quàm voce demonſtrari voluntatem teſtamenti & num. 22
8. In teſtamentiſ ad pias cauſas, & in teſtamento militis,

litis, & inter liberos, clausulam codicillarem intelligi.

9. *Fideicommissum nutu relin-
qui posse propter clausu-
lam codicillarem; cum
num. 23. & 24.*

12. *Lingua cordis praeo.*

13. *De muto delinquente.*

15. *De muto & surdo.*

16. *Nota quid.*

17. *Ars notaria quae.*

18. *Notarij unde dicti.*

19. *Tabularius, vel Tabellio
quis.*

VERITUR an suf-
ficiat Ecclesiã, piam
causam, vel liberos
hæredis nutu instituere, &
vtrum nutu facta institutio in
gratiam piæ causæ efficax sit?
Crebriori interpretum calcu-
lo receptum est, piam † cau-
sam nutu hæredem institui
posse. gloss. *in cap. cum tibi. de
testam.* Bald. *ad l. 1. C. de sacro-
sanct. & in l. iubemus. C. de te-
stam.* vbi Corneus, Iason ali-
que innumeri, quos in eam
sententiam laudat Tiraq. *in
privileg. piæ causæ, privileg. 8.*
Cui addo Albertum Brunum
in tract. de forma, fol. 95. col. 3.
Mouetur primò quòd mi-
les † nutu hæredem institue-
re possit: nam † miles mutus
testatur. *l. iure militari. ff. de mi-*

*lit. test. §. quinimò. Instit. de te-
stam. mil.* Mutus autem cum
fari non possit, testari nequit,
nisi nuru aut signis. arg. *l. vbi.
ff. de reg. iur.* Accedit quòd mi-
les † testari possit per notas.
l. Lucius. ff. de milit. testam. 4.
Secundò in testamentis ad pias
causas ius gentium vel diui-
num duntaxat spectamus, vt
constat ex doctrina Interpre-
tum *in l. 1. C. de sacrosanct.* arg.
c. cum esses. de testam. Iure gen-
tium verò, vel diuino nõ pro-
hibetur institutionem nutu
fieri: nam Princeps indulget
muto † testandi licentiam. *l. si
mutus. ff. de testam.* qui testari
non potest, vt diximus, nisi
nutu aut signis. Cæterum
Princeps veniam facere non
potest in his quæ iure gētium
vel diuino constituta sunt.
Tertiò in testamentis † inter 6
liberos institutio nutu facta
non improbatur. arg. *l. final. C.
famil. heretic. ibi, in iudiciis.* Do-
ctores *in l. iubemus. C. de testam.*
Ioannes Crotus *in l. 1. §. si quis
ita. ff. de verbor. oblig.* Quartò
non inuicem signo quàm voce
demonstratur † voluntas. *cap. 7.
tue. cap. cum apud. de sponsal. gl.
in can. Episcopus. 74. dist. gloss.
in §. quia vero. Nouell. vt sponsa-
lit. larg. & in l. fideicommiss. ff. de
legat. 3. D. Thomas in 4. sent.
dist. 27. quest. 1. art. 25.* Nam le-
gimus.

gimus Alexandrum cùm iam deficeret ab amicis rogatum què Imperij vellet heredem, dignissimum respondisse, sed cùm iam præclusa voce loqui non posset, & ex incerto sermone summa inter Principes impenderet contentio, exceptum è digito anulum Perdicæ dedit, vt quem voce nūcupare non poterat, nutu ac signo elegisse videretur. Iustinus *lib. 12. cap. 6.*

8. Porro in testamētis ad pias causas intelligitur † clausula codicillaris. Baldus & Angelus *in l. miles ita. ff. de milit. testam.* Alex. *consil. 82. vol. 2.* cuius initium est, *Perspectis.* Corneus *cons. 307. vol. 3.* Catell. *in memorial. in verbo, amor licitus, in fine.* Tiraq. *privileg. 12.* Quemadmodum & in testamento militis. Bart. *in l. 1. de codicill.* vel inter liberos. gloss. & Ias. *in l. cohæredi. §. cùm filia. ff. de vulg.* vel etiam vbi persona valdè dilecta instituta est gl. *in l. in testamento. ff. de fideicom. liber.* Bald. *in l. si iure. C. de testament. manumiss.* Iason *in l. verbis. ff. de vulg.* ergo testantis voluntas nutu facta in gratiam piæ causæ valet. Est enim efficax in vim fideicommissi propter clausulam codicillarem, 9. quod quidem † fideicommissum nutu relinqui potest. Bal-

duſ *in l. & in epist. C. de fideic. Calderinus consil. 40. Aret. consil. 121. Bald. Nouell. & Alciat. in l. 1. §. si quis ita. ff. de verbor. obligat.* Contrariam sententiam ex Interpretibus nostris probat Paul. Castren. post Bald. *in dicta l. & in epist. arg. dicta l. iubemus.* Barbat. *in cap. cùm tibi. C. de testam. & consil. 92. volum. 2.* eaque sententia probatur. Primò, quòd miles † nutu heredem instituere nequeat. gloss. *in leg. in fraudem. §. 1. ff. de milit. testam.* Secundò, † institutio nutu facta etiam inter liberos nullius est momenti. Angel. *in dicta leg. in fraudem.* Bald. Fulgos. & Castrensis *in d. l. iubemus. C. de testam.* Bald. & Castrensis *dicta leg. & in epist.* Barbat. *in l. cùm acutissimi. C. de fideicom. arg. Auth. quod sine, ibi, non signis. C. de testam.* Tertiò, testamentum est testatio volūtatis nostræ, &c. *l. 1. ff. de testam.* ac voluntas vel verbis, vel scriptura declaratur: verba enim, authore Aristot. notæ sunt ad explicandam hominum voluntatem. Aristot. *lib. 2. politico.* Cicero *pro Cecinna,* August. *in Enchirid. l. Labco. ff. de supellect. legat. l. 3. de rebus dub. can. qui 12. quest. 2.* Ideoque vulgò † lingua præco cordis 12. appellatur. Bald. *in tract. schif-*

- mat. & in cap. mandatum. de rescript. Barbat. Felinus & Decius in rubrica de fide instrum.* Scriptura enim voluntatem demonstrat. *l. non figura. ff. de actio.* Ideoque clamare dicitur. *cap. cum Marthe. ibi, Moysaica vox clamat de celebratione Missæ. l. generaliter. C. de non numerata pecunia. signis verò vel nutu, etsi aliquo modo mentem coniciamus; signa tamen non demonstrant apertè voluntatem, quinimo nutus omnis regulariter dubius est. l. 1. §. si quis ita. ff. de verbo. obligat.*
13. *inde mutus † delinquens non potest etiam confessione sua, quæ ex signis arguitur, condemnari, imò testibus conuinci debet. Bald. in l. unica. C. de confess. Coniecturis etiam noluit lex dari vel adimi hæreditates. l. iubemus C. de testam. l. 1. ff. si tabul. testam. nullæ ex tab. l. ex parte. ff. de admend. legat.* Quibus argumentis & nostra firmatur opinio, & quæ ex aduerso proposita sunt diluuntur: nam verum non est
14. *† mutum militem testari posse, nisi scriptis mandauerit voluntatem suam. argum. l. discretis. C. qui testam. facere.*
15. *quodd si mutus † & furdus à natura fuerit, testari non potest, ut nos probauimus; neque aduersatur quodd miles per*

notas scribere possit testamentum. *l. Lucius. ff. de militar. test.* nec enim de notis ad nutum argumentari licet: nam notas debemus intelligere quibus ad occultanda cõsilia propter hostium insidias milites utebantur. *Sueton. in Caesaris vita c. 56. Gellius lib. 17. c. 9.* earum verò certa significatio haberi potest ex earum declaratione, cum quibus de earum potestate & significatione conuentum est. Notæ † erant *li. 16.* terè singulares, ex quibus verba coniciuntur. *l. sed cum patrõno. ff. de honor. possessio. l. 1. §. Iudi. ff. de extraord. cognit. l. Lucius. de militari testam.* *Apuleius lib. 7. de asino aureo. Cicero epist. 14. ad Atticum. Martialis lib. 14.* Arsque † ipsa notaria dicitur ab August. *in collat. operis Breuiculi,* in hæc verba; *hac arte tum primùm Romæ Catonis orationem contra Catilinam exceptam scripsit. Plutarch. in vitis Cicer.* Notarij velocissimè notas excipientis meminit *Ausonius Epigrammate 137. refert Sueton. in vita Titi cap. 3.* Titium certasse notis cum amanuensibus. de hisce notis *Seneca Epistola 14. Quid verborum notas, quibus oratio citata excipitur, & celeritatem lingue manus sequitur.* Hæc verò notæ ab aliis distant quodd celerita-

18. tis & compendij causa fiant; illa verò vt clam & secretò a liquid veletur, vt ait Gellius *lib. 27. cap. 4.* huius verò celeris, breuis & contractæ scrip-
 19. tionis artifices vocabantur † Notarij, à celeritate notas excipiendi, erantque priuati amanuenses. Qui verò ex publico officio publica instrumenta conficiebant † Tabularij, vel Tabelliones vocabantur. *l. orphanotrophos. C. de Episcop. & Cler. l. contractus. C. de fide instrum. §. cum autem. de adopt. vbi Theophilus. Vide rubricam de Tabularijs, & alibi passim. plenè in l. iubemus §. iis tabellionibus. C. de Episcopis.* Sed vt vnde discessi reuertar, longè aliud est in muto præscriptum in testamento, qui est actus subtilissimus. arg. *cum antiquitas. C. de testam.* Ceterum quod de permissu Principis in testamento muti diximus, sciendum est mutum † non potuisse testari. *l. qui in potestate. §. final. ff. de testam.* permissu ramen Principis ei licuisse. *d. l. si mutus.* Ita tamen si scribere valeat: nara aliter si neque loqui, neque scribere possit, quomodo à Principe, in ea lege si mutus, postulare & impetrare posset testamenti factionem; ibi, vt liceret sibi testamentum facere; à

Principe impetrauerit. quod verò de † testamento inter liberos in medium adfertur, vt nutu possit, à vero alienum est, neque refragatur *l. final. C. familia hercise.* Ibi enim agitur de indiciis & argumentis quibus scriptura testamenti paterni probetur; non verò de nutu vel signis sine scriptura, imò patre testante inter liberos in scriptis lex postulat indicia certa; adè vt notis vel signis testamentum inter liberos fieri nequeat. §. 1. *Nouell. 107. de testamentis imperfectis.*

Amplius non obstat quòd non minus † signis quàm voce voluntas demonstraretur, & signa verbis æquiualeant: hæ enim obrinent in contractibus, in quibus voluntas ex contrahentis perseuerantia confirmari potest; in testamentis verò secus, in his enim iterum non redit arbitrium, nec mortuo testante eius obitu firmatur testamentum, cum voluntas eius amplius exquiri non potest.

Deinde in his actionibus, in quibus solus consensus sufficit, signa sufficiunt. At vbi lex verba vel scripturam desiderat, secus est, quemadmodum in testamentis, *dicta leg. iubemus.* vel in stipulationibus

bus. l. 1. §. *si quis ita*. ff. de verbor. obligat. in quibus qui annuunt, non obligantur etiam in foro conscientiae, ut ibidem pluribus probant interpretes.

Quod verò de Alexandro literis mandarunt historici, ad consequentiam trahendum non est.

23. Denique quod de † fideicommissio vulgò fertur, ut nutu relinqui possit, de fideicommissio particulari quod legato exaequatur, intelligendum est, nam vniuersale fideicommissum nutu relinqui non potest, ex sententia Angel. in l. & in epist. C. de fideicommiss. Baldus in dicta l. iubemus. C. de testam. Iason in l. si res obligata. ff. de legat. 1. Idem Iason in l. 1. §. *si quis ita*. ff. de verbor. obligat. & in l. 4. ff. de legat. 1. quod verius est, licet Baldus in dicta l. & in epist. Cast. in l. 1. C. de impuberum. & Alciatus in §. *si quis ita*, contrarium sentiant. Præterea nullo iure probatur, clausulam † codicillarem in testamento ad pias causas pro expressa haberi, imò contrarium probatur per legem, *si iure*, C. de manumissis testam.
- 24.

Vide Manticam lib. 4. tit. 4. numer. 6. & lib. 6. tit. 5. numer. 14. & 15. Maynard. lib. 5. cap. 6.

QVÆST. XXVI.

An liceat reuocare confessionem factam in testamento, maxime in fauorem pie cause, ad exonerationem conscientiae, & restitutionem malè ablatorum, & utrùm talis confessio noceat liberis.

SVMMA RERVM.

1. Confessionem eiusmodi reuocari quandocunque posse à testatore, præsertim si fiat in gratiam absentis. fallit num. 2.
Ampliatur num. 3. & 4.

QUIDAM existimauerunt quòd † et si confessio in testamento facta possit à testatore quandocunque reuocari, nullamque fidem faciat. l. Lucius. §. quisquis. de leg. 2. l. Aurelius. §. si. de

- fi. de lib. leg. l. Lucius. §. Sempronius. de leg. 3.* præsertim si confessio fit in gratiam absentis. Bald. *in l. rationes. C. de probat.*
2. vbi tamen † ad'exonerandam conscientiam atque raptorum restitutionem testator aliquid confessus est in gratiam eorum quibus subtraxit, vel in gratiam pauperum, aut alterius piæ causæ, confessio eiusmodi facta in testamento, etiam in fauorem absentium valet; & reuocari non potest. Bald. *ad l. 1. C. de falsa causa.* Angr. *in l. cum quis decedens. §. codicillis. de leg. 3.* Alex. *consil. 18 §. volum. 2. & consil. 45. vol. 3.* Bened. *in verbo, si absque liberis.* Afflict. *decis. 160.* Quod † ramèn intelligendum est vt ea confessio probet contra ipsum testantem, vel eius hæredem, non in perniciem creditorum, nec filiorum quoad diminutionem legitimæ: nam ea confessio si non adsint probationes non sufficit. *argum. l. qui testamentum. de prob.* Alex. *consil. 56.* atque ita temperanda sunt quæ Bald. *ad l. 1. C. de sacrosanct.* & Bart. *in d. l. cum quis decedens. §. codicillis.* & Bald. *in d. l. rationes. C. de prob.* Cynus *in l. generaliter. C. de non numerata.* generaliter scripserunt.
4. Sanè † vbi confessio fit in

testamento præsentis eo cuius interest, reuocari non potest. Bart. *in d. §. codicillis.* Imola & Aretin. *in l. heredes palam. §. fi. de testam.* vel etiam absente eo vbi testator iurauit ea quæ confitetur esse vera. Panorm. *in cap. fi. de success. ab intesta.* vide Marcum *tomo 1. quæst. 339. & 460.*

QVÆST. XXVII.

De damnatis ad perpetuos carceres, de deportatis & bannitis, & de dānatis ad triremes, an possint testamenta facere ex indulgentia & concessione iudicis, maximè fauore piæ causæ.

SVMMAE RERVM.

1. Non testari posse condemnatos ad mortem, etiam obpiam causam; & permitte iudice.
Ampliatnr num. 2. & 5.
3. Nec in gratiam liberorum.
4. De pæna perpetui carceris.
6. De membri mutilatione.
7. Lex qui manus. ff. de testam. diluitur.
8. Deportatos testamenti factiōnem amittere.

9. *De bannitis.*
10. *Banniti unde dicti.*
11. *Verbum bannire, & ban-
num, variè sumitur.*
12. *Verb. ban & arriere ban,
quid inter se differant.*
13. *De Triremibus, seu galeris.*
14. *Ratis cur galera dicta.*
15. *Galli quomodo ab Armeniis
primum vocati, & quo-
modo à Babyloniis.*
16. *Ratis quid.*
17. *Triremes, quadriremes, quin-
quiremes, à quibus in-
uenta.*
18. *De damnatis ad triremes.*
19. *Presbyteri utrum condem-
nandi ad triremes.*
20. *An damnati ad triremes bo-
na sua retineant, & testa-
ri possint.*

- X** I S T I M A N T D O-
ctores nostri, cōdem-
natos † ad mortem
non possē testari, etiam favore
piæ causæ, & iudice permit-
tente; quod autem de dam-
nato diximus, intelligitur de
1. damnato ad mortem; quod †
& locum habet in damnato
ad perpetuos carceres, vel ad
perpetua vincula. l. i. c. qui non
possunt ad libert. peruenire. vbi
Bald. Bart. in l. 2. ff. de his que
pro non script. habent. Hippol.
de Marfi. sing. 565. Panormita-
nus in rubrica de testam. Bened.

in verbo, mortuo itaque testato-
re, num. 129. nam † nec in 3
gratiam liberorum testari
possunt. Fulgosius. consil. 44.
Bald. consil. 448. vol. 1. Marcus
Antonius in l. hac consultißima.
§. ex imperfecto. C. de testam.
hæc enim pœna. † perpetui
carceris dicitur capitalis. Bald.
in l. reos. de accusat. Felinus in
cap. qualiter 2. §. ad corrigendos.
de accusat. inõ grauior pœna est
mortis. Card. in cap. cum non
ab homine. de iudic. Bonaque
eius qui damnatur ad pepe-
tuum carcerem eo ipso publi-
cantur. Masuer. tit. de pœnis. §.
item si bona patris. Idem † iuris
est in damnato ad membri
mutilationem. ex. generali
Galliæ consuetudine, cuius
meminerunt Masuer. in tit. de
pœnis. §. item in casibus. Bened.
in verbo, mortuo itaque testato-
re, 1. num. 146. quod & iure ve-
rius est: nam † membri ab 6
scissio cum morte confertur
ad eò vt liceat damnare ali-
quem ad membri abscissio-
nem, cum licet summo sup-
plicio afficere. §. ad hoc probi-
bemus. Quell. de collator. notant
Doctores in l. suggerente. C. de
officio eius. Ideoque membri
amputatio pœna capitalis non
improprie dicitur, auctore
Bald. in l. reos. de accusat. & in l.
data. C. qui accusat. non possint.

Quamquam Speculat. *in tit. de instrument. editio. §. compendiosè*: Bartol. *in l. 2. ff. de public. iudic.* & Doctorum communis schola repugnet. Verùm Baldi sententia probatur, *§. si quis alium, de pace tenenda.* ubi publicantur bona eius cui membrum amputatur, neque aduerfatur † *l. qui manus. ff. de testam.* non enim ibi Iurisconsultus loquitur de eo cui manus iudicis sententia ob aliquod facinus admissum abscissæ sunt: sed de eo qui manus morbo vel casu amisit, qui ideo scribere non potest amplius. Deportati † testamenti factionem amittunt, etiam in gratiam piæ causæ. Bartol. & Bald. *ad l. 1. C. de sacros. & in l. 2. C. qui test. facere poss.* regulariter enim deportatus testari non potest. *l. eius qui. §. 1. ff. de testam.* etiam si miles fuerit. *l. 1. de veterano. & milit. success.* glossa & Doctores *in l. & militibus. & lex militari. ff. de milit. testam.* quamuis non minus militibus, quàm liberis vel piæ causæ faueatur. Accedit quòd bona deportati etiam quaesita post deportationem fisco acquirantur post mortem deportati. *l. 2. C. de bonis proscript.* ergo in perniciem fisci non potest in gratiam piæ causæ de his testari. quibus f

tionibus Marcus Anton. *ind. §. ex imperfecto. l. hac consultissima*, deportatum non posse testari in gratiam liberorum asseruit; quamuis Barbat. *in rub. de testament.* contrarium scripserit: cuius argumentationes ibidem Marcus Antonius diluit. Cæterùm † an idem iuris sit in bannito quaestionis est; in qua quaestione obseruandum, bannitorum quosdam banniti propter contumaciam, quia vocati per bannum contumaces sunt, eorumque bona annotantur, iuxta *l. 1. ff. de requir. reis.* qui postea à iudice iure ciuili damnari poterant usque ad relegationem: verùm si quid grauius irrogandum erat, puta in metallum, vel capitis pœnam, non esse irrogandam, notat Vlpianus *in l. absentem. §. aduersus. ff. de pœnis.* præterquam in crimine læsæ Maiestatis, & aliis quibusdam, ut per Bened. *in verbo, mortuum. num. 357.* At moribus Gallicis in absentes reos contumaces & edictis adesse iussos quod vulgò dicitur *adiournez à ban ou assin de ban*, non minus pronunciant iudices etiam capitaliter quàm in præfentes & defensos, modò præcedant quæ regni consuetudine desiderantur, de quibus plenè

104 IO. STEPH.
plenè Benedictus *in verbo*,
mortuo itaque testatore. 1. num.
159. cum sequentibus. quod &
apud Romanos vsu receptum
scriptum reliquit Livijs *lib.*
39. ab Urbe condita : vbi de
coniuratione Bacchica his
verbis loquitur : *Si quis absen-*
tis nomen detulisset, qui nomina-
tus profugisset, diem certam se
fniturum, ad quam ni citatus
respondisset, absens damnaretur.
& eo ipso damnati efficiuntur
intestabiles : nam & eorum bo-
na publicantur. Benedict. *in*
verbo mortuo 1. num. 188. Alij
sunt qui sententiâ ad bannum
damnantur, quibus bannum
pro pœna imponitur : sed eo-
rum rursus quidem banniu-
tur ad tempus, alij perpetuè ;
qui banniuuntur ad tempus,
eorum bona regulariter mi-
nimè publicantur, testarique
possunt. Cynus *in Authent. bo-*
na damnatorum. de bonis proscri-
pto. Masuerius *in tit. de pœnis. §.*
item in casibus. nam relegatis
æquiparantur. *l. relegati, & l. re-*
legatorum. §. hæc est differentia. ff.
de interd. & relegat. nisi nomi-
nati in sententia exilij pu-
blicatio bonorum expressa sit,
quod quandoque factum le-
gimus. Nam Hugo Gleise dâ-
natus annuo exilio publica-
tionem bonorum passus est,
Arresto sexto Maij 1514. Qui

DVRANTI

verò banniuuntur perpetuo,
testari non possunt, eorum-
que bona publicantur. Bene-
dictus *in verbo, & uxorem. n.*
275. etiam in gratiam piæ cau-
sæ. Baldus *ad l. 1. C. de sacros.*
nam & banniti perpetuè de-
portatis similes sunt. gloss. *in*
§. cum autem. quibus modis in
patriæ potest. soluitur. Specul. *in*
tit. de instrumento edito. §. com-
pendiosè. Ripa *in l. ex facto. §. ex*
facto. ff. ad Trebell. bannimen-
tūque in locum deportatio-
nis succedit. Guido Pap. *quest.*
423. & 427. Deportati autem
testari nequeūt, etiam in gra-
tiam piæ causæ, vt iam proba-
uimus, neque refragatur *Authent. item nulla communitas. C.*
de Episcop. & Cler. vbi qui one-
ra Ecclesijs imponunt, & in
bona Ecclesiastica inuadunt,
tripulum persoluere coguntur,
nec non banno subiacent im-
periali : ergo qui banno sub-
iiciuntur, non sunt priuatio-
mnibus bonis ; vnde sequi-
tur eos non esse deportato si-
miles. Verūm huic constitu-
tionem ita occurri potest, vt his
verbis banno imperiali subia-
ceant, Imperator innuat ban-
nitos omnia ciuilia iura amit-
tere, vt docuit Bartolus in l.
amissione. §. qui deficiunt. ff. de co-
pitis diminutione. quod præter
Bartol. probat *v. Domino guer*

ram. tit. hic finitur lex. deinde consuetudines Regni incip. *lib. 2. tit. 28.* in vsibus feudorum, vbi vassallus liberatur à iuramento domino præstito; vbi dominus ab Imperatore bannitur: atque ita ciuilis obligatio quæ ex iuramento nascitur, *cap. 1. de forma fidelit.* banno tollitur. Vel & secundo dicere possumus ibi bannum accipi pro pœna quæ banno imponitur, vt *in can. statumus. 16. quæst. 1.* Pœna quæ banno imperiali cõtinebatur, non erat perpetua, quod verba quæ sequuntur in eadem constitutione apertè indicant, ibi, *quod absque satisfactione debita nullatenus remittatur.* at vbi banno exilium perpetuum continetur, banniti deportatis comparantur. *l. placet, in fine. C. de sacrosanct.* bona enim sicut & deportati amittunt ex recepta Gallorum consuetudine. Masuer *in tit. de obligat. & renunciat. §. 1. & in tit. de penis. §. in casibus.* Benedict. *in verbo, mortuo 1. num. 3. & 11.* Atque ita interpretanda & temperanda sunt quæ Doctores in ea quæstione, an banniti deportatis conferantur, confusè & permixtè tradiderunt, *in l. 1. C. de hered. instituend. & in l. ex factò, vbi Ripa, ff. ad Trebell. & in l. omnes populi. ff. de iust. &*

iur. & in dicto §. idem credendum, & in dicta lege, amissione. §. qui deficiunt. Bartol. *in quæst. statuti Lucane ciuitatis.* Ancharanus *consl. 275.* Alexand. *consl. 26. vol. 1. & cons. 126. vol. 2.* Iafon *cons. 166. & seq. vol. 6.* Curtius iunior *consl. 170. 176. & 182.* Chaffaneus *in consuet. Burgud. in tit. des confiscations. §. 1. in verbo, qui confisque.* Clarus *in pract. criminali. quæstione 71.* Curtius senior *cons. 60.* Aretinus *in §. cum autem. quibus modis ius patrie potestatis. soluit.* Marfil. *in pract. criminali. §. aggredior.* Nelus *in tract. bannitor.* Vnde † ^{10.} verò banniti dicantur, dubitant Doctores. Nicolaus de Matur. ait à bando, siue banderia dici: banderia autem, ait ille, est paruum vexillum, & publicum militare signum, Gallicè vocatur *banniere*, & inde *Cheualiers banneretz*, de quibus Iunuilcus, Frossardus, & Monstreletus verba faciunt: eorumque opinio iuari videtur; quòd bandum signum siue vexillum significat, authore Procopio *lib. 3. de bello Vandal.* in *Bandophori*, eodem Procopio authore. Paulus Monachus *lib. 1. histor. Longobard. cap. 3.* Inde banna apud Gratianum *can. Constantinus. distinct. 16.* & Balsamonem *ad can. 28. Synodi Chalcedonens.*

pro signis & vexillis, nisi apud vtrumque banna pro banda corruptè & perperam scriptum sit. Veruntamen ego dubiam puto hanc opinionem. Nam bannitorum nomen ad signa militaria minimè pertinet, nec ad illa referri potest; quare Salicetus existimat verbum bannire à *bav*, quod est extra, & *eo*, quod est facio apud Græcos, ut ipse auguratur, quasi extra facio, ut quòd in banno dicatur extra esse, & bannitus extra positus, deduci. Chassan. *in cōsuet. Burgund. rubr. des confiscations. §. 1. in verbo, qui confisque le corps.* Verùm hæc prorsus commentitia sunt, & vterque linguæ Græcæ ignorantia labitur. Alciatus *lib. 2. cap. 2. Parergon. & in libro de singulari certamine cap. 23.* bannum ab abannatione originem duxisse scripsit. Nam apud Græcos qui homicidium non sponte patrauerat, bonis amissis patriâ per annum exulebat, donec ab eo crimine expiatus post annum reueteretur. arg. *l. 1. & 2. C. de his qui in exil. dati, vel ab ordine.* hoc autem exilium ἀνατολις, siue abannatio dicebatur, quasi annuū exilium. Budæus *in l. aut facta. §. euentus, ff. de pœnis.* Veruntamen banniuntur aliqui sine

exilio, ut cùm absentes edictis adesse iubentur, & citantur à *fin de ban.* Deinde banniti etiam dicuntur, qui exilio damnantur perpetuo. Quod ad me pertinet, quia banni in legibus Iurisperitorum, vel etiam Imperatorum, qui Carolum Magnum antecesserunt, nulla mentio fit, idcòque auctore Albert. Bruno *consil. 85.* cuius initium est, *viso statuto*, puto nomen illud nullam habere in iure certam significationem: sed credo banni nomen commune esse Francorum, Longobardorum, ac Gallorum, non tamen eodem modo, sed variè vsurpari. Nam quandoque † *banniri* obligari significat, ut in capitulari Caroli Magni, *ut nullus ad placitum banniat*, id est, obligetur, inde possessio in bannum mitti, dicitur in eodem capitul. *de lege Ripuensis.* Quandoque bannum significat constitutionem publicè propositam, ut in Conc. Tribunensi, *nemo contemnat, neque transgrediat* bannum ab Episcopis propositum; & postea in fine c. *si quis inuentus fuerit corrupisse bannum ab Episcopis impositum.* Alibi bannum militum, vel pœnam, quæ aliqua lege promulgata irrogatur, significat, ut in dict. capitul. Caroli

roli Magni tit. i. cap. 9. ibi, & qui beneficium non habuerit, bannum soluat. & 20. per tantas vices bannum soluat, quanta mancipia venditor. Rursus & apud Abbatem Urspergens. ibi, bannum, id est, pœnam pecuniariam constituit de his qui sine consensu Episcopi Presbyteros in Ecclesiis constituunt. & postea, ut aut bannum, aut aliam pœnam sustineat. & in legibus Longob. ibi, bannum dominicum soluat, & alibi, pro banno disciplina corporali subiaceat. cap. 2. de purgat. canonica. Authent. item nulla. C. de Episcop. & Cler. Ceterum apud nos Gallos bannum, constitutionem, proscriptionem, vocationem, vel nunciationem quæ promulgatur, vel publicè proponitur, significat, ut notat Rhodiginus lib. 15. cap. 17. Inde banna appellabantur apud Gallos matrimoniorum denunciations, dum matrimonia contrahenda palàm & publicè à Sacerdote vulgabantur. cap. cum in tua. qui matrimonium accusare possent. ibi, quando banna secundum Ecclesie consuetudinem proponuntur. cap. cum in tua. de sponsal. quod Episcopo Beluacensi in Gallia rescriptum est ibi, bannis (ut tuis verbis utar) in Ecclesiis editis. in antiqua verò decretali additur,

secundum consuetudinem Ecclesie Gallicane. quibus verbis palàm fit, banni nomen peculiare & proprium esse Gallorum, pro publica denuntiatione, ibi, ut tuis verbis utar: & postea, secundum Ecclesie Gallicane consuetudinem; & in consuetudinibus comitatus Cenoman. artic. 52. ibi, le Seigneur Chastelain peut faire bans, Edictz, cris, & proclamations. Inde etiam bannum dicitur quoties Rex programmate vel præconis voce delectum edicit, & vasallos suos ad exercitum accersit, quod ex consuetudine Normaniæ cap. 44. de lost du Duc, colligere licet, vbi, lost du Prince de Normandie dès le iour qu'il est banni.

Porro quid hæc nomina inter se distent † ban & arriere 12. ban, Gregor Turonens. lib. 15. Histor. cap. 26. Post hæc, inquit, Chilpericus Rex de pauperibus, & Ecclesiis, vel Basilicis bannos iussit exigere; pro eo quòd in exercitum non ambulassent, vbi bannum pro multa, hinc & heri-bannum vocationem ad delectum & pœnam non respondentis ad exercitum significat. Cuiacius & Hotomanus in commentario feudorū; banniti inde dici possunt quòd bannis & proclamationibus cõdemnati exire ex loco iubebantur.

13. Porrò † quod receptum est in bannitis, obtinet etiam in damnatis ad triremes Regias, id est, Galeras, ut vulgus loquitur, neque improprie, nam
14. sæpè galeram appellabant † ratè, quòd vndis saluet Gallum: etenim vnde † Galli primum appellati sunt. lingua Armeniaca, vndam seu inundationem significat: inde Babylonij *Ogigem* Gallum appellabant, quòd inundatione etiam superstes alios eripuerit, & hæc Xenophon *in equivo-*
16. *cis*. Est autem *ratis* † quæ galera appellatur remigata, habet enim tanquam marina volucris remos pro pennis.
17. Quædam sunt † triremes quas Corinthios inuenisse, scripsit Thucydides: sunt & quadriremes Carthaginensium inuentum, teste Aristotele: sunt quinqueremes quas Romani primi omnium in Italia in apparatu primi belli Punici ædificauerunt, auctore Polybio *libro primo*, de quibus plenius Polydor. *Virgil. lib. 3. cap. 15.*
18. Porrò damnati † ob scelus admissum ad triremes vel galeras comparantur, neque ineptè, damnatis in metallum, de quibus *in l. aut damnum, & in l. aut facta, & in l. in metallum. ff. de penis. & in §. par. e. Instit. quibus modis ius patrie potest.*

solvitur. l. eius. §. final. ff. de testam. ment. nam sicut damnati in metallum die nocteque perseuerant, & verberibus ad cōtinuum opus cōgebantur, nullaque ab opere eis dabatur requies, aut laboris intermissio: quare rarò diu viuebant, ut Diodorus Siculus *lib. 6. antiquitat. cap. 10.* testatur: Ita & damnati ad galeras miserè & calamitosi, verberibus, inedia, & vigiliis assidue profligantur, quarum ærumnâs & miseriam pluribus verbis describit Antonius Guevara Episcopus *in fine voluminis Epistolar.* Hanc verò damnationem ad remos, siue triremes, Romanis incognitam non fuisse ex Appiano & Valerio *lib. 9. cap. 16.* colligere licet: ibi enim fit mentio cuiusdam, qui se filium Octaviæ sororis Augusti dicens, remo triremis publicæ affixus fuit: Suetonius refert in Augusto *cap. 16.* Octaviium viginti milia seruorum manumissa ad remum dedisse, vide Iosephum *lib. 17. antiquit. cap. 24. & de bello Iudaico lib. 2. c. 5.* Hanc poenam successisse in locum damnationis in metallum, scribit Bernardus Diaz Hispanus *in practica criminali Canonica cap. 135.* vbi etiam tractat Sacerdotes ea poena affici & dānari,

19.

20.

19. nari; tandēque asserit non decere Presbyteros † ad triremes condemnari, quod & sæpè iudicatum scripsit Chopinus *de sacra politia lib. 2. cap. 3.* etſi Innocēt. non improbare videatur *in cap. qualiter 2. de accusat.* Itaque † damnatus ad sex annos, neque enim minori tempore damnare licet aliquem ad triremes ex lege Regni, non amittit bona, nisi à iudice expressum sit; damnatus verò perpetuò, bona amittit, neque testari potest: nam eius bona eo ipſo publicantur. eoque iure utimur. Ferron. *in consuetud. Burdegal. §. is de testamentis.*

IAC. FERRERIVS.

EA est interpretum sententia, vt existiment in perpetuum bannitos' deportatis comparari, & bona illorum publicari, & confiscari. Quæ tamen opinio non approbatuſ in hoc Senatu Tholosan. & ideo si quis in perpetuum banniatuſ, si per Arrestum vel sententiam bona confiscata non sint, bannitus non comparatur deportato, sed potiùs relegato, qui vel ad tempus, vel in perpetuum relegatur, & si ei bona adempta non sunt, testamenti fa-

ctionem retinet. *l. relegati. l. relegatorum. §. hac est differentia. §. siue ad tempus, & sequentibus. l. relegatus. de interdict. & relegatis.*

QVÆST. XXVIII.

Propter publicam vtilitatem licet bona priuatorum, imò Ecclesie, capere & destruere.

SYMMÆ RERVM.

Omnia questionibus insunt.

BART. *in l. nullus. C. de cursu publ.* Nam, vt Bald. notat, in quocumque priuilegio censetur exceptus casus Reip. vtilis. *l. 1. C. vt nemini liceat in empt. l. nullus. C. de cursu publ.* Notatur *in l. iubemus 10. C. de sacrosanctis.* Ioann. Anđ. *ad Speculat. tit. de censib. §. nunc dicendum. & cap. 1. quo tempore miles. & ibi Bald. Ancharan. in cap. non minus, de imm. Eccles. Iason ad l. placet. C. de sacrosanct. l. item si verberatum. §. si. de rei vendi. l. Lucius. de euictio. l. Antiochen-sium. de priuileg. cred. l. quominus, vbi Iason. de fluminibus. l. si quis sepulchrum. de Religiosis.*

Quo argumento notant Doctores licere Rectori vniuersitatis equos & vehicula priuatorum capere pro vehendo commeatu ad exercitum, & ad vehendos damnatos ad mortem. Bart. & alij *ad l. fin. de pign. act.* Paris de Puteo *de syndi.* Item ad præstandum locum ad furcas erigendas. Ioann. Andr. *ad Specul. tit. de executione sententia, in fin.* Oltta. *conf. 161. Castr. ad l. sciendum. de noui operis.* imò Ecclesias ipsas ob publicam vtilitatem licet incastellare, id est, in eis propugnacula facere. *cap. sanctorum 10. quest. 1.* Bald. *ad l. 2. C. de sum. Trin.* imò & diruere licet, propter salutem multorum. *l. Prouincialium. C. de feriis. cap. fin. de custodia Euchar.* Sed hoc casu pretium soluendum est, vel Ecclesia alibi restauranda. *l. 2. C. ex quibus caus. serui pro premio. l. venditor. §. si constat. communia præd. l. si pendentes. §. si quid cloacarij. de vsuf. gl. in l. Barbarius. de offic. pratoris.* Quod lege diuina confirmatur, i. Paralipomen. *cap. 20. Dixitque ei David; Da mihi locum area tua, ut adificem in eo Altare Domini, ita ut quantum valeat argenti accipias.* de quo D. Gregor. *lib. 1. Regum cap. 8.*

IAC. FERRERIVS.

Vide Menochium *de arbitrar. iudic. casu 48.* & Marcum fusè *tom. 1. quest. 336.* Potest etiam Ecclesia ad fundandam Ecclesiam inuito domino acquirere, nec ei hoc casu necessaria est amortisatio. Papon *in consuetud. Borbo. §. 479. idem in collect. Aresto. tit. des amortisemens.* Baldus *ad l. 1. in princ. de rerum diuisio.*

QVÆST. XXIX.

Si Princeps, ciuitas, vel alius, equos alicuius cœperint, vel currius, & perierint, casu fortuito, an periculum pertineat ad dominum, vel ad Principem.

SYMMÆ RERVM.

1. *Periculum ad Principem & ciuitatem pertinere. vna opinio.*

VNT qui putant periculum ad dominum pertinere. *l. final. commod. vbi; si equus commodatus deterior fiat sine culpa commodatarij;*

non tenetur, quinimò si res commodata remittatur per nuncium qui communi opinione idoneus sit. *l. argentum. commodati. l. videamus. locati.*

1. Verius tamen est periculum † ad Principem & ciuitatem pertinere. *l. quemadmodum. §. magistratus. ad leg. Aquil. l. 2. C. de lucr. Aduoc. l. 2. C. quibus ex causis serui pro pram.* Nec obstant *l. fin. commodati. & l. videamus. locati.* Nam in commodato & locato consensus commodantis & locantis intercessit, qui præuidere potuit casu rem perituram; quare iniquum non est iacturas ad eos spectare. *l. 2. §. si conseruatis. ad leg. Rhodiam.* Innoc. in cap. sicut. de iureiurando. At hic ab inuitis bona crepta sunt.

IAC. FERRERIVS.

MEnochius de arbitrariis iudiciis, casu quadragesimo octauo, in fine.

QVÆST. XXX.

Vtrum ius agendi ad supplementum legitimæ transeat ad extraneos, ita ut supplementum petere possint,

& vtrum legitima in pecunia solui possit.

SVMMAE RERVM.

1. Non transire ad extraneos. *fallit num. 3.*
2. Idem in querela inofficiosa donationis. *& num. 6.*
4. Quid in legato dotis nomine factò à patre filia.
5. De repletione legitima. *& num. 8.*
7. Ius agendi ad supplementum, & intra quod tempus id peti debeat.
9. Explicantur *l. si quis filium. C. de inoffic. & l. filio præterito. ff. de iniusto rupto.*
10. An legitima filij in corporibus hereditariis peti, vel solui possit in pecunia.

IDETVR † tale ius 1. extraneis hæredibus non competere, primò ad instar querelæ non præparatæ. *l. si instituta. l. Papinianus. §. 1. l. si proponebatur. de inofficio. testam.* in cuius locum supplementum legitimæ successit. *l. si quis filium. l. scimus. §. fin. C. de inoffic.* Idem obseruatur in querela † inofficiosa donationis, quæ non transit ad extraneos, ex sententia

- tentia Bald. *in l. 1. C. de inoffic. don.* Secundò si filius tacuit; ergo non debet permitti extraneo hæredi agere ad supplementum legitimæ. argum. *l. filio præterito. de iniusto, rupto.* Adde quòd forsan si filius vixisset non postulasset: contrarium † tamen verius est, & iudicatum sæpe fuit per glossam & textum *in l. quamquam.*
4. *C. ad leg. Falcid.* Secundò † legatum dotis nomine factum à patre filix, qui tenetur eam dotare, parum est, & transmittitur ad hæredem extraneum. Bart. *ad l. Titio centum. §. Titio. de cond. & dem. Ancl. conf. 323.* Tertiò † repletio legitimæ fit ipso iure. *l. scimus. C. de inoffic.* Ergo filio quæsitæ est, & in bonis eius, ita vt ad hæredes transmittatur. *l. 1. C. vt actio de hæredibus.* Secus est in † querela quæ ius est quoddam quærendi ad vindictam, quod in bonis non est. *l. Papinianus. §. si conditioni. de inofficio.* Caltrensis *in l. si quis filium. C. de inoff.* Sequitur hanc opinionem Arretinus *de inoffi. testam. in princip.* Iason *cons. 114. & 146. vol. 2.* Boër. *quest. 250.* Angelus Arretinus *in d. l. Papinianus. §. si conditioni.* Et alij
7. quidam existimarunt ius † agendi ad supplementum extraneis hæredibus competere

intra quinquennium, nõ post ea: hæredibus verò suis vsque ad 30. annos. *l. si quis filium, in fin. C. de inoffic.* vbi agitur † de 8. repletione, à qua nepos excludi videtur, si per quinquennium tacuit. Sed hæc opinio falsa est, nec obstat † *d. l. si quis 9. filium;* eius enim legis præcipua est decisio, nepotem ex filio exhæredato habere querelam inofficiosi, quam habuisset eius pater, etsi ab eo preparata non sit: illi autem regulæ locus non est ex sententia Imperatoris *in d. l. si quis filium;* quoties filio exhæredato: est aliquid relictum; vel ibi filius tacuit quinquennio; itaque verba illa pertinent ad querelam; non ad repletionem legitimæ; nec obstat *d. l. filio præterito.* nam ibi non solum filius tacuit, sed & abstinuit bonis patris.

Sed † quæstionis est an extraneus hæres filij possit petere legitimam filij in corporibus hæreditariis, vel an contentus esse debeat pecuniâ. Quod ad hanc quæstionem pertinet inualuit error in præxi quòd legitima debeatur liberis in corporibus hæreditariis: Interpretes *ad Authenticam nouissimam. C. de inoffic. Benedicti. ad cap. Raynuitius. de testam. in verbo duas, num. 154. & Guid*

Guid. Pap. *in questione* 487. Veruntamen certum est, & verissimum, legitimam liberis aliquando in pecunia solui posse, & id locum habet imprimis in ducatu, comitatu, & vicecomitatu, &, vt quidam existimant, in baroniis. Secundo id locum habet, vt legitima in pecunia soluatur liberis, in magnis & illustribus familiis, quas testator voluit in vnitatem conseruare; & quas Reipublicæ interest conseruari. *l. 1. §. sed si seruus. de ventre inspic.* Fernandus *ad l. in quartam 3. artic. cap. 3.* Et ita iudicatum fuit Arresto Parlamenti Tholosani in causa in qua ego postulauit tanquam Aduocatus Regis: nam siue in pecunia, siue in corporibus legitima soluatur, nulla est differentia, quia pecunia est ex substantia patris, vt & corpora hæreditaria: & ideo si soluatur legitima in pecunia, censetur solutio facta ex ipsa patris substantia, vt voluit Imperator *in l. omnimodo. §. repletionem. C. de inoffic.* Alter casus est in familiis illustribus, quoties hæres filij grauati de restituenda hæreditate fauore alicuius, qui est de familia, vult detrahere legitimam, quam hæres grauatus soluit liberis in corporibus hæreditariis.

Nam contentus esse debet pecuniâ quæ soluta fuit liberis, & ita iudicatum fuit Arresto eiusdem Parlamenti. Et puto hanc opinionem verissimam esse; alioquin eueniret, vt per deductionem legitimarum fideicommissum euerteretur. *l. mulier. §. cum proponeretur. ad Trebellianum.*

IAC. FERRERIVS.

Hanc quæstionem obiter tractaui in addit. ad Guid. Pap. *quest.* 487. Horon. *obseru. lib. 4. cap. 19.* Et ita iudicatum fuit Arresto Parlamenti Tholosani decima sexta Maij anno millesimo sexcentesimo tertio, inter de Crouillac & Annam de Villeneufve, vbi legitima hæredi fuit adiudicata in pecunia iuxta valorem bonorum testatoris tempore mortis illius. Idem etiam fuit iudicatum in eodem Parlamento prima Martij anno millesimo quadringentesimo septuagesimo sexto, inter de Rabastein Vicecomitem, & Paulinum & Mariam de Rabastein, cui in restitutione fideicommissi adiudicata tantum fuerunt pecuniæ numeratæ pro solutione legitimarum liberorum. Imò per eiusmodi Arrestum

Curia adiudicauit dictæ Mariae, à qua fideicommissum euinccebarur, detem florenos in pecunia pro dote. Idem iudicatum in eodem Parlam. Tholosano vndecima Augusti anno millesimo sexcentesimo primo, inter Comitem de Grignan, & de Larnage.

QVÆST. XXXI.

*Utrum Rex iure prelationis
usurpet quid de Eccle-
sia.*

SVMME RERVM.

1. *Contrarium statuitur.*
2. *Regem non posse retinere feuda confiscata. limita vt num. 3.*
4. *Retinere posse feuda regalia & nobilia que dignitatem habent. & num. 7.*
5. *Item ea que sunt de dominio.*
6. *Molinai lapsus.*
8. *Diluuntur l. 1. ff. de fund. patr. & l. fin. C. de pred. decur.*
9. *Ecclesiis iure prelationis vti.*

VIDE TUR † quòd non. Masu. *tit. de locato. §. item & predicta.* Bened. *in cap. Rayn. in verbo, & uxorem.* Ferron. *in cons. Burd. de feud. §. 10.* Nam Rex posset omnia ad se trahere contra proprium eius commodum: vtilius est enim Principi imperium adiectione hominum; quàm pecuniarum copiâ ampliari. *l. cum ratio. de bon. dam.* Regis præterea interest subditos habere diuites. Eutrop. scribit Constantem Constant. patrem dicere solitum, opes publicas à pluribus priuatis melius haberi, quàm intra vnum Principis claustrum reseruari. Rex itaque omnia feuda consequeretur. Accedit quòd Rex † non potest retinere feuda confiscata; vide ordin. Regias apud Aufr. *tit. de feudis. dixi in lib. de feud.* Quare cum Princeps bona sibi publicatione quæsitâ retinere non possit, multo minus alteri vendita. Postremò videtur decisum emphyteutam reip. vel fisci sine consensu Principis vel reipubl. alienare posse. Bart. Iason, *in l. fi. C. de iure emph. l. pen. de fund. patr.*

Contrarium videtur dicendum, quia Princeps non debet esse deterioris conditionis quàm priuatus. *argum. l. item veniunt.*

- veniant. §. in priuatorum. de pet. hered. eamque sententiam approbari legimus multis Arrest. de quibus Ægidius Magister sub tit. de feudis cap. 5.
3. Ego † in hac quæstione cenſeo Principem, ſi vult, feudum retinere poſſe, maximè quæ vel prædiis Principis proxima ſunt, vel limitanei, aut quæ munita & armata ſunt. l. quicumque. C. de fund. limit. l. in nomine. C. de off. præf. præf. arg. l. Lucius. de eniçt. & l. item ſi verberatum. de rei vend. Idemque † ſtatucndum iudico in feudis Regalibus & nobilibus quæ dignitatem annexam habent, vt ſunt Ducatus, Comitatus & Baronia. cap. 1. quis dicatur Dux. Nam etſi conſecrata feuda Rex debeat emancipare: tamen feuda nobilia retinet, & quæ mobilia ſunt & dignitatem habent. Chopin. de Doman. lib. 1. cap. 8. Idemque † iuris eſt in his quæ ſunt de Domanio: vbi enim ea publicantur, conſeſtim Domanio vniuntur reuerſionis iure, qua in re errauit † Molin. in conſuetud. Paris. §. 30. Quare etſi non paſſim feuda iure prælationis Regi addicantur: ea tamen † quæ dignitatem habent, vel quæ ſunt limitanea, vel quæ à Domanio pen-

dent, vel ſi publica vtilitas fuadet, retineri poſſunt à Rege, atque ita quæ in vtramque partem à me dicta ſunt ſuprà, ſunt temperanda nec obſtat † 8. l. 1. de fundis patrim. & l. ſi. C. de præd. decur. Nam illæ leges loquuntur de donatione, in qua nec priuati ius habent prælationis. Porro quod ad Eccleſiam † attinet, certum eſt, quòd vtatur eo iure. 9. cap. potuit. de locato. l. 2. C. ne rei dominica. Nam Eccleſia nõ eſt deterioris conditionis quàm priuati. Molinæus in conſuet. Paris. §. 23. gloſſ. 1. Papon in conſuet. Borbon. Ægid. Magiſter de feudis. cap. 5. maximè in Prouincia Occitana, quæ iure ſcripto regitur.

QVÆST. XXXII.

Vtrum Rex poſſit præſcribere decimas.

SVMMAE RERVM.

1. Videtur poſſe decimam poſſidere, & præſcribere.
2. Contrarium oſtenditur.
3. Declaratur cap. cum Apoſtolica. de his que ſunt à præf.

4. *Regem Gallie esse merè laicum, etsi Chrismate unctum.*

1. I D E T V R † quòd Rex possit decimas possidere & præscribere. Primò, quia iure diuino ius decimæ Regi tribuitur, & inter iura Regum numerantur 1. *Regum cap. 8.* Secundò ex *cap. cum Apostolica. de his quæ sunt à prel.* vbi laicis in feudum dantur. Tertiò Carolus Martellus cum ope Nobilium Sarracenos fugasset, decimas proceribus qui secum pugnassent distribuit cum consensu Episcoporum. Gaguin. Paul. *Æmil. & alij in vita Caroli Martelli.* Ius ergo percipiendi decimas ad Regem pertinet, alioquin enim aliis distribuere non potuisset. Quartò Reges præsertim Gallie censeri non debent merè laici, imò potiùs inter Clericos locandi sunt, eo quòd sacro Chrismate cœlitus dimisso vngantur. Ioan. Mon. & Ioan. Andr. *in cap. licet, in pr. de præbend. lib. 6.* Itaque beneficia Ecclesiastica conferunt. *cap. veniens. §. fi. de elect. lib. 6. cap. dilectus 3. de præb. cap. ex diligenti. de iure patron. can. Cleros 21. dist.*

2. Sed tramen cõtrarium ve-

rius est. *cap. dudum. de decimis.* vbi Reges non præstant iustum titulum præscribendi decimas eis quibus eas concesserunt: ergo ad eos non pertinent; vide D. Ludouici ordinationem apud Lucium *de placitis lib. 2. tit. 5.* Secundò decimæ sunt Clericis attributæ, *Numeror. vlt.* itaque eas Principes vsurpare non possunt, *Isai. 59. & 60.* Tertiò laicæ quacunque dignitate præditi, spiritualium sunt incapaces. *cap. Massana. de electio. can. bene quidem. dist. 96.* ergo nec præscribere eas possunt Reges. *c. causam. de præscript.* Quartò considerandæ sunt causæ, quare Deus eas assignauit Clericis, nempe vt ministerio sacro vacare possint. *2. Paral. 13. & Num. cap. vlt. c. reuertimini, c. quamuis. de decimis;* itaque quia Reges ab his muneribus immunes sunt, non debent percipere decimas: nec obstat quòd ius decimas percipiendi inter iura Regis numeratur, 1. *Regum cap. 8.* ibi enim describuntur iura Regis non boni, item ibi non agitur de decimis quæ Sacerdotibus præstantur, sed de decima parte bonorum vel fructuum subditorum. Iosephus *libr. 46. antiqu. cap. 4.* Minus † obstat *d. cap. cum*
 Aposto

Apostolica. nam decimæ non fuerunt in specie illius cap. concessæ in feudum à Rege, vel alio Principe, sed ab Episcopo, vel Ecclesia, vt Innoc. Host. & Imola notarunt. Quod verò dicitur † Regem non esse merè laicum, falsum est, quamuis sacro Chrismate vngatur: nam non consequitur inde aliquem ordinem. Panor. *in d. cap. dudum. de decimis.* gloss. *in can. Valentinianus 63. distinct.* Porro etsi Reges ex consuetudine vel priuilegio beneficia conferant, non sequitur quòd decimas possidere possint; separata enim hæc sunt: nam veteri Testamento Reges ministros sacris præficiabant deficiente Pontifice. *Paralip. 1. cap. 24. 3. Regum cap. 1. & 8. cap. Cleros 21. distinct.* numquam tamen decimas Leuitis concessas vsurparunt: itaque decimæ non competunt Regi, etsi eas longissimo tempore possederit, quod Arresto Tholosan. iudicatum fuit in audientia in gratiam Curionis Sancti Sulpitij aduersus filci Procuratorem.

QVÆST. XXXIII.

Vtrum in delictis Regia animaduersionis, Presbyter damnari possit ad emendam honorabilem, & de emenda honorabili, & de pœna iniurie verbalis illata.

SYMMÆ RERVM.

1. *Videtur Presbyteros non posse condemnari à iudicibus laicis ad emendam honorabilem fallit num. 5.*
2. *Clericis imponi non poterat pœnitentia solemnis. vide num. 7.*
3. *In casibus priuilegiariis dānari tantum. possunt ciuilitè, & in pecunia. contrarium n. 5. ampliatur n. 11.*
4. *Non possunt priuari beneficiis à iudicibus secularibus.*
6. *Mulctari solet Presbyter à iudice seculari proscriptioe, exilio & bannimento.*
7. *Pœnitentia publicæ.*
8. *Differentia inter pœnitentiam solemnem, & non solemnem.*
9. *Confessionem, siue pœnitentiam*

tiam publicam abrogatam esse in Ecclesia, quomodo intelligendum sit.

10. *Clericus quando infamiam incurrat.*

12. *Explicatus Nic. Boërius in cons. 4.*

13. *Emendam honorabilem imponi absque ignominia posse.*

14. *Satisfactionis mos apud antiquos.*

1. D E T V R † quòd Iudices laici non possunt damnare Presbyteros ad calamitosam exomologesim, quam emendam honorabilem vocamus. Primò, quia † solemnis pœnitentia non poterat imponi Clericis. *can. confirmandum. & can. illud. distinct. 50.* Tum ob euitandum scandalum, & ne laici Presbyteros & eorum officium contaminent. *can. Presbyter. distinct. 82. can. de his. dist. 50. can. in Sacerdotibus. dist. 61.* tum propter reuerentiam Ordinis. Ergo ob eam rationem imponi non potest emenda honorabilis. Secundò † profani Iudices in casibus priuilegiariis ciuilitè & pecuniâ Clericos tantùm condemnare possunt. Aufrelius *regula prima, 12. & 23. limitatione. Chassaneus tit. des Iustices. §.*

5. regula prima. Tertiò † seculares Iudices nō possunt Clericos beneficiis priuare; neque enim de titulo beneficiorum cognoscunt. Guid. Pap. *quest. 1.* Ergo nec infamia notare, nam infames beneficiis priuantur. *argum. l. 2. §. nullus. de his qui notantur infamia. & ibi Accursius.* Et hanc sententiam probat Masuer. *tit. de iniuriis, in princip.* Boërius *consil. 4. Rebuff. in prima parte ordin. Regi. tit. de sententiis executor. art. 3. gloss. 2.*

Verius † tamen est in casibus priuilegiatis Clericos damnari posse ad emendam honorabilem, & ita iudicatum fuit multis præiudiciis Parlam. Tholos. Aufrelius *Arrest. 264. & 269.* Gallus *quest. 729.* nam Presbyter † solet à Iudice seculari proscrizione, exilio & bannimento multari. *l. quicumque. C. de Episcop.* ergo ad emendam honorabilem confirmatur, hæc sententia *can. Clericus maledicus. distinct. 46.* Nec † obstat quod de solemni pœnitentia diximus, obseruandum enim est pœnitentiam publicâ aliam esse solemnem, aliam non solemnem. Porro † solemnis non potest imponi Presbytero, nē solemnis, etsi publica, potest *c. Presbyter. 28. dist.* In aliis quoque

que distat solemnis pœnitentia à publica non solemnè. Nam non solemnè iterari potest: solemnè verò minimè. Solemnis pœnitentiæ formam exaratam legimus *can. in capite. dist. 50.* & apud Sozomenum *lib. 7. cap. 16.* Nicephorus *Annal. lib. 12. cap. 28.* Fortun. *lib. 1. de Ecclesiast. offic.* D. Rhenanus ad Tertull. *de pœnitentiâ, in fine oper.* Alciatus *lib. 9. Parerg. cap. 22.* Vide Volaterranum *lib. 7.*

9. His tamen refragari videtur quòd † publica confessio siue pœnitentia abhinc multis annis in Ecclesia abrogata sit. D. Leo *epist. 78. can. quamuis. can. sufficit. de pœnit. dist. 1.* Verùm hoc intelligendum est de confessione peccatorum ordinaria, quæ etsi quandoque publicè facta fuerit, postea tamen congruentius visum est fieri clam coram Presbytero remotis arbitris. D. Chrysost. *hom. 2. in Psalm. 50.* At quin publica confessio imponi possit pro delicto, dubium non est, imò & in actione iniuriarum Clericus † damnatus etiã ciuilitè infamiam incurrit. Bart. *ad l. infamem, in fi. de publ. indic.* Quod verò dicitur non licere laicis Iudicibus Clericos nisi ære † duntaxat mulctare, locum habet
- 10.
- 11.

quoties crimè priuilegiarium communi est mixtum, & crimen commune habet aliquid priuilegiarij criminis: nã quia tunc pœna criminalis ordinaria ad iudicem Ecclesiasticum pertinet, antequam ad suum iudicem Clericus remittatur, ære damnari solet pro crimine priuilegiario: at vbi totius criminis vindicatio ad profanum Iudicem pertinet, nedum pecunia, sed & exilio, & aliis pœnis, quæ imponi possunt, sine degradatione damnare potest. Quod verò dicitur Clericum infamem fieri, si ære damnatus sit, itaque non emenda, sed condemnatio infamat. *l. ictus. de his qui not. infam.* Deinde non omnis infamia notatus amittit beneficium. *cap. querelam,* vbi Panorm. & Doctores, *de inueiurando.* Cæterùm † Nicol. Boër. opinio intelligenda est, vt locum habeat regulariter in graui actione iniuriarum, neque enim conueniens esset pro qualibet iniuria ea pœna Clericos afficere: at vbi iudici grauis infertur iniuria, vel alio crimine quàm priuilegiario agitur, non negat Boërius quin ea confessione ignominiosa Clerici notari possint. Mansuer. *fusè tit. de iniuriis.* Porro obseruandũ est † emenda

12

13

dam

dam honorabilem imponi posse sine ignominia: id est, *suas note d'infamie*, de quo extant quamplurima Arresta Parlamenti Tholosani. Hanc autem emendâ & confessione publicâ originem habuisse existimo à veteri & solemniori more satisfactionis, quam exequabatur is qui aliquem re vel verbis iniuste læserat:

† olim enim † cùm quis iniuria aliquem affecerat, iurabat se nolle factum agnoscere, indigno eam iniuriam intulisse, ut apud Terentium in Adelphis act. 2. scena prima;

Tu quòd te postèrius purges, hanc iniuriam mihi nolle

Factam esse, huius non faciam. crede hoc, ego mecum ins persequar.

Neque tu verbis solues unquam quòd mihi re male feceris.

Non ego vestra hæc, nollem factum, iusiurandum dabitur, te esse

Indignum iniuria hac, indignis cùm egomet sim acceptus modis.

Imò qui eas iniurias sine satisfactione dissimulabant, scelerati habebantur. Alcumena apud Plautum in Amphitr. indicat his verbis;

Durare nequeo in adibus, ita me probri,

Stupri, dedecoris, à viro argu-

tam meo?

Ea quæ sunt facta, insecta refert, ac clamat.

Quæ neque sunt facta, neque ego in me admisi, arguit.

Atque id me sùsque deique esse habituram putat.

Non Ædepol faciam, neque me perpetiar probri

Falso insimulatam: quin ego illum aut deseram,

Aut satisfaciat mihi, atque adiuuret insuper

Nolle esse dicta quæ in me inson-tem protulit.

Huius etiam petitionis veniæ exemplum extat apud Gregor. Turonens. lib. 6. cap. 11. vbi Dinamum prouinciæ Massil. Rectorem nudatū veniam postulasse scripsit.

I A C. F E R R E R I V S.

DE palinodia, emendâ honorabili & satisfactione ob iniuriam verbis illatam, vide Langleum in otio semestri lib. 10. cap. 1. Imbert. lib. 3. cap. 8. in Latino.

Huc pertinet quod ab Vlpiano scriptum est in l. lex Cornelia. §. hac lege. ff. de iniuriis. Hac lege, inquit Vlpianus, permittitur actori iusiurandum deferre ut iuret reus se iniuriam non fecisse. Brunonius in formulis fol. 817.

QVÆST. XXXIV.

An Procuratores Parliamentorum excusentur à tutelis, & quid de Aduocatis.

SVMME RERVM.

1. Excusari à tutelis Aduocatos. & num. 4.
2. Non Procuratores.
3. Procuratores non eximi à subsidiis.

IDE TUR quòd sic, nam procuratio est species tutelæ, *in iuris* vocantur tutores & procuratores, & tutor cum procuratore comparatur. *l. procurator. de acquir. rerum.* Cæterùm triū tutelarum onus, vel vnius diffusè excusant. *l. tria. l. si is qui tres. §. eum. de excus. tuto.* ergo & procurator qui plures diffusas habet præcurationes excusatur. Secundò procuratores Parliamenti ita curis implicantur, vt rebus suis satisfacere non possint, quod excusat. *l. 3. C. qui morbo se excus. §. item propter. de excusa. l. Titius. §. finali. de excusatione.* Tertio, Aduocati † excusantur à tutelis. *l. sancimus. C. de aduoc. di-*

uersi. l. ubi, nullum ratiocinium; ergo procuratores, qui maiore cura implicantur: nam & ipsi sunt domini litis. *l. procuratoribus. l. nulla. C. de procur.* Denique in palatibus militantes excusantur à muneribus. *l. 1. l. 2. C. de priuileg. eorum qui in pal.*

Et sunt in eam sententiam quædam præiudicia: sed †² tamen contrarium verius est. Primum tutela est munus publicum. *l. 1. §. 1. de excus. tuto.* Cùm ergo sit munus publicum, nõ solet faciliè vocatio concedi. *l. 1. ff. de vacat. mune.* Legimus Senatam summi muneris loco familiæ Gordiani tribuisse, vt eius posteri, si vellent, à tutelis vacarent. *Capitolin. in Gordiano.* Nam tutores pupillis dare ad causam publicam peritiet. *l. 2. qui petant. l. 2. §. tria. l. 1. ad Tertull.* At nulla lege, nullaque constitutione procuratores eximantur à tutela: ergo tantum beneficium non est eis indulgendum. Secundò † procuratores Parla-³ mentorum non excusantur à subsidiis. *Guid. Pap. quest. 89. & quest. 399.* multo minus à tutela. *l. sp. idoneum. §. qui accipit. de excus. tuto.* Denique procuratorum hodie est infinitus numerus, quare huius tam præcipui ac singularis benefi-

cij tot homines participes facere publicę utilitati perniciosum esset. Nec obstat quod diximus de tribus tutelis, id enim verum est, nisi affectatae sint. *d. l. spadonem. §. fin. l. 2. l. sed etsi sui commodi. l. reip. ex quibus caus. maio.* Atqui procuratores efficiunt quod habent procurationē, & negotia affectant, ambiunt & quærunt: non est ergo illis tale beneficium indulgendum. Non obstat quod procuratio sit dignitas: nam ea non excusat. *d. l. spadonem. §. scire oportet. cum sit sine administratione.* Itē procuratores non habent dignitatem, licet eo munere donentur à Principe, & codicillos habent. *l. nam perfectus. C. de dignit.* non minus quàm tabelliones & seruientes, & alij. Nec obstat quod de Aduocatis Parliamentorum dictum est: primò id tantum concessum est Aduocatis † primi ordinis. argum. *l. si duas. de excusis.* præterea alia est conditio & dignitas Aduocatorum. Tiraquell. *de Nobilit. cap. 29.* & ita iudicatur in Parlam. Tholof.

IAC. FERRERIVS.

ADuocati excusantur à tutelis & omnibus mu-

neribus, inprimis quia ab omnibus muneribus personali- bus excusantur, qui pro utilitate publica operas suas exhibent. *l. semper. §. penult. de iure immun.* Et quamuis ea lex intelligatur de his qui cum muneribus quę exercent dignitatem habent annexam: certum tamen est, quod Aduocatorum munus publicum est, & honorabile, vt constat ex multis Imperatorum Constitut. sub titulis, *C. de aduocatis diuers. ind. & de aduocatis, & sub tit. de postulando, & ex Nouell. Valentin. de postul. vbi Aduocatorum ordo dicitur seminarium magistratuum.* Quare rectè Ennodius scripsit, nota proximitate sociari caufidicum & Senatorem.

QVÆST. XXXV.

Vtrum publicatio bonorum, quàm vulgus confiscationem vocat, pertineat ad emptorem iurisdictionis, quę ex Domano Regis pendet: an verò resoluta venditione, confiscata bona Regi sint restituenda.

SVMME RERVM.

1. *Mobilia, vel fructus immobilium emtori adquiri ante redemptionem rei vendita.*
  2. *Dominium rerum immobilium cuius sit.*
  3. *Bonorum confiscationem connumerari fructibus.*
  4. *Maritum lucrari confiscationem constante matrimonio.*
  5. *Confiscationem non esse de dominio Gallico.*
  6. *Emtorem fructus suos facere.*
  7. *Diluitur cap. felicis. de pœnis.*
  8. *De Rectore Ecclesie quo iure gaudeat.*
  9. *Ampliatur questio.*
7. Anè † quoad mobilia, vel fructus immobilium, ante redemptionem rei vendite emptori acquiruntur. *Oldr. conf. 239. Spec. de locato. §. nunc aliqua, quest. 3. Bened. in verbo, cetera. numer. 33. l. usufructu. de usufr. leg.* Quod verò
2. *pertinet ad † dominium, seu proprietatem rerum immobilium, difficilis est questio. Nā quòd emptori acquiratur, ita vt restitutio non sit facienda,*

probat in primis per *l. usufructu legato. §. 1. de usufr.* Secundo facit textus in *l. manifestissimum. §. sed cum in secundum. C. de furtis.* vbi agitur de commodatario qui non restituit domino quod ex furti causa accepit. Tertio emptor iurisdictionis fructus omnes lucratur. *l. curabit. l. fructus. C. de act. empti.* quod etiam obtinet in emptore cum pacto de retrouendendo vt restituere nihil teneatur. *l. 2. C. de pact. inter.* vbi Bald. & Castr. arg. *l. Valerius. de iure fisci.* Panor. & alij in *cap. ad nostram. de emptio.* & in *cap. illo vos. de pig.* Bald. in *l. pen. §. mancipia. soluto matrimonio.* Boër. *consil. 88.* Tiraquel. in *retract. conuent. §. 5. gloss. 2.* Ceterum † bonorum confiscatio inter fructus connumeratur. Bart. & alij in *l. si. ff. soluto matr.* Bald. in *l. pen. C. de fruct. & lit.* Bald. & Castr. in *l. 2. C. de Episcopali aud. Rom. conf. 70.* Ergo emptor cum conditione redimendi confiscationes lucratur. Accedit quòd emptio quæ fit cum pacto de retrouendendo pura est, sed sub conditione resoluitur. *l. 2. vbi gloss. de in diem addit.* Tiraquel. *de retract. conuent. §. 2. gl. 1.* Præterea si emptor non lucraretur confiscationes, crimina remanerent impunita.

4. Quintò † maritus constante matrimonio lucratur confiscationes. *l. fi. soluto matri.* Sextò † confiscationes non sunt patrimonij vel domanij Gallici. Itaque Rex potest, imò solet bona confiscata alienare; argum. *l. murileguli. C. de murilegulis.* Guid. Pap. *quest. 341.* Extántque in eam rem constitutiones Philippi Pulchri, & Ioannis Caroli quinta, sexta & septima, de quibus Bened. *in verbo, & uxorem, decis. 5. n. 217.* & hanc sententiam approbavit Senatus Tholosanus Arresto 13. Septembris 1575. Procuratore Regio, & Antonio de Liffone litigantibus.

Nec obstat quod allegari potest *ex leg. bones. §. si quis seruum. de adilitio edicto.* nam quoties res aliqua redhibetur ex edicto ædilitio, omnia quæ occasione rei consequutus est emptor, restituere tenetur, etiam fructus. *l. cum autem. §. fin. de adilitio edict.*

6. Diuersum est in specie nostrâ: nam † emptor fructus suos facit. Minus etiam obstat textus *in † cap. felicis, de pœnis.* vbi scudum commissum ob crimen deuoluitur ad Ecclesiam, non verò ad Ecclesie Rectorem, qui fructuarius ceteretur: verùm huic constitutio.
8. ni ita occurritur, vt Rector †

Ecclesiæ non habeat dominium, sed dumtaxat administrationem & vsumfructum. *cap. præfenti. de officio ordinarij.*

Ego † in hac quæstione 9. quoad immobilia distinguendum puto: nam aut agitur de bonis quæ ex iurisdictione & directo Regis dominio pendent, aut de his tantùm quæ sub Regis iurisdictione sita sunt. Priore casu publicata bona quæ ad dominium Regis directum pertinebant, emptori tamdiu, quamdiu directo dominio fruitur, dumtaxat acquiruntur; bona enim illa ante publicationem ad directum Regis dominium pertinebant; publicatione sequuta vtile dominium consolidatur, & ad priorem dominum reuertitur. Itaque bona illa portionem rei alienatæ consequuntur: nec inter fructus numerari possunt, quod etiam ex Molinæo notauimus *in consuetud. Parisiens.* Posteriore verò casu cum iurisdictione emptor fruatur, & res publicata non sit pars rei alienatæ, sed potius fructus iurisdictionis, non est absolutum ea bona emptori acquiri, ne iurisdictione ex eo minuat. Oldrad. *consil. 148.*

QVÆST. XXXVI.

De donatione facta filio vel filia nasciture, & de substitutione ita concepta, si filius meus decesserit sine liberis, substituo masculos filia mea, & si non sint masculi ex filia, substituo Caium: an filio defuncto sine liberis nondum natis ex filia masculis Caius admittatur, vel substitutio suspendatur donec certum sit filiam liberos masculos parere non posse.

SVMME RERVM.

1. Ampliatur hac questio, & distinguitur.
2. Respondetur ad l. fin. commun. præd.

ROMANVS consilio 134. de hac questione in diuersas partes disputat. Primò videtur, eos dumtaxat masculos vocatos qui nati erant tempore mortis filij, arg. l. si cognatis. de reb. dub. l. interuenit, de leg. præst. Secundò morientium actus sus-

pendi non possunt. l. si. ff. comm. præd. suspēderetur autem substitutio si expectanda esset filiorum natiuitas. Tertio hanc sententiam probat l. in substit. de vulg. Quarto qualitas adiecta verbo secundum tempus verbi intelligitur. l. in delictis. §. si extraneus. de noxalib. actionib. l. Titius. de militari testamento. Ergo qualitas illa; si non sint liberi, intelligitur si non sint tempore mortis filij.

Ex aduerso pugnat quòd dubia testatoris voluntas interpretanda sit, habita ratione temporis, quo testamentum conditum est. l. si ita. de auro & argento. At eo tempore quo testator testamentum fecit, non erant masculi ex filia: ergo benigna interpretatione coniciendum est, testatorem de liberis in futurum nascituris censuisse. l. heredibus. ad Trebellianum. Secundò, quoties dubium versatur, fieri debet interpretatio quæ faueat ei qui primò nominatus est. l. qui soluendo. de hered. inst. l. 1. C. de edicto D. Adri. quia quem testator primò nominauit, præ cæteris dilexit. l. Publius. §. 1. de cond. & demon. Ergo filij & filia, qui primò nominati sunt, quandocunque nascantur anteferri debent. Tertio indefinita oratio pro vniuersali ha-

tur nedum quoad res, sed etiam quoad tempus. *l. si ita auro & arg. l. fi. C. qua res pigno.* Quare ea verba indefinita, *si non extent masculi*, interpretanda sunt, si nunquam extēt masculi ex filia superstitē. Quartò hanc sententiam iuare videtur *l. si vir. ff. de cond. & demon. & l. si inter. de patt.* Guido Pap. *quest. 511. & 612. & 267.*

1. Ego † distinguendum puto an illi qui substituuntur post filix masculos extranei sint, vel proximiores, vel æquè dilecti ac ipsi filix masculi. Priorē casu æquitas suadet substitutionem suspendi, & masculi filix quādo cunque nascantur vocati sunt. *l. cum auus. de cond. & demon. & l. Lucius. de heredib.* Posteriorē casu puto masculos excludi, nisi sunt nati tum cū filius testatoris moritur; quia qualitas adiecta verbo secundū tempus verbi intelligitur: deinde paris affectionis causa suadet à communis iuris regulis non discedere. *l. non solum. de ritu nupt. argum. In substitutione. de vulgari.* Quod pertinet ad *l. si cognatis, & l. interuenit*, Romanus in *d. cons. 134.* respondit.
2. Postremò non obstat † *l. fin. comm. pred.* nam certum est quòd actus morientium in

suspensio esse possunt, quemadmodum & actus viuētium, vbi causa adest. Baldus in *l. fi. C. de sentent. pass.* Deinde validitas dispositionis testatoris non potest esse in suspensio. *d. l. fin.* at executio seu effectus dispositionis in pendentē esse potest. *l. heres quādo cunque. ff. de acquir. hereditate. l. si tibi homo. S. cum seruus. de legat. 1. l. si nemo. de testam. tut.*

IAC. FERRERIVS.

DE hac quæst. ego dixi ad *quest. 612. Guid. Pap. Boët. quest. 172. Menochius lib. 4. presumpt. 96. numer. 32. & 35.* vbi deciditur substitutionem esse in suspensio, & interim marrem possidere bona, donec certum sit eam non posse habere masculos: ita iudicatum fuit Arresto Parlam. Tholosa. inter Illustrissimum virum Dominum de la Terrasse Præsidem meritissimum, & Dom. de Bourgaille eius coniugem, & Syndicum pauperum Hospitalis S. Iacobi Tholosa.

Q V A

QVÆST. XXXVII.

An in diuisione inter hæredes perpetuò maior diuidat, minor verò eligat.

SVMME RERVM.

1. *Maiorem diuidere, minorem verò eligere; & cur. numer. 3.*
2. *Quando id locum habeat. & num. 4.*
5. *De diuisione per sortem, & quotuplex sit.*
6. *Ius eligendi antiquitus per licitationem fieri solitum.*

1. **V**LCO traditum est inter cohæredes maiorem diuidere, minorem verò eligere, de qua traditione fusè ad *cap. 1. de paroch. ex cap. Genesis 13.* vbi Abraham natu maior partitur: Lot verò minori datur.
2. optio. Hoc verò locum † obtinet dum fratres supersunt: nam altero eorum vita functo non spectatur quis maior vel minor fuerit. Nec enim ætatis qualitas ad hæredes transmittitur, est enim ætas res omniũ, vt ita loquar, personalissima,

adeò vt nec cedi, nec transmitti possit. *l. peto prædium. de leg. 2. §. si. de vsufr.* Et regulariter vbi consideratur ætas, consideramus successorem, non eum cui succeditur. *l. ea qua. C. de in integr.* Cùm ergo ætas sit personalis, personam non egreditur. *l. in omnibus. de reg. iur.* Nec obstat quòd priuilegia etiam personalia ad liberos transeant. *l. etiam. l. maritum. l. quia tale. soluto matr. l. 1. C. de privileg. dot.* Nam imprimis sunt plures qui negant priuilegium personale ad filios transire parentibus mortuis. Alexander in *d. l. quia tale.* Bald. in *l. pen. §. si puellæ. de ritu nupt.* argum. illius legis. Deinde ratio priuilegij cessat in filiis: nam ideo maiori † diuisio indulgetur, quia prudentior & cautior, & maiorem rerum familiarum notionem habet; minori verò datur optio, quia infirmior. quæ † ratio non habet locum in filiis: accidere enim potest vt filij maioris infirmiores & incautiores sint, & è conuerso filij iunioris, cautiores & prudentiores. Rursus iuniori electio competit, quoties à maiori fit diuisio: prout ait D. Ambros. *Diuisio non grauatur, quia à prudentiore & maiore facta est.* quæ ratio cessat, cùm diuisio

3.

4.

diuisio

diuisio non fit à maiore, eo iam mortuo. Verùm eo casu quo maior non diuidit, dubitatur, cuinam electio competat? puto sorte rem esse dirimendam. argum. l. 2. C. quando & quibus quarta. l. sed cum ambo. de iudic. l. si quæ sunt. fam. eriscunde. l. fin. C. comm. de legatis. §. optionis. de legat. Nec aduersatur quòd sortes apud nos reiiciuntur. can. 1. & sequenti 26. quæst. 2. Nam, vt paucis rem absoluam, D.

- Thom. concludit in secunda 5. secunde, quòd † quædam est fors diuisoria, alia consultoria, alia diuinatoria; planè consultoria & diuinatoria vetantur: diuisoria non item, & ita iudicatum fuit Arresto Tholof. 15. Febr. 1582. Cortial procuratore & curatore, Ioanna de Bonhoma, Matthæo & Petro de Boffats litigantibus. Sed & illud notandum est, 6. quòd † in hoc Parlamento antiquitus ius eligendi per licitationem fiebat: sed hodie id sublatum est, ne introducatur inæqualitas inter cohæredes vel socios, quæ plerumque cueniret, altero calore vel iracundia pluris licitante, altero non valente ob paupertatem tantidem licere. l. ad officium. C. comm. diuid. Accedit quòd licitatio est odiosa. l. 6. ff. familie.

DE hac quæstione quòd maior diuidat, & minor eligat, vide Tiraquellum de iure primogeniorum, quæst. sexagesima, & de diuisione per sortem, & de sortibus, ibidem Tiraquellus quæst. decimasexta, in tractatu primæ opinionis quæ sorti rem committit.

QVÆST. XXXVIII.

Vtrum Ecclesia, aut minor ad diuisionem prouocare possit, & quis eligat.

SVMMÆ RERVM.

1. Prouocare non posse ad diuisionem Ecclesiam, nec etiam minorem.
2. Ecclesia Ecclesiam prouocare ad diuisionem potest.
3. Alienare potest, si alienatio sibi utilis fuerit.
4. Societas an & quando dissolui possit.
5. Quomodo fieri rei dotalis alienatio à lege vetita.
6. Minor quando prouocare possit ad diuisionem.
7. De Longobardorum iure quid.
8. Diuisio herorum communium inter

inter Ecclesiam & priuatum què fieri debeat.

1. **E**CCLBSIA † prouocare ad diuisionem non potest, sicut nec minor. *l. si pupillorum. ff. de rebus eorum. l. inter omnes. C. de pred. mino.* Bart. *in l. inter pupillos. de autho. tuto. Rom. cons. 106.* Baldus *in l. 1. ff. de rebus eorum. Alex. consil. 7. vol. 5.*
2. Sandè † Ecclesia Ecclesiam ad diuisionem prouocare potest, modò solennia interueniant, & ea diuisio Ecclesie utilis sit: vt si Ecclesia socium habeat beneficij, aut Ecclesie perniciosum, qui possessiones communes perdat, alioquin quod in gratiam Ecclesie constitutum est, in perniciem eius verteretur. *l. quod fauore. de legibus.* Deinde † Ecclesia alienare potest, si ei alienatio utilis est. *l. iubemus. C. de sacrosanct. Ecclesiis.* Præterea † vbi conuentione societas prohibetur dissolui, nihilominus ante tempus poterit dissolui si socius iniuriosus sit, vt eum pati non expediat. *l. si conuenierit. ff. pro socio. l. fin. C. de agric. & mancip.* Rursus † rei dotalis alienatio à lege vetita fieri potest si vxori utilis sit. *l. fin. ff. de iure dotium.* Denique † minor prouocare potest ad diuisio-

nè, si ei diuisio sit utilis. arg. *l. inter pupillos. de admin. tut.* Ioã. Fab. *in d. l. inter omnes. C. de pred.* Lucas de Penna *ad l. 2. C. quando & quibus quarta.* Porro † Longobardorum iure 7. minores, Ecclesie & ceteri qui alienare vetantur, prouocare possunt ad diuisionem. *in tit. de prohibita alien. minorum. lege 3.*

Quo † autem pacto fieri 8. debeat diuisio bonorum quæ communia sunt inter Ecclesiam & priuatum, disputat Bald. *ad l. iubemus. C. de sacros. & tandem concludit diuisionem fieri debere à iudice: quòd si partes non conueniãt in eligendo, committendum id iudicio sortis. l. sed cum ambo. de iud. l. 2. C. quomodo & quibus quarta.* Ego generaliter existimo Ecclesie electionem competere: nam si prouocat, electio pertinet ad prouocatum. argum. *l. in tribus. de iud.* Idque passim consuetudine receptum esse in hoc regno testatur Ioan. Faber *in §. quadam. de actio.* Si verò Ecclesia prouocat, electio ei quoque concedenda est: nam cum ei non liceat prouocare, nisi Ecclesie utilitas vrgeat, prouocando iusta ratione facultas ei concessa non debet electionis beneficium adimere. *l. quod fauore.*

favore. de leg. deinde in cap. 1. de parochiis. Juniori in gratiam Ecclesiæ electio cōpetit: nam Ecclesia minori potitur beneficio. l. orphanotrophos. C. de Episc. c. ex literis. c. auditis. de integ. restit. gloss. in 1. resp. C. quibus ex caus. maio. Denique in diuisione electionem habere quibusdam pro beneficio concessum est. l. vnica. C. de his qui se def. l. 1. §. sed si euenerit. ff. si quid in fraudem patron. l. non amplius. de leg. 1. Ecclesiæ verò & dotis semper & vbiq; causa præcipua est. c. 1. §. donare. qualiter feud. pot. olim aliena.

QVÆST. XXXIX.

An Sacerdos censeatur habilis si patris dotalibus primogenitus vocatus sit.

SVMME RERVM.

1. *In patrimonialibus sacerdotibus iisdem potiri privilegiis, quibus & ceteri.*
2. *Clericos comprehendendi sub conuentione generali.*
3. *Sacerdotes successionum esse capaces.*
4. *Clerici & Deo scruiantes de republ. optimè meriti.*

5. *Religionis fauor.*

6. *Barbatius falsi arguitur.*

7. *Sacerdotes filios excludunt masculos.*

VNT qui putant Sacerdotè excludi. Primò statuto, quo statutibus masculis filia excluduntur. Filius masculus si ad sacros ordines promoueatur non excludit filias. Barbat. in cap. quod Clericis. de foro compet. multo magis in hac specie, quia non simpliciter filius admittitur, sed cum adiectione habilitatis: valet autem argumentum de statuto ad pactum. glossa in rubrica de decretis decurio. Secundò cum pacto, vel statuto, vel testamento filij vocantur ad conseruationem agnationis, disponentes videntur prospexisse, quod habere non potest locum in Clericis qui nec liberos legitimos habere, nec familiam conseruare possunt. Tertio Clerici nedum in fundis succedere non possunt, sed dum efficiuntur Clerici feudum amittunt. cap. 1. §. qui Clericus. si de feudo fuerit contentio. Præterea nisi per hanc clausulam Sacerdotes excluderentur, ea clausula esset inutilis: cum non possit ad aliud referri.

1. Contrarium † tamen verius est, quòd in patrimonialibus Sacerdotes iisdem potiuntur priuilegiis, quibus & cæteri. *cap. constitutus. de in integr. cap. verum. de for. compet.* Secùdò quemadmodum priuilegium indultum in genere laicis complectitur Clericos,
2. *cap. dilecti. de foro compet.* ita † & conuentio generalis Clericos etiam comprehendere
3. debet. Tertio † Sacerdotes capaces sunt successio- num siue ex testamento, siue ab intestato, siue ex contractu, etiam in feudis. Ioannes Faber *de legitima patrono. tutela. in principio.* maximè in hoc Regno, in quo feuda redacta sùt ad instar patrimoniorum: ergo debent habiles iudicari. Quartò in omni dispositione, qui optimè de republica meruerunt, non minus comprehenduntur quàm qui minus meriti sunt. *leg. cum pater. §. à rogato. de leg. 2.* Cæterum † Clerici, & Deo seruientes optimè meruerunt de republica. *l. ius publicum. de iustitia & iure.* Et in Euangelio, Maria optimam partem elegit: ergo ea dispositione continentur, qua masculi vocantur. Accedit
5. quòd † religioni fauendum sit. *l. sunt persona. de religio.* Hanc sententiam sequitur

Ferro *in consuet. Burd. tit. de testament. §. 22.* Nec obstat primò quod de statuto dictum est: ea enim Barbatij † opinio 6. falsa est, quinimò omnium calculo receptum est, Sacerdotes † masculos filios excludere. Lapis *allegat. 110.* Panormit. *in dicto cap. quod Clericis. & in cap. constitutus.* Bald. *in l. 1. C. de summa Trinit.* Felinus *in cap. Ecclesia S. Mariae. de constitutio.* Idem in statuto quo mater excluditur extantibus agnatis. Benedict. *fusè ad cap. Raynutius, in verbo, & uxorem.* Atque ita iudicatum fuit Arresto Parlamenti Tholos. 15. Februarij anno Dom. 1567. Dom. de Birone & de Montagut litigantibus. Vide Chassan. *tit. de feud. §. 5. in verbo, excepté les Religieux.* Tiraquell. *de iure primog. quest. 44. & du retraict lignagier. §. 1. gloss. 8. num. 41.*

IAC. FERRERIVS.

HÆc opinio vera est. Videt Pithou *in consuetud. Trecent. artic. 14. in verbo, le fils ayné.* Fernadus *ad cap. vnicum. de filiis natis ex matrimonio. cap. 10. num. 13. fol. 493. & 494.* vbi fusè docet quis dicatur habilis, & quis inhabilis. Mutus tamen & surdus non est habi-

lis : nam in feudo non succedit. Ioan. Andr. *ad Speculatorem de feudis*. §. 2. num. 45. De furioso, & mente capto, Molin. *in consuetudin. Paris.* §. 81. gl. 1. num. 25. 26. & seq. Charund. *in consuet. Parisien. artic.* 336. 327. fol. 212. verso.

QVÆST. XL.

Vtrum minori inuito detur ex causa curator.

SVMME RERVM.

1. Curatorem haut inuito dari.
2. Maiorem 14. annorum perfectæ ætatis esse ex consuetudine.
3. Reges Gallie puberes non accipere curatores.
4. Minori curatorem dari ex causa.
5. Puberi statim egresso ex pubertate curatorem dare permissum.

1. **V**IDETVR dicendum, quod † curator inuito non detur. §. *item inuiti. de curatoribus*. Deinde † ex generali consuetudine maior 14. annorum habetur perfectæ ætatis. Faber *in l. 1. C. vt causa post pub.* Tertio † Reges Gallorum puberes non acci-

DVRANTI

piunt curatores.

Puto tamē † ex causa licere 4. iudici minori, quamvis non sit prodigus, vel furiosus, curatorem dare. argum. *l. siue generalem. de iure dot.* puta si amplum sit patrimonium, & minoris facultates in pecuniis vel mobilibus constant, ita vt faciliè dissipari possint: vel si minor non aded sit prudens & idoneus, vt sua negotia tueri possit, vel patrimonium, vel pecunias profundere. Primò per rationem *l. 1. de minor.* vtilius est enim in tempore occurrere quàm postea remedium quaerere. *l. fin. C. in quibus causis.* Deinde inter titulos Vlpiani *sub tit. de curatoribus* videtur prætori † permissum 5. curatorem dare puberi, statim egresso ex pubertate. hæc opinio iuuatur ex *l. 2. §. quaeritur. de cur. bon. dando. l. 3. §. si pupillus. de tutelâ. l. ita tamen. §. si tutor. de administrat. tuto. l. admone. C. qui petant tutores.* ita iudicatum fuit die 8. Ianuarij 1571. Vassiere & Folerandro Serres litigantibus in publico auditorio.

QVÆ

QVÆST. XLI.

Vtrum lex hac edictali, C. de secundis nuptiis, habeat locum in substitutione, id est, an liceat vni ex coniugibus plus relinquere iure substitutionis secundo coniugi, quam vni ex liberis primi matrimonij.

S Y M M Æ R E R V M.

1. *Distinguendum esse, vtrum extent liberi dum conditio substitutionis existat, siue non.*
2. *An liberi cum, vel sine prole discesserint.*
3. *Capacitatem substituti tempore substitutionis inspicere.*

I. **I**N hac quaestione † distinguendum est, aut superstites sunt liberi, aut vita functi dum substitutionis conditio existit: planè superstitibus liberis substitutio facta in gratiam vitrici, vel noueræ, quæ plus consequitur quam vnus ex liberis prioris matrimonij, inefficax est, & ideo reuocatur. *l. hac edictali.* Nam persona capientis sub-

stituti, non intermedia debet considerari. *l. cum dotem. ad l. Falcidiam. l. Sulpitius. de donat. inter.* Si verò non extent liberi eo tempore quo conditio substitutionis extat; rursus † 2. distinguendum est, aut enim liberi sine liberis decesserunt, & tunc nulla est dubitatio, aut contrà liberi reliquerunt liberos, & tunc non valet substitutio. Bald. *ad Auth. ex testamento. C. de secundis.* Accedit † 3. quòd capacitatem substituti inspicimus tempore substitutionis. *l. si is qui. de vulg.* Nam regula Catoniana non pertinet ad fideicommissa, vel legata, vel hereditates conditionales. *l. placet. de regul. Cato.*

QVÆST. XLII.

Vtrum operarij Ecclesiarum, vel matricularij siue editui, ratione sacre pecunie reddere cogantur coram Episcopo, vel alio iudice Ecclesiastico, & de matricularijs.

S V M M Æ R E R V M.

1. *Matricularij, operarij, æditui, hierophylaces, qui.*
2. *Cui ratio reddenda sacre pecunie: cui sacra fabrica, num. 7.*
3. *De istorum munere. & numer. 15.*
4. *An inter Ecclesiasticos sint connumerandi. & n. 6.*
5. *Pontificibus quarta pars fabrica olim concessa.*
8. *Cognitionem instaurationis Ecclesiarum ad iudicem laicum spectare,*
9. *Quid si lis oriatur de rationis pecunie impense in vsus sacros, cuius sit cognitio? & quid ubi de ratiociniis sacre fabrica, num. 11.*
10. *Quid circa electionem, vel iuramentum matriculariorum factum à laicis.*
12. *Respondetur ad §. æconomos. Non. de sanctis Episc.*
13. *O Economis à matriculariis differunt.*
16. *Matricularius unde dictus...*

V I pecunias instaurationi Ecclesiarum, vel cultui diuino dicant, curant, & asservant,
 1. Matricularij † dicuntur, quorum meminit Ann. Mon. lib.

4. de gest. Franc. cap. 33. Dicuntur & operarij. Doctores in Clem. de iudic. Rebuff. in tract. nom. quest. 6. versic. decimò non venit operaria. Vocantur etiam æditui. D. Hier. ad Fabiolam de veste Sacerd. l. cum pater. §. donationis. de leg. 2. Hierophylaces. l. annua. §. Attia. de annuis. An verò † rationem sacre pecunie coram Episcopo reddere debeant, videtur quòd sic. Primò cum de pecunia, & re sacra agitur, ad eundem est iudex Ecclesiasticus. c. decernimus. de iud. c. contingit. de arbit. Secundò Clericos qui se administrationi vel curationi rei profane immiscerent coram seculari iudice conueniri certum est: idem de laico qui se curationi rei sacre immiscerit. Terriò ex §. æconomos. de Episc. in Nou. Quartò ex Clementina quid contingat. de Relig. dom. in §. ubi autem. Quintò † horum munus versatur vel circa custodiam sacrarum ædium, earumque rerum quæ intra Ecclesiam seruantur, vel circa curam fabricæ aut pecunie infundendæ in vsus sacros: si circa custodiam ædium sacrarum, in locum ostiariorum successerunt, qui æditui & ianitores vocabantur. Alcuinus lib. de diui. offic. c. Cleros 21. dist. c. perlectis 26. dist. Ostiarij verò

rò seu æditui ordinabantur. *c. ostiarius 23. dist.* Speculator
 4. *de divin. offic. lib. 2. cap. 4.* ergo †
 matricularij non merè sunt
 profani, sed inter Ecclesiasti-
 cos numerantur: si verò circa
 curam pecuniæ infumendæ
 in vsus sacros, sine dubio co-
 gnitiò ad iudicem Ecclesiasti-
 cùm pertinere debet, ex ordi-
 nin. Fran. ann. 1539. *art. 4.* si ve-
 rò curam fabricæ habent, cer-
 tum est quòd ab initio nascē-
 tīs Ecclesiæ Antistites præ-
 fuerunt, & fabricæ & opum
 sacrarum curationi. Socrates
lib. 7. cap. 26. Sozomenus *lib. 8. 1*
cap. 12. can. decernimus 10. quest.
1. can. unio. 10. quest. 3. can. filiis
 5. *16. quest. 7.* quinimò † Pontifi-
 cibus quarta pars pro fabrica
 erat concessa. *can. de redditibus.*
c. quatuor 12. quest. 2. quibus
 consequens est, Pontifices, id
 est, Episcopos ius exigere à
 profanis fabricæ Ecclesiasti-
 cæ rationis, quod nominatim
 Conc. Trid. sancitū est *sess. 22.*
c. 9. Ex aduerso pugnat quòd
 actus per quem administra-
 tionis ratio exigitur, sit in per-
 sonā: vbi verò agitur in per-
 sonam laici, coram iudice Ec-
 clesiastico conueniri nō pos-
 6. sunt. Accedit quòd † matricu-
 larij laici sunt, & à laicis eli-
 guntur: secundò † de ratioci-
 niis sacræ fabricæ profani iu-

dices notionem habent edi-
 cto Regis Henrici mens. Iu-
 niò 1559. Tertio † cognitio 8.
 instaurationis Ecclesiarum ad
 iudicem laicum pertinet. 4.
Reg. c. 12. & 2. Paralip. c. 14. l. si in
aliquam. de offic. presid. can. boni
Principis. dist. 96. ordinatio Ca-
 roli V I. apud Aufreerium *tit.*
de reparationibus Ecclesiarum.
 Accedit quòd si ratio præ-
 standi sit coram iudice Ecclē-
 siastico, lites essent immorta-
 les ob varias appellationes &
 earum diurnitatem.

Ego in hac quæstione cen-
 sco iudicem Ecclesiasticum
 cognoscere posse, si † lis ver- 9.
 tatur de ratiociniis pecuniæ
 impensæ in vsus sacros, atque
 ita iudicatum fuit Arresto
 Thol. die 1. Augusti 1581. in
 audientia, Syndico loci de Sa-
 ramonte agente pro matricu-
 lariis. Tabulæ purgatorij pro-
 uocatur ab abusu ab Officiali
 Auxitanensi, & Syndicis Pres-
 byterorum & Religiosorum
 dicti loci de Saramontē liti-
 gantibus.

Quoties † verò agitur de 10.
 electione, vel iuramento ma-
 triculariorum facta à laicis,
 non licet iudici Ecclesiastico
 de ea re cognoscere; extatque
 Arrestum de ea re apud Pa-
 ponem *tit. de appell. de abus.*
 Cæterum vbi † de ratiociniis 11.
 sacræ

facræ fabricæ agitur, etſi Epifcopus in cauſa viſitationis iu-
bere poſſit exhiberi ſibi ratio-
num calculos. Non poteſt ta-
men cogere matricularios co-
ram eo rationem facræ fabri-
cæ reddere, quod ſæpè iudicâ-
tum eſt. Chopin *de ſacra polit.*
lib. 2. cap. 2. Baquet *du droit*
de baſtardife, prima parte. cap. 7.
apud Papo. *ſub tit. du droit de*
viſitation. Nec obſtat quòd
agitur de fabrica Eccleſiæ,
quia non agitur de re vel pe-
cunia ſacra: pecunia enim quæ
ad inſtaurationem Eccleſiæ
donatur, ſacra non eſt, & ideo
laici qui fabricæ pecunias col-
ligunt, & adminiſtrant, non ſe
immifcent ſacræ, ſed profanæ
rei adminiſtrationi. Cæterùm

12. non obſtat † § *œconomos. de*
ſanctiſſim. Epifc. in Nouell. Nam

13. † *œconomi à matriculariis*
multum diſtant: matricularij
enim merè laici ſunt, œcono-
mi verò ex Clero. *can. 26. Syn-*
nod. Carthag. c. quia in qui-
busdam. diſt. 89. c. quoniam 16.
queſt. 7. adèd vt laici œconomi
fieri nō poſſint. *Synod. Hiſpa-*
len. cap. 9. can. in nona 16. queſt.

14. 7. Sed † & illud notandum
eſt, quòd quamuis matricula-
rij rationem reddere debeant
adminiſtrationis quam fece-
runt pecuniæ impenſæ pro
fabrica Eccleſiæ coram iudi-

ce laico: rectores tamen &
curiones intereſſe poſſūt huic
redditioni. Porrò de matrice-
lariis vide Cuiacium *ad Noni*
13. & ad Pauli ſententias. tit. de
vigeſima. Gregorium Turon.
lib. 7. cap. 29. Iulianum Patri-
tium *conſtitut. 23.* Matricula-
riorum † munus antiquiùs 15.
erat, vt conſtat ex formula
Marculphi Monachi, expoſi-
tos infantès recipere, quos ſo-
lebant exponere ante portas
Eccleſiæ. *Nos matricularij S.*
Martini Turon. (inquit author
ille, loquens de matriculariis
Eccleſiæ S. Martini Turonenſi.)
dixi manè ad oſtia ipſius Eccleſiæ
obſeruanda cum veniſſemus, ibi
infantum ſanguinolentum in-
uenimus, & per triduum an quiſ-
quam ſuum eſſe diceret perquiſi-
uimus, & nullo inuento, Caio nu-
triciendum dedimus: vt eum in ſuo
ſeruitio iuxta legis ordinem reti-
neat, pro quo pretium accepimus
ſolidorum decem. Eorum etiam
munus erat diſtribuere pau-
peribus eleemoſynas quæ in
Eccleſia factæ erant, & in-
de nominationem habue-
runt. Nana † matricularius 16.
dicitur, qui matriculam pau-
perum tenet, vt conſtat ex
antiqua gloſſa Iſidori: & quia
ſæpè fiebant donationes pro
fabrica Eccleſiarum, matricu-
lariis adminiſtratio commiſſa
eſt

est earum pecuniarum, quod solum hodie restat matriculariis nostris cum distributione pecuniarum in sacros vsus destinatarum.

QVÆST. XLIII.

Vtrum matricularij laici possint possessionem, & præscriptionem immemoriam allegare percipiendi partem decimarum in parochia vna cum rectore, ad impendendum pro fabrica Ecclesie: an verò accipere debeant pecuniam per manus Rectoris, que necessaria est ad reparationem Ecclesie.

SVMMA RERVM.

1. *Non esse admittendam istiusmodi consuetudinem memoriam. limita, vt n. 2.*

1. **I**DETVR dicendum, eiusmodi † memoriam possessionem non admitti contra Curiam & Rectorem Ecclesie, quia matricularij sunt laici: atqui laici sunt incapaces percipiendi decimas, quia ad Cu-

riones & Rectores pertinent. Secundò certa portio, vt diximus in præcedenti quæstione, fructuum assignabatur pro fabrica Ecclesie distribuenda per Prælatos, ita vt matricularij portionem necessariam ad hanc constructionem & reparationem Ecclesie recipere debeant per manus Prælatorum & Rectorum; & ita quotidie iudicatur in hoc Parlamento, & eiusmodi præscriptio, & consuetudo immemorialis corruptela est, & ideo non est sequenda: si † tamen ² compositio facta esset inter Rectorem & matricularios, & ea compositio vel transactio confirmata esset per Summum Pontificem, aliud existimarem. *cap. veniens. de transactionibus.* Extra hunc casum non puto matricularios partem decimarum percipere posse, & partiri decimas cum Rectore. Nec obstat quod de œconomis supra dictum est, quia œconomi, ianitores, & aditui erant Ecclesiastici, & ordinabantur, vt supra dixi in præcedenti quæstione, vt docet Philo *de vita Moysi.* vbi eiusmodi Ecclesiasticos vocat minores Sacerdotes. D. Hieronymus *ad Fabiolam; aditui, inquit, siue ianitores decimas percipiunt tanto minores Sacerdotibus,*

bus, quanto sunt maiores populis.
& ita iudicatur in hoc Parlamento.

QVÆST. XLIV.

Præteritione posthumi rupto testamento, an mortuo posthumo viuo patre, testamentum conualescat.

SVMMÆ RERV M.

1. *Conualescere, testamentum postumo mortuo, patre superstite. & num. 4.*
2. *Decius refellitur.*
3. *Declarata l. qui uxorem. de iniusto rupt.*

1. ERTVM † est tale testamentum conualescere. *l. posthumus. de iniusto rupto. l. posthumo. C. de honor. possessio. contra tabulas.* Iulius Clarus §. *Testamentum. quæst. 45.* vide Decium *in dicta leg. posthumo.* Vbi dicit, ideo conualescere testamentum mortuo filio patre superstite, tum quòd testamentum initio efficax est, tum etiam quòd causa efficiens, id est, testator, qui potest facere testamentum, superest; qui si non facit, videtur confirmare

primum testamentum. Quare, eodem Decio auctore, si testator in eo statu esset, ut non posset testari, non conualesceret testamentum. *l. qui uxorem. ff. de iniusto rupt.* quam singularem notat rem *sing.* 109. Eòque † argumento existimat Decius *ibidem*, quòd si testator post natiuitatem posthumi furiosus factus sit, non conualescere testamentum: quæ sententia reiicienda est, eamque respuit Fulgosius *in l. 2. C. de posthumis.* Eam etiam improbavit Senatus Tholos. in causa de Gerard de la Chappelle, & Syndico hospitalis Tholosani litigantibus, litis enarratore Dom. Catello 22. Maij 1585. Eo enim Arresto Senatus approbavit testamentum Petri de la Chappelle ruptum natiuitate posthumæ, quæ viuo parente furioso obierat: neque obstat † *d.l. 3. qui uxorem*; nec enim ibi ideo non reconualescit testamentum quòd captus ab hostibus testari nequeat: verum, ut ibi Accursius notat, quia ex *l. Cornelia*, confirmantur testamenta eorum qui capti ab hostibus ibi decedunt, quia mortui censentur eadem ipsa hora captiuitatis: itaque posthumus natus post captiuitatem censetur natus post mortem patris;

tris; quare & si postea dece-
dat, eum decessisse præsumi-
tur post mortem patris, ita vt
non conualescat testamen-
tum. *l. 2. & l. 3. C. de posthum.*
4. Itaque † vt assequamur ratio-
nem, cur testamentum conua-
lescat mortuo posthumo
vivo patre, non item si moria-
tur post mortem: consideran-
dum est, quod posthumo mor-
iente post patrem, venientes
ab intestato succedunt; idcô-
que si testamentum conua-
lesceret, iniuria afficerentur
proximiores ab intestato,
quod ab æquitate est alienum.
quæ ratio cessat quando pater
superstes est.

QVÆST. XLV.

*De saluagardia, an eam clien-
tes aduersus dominos po-
stulare possint.*

SVMME RERVM.

1. *Duplex securitatis genus. & num. 2.*
3. *Subdiuiditur. & num. 4.*
3. *An patronus clienti tuitio-
nem necessario debeat, &
ad eius præstationem cogi
possit.*

TVITIONVM ius qui-
dam niti putant *l. 1. §.*
quies. de offic. præf. vbi.
l. illicitas. §. ne potentiores. de of-
fic. præsid. l. iubemus. C. de præpos.
sacr. cub. l. 3. §. in super. de can. lar-
git. Verû hæc leges de generali
illa tuitione loquuntur, quam
omnibus læsis iudices præsta-
re debent. Alij, vt Cuiacius,
hoc ius putant ex *l. capitalium.*
§. ad statuas. de pœnis. Cuiac. *ob-*
seru. 12. cap. 29. & l. Senatuf-
consulto. de iniur. l. vnic. C. de his
qui ad statuas. At nos non agi-
mus de ea tuitione quam sta-
tuæ vel imagines Principum
prælatæ præbebant, verum de
ea quæ Rex vel magistratus
decernunt. Ego † duplicem
1. rationem considero, altera est
quæ ratione rerum vel bono-
rum præstat, de qua *in l. 1. &*
2. C. vt nemo priuatus. l. si pater,
in fi. C. qui bonis. cuius mentio-
nem facit Cassiodorus *lib. 2.*
epist. 29. vbi verba hæc, *salua ci-*
uilitate, ita sunt explicanda, id
est, ne contra quod iustum &
ciuile est, fiat, quare in rescri-
ptis tuitionis Regiæ hæc clau-
sula adiici solet, *en ses iustes*
possessions, & à la conseruation
de son droit tant seulement. in
eâque tuitione debent appen-
di domibus seu prædiis vela.
d. l. 1. C. vt nemo. seu cortinæ
Regiæ, vt D. Ambros. loqui-
tur

- tur *lib. 5. epist.* Nos vocamus *Pannonceaux Royaux.* vide *Rebuff. de mater. poss. artic. 2. gl. 3.*
2. Altera † verò tuitio est, quæ à persona personæ præstatur, de qua *in l. decernimus. C. de his que ad Eccles. confug.* vbi Cynus & Faber § *sed neque. Nou. 17. de mandatis Principum;* & ego dixi ex Nouell. Securitas publica vocatur, de qua Symmach. *lib. 10. ep. 36.* Cassiodo. *lib. 8. epist. 27. & lib. 4. epist. 27.* cuius formula apud eundem *lib. 7. epist. 39.* extat, & apud Appianum *lib. 2. bell. civil.*
3. Formula † tuitionis, qua Iulius Cæsar tutelæ Pop. Rom. se commisit. Generalem saluagardiam solis Principibus cōcedit Ioan. de Platea *in l. si. C. de erog. militaris annō.* vbi Regis Galliæ meminit. vide editum de Cremin. Gubernator Delphinalis olim concedebat, vt constat ex Guidone Pap. *q. 51.* quod postea mutatum fuit. Chassan. *in consuet. Burgund. tit. des Iustices. §. 4.* Ioan. Ferald. *in tract. de priuilegiis Regum Francie. priuile. 16.*
4. Specialem † tuitionem seu securitatem præses & quilibet magistratus cōcedere potest. *d. §. sed neque, Nou. 17.* Symmachus *in loco sup. citato,* & *in stilo Parlam. tit. de Asscuramentis.*
5. Caterùm † an patronus

clienti tuitionem præstare cogendus sit, Gallus *quæst. 93.* indecisum reliquit. Ego post Bened. *in verbo, & uxorem,* distinguo, vt saluagardia quæ ad res & patrimonium pertinet, subditus seu cliens aduersus dominum postulare non possit, alioquin fraudari posset dominus iurisdictione sua, cum præsertim clienti succurratur appellationis remedio, si à domino contra ius iudicatum fuerit, & de ea tuitione & securitate interpretor Arrestum pro Comite Tonitr. cuius meminit Lucius *lib. 11. placitorum, tit. quod cuiusque vniuers.* At securitatem vel tuitionem specialem, quæ personæ præbetur, dominus homini suo de ipsum nō offendendo præstare cogi potest. stilus Parlam. *sub tit. de asscuramentis.* Bened. *in verbo, & uxorem.* Capell. Tholo. *q. 489.* Chop. *de dom. lib. 2. tit. 8.*

QVÆST. XLVI.

An pactum redimendi annuos redditus fundiarios toties quoties triginta annis præscribatur: an verò perpetuum sit.

SVM MÆ RERVM.

1. Perpetuam esse exceptionem redimendi.

INGENS fuit contē-
tio an pactum de re-
trouendendo toties
quoties & in perpetuum præ-
scribatur longissimo tempo-
re, ad eò † vt Senatui Burgun-
diæ visum fuerit hanc redi-
mēdi facultatem nō præscribi
triginta annis, authore Chass.
in consuet. Burg. tit. des rentes.
§. 1. tandem recepta fuit An-
geli opinio *consil. 55.* quam
Faber amplectitur *in l. cum no-
tissimi. C. de prescript. 30.* sequi-
tur Ias. & Dec. ad *l. petens. C. de pact.*
Tiraquell. *de retract. conuent.*
Didac. *var. 1. cap. 9.* Sane in re-
ditibus pecunia constitutis, quos
volatiles vocamus, eiusmodi
facultas redimendi nunquam
præscribitur. Cæterum fundarij
reditus redimi non possunt, nisi
pactum interuenerit, vt liceat
redimere certo pretio. Neque
enim hoc pactum contra sub-
stantialia & naturalia intrin-
seca dici potest, vt in specie *l. cū manu sata. §. fin. de cōtr. empt. l. ubi ita donatur. C. de don.* verū
potius contra naturalia ex-
trinseca; quare contractus ef-

ficax est, nec in aliam speciem
contractus transit. quod pro-
batur ex notatis *in l. pacta con-
uenta. de contrahenda emptione.*
Itaque si in contractu, quo
fundarius reditus constitui-
tur, pactum adiiciatur, quo li-
ceat toties quoties reditum il-
lum redimere & extinguere
velit emphyteuta, discepta-
tum fuit in hoc Senatu an fa-
cultas illa redimendi tempo-
re præscribatur. Tandem pla-
cuit omnibus classibus, *Ingé au
Parlement de Tholose toutes les
Chambres assemblees,* pacto nul-
lo tempore præscribi posse:
primò, quia in hac specie ius
redimendi coniunctum est
cum iure exceptionis. Cū
enim actor solutionem redi-
tus persequitur, venditor ex-
cipit quoad futuras præstatio-
nes: at quoties ius offerendi
est coniunctum cum exce-
ptione, vel, vt Bartolus loqui-
tur, sequela est exceptionis,
nullo tempore præscribitur.
Bartolus *ad l. pignori. de usurp.*
Negufanus *de pigno. 5. parte,*
membro 3. Franciscus Balbus
*de prescript. quarta parte, qua-
stio. 2.* Igneus *ad leg. in co-
gnitione. ff. ad Syllanianum.* Ex-
ceptio enim nulla temporis
præscriptione tollitur. *l. purè.
§. fin. de doli exceptione.* Verū
huic argumento occurri pos-

fer: nã mera exceptio pröculdubio perpetua est, nec enim proponi potest, nisi excipiẽdo. At cum exceptio proponi potest agendo, præscribi potest vt actio. Bart. in l. 2. de except. argum. l. quicumque. de compensat. Bart. in l. si pactum. C. de de cõpensatio. cessat enim tum ratio d. l. purè. §. fin. de except. quia in potestate excipientis erat agerẽ. Veruntamen ea ratio prima vera est ad inferendum, perpetuã esse exceptionem ad redimendum. Secundò huius sententiæ ratio pendet ex eo quòd actio ad perfequendum redditus, est perpetua: nam directum dominium non præscribitur. l. comperit. C. de præscript. 30. Quare cum actio sit perpetua, multo magis exceptio pacti. Nam quæ sunt annalia ad agendum, sunt ad excipiendum perpetua. l. licet, ubi gl. C. de exceptionibus. Hanc sententiam iuuat quòd in qualibet præstatione interrumpitur præscriptio; censetur enim facta ex titulo præcedenti, & ad illum titulum refertur gl. in l. 2. C. de acquir. possess. Bart. in leg. cum solus. de usurpat. titulus verò continet qualitatem illam redimendi, quæ in qualibet præstatione repetita censetur tacitè. Cum ergo præscriptio interrumpatur,

facultas salua manet. Didacus hoc probat lib. 1. var. cap. 9. Signoroll. consil. 139. Tiraq. de retract. §. 1. gloss. 2. num. 31. Decius in dict. leg. petens, & consil. 164.

IAC. FERRERIVS.

CONtrarium tamen postea iudicatum fuit in Parlamento Tholosano in secunda & prima Classe Inquestarum, nempe facultatem illam præscribi spatio triginta annorum, ita vt emphyteuta, cui territorium erat concessum sub annuo & fundiatio redditu, cum facultate extinguendi redditum, & redimendi, non admittatur post triginta annos. Primum Arrestum est anni 1599. & 28. Augusti, Relatore Domino de Garaud in fauorem Magistri Dom. Manaud du Ferrier, Senatoris in dicto Parlam. contra Andr. Croset de Baus. Aliud Arrestum fuit latũ in prima Classe relatore Domin. Sainctorec. inter Durãd & Iacobum Iesse, & quod totum corpus Senatus pro lege statuerat, vna & altera Classis improbauit. Vide quàm varia quàm incerta sint hominum iudicia. Prior opinio vera est.

QVÆST. XLVII.

Vtrum muneris alicuius electores unum eligendo ex iusta aliqua causa, alteri stipendiorum partem assignare possint.

SVMME RERVVM.

1. *Stipendia ex causa posse diuidi.*
2. *Item fructus præbendarum.*
3. *Et augeri præbendarum numerum.*
4. *Episcopatus & cætera beneficia posse diuidi.*
5. *Item officia.*
6. *Explicatur lex commodis. ff. de re iudic.*
7. *Commoda à stipendiis distinguenda.*
8. *De commodis præmiorum.*
9. *Lex stipendia. C. de exec. rei iudic. diluitur.*

1. **R**IMÒ † hoc fieri posse probatur ex *leg. restituendæ. C. de advocat. diuers. iudic. ibi, pari lance in utrumque diuidendam.* Secūdo
2. † ex causa fructus præbendarum diuidi possunt, nec † non præbendarum numerus augeri. *cap. cum Martinus. de con-*

*stitutionibus. Ergo & stipendia, quo lectorum numerus augetur. Tertio est textus in leg. finali. C. de officio magistri militum. quæ in hanc sententiã laudat Alber. in l. si quis. C. de officio præf. præf. Orietis. Quarto l. Scio. de ann. leg. Quinto c. nisi essent viri. de præbend. Iuvat hanc sententiam quod de adiutoribus scriptum est l. i. C. de officio magistri offic. l. 3. C. de diuersis offic. Nouell. de adiutor. quest. l. si. C. de proxim. sacr. scrip. Prætori adiutorem datum fuisse scribit Lilius lib. i. decad. 5. Alexandrum adiutorem datum fuisse Narcisso Hierosolymitano Episcopo ob senectutẽ, memorat Nicepho. lib. 5. cap. 9. Eusebius lib. 6. cap. 9. Amplius non solum stipendia ex causa diuidi possunt, sed & Episcopatus † & cætera beneficia. *can. precipimus 16. quest. 1. cap. sicut venire. de excessib. prælat.* Incolumi Valerio datus est Episcopus Augustinus. *can. nunc autem 7. questio. 1.* quod etiam videtur aduersari Concilio Nicæno *cap. 8.* & Ecclesiæ moribus: cum tamen id fieri posse multis Africanis & transmarinis exemplis probatum esset, assensus est August. *epist. 34. & 110.* & ex Possidon. *in via August.* Eoque argumento † officia posse diuidi scri-*

4.
5.
bit

bit Marcus *quest. 62 §.* Accedit quòd publicæ utilitatis & cõcordiæ causa duos extitisse in Se de Romana eodem tempore Episcopus constat, Liberium scilicet, & Felicẽ. Marcell. *leg. 15.* Theodorus *lib. 2. cap. 17.* Sozomenus *lib. 4. cap. 11. & 15.* Nicepho. *lib. 9. cap. 35. & 37.* vide Bartol. & Bald. *in leg. binos. C. de aduoc. diuers. iud.* Bartol. *in leg. Scio. de annis.* Capiçius *fusè decis. 27.* Ex aduerso pugnat *l. 1. C. de annon. & ibi Bart.* Secundò, *l. binos. C. de aduocat. diuers. iud.* Tertio hanc partem iuuat *l. spem. C. quæ res pigno.* vbi spes eorum præmiorum quæ pro coronis athleticis præstanda sunt, priuata pactione pignori non possunt. Nec obstat † *l. commodis. ff. de re iud.* quæ de præmiis athletarum pro coronis loquitur. argum. *leg. 1. C. de athleticis.* Nam, vt nonnulli putant, distinguenda sunt † commoda à stipendiis; commoda enim ad veteranos & emeritos pertinent: stipendia verò ad eos qui merentur & militant. quod ex Suetonio colligere licet in Nerone: maior verò est fauor militantium quàm veteranorum. hæc etsi vera sint, non pertinent ad *d. leg. commodis.* quæ, vt iam dictum est, de commodis præ-

miorum athleticis propter coronas sacras intelligitur. Ceterum, etsi præmia pignori dari nequeant, in causam tamen iudicati capi possunt. quòd enim de priuata pactione *in d. leg. spem,* statutum est, iurisdictionem non excludit, quasi *lex spem,* de pignore conuentionali, l. verò *commodis,* de iudiciali pignore intelligatur. At verius est *spem* præmiorum nec pignori dari, nec capi posse ex causa iudicati. *d. l. spem.* Ne adempta spe præmij potiundi, quæ iam obligata esset, & ad alium reditura, athleticis virtus & alacritas certandi adimeretur. Commoda † verò præmiorum, cùm iam sit obtenta victoria, in causam iudicati capi possunt. Nec etiam obstat † *l. stipēdia. C. de ex. rei iud.* vbi stipendia in subsidium capi possunt: nam stipendia etsi priuata conuentione pignori dari nequeant, tamen capi possunt in causam iudicati in subsidium. quod rursus intelligendum est de stipendiis iam quæsitis. At verò stipendia nondum promerita verius est, vt nec in subsidium capi possint ob fauorem publicum, ne ad docendum, vel militandum tardiores & remissiores efficiantur, qui sciunt ad alios stipendia per-

uentura::

uentura : nam & de futuris alimentis pacisci non licet. *l. de alimentis. C. de transact.* Præterea præbendæ debent esse pares, nec præbendæ antiquæ maiores esse debent, quàm nouissimæ. *cap. cum omnes. cap. cum Martinus. de const.* Quintò exemplis hæc sententia firmari potest. Scipio Africa. deuicta Carthagine cum incertum esset quis ex duobus primus murum ascendisset, ambos coronis donauit. *Liuius lib. 6. belli Pun.* Plutar. *in vita Scipio.* Apud Æolos pugiles deprehensi de vna eademque palma inter se pacta pecunia societatem iniisse, multâ damnati fuerunt. *Pausan. lib. 6. Cassiodor. lib. 9. variarum. cap. 21.*

QVÆST. XLVIII.

Virum laici Episcoporum officiales constitui possint.

SVMME RERV. M.

1. *Laicum posse esse officialem Episcopi. fallit, num. 9.*
2. *Intellectus dicti Pauli 1. Corinth. 6. & num. 11.*
3. *Laicum iudicare posse clericos in causis ciuilibus ex permisso Episcopi.*

4. *Posse esse Assessorem Episcopi, vel alterius iudicis Ecclesiastici.*
5. *Item tabellionem, actuarium seu scribam iudicij.*
6. *Non posse esse vicarium Episcopi.*
7. *Vicarius & officialis differunt.*
8. *Excommunicandi potestas.*
10. *Officialis potestas.*

IDE TVR † laicos † posse constitui officiales Episcoporum : primò ex D. Paulo 1. ad Corinthios cap. 6. *Secularia iudicia si habueritis, contemptibiles qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad iudicandum :* Græcè, ἑξωτερικῶν, quæ verba † de infidelibus interpretari nequeunt, etsi aliter censuisse videatur Hieronym. cuius interpretationem verba quæ sequuntur ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, euerunt ; his verò verbis videtur Apostolus prohibuisse Presbyteros constitui iudices : hi enim non sunt contemptibiles, imò præ cæteris Presbyteri honorandi : eodémque loco dicuntur Presbyteri iudicare Angelos. Secundò ex D. Clemente *epistola ad Iacobum fratrem*, ex qua canon desumptus est, *te quidem 11. quæst. 1.* Tertiò Sylvanus Episcopus

T Troia

- Troianus laudatur, quòd cõstituisse, ne quis ex Clero causam impofterum iudicaret. Sozom. *lib. 7. cap. 47. & lib. 12. cap. 8.* Nicepho. *lib. 1. cap. 39.* Quartò † laicus ex permisso & delegatione Episcopi in causis ciuilibus Clericos iudicare potest, gloss. *in cap. peruenit, distinct. 95. & in cap. bene quidem, distinct. 96.* Specul. *tit. de legatis. §. nunc ostendendam.* Panormit. Papa *in cap. decernimus. de iud. can.*
4. Clericum. 11 *quæst. 1.* Quintò, † laicus potest esse Assessor Episcopi, vel alterius iudicis Ecclesiastici. Specul. *tit. de assesso. §. officium.* Innocent. Hostiens. & alij *in cap. 2. de iud. Archidiacon. in can. plures 16. quæst. 1.*
5. Item † Tabellio, actuarius, seu scriba iudicis Ecclesiastici. Panorm. Bald. Felin. *in cap. sicut. ne Clerici, vel mon. Bald. in l. 1. de iud. Panormitanus, Felinus in cap. cum dilecti. de fide instrumentorum.*

- Neque aduersatur quòd
6. laicus † vicarius Episcopi, esse non potest. *can. in non. 16. quæst.*
7. 7. vicarius † enim ab officiali longè latè que distat. Guillel. *in Clemen. 1. de offic. vicar. Federic. de Senis consil. 302.* Nam etsi Pontifices vicarij & officialis nomine promiscuè utantur. *cap. finali. de offic. vicarij.*

Andreas *in additio. ad Speculatorem, tit. de officio vicarij.* Barbat. *in Clemen. etsi principalis. de rescriptis. & in Italia idem sit officialis, & vicarius, Syluester in summa in verbo, vicarius.* Apud nos Gallos tamè inualuit consuetudo, Vicarium ab officiali secernere, & officialem esse eum, cui committuntur ea quæ ad iurisdictionem pertinent. Ioannes Monachus *in cap. secundo, de officio vicarij, & cap. secundo, de institutio. lib. 6.* Ægidius Bellamera *quæst. 443.* Rursus non officit quòd officialis excommunicare soleat, & quòd excommunicatio non videatur posse irrogari, nisi ab eo qui clauis habet Ecclesie, & per consequens à Sacerdote, siquidem laicus modò exerceat iurisdictionem Ecclesiasticam, potest excommunicare: nam † excommunicandi potestas iurisdictionis est, non ordinis, & cõpetit omnibus qui habent iurisdictionem ad eam tuendam, & coërcendos eos qui contumaces sunt. D. Thomas 4. *sententiarum distinct. 18. & 3. parte summa quæst. 22.* Felinus *in cap. dilecta. de maior.*

Ex † aduerso dicendum est, eum qui sacris initiatus nõ est, non posse esse officialem.

Nam

Nam etſi communi calculo, receptum ſit Episcopum poſſe delegare ad vnā cauſam, vel plures ſingulariter: nihilominus ad vniuerſitatem cauſarum committere non poteſt. Panormitanus & Felinus in cap. 2. de iud. Multo minus laicus poterit eſſe officialis, quia in eum vniuerſitas cauſarum tranſit, imò ordinarius eſt. c. 2. de offic. ord. lib. 6. gl. in c. 2. de offic. ord. cap. Rom. de appell.

Secundò etſi laicus in cauſa ciuili & particulari delegari poſſit ab Epifcopo, in cauſa tamē criminali, vel ſpirituāli delegari non poteſt. Panorm. in cap. ſignificāſti. de foro competentii. cap. contingit. de arbit. Hoſtienſ. in ſumma de offic. deleg. §. qui poſſit. Cæterum ꝑ officialis nedum de cauſa ciuili cognofcit, ſed & de criminali, & cauſa ſpirituāli.

10. Tertiò faciꝛ ratio cap. in nota 16. quæſtio. 7. Quartò non poſſent iudicari per Episcopum, vt declinarent forū eius; quare ſecularibus prohibet committi negotiā Eccleſiæ Gregor. lib. 7. epiſt. 66. cap. indicatum 89. diſt. Quintò quòd officialis nedum debeat eſſe ſacris initiatus, ſed etiam Presbyter, probat Clemens Epiſt. prima ad Iacobum fratrem Domini in 1. tomo Conciliorum. &

idem lib. 2. conſtitutionum cap. 30. & cap. 47.

Denique quemadmodum Senatores non niſi à Senatoribus iudicari debent, & milites niſi à magiſtris militum, l. magiſteria. C. de iur. omu. & generaliter cuiuſlibet profeſſionis homines à iudicibus ſuis iudicātur. l. ſin. C. de iuriſd. omu. multo magis Sacerdotes à Sacerdotibus iudicari debent. Caſſiodorus 3. var. cap. 37.

Nec obſtat, quòd adductum eſt ex ſentētia ꝑ D. Pauli, quòd in Eccleſia conſtitui debeant contemptibiles ad iudicandum. Primò D. Paulus ibi agit de negotiis ſecularibus, quæ appellat contēptibilia, id eſt, vt Photius interpretaꝑur, quæ ad victum vel vitæ communis vſum pertinent, vel, authore Ambroſio, corporea ſunt, & ad corpus pertinent: deinde ex eodē Ambroſio tum fratres eligebantur ad iudicandum, quia, inquit Ambroſius, adhuc Rector in Eccleſia non erat ordinatus.

Ad hæc ex Chryſoſtom. & Theophylact. dum Paulus ait eos qui contēpti ſunt in Eccleſia conſtituendos eſſe iudices, ſuadet nos ab externis infidelium diſcedere iudiciis. Quod ſi quis obiciat nō eſſe

in Ecclesia sapientem qui de his iudicare possit; occurrit Paulus dicens, *Et si non sit sapiens inter vos, eos potius qui contempti sunt in Ecclesia constituite litium diremptores, quàm infideles.* Quod ad secundum pertinet, D. Clemens de secularibus laicorum & profanorum hominum negotiis agit, ibi, *neque enim iudicem, aut cognitorem secularium negotiorum, &c.*

Neque etiam obstat, quod dictum est de Sylvano Episcopo: solebant siquidē tum Episcopi nedum de Clericorum, sed etiam laicorum omnium causis cognoscere, & iudicare, quod ex August. *epist.* 147. *et serm.* 26. *de verb. Apost.* *et in lib. de oper. monachorum.* *et can. quicumque* 11. *quest.* 1. *cap. novit. de iud.* perspicuū est. quod tamen non fuit perpetuum. Synesius *epist.* 67. non probat eorum iudicium, qui volebant Episcopos causis præsidere: neque pugnat quod nomine Episcopi iudicet officialis, hoc enim non concludit, quia si id verum esset, sequeretur, Episcopum spiritualia posse Episcopo delegare: Caterum et si laici possint esse Assessores Ecclesiasticorum iudicium, non sequitur quod officiales esse possint. *l. quidam de-*

cedens. §. Papin. de admin. tut. Scribæ verò esse possunt, quia non habent iurisdictionem, & ita constitutum est ordinatione Blesensi, *cap. 45.*

QVÆST. XLIX.

De Muneribus, Taleis, Indictis, Superindictis, (des quatre cas.) de quibus muneribus Ecclesie immunes sint.

S Y M M Æ R E R Ū M.

1. *Munera quoduplicia.*
2. *Tributorum genera.*
3. *Munera ob nuptias, vel filiorum natiuitatem præstita; et num. 5.*
4. *Taleas in quatuor casibus exigi in Gallia.*
6. *Præiudicia quibus domini pecuniam exigant.*
7. *Pecunia coniuncta in his casibus præstanda.*
8. *Ecclesia quatenus à muneribus exempta.*
9. *Prædia Ecclesie an à collectis libera? distingue ut numer. 10. verior opinio numer. 11.*
12. *Collecta nunc munus ordinarium in Gallia.*
13. *Vtrum mansi vel dotis Ecclesie*

desse prædia à tributis exemta.

I.
Dicitur
de in lib.
Observa-
tionum.

VNERA † aut sunt ordinaria, aut extraordinaria; Bart. *ad l. hi qui. ff. de iur. immun.* existimat ordinaria esse quæ à lege, vel Principe indicuntur; extraordinaria quæ ab inferioribus Principe, puta à magistratibus, vel maioribus gabellariis. Fateor munera ab alio, quàm à Principe imposita esse extraordinaria. *l. 1. C. de superindicto.* verùm non omnia, quæ à Principe imposita sunt munera, ordinaria sunt, sed ea dumtaxat, quæ certam & perpetuam formam vel præstationem habent. argum. *l. Seio. §. Medico. ff. de annuis leg.* quæ verò à Principe ordinantur, urgente necessitate, vel ex variis occasionibus, sunt extraordinaria. *l. Curiales. C. de Decurio. lib. 10. gloss. in l. 1. C. de agris.* Bart. *in l. 1. C. de mulieribus.* Lucas de Penna *ad l. eam legem. C. de excus. mun. Chassan. tit. des iustices. §. 4.* Festus tributorum † tria scribit fuisse genera, vnum quod in capita, alterum quod ex censu collatum erat, tertium quod extra ordinem imperabatur, quod *Temerarium* vocabatur. Accursus *ad l. placet, §. C. de sacro-*

sanct. inter extraordinaria numerat quoties Princeps tributum imperat pro filio nato, vel vxore ducta. Nam & munera † præstabantur ob nuptias, vel filiorum natiuitatem, quæ Natalitia, & nuptiarum dona vocabantur. *l. inter donum. de verb. sig.* Vtriusque muneris meminit Terentius in Phormione. *Nam herilem filium eius duxisse audio. vxorem, & credo munus hoc corraditur.* & postea: *Porro autem ferietur alio munere, ubi hera pepererit. l. tutor secundum. §. fin. de administrat.* Inde receptum est in Gallia † vt domini taleas in quatuor casibus exigant.

Inprimis † pro filiis maritandis, legimus Reges nostros pro dotibus filiorum tributum 'populo Gallico imperasse. de eo extant Senatusconsulta in Parlamento Purificationis D. Virg. Quod tamen de prima filia ex priore ipsius matrimonio nonnulli interpretantur. Guido Pap. *quest. 57. Saxxon in cons. Turo. tit. des Loyaux aydes. §. 4. Chassan, des iustices. §. 4. Tiraquell. ad l. boues. num. 14.* Masubrius verò *tit. de Taleis. vers. item quatuor.* scribit hoc ius patronis competere nedum pro priore filia, sed & pro cæteris, pro primo tamen matrimo-

3.

4.

Hæc de sumit est ex iure Rom. nō clētēs ex his causis patronos iuuabāt. Dion. Halicarnass. lib. 2.

5.

nio. quem Matthæus de Abli-
ctis sequitur *in constit. Sicilie
Ncapolisque*. cuius initium est,
Quamplurimum. Testatur Gal-
lorum Annales Philippum
Pulchrum pro dote secundæ
filix Isabellæ talem suis va-
fallis imposuisse. Et hoc ve-
rum est, & ita iudicatum pro
Domino Darpazone & de la
Brosse, contra incolas loci de
la Brosse 17. Ianuarij anno
Dom. 1496. Item pro Domi-
no de Ioyeuse, domino S. De-
siderij, S. Didier, 17. Februarij
1511.

Traq. de
Nobil. c.
37.

6. Extant apud nos præiudi-
cia † quibus domini pecu-
niam exigunt, dum filia, vel
filix nascuntur, Arresto Tho-
los. 11. Septembr. 1559. Syn-
dico Dentrayques, & Anto-
nio de Cayres domino dicti
loci. Item pro emendis rediti-
bus & bonis, Agresto 17. Ia-
nuarij 1496. pro domino Dar-
paione. Vide Boërium *decis.*
127. Alberic. *in Dictionario suo,*
in verb. Dominus. Extant in ar-
chiuis Capitolinorum Tho-
los. litteræ Alphonsi Comitis
ultimi Tholosani, mensis Ia-
nuarij anni 1370. quibus pro-
fitetur ciues Tholosanos con-
tulisse pro subsidio Terræ
sanctæ.

Præterea obseruandum est,
in his casibus pecuniã præsta-

ri † quæ coniuncta est: vbi 7.
verò summa expressa non est,
iubentur incolæ mediocrem
pecuniam præstare. c. domino,
10. *quest. 3. c. cum pastoralis. § in-
hibemus, de censib.* Arrest. Se-
nat. Tholos. pro domino de
Mommoranci 7. Martij 1558.

Cæterum quia hæc mune-
ra sunt extraordinaria, Eccle-
sia † de his non tenetur, nisi 8.
rem tributariam, quæ onus il-
lud debet, acquirere. (Faber
ad l. placet. C. de sacros. Hostienf.
*in tit. de immunit. Eccles. §. à qui-
bus.* Bald. *in c. cum venissent. de
eo qui mittitur in possess.* nec e-
nim remittitur conditio etsi
ad Ecclesiam peruenerit. Lut.
de Penn. *in l. fi. C. de exact. tri-
but.*

9. Quæritur an prædia † Ec-
clesiæ libera sint à taleis, siue
collectis? Crebrior opinio est
Ecclesiam immunem esse à
collecta quæ certam & perpe-
tuam præstationem non ha-
bet. Primò per l. placet. C. de sa-
crosanct. l. 2. C. de Episc. vbi im-
munis est Ecclesia ab extraor-
dinariis muneribus. Secundò
per Auth. Item nulla. C. de Episc.
Tertiò per c. non minus, c. ad-
uersus. de immunit. Eccles. Quar-
tò per c. Clericis. de immunit.
Eccles. lib. 6. Greg. Epist. 7. epist.
114. Galliarum Sacerdotes ab
omni tributo immunes ait
Cæsar

Cæsar *lib. 6. de bello Gall.* Esdras *cap. 7. c. quanquam. de censib. lib. 6. Clementina præsent. eod.*

10. Distinguendum † puto, aut collectæ, vel talæ personales sunt, h. e. personis indicuntur, ut in omni ferè Gallia : vel reales, id est, rebus ipsis. Planè ubi talæ personales sunt, Ecclesiæ, Nobiles caterique privilegiati excusantur. Clerici enim quoad eorum personam non subiiciuntur Principi. *argum. l. 1. quemadm. ciuil. mun. ind. ibi, si alterius curiæ. & Esdræ lib. 1. cap. 7* Ubi verò talæ rebus & possessionibus indicuntur, sunt qui distinguunt inter ordinarias, & extraordinarias collectas. *Specul. tit. de cler. coniug. Guid. Pap. quæst. 381.*
11. At verius † est generaliter bona Ecclesiæ immobilia ruralia teneri ad taleas & collectas, siue certæ sint, siue earum præstatio incerta sit. Ratio est, quia à muneribus, quæ possessionibus & patrimonio indicuntur, nulla privilegiæ præstant vacationem. *l. ab his. de vacat. & excus. mun. l. fin. §. patrimoniorum. de mun.* Nec obstat quòd à muneribus extraordinariis Ecclesia est immunis : nam hodie in hoc regno
12. collecta † est munus ordinarium; & iura in contrariam allegata debent intelligi de

collectis quæ personis imponerentur à priuatis Magistratibus, non de his quæ per Regem ob publicam vtilitatem imponantur. Nam etsi Princeps non possit de personis Clericorum vel rebus sacris disponere, de prædiis tamen ac patrimonio Ecclesiæ potest statuere; prædiorum enim & rerum profanarum dominus est quoad iurisdictionem, etiam si prædia sint Ecclesiæ. *c. si qua. II. quæst. 1. c. 2. distinct. 7. gloss. in l. addictos. C. de Episc. aud. immo in cap. 2. de mater. & obed. Alberic. in Auth. statuimus. C. de Episc. & cler. Vide Ieremiæ cap. 17. Rom. consil. 129. Decium consil. 285. volum. 2.* Hanc controuersiam dirimere videtur Synodus *in cap. sancitum. 23. quæst. 8. & cap. 1. de censibus. can. secundum 23. quæst. 8.*

Sed queritur num mansi† 13. vel dotis Ecclesiæ prædia antea tributo obnoxia existantur à tributo; an verò tributario maneant? Et verius est ea prædia ad Ecclesiam transire cum onere; nec enim patronus, vel alius Ecclesiam dotans officere potest Principi. *Panor. in c. 1. de censib.*

QVÆST. L.

*Addita ad Authent. ingressi
(de qua suprâ quæst. 6.)
C. de sacros. Eccles.*

*An scilicet testamentum quod
quis fecit antequam ingre-
diatur monasterium, per in-
gressum religionis reuocetur.*

SUMMÆ RERVM.

1. Non reuocari istiusmodi testamentum per ingressum monasterij.
2. Quando heres ingredientis petere possit hereditatem.
3. Quando filij legitimam.

L **D**ic ꝑ quòd non. Didac. *de testam. in cap. 2. numer. 4.* Clarus §. *Testamentum. quæst. 28.* Cuiacius *ad Nouell. de Monachis. Benedict. in verb. soboles. num. 11.* & *in verb. mortuo. in princ. num. 297.* Tiraquell. *ad l. si unquam. in verb. suscepit. num. 42. C. de reuocand. don.* Cùm ergo testamentum non rumpatur per
2. professionem, quæritur ꝑ an hæres petere possit hereditatem statim atque testator in-

gressus est monasterium, vel an mors naturalis expectanda sit? Didacus *in d. cap. 2. de testam. numer. 6. & 7.* vbi simul an filij ꝑ statim legitimam 3. petant.

QVÆST. LI.

Utrum decreto iudicis re antiquiori creditori addictâ, competat posteriori creditori ius offerendi.

SUMMÆ RERVM.

1. Non licere offerre posteriori, priori re semel addictâ.
2. Auctoris nostri opinio.
3. *L. obligata. C. si antiq. cred. diluitur.*

AEGIDIUS Magister *in tract. de Cices. cap. 37.* censuit non licere ꝑ posteriori creditori re 1. semel priori addictâ offerre. probatur ex *l. obligata. C. si antiquior creditor pig.* Nam cùm res addicitur decreto creditori, iure creditoris censetur fieri venditio. Deinde imputandum est secundo creditori, quare in licitatione non obtulerit. & ita iudicatum Arresto
Tholo

Tholosano pro Francisco de la Gorree, contra Franciscum de Garaud.

2. Quod † tamen iniustum puto quoties alia non extant bona debitoris. Primò, quia concedendum est facilè vni, quod alteri non nocet. *l. 2. §. item Varus. ff. de aqua plu. l. in creditore. de euct. l. si quis sepulchrum. ff. de religio.* Secundò quoties primus creditor emit, vel in solutum recipit à debitore, secundus offerre potest. *l. 1. C. si antiquior.* Addictio autem quæ fit iudicis decreto instar venditionis est. *l. si ob causam. C. de euctio. l. 1. C. si in causa iud.* Quare licere debet creditori secundo offerre ac si res vendita fuisset, vel in solutum data primo creditori à debitore. Tertiò facit *l. fin. C. de his qui in prior. cred.* vbi secundo creditori licet offerre fisco, vel Reipub. multo magis licebit offerre priuato.
3. Nec obstat † *d. l. obligata. C. si antiq. cred.* ea enim lex non negat secundo creditori ius offerendi, sed debitori; de debitore enim loquitur. Deinde in specie illius legis prior creditor iure pignoris, vel iure creditoris pignus vendiderat, quo casu cèssat ius offerendi. *d. l. 1. C. si antiq.* Nam cum iure pignoris, vel creditoris fit

venditio, cum conuentum est, vt pecuniâ non solutâ liceat pignus vendere. *§. 1. quibus alienare non lic.* quo casu ex die contractus videtur concessa venditio. *l. de accessioib. §. fin. de diuers. & temp.* Cùm ergo postea debitor eandem rem pignori dat, obligatio secunda pendet ex dominio illius; ita quòd si ex causa antecedente auferatur dominium debitori, consequens est, eos omnes dominium amittere, quorum causa pendet à debitore. *l. lex veltigali. de pignor.* Creditore ergo vendente dissoluuntur omnia iura, quæ ex illo dominio pendent. At cùm sibi venditur, vel in solutum datur, vel decreto addicitur, non habet vendendi potestatem ex die contractus; ex eo enim die acquirit dominium, quo res sibi addicitur. Itaque cum sua causa & hypotheca secundi creditoris, ius offerendi habet.

QVÆST. LII.

An id quod hæres acquirit ex supplemento legitimæ filiorum, veniat in restitutione fideicommissi. §. si sta-

tuto, vel renuntiatione excluduntur.

SVMMAE RERVM.

1. *Non venire in restitutionem fideicommissi quod hæres acquirit ex supplemento legitime. Cōtrarium evincitur num. 2 & seqq.*

1. **V**IDO Papæ *quest.* 303. existimat † id non venire in restitutionem fideicommissi, quia in legitima, vel eius supplemento, graumen imponi non potest : imponeretur autem si hæres eam restituere teneretur.

2. Ego id falsum † puto, ex sententia Castr. *in l. planè. §. si duobus. de leg. 1.* Existimo enim fideicommissio contineri, & ad substitutum pertinere, quoties vivo testatore filij, vel filix, quibus aliquid per legitimam relictum est, in matrimonium sunt collocati. Primò, quia portio filiarum, quæ statuto exclusæ sunt, vel renuntiarunt, viuo patrè, accrescere hæreditati, vel hæredi debet, ratione hæreditatis : quod autem hæres percipit, iure accrescendi venit in restitutionem fideicommissi. *l. si totam. vbi gl. de acquir. hered. l.*

Papinianus. ad Trebell. Bart. in l. Marcellus. §. quidam. cod. tit.

Neque obstat quòd in legitima onus apponi non potest. nã id verũ est in legitima filio debita, non si mutetur persona. *l. cum patronus. de leg. 2.* vbi Baldus & Castrenf. *l. qui fundum per fideicommissum. §. fin. de leg. 1.* lafon & alij *in l. quoniam in priorib. C. de inoffic.*

QVÆST. LIII.

De monitoriis ad finem reuelandi, & restituendi.

SVMMAE RERVM.

1. *Monitoria ad quid conducant, & num. 2.*
 3. *Ad reuelandum generaliter exprimere aduersarij nomine oportere monitoria.*
 4. *De occultis decerni.*

MONITORIA generalia quandoque † 1. conceduntur vt occupata restituantur, vel debita exoluantur. *cap. praterea 2. de appell. c. ex parte. vbi gloss. de verb. sig. Monach. in c. constitutionem. de sent. excom. in 6. gloss. Bartol. Bald. Castrenf. ad l. civile. C. de furt. Aufrer.*

- in addit. ad Clement. 1. de offic. ord. Rota decis. 444. in Nouell.* Quandoque † & frequenter ad prouendam veritatem. *c. constitutus. & ibi Panoꝝm. de testib. c. ad nostram. 2. & ibi Panoꝝm. de iureiur. Porro* † monitoria hæc ad reuelandum generaliter tacitòque aduersarij nomine exprimere oportet. Bald. *in c. si sacerdos. de offic. ord.* Primò, quia multa permittuntur in genere, quæ specialiter vetantur. Bald. & alij *in d. c. si sacerdos.*
4. Secundò † quòd eiusmodi monitoria de his quæ occulta sunt, decernuntur; vbi verò apparet quis admiserit, edicta generalia eiusmodi concedi non debent. Felin. *in d. 2. vers. circa tertium. de constit.* Denique si liceret cum, de quo ambigitur, nominare, nominatus sine causa non factis postea reuelationibus notaretur infamia. argum. *l. item apud Labbeonen. §. ait prator. de iniur.* Nec enim generaliter vagari licet cum discrimine alterius existimationis. *l. prator ait. de iniur.* Nec obstat *c. ad nostram. 2. de iureiur.* ibi enim agebatur contra certos hæredes vsurarij. Clarus *in pract. crim. quæst. 27. numer. 3.* & qui reuelare tenentur. Chopinus *de sacra polit. lib. 2. & 3. numer. 4.* Con-

cil. Trident. *sess. 25. cap. 3.* Conferance des ordonnances fol. 34. Papon 3. *tom. de lettres signific.*

IAC. FERRERIVS.

V Ide Greg. *lib. 4. tit. 16. cap. 2.* An verò pro rebus immobilibus concedantur eiusmodi monitiones, vide Rebuff. *in Concord. tit. de coll. §. monemus. in verb. ipso, monemus, & an etiam pro censibus & reditibus, ibid.*

QVÆST. LIV.

Vtrum bona donata filiis patris dotalibus distrahi possint ad liberandum parentem qui ob as alienum in vincula coniectus est.

SVMMAE RERVM.

Distrahi posse bona dotalia filiorum ad redimendum parentem captiuum ob as alienum.

D I c quòd sic, & ita iudicatum fuit Arresto Tholosano, in audientia prima Mart. an. Dom. 1580. de Isalguerio. Chopinus *de sacra polit. lib. 3. tit. 8.* Charundas

lib. 3. Arrestorum, Lutetiae indicatum refert bona materna impuberum liberorum distrahi, quo pretium in parentis captiui ob æs alienum redemptionem conuerteretur, die 2. April. 1571. Vide quæ dixi libro obseru. quæst. 70.

QVÆST. LV.

De reeditibus fundiariis.

REDITVS fundiarij censendi non sunt si fundus non tradatur, licet vt fundiarij emantur: nec laudimia debentur, etiam si contenerit: ita iudicatum in audientia 19. Febr. 1585. Bulle & Tartais litigantibus. Vide Ferron. *in consuet. Burd. de feudis* §. 29.

QVÆST. LVI.

An statutum, vel pactum lucrandi dotem, seu augmentum, sponsum vel sponsam per verba de presenti comprehendat; & fusè de sponsa per hæc verba.

SVMME RERVM.

1. *Sponsam, mortuo sponso, augmentum dotis lucrari per verba de presenti; contrarium verius, vt n. 3.*
2. *Consensus, efficax causa matrimonij.*
4. *Sponsalia non dici propriè nuptias.*
5. *Desponsationem B. Virginis perfectum matrimonium fuisse quâ sanctificationem.*
6. *Matrimonium per verba de presenti mutuo consensu dissolui posse ex dispensatione Pontificis.*

AN sponsa per verba de presenti lucretur augmentum dotis sponso mortuo? Videtur ¶ quod 1. sic. Primò ex *l. Deo nobis*, vbi Bald. *C. de Episc.* Secundò ex *l. non sine. C. de bonis qua lib.* Tertio ex *l. 2. §. si sponsa. de priuileg.* Quarto ex *l. cum fuerit. de condit. & demonstr. ibi, quamuis nondum in cubiculum mariti.* Quintò ex *l. lex Julia. de fund. dot.* Sextò ex *l. si vxor. §. diuus. de adult. can. omne. 17. quæst. 7.* Septimò sponsus maritus appellatur *can. nec aliqua. 2. quæstio. 1.* Octauò leges quæ maritum à sponso, vel sponsam ab vxore secernunt, vt *l. 1. §. & primum.*

primum. ff. pro dote. l. ea que. ad municip. l. solet. de infam. l. si quis. l. in eo iure. §. hoc amplius. de ritu nupt. de sponso vel sponsa per verba de futuro intelliguntur. Accedit quòd consensus † sit efficax causa matrimonij. l. nuptias. de reg. iur. c. sufficit. 27. quest. 2. c. fin. de spons. duor. Hanc sententiam sequuntur Bart. in l. nihil. ff. rer. amos. Bald. in d. l. Deo nobis. Castrenf. Decius & alij in l. 1. c. unde vir. Bald Nou. in tract. dot 6. part. priu. 37. Camppeg. eod. tract. 5. part. Marthesil. sing. 75. Aretin. in §. fuerit. de actionibus.

3. Contrarium † verius est. Primò ex l. sancimus. C. de nupt. l. Scia. §. de donat. inter. Secundò ex l. falsus. §. fin. ff. quod falso tut. Tertio ex l. cum veterum. C. de spons. C. Theodos. Quartò statutum vel pactum lucrandi dotem, vel augmentum iuri communi aduersatur: dos enim sicut ad vxorem, ita & donatio propter nuptias ad maritum soluto matrimonio pertinet. l. 2. ff. solut. matrimon. Ergo statutum, vel pactum restringendum est, vt de matrimonio omni parte perfecto intelligatur. cap. 1. & 2. de fil. presbyt. Quintò vbi de pernicie & damno alterius agitur, verba statuentium, vel con-

trahentium interpretanda sūt in propria & potiore significatione. l. 1. §. qui in perpetuum. ff. si ager vectig. Caterum † sponsalia non propriè dicuntur nuptiæ. l. oratio. de sponsalib. c. debitum. de litigantibus.

4. Quinimò communi Theologorum calculo receptum est, quòd † in B. Virgine Maria desponsata Ioseph, fuit perfectum matrimonium quoad sanctificationem, sed nō quoad significationem. Magister sentent. in 4. dist. 30. §. esse impossibile. quest. 2. gloss. in c. cum initiatio. 27. quest. 2. Hostienf. in summa de sponsa. Felin. in rubr. ord. Tiraquell. de legib. connub. in verb. la femme gaigne son doüaire. Harmenopul lib. 4. cap. 10. Octauò † certum est matrimonium per verba de presenti mutuo consensu dissolui posse per dispensationem summi Pontificis. gloss. in c. ex publico. de conuers. coniug. Quare cum matrimonium mutuo consensu dissolui possit, æquum non est eò dotem, vel dotalitium, sponsum vel sponsam, lucrari posse. hanc sententiam probant Panorm. in d. c. ex publico. de conuers. coniug. Bald. in t. non sine. C. de bon. qualib. Phanucius de Phanuc. de lucro dotis. Nec obstat d. l. Deo nobis. C. de Episc.

5. 6.

nam ibi agitur de coniugibus, non de sponſis; & hoc verum eſt etiã ſi dos numerata fuiſſet. ita iudicatum fuit Arreſto Tholoſano, Stephano la Poche, Stephano & Ioanne Audiberts, & Maria Becheraude litigantibus, Arreſto generali, pronuntiato 18. Maij 1584. cum Arreſto 9. Maij, anni eiufdem.

QVÆST. LVII.

De muliere quæ intra annum luctus nubit, an priuetur ſucceſſione mariti, etiã ſi minor ſit.

S V M M Æ R E R V M.

Omnia quæſtioni inſunt.

 V ò D ſic, extat Arreſtum ſolenne, & in purpura pronūciatum 14. Auguſti 1581. quod Senatus ampliãuit, & priuauit mulierem ſucceſſione pro fiſco, non extantibus decem perſonis, & aliis, de quibus *in l. 1. C. de ſecundis nupt.* An pœnæ ſublatae ſint, Connanus *lib. 8. comment. cap. 7.* Briſſonius *lib. de iure connub. circa fin.* Ræuard. *lib. 1. variarum, cap. 20.*

QVÆST. LVIII.

An aëtori, vel Procuratori Regio, teſtes à reo nominatos, ad probandas teſtium aëtoris reieëctioes, ſubleuare, vel refutare liceat, nedum inſtrumentis, ſed & teſtibus.

S V M M Æ R E R V M.

1. *Distinguendum eſſe, ſecundum crimina, prout leuia ſunt, vel graua.*

R DINATIONIBVS regis ſancitum fuit, moribùſque receptum, reum nominare debere teſtes, quibus refutationes teſtium propoſitas, qui cum eo commiſſi, id eſt, confrontati ſunt, probare cogitar, qui teſtes à reo nominati interrogari debent. At dubium eſt, an liceat aëtori, vel Procuratori regio, illos teſtes à reo nominatos refutare.

Nonnulli putant non licere. Primò quòd reorum innocentia ſit fauendũ, ad eò vt ad probandam innocentiam teſtes

stes etiam non integræ famæ
sufficiant. Specul. *de Inquisit.*
§. 1. *vers. & generaliter.* Alex.
conf. 24. vol. 2. Secundò, quia
in constitutione Frâcisçi non
fit mentio de reprobandis
cuiusmodi testibus. Accedit
quòd in ciuilibus non licet
secundò testes repellere. Bald.
in l. parentes. C. de testib.

Ego in hac quæstione pu-
ro non licere passim testes re-
1. fellere, puta † si crimina leuia
sunt. *l. leuia. de accusat.* At vbi
grauiora sunt crimina, & te-
stium obiectiones idoneæ, iu-
stissimū est admitti actorem,
vel Procuratorem regium ad
refutâdos rei testes: tum quòd
iure Pontificio licet vtrique
parti testes secundò refellere,
&, quod vulgo dicitur, repro-
bationes probationum probare.
c. licet. de testib. c. presentium.
eod. apud Bonifac. quod in o-
mnibus tribunalibus obseruari
oprabat Boërius' *consil. 40.*
Tum quòd licitum esset eis
iudicia eludere, testes affines,
vel consanguineos produ-
cendo, vel actoris inimicissi-
mos.

Quod verò à Baldo *in d. l.*
parentes, dictum est, ad rem
non pertinet in specie nostra.
Porro in hanc sententiam ple-
raque Senatusconsulta extât.
legimus Arrestum Parisiense

apud Paponem *lib. 24. tit. 9.*
arrest. 8. necnon Arrestum
Tholofæ 12. Iunij 1577. Bon-
hand, ac Procuratore regio a-
gentibus, & Ioanne Molis &
Petro Brutz reis. Sanè per in-
strumenta licet semper refel-
lere.

QVÆST. LIX.

*An alienatione expressim ve-
titâ alienatio statim cor-
ruat, etiam ante obitum
eius qui prohibitus est alie-
nare.*

SVMME RERVM.

1. *Alienationem valere, nec re-
uocari ante mortem eius
qui alienauit. fallit nu-
mer. 2.*

Distingue vt num. 3. & 4.

IDEŦVR alienatio-
nem † interim vale- 1.
re, sed reuocari mor-
tuo eo cui prohibita fuit alie-
natio. *l. fin. S. sed quia. C. commu-
nia de legat.* vbi res subiectæ
restitutioni, quæ à lege & ta-
cità prohibentur alienari, si
alienentur interim, valet alie-
natio. Ergo idem juris erit in
prohibitione expressa. nam
par

par est virtus taciti & expressi. *l. cum quid. de reb. cred.*

2. At verius est † alienatione à testatore expressim prohibita, nullam illico esse alienationem, non expectatâ morte grauati. gl. *in l. cum pater. §. libertis. in verb. ne id alienaretur. de leg. 2.* Alex. *conf. 23. vol. 1.* Alex. & Iason *in l. qui Roma. §. cohæredes. de verb. oblig.* Accedit textus *in l. peto §. prædium. de leg. 2.* vbi si † alienatio necessaria fuerit, tenet, nec reuocatur ante mortem eius qui alienauit. ergo si voluntaria sit, confestim reuocari potest. quod Accursius obseruauit. Nec obstat *d. l. fin. C. commun. de leg.* grauior enim, & maioris momenti est expressa prohibitio, quàm tacita, vt notant Bart. Iason & alij *ad l. filiusfam. §. diui. de leg. 1.* Itaque † alienatione expressim prohibita grauato delinquente bona nullo tempore ad fiscum transeunt. *l. Imperator, vbi Bart. de fideicommiss. libert.* At vbi tacita est prohibitio, fiscus viuente grauato succedit. *l. Statius Florus. §. Cornelio. de iure fisci.* Et hæc opinio adprobata fuit Arresto Tholos. in causa Ludouici de Bozena, & Guerinni de Fauziere, die ... Sept. 1566. Vide Cuiac. *ad l. peto. §. fratre, in princ. de*

leg. 2. vbi hanc opinionem sequitur.

Q V Æ S T. L X.

Virum testamentum solemnne inter liberos conditum reuocetur posteriore, vel alia voluntate non solemnne inter eosdem liberos, puta si in priore testamento septem testes adhibiti, in posteriore verò tantum duo, vel tres.

S V M M Æ R E R V M.

1. Non posse reuocari testamentum solemnne, per aliud minus solemnne.
2. Nonnullorum distinctio; & num. 3.
4. Auctoris opinio, prius utique reuocari per posterius.
5. Ad obiecta responsio.
6. Authentica, hoc inter liberos, intellectus.
7. Pro posteriore testamento Arrestum Tholosanum.

IDE TUR testamētum † solemnne non posse reuocari per minus solemnne testamentum. Porro quia solemnne

lemne testamentum iure cōmuni efficax est, minus solemne verò singulari iure: fortior autem est dispositio quæ iure communi nititur, quàm ea quæ iure speciali. *l. eius militis. §. militia missus. de testam. milit. l. fin. C. de pact. conuent.* Secundò privilegiatus non vitur privilegio suo aduersùs eum qui par privilegium habet. *Auth. quas actiones. C. de sacros. l. assiduis. C. qui potior.* Ergo privilegium, quod liberis irrogatur, ut testamentum, seu ultima voluntas non perfecta, quoad numerum testium, valeat, protrahendum non est in perniciem aliorum liberorum perfecto testamento institutorum. *l. verum. §. fin. de minor.* Tertiò hanc sententiam iuuat textus in *Auth. hoc inter liberos. C. de testam.* vbi ita demum testamentum inter liberos infirmatur, si parens coram septem testibus declaret, se nolle tale testamentum valere, & aliam disponat voluntatem vel in testamento perfecto, vel in nō scripta perfecta voluntate. Quartò testamentum solemne in fauorem piæ causæ non reuocatur alio testamento minus solemni in gratiam alterius piæ causæ. *Oldrad. conf. 119. argum. §. sed hoc presenti, in Nou. de sanctiss. Episc.* Idem

ergo dicendum in testamento inter liberos. Hanc sententiam sequitur Andr. ad *Specul. de instrum. edit. §. compendiosa. Fulg. ad l. hac consultissima. §. si quis autem. C. de testam.*

Alij distinguunt † an filij ^{2.} priore testamento æqualiter instituti fuerint, in posteriore verò inæqualiter: vel è conuerso, ut priore casu testamentum prius, in quo filij æqualiter instituti sunt, non reuocetur per posterius, in quo filij inæqualiter sunt instituti. Secundo verò casu quando filij æqualiter instituti sunt secundo testamento imperfecto, reuocatur prius perfectum, in quo filij sunt inæqualiter instituti. *Rom. consil. 385. Alex. consil. 134. vol. 1. Socin. consil. 163. vol. 2. Boër. quest. 240.*

Alij verò existimant † prius ^{3.} testamentum reuocari posteriore imperfecto, modò in secundo testamento adsint quinque testes. *d. l. hac consultissima. §. si quis autem. Iason ibid.*

Ego autem existimo † ge- ^{4.} neraliter posteriore testamento, etiam si in eo non adsint nisi duo testes, prius reuocari, siue æqualiter, siue inæqualiter filij instituti sint. In primis per text. in *l. eius militis. §. militia missus. de testam. milit.* vbi

testamentum solemne militis reuocatur posteriore testamēto facto iure militari. Secundò facit *l. 2. ff. de ininsto, rupt.* vbi prius testamentum posteriore etiam non perfecto rumpitur, si in eo venientes ab intestato sint instituti, vel si iure militari sit factum. Tertiò solemnitas quæ in primo testamento fuit adhibita, necessaria non erat. nam testamentum imperfectum est efficax inter liberos. Itaque redundās ac superflua cautio nullius est ponderis. Quare emtio facta cum decreto iudicis, vbi decretum necessarium non est, solo consensu reuocatur, ac si nullum decretum interuenisset. *l. 1. & 2. C. quando liceat ab empt.* Pari ratione prius testamentum solemne reuocatur posteriore, ac si solemnitas, quæ superuacua erat, non intercessisset. hęc opinionem sequitur Ang. post gloss. in *Nov. de testam. imperf. §. 1.* Castrens. in *Auth. hoc inter. C. de testam.* Alex. in *d. l. hac consultissima. §. ex imperf. & conf. 146. vol. 2.*

5. Nec † obstat primò quòd dispositio, quæ iure communi valet, fortior sit, quàm ea, quæ iure speciali: nec quòd minus solemne tollere possit quod solemne habet ex omni parte. Nam, vt scripsit Corneus

consil. 21. volum. 1. illud non obtinet quoties in vtroque adest solemnitas, quæ necessaria est ad ipsius efficacitatem. Præterea ius commune æquè facillè, ac priuilegium tollitur, in gratiam eius qui priuilegio potitur: vt in specie *d. §. militia missus.* Nec obstat quòd priuilegiatus non vitur priuilegio contra priuilegiatum; eā enim vulgata regula plerumque limitatur; Minor quique læsus à maiore restituitur. *l. si index. de minor.* Præterea testamentum inter liberos valet, etiam si filij inæqualiter instituantur. *l. fin. C. famil. ercisc.* Quod verò pertinet ad Authentic. † *hoc inter liberos*, ea constitutio interpretanda est inter extraneos, vt parens in gratiam extraneorum non possit reuocare prius testamentum conditum inter liberos, nisi adsint septem testes: at in gratiam liberorum poterit cum minore testium numero. gloss. in *§. & si quidem. de testam. imperf.* Minus obstat postremum de pia causa: nec enim de pia causa ad testamentum inter liberos receptum est argumentum. Præterea existimo testamentum solemne in gratiam piæ causæ reuocari minus solemni facto in gratiam piæ causæ. Castrens. *consil. 327. Iason*

Iafon l. si ita scriptum. num. 29. de leg. l. Alex. consil. 146. vol. 2. Didac. in rubr. de testam. part. 2.

Itaque cum hæc quæstio ageretur in Parlamêto Tholosano iudicatum fuit † pro posteriore testamento ex tempore, die 14i April. 1575. postulante Dñ. Duranti pro regio Aduocato.

QVÆST. LXI.

An Episcopi, Monachi, ceterique Clerici impuberum tutelam exercere possint.

SVMME RERVM.

1. Presbyteros & Diaconos tutelam muneris fungi posse ratione cognationis.
2. Leg. generaliter. C. de Episc. intellectus.
3. Clericos ad tutelam munus suscipiendum cogendos esse, ex opinione Turrecremate, & Auctoris. num. 4.
5. Cypriani locus quomodo intelligendus.
6. Monachos ad legitimam tutelam, non minus quam clericos admittendos esse. fallit num. 7. cum seqq.

VÆRI folet, an Clerici tutelam exercere possint, vel cogi inuiti? In qua quæstione decretum Chalcedonensis Synodi in c. 3. pugnare videtur cum Iustin. Nouell. 122. §. porro. Plane constat Presbyteris † & Diaconis tutelam mutius concessum, si iure ac lege cognationis vocentur, ex Synodo Chalcedon. ibi, nisi utique ex lege ad inexcusabilem impuberum tutelam vocentur. c. peruenit. 86. dist. Neque obstat l. generaliter. C. de Episc. cum can. generaliter 16. quæst. 1. Ea enim Leonis constitutio vetat Clericos cogi, & immunitatem eis tribuit etiam legitimæ tutelæ, non item volentibus adimit tutelæ onus. Vel ex sententia Ioan. de Turre-Cremata in d. can. peruenit, lex, † generaliter, est interpretanda, si alij extent qui munere tutelam fungantur. Alioquin non solum possunt tutelam proximorum exercere, sed etiam cogi: vt quemadmodum ad successionem legitimam, ita & ad tutelam vocentur. §. fin. de hered. que ab intest. in Ngu. Ob quam rationem de Turre-Cremata cœsuit † Clericos cogendos. quod maximè congruit Chalcedonensi decreto. ibi, ad inexcusabilem tutelam.

Cui decreto magis est inhærendum quàm constitutioni Leonis *in d. l. generaliter*.

4. Quare existimo † Presbyteros & Diaconos, si nulli proximiores vel pares extant, ad tutelam cogi posse.

Cæterùm quod ex D. Cypriano *lib. 1. epist. 9. & in cap. fin. 88. dist. & in c. Cyprianus 21.*

5. *quest. 3.* dicitur, intelligi † debet de tutela testamentaria, & datiuâ; non verò de legitima, quæ proximiori defertur. Nâ testamento, vel à iudice dari non possunt, licet protectio pupillorum ad Ecclesiasticos, maximè Episcopos pertineat. *c. 1. dist. 87.*

6. Quod ad Monachos † pertinet, videtur quòd vt alij Clerici non excludantur à legitima tutela. *d. c. peruenit. Specul. de tutel. §. generaliter. Bart. l. legitimos. §. fin. de leg. tut.*

Legimus Abbatem Cluniacensem tutelam filiorum fratris Dn. de Chaumont gefisse. Abbatem item de Moyfere tutelam nepotum de Negropelisse. At iura † ciuilia refragantur: nam exceptio quæ est *in d. c. peruenit*, ad Clericos dumtaxat referri debet; nam Monachi claustra non eggediantur. *cap. placuit, cum seq. l. 6. quest. 1. quod Balsam. in d. c. 3. Chalcedonensis Syn.*

- 7.

probat, vbi præsertim nulla Episcopî promissio intercedit.

Itaque cùm de tutela Ioannis de Vicinis Dn. d' Ambres ageretur, Antonius à Prato tunc Aduocatus, postea Gallix Cancellarius tutelam decerni Francisco de Vicinis Monachi Ordinis S. Benedicti contendeat die 26. Febr. anno 1498. Tandem Senatus Tholosani Arresto 11. April. illius anni sancitum est, tutelam non esse decernendam.

QVÆST. LXII.

An verū sit quod vulgò traditur, quòd occiso homine, cuius sanguis frigidus factus est, ac fluere desit, comparente occisore restuat, eòque nomine quis torqueri possit.

S V M M Æ R E R V M.

Non decernendam, nec decerni ullam quæstionem ex hac coniectura sanguinis.

ABORANT multi in exquirenda ratione, cur hominis occisi cadauer; si occisor proprius accedat, sanguinem statim emittat. Primum hoc frequentissimè accidisse testantur innumeris iuris Interpretes. Paris de Puteo *de Syndic. in verb. mandauit Rex, in fm. Boër. decis. 167.* Levinus Lemnius *lib. 2. de mirac. cap. 7.* Cadaueri Euphorbi, qui à Menclao trucidatus fuerat, idem accidisse author est Homer. *lib. 13. Iliad.* Verùm hoc intra spatium septem horarum ut plurimum accidere solet; rarissimè vltèriùs se extendit. Gaud. Merula *lib. 4. rerum memorabil. cap. 18.*

Huius verò mysterij causas varias cõmentisunt quamplurimi. Galeotus Martius *lib. de doctrina promiscua, cap. 22.* ita ait: *Quod cum occisor favore ductus hominem aggredietur, cuncti spiritus qui profunt opus iuuantes in occidendum conuolant. Hominis quoque trucidandi spiritus in occisorem tendunt, quo ira sui spiritus profilit, ita ut in occisorem euolent, & excurrant, & ibi uiuant. Ceterum occisore comparente spiritus utriusque diuerso motu agitantur, vnde hominis occisi spiritus redeunt, sedemque suam repentes, & vicissim occisoris spiri-*

tus redeunt, ut ad corpus redeant faciunt motum eius rei, quam habitant. Quare cum sanguinem habitent, sanguis iam frigidior & ad fluxum ineptus, ab occisoris & occisi spiritibus agitatus, rursus fluitat.

At ea ratio non concludit, plerumque enim homicidium accidit ex improviso, sine iracundia, & stomacho, & tamen accedente occisore sanguis plerumque profilit. Deinde ea ratione sequeretur, eum qui graue vulnus accepit ab eo cum quo confligit, præsentè eo qui vulnus intulit, spiritibus hinc inde in proprias sedes remigrantibus sanguinem emissurum ex vulnere. quod tamen accidere non solet.

Nonnulli putauerunt ideo sanguinem fluere præsentè eo qui facinus admisit, quòd vires aliquæ animæ sensitivæ, puta cupiditas, maneat post obitum, donec corpus putrefiat. quorum opinionem Lucretius *lib. 4. de rerum natura,* probasse videtur, his verbis:

*Irritata tamen loca sanguine
fitque voluntas
Eiicere id quod se contendit,
dira libido
Incitat, &c.*

Idem censuisse videtur Platon *lib. 9. de legib.* his verbis: *& priscum mysterium non contem-*

nat, fertur enim interfectum vi hominem, qui libere interfectori proximo statim post mortem tempore irasci, ac propter violentam mortem terrene, turbatumque plenum maximè se viderit interfectorem, &c. quod multis Ouidij, Virgilij & Suetonij exemplis probari posset.

Verùm hæc sententia à religione nostra abhorret: certum enim est, animà à corpore separatà, potentias, quæ in anima sunt, vt in subiecto corrupto corpore, in anima remanere; eas verò quæ sunt in coniuncto, vel totius compositi, quales sunt potentia sensitivæ partes, & nutritivæ, corrupto corpore non remanere actu, vel virtute; quare anima à corpore diuisa non irascitur homicidæ.

Nec desunt qui arbitrantur id, accidere ex naturæ cõsensu, & sympathia quadam, vt inter homines oscitatio vnius alios ad oscitandum provocat. Acrimonia cepearum, quas proximus quisque edit, dentibus molestiam affert. Equi mingendi desiderio statim tenentur, si eodem in loco transeant, quo alij equi minxere. Simile dici potest de lippis; similis enim morbus in oculis ex aspectu Solis, aërisque reflexu contrahitur.

Verùm hæc semper vera: non sunt in ceteris naturæ effectibus. Nam si ex humorû affectu, qualitate & metu in homines irritamenta fierent, cur non scalpando, tussiendo, nares emungendo, sanguinem è naribus emittendo, alius talia videns ad eadem peragenda non moueretur? Præterea eadem ratione occisi cruor in conspectu alterius, quàm homicidæ, fluerèt, cum ex sanguine quilibet vitam suam ducat. Accedit quòd proximorum & sanguine coniunctorum conspectus sympathiã quadam, hoc est, mutuo naturæ consensu potius sanguinem elicere debeat, quàm occisoris præsentia, in quo cum occiso nulla sympathia, sed potius antipathia, versatur. Adde nos naturalia insequi non posse in corpore mortuo, sensus & motus experte, in quo, calore absente, omnia interna putrefieri incipiunt, sanguisque ipse ex liquido coagulari solet, & indurari. Sunt quidam qui id adscribunt vltioni; quam sanguis humanus effusus expetit, inde Apocalyps. cap. 6. *Vidi animas interfectorum, & clamabant voce magna, dicentes: Usquequò Domine non iudicas ac vindicas sanguinem nostrum de his qui habitant*

habitant in terra. Rursus Lucæ 18. *Deus autem non faciet vindictam electorum suorum, clamantium ad se die ac nocte. & Genesis cap. 4. Sanguis fratris tui clamat ad me de terra.* Ad hæc non carnali sensu, ait primus, intelligenda sunt, nec enim animositate ultionis pij hominès vitâ functi accenduntur, ne minuatur in cælo charitas, qua præceptum est & inimicos diligere: verùm clamare dicuntur contra peccati regnum, orando, & alia illius regni desiderio postulando, de quo dicimus, *Adueniat regnum tuum, &c.* vt D. August. ait *lib. 1. de sermone Dom. in monte. cap. 45.* vt euertatur regnum peccati, vel, vt ait Augustin. *in quæstionib. vet. & non. Testam. cap. 45.* *Non sanguis propriè, sed causâ facinoris clamat, vindicari desiderâs. Si enim dicimus, propter opus laudat terra, cum utique neque vocem habeat, & careat intellectu; sic propter opera mala clamare dicitur sanguis. Quod & D. Ambros. obseruauerat *serm. 65. de S. Ioanne Baptista, & rursus *serm. 76. de natali S. Martyris. Clamare dicitur sanguis qui innocens effusus est, non tam voce, quàm causâ.* Itaque nulla ratio eius rei reddi potest, nec verum etiam id est. Quare nec apud**

nos decerni ex hac coniectura quæstio solet.

QVÆST. LXIII.

Quid statuendum vbi plures, vel pares sunt sententia.

SVMME RERV. M.

1. *Obseruandum quod numero plures statuunt.*
2. *Quid antiquitus obseruatum in Gallia; quid hodie, num. 3.*
4. *Quid recentius constitutum, & num. 5. & 6.*
7. *Recentissimum quid.*

IN Conciliis & iudiciis † quod plures munero statuunt, obseruari debet. *l. si in tres. de arbitr. l. duo ex tribus. de re iud. l. quod maior. ad municip. Vi- de Aug. de Civitate Dei lib. 18. cap. 9.*

Antiquitus † in Gallia, constitutione Philippi Pulchri edita anno Dom. 1294. cuius meminit Budæus *in l. fin. de Senator.* vbi Senatores diuersa censebant, primores Curie determinabant ex qualitate & grauitate censentium quod
eis

eis videbatur æquum. Nec multum abhorret Emmanuelis Commeni constitutio *cap. 6.* qua quoties pares sunt sententia, eorum vincit sententia, cui is qui iudicio præest, consenserit. Verùm hæc abrogata sunt constitutione Ludouici XII. *art. 76.* & Francisci *art. 125.* Itaque hodie † non numerantur, sed ponderantur sententia. Plin. *Epist. lib. 2. epist. 2. ad Arr.*

Hæc rursus Regum nostrorum legibus immutata sunt. nam in ciuilibus † & pecuniariis causis edicto Regis Henrici Paris. mense Maio an. 1549. nominatim cautum est, ne in Parliamentis Arresta fiat nisi duæ voces excedant aliū numerum, alioquin in duas partes disceditur, & processus est diuisus. Vbi verò de pœnis † agitur, vbi æquales sunt sententia, ea quæ mitior est, & clementior, præualet, lege lata à Carolo IX. 10. Febr. 1566. Quod & apud veteres obseruari docet Quintilianus *decl. 254.* & Seneca *lib. 1. declam. decl. 5.* Idem Seneca *epist. 111.* Ræuard. *protrib. lib. cap. 20.* At vbi absolutoria, vel mitiores sententia pauciores vnâ sunt, quàm damnatoria, in duas partes disceditur, & apud nos processus est diuisus.

Interdū † si plures sunt sententia, coniungendæ sunt, & vna alteri accedere debet. V. g. sunt septem iudices, tres consent reum summo supplicio afficiendum, duo exilio, duo item pecunia; duæ minores debent coniungi, & altera alteri accedere. Vide Gellium *lib. 9. cap. 15.* Cuiac. *obseru. 12. cap. 16.* Alciat. *part. 9. cap. 14.*

Regum † nostrorum constitutionibus cautum est nequid in ciuilibus, sed etiam in pœnis, dissentientes iudices in vnâ sententiam conuenire debere, aut saltem in duas, eosque qui minore sunt numero cogendos alterutri accedere, ex constitutione Ludouici XII. ann. 1489. *art. 32.*

I A C. F E R R E R I V S.

INter pares sententias mitior sequenda. Herod. *lib. 5. tit. 22. de re iudic. cap. 1. 4. 5. 6. 7.* Vide Indicem iuriam Dominic. *in verbo, Partage.* Marcum *tom. 1. quest. 690.* Molin. *in consuet. Paris. §. 33. gl. 3. num. 12. & 13.* & Didac. *variar. quest. 112. num. 6.*

QVÆST. LXIV.

An qui emit rem minoris ignorant, sine decreto, teneatur fructus restituere, & perdat pretium, nisi probet versum in rem minoris.

SVMMAE RERVM.

1. *Teneri emptorem ad restitutionem fructuum, nec pretium recipere, nisi in rem minoris versum.*
Ampliatur, ut num. 2.
Fallit num. 3.
4. *Diluantur l. pradiorum, l. 1. & 2. C. si advers. cred. & l. qui cum alio. de reg. iur. num. 5.*

1. **I**DETVR dicendum, emptorem, † qui sine decreto emit, teneri ad restitutionem fructuum, & pretium quod minori dedit, non recipere, nisi probet in rem minoris versum. *l. pradiorum. l. siquidem. C. de prad. min. l. 1. & 2. C. si adversus cred.* Et
2. † quamvis ignoret minorem esse, tamen id non prodest emptori, quia qui cum alio contrahit, non debet conditionem eius ignorare. *l. qui cum*

alio, & ibi gloss. de reg. iur. Bald. ad l. 1. C. si advers. cred. Paria enim sunt scire, & scire debere, & tam in culpa est qui sciuit, quam qui scire debuit. *l. quod re, & ibi gloss. ff. si certum petatur.* Accedit quod qui emit à minore, cuius ætatem non ignorabat, aut ignorare non debebat, malæ fidei possessor esse videtur. *l. si Titius, & ibi gloss. in verb. ætatis. de fideiussoribus.*

Contrarium † tamen verius, emptorem scilicet, qui bona fide emit à minore, ignorans minorem esse, sine decreto, fructus suos facere; & minorem petentem restitutionem in integrum, non audiri nisi restituat pretium. in primis per text. *l. 2. C. si quis ignorans rem minoris sine decret. alien. ibi, si non bona fide emptorem fuisse qui emit constiterit.* Secundò per text. *l. eum qui. §. si à minore. iuncto §. prator ait. de publiciana.* Nam in priore loco illius leg. dicitur quod qui à minore emit ignorans eum esse minorem, habet publicianam: in posteriore autem parte dicitur eam actionem ei tantum competere qui bona fide emit. Ex quo intelligitur eum non dici mala fide emisse qui à minore emit ignorans eum esse minorem, præsertim

si emptor non vana simplicitate deceptus fuit, quia minor habebatur pro maiore, nec habebat curatorem, & sic agebat, sic contrahebat, vt ait Iurisc. in l. 3. ad Maced. Nec ob-

4. stat quod dictum est ex † l. praediorum. & l. 1. & 2. C. si aduers. cred. nam illæ leges intelliguntur de eo, qui cum curatore minoris contraxit, vel cum minore, non ignorans esse minorem, vt constat ex illis
5. legib. Minus obstat † l. qui cum alio. nã id verum est, sed non ad priuandum bonæ fidei possessorem fructibus & pretio. Tiraquell. de retract. lign. ad fin. tit. numer. 42. Pinell. ad l. 2. part. 2. cap. 4. numer. 30. & ita fuit iudicatum in causa, in qua Præses fui, 23. Martij 1583. Relatore Dn. Catello.

QVÆST. LXV.

Vtrum iudex ex iusta aliqua causa & circumstantia matri quæ secundo nupsit, tutelam filij, & educationem decernere possit.

S V M M Æ R E R V M.

1. Matrem quæ secundo nupsit tutelam filiorum amittere; etiam si sponsalia contraxerit, num. 2. limita vt num. 3. & 6.
4. Accursius refellitur.
5. De vitrico quid, ibid.
7. Quid de educatione pupillorum. & num. 9.
8. Intellectus l. 1. C. ubi pupillus.

CERTVM est † matrē 1. quæ secundo nupsit tutelam filiorū amittere. Auth. sacramētum. C. quando mulier. Guid. Pap. quæst. 539. quod etiã obtinet † si sponsalia contraxerit. Specul. tit. de tutore. §. nunc videndum. Multo ergo magis à tutela arcenda est, multa enim facta permittuntur, quæ fieri vetantur. l. patre furioso. de his qui sunt sui. At si † aliqua causa iusta 3. extat quæ tutelā matri decerni suadeat, non prohibetur iudex tutelam deferre: nam vitricum tutorem ex causa cōstituire potest. l. si. C. de con. tut. iud. l. nonnunquam. de adoptio. Nec vera est solutio † 4. Accursij, qui putat † vitricum 5. à patre tutorem dari posse, nec enim pater conicere potest quis

quis sit futurus vitricus. Quòd si quis dicat vitricum dari posse postquam datus erat iustè tutor, antequam esset vitricus, considerandum est quòd si casu accidat, vt datus in testamento paterno tutor vitricus fiat, superueniens suspicio enim à tutela remouet. *l. in confirmando. de confir. tuto. l. tres tutores; in fin. de adm. tut.* Præterea mater transeundo ad secunda vota remouetur à tutela. Ergo & vitricus. *l. lex qua tutores. C. de adm. tut.* Quarè verius est etiam cum qui iam est vitricus, dari posse tutorem. Itaque cum vitricus ex iusta causa tutor creari possit, & creatus nõ possit remoueri si iusta sit causa. *l. 2. C. de interdicto.* idem erit in matre quæ vitricum induxit. Nam ipsa propter vitricum regulariter repellitur, & per rationem *d. l. lex qua tutores. C. de admin.*

6. Mater itaque † ex iusta causa vbi suspicio abest secundò nubens dari tutrix poterit, & tutelam nastam conseruare, & singulariter, quia maior est suspicio in vitrico, quàm in matre, quæ semper maternam retinet pietatem. Quod autem de tutela diximus, in † educatione pupilli obtinet. Nã etsi lex non committat matri quæ secundò nupsit educa-

tionem pupillorum. *l. 1. C. vbi pupil. non prohibetur tamè iudex ex iusta causa, & vbi omnis suspicio abest, educationem matri, quæ vitricum induxit, committere. l. 1. C. vbi pupillus.* Hanc sententiam iuuat *d. l. 1. C. vbi pupill. ibi, quando autem inter eam & agnatos, &c.*

8. Qui locus, † authore Accursio, quem Iacob de Bellouisu, Albericus & antiquiores sequuntur, intelligitur eodem retento themate, quãdo mulier secundò nupsit. Vt si mulier secundò nupsit, oritur quæ dubitatio inter matrem, tutores & agnatos, pendeat ex arbitrio Præsidis, apud quæ pupillus educari debeat, vel apud matrem, quæ secundò nupsit, vel apud cognatos, habita ratione qualitatis personarum. Et nisi versiculus ille intelligatur quando mulier secundò nupsit, Præsides pendere non possent vbi pupillus educandus esset. Nam sine dubio matri † quæ non

9. nupsit, educatio committenda est. *d. l. 1.* Accedit quòd educatio apud matrem secundò nubentem prohibetur, ob suspensionem, quæ si cesset, ex qualitate personarum considerari non debet. Itaque cum de educatione Margueritæ de Balaguere filix domini de

Monsales ageretur inter Episcopum Caturcensem filiam patrum, & tutorem, & Mariam Destiffac eius matrem, quæ secundas nuptias cum domino de Caylus contraxerat, educatio pupillæ nihilominus matri credita est. Arresto Tholos. die 13. Aug. 1573. eo quod dicta Destiffac secundò nubendo filiam desponderat communi parentum consensu primogenito filio dicti de Caylus. Eademque ratione vitâ functo Episcopo Caturcensi tutela dictæ Destiffac decreta est Arresto Tholos. 27. Iunii 1576. ex tempore, in audientia. Idem in curatela vt vitrico decerni possit, si optimæ & spectatæ fidei sit.

I A C. F E R R E R I V S.

Vide Robertum *lib. 1. rerum iudic. cap. 8. & in fine Arrestorum de reglement, quæst. 2. & 3.*

Q V Æ S T. L X V I.

De consuetudine qua Clerici pro sepultura, pro benedictionibus nubentium, vel Ecclesiæ Sacramentis, pe-

cuniam exigunt, an efficax sit.

S V M M Æ R E R V M.

1. *Nonnullis approbati hanc consuetudinem.*
2. *Improbati auctoritate, nisi quòd sponte quid Clericis largiendum putet.*
3. *Intellectus c. ad Apostolicam. de simonia.*

HANC consuetudinem ꝑ æquam & fauorabilem Interpretes existimant, si tamen ex deuotione fidelium, non coacta solutione inducta fuerit, neque fiat exactio antè; vel sepulturæ tempore. glossa, Panor. & alij *in cap. ad Apostolicam. de simo de Turre-Cremata in cap. dictum 1. quæst. 1. Decius consil. 215. Ancharan. consil. 344. Faber in §. pauonũ. de rerum diuis.* Primò ex *d. cap. ad Apostolicam.* Secundò quòd Abraham duplicem speluncam pro sepultura emerit, *Genes. 33.*

Hæc tamẽ opinio ꝑ apud me suspecta est, quippe qui existimem cõsuetudinem non esse iustam, qua Clerici pro Cruce ferenda, vel loco sepulturæ, vel communionem sanctam præbenda

benda aliquid antè, vel pòst exigunt, etſi pium & iuſtum credam, ſponte aliquid Clericis largiendum eſſe. Petr. Gregor. *lib. 7. epiſt. 4. & epiſt. 55. cap. queſta eſt. 13. q. 2.* Vide in Concilio Triburienſi *c. dictum 1. quaſt. 1. c. non ſatis. de ſimonia.* vbi hæc conſuetudo damnatur. Vide ſextam Synòdum in Trullo, & ibi Baſam. vide *c. cum in Eccleſia. de ſimonia.*

Accedit quòd antiquitus lecticariorum ſeu Decanorũ certus eſſet & præfinitus numerus, qui curam funerum habebant, & vt gratuite eſſent ſepulturæ præſtabant. *Nov. 43. l. non plures. C. de ſacroſ. Alciat. lib. 1. parerg. cap. 50* Quod etiam ratione probatur. nam aut exactione præcedenti inducta fuit hæc conſuetudo, aut ex liberalitate & deuotione fidelium. Planè ſi exactione præcedenti, iuſta non eſt. Panorm. *ibid. Corn. conſ. 216. vol. 4.* Aut verò populus pro largitione ſoluere aliquid conſuevit, & eo caſu conſuetudo induci non potuit ex ſolutione. Nam ex largitate annua, & ex his quæ meræ ſunt facultates, conſuetudo non inducitur. Cyn. & alij *in l. 2. C. que ſit longa conſuet. immo & Panorm. in cap. cum Eccleſia Sutrina. de cauſa poſſ. Bart. in l. cum de in re verſo.*

de uſuc. & ad l. ſi certis annis. C. de pact. Hyppolit. ſing. 194. cap. peruenit. de cenſibus.

Nec obſtat quòd in fauorè Eccleſiæ & piæ cauſæ, exactio- nibus, vt dicunt, puræ facultatis inducatur conſuetudo. Panorm. & Felinus *in cap. ſuam nobis. de ſimonia.* argum. *cap. ex parte. de cenſib.* hæc enim communis traditio nullo modo probatur. Nam *in cap. ea parte,* votum proceſſit, quod implendum eſt, & efficax eſt ad agendum; ſecus verò vbi ſola præſtatio eſt ex benefica voluntate. *Caſtrenſ. conſil. 363. Bellamera conſil. 31.* hunc locum diligenter tractant.

Nec etiam obſtat † *cap. ad 3. Apoſtolicam. de ſimonia.* intelligi enim debet de his, qui aſſerunt & tuètur, nihil eſſe ſponte dandum pro ſepultura, qui proculdubio hæretici iudicantur. nam ex eo tantum, quòd non ſoluerent, non eſſent hæretici. arg. *cap. dilecti,* & ibi Innoc. *de maior. & obed.* & has conſuetudines iniuſtas iudicauit Senatus Tholoſan. & aliquid extorqueri, Arreſto 27. Nouembris 1542. & Carolus IX ordin. Aurelianenſi *art. 35.* quod tamen pòſt ſublatum ordinatione Bleſenſi *art. 51.*

IAC. FERRERIVS.

DIxi in lib. iurid. in verb. consuetudine. Vide Paponem lib. 1. tit. 1. arrest. 3. & ibi annotata. & lib. 1. tit. 3. arrest. 6. Charūd. lib. 1. respōs. c. fi. De coxa ponenda in lecto sponsalicio, & aliis consuetudinibus, vide Chopin. in consuet. And. lib. 1. tit. 1. cap. 31. num. 8. An consuetudo induci possit ex longa & annua liberalitate, Doctores in l. privilegia. C. de sacros. Benedictus in verb. matrem, num. 33. Didac. variar. 1. cap. 17. & Matheslan. sing. 192. Idem Didac. in cap. officij, num. 1. in fin. de testam. Gallus quest. 272. Chopin. de sacra polit. lib. 3. cap. 3. num. 19.

QVÆST. LXVII.

De iure Albanagij, alibi natorum, droict d'Aubayne.

SUMMÆ RERVM.

1. Extraneos non posse testari in Gallia; etiam favore pia causa, num. 3. nec capere ex testamento, num. 6. fallit num. 8.
2. Albani cur, & unde dicti.

4. Explicatur lex 1. C. non licere habit. metrocom.
5. Metrocomia quid.
7. Peregrinantes à peregrinis differunt, & institui possunt.

ROHIBENTVR † I. testari in hoc regno extranei, quibus, si sine liberis in Gallia natis decedant, Rex succedit. Bened. in verbo, & uxorem, in §. decis. num. 480. Chopin. de sacra polit. lib. 3. tit. 1. n. 25. & 26. Pap, in Arrest. lib. 5. tit. 2. & lib. 1. tit. 8. arrest. 8. Connanus lib. 9. cap. 4. comment. iuris civ. Boërius in cons. Bitur. & testam. §. fin. Saxon in consuet. Turonens. tit. des droicts de moyenne iustice. §. 5. Ferron. in cons. Burd. tit. de test. §. 10. Albini ergo, id est, † extra regnum nati, testari non possunt, etiam † favore piæ 3. causæ, lege Regni.

Benedict. hanc legem niti putat constitutione Imperat. in l. 1. C. non licere habitat. metrocom. lib. 11. Quæ sanè lex † minime ad eã re pertinet. Nam in primis ea cõstitutio de contractu verba facit, non de testamento; imò testamenta ab ea constitutione excipiuntur, quod & Nouella 3. de pralatione Rom. senior. quæ extat in lib. 1. iuris Orient. confirmatur,

5. rur, vbi testamento alienare possunt extranei, etiamsi non sint eiusdem vici, vel metrocomiæ. Deinde ibi agitur de extraneis metrocomiæ, nõ verò regni, vel ditionis, aut Imperij. Metrocomia † verò maior pagus dicitur, qui est infra vrbis dignitatē, sicut Metropolis dicitur ciuitas matrix. Bud *in l. obseruare. de offic. procons.* Ita etiam metrocomia pagus maior cæteris dicitur. Alciat. *in tres libros poster.* hos matrices pagos in Mediolanensi agro dicit vocari *Capita plebis*, apud nos *Capita castelli*. Itaque de extraneis metrocomiæ ad extraneos regni argumentum remotum est, quare ius istud à iure peregrinantis deducendum est, peregrini enim nec testari, nec † ex testamento capere poterant. l. 1. *C. de heredib. l. sed & si. §. solenne. de hered. inst.* Inde deportatus dicitur redigi ad peregrinitatem. l. *sed & si. §. liberos. de in ius vocand.*
7. Peregrini distant à † peregrinantibus, qui institui possunt. §. *vlt. de hered.* Extat eadem constitutio apud Longobardos *tit. de aduenis.*
8. Cæterùm † Tholosæ atque in tota Occitana prouincia extranei commorantes etfi quoad officia & beneficia ab-

que venia Principis incapaces sint, liberè tamen testari possunt, eisque proximiores ab intestato succedunt, singulari beneficio Regis Ludouici XI. & XII. quorum in eam rem priuilegia, seu rescripta in acta Tholosani Senatus audito cognitore regio regesta sunt 16. August. 1476. & 6. Iulij 1484. Bened. in loco quo suprâ. Burdegalæ idem habent priuilegium. Boër. *quæst.* 13.

QVÆST. LXVIII.

De sedibus Episcoporum, Archiepiscoporum, Primatum, & Patriarcharum.

SVMME RERVM.

1. Patriarchas, Primates & Archiepiscopos inter se differre.
2. Patriarcharum numerus.
3. De Patriarcha Constantinopolitano fusè.
4. Quibusdam Episcoporum, vel Archiepiscoporum sedibus ius Patriarchatus tributum esse.
5. Byzantium Patriarchatus titulo decoratum à Constantino Magno.
6. Sedes Tholosana in Archiepiscopatum

piscopatum erecta à Ioanne XXI I.

7. *Berytus, vrbs Phœnicæ, Metropolis.*
8. *Archiepiscopus & Metropolitanus quid differant.*
9. *Archiepiscopum Metropolitanano præferendum.*
10. *Metropolitanus unde, & quis.*

AVLVs ad Rom. cap.

12. & 1. ad Corinth.

12. Vt in corpore humano diuersa membra ad varios vsus corporis existunt, ita & in Ecclesia innumerabiles ferè personæ. *c. singula. 89. dist.* Rursus quemadmodum in cælesti Hierarchia diuersi sunt ordines Angelorum, & cælestium spirituum, sunt enim Principatus, Archangeli, & Angeli, vt notat D. Dionysius *de cælesti Hierarchia.* ita in Ecclesia militari sūt Episcopi, Archiepiscopi, Primates, Patriarchæ & Pontifex Max. *c. ad hoc. dist. 89.* Porrò Apostoli initio nascentis Ecclesiæ in illis ciuitatibus, in quibus apud Ethnicos primi Flamines, & primi legis Doctores erant, Episcoporum primates, vt Patriarchas collocarant, vbi erāt Archiflamines, Archiepiscopos ordinarunt, in reliquis ci-

uitatibus Episcopos. D. Clementis *epist. 2. cap. prouincia 90. dist.* Vide VVolfgangum Lazium *lib. 2. c. 2.*

Magdeburgenses tamen, Molinæus & alij heretici hanc Clementis & Anacleti epistolam reiciunt, tū quòd in monumentis Romanorum de primis Flaminiibus & Archiflaminibus. mentio nulla extertum quòd Flamines & Archiflamines nullam iurisdictionem haberent; hi enim rei diuinæ iugiter addicti singulorum deorum sacra curabāt, à quibus, authore Varron. *lib. 4. de lingua Latina,* nomina habebant, vt Flamen Dialis Ioui dicatus. Quibus ita occurrit Turrianus *lib. 3. & 5; pro canonib. Apostol.* vt Flamines in ea Clementis epistola significant non eos qui singulis diis addicti erant, quorum sacra assidue operabantur, sed translate eos qui præerant ciuitatibus primariis, quæ erant capita prouinciarum, quos Clementis vocat Protoflamines, vel eos qui præerant ciuitatibus Metropolitanis, quos vocat Archiflamines. Translationis autem rationē pluribus verbis edisserit. At probabilius est Clementis sæculo in plerisque prouinciis Flamines, Archiflamines & Protoflamines

flamines extitisse, quod non solum ex Feneſtella *lib. 1. c. 5.* constat, verum etiam ex Marimo Polono in *Eleutherio*, ibi enim Polonus Lucij Britannorū Regis meminit, ad quē ut populum Britanniae in fide erudiret, Eleutherius religiosos viros miserat. Et postea ait: *Erant tum in Britannia viginti Pontifices idolorū, quos Flamines vocabant; inter eos verò tres Archiflamines, ubi faciunt Flamines Episcopi, ubi Archiflamines Archiepiscopi constituti sunt.* quod & Platina scriptum reliquit in *Eleutherio primo*. Accedit quòd Festus minorum maiorumque Flaminū mentionem facit, neque parē fuisse omnium Flaminum potestatem & dignitatem, auctor sit. Horum etiam Flaminum, Archiflaminum, & Protoflaminum meminit Leo IX. Pontifex doctrinā & pietate insignis, *epist. 3. ad Petrum & Ioannem Africanos Episcop.* his verbis: *nunc quia, &c. vide tomum 3. Concilior: fol. 591.*

Ex quibus apparet multum interesse † inter Patriarchas & Primates ac Archiepiscopos, quod Isidorus probat in *1. c. Cleros 21. dist.* Quatuor † enim erant Patriarchae. *c. antiqua. de privilegiis. c. 6. & 7. Nicen. Syn. c. illud. can. sanè. can.*

quoniam. 55. dist. Quinimo Nicol. I. ad *Consulta Bulg. cap. 92.* tres tantum Patriarchas numerat. tu omnia vide. Tadem alij quidam Patriarchatus honore donati sunt, Grandensis, Aquilegiensis, Bituricensis & Pisanus, qui magis proprie appellantur Primates. Aluarotus in *cap. 1. Episcopum vel Abbatem, in feud.* Archidiac. in *can. 1. & 2. 90. dist.* Plura de Patriarchis & Primatibus Antoninus in *summa 3. parte, tit. 20. c. 4.* Duranti de *ratione diuin. off. lib. 2. cap. 1.* Chassaneus in *Catalog. glorie mundi 4. parte.* Rebuff. in *§. si quis verò cuiuscumque status, in verbo, Patriarchalis.*

Ceterum hoc loco notandum est quòd † Patriarcha 3. Constantinopolitanus, qui initio postremus erat, secundum locum à Vigilio, ac deinde à Iustiniano *Nov. 131.* assequutus est. *c. Constantinus. dist. 96.* Leo IX. *3. tom. Conciliorum, epist. ad Michaele Patriarch. Constantinop. d. cap. antiqua. de privileg.* Eugenius IV. in *Concil. Flor.* Sanè apud Nicephorum *lib. 15. c. 7. passim,* Constantinopolitanus, etsi Patriarcha sit, Archiepiscopus solū nominatur, quòd, ne quis admiretur, obseruandum est, quibusdam † Episcoporum, vel Archie

chiepiscoporum sedibus ius Patriarchatus tributum fuisse: vt Episcopatu Alexandrino, necnon Hierosolymitano. *cap. 6. Nicen. Syn. vbi Balsam. c. quoniam mos. 65. dist.* Quare qui Patriarcha vno in loco dicitur, alibi Archiepiscopus vocatur.

Verùm serupulus adhuc residere videtur, nam Byzantium Episcopatus erat, dum
 5. eum ad† Patriarchatum Constantinūs extulit, vt aperte Zonaras scribit, qui sanè serupulus eximi potest facilè, nam Byzantium diu Episcopatus Heracleæ Metropolis mansit: at postea ea sedes in metropolim, vel Archiepiscopatum erecta est, adè vt nec ab Heracleæ Metropolitanano sicut antea ordinareretur.

6. Sic sedes † Tholosana, quæ Episcopalis erat, in Archiepiscopale, vel Metropolitanam erecta fuit à Ioanne XXII. *Extranag. Saluator. de prebend.*

7. Hinc † Beryto, quæ ciuitas Phænicæ fuit, cuius meminit Niceph. *lib. 14. cap. 52.* Metropoleos nomen & dignitas iure Tyri tribuitur. *l. 1. C. de Metrop. Beryto.*

8. Au verò aliquid interfit inter † Archiepiscopum & Metropolitanum, non omnes conueniunt. Quidam mul-

tum interesse putant, vt Isidorus *in d. can. Cleros. 21. distinct.* Idèoque Archid. *in c. presenti. de off. ord. in 6.* Archiepiscopū maiore facit Metropolitanano, quem Bart. & Lucas de Penna sequuntur *in d. l. 1. C. de metrop. Ber. Dayma in concord. tit. de concord. approbat, in verbo, Metropolitanani.* Alij verò nullo modo distare existimant. *gl. in Extrau. vnic. de censib. in verbo, Archiepiscopi. cap. 1. de offic. legati. cap. vt litigantes. de off. ord. lib. 6. c. hac quippe. 3. quest. 6. §. fin. Nou. de monach. Rebuff. in concord. tit. de const. in verbo, Metropolitananos.* Hanc controuersiam dirimit Leo IX. Pontifex ad Petrum & Ioannem Episcopos Africanos *tomo 3. Concil. quam suprà citauim. his verbis: Itaque quia de Archiepiscopis & Metropolitanis sententiam nostram requiris, venerabilium Antecessorum nostrorum dicta demonstrat, &c.* Postea addit: *Vbi verò metropolis erat, id est, mater ciuitatis metropolitane, erant qui de tribus, aut quatuor ciuitatibus intra aliquam prouinciam maiori & matri aliarum presidebant: isti aliquando Metropolitanani tantum nominantur, aliquando Archiepiscopi, si in ipsa prouincia Maiores non fuerunt aliqui, &c.* Inde apparet † 9. maiorem esse dignitatem Archiepi

chiepiscopi, quàm Metropolitani. quod & Iustinianus aperte indicat in quadam constitutione, quæ exarata est Nouella Iuliani de priuilegio Archiepiscopi primæ Iustinianæ. ibi, *non solum Metropolitanus, sed etiam Archiepiscopus fiat.*

Sed & notandum est ex illo loco Leonis decipi Isidorum, qui *in d.c. clericos*, Metropolitanum à mensura ciuitatū appellat: nam Metropolis non à mensura ciuitatum, sed quia est præcipua regionis ciuitas, & mater & caput prouinciæ, dicitur; unde † Metropolitanus qui præsidet illi ciuitati, quæ cæteris ciuitatibus in prouincia constitutis quodammodo caput & mater sit; alioquin primam breuem, si à mensura diceretur, haberet, quæ tamen est longa; quod obseruant Budæus *in l. obseruare. de offic. procons. & Alciat. lib. 2. dispunct. cap. 23.*

IAC. FERRERIVS.

Archiepiscopi habent duos gradus iurisdictionis Episcopalis, Primas verò tres. v. g. Archiepiscopus & Primas Lugdunensis habet Lugduni tres sedes, vel gra-

duis iurisdictionis, videlicet sedem diocesana in quantum est. Episcopus in propria diocesi, sedem Archiepiscopalem in sua prouinciâ, siue super Episcopos suæ prouinciæ, & sedem primitialem super suos Archiepiscopos. Molinæus *ad edictum de paruis datis, art. 2.*

QVÆST. LXIX.

De OEconomis.

SVMMA RERVM.

1. OEconomus quis.
2. Ex Clero constitui debet.
3. Cap in singulis. 77. dist. diluitur.
4. OEconomus quando prefici debeat.
5. Inuentarium rerum Episcopi conficiendum ab œconomo, mortuo Episcopo.
6. Mos hodiernus quæ œconomum; & num. 7.

Vis sit œconomus, † explicat Leo *ad l. iubemus. C. de sacrosanct. Synod. Tholos. c. 47.* Idem Leo *in l. presenti. C. de his qui ad Eccles. œconomum defensorem Ecclesie appellat; Episcopis enim quo liberius precationibus*

nibus & sacris concionibus assidui essent , sollicitudo rei familiaris à sacris canonibus vetita est. *c. Episcopis* 88. *dist.* Diaconis verò alendorum pauperum ac Clericorum, earumque rerum quæ Ecclesiæ offeriebantur , possessionum etiam ipsius Ecclesiæ, cura tributa fuit. *c. precipimus* 12. *quest.* 1. *c. in sancta* 92. *dist.* Verùm Ecclesia tot possessionibus atque redditibus aucta, ne prædiorum ac possessionum procuratio à sacro & spiritali munere Diaconos reuocaret, sancti Patres hoc onus ad œconomos transtulerunt , quos in omni Ecclesia matrice ac Monasterio statui iusserunt. Chalcedo. Syn. *cap.* 26. *c. quia in quibusdam* 89. *dist. c. quoniam* 16. *quest.* 7. Quòd si Episcopus neglexerit in sua diœcesi œconomum constituere , licebit Metropolitano id facere. *c. cum scimus* 9. *quest.* 3. Synod. Sept. 2. *cap.* 11. Oeconomus t̄ autem laicus esse non debet , sed ex Clero. Synod. Thol. IV. *cap.* 48. *can. in nona* 16. *quest.* 7. *can. iudicatum* 89. *dist.* Speculator *tit. de œconom.* §. 1.

Neque obstat textus *in cap. in singulis* 77. *dist.* ibi, *defensor* etiam Ecclesiæ qui ex laicis sit.

3. Ibi enim defensoris t̄ appellatione non œconomus , sed

Aduocatus & Castaldus continetur. *c. Saluator* 1. *quest.* 3. Decius *in cap. decernimus. de iudic.* Neque t̄ solùm Episcopo superstitite præficiendus est œconomus, verùm & vacante sede : viduæ enim Ecclesiæ redditus apud Ecclesiæ œconomos salui conseruari debent. Syn. Chalced. *cap.* 25. *c. quoniam quidam* 75. *dist.* fierique debet ab œconomio t̄ mortuo Episcopo inuentarium rerum Episcopi. *cap. illud* 12. *quest.* 2.

Hodie t̄ Episcopi nullos habent œconomos , & ipsi profana hæc curant. *Nunc, prob dolor!* ait D. Chrysof. *homil.* 86. *in Mattheum*, Dei sacerdotes vindemie, messi, fructuum venditioni assistunt, qui figura & umbra culium habebant, corporalisque administratio erat interdicta. Nos qui ad cælorum penetralia vocamur, & Sancta Sanctorum ingredimur, mercatorum & cauponum curam suscipimus.

Hodie t̄ in Francia malè & indignè mortuo Episcopo œconomus ex ferè plebeis eligitur , donec nominauerit Rex successorem, & Summus Pontifex confirmarit.

QVÆ

QVÆST. LXX.

De transmissioibus in liberos
fideicommissi conditiona-
lis.

SVMME RERVM.

1. Fideicommissum conditiona-
le transmitti posse per li-
beros in descendentes.
Ampliatur ut num. 2.
3. Constitutionis Theodosij in l.
vn. C. de his qui ante a-
pert. tab. intellectus ; &
num. 8.
4. Occurrit Accursus.
5. Beneficium l. vn. C. de caduc.
& num. 9.
6. Quid lege Papia observa-
tum ; & num. 7.

FIDEICOMMISSVM
† conditionale à pa-
rente relictum, ad li-
beros grauari, etiam ante con-
ditionis euentum, transmitti
existimo, idque expressim cõ-
stitutum est à Theodosio in l.
vnica. C. de his qui ante apert.
quod & Socinus ad l. heredes
mei. §. cum ita. ff. ad Trebell.
animaduertit. Singularem enim
priuilegio à Theodosio sancitum
est hæreditatem non aditam
transmitti per liberos in

descendentes, idque † in le-
gatis & fideicommissis obti-
nere, dicit Theodosius, quod
de legatis & fideicommissis
conditionalibus intelligen-
dum est.

Cæterum si dictam legem
unicam C. de his qui ante, inter-
pretemur de legatis puris,
inutile erit tale beneficium,
ea enim regulariter transmit-
tuntur. Intelligenda ergo est †
constitutio Theodosij fauore
liberorum, in legatis quæ per
extraneos non transmittuntur,
qualia sunt conditiona-
lia. Huic tamen interpretatio-
ni occurrisse videtur † Accur-
sius, quasi etiam in legatis pu-
ris esset tam speciale, vt ante
aditam hæreditatem filij trans-
mitterent, cum nondum esset
edita Iustiniani constitutio. in
l. vnica. C. de caduc. per quam †
legati puri dies cedit à morte
testatoris ante hæreditatem
aditam, ita vt transmittatur.
Ante quam constitutionem
non transmittentur, hære-
ditate nondum aditâ, nisi à li-
beris, ex constitutione Theo-
dosij.

Subtilius tamen expendendo
verissima est Socin. cõsideratio.
Nam ante Iustinianum & Theodosium
ex lege Papia, cum de liberis agebatur,
vsque † ad tertium gra-
dum

dum cedebat dies fideicommissi ante apertas tabulas à tempore mortis. *d.l.unica. §.i. C.de cad. Vlpian.tit.18.ubi, Item liberis & parentibus testatores usque ad tertium gradum lex Papia ius antiquum dedit.* Itaque si Theodosij constitutio de puris legatis & fideicommissis intelligeretur, nihil adderet noui in fauorem filiorum, ita vt de legatis & fideicommissis cōditionalibus intelligenda sit.

- Quæ omnia vt facilius assequamur. obiter obseruandum est, lege † Papia, nimum lucri & quæstus studiosa, statutum fuisse vt ante apertas tabulas hæreditatem adire non liceret, nec dies legatorum ante aditam hæreditatem vederet. Ea tamen lege excipiebantur liberi hæredis scripti, quibus hæreditatem etiam clausis tabulis adire licebat, & fideicommissorum & legatorum eis relictorum dies à morte testatoris cedebat. Superuenit postea lex Theodosij, qua sancitum est, † vt liberi à parentibus instituti in liberos & parētes hæreditatē transmittant, legata quoque, & fideicommissa, conditionalia scilicet, & quorum dies non cedebat à morte testatoris. Edita postremò lex est

unica. C. de caduc. à Iustianino, † qua constitutum est 9. diem legatorum, vel fideicommissorum cedere à morte testatoris, & eorum fieri transmissionem ante apertas tabulas, etiam in fauorem extraneorum.

QVÆST. LXXI.

Vtrum aliquis possit ducere relictam à fratre vxoris suæ, vel, vt vulgo dicitur, an relictus sororis ducere possit relictam fratris.

SVMME RERVM.

1. *Id esse licitum, veriori opinione.*
2. *Intellectus c. Marimus. de cogn. spirit.*
3. *Abrogati canones, contra dicimus. 35. quæst. 3. & de propinquis. 35. quæst. 2.*

IDETVR non licere. **V**nam in primo affinitatis genere vetitum est hodie matrimonium. *c. non. debet. de consang.* At maritus sororis est fratri in primo genere. Ergo & vxori ipsius fratris. *argum. maritus. de cogn. spirit.*

rit. Secundo est textus *in can. contradicimus. 35. quest. 3. ibi, Ex Iulio Pontifice relictam confanguineorum uxoris sua, &c.* Eodem pertinet *c. de propinquis. 35. quest. 2.*

1. At contraria † opinio verior est: nam in secundo genere affinitatis coniugia permessa sunt. *d. c. non debet.* Ceterum relictus sororis non est viduæ fratris in primo genere affinitatis, sed in secundo: persona enim alteri adhibita per copulam genus mutat. Ioan. Aud. *in gloss. arbor. affin.* Bernardus *in d. c. non debet.* Hanc sententiam probat Ioannes Andr. *in d. arb. affin.* Præpositus etiam in arbore affinitatis id usu receptum fuisse tradit, eoque nomine dominum de Lonate viduam Andree de Becaria fratris uxoris suæ viduam duxisse, testatur; eamque sententiam sequitur Didac. *de sponsal. 2. parte. cap. 6.* Antoninus *in 3. parte summa. tit. 1. cap. 10.* Bonaventura & Petrus de Palude *4. sentent. dist. 41. quest. 2.*
2. Nec obstat † *cap. Martinus. de cogn. spir.* ubi enim, ait Præpositus, agitur de actu omnino spirituali, maritus & vxor vna caro habentur. Præterea vxor fratris non efficitur affinis sororis ex eadem causa,

ex qua frater afficitur affinis per copulam viri sororis cum sorore, sed vxor fratris per copulam mutat genus attinentiæ, vt ait Andr.

Nec obstant † *d. can. contra 3. dicimus, & de propinquis*, supra citati; illæ enim constitutiones abrogatæ sunt ex Concilio Lateranensi *in d. c. non debet.* Bonaventura *in 4. sententia. dist. 41. ante primam questionem.*

QVÆST. LXXII.

Vtrum pupillaris substitutio expressa excludat matrem à legitima.

SVMME RERV. M.

1. *Matrem non excludi à legitima. vide contra num. 2. amplia vt num. 3.*
4. *Auctoris pro matre opinio.*
5. *Exclusa mater à legitima Arresto Tholosano.*
6. *Matri egestate laboranti succurrendum esse, & substitutum ad id cogendum.*

R LERIQUE † putant 1. matrem nō excludi à legitima. Primò, quia quod quis non potest facere per

per se, non potest per alium. *hæc per se. C. de hæred. instit. filius autem nõ potest matrem priuare legitimã. Ergo, &c. Secundò lex indulget patri singulari beneficio substituere pupillariter, quia non licet pro alio testari, cùm testamta non pendeant ex alieno arbitrio. Itaque cùm id sit contra ius, sequitur substitutionem pupillarem merum esse priuilegium. At priuilegia in alterius perniciem protrahenda non sunt. l. impuberi. de admittut. l. cùm filiusfam. de testam. milit. Ideoque in priuilegiis & dispensationibus fieri debet stricta interpretatio, vt non lædatur ius tertij. l. mulieri & Titio, & ibi Castr. de cond. & demonstr. Tertio non debet quis ex alterius facto exhæredari. l. paterfamilias testam. ff. de hæred. inst. Quarto statuto quo mater excluditur à successione filij, non arcetur à legitima. Salicetus plenè in auth. Nouissima. C. de inoffic. testam. Cùm ergo mater arcetur à legitima statuto, multo minus per pupillarem substitutionem quæ moribus introducta est. l. moribus. de vulg. Quintò per generalè dispositionem non fit præiudicium legitimæ. l. si quando. §. generaliter. C. de inoffic. Ergo pupilla-*

ris expressa de omnibus bonis pupilli non officit legitimæ. Sextò adoptione filius non amittit iura naturalia. l. cùm in adoptiuis. C. de adopt. §. 1. de adopt. Septimò mater non arcetur à luctuosa filij successione. l. fin. C. de inst. §. 1. ad Tertull. Quo argumento Plinius in Panegy. ad Traian. successionem filij patetis lachrymas appellat. ibi, *Egregiè Imperator quod parentum lacrymas uectigales non pateris, &c.* Octauò pugnat l. humanitatis. C. de impub. vbi exemplari substitutione ad exemplum pupillaris introducta fratres furiosi à successione minimè excluduntur. Ergo nec mater exemplari excluditur, cui magis fauetur quàm fratribus, ei enim lex tribuit quærelam, non fratribus. Iustin. Nou. 162. Cùm ergo mater per exemplarem ex Iustin. constitut. non excludatur, idem erit in pupillari substitutione. quo argumento Butrigarius, Iacobus de Aret. Petrus de Bellapértica in l. precibus, & in l. humanitatis. Ioann. Andr. in cap. si pater. de testam. Faber in d. l. humanitatis, scripserunt, §. sed nec impuberis, l. Papinianus, & l. precibus, corrigi per Iustin. legem humanitatis. iunge cap. fin. 17. quest. 4. & l. nam & si.

fi. parentib. de inoffic. Accedit quòd etſi iure Ciuili matri non deberetur legitima, iure tamen poli & in foro conſciētix deberetur. Archidiaconus. *in d. cap. ſi pater, & d. can. ſin. 17. quaſt. 4. Alex. conſil. 45. vol. 1. Decius in d. l. precibus.*

2. Ex aduerſo † vrget *l. Papinianus. §. ſed nec impuberis. de inoffic.* Quidam tamen huic §. reſpondent, vt etſi in eo §. matri querela denegetur, poſſit tamen mater legitimam petere conditione ex *l. omnimodo. C. de inoff. vel ex Auth. presbyteris. C. de Episcop.* Verùm ea cōſideratio prorfus inepta eſt, iure enim ff. conditio ex *l. omnimodo,* & ex *Auth. presbyteros*, incognita erat: imò cui querela negabatur, legitima non competebar. Alij aliter reſpondent huic §. vt etſi mater eo loco inofficioſum teſtamentum dicere nequeat, iniuſtum tamen dicere poſſit. quod abſurdum eſt: nam qua ratione mater nō poſſet inofficioſum dicere, nec etiam iniuſtum, quia paternum eſt teſtamentum. Secundò contra matrem facit text. *in l. Lucius. de vulg.* Tertio contra matrē facit Bonifacij conſtitutio *in d. cap. ſi pater. de teſtarn. lib. 6.* ex qua pater iure fori & poli matrem excludit à legitima,

cùm conſtitutio Pontificis id probet.

Nec obſtat † in primis 4. quòd non poſſit per alium exequi quod quis non poteſt per ſe facere, illud enim perpetuò verum non eſt. *l. Aristo. que res pign.* præterea filius impubes non poteſt per ſe teſtari, poteſt tamen pater pro eo teſtari. Minus obſtat quòd ſubſtitutio pupillaris priuilegium contineat: nam ſubſtitutio pupillaris longè ante ſucceſſionem matrum inſtituta fuerat, moribus enim introducta dicitur Romanorum, ſcilicet ante legem XII. Tabularum: matres autem à ſucceſſione lex XII. Tabul. repellat. Primus erat Claudius, §. 1. *ad Tertull.* Quare cùm pupillaris ſubſtitutio ſucceſſionem matrum præceſſerit, argumentū illud euaneſcit. Porro quod de ſtatuto dictum eſt, ingens eſt controuerſia an de ſtatuto mater à legitima excludatur: crebrior enim opinio eſt matrem excludi. Bart. & Caſtrenſ. *in l. Titio centum. §. Titio genero. de cond. & demonſtr. Arch. in l. ſi teſtamento. C. de impub. Corn. conſ. 1. vol. 4.* Secundò cū expreſſa eſt ſubſtitutio, mater non generalibus, ſed expreſſis verbis arceatur à legitima, quia ea eſt natura

substitutionis directæ. Accedit quòd diuerfa est ratio statuti & pupillaris substitutionis, quia pupillaris substitutio fauorabilis est pupillo, ideòque & legitimam pupilli continet. *l. ex tribus. C. de inoffic.* Secus verò in statuto quod odiosum est, nec verbis generalibus legitimam comprehendit: lex verò humanitatis locum habet in exemplari, quæ in multis distat à pupillari. Nam à matre fieri potest non pupillaris. Item differt quòd exemplaris fieri non potest nisi in gratiam filiorum, vel fratrum. *d. l. humanitatis.* pupillaris verò fieri potest in gratiam etiam extraneorum. *d. l. moribus.* Perplexa est quæstio, vt constat ex Lancellot. Polit.

4. Ego † in hac quæstione existimo substitutum si sit extraneus non excludere matrem à legitima. Nam etsi veteri iure mater excluderetur. *d. §. sed nec impuberis.* hoc ideo, quia pater matri præferebatur, nec aded firma & fixa erat matris successio in bonis filiorum. At iure nouo mater patri æquatur, item legitima parentum aucta est, & eorum iure debetur, quo liberis.

Præterea exclusio matris pendet ab ea iuris subtilitate

quoad expellendam matrem patris testamentum esse censetur; ad excludendum vero fratrem filij testamentum esse dicitur; quæ iuris subtilitas probanda non est ad exclusionem legitimæ, quam lex noua tot priuilegiis induxit: at vbi filius testatoris esset substitutus, vel pia causa, aliud iudicarem. *d. cap. si pater.*

Tamen in gratiam extranei substituti matrem † exclusam fuisse à legitima per expressam pupillarem, apparet Arresto Tholosano 19. Decembr. 1544 Paulete matre & At substituto litigantibus. Sane † vbi mater egestate laboraret, ei succurritur beneficio *Auth. præterea. C. unde vir.* ac substitutus cogendus est alimenta præstare. *l. si quis à liberis. ff. de lib. exhib.*

I A C. F E R R E R I V S.

COrrasius ad *l. precibus. C. de impub. numer. 19.* Decius *consl. 210. in fine,* & ibi Molinæus existimauit matrem in conscientia debere legitimam habere, etiamsi pupillaris sit expressa. Idem Molin. *ad consl. 227. Decij, in lit. C.* & Decius *ibid.* Molin. *ad d. l. precibus. C. de impub.* Vide Didac. *ad c. cum effes. num. 11. de testam.* & Gomefium

mesium de pupillari substit. n.7. Grassum in verb. substitutio, quest. 30. Emanuel. de Costa ad cap. si pater. de testam. lib. 6. in 2. parte, in verb. superstitie matre. & in 3. part. in verb. potest. Vide Menoch. lib. 4. presumpt. 38.

Senatusconsulto Parlamenti Burdegalæ an. 1568. legitima matri fuit adiudicata contra expressam pupillarem. Nec obstat §. sed nec impuberis, legis dictæ Papinianus, vbi mater excluditur à querela. Sed non ideo consequens est eam priuari legitimâ, quandoquidem alius extat modus longè mitior petendæ legitimæ, puta Condictio ex lege, teste Accursio ad Auth. presbyteros. C. de Episc. Duobus ergo modis peti potest legitima, priore per viam querelæ, à qua mater arcetur, quod sit remedium odiosum. Posteriore per viam Conditionis ex lege, qua mater præterita testamento filij legitimam petit contra pupillariter substitutum. Unde apparet consequentiam non esse bonam: Cessat querela; ergo petitio legitimæ. Nam in testamento militis cessat querela l. fin. C. de inoffic. l. fin. C. qui testam. fac. & tamen legitima debetur præteritis. d. Auth. presbyteros. Nec obstat

cap. si pater. de testam. lib. 6. In primis quia id dixit Roman. Pontifex ex communi errore intellectus illius §. sed nec impuberis. Secundò quod in eo cap. dicitur, intelligitur matrem priuari legitimâ per viam querelæ, vt ibi dicitur, non autem per Condiotionem ex lege. Denique non obstat l. precibus. C. de impub. vbi mater quidem priuatur vniuersali successione filij impuberis per substitutionem pupillarem sub compendiosa comprehensam: sed non dicit Imperator ibi quod mater legitimâ priuetur. Facit pro hac opinione noua Iustiniani constitutio, per quam nec liberi, nec milites possunt parentes exhæredare, imò legitimam eis relinquere tenentur. Vide Anselm. de triente & semisse. Cuiac. ad d. §. sed nec impuberis, & alios. habes Arrestum in meis collectionibus.

QVÆST. LXXIII.

De consuetudine qua augetur,
vel minuitur decima.

S V M M Æ R E R V M.

1. *Decimam augeri, non verò minui posse. limita ut numer. 2.*
3. *Et augeri, & minui posse, pro loci consuetudine.*
4. *De præscriptione decima.*

VÆRI solet an consuetudine augeri, vel minui possit decima? In plerisque enim locis ex antiqua cōsuetudine duodecima duntaxat pars decimæ nomine præstatur; in aliis verò octaua. Et est receptum

1. consuetudine decimam † augeri posse, minui verò minime. Ideoque consuetudinem qua duodecima, vel minor pars præstari solet, inutilem
2. esse, nisi † à Summo Pontifice approbata fuerit. gloss. in cap. in quibusdam. §. fin. de decim. Andr. in cap. 2. eod. tit. in 6. c. quicumque, in primo. 16. quest. 7. Secundò facit pro hac sententia d. cap. in quibusdam, ibi, cum ea integritate persoluant. Tertio solutio decimarum est iuris diuini, & naturalis. Vide de Abrahamo Genes. 14. & de Jacob eodem 28. Plin. lib. 22. c. 14. Bud. in l. si quis. de pollicit. Exodi c. 22. Leuitici cap. ult. & Deuter. cap. 12. Rebuff. de

decimis. quest. 1. Consuetudo verò quæ iuri diuino vel naturali aduersatur, nullius est momenti. cap. quo iure, cum seq. 8. distinct. cap. si. de consuet. Hæc sententiam probat Sotus lib. 9. de iustitia. quest. 4. art. 1.

At verius † consuetudinem, qua augetur, vel minuitur decima, nō improbari. d. cap. in quibusdam. §. fin. Secundò ex cap. commissum. eodem tit. Tertio ex cap. cum sint homines. & c. dilecti. eod. Quarto etsi decimæ † præstatio præscribi nequeat, quota tamen decimæ præscribi potest. Ergo cōsuetudine augeri, vel minui. Guido Pap. quest. 284. Rebuff. de decim. quest. 13. Eaque opinio in hoc regno seruatur, & edicto regio cōfirmatur, nam solutio decimæ est iuris naturalis & diuini; quota verò est humani, & positui. D. Thomas in 2. 2. quest. 87. art. 1. Syluester in summa, in verbo, decima. quest. 4.

I A C. F E R R E R I V S.

QUod dicitur quotam decimæ præscribi posse à laicis, verum est modò vni-formiter solutio facta sit in minori parte. nam si difformiter solutio facta sit, puta vno anno sexta pars, altero quin-
ta

ta, altero septima, præscriptio ob solutiones difformiter factas non valet. Vide Marcum tom. 1. *quæst.* 205. & la Conférence des Ordonnances *sol.* II. & 12.

QVÆST. LXXIV.

Utrum fideiussor damnatus ab aliquo iudice, coram eodem debitorem persequi possit, etiamsi debitor sit alterius fori.

S Y M M Æ R E R V M.

- 1. *Quòd sic. Contrarium verius, num. 2.*
- 3. *Lex venditor. ff. de iudic. & l. vendente. C. vbi causa fiscali diluuntur.*

1. **M** I D E T V R debitorem † à fideiussore conuentum iurisdictionem eius iudicis qui fideiussorem damnauerit, declinare non posse. In primis per *l. venditor. ff. de iudic.* qua ratione traditum est Clericum qui de euictione tenetur, non posse iudicis laici iurisdictionem declinare. Hanc sententiam inuat textus in *l. cum vendente. C. vbi cause fiscales.* vbi Castren-

sis id asseruit. Tertio facit *l. cum eorum. C. de sententiis & interloc. & ibi Cast.*

Contrarium † tamen verius est, debitorem, si velit, fori præscriptione iuari. Cum enim personali actione agat fideiussor, ex vulgata iuris regula actor forū reisequi debet. Postremò ait Baldus *in d. l. cum eorum. C. de sententiis.* nullo iure prohibetur reum ratione fideiussoris perentis indemnitate præscriptione fori sum moueri, vbi de fideiussore contractus agitur, licet; vt ipse ait Baldus, secus fit in fideiussore iudicij.

Nec obstat primò lex *venditor*, † neque enim ibi de debitore conuento à fideiussore agitur, sed de venditore qui conuentus ab emptore, aduersus quem rei vindicatione agebatur, iudicium mutare non potest. Idque maxima ratione, nam iudicium ceptum fundatur, vt ita loquar, contra emptorem possidentem rem vendicandam, non contra venditorem qui non possidet. *l. i. C. vbi in rem.* Ideoque ait Iurisconsultus *d. l. venditor*, venditorem emptoris iudicem sequi solere. In specie verò nostra liberum erat creditori agere contra debitorem, eoque casu forum eius sequi

tenebatur. Nec obstat *l. cum vèdète. C. vbi causa fisc.* ibi enim id iure singulari in gratiam fisci constitutum est. Vide aliam Accursij solutionem *ibidem.* Ad *l. cum eorum,* respondent interpretes, tu vide.

QVÆST. LXXV.

De pecunia destinata in emptionem prædiorum.

S V M M Æ R E R V M.

I. *Pecunia destinata in emptionem prædiorum, an mobile quid, vel immobile. Distingue ut numer. 2. cum seqq.*

- I. **R**ECVNIA destinata in emptionem prædiorum, vel prædij, an censeatur quid mobile, vel immobile, certant Doctores. quorum opiniones numerando, censet Ferronius *in cons. Burd. tit. de dote. §. 6.* Boër. *dec. 209.* Tiraq. *de retr. lign. §. 1. gloss. 7.* Magister *in tractatu des Criees. cap. 1.* Hotom. *obs. 3. cap. 3. in noua edit.* esse quid immobile.
2. Mihi semper † placuit Socini distinctio *cons. 249. circa finem,* quòd quoties pecunia in

D V R A N T I

emptionem prædiorum parata & designata in alium vsum conuerti potest, destinatione non mutatur rei natura, ideòque censetur quid mobile. Vbi verò is qui pecuniam destinauit mortuus est, vel pecunia ad eum peruenit, qui non potest ea aliter vtri, quàm in vsum destinatum, tunc censetur quid immobile, atque ideo ita possunt conciliari iura quæ in hac quæstione pugnare videntur. Nam *in l. cetera. §. fin. de leg. 1.* ideo ea quæ in aliam domû testator trãslaturus erat, potest legare, neque censentur esse ædium, vel iuncta ædibus, quia etsi destinasset ea iungere ædibus, mutare potuit, & in alium vsum conuertere. At *in l. 3. §. usuras. ff. de contrar. act.* pecunia fuerat à parente pupilli destinata in comparisonem prædiorum, quam destinationem pupillus, aut eius tutor, mutare nõ potest sine iudicis decreto. Nec sibi soluere potest tutor, quamuis quantum ad mobilia sibi possit soluere. *l. quoties. §. sicut autem. de admin. tut.* Censetur ergo ea pecunia quid immobilis. Eodem pertinet *l. à diuo Pio. §. fin. vbi Cuman. ff. de re iud.* vbi pecunia in emptionem prædiorum destinata capi potest pro exequenda

quenda re iudicata citra permissionem prætoris, quia alienatio necessaria est, in qua decretum non est necessarium. l. 3. §. *item quæri potest. de rebus eorum. l. 1. C. de præd.* Vbi verò ageretur de alienatione voluntaria, decretum necessarium esset. Habetur ergo ea pecunia pro re immobili, quia à parente fuerat destinata in emptionem prædiorum. Huic tamen sententiæ aduersari videtur l. *si chorus. §. his verbis. de leg. 3.* vbi his verbis, *qua mobilia mea erunt*, non continentur nummi in arca repositi, ut mutui darentur, multo minus nummi destinati ad emptionem prædiorum continebantur, etsi testator possit nummos illos ad alium usum conuertere. At facilis est solutio. Non enim negat ibi Iurisconsultus quin illi nummi appellatione mobilium contineantur, quinimò id disertè testatur. Verùm ait nummos illos non contineri appellatione mobilium quæ ibi, id est, in eo loco erant, quoniam ibi non erant ut ibidem remaneant, sicut nummi præsidij causa repositi, sed ut mutui darentur, & in alium locum transferrentur. Planè ubi præter destinationem intercessit actus aliquis qui ad ipsam rem

gerendam pertineat, pecunia proculdubio inter immobilia numerari debet. Felinus in cap. *cum ad eò. de rescriptis.*

QVÆST. LXXVI.

De annonis ciuilibus & redditibus an sint inter immobilia.

SVMME RERVM.

1. *Annonarum ciuilium species; & num. 3. item & militare, num. 2. utrumque num. 4.*
5. *Panes ciuiles quid.*
6. *Quid salaria.*
7. *Quid pastelli, & pastus.*
8. *Annonas ciuiles connumerari inter immobilia.*
9. *Alienari non posse ab Ecclesia.*
10. *Distinguendum inter redditus fundiarios, & volatiles.*
11. *Auctoris limitatio. Amplia ut num. 12. & 13.*
14. *Tempus longum vel modicum quo spatium desiniri debeat.*

1. **A**NONÆ † quædam erant administratium, & publicas sollicitudines gerentium. *l. vn. C. de ann.* Annonæ prætoris mentionem facit Pedianus *act. 1. in Versem.* & rursus *act. 3.* annonarum quæstoris meminit, additque licuisse magistratibus in usus suos frumentum accipere, aut pro frumento pretium, quod æstimatio dicebatur, hinc adærare annonas legimus *l. annonas. C. de erogat. mil.* species quoque adærare, hoc est, ære taxare. *l. speciebus. C. de cohortal.*

2. Erant & †: annonæ militares quæ & singulis diebus, vel certo tempore militibus capitatum, vt ita loquar, erogabantur. Militaris verò annonæ plures species enūmerat VVolffgãg. Lazius *lib. 2. comm. reip. Rom. c. 15.* Erat postremò † ciuiles annonæ quæ pro singulorum ciuium meritis vnicuique de horreis publicis ex Imperatoris liberalitate tribuebantur, de quibus in titulis *de annonis lib. 11. §. 1. de frumentis urbis Constantinop.* Taurillus *de militibus ex casu.* Hæ ad hæredes transmitti & in extraneos transferri poterant. Theodo. *in l. 1. C. de ann. ciuilib. l. hac edictali. §. his illud. C. de secund. nupt.* Quemadmodum

& cætera frumentaria. *l. sed cisi suscepit. & ibi Bud. de iud. l. Titia Seio. de leg. 2.* Porro †annonæ ciuilis quemadmodum & militaris diuersæ erant species; quæ in pane præstabantur, panes † ciuiles vocabantur. *l. fi. §. præterea. C. de iure dot. §. sin autem creditor. §. eisdem panis. Nouell. de non alienando.* Hanc verò ciuilem annonam Constantinus, teste Theodosio, instituit, càmque Ecclesiis præstari, voluit. At eo vitæ functo, Iulianus Apostata stultit, & Ecclesiis eripuit. Iouinianus Imperator restituere proposuerat, verum ob penuriam & famem non potuit exequi. Theodoret. *lib. 4. cap. 4.* Quod autem Iouinianus ob eius immaturam mortem exequi non potuit, Marcianus & Valentinianus, vt constat ex *l. privilegia. C. de sacros.* Vbi de salariis † loquuntur Imperatores, quæ nihil aliud sunt, quàm annonæ ciuiles, vt & *in can. Apostolicos, can. monemus, & can. seq. 12. quest. 2.* Alibi Canonistæ appellant † pastellos, & pastus. *c. si quis. 1. quest. 3.*

Has ergo † ciuiles annonas Imperator *in l. Iulianus. C. de sacros.* inter immobilia connumerat, *l. fin. C. de iure dot. l. unica. §. cum autem. C. de rei uxor. act. §. 1. & §. fin. de nō alienand.*

Quare

- Quare etſi ab aliis alienari poſſunt. *l. ſin. C. de vend. rebus civit. d. l. hac edictali. §. his illud.*
9. ab Eccleſia † tamen ſicut & cæteræ res immobiles alienari non poſſunt. Eoque argumento Doctores *in d. l. Iulianus*, & in aliis locis, notant annuos redditus Eccleſiæ alienari non poſſe, & inter immobilia connumerari. Quod
10. proculdubio verum eſt in † redditibus fundiariis. At in redditu volatili, qui perpetuò redimi poteſt, nec iure feudi, vel emphyteuſeos debetur, ſed pecunia conſtituitur, ingens eſt controuerſia.
11. Ego exiſtimo † redditus volatiles perpetuos, vel ad longum tempus duraturos, inter immobilia collocandos, ad modicum verò tempus inter mobilia. *Specul. tit. de reſtit. ſpoliato. §. nunc dicimus.* Vbi Io. And. & Bald. *in d. l. hac edictali. & in l. ſecundum. qui ſatiſdare.* Ioannes Faber *in d. l. hac edictali. §. his illud.* Tiraquell. *de tract. lign. §. 1. gloſſ. 7.* Chaffan. *in conſuetud. Burg. tit. des tailles des rentes.* Ferroñ. *in conſuet. Burdeg. §. 2. de teſtam. & §. 2. de feudis.*
12. Neque ideo minus inter immobilia † hi redditus collocandi ſunt, quòd perpetuò redimi poſſunt, ſi tamen abſque

aliqua temporis circumscriptione conſtituantur. *l. ſufficit ff. de cond. & dem. Ruinus conſ. 82. vol. 2.*

Ampliùs † redditus immobilium appellatione continentur, etiamſi ſuper re immobili conſtituti non fuerint, ſed dumtaxat personali obligatione. Tiraquell. *vbi ſupr. gloſſ. 6.* Quæ diſputatio apud nos inutilis eſt, non enim redditus iſti volatiles à Senatu Tholoſano permittuntur, niſi ille qui eos conſtituit ſpecialiter terram obliget quo fruges vel vina ferat.

Quo autem † ſpatio tempus longum vel modicum circumscribi, vel deſignari debeat, in hac ſpecie non omnes conueniunt: quidam longum tempus decem annis definiunt. *gloſſ. & DD. in l. cum de in rem verſ. de uſur. & in l. ſi filiusfam. C. de petit. hered.* Zarabell. *in Clem. exini.* Ego verò vbi de alienatione reddituum Eccleſiæ agitur, modicum tempus triennio definiendum exiſtimo. *Extranag. de rebus Eccleſiæ non.* Itaque hi redditus annui, qui modicum tempus excedunt, alienari non poſſunt. Anchar. & Imola *in cap. nulli. de reb. Eccleſ. & in cap. 2. eodem, apud Bonifac.*

IAC. FERRERIVS.

Solebant antiquitus Cæfares, quia Ecclesiæ reditus erant tenues, Clericis salaria ex ærario in diuersis speciebus præstari iubere. Vide Sozom. *lib. 6. cap. 8.* Niceph. *lib. 8. cap. 26. & lib. 7. cap. 46.* Sozom. *lib. 5. cap. 5.* Theod. *lib. 3. cap. 6. lib. 6. cap. 3. & lib. 4. cap. 4. & Niceph. lib. 10. cap. 39.*

 QVÆST. LXXVII.

*An statutum quo maritus lu-
cratur dotem, habeat locum
in dote promissa, & mulier
quæ dotem promissit, nec
solut, lucretur augmen-
tum.*

SYMMÆ RERVM.

1. *Omniū consensu locum ha-
bere in dote promissa.*
2. *Quid si statutum mentionem
faciat de dote data, vel
recepta.*
3. *Auctoris mens.*
4. *Auth. sed qua nihil. C. de don.
ante nupt. in quantū abro-
gata in Gallia, & num. 5.*

VOTIES statutum generaliter dotis meminit, consentiunt o-

mnes † locum habere in do-
tē promissa. *l. si donaturus. §. 1. in
iuncta gloss. 2. & ibi Castr. Alex.
& Iaf. ff. de condict. causa. d. si
marito. §. 1. & ibi Castr. ff. solut.
matr.* Dos enim promissa dos
proprie nuncupatur. *l. mulier. §. si
dos. ff. quod metus. l. 1. §. 1. ff. de
collat. dat.* Accedit quòd
in pacto lucrando dotis com-
prehenditur dos promissa, ex
sententia gloss. in *d. l. si dona-
turus. §. fin.* Matthæus *sing. 74.*
Ergo idem in statuto receptū
est, valet enim argumentum
de pacto ad statutum. gloss. in
rubrica C. de decretis decur. No-
tatur in *l. non impossibile. ff. de
pact. gloss. in cap. 2. in verbo,
officiali. de consuetud. lib. 6.* Cæ-
terum † ubi statutum men-
tionem facit de dote data, vel
recepta, ingens est controuer-
sia, an dos promissa contineat-
ur. Socinus in *l. de diuisione. ff.
solut matr.* distinguit, aut mu-
lier, vel is qui dotem consti-
tuit, est in mora, quæ regula-
ris est per interpellationem
diei, & hominis, & tunc dos
promissa habetur pro tradita,
argum. *l. in executione. §. fin. de
verb. oblig. l. Lubeo. de contr.
empt. Bart. consil. 131.* Cuma-
nus in *l. si marito. §. 1. ff. soluto
matr.* Bald. in *l. fin. C. de dotis
promiss.* Alexand. *consil. 63. vol.
4. & in d. l. si donaturus.* Si verò
rò

rò in solutione dotis nulla mora intercedat, licet maritus sustineat onera matrimonij, non lucrabitur dotem; statutum enim aduersatur.

3. Ego t̄ verò generaliter ex. timo, etsi de dote data in statuto mentio fiat, maritum tamen dotem promissam lucrari, quod & Angelus asseruit *conf. 180. Salicetus in l. si constante. C. de don. ante. gloss. in l. vn. §. accedit. in verbo, fecerit, & ibi Bart. C. de rei vxor. Tiraq. in retr. conuentio. circa finem. numer. 34.*

Mouet me primò quòd in statutis ratio potissimum obseruanda sit. Cæterùm ratio statuti vel ad ipsum maritum, vel ad onera matrimonij spectat. Si ad onera matrimonij statutum spectat, lucrum dotis dicitur titulus onerosus, non lucratiuus. Baldus *in l. hac editctali. C. de sec. Alexand. in l. si fundator. §. si à socero. que in fraud. Iason in d. l. si donaturus.* Et ideo æquius atque probabilius est lucrum deferri dote promissa quàm tradita, quia maritus onera sustinet, quamuis dos soluta ei non sit. Si verò statuti ratio pendeat ex causa & fauore matrimonij, quod verisimilius est, tunc in dote promissa statutum habebit sine dubio

locum, in primis ex *l. eum quis. vers. nam & si quis eum. de dote preleg. Decius conf. 353. num. 3.* Secundò quia lucrum istud marito defertur, etiamsi momento matrimonium durauerit. Bald. *in cap. 1. §. fin. quis dicatur dux, vel comes.* quod & verum est, etiamsi matrimonij onera non sustinuerit. Præterea vxor lucratur dotali tium, quod nos appellamus augmentum, licet non sustineat onera matrimonij. Ergo sola matrimonij consideratio & fauor causam statuto præbuit, quæ quidem perinde locum habet in dote promissa ac tradita. Secundò aut maritus dilationem concessit, aut nullam dedit dilationem: si dilationem concessit, ex proprio beneficio non debet iacturam pati, vt dotem amitrat, quam lucraretur, si ea liberalitate & munificencia vultus non fuisset; multo minus si dilationem non concessit, ne ex propria mora mulier vel hæres eius lucrum capiat.

Nec obstat quòd verba statuti pugnare videantur, quia loquitur de dote data, quibus verbis dos promissa excludi videtur. Nam dos data censetur ex quo est in obligatione. *argum. l. nupta. §. 1. ff. solut. matr.* Præterea cum maritus

fidem habuerit de dote, pro tradita habetur. arg. §. *vendite. de rerum diuis.*

- Nec obstat quòd mulier dote non soluta non lucratur dotalitium, vel augmentum. §. *fm. de non elig. Auth. sed que nihil. Auth. dos data. C. de don. ante.* Nam dispar est ratio & causa vxoris à viro: ideo enim maritus lucratur dotem promissam quòd onera matrimonij sustinet. quæ ratio cessat in vxore. Vel verius est mulierem lucrari dotalitium, siue augmentum, etiam dote non
4. soluta: nam dicta † *Auth. sed que nihil*, generali Gallia consuetudine est abrogata: vt ibi notat Ioan. Fåber. Bart. *in l. de quib. de legib.* quamuis de ea consuetudine dubitet Stephanus Bertrand. *consil. 90. & consil. 120. volum. 3.* quam opinionem Ioan. Fabri sequitur Guid. Pap. *quæst. 430. & 565. Masuer. tit. de dote. vers. item fuit conuentum.* Bart. *quæst. 22.*
5. Quod tamen non obtinet † vbi vel vxor vel pater eius dotem de suo constituit. Nec enim imputatur marito si dotem non exegerit. *l. si extraneus. de iure dot.* atque ita iudicatum fuit in hoc Senatu Tholosano, in gratiam Petri Potier domini de la Terrasse, àduersus Mariam de Rome,

die prima Augusti an. Dom. 1549. In eâ specie dos. ab ipsa de Rome coniuge fuerat constituta.

QVÆST. LXXVIII.

An ei qui vendidit, & qui de euictione tenetur, liceat alienationem reuocare, & quando possit quis contra proprium factum venire.

S V M M Æ R E R V M.

1. *Alienantem non posse reuocare rem alienatam. contrarium verius, num. 2.*

VERITUR an ipse idem qui alienauit possit res alienatas persequi & vendicare. Videtur † quòd non. *l. post mortem. de adoptio. l. cum profitearis. C. de reuoc. don. l. si creditorib. C. de seruo pign. dato.* puta Prælatus vel ceconomus qui vendidit & obligauit se de euictione. Quæ autem de euictione tenet actio, eundem agentem repellit exceptio. *l. vendicantem. ff. de euict.* At verius est † ceconomos ipsos & cæteros Prælatos, qui res Ecclesiæ venderunt, alienationes eiusmodi posse

posse reuocare, *l. iubemus. C. de sacros. cap. si quis presbyterorum. de reb. Eccles. vbi glōf. c. non licet. c. etsi illi. 12. quæst. 2. §. 1. de non alien. in Nou.* Nam & regulariter vbi contractus celebratur contra legem, ille ipse qui contraxit alieno nomine, sine dubio contractum impugnare potest: vt in tutore, *l. cum quedam. C. de adm. tuto. in procuratore, l. si procurator. de doli except.* & in quolibet alio administratore, *Bart. ad l. si minori. de iure fisci. lib. 10. Cod.* Idemque est in Prælato qui Ecclesiæ nomine reuocationem alienationis persequi potest. Deinde vbi publica versatur utilitas, quis potest agere aduersus factum suum. *l. iurifgentium. §. si paciscar. de pact. l. quemadmodum. C. de agric. & cens.* Nec obstat quòd de euictione teneatur: non enim sequitur quin agere possit. *l. Seia. de euct. l. si tibi. l. fin. C. eodem.* *Alex. cons. 107. vol. 4.* *Decius cons. 185. & 445.* Idem in Rege qui alienauit bona regni, etiam si iurauerit non reuocare. Vide *glōf. prag. sanct. in tit. de pig. in fine, in verbo, resumpserint.*

QVÆST. LXXIX.

An de aliquo crimine damnatus possit ex rescripto Principis munus, quo ante damnationem fungebatur, exercere.

SVMMAE RERVM.

1. Restitui posse damnatum ex alio crimine, quàm in officio fungendo.
2. De Tabellione falsi damnato in officio.
3. De Magistratu in fungendo munere delinquente.
4. Damnatum ex maleficio in exercendo officio nec appellare posse.
5. De decurione delinquente in officio.

PLANE † si ob aliud I. crimen damnatus sit quàm in munere & officio fungendo, restitui potest. *l. si quis. C. de cohortol.* Si verò de crimine in officio fungendo damnatus & reiectus sit, nō poterit illud exercere, etiā ex rescripto Principis. *l. si aliquid. C. de suscept. & arcar. lib. 11. l. iudicis. C. de dignit.*

gnit. l. 1. C. de offic. prat. l. 2. C. de palat. sac. larg. Quod etiam expressum est ordinatione Philippi Pulchri, quæ est apud Aufrer. sub tit. de offic. Baylliu. art. 18. Eoque argumento notat gloss. in Auth. de armis, in princip. & in l. si quis ex argentariis. §. 1. de edendo. vbi

2. Bart. † Tabellionem, si de delicto in officio commissio fuerit dānatus, puta de falso, non posse ampliùs officium illud exercere: secus de alio admissio. Bartol. in l. 3. §. hac lege. C. ad l. Iuliam repetund. & in l. non potest. de furtis. & consil. 173. Bald. in l. militibus. C. de testam. milit. & in l. in exercendis. C. de fide instr. Iason in l. Barbarius. de offic. prat. Bened. in verbo, duas habens. num. 222. Lucas de Penn. in d. l. si aliquid.

- Ampliùs obseruandum est
3. nullo modo fauendum † magistratui, qui in fungendo munere delinquit: quare † dānatus de maleficio in officio cōmissio appellare non potest. l. nulli. vbi Doctores. C. quorum appell. non recip. c. ei qui appellas. §. nulli. 2. quast. 6. Speculator tit. de appellat. §. in quibus.
5. Præterea etsi † Decurio torqueri non possit. l. omnes iudices. C. de decurio: poterit tamen si in officio delinquat. l.

qualiter. eodem tit. Tiraquell. in tract. de pœnis. causa 58.

Q V Æ S T. L X X X.

An liceat iudici munera leuia, quæ vulgo esculenta & poculenta appellantur, à litigatoribus capere.

S V M M Æ R E R V M.

1. Iudicem munera leuia capere à litigantibus posse. Contrà num. 2.
3. Intellectus leg. plebiscito. de offic. pras. & l. solent. de offic. procons. cum cap. statutum. de rescriptis, numer. 4.

M I D E T V R † quòd sic. 1. Primò ex l. plebiscito. de offic. prasid. Secundò ex l. solent. de offic. procons. Tertiò ex cap. statutum. §. insuper. de rescriptis: Accedit quòd scriptum legimus apud Iosephum lib. 6. Antiq. c. 6. vbi Samuel alloquitur populum his verbis: Arguite me si cuiusque vitulū, aut ouem, aut aliud quid accepi; cū tamen huiusmodi munuscula quæ in quotidianum victum cedunt, ab vtrò dantibus sumere liceat.

Contra

2. Contrarium † tamen ve-
rius est. Primò generaliter
scriptum est *Isaie cap. 33. Qui
manus suas excutit ab omni mu-
nere.* Greg. in c. sunt nonnulli.
1. quæst. 1. *Exod. cap. 23. Deuter.
16. & 1. Regum cap. 8. Psalm. 25.*
Secundò ex l. 2. XII. *Tabula-
rum.* vbi vetatur magistratibus
donum, vel munus capere.
Vide Plinium 4. *epist. ad Visum.*
Tertiò, ea munuscula iudici-
bus veranda sunt, quòd his
illecebris ac lenociniis ca-
pianur, & deliniantur iudice-
ces ei qui talia munuscula
obtulit aliqua ex parte grati-
ficari. Quod & D. Ludouicus
palàm confessus est, vti Ionui-
lexus in eius vita.

Cùm enim Clunacensis
Abbas ad eum profectus
equos duos ei donasset, Rex
eo munere affectus benignè
attentèque eum audiuit, lon-
giorèmq; quàm consueue-
rat audientiam propter mu-
nus præbuit. Quid speran-
dum est de iudice egeno, si
tam sanctus ex manuscripto ir-
retitus fuit. quod scriptum
est *Proverb. 18. Pro buccello panis
deserunt veritatem.* & *Ezech. 13.
Prophanastis me propter pugil-
los, & propter fragmenta panis.*
Quartò scriptū est *Eccles. cap.
20. munera & xenia exæcare
oculos iudicum. ait, non so-*

lùm munera, sed etiam xē-
nia, quæ sunt leuia. Quintò
Iustinianus Nouella, *vt iudi-
ces sine quoquo.* prohibet quid-
quam capere præter ea quæ
ex publico iudicibus præberi
solent. Vide art. 43. *ordin. Au-
relianensis.*

Nec obstāt † d. leges plebi-
scito, & l. solent. illæ enim leges
in Præside & Proconsule ob-
tinent, quibus prohibitum e-
rat munus & donum capere à
prouincialibus, nisi intra pau-
cos dies consumi posset. So-
lebant enim prouinciales ad-
ueniente Proconsule, vel Præ-
sidi munuscula offerre, quæ
Canonica ex more fieri dice-
bantur. l. unica. *ne damna pro-
uincialia.* lib. 11. C. *Theod.* Eaque
Xenia appellantur ab Vlpiano
in d. l. solent. quasi munera ho-
spitalia. Prouincialibus enim
erant Præsides & Proconsu-
les quasi peregrini & hospita-
les. Porro Antiqui hospitibus
esculenta missitabant. Græci,
authore Vitruuio in 6. hospi-
tibus aduenientibus instrue-
bant cubilia & triclinia, pri-
mòque die ad cœnam inuita-
bant, postero mittebant pul-
los, oua, olera & reliquas res
agrestes, quæ vsum edulium
non excedebant. Ita Procon-
sulibus & Præsidibus prouin-
ciam ingredientibus Prouin-
cialis

cialis munuscula & xenia præstabat, ex more, quæ repudiare inhumanum esset. Itaque ibi non agitur de muneribus quæ à litigatoribus præstantur iudicibus, sed de his quæ aduenientibus Præsidiibus quasi hospitiibus præbentur.

4. Nec obstat † *d. cap. statutum.* ibi enim non agitur de ordinario iudice, verum de delegato. Cùm ergo delegato indulgeatur, videtur ordinario prohibitum. *l. cùm prætor. de iud.* Deinde esculenta delegato conceduntur, vbi nullum aliud emolumentum consequitur. Vbi enim expensas & sportulas lucratur delegatus, non sunt ei esculenta permittas; multo minus iudici ordinario, qui præter stipendia publica ab ipsis etiam litigantibus tragematum nomine laboris mercedem pro ipsius arbitrio & moderamine consequitur.

QVÆST. LXXXI.

De possessorio rerum spiritualium, & petitorio.

V O D de possessorio rerum spiritualium cognoscant iudices

regij, non de petitorio, vide Guid. Pap. *quest. 1.* & quod scripsi *in observationibus*, de appellationibus ex causa abus.

QVÆST. LXXXII

Vtrum statuto vel consuetudine effici possit ut fructus beneficiorum primi anni, aut alterius temporis, ex quo vacauerunt, cedant Capitulo, vel heredibus.

S V M M Æ R E R V M.

1. *Istiusmodi statutum efficax esse, ex iure & consuetudine. Vide contra numer. 2.*
3. *Diluantur cap. tua. de verb. sig. cap. si propter tuadebita. de rescript. in 6. c. si tibi concessio. de præb. & c. presenti. de offic. ord. in 6.*

V I D E T V R statutum † efficax esse quo fructus primi anni, aut alterius temporis heredibus vel Capitulo cedant, idemque iuris esse in consuetudine. Primò ex *cap. tua. de verb. sig.*

sign. cap. si propter tua debita. de rescript. lib. 6. Secundò ex cap. si tibi concessio. de præbend. lib. 6. Tertio ex cap. presentii. de offic. ordin. in 6. Quartò & apertius in Extrauag. Ioan. XXI. suscepti. de electio. quæ repetita est sub tit. ne sede vacante, in Extrauag. comm. Porro, hanc sententiam probarunt Ioannes And. & Philippus Francus in reg. nemo potest. de reg. iur. Federic. de Senis conf. 246. Bertachin. in tract. de Episcopo. lib. 4. part. 4. Ægidius de Bellamera quoad simplicia beneficia decisione 465.

2. Ex aduerso † pugnat quòd beneficia Ecclesiastica sine vlla diminutione conferri debeant. *cap. i. vt Ecclesiast. benef. Deinde vetitum est præbèdas diuidere. cap. maioribus. cap. cum causam. de præb. Tertio indignū est receptum in Canonicum præbendæ beneficio defraudari. Quartò tales consuetudines & statuta improban- tur. cap. quia saepe. de elect. & Clementina. statutum. eod. Quintò receptum est in milite non præstari stipendium hæredibus eius, nisi vsque ad diem mortis. l. his scholaribus. & l. per hanc. in fin. C. de erog. milit. ann. Hoc loco addi possunt, quæ à Doctoribus nostris adferuntur, An mortuo Legato,*

vel officiali, nondum finito muneris tempore, hæredibus eius stipendiū residui tēporis præstādum sit. Doctores *in l. diem functo. de offic. assess. & in l. post duos. C. de aduo. diuers. iud. Quibus rationibus Senatus noster, Domino Duranti illustrissimo Protopræside pronū- ciantē Arresta in purpura, statutum Ecclesiæ collegiatæ S. Gaudentij, quo fructus primi anni post obitum Canonici hæredibus, vel Capitulo defe- rebantur, vt abusuqum impro- bauit die .a. Aprilis 1583.*

Nec obstat in primis † *c. tua. 3. & c. si propter tua debita.* ibi enim nō agitur de statuto, vel de consuetudine, sed de in- dulto Summi Pontificis, ex iusta & graui causa. Planè ar- gumentum receptum non est de priuilegio ad statutum, vel consuetudinem negatiuè, ea- demque solutione dilui po- test *cap. si tibi concessio. de præb.* maximè quia ibi propter Ec- clesiæ vtilitatē & debita con- cessum fuerat primi anni fru- ctus percipere. At *in c. presen- ti,* non agitur de fructibus qui percipiuntur post collationem beneficij, verùm de fructibus qui percipiuntur post vaca- tionem antequam de succes- sore prouisum sit. quod hæc verba satis indicant, *vel fu-*

turis debent successoribus reservari. Cæterum constitutio Ioannis XXII. etsi mediam partem fructuum duntaxat indulgeat, antiquata est ex Cõcilio Basiliensi, sub tit. de annatis. quo disertè vetatur aliquid exigi ratione annatarum, primorum fructuum, depotuum, vel alio titulo, & ibi gl. in verbo, consuetudinis.

I A C. F E R R E R I V S.

CHopinus de sacra polit. lib. I. cap. 8. num. 12. & 13.

Q V Æ S T. L X X X I I I.

Vtrum in substitutione fideicommissaria de persona ad personam fiat extensio ex verisimili mente testantis.

S V M M Æ R E R V M.

1. *Substitutionem de casu ad casum protrahi.*
2. *Quid de persona ad personam; cum num. 3. 4. 5. & 6.*
7. *Intellectus l. tale pactum. §. fin. de pactis. & l. Lucius. de hered. instit. num. 8.*

VILGO verisimili mente † de casu ad casum 1. substitutio protrahitur. *l. Gallus. §. & quid si tantum. de lib. & posth.* Verum an fiat extensio de † persona ad personam, coniecturis non omnes conveniunt. 2.

Nonnulli † putant extensionem fieri debere, primò ex *l. tale pactum. §. fin. de pact. & ibi gloss.* vbi fit extensio de fratre ad filios paciscētis. Secundò ex *l. Lucius. de hered. instit.* Tertio ex *l. qui duos de reb. dub.* vbi substitutus ei qui supremus, moritur, si ambo simul vitâ funguntur, utrique substitutus intelligitur. Quarto ex *l. Titius. §. Lucius. de post.* Quintò ex *l. si ita scriptum. eodem. & l. Clemens. ff. de hered.* Hanc sententiam sequitur Angelus in *§. & quid si tantum. Iason in d. l. Titius. §. Lucius. & consil. 148. volum. 2. & consil. 154. volum. 4. Chassan. consil. 97.*

Aliis verò placet † fideicommissum nūquam protrahi de persona ad personam. Primò ex *l. si quis ita. §. si quis cum. de test. tut.* vbi datio tutoris ad aliam personam non porrigitur. Quod à quis dixerit ibi agi de onere tutelæ, eadē est ratio etiam in fideicommissis. Nam fideicommissum onus continet. *l. cohæredi. §. cum filio. de vulg.*

Secun

Secundò ex *l. si quis ita. §. Chryso-
sogonus, in fine. ff. de verb. oblig.*

Tertiò ex *l. filius à patre. §. si
quis ex certa. ff. de lib. & post.*

Quartò ex *l. commodissimè. de
lib. & post.* vbi Cumanus &
Aretinus notant non fieri ex-
tensionem de persona ad per-
sonam. Idem Aretinus in *d. l.
Gallus. §. & quid sit tantum.* Ac-
curs. in *l. Titius, in princ. de lib.
& post.* Bart. in *d. l. Gallus, in
princip.* Ripa in *l. 1. numer. 92.
de vulg. Decius consil. 211. 218.
287. 291. 314.*

5. Ego † in hac quæstione
existimò fideicommissum nõ
æquè facillè protrahendum de
persona ad personam, ac de
casu in casum, ne in infinitum,
& de quibus testator non
cogitavit, fideicommissa pro-
trahantur, cum præsertim fi-
deicommissa onus contineât,
& strictè sint interpretanda.
Itaque, etsi fideicommissis fa-
ueatur, vt hæredes ea præstare
cogantur. §. 1. *de fideicomm.
hered.* vbi tamen obscurum &
dubium est an fideicommissum
relictum sit, fideicommissa-
rij causa ex fauore minimè
persequenda est.

6. Cæterum † vbi vel ex ius-
ta verborum interpretatione,
vel perspicuis coniecturis te-
statoris voluntas illustrari po-
test, extensio fieri potest de

persona ad personam. argum.
l. prima. C. de cond. insert.

Porrò facile occurri potest
legibus quæ in vtramque sen-
tentiam attulimus. Primùm
non obstat † *l. tale pactum, in §. 7.
fin.* Ibi enim non fit extensio,
nam filiis ea cõuentione con-
sultum erat, quia hæredibus
prospectum fuit. Ergo filio qui
fuit hæres.

Nec obstat † secundò *d. l. 8.
Lucius.* Ibi enim agitur de sub-
stitutione directa, in qua faci-
lius fit extensio quàm in fi-
deicommissario. Deinde ibi
testator filiorum expressum
meminerat; quare ibi fru-
strà de extensione agitur. Mi-
nus obstat *l. 3. C. de inoffic.
testam.*

IAC. FERRERIVS.

Vide librum ad addit.
Alexand. *consil. 1. volum.
1. in verbo, quando decederet
vivo testatore.* Mantica. *lib. 3.
tit. 29. numer. 8. vsque ad nu-
mer. 12.*

QVÆST. LXXXIV.

An vbi viget consuetudo Pro-
tiniiseos, dominus proximo
preferatur.

S V M M Æ R E R V M.

1. *Proximiozem domino praeferi in plerisque prouinciis Gallia, extante consuetudine Protimiseos.*
2. *Quid ubi consuetudo non extet; cum num. seq.*
4. *Intellectus l. 1. C. de priuil. cred. l. Imperator. ff. de pactis. num. 5. & §. porro, cap. 1. qualiter olim feuda. num. 6. Amplia ut n. 7.*

N plerisque huius regni prouinciis, in quibus proximiores iure *πρωτιμώτερος* utuntur, cautum

1. est † proximiozem in retentione rei emphyteuticarię domino praeferi. in eam sententiam extant varix consuetudines Parisiensis, Meldensis, Turonensis, Aruerniēsis, Burdegalensis & alix, de quibus Tiraq. *in tit. de retr. §. 21. gloss. 8.* At ubi non extat expressa consuetudo, quaestio est, an proximior domino praeferatur?
2. Quibusdam placuit † proximiozem praeferi. Primò ex *l. 1. de prin. credit.* Secundò ex *l. Imperator. ff. de pact. ibi,* rationem habendam necessarium personarum. Tertio ex *cap. 1. §. porro. qualiter olim feud. alien. poter.* quo loci in feudo

disertè cauetur agnatum in prohibendo vel redimendo domino potiozem esse. Quartò constitutiones Federici necnon Romani Senioris, & Constantini Porphirogenettae, quae extant *lib. 1. iuris Oriental. & lib. Basilic.* necnon apud Harmenop. — locum habent nedum in emptione & venditione, sed & in emphyteusi, & in eis nominatim fit mentio. Postremò videtur hoc ius retractus, seu protimiseos iure successiozis proximo competere: in his autem quae iure successiozis proximis obueniunt, non datur ius praelatiozis domino; hinc vulgo dicitur, *Premier est lignage que parage.* Saxxon *in consuet. Turon. tit. des retraiets, §. 8. & in tit. comment. hommage se doit offrir. §. 4.* Hanc verò sententiam asseruisse videtur Ioann. Faber *in §. 1. de empt. & Masu. tit. de locato, circa princip.*

At contraria † opinio verior est. Primò consuetudo interpretationem recipit iure communi. *l. 2. C. de noxal. cap. cum dilectus. de consuet.* Item consuetudo ita est interpretanda vt alteri non faciat iniuriam. *l. 2. §. si quis à Principe. ne quid in loco publico.* Ideo retractatus municipalis ita debet interpretationem accipere,

re, ne faciat reo iacturam. Nec recedamus à iure communi, quo dominus directus quibuscumque præfertur. *l. fin. C. de iure emphyt.* ibi, *ipsum dominum omnimodo cõparare.* Secundò generi per speciem derogatur. *l. sanctio legum. ff. de pen.* Quare consequens est consuetudinem non procedere in prælatione quæ specialiter domino competit. Tertiò considerandũ est rem emphyteuticariam fuisse ab initio domini, quo nomine æquũ videtur ius prælationis ei tribui. *argum. l. 1. C. de metall.* Imò principale dominium apud eum remanere, eoque nomine appellatur primarius dominus apud Harmenop. *lib. 3. tit. 3.* Quare iustum est causam eius esse potiore in iure protimiseos. Quartò consuetudo qua proximiori ius retractus competit, iuri communi aduersatur. *l. dydum. C. comin. diuid.* Ideoque irrationabilis dicitur atque odiosa. *gloss. in c. malè. dist. 8.* Quintò hanc sententiam iuuat *l. ex factò. ff. de pecul.* ubi nullum priuilegium præponi domino vel patri potest. Sextò facit textus in *l. si cum dote. §. fin. soluto matr.* Hæc verò opinionem sequuti sunt Guilielmus à Cuneo, Baldus &

Alber. in *d. l. Imperator. de pact.* Bald. *consil. 300. lib. 1.* Alex. *consil. 27. vol. 6.* Iaf. in *l. fin. C. de iure emphyteut.* Ripa ad *l. 1. de priuileg. cred.* Ferron. in *consuet. Burd. tit. de retract.* §. 2. & ita iudicauit Senatus Tholosanus ex tempore 4. Aprilis 1585. de Boluc & dom. Dausson, domino directo loci de Miremonte, litigantibus.

Nec obstat primò † *l. 1. de 4. priuileg. creditor.* nam contrariam sententiam euertit. ibi enim creditor, cui duntaxat actio in personam competit, cognato præfertur, multo magis dominus præferri debet cognato, qui verus & principalis rei venditæ dominus remanet. *l. 1. §. qui in perpetuum. ff. ager vectig.* Quod verò pertinet ad † *l. Imperator,* laborant 5. Interpretes in eius interpretatione, vt constat ex glossa *ibidem.* Sed communis est, quasi ea fuerit mens Iurisconsulti, quòd dum alicuius bona venduntur, quia hæres noluit adire hæreditatẽ, si concurrant creditores, partim extranei, partim agnati, præualet sententia agnatorum in remissione debiti, si idonei sint, id est, authore Accursi. si pares sint numero, dignitate & in eumulo debiti.

Nec obstat † *§. porrò.* Nã ibi 6.

ex Aluar. sententia ideo agnati domino præferuntur, quia eodem feudorum iure utriusque domini & agnati ius prælationis habent: at in emphyteusi id ius soli domino competit. *d. l. 2.* Quare consuetudo, quæ postea intercessit, interpretanda ita est, ut ius dominorum minimè lædat.

7. de † quòd non in omni feudo agnatus domini præfertur, verùm in paterno duntaxat, in quo proculdubio agnatus domino præfertur. *cap. 1. de alien. feud. pater. & c. 1. de success. feudi.* Denique argumentum non concludit de feudo ad emphyteusim.

IAC. FERRERIVS.

Vide Molinæum in *consuet. Paris.* §. 15. Masuer. *de locato. numer. 4. in Latino.* & Alexand. *cons.* 27. vol. 6.

QVÆST. LXXXV.

An si Monachus testatus fuerit ante professionem in gratiam extranei, testamentum illius professione irritum fiat, & bona eius monasterio querantur.

SVMMAE RERVVM.

1. *Irritum fieri istiusmodi testamentum, nisi in illo quid relictum Ecclesie fuerit. Contrarium verius, numer. 2.*

GLOSSA in *Auth. si qua mulier. C. de sacros.* existimavit † testamentum irritum fieri, & bona quæti monasterio, nisi testamento aliquid relictum esset iure institutionis Ecclesie. *Federic. de Senis consil. 165.* Petrus, Cynus & Fulg. *ad d. Auth. si qua mulier.* Mouentur primò quòd monasterium loco filij habetur. *cap. in presentia. de probatio.* de quo infra dicam: filius verò, etiam fictus, rumpit testamentum. *l. filio quem. §. fin. de lib. & posth.* Secundò irritum fit testamentum capitis diminutione. *§. non tantum. quib. mod. testament.* At Monachus per impressionem capite minuitur, transit enim in potestatem Abbatis. *cap. criminoso 18. quest. 2.* Tertio ubi res peruenit ad casum à quo incipere non potest, irrita fit. *l. plurib. §. etsi placeat. de verb. oblig.* At testamentum non nisi post mortem vires habet, ante mortem verò professione

feffione omiffa Monachus non est ampliùs dominus, nec testari potest. *Auth. ingressi. C. de sacros.* Ergo res ad omnem casum peruenit à quo inchoari non potest. Bart. Bald. Castr. & ceteri *ad d. Auth. si qua mulier.* Ripa *ad l. si unquam. quest. 35. C. de reuoc.* distinguendum putat. Vide Decium *consil. 31. & ad d. cap. in presentia.* Accedit quòd alienatione voluntaria vltima voluntas reuocatur. *l. fideicommissa. §. si rem. de leg. 3.* At Monachus proferendo voluntariè bonà suà alienat; & Ecclesiæ consecrat. *d. Auth. ingressi.* Ergo, &c.

2. Verius ¶ tamen testamentum, in quo extraneus institutus est, siue de monasterio cogitauerit, siue non, is qui monasterium ingreditur, non fieri irritum per ingressum, & testamentum valere. hęc sententiam sequuntur Anton. de Butrio, Panorm. & Felin. *in d. cap. in presentia.* Albericus *in d. Auth. si qua mulier.* Cuiac. *ad Nou. de monast.* Franciscus Arétinus fuse *ad l. 1. de testam.* In pñtis per textum *in §. illud. de Monach.* ibi; *antequam monasterium ingrediatur, licentiam habere suis uti quo voluerit modo.* Deinde expressiùs hanc constitutionem explicat Leo

Non. 5. vbi nominatim de testamento loquitur, vbi permittit testari de rebus suis ei qui monasterium ingreditur. Accedit *d. Auth. ingressi.* vbi post ingressionem non testantur: ergo antè testantur. *¶ qui a ingredientibus. 19. quest. vltim.* Harmen. *lib. 5. tit. 4.* Cùm ergo ante ingressum testari permittitur, consequens est irritum non fieri testamentum per ingressum, alioquin inutilis esset talis permissio. Præterea hęc sententia apertissimè probatur ex *can. VI. Synodi Constant.* ibi, *& ideo his qui Monachi esse volunt, priùs datur facultas de rebus suis testandi, ac disponendi, & quibuscumque velint,* &c. ibi vide Balsamo.

Nec obstat primò quòd monasterium habeatur loco filij; axioma enim illud etsi peruulgatum, falsum est. Bart. & Salic. *in d. Auth. nisi rogati. C. ad Trebell.* Bald. *in v. filium. ff. de his qui sunt sui.* & infra dicam. Nec obstat secundum: falsum enim est quòd Monachus capitis diminutionem patiatùr, vt notat Cuiac. *ibid.* Vti nec obstat quòd res pētueniat ad casum à quo inciperè non potest: nam quoties id accidit sine culpa illius qui testatus fuerat, testamentum ab eo

antea

antea conditum non rumpitur. §. furiosi. §. sed si quis. quib. non est perm. fac.

IAC. FERRERIVS.

AN per ingressum in monasterium reuocetur testamentum, vide Benedictum in verbo, & soboles, num. 11. Cuiac. ad Nou. 4. Tiraquell. ad l. si unquam. in verb. susceperit. num. 42. Dilectum de arte testandi tit. 3. cap. 9. Eundem Benedict. in verb. Mortuo. in 1. num. 297. usque ad 303. In Francia Monachum pro mortuo haberi, vide Benedictum ibid. 302. in fine.

QVÆST. LXXXVI.

An Monachus post emissam professionem possit reuocare testamentum.

SUMMÆ RERVM.

1. Distingue secundum Bartolum.
2. Bart. refellitur.
3. Intellectus l. sed si mors. ff. de don. inter.
4. Quid de deportato.

DVRANTI

BART. † & quidam alij in Auth. si quamulier. C. de sacros. existimat fratres minores, qui habentur pro mortuis, nec in communi, vel priuatim aliquid possidere possunt, testamentum non posse reuocare: alios verò, qui in communi bona possident, posse. hanc sententiam confirmat ex l. sed si mors, circa medium. ff. de don. inter.

Hæc tamen † opinio falsa est. Ang. & Imol. in l. v. de testam. Decius in cap. in presentia. de probat. Rubeus cons. 155. Nam eadem potestas necessaria est in reuocando, quæ in condendo. l. 3. ff. de re iud. l. si ut proponis. C. de nupt. Sed Monachus post professionem non potest testamentum facere: ergo nec reuocare. Secundò testamentum reuocatione non reuocatur, nisi alio condito testamento. §. per quib. mod. Sed Monachus non potest testari: ergo, &c. Nau. Leon. 5. & Nou. de monachis. §. illud. Accedit quòd Monachus post professionem non habet voluntatem. c. non dicatis. 12. quest. 1.

Nec obstat † d. l. sed si mors. de don. inter. nam ibi agitur de donatione causa mortis,

tis, quæ magis accedit contra-
ctui, quàm ultimæ volunta-
ti. gloss. in l. 2. de dote preleg.

4. Deportatus † autem reti-
net ea quæ sunt iuris gen-
tium, & contrahere potest. l. si
tibi mandauero. §. i 6. cuius man-
dati. Potest ergo reuocare de-
portatus, & de nouo donare.
Secus est in Monacho, qui
post professionem, vt sæpe di-
ximus, testari potest. Iason in
d. Auth si qua mulier.

QVÆST. LXXXVII.

An Monasterium habeatur
loco filij.

SVMME RERVM.

1. Quòd sic. contra num. 2.
3. Cap. in presentia. de probat.
diluatur.
1. **V**NT qui putant †
S Monasterium perso-
nam filij repræsenta-
re, & loco filij esse; ideoque
monasticam vitam profiten-
tem non censi decedere sine
liberis: monasteriū enim loco
filij habetur. gl. in Auth. nisi ro-
gati. C. ad Trebell. gloss. in l. si ita
quis. §. ea lege. de V. O. Spec. tit. de
locato. §. nunc aliqua. v. 53. Bart.
in l. hered. §. 1. ad Trebell. Auth. si
qua mulier. ibi, sua persona filiis

connumerata. C. de sacros. Bald.
& Imola in l. filius à patre. §. fin.
de hered. §. sed & hæc presentia.
Nou. 123. cap. in presentia, de
probat.

Quod tamen † falsum pu-
to, ex sententia Panor. & Fe-
lin. in d. cap. in presentia. Sali-
cetus in d. Auth. nisi rogati. Ri-
pa ad l. si vnquam. C. de reuo-
cand. don. & ibid. Tiraq. Bald.
in l. filium. ff. de his qui sunt.
quod habet locum, præsertim
in Gallia. Bened. in verbo, &
uxore. in success. ab intestato,
num. 224.

In primis, quia per ingres-
sum in monasterium licet se-
quatur solemne votum, non
reuocatur donatio inter vi-
uos. gloss. in §. illud. Nou. de
Monach. Felinus in d. cap. in præ-
sentia, Ripa ad d. l. si vnquam.
quest. 34. Ergo monasterium
non habetur loco filij, filij e-
nim superuenientes reuocant
donata. Præterea substitutio
concepta, si sine liberis, non
euanescit per ingressionem in
monasterium; vbi Ecclesia, vel
pius locus substituitur. d.
Auth. rogati. gloss. in d. cap. in
presentia. Speculator tit. de sta-
tu monach. vers. 25. Alex. cons.
121. vol. 1. & consil. 35. volum.
3. Ergo monasterium non ha-
betur loco liberorum. Nam fi-
lij excludunt piam causam

quæ substituta fuerat. Denique in d. §. sed & hoc presentis. ex quo desumpta est Auth. Nisi rogati. conditio liberorum suscipiendorum, quoad monasterium, habetur pro non scripta. lib. 4. Basilic. tit. 1. Ergo monasterium non gerit personam filij. Nam si filium repræsenteret, conditio non haberetur pro superuacua & irrita, imò censeretur impleta. quod Bart. obseruauit *consil. 1.*

3. Nec obstat † d. cap. in presentia. ea enim verba, quia tunc intelligendum non erat sine hærede decedere, qui monasterium instituit heredem, sunt verba Syndici, non Summi Pontificis. Aug. *consil. 8 1.* Deinde ibi non dicitur monasterium haberi loco filij, sed hæredis. quod Bart. animaduertit in d. Auth. Nisi rogati. Did. var. 1. cap. 19. 10. 10 titulo.

QV. LXXXVIII.

Vtrum posteaquam pater ingressus est religionem, legitima liberis debeat, an verò mors naturalis patris sit expectanda. Et vtrum qui rogatus est restituere

hereditatem post mortem, fideicommissi nomine teneatur statim atque professus est; an vero mors naturalis expectanda sit. Item an pater dum viuit cogatur legitimam repræsentrare liberis, saltem ad eos liberandos è carceribus.

S V M M Æ R E R V M.

1. Legitimam liberis non deberi, patre religionem ingresso, ante mortem ipsius naturalem. contra numer. 2.
3. Lex Statius Florus. §. Cornelio Felici. de iure fisci. diluitur. cum l. cum pater. §. hereditatem. de leg. 2. numer. 4. Ampliatur vnum 5.
6. Legitimam regulariter non deberi, viuo patre fallit num. 7.
8. An, si nullum sit statutum, pater cogi possit repræsentrare legitimam filij, & soluere pro eius condemnatione. & num. 10.
9. Vtrum peculium castrense & aduentitium confiscetur ob delictum filij.

DOCtores Cynus,
Bart. Fulgos. *ad Auth.*
si qua mulier, existi-

1. mant † patre proficiente reli-
gionem liberos ante mortem
naturalem non posse legiti-
mam petere. in primis per tex-
tum *in d. Auth. si qua mulier.*
Secundò regulariter legitima
non debetur viuo parente. *l. 1.*
§. si impuberi. de collat. l. lex Cor-
nelii. de vulg. Guid. Pap. quest.
486. l. cum queritur. C. de inoffic.
Hanc opinionem iuuat *l. Sta-*
tius Florus. §. Cornelio Felici. de
iure fisci. vbi Bart. notat quòd
grauata post mortem restitu-
ere, ingresso monasterium
non debetur fideicommissum
ante mortem naturalē. Idem
Bart. *in l. cum pater. §. heredita-*
tem. de legat. 2. Anchar. *confil.*
442. Alex. cons. 13. lib. 3. Bened.
in verbo, mortuo, l. n. 299. De-
cius in cap. in presentia. de pro-
bat.

2. Sunt qui contrarium pu-
tant, nempe † filios statim post
professionē petere posse legiti-
mam. Ioan. Anan. *in cap. 2. de*
delict. puer. Bald. & Castr. in d.
Auth. si qua mulier. Bald. in tract.
de dote. part. 1. Pyrrhus in con-
suet. Aurelian. cap. 2. Panormit.
in cap. Raynutius. de testam. gloss.
in cap. transmissa. qui filij sint.
Quod verum est nedum in
monasteriis minorū, qui ont-

nino incapaces sunt, & pro
mortuis habentur. *Clem. exiui.*
de verb. sign. sed etiam in aliis
monasteriis quæ bona capere
possunt. Mouentur in primis
ex cap. cum scimus. de regul.

Nec obstat † *l. Statius Flo-*
rus. in §. Cornelio. non enim lo-
quitur in legitima, sed in fi-
deicommissò, quod odiosum
est. Et eodem modo dilui po-
test † *l. cum pater. §. hereditatem.* 4
Vel ibi hæres institutus non
poterat ante mortem restitu-
ere: parens autem viuus po-
test legitimam præstare.

Postremò nō obstat † quòd 5.
legitima viuo parente non de-
betur: nam hîc parens pro
mortuo habetur. *l. nobis. C. de*
Episc. e. sunt nonnulli. 16. quest. 1.
§. illud. de non. quod obtinet
quoad bona, præsertim in
Gallia. *Bened. in verbo, Mor-*
tuo, in princ. num. 302.

Præterea regulariter † legi- 6.
tima non debetur viuo paren-
te. At † in quibusdam casibus 7.
debetur viuo patre, vt in hac
specie. Alter casus est in dote.
l. Pomponius. fam. ercis. l. qui libe-
ros. de ritu nupt. Bart. *in l. obli-*
gamur. de actio. Item in filio
Iudæi ad fidem conuerso. *l. co-*
gnouimus. C. de hæret. Item si
statuto id caueatur, maximè
pro filij condemnatione. *Cyn.*
& Bald. in l. si qua pæna. de his

qui sunt sui. Bald. in l. lex Cornelia. de vulg. & in rub. C. res inter alios. & in l. 1. C. de filiis-famil.

8. Sed si non sit statutum, quæritur † an pater cogi possit representare legitimam filij, & soluere pro eius condēnatione tā in ciuilibus, quàm in criminalibus causis. Et putant quidam non posse. gloss. & Panor. in cap. 2. de del. puer. Specul. de sent. exec. vers. quòd si filius. Bart. in l. 1. §. si impuberi. de collat. Bald. in d. l. si qua pœna. ff. de his qui sunt. Dècius consil. 438. Imò nec quatenus
9. est in † peculio pater damnari potest siue de profectitio, siue de castrensi, siue de aduentitio agatur. De profectitio constat ex l. 3. §. sed utrum. de minor. Bart. & DD. in l. si finita. §. de vectigalibus. de damno inf. Iason in §. actiones. de act. Peculium enim profectitium est in bonis patris. l. certum. vbi gl. C. fam. De aduentitio Boër. decis. 7. Modò tamen patri quæraturs usufructus, quo pater priuari non debet filij delicto. Si verò usufructus patris non cōpetat, nihil impedit quin pater illud præstare debeat, quia filius potest illud liberè alienare. §. 1. Nou. ut liceat matri. Ergo & delinquendo. argum. à Imperatores. de iur.

re fisci. Quare in castrensi peculio verius est nouo iure publicatis bonis filij castrensē peculium publicari. Rom. in d. §. si de vectigalibus. In eo enim peculio filius habet plenum ius, & fungitur vice patrisfam. l. 2. ad Macedon. Nec obstat l. 3. C. de bon. proscriptum enim pater occupabat bona filij iure peculij. l. 2. de castrensi peculio. At nouo iure filius in peculio castrensi habet hæredem ab intestato. §. 1. in Nou. de hæred. qua ab. Ideò fiscus tanquam hæres in eo peculio succedit. l. 2. C. ad l. Iul. de vi publ. eaque opinio vsu forensi recepta est.

Tamen quod ad hanc quæstionem attinet, si † filius nullum habeat peculium, licet iudici damnare parentem vt multam filio irrogatam luat, vbi subest aliqua causa: vt quia filius diu in carceribus fuit detentus, vel pœnā pecuniaria, ob defectum solutionis in corporalem commutanda est. Tunc enim ne filius in squalore & sordibus moriatur, vel corporis aut honoris iacturam patiaturs, pater cogi potest ad legitimam præstandā. Primò per Auth. si captiui. C. de Episc. ibi, eadem pœna est parentum si redēptorem, &c. quæ Auth. est de captiuis ab hostibus loquatur.

tur, ad eos tamen, qui pro crimine in carcere detinentur, protrahi potest. *c. sacrorum. 12. q. 2.* Mouet me secundò quòd pater cogitur filium alere ne fame pereat: at plerique squalore carceris pereunt, & ideo malam vocat mansionem Iurisc. *in l. item apud Labeonem. §. quæstionis. de iniur. & species seruitutis dicitur. l. 2. de lib. hom. exh.* famæ etiam & honoris imminutio vitæ periculo comparatur. *l. iusta. de manu. vind. l. neque infantis. de fide. lib.* & hanc sententiam sequitur Bened. *in verbo, in eodem testamento. num. 215.* Fernandus *ad l. in quartam. ad l. Falcid. .*

IAC. FERRERIVS.

AN bona eius qui ingressus est monasterium, statim deferantur successoribus ab intestato, vel hæredi, si fecerit testamentum; an verò mors naturalis expectari debeat, vide Bened. *verbo, mortuo, 1. num. 297. vsque ad num. 303.* & quòd is qui monasterium est ingressus, habeatur pro mortuo, *num. 302.*

QVÆST. LXXXIX.

An pater qui bona sua dissipat cogi possit ut quædam secernat ac separet pro alimentis & legitima filiorum.

SVNT qui putant patrem cogi posse. Bald. & Castr. *in l. 2. C. si quid in fraud. patr. Bald. in l. 1. C. de inoffic. don. Socinus in fall. regul. 283.* Castrensis & alij *ad l. Imperator. ad Trebell. Iason in l. si constante. ff. solut. matr.*

Iason tamen contrarium sensit *in §. item si quis in fraudem. de act. Chassan. tit. des successions. §. 2. in verbo, du Trepasé. Vide fusè Caccialupum ad l. frater à fratre. de cond. indeb. Dixi ad l. fin. si quid in fraud. fusè.*

IAC. FERRERIVS.

Vide Charundam *in memor. in verbo, Filius.*

QVÆST. XC.

An hæretici sint ad fidem cogendi.

S V M M Æ R E R V M.

1. *Non esse religionis religionem cogere.*
2. *Abiuratio hæresis.*
3. *Hæreticorum pœnæ, cum num. 4. 5. 6. & seqq.*
7. *Epilogus.*

CONSTANTINVS libertatē dederat Arrio cœtus cogendi, sed id factum fuit ante Concilium Nicenum; eo verò Concilio absoluto, idem Constantinus Arrianos eorūque fautores damnauit, & diuinæ pietatis hostes declarauit, & libros comburendos declarauit. *l. damnato. C. de hæret. Niceph. lib. 8. cap. 25.* Non dissimili etiam exemplo Theodosius, quamuis ante coactum Concilium Constantinopol. Nouitianis potestatem fecerit conuentus suos ineundi extra mœnia ciuitatum. Nihilominus tamen post Concilium Constantinop. idem cōdidit legem *omnes vetita. C. de*

hæret. Quod verò spectat ad l. Valentinianam, cuius iniuriam est, damus, l. vlt. subtit. de fid. Cath. in C. Theod. quæ dat licentiam colligendi iis qui Ariminensis Concilij decreta sequebantur. ea lex mala fide Theodosio tribuitur. Et sanè tantum abest vt Theodosius liberos conuentus illis permiserit qui Concilij Ariminensis decreta tutabatur, quin etiam lege lata damnat. l. 5. de hæret. in C. Theod. In quo pro ἑμυσσῶν, statutum fuerat dicere ἑμυσσῶν. Vide ad hanc rem Niceph. lib. 12. c. 2. 3. 4.

Non defuerunt † qui censuerunt non esse religionis religionem cogere, vt ait Tertull. *lib. ad Scapulam, &c.* vt Casiodor. refert, neminem cogendura credere inuitum. Vide August. *in epist. 48. ad Vincentium. epist. 50. ad Bonif. epist. 68. ad Ianuarium.* August. *in epistol. ad Bonifac.* scribit, hæreticos vsurpare solitos in eorum sententiam Terentianum dictam, pudore & libertate liberos retinere satius esse quàm metu. Videtur præterea liberum non esse eiusmodi coactione violari arbitrium; nihilominus tamen si rem scrutemur penitius, certum est sanctos Patres in eam sententiam conuenire, à Principe

cipe nullam debete fieri potestatem liberam in errorem suis subditis, quam isti vocant honesto verbo *conscientiam*, qui potius sentiunt potissimam officij Principum partem in eo esse positam, ut suos ad Ecclesiam Catholicam per vim compellant, improborum verò obstinationem puniant: D. August. pluribus locis fatetur se initio censuisse neminem ad unitatem Christi cogendum, sed verbo agendum, disputatione pugnandum, ratione vincendum: ne, inquit, fictos Catholicos haberemus, quos apertos hæreticos noueramus. Sed cum maturiori consilio & diligentia acutior rem considerasset, edoctus experientia sententiam mutauit, ut idem author est locis citatis, & in suis retractationibus: atque inter varia vnius generis exempla, multiplicéque euentus, scribit de Hippone ciuitate sua, quæ cum tota esset in parte Donati ad unitatē Catholicā legum imperialium metu conuersa, ita hæresim Donatistarū affectasse, ut hæresis videretur in eam nunquam pedem intulisse, & id pluribus ciuitatibus contigisse, quarum ciues fatebantur se effectos fuisse tardiores, quominus ad Ecclesiam

Catholicā rediissent, eo quòd nati & educati essent vigente hæresi: nonnulli quidem se prohibitos pudore & metu, ne probro & conuitiis lacefferentur; alij neglectu veritatis indagandæ, quidam eorū confortio & conuictu, à quibus & vitæ discrimen ipsis imminerebat, & fortunarum extremum periculum, si fidem catholicam palàm cognouissent, qui omnes post legum Imperialium promulgationē dicebant, Deo gratias, qui vincula nostra dirupit, & nos ad vinculum pacis transtulit, quòd hodie in oppidis ab hostibus fidei occupatis versantur, qui extremo tenentur desiderio redeundi ad Ecclesiæ gremium, & liberum Sacramentorum Ecclesiasticorum usum, qui timore ne id aggredi audeant, perterrentur, ne si vel vnum verbum pro fide Catholica proferant, & ipsi, & eorum domus funditus evertantur; quis est tam demens, inquiebat S. August. qui neget istis debuissè per iussa imperialia subueniri: ut de tanto malo eruerentur, dum illi, quos timebant, timere coguntur, & multa in eo genere. Iam verò quod hodie esse censendum est, iure merito dicere debent, Deo gratias, qui huius

huius edicti virtute in viam & portum salutarem felici regressu reuerterentur. — Felix necessitas, aiebat August. quæ ad meliora compellit. Tertullianus in eam quoque sententiam iuit contra Gnosticos, ad officium, inquit, hæreticos compelli, non illicitum dignum est, duritia vincenda est, non suadenda. Quod autem ex eo allatum est ad Scapulã, non esse religionis cogere religionem, ad Iudæos & Gentiles referri oportet, qui fidem nunquam susceperunt, nec per vim agendi sunt ad religionem Christianam, ut decretum est Concil. Tolet. IV. Qui verò Christianam professionem sunt amplexi, de sacro lauacro initiati sunt, cum ab Ecclesia descuerint, ad eam omni iure compelli debent, ad quos sanè, D. Thoma auctore, refertur illud Lucæ: *Exi in vias & sepes, & compelle intrare, ut impleatur domus mea.* ad Terentij testimonium; quanquam nomen authoris illius indignum responsione in re tanta efficiat August. tamen illud accommodatissimè refellit eiusdem authoris sententia, *tu nisi malo coactus, recte facere nescis.* Quæ in re notanda est authoris eiusdem nostri temporis impu-

dentia, qui per Iudibrum Augustinum reprehendere non est veritus; quod hæc sententia, ut inquit ipse, nusquam apud Terentium reperiatur atque in quibusdam Augustini editionib. in margine extat hæc observatio. Miror unde hoc est in Terentio: in quo tamen versus leguntur expressi, *malo coactus qui suum officium facit dum sperat fore clam, rursus ad ingenium redit.* Præterea quanquam, eodem auctore Augustino, meliores sunt quos dirigit amor, plures tamen sunt quos corrigit. Quod verò de libero arbitrio dictum est, quod Deus ipse homini inseruit, idem August. contra Cresconium, contra duas epistolas Gaudentij, & ad Bonif. coeuntem respondet, quod datum est homini liberum arbitrium quando creatus est, ut si esset malefaciens, fieret & patiens. & alibi: *Deus dedit homini liberam voluntatem: at nec bonam infructuosam, nec malam voluit esse impunitam.* & rursum alio loco: *Cur cum datum sit divinitus homini liberum arbitrium, adulteria legibus puniuntur, & sacrilegia permittuntur: an fidem non seruare leuius est, animam Deo, quam feminam viro? Cæterum eodẽ Rex edicto iis qui ab Ecclesia descuerint,*

permit

permittit vt errore suo agnito ad eandem reuertantur, ante sextum abhinc exactū mensem. Ecclesia nemini claudit gremium, nec vsquam, vt Theodoretus dicere solitus est, in miseria debet inuocatum religionis decesse subsidium: nam & omnibus conuersis, ait Ambrosius, pollicetur venia: nobis igitur ipsorum ad veritatem reditus in maximis optatis esse debet, nec minorem afferre voluptatem, quàm ouis quæ perierat reperta suo opilioni: aut filius prodigus patrifamilias ad eundem reuersio. Ad nos pertinet redeuntes omni lenitate suscipere. Omnes, inquit Athan. *ad Antiochen.* qui vobiscum pacificè agere volunt, qui ab Arrianis redierunt, elicite ad vos, eosque vt patres assumite, & vt magistros & tutores recipite. Inprimisque cautio adhibenda est, ne illis suum errorē pristinum probro obiciamus, qui ex animo & sine simulatione ad nos redierint, & quorū mens sanata est. Quod Deus in Leu. memorat, *Si mortuus fuerit inter vos aduena, ne exprobratis ei, sed sit inter vos quasi indigena.* Lege XII. Tab. Sanatibus, quod hostibus Sanates, auctore Festo, erant, qui cū defecissent

à Romanis, redierant in amicitiam, quasi sanata mente. Veruntamen diligentissimè perspici oportet, ne in ea re ipsis aliqua subsit mentis fictio, multo siquidem plus nocet falsus Catholicus, quàm si verus appareret. Isti sunt vulpes illæ paruulæ, quæ demolitæ sunt, ac indies Galliam demoliuntur: quamobrem D. Basil. præcipit *in epist. ad Episcopos*, vt qui se resipuisse dicunt, suam resipiscētiam scriptam demonstrant. In Synodo VII. Basil. Episcopus Ancyræ constitutionem laudat canonicè traditam à sanctis Episcopis, & sanctis vniuersalibus Synodis, vt qui ab aliqua hæresi reuertuntur ad orthodoxam fidem, debeant hæresim suam & fidem Catholicam profiteri. Quod etiam decernitur *in epistola Conc. Ephesini ad Nestorium Episcopum Constantinop.* Olim verò apud maiores nostros mos fuit, vt hæresis in Episcoporum Concilio abiuraretur. Verùm deinceps, quia Concilia Prouincialia prius cogi solebant, cōstitutum est, vt coram Episcopis fieret abiuratio. *cap. ad abolendam. §. quia verò. de heret.* Abiurationis † verò 2. formula exarata legitur *in can. Ego Bereng. de consecrat. dist. 2.*

Et in can. quoties. 1. quest. 7.
Iam autem Inquisitores fidei
alia vtuntur formula, quæ ex-
tat apud Alfosum à Castro.

1. de iusta heret. punit. cap. 24.
Eiusdem edicti autoritate
eos Rex iubet, qui ante sex-
tum mensem abhinc elapsum
ad fidem Catholicam non re-
dierint, regni finibus excede-
re; idque iustissima de causa.
Quorum cum separata est re-
ligio, ait Hieron. *in comment.*
in Matth. separari debet & vi-
ta. Nullus siquidem fides af-
fectus est, quorum diuersa est
fides. Apostolus iubet hæreti-
cum hominem deuitari, ve-
taturque cum eo cibum capere.
D. verò Ioannes cum Che-
rinthum in balneis offendif-
set, repente egressus est, suos
cohortatus comites, vt quàm
primùm illinc discederent, ne,
inquit, balnea corruant, nos-
que opprimant, si Irenæo, Hie-
ronymo & Bernardo credi-
mus, in quadam ep. Ecclesiæ
historiæ Eusebij.

3. Quod † si, quæ pœnæ iam
olim in hæreticos sint consti-
tutæ, disquirendum est, istam
mitissimam esse omnium per-
spicuum est, atque ipsos hæ-
reticos eo maiorem occasio-
nem nactos, qua & regiam
agnoscant erga se clemen-
tiam, eamque in suam utilita-

tem conuertant, cum potissi-
mùm illis cōcessum sit, vt dis-
cedentes è regno suis faculta-
tibus potiantur, atque de iis
statuant pro suo arbitrato.

Constantinus † bona hæ-
reticorum vnà cum locis de-
stinatis eorū concionibus suo
fisco adiecit, vt colligi potest
ex duabus epistolis D. Au-
gust. & ex Eusebio *de vita*
Constantini, & ex epistola
Constantini, quæ exarata legi-
tur apud Nicephorum.

Theodosius † Magnus mul-
ctam decem librarum auri
tantùm in hæreticos initio di-
xerat, authore D. August. in
duabus epistolis, & Victore
de VVandalica exequutione.
quam D. August. contra Cre-
fconiū Grammaticum auri-
ariam pœnam appellat. Quem-
admodum ob eadem causam
in bonis authoribus legimus
negotium aurarium. Verùm
deinceps in eosdem hæreticos
decreuit, & quibusdam exi-
lium & ignominia notant, vt
perspicuū est ex Sozomeno,
& plerisque legibus à Theo-
dosio latis *in C. Theodosiano*,
quas eius filij Arcadius &
Honorius confirmarunt.

Theodosius † secundus &
Valèntianus tertius necis sē-
tentiam tulerunt contra Ma-
nichæos, & alios hæreticos de-
portatione

portatione damnarunt, & bona ipsorum suo fisco adiudicarunt, vt constat lege Arriani, quæ est in Codice Iustiniani. quæ lex cognita non fuit D. August. qui *in epist. ad VVicleffum* ostendit eidem Dulcicio quòd nullum ius gladij in hæreticos vllis legibus acceperat, neque Imperialibus constitutis præceptum, vt necarentur; quanquam ea lex condita fuerat Felice & Lauro Consulibus anno 428. cum D. Augustinus è viuis excesserit ann. 430. Augusto mense. Si verò à prophanis authoribus testimonia petenda sunt, extra controuersiam est impios homines suæ impietatis pœnas, vt testatur Polux, iuisse. Eadè Cicero, Plutarchus, Diogenes, Laërtius & Cyrillus aduersùs Iulianum scribunt, quæ ob eandem causam acciderunt Socrati, Dragoræ, Pythagoræ, Alcibiadi, Vericli, Anaxagoræ & Theodoro, qui omnes neglectæ religionis causa postulati fuerunt, quàmque Aristoteles meruerit, qui Athenis fugit, ne Athenienses bis peccarēt in Philosophiam. Eodem edicto ipsorum ministri, & cōcionatores à cæteris pœna secernuntur, quod non sit sine exemplo, siquidem

Theodosius, qui ad librarum aurearum pondo decem multasset Donatistas, constituerat in eorum Episcopos & ministros exilij pœnam, vt meminit Augustinus ad Bonifacium. Marcianus Imperator in lege quadam in Cod. Iustiniani inserta constituit, docentes vltimo supplicio coërcendos, audientes pecunia, seruantes verò deportatione. D. Hieronym. contra Luciferianos scribit constitutum fuisse in Synodo Alex. vt hæretici pœnitentes sociarentur Ecclesiæ, exceptis hæreticis quos error excusare non potest. qua de re & plerisque similibus breuitate temporis coactus diutiùs non insistendum existimo.

Hoc † solùm addam sectæ recentioris hæreticos iustissimam nactos occasionem agendi gratias Deo & Regi, eo siquidem munere factum est, vt post tam diuturnum naufragium, post tot ac tantorum flagitiorum spurcitiem, quæ se tam turpiter fœdarunt, post tot & tam graues errores, quibus tam nefariè lapsi sunt, nihilominus reditus in Ecclesiam Dei, id est, in salutis portum omni sublato impedimento tam facilis patefiat. Nec minori sanè beneficio Catho-

lici hoc edicto afficiuntur, quibus nihil antiquius, nihil optabilius est, quàm vt videant Ecclesiam Gallicanam in pristinum suum splendorem, & dignitatē restitutam, & pacem stabilem, quam nulla ratione sperare possunt quàm legis huius exequutione, vt D. Ambr. loquitur de ciuitate Constantinopolitana, cùm ait, quandiu venena Arrianorum suis fouebat clausa visceribus, bellis inquieta, intus armis circūsonabat hostilibus, postea verò quàm fides exules abdicauit, hostem ipsum quem semper tremere consueuerat, deditum vidit, morientem obruit, sepultum possedit. Eodem modo quandiu Gallia venena hæreticorum suis fouit inclusa visceribus, cōtinuò inter arma penè expressa iacuit. Nostrum itaque est vt Deo supplices aduoluamur, & crebris ab eo precibus contendamus, quo Regi ob hanc voluntatem suam Christianissimam, & omni dignissimam commendatione, diutissimam & felicissimam vitam largiatur: postremò vt nos hoc beneficio frui det æternum. Amen.

 QVÆST. XCI.

De hæreticis, an collegio illorum & singulis legari, vel relinquì possit: an liceat eis congregationes facere, templa habere: an sint tolerandi; & quid de Iudeis.

SVMMÆ RERVM.

1. *Hæreticorum collegio nihil relinquì posse; nec etiam collegio Iudeorum. num. 7. an verò singulis eorum, vide num. 14. & 19.*
2. *Hæreticorum collegia illicita; & num. 4.*
3. *Conuentus illorum interdicti; & num. 5.*
6. *Hæreticorū viuendi licentia.*
8. *Iudeorum licentia degendi in orbe Antiocheni.*
9. *Illorum seeta damnata, & iura eis concessa abrogata.*
10. *Iudeorum conuentus prohibiti.*
11. *Iudæi Hierosolymis expulsi.*
12. *Intellectus l. generaliter. S. eos. ff. de decur. cum l. spationem. ff. de excus. tutor.*
13. *Iudæos hodie omni honore priuatos, nec ad tutelam Christianorum admittendos.*

15. *Virum Paganis singulis relinqui possit; an institui, num.* 18.
16. *Iudæi quare tolerentur à nonnullis Principibus.*
17. *Eiecti ex Gallia.*
20. *Iudaorum secta damnata.*
21. *Conuersi ad fidem, vel nati ex Iudæis.*
22. *Marrani qui; & cur ita dicti num.* 23.
24. *Marrani an à successione, vel dignitate arcendi.*
25. *Profelyti qui.*
26. *Electi, & aduenæ dispersionis qui.*

ÆRETICORVM

1. † Collegio nihil legari vel relinqui potest. *l. Arriani. C. de heret.* nam singulari beneficio Constantini indultum est legata & hæreditates Ecclesiis relinquere, priuilegia verò, vel quæ religionis ratione indulta sunt, Catholicæ tantùm legis obseruatoribus prodesse oportet: hæreticos autem non solùm his priuilegiis alienos esse decet, sed & supplicio affici, vt idem Constantinus scripsit *l. 1. C. de heret.*
2. Deinde † hæreticorũ Collegia illicita sunt, & à Christianis Imperatoribus plenissimè vetita, præsertim à Constantino, qui lege lata templa

ipforum, si modò templa appellare conuenit, dirimi mandauit, dirutaque Ecclesiis tradi.

Conuentusque † siue collectas nedum in publicis, sed & in priuatis ædibus omnino prohibuit. *Euseb. lib. 3. de vita Constant. ad finem. Sozomen. lib. hist. Eccles. 2. cap. 30. nec non à Theodosio. l. 2. C. de summ. Trinitat. & fide Catholica. quæ quidem constitutio à Theodosio edita fuit vrgente Magno Amphilochio, qui cùm initio non impetrasset vt Arrianorum conuentus & Collegia in vrbibus prohiberet, tandem obtinuit eam legem, qua Theodosius conuentus omnes Arrianis interdixit. Niceph. lib. 12. cap. 9. Sozom. lib. 7. Theodoret. lib. 9. hist. tripart. cap. 25. Extat & in eandem sententiam Iustini Imperatoris constitutio, † qua hæretici Collegia facere ventantur, alioquin vltimo supplicio puniuntur, quæ exarata est ab Antonio Augustino Episcopo Ilerdensi, viro eruditissimo, in collectione Græcar. constitut. sub titulo, de heret. Extat etiam & Iustiniani constitutio Nouella 132. de interdicitis collegiis heretic.*

Legimus Gaynam copiarum militarium decem ab

Arcadio postulasse templa intra urbem Constantinopolitanam Arrianis dari. quod cum non impetrasset, Arcadio acre & magnum bellum intulit: tandem pace firmata, Gaynas retenti facinoris magnitudine elatus, iterum Ecclesiam vnam intra urbem Arrianorum nomine ab Arcadio postulauit. qui cum D. Chrysothomum consulisset, suasusque ab eo esset Imperio potius cedere, quam per impietatem ædes Dei prodeire, Arriano consideratè constantèrque negauit: quare cum Gaynas rursus arma suppleret, victus est & cæsus, eiusque caput executum Constantinopolim delatum est. Nicephor. *lib. 13. cap. 5. & 6.*

Non me latet Constantinum quandoque Arrio conuentus cogendi potestatem dedisse: Theodosium quoque Macedonianis & Nouatianis conuentus permisisse: Gratianum etiam initio Imperij edixisse, vt quam quisque vellet religionem profiteretur, conuentusque Ecclesiasticos liberè omnes celebrarent, præter eos, qui Manichæi, Photini & Eunomij sectæ essent. Theodosium præterea & Valentinianum lege lata, quæ etiamnum legitur *in Cod. Theodostia-*

*no, sub tit. de fide Catholica, licentiam colligendi his indulgisse, qui Ariminensis decretà sequebantur. Iustinum denique Arrianis bona restituisse, eosque suis legibus viuere permisisse. At distinguenda sunt tempora, & considerandæ occasiones. Constantinus enim ante Nicenam Synodum Arrio fauit, eorumque collegia tolerabat: at Synodo celebrata Arrium Arriisque suffragatores Porphyrianos & hostes diuinæ pietatis nominari iussit, eorumque libros comburi, & legem, cuius supra meminimus, promulgari. Eusebius *lib. 3. de vita Constant. ad finem. Niceph. lib. 8. cap. 25.* Similiter Theodosius ante Constantinopolitanam Synodum Macedonianos & Nouatianos placidè ferebat: at ea Synodo perfectà legem tulit, cuius initium est, *omnes vetitæ legibus. C. de heret. Nicephor. lib. 12. cap. 15.* Porrò Gratianus, quia Valens Catholicos Episcopos exilio multauerat, legem edidit, qua † conuentus & collegia, præter quæ Manichæis, Photinianis & Eunomianis permisit, interdixerat: at posteaquam exules Episcopi ea lege reuocati & reducti sunt, Gratianus Ecclesias Arrianis ademit, cæque*

que Episcopis orthodoxis reddidit : simul quam fidem Damafus Papa prædicabat cæteros Episcopos sequi iussit, Saporémque ducem, qui eam de religione constitutionem executioni mandaret, in Orientem misit. Nicceph. *lib. 12. cap. 1. 2. 3. 4. & 5.*

Quod verò pertinet ad cã legem, quæ in Codice Theodosiano legitur, falsò & mala fide ea constitutio Theodosio tribuitur, cuius religio ab Ariminensis conuenticuli decreto vehementer abhorrebat. Ideòque expungendam eam legem monuit Balduinus *de institutio. histor.* Vel etiam probabile est eo quòd Mediolani ea lex lata est, Iustiniam, quæ in gratiam Arrianorum Valentiniani filij nomine abutebatur, hanc legem procurasse.

Cæterùm Iustinus vt perituræ Italiae & Catholicis Ecclesiis opitularetur, quas, nisi Iustinus Arrianos restitueret, Theodoricus Gothorum Rex se euerfurum minabatur, Arrianos suis legibus vivere, ceterisque suos agere indulxit. Platina *in vita Ioannis*, primi huius nominis Pontificis.

6. Itaque † & Gratianus & Iustinus in gratiam Orthodoxorum licentiam libertatémque

viuendi hæreticis concesserunt. Quod & Reges nostri Carolus IX. & Henricus III. Christianissimi, & propter eorum diuinam pietatem piissimi, quo bella ciuilia acerba diuturnaque, quibus Gallia diu afflicta & concussa est, extinguerent, & Principum quorundam ac Magnatum impetum reprimerent, eorúmque ardorem restinguerent, semel atque iterum dolenter, inuiti & coacti fecerunt.

Quemadmodum autè collegio, vel vniuersitati hæreticorum legari, aut relinqui nõ potest : ita nec collegio † Iudæorum. *l. 1. C. de Iudæis.* vbi Antoninus Imperator legatum à Cornelia Saluia vniuersitati Iudæorum, qui erãt Antiochiæ, peti non posse constituit : primus autem Seleucus Rex, cognomento Nicanor, concessit Iudæis † in vrbe Antiochensi vitam degere, & commam iure cum ipsiſ ciuibus vti. Iosephus *lib. 12. Antiquitat. cap. 3.*

Porrò etſi Iulius Cæsar Augustus, & Claudius collegia Iudæorum non improbarint, Iudæosque compluribus priuilegiis donauerint. Ioseph. *lib. 14. cap. 17. & lib. 16. cap. 10. & lib. 19. cap. 4.* alij tamen Cæsares & † sectam eorum damnauerunt,

nauerunt, & iura eis concessa abrogarunt. Tiberij senatus-consulta aduersùs Iudæos refert Tacit. lib. 2.

Quàm odiosi fuerint Iudæi Caligulæ, ex legatione Philonis apparet. Ipse quoque Claudius passus non est † Iudæos continere. Dion. 10. lib. 60. ac postea Adrianus † vrbe Hierosolymorum exterminauit Iudæos. lib. 4. cap. 2, Nicephor. lib. 3. cap. 24. Oros. lib. 7. cap. 13.

Neque obstat quòd Diui Verus & Antoninus his, qui Iudaicam superstitionem sectantur, honores adipisci permiserint. † l. generaliter. §. eos. ff. de decurio. & Modestinus Iudæos tutores fieri non prohibeat. l. spadonem. ff. de excus. tutor. hæ enim leges non de Iudæis, sed de Christianis interpretanda sunt. Alciatus lib. 3. dispunct. cap. 8. & in rubr. de decurio. post Budæum. quod Æmilius improbat, quasi non sit verisimile Iurisconsultos Christianos Iudæos esse appellatos, quos Iudæi ipsi ea tempestate nõ minore odio, quàm Gentiles prosequabantur, vt ex Iustino aduersùs Triphonem, & aliis antiquis Patribus constat. Verùm Alciati coniectura iuuatur Suetonij auctoritate in Claudio cap. 25.

ibi, Iudæos impulsore Christo assidue tumultuantes Roma expulit. quibus verbis vtrùm Iudæos contra Christum tumultuantes coerceri & comprimi iusserit, an etiam Christianos simul velut cognatæ religionis homines voluerit expelli, dubitat Orosius lib. 7. cap. 4. Rescripti verò Antonini in gratiam Christianorum, quò Alciatus sententiam suam probat, meminerunt Eusebius lib. 5. Ecclesiast. histor. cap. 5. Tertull. in Apologet. cap. 5: Niceph. lib. 4. cap. 12. eius verò exemplar extat ad finem operum Diui Iustini Martyris. quamuis non desint qui de fide illius dubitent.

Sanè † hodie Iudæi neque ^{13.} ad honores inter Christianos, neque ad tutelã Christianorum admittuntur. l. final. C. de Iudæis. quæ pluribus verbis conscripta legitur in Nouellis Theodos. sub tit. de Iudæis & Samarit. plenè Felin. & doctè in cap. cum sit. de Iudæis. Bart. Alber. Fulgos. Iason & cæteri. in rubr. ff. de iustu. & iur. Bertrach. in tract. de gabell. Ioannes le Cirier, & Tiraquell. in tract. de primogenitura. An verò, quemadmodum Collegio Iudæorum vel hæreticorum legatum factum nullius est momenti, ita si factum fuerit † ^{14.} singulis

singulis ex Iudæis, vel hæreticis, quarunt Doctores. Planè quoad hæreticos receptum est, non licere negare, nedum Collegio, sed nec singulis. *can. sand. versic. item multi. 24. quæst. 2. cap. si quis Episcopus. cap. in eo. de hæret. l. Manichæos. C. de hæret. Quod verò pertinet ad Iudæos, gloss. Butrig. Petr. Faber, & cæteri in d. l. 1. C. de Iudæis. Bart. Cuman. & Sozo. in l. cum senatus. ff. de reb. dub. Salic. & Albert. hoc loco. Steph. Bertrand. consil. 145. & consil. 88. 3. parte. censuerunt legatum singulis vtile esse. argum. d. l. cum senatus. vbi et si corpori, cui coire non licet, legatum factum inutile sit, singulis tamen legatum vtile est. Præterea Collegium Iudæorum non improbatum ratione sectæ. Cynus hoc loco. Cuman. in d. l. cum senatus. argum. l. spadonem. & l. generaliter. Imò Ecclesia eos tolerat in suis ritibus & cæremoniis. cap. quod super his. de consang. & affinit. & vetat eis iniuriam inferri. cap. sicut Iudæi. de Iudæis. l. nullus. C. de Iudæis. Anch. constit. 260. At verius est singulis etiam legari non posse, Iudæi enim deteriores sunt: paganis, ac aliis errantibus. cap. nonne. 1. quæst. 1. Oldrad. consil. 1. eorumque Collegia reprobandum ratione*

sectæ, nã & vetera quæ translata sunt, retinent, & Christum Dei filiũ & Seruatorem mala fide repudiant. Paganis ¶ autem etiam singulis donari aut relinqui non potest. 15. *const. 9. sub titul. de paganis, apud Anton. August. ex libris Basilicon. tolerantur verò sicut & meretrices, quarum collegia & lupanaria improbantur. Variis autem ¶ rationibus nonnulli Principes in eorum imperio Iudæos degere permiserunt. plenè in frontalicio fidei, considerat. 11. art. 1. D. Thomas 2. 2. quæst. 10. Plures tamen è regno eos eiecerunt, & exterminarunt. Testantur Gallo- rum Annales Philippum Augustum ob Iudæorum insatiabilem crudelitatem, & nefaria facinora, eos è Gallia ¶ finibus excedere coëgisse. 17. Gagninus & cæteri in vit. 1 Philippi. Vincentius Magnus in specul. histor. lib. 30. cap. 25. & cap. 53. Probatur deinde hæc sententia d. cap. si quis Episcopus. vbi ¶ Paganis institui non possunt. rursus in d. cap. in eos. 18. de hæret. In eos, qui non sunt Catholici, nihil conferri potest, etiam si consanguinei sint: Iudæi autem non sunt Catholici, suntque Paganis deteriores: d. can. nonne 1. quæst. 1. Oldrad. consil. 51. Non obstat l. cum Senatus.*

- nam quoties homines legitimam aliquam professionem exercent, si eis coire non licet, collegio eorum legari
19. non potest; singulis † tamen legatum factum debetur. nam collegium eorum non probatur, singuli verò nullo vitio vel odio laborant, vt in militibus, quibus in castris coire non licet. *l. i. ff. de colleg. illicit.* Quare collegio eorum legari non potest. At singulis militibus proculdubio legari potest. Diuersum est in Iudæis,
20. qui † sectam detestabilem & ab omnibus improbatam & damnatam sequuntur; quare errare toto cælo mihi videntur, qui collegia Iudæorum permittenda censent.

- Verùm an ea quæ de Iudæis diximus, locum habeant
21. in his, † qui ad fidem conuersi sunt, vel ex Iudæis nati, quos vulgus *Marranos* appellat, an scilicet hi & beneficiorum & hereditatum sint incapaces? Viderur eos esse incapaces. *can. constituit. 17. quest. 4.* siue Iudæi, aut qui ex Iudæis sunt, quos *Marranos* *Luzemburgus* inter hæreticos numerat: *Marrani* verò dicuntur, vt *Alphonfus de Castro Hispanus lib. 1. de iusta heretic. puniitio.* admonuit, qui † ex recentiore memoria, vel

eorum, qui præcesserunt, sermone recenti à Iudæis originem duxerunt; quare ait ille, filius Iudæorum, vel nepos, aut pronepos, etsi verus sit Christianus, semper ab Hispanis vocatur *Marranus*, quamuis non neget *Marrani* nomen infame esse, & iniuriosum, tum propter parentes, à quibus nati sunt, tum propter Iudaismi suspicionem, experti enim sunt maiores nostri complures ad Iudæorum ritus & superstitiones rediisse. Quare autem *Marrani* † ap-²³ pellentur, pluribus docet *Godofred. Carcasson in rubr. de apostat.*

Ego verò cenfeo † *Marranos*,²⁴ hoc est, Iudæos conuersos, vel eorum posteros non esse à successione, aut dignitate arcendos, modò religionem Christianam verè, ingenuè & sincerè colant, & tueantur. Mouet me primò quòd Iudæi conuersi ad beneficia Ecclesiastica admittantur. *cap. eam te. de rescr. ibi, pro eo verò quòd Iudæus fuerit, non debes eum dedignari.* vbi *Bald.* notat neminem nasci Christianum, sed baptisinate & ineffabilis mysterij participatione Christianum effici; ea verò Decretalis, vt ex integra apparet, loquitur de eo, qui humiliter & deuotè

deuotè fidem susceperat, cui ait Alexander in integra, obtentu suæ conuersationis, obtentûque literarum, in quibus ita profecerat, quòd Ecclesiastico beneficio dignus reputatur. Sanè vbi conuersi, vel ex eis nati, in quibus nullus odor suspicionis subest, ab officiis & beneficiis, vel successione arcerentur, plerique à fide suscipienda reuocarentur, & nonnulli iam susceptam desererēt. quod diligenter cauendum est. *Clement. 1. de Iudæis.* Legimus in actis Curia nostræ, Michaëlé de Pira Senatoris munere donatū à Senatu repulsam tulisse, eo quòd nomine à parentibus infidelibus originē duxerat: at postea Rege semel atque iterum iubente in ordinem Senatorum coopratum. non obstat textus *in d. can. constituit.* ea siquidem verba, aut qui ex Iudæis, minimè de conuersis intelligi possunt, vt pluribus ibi de Turre-Cremata notat, eoque maximè, quòd hi, qui sunt ex Iudæis, prohibeantur, ne hac occasione Christianis iniuriam faciant. quod minimè verendum est in his, qui candidè & ingenuè sacris nostris initiati sunt; quare missis aliorum interpretationibus ea verba de Profelytis interpre-

tanda sunt, qui, † autore Beda, de gentibus nati in Deum credunt, & circumcisione accepta Iudaico more vitam ducunt. horum mentio fit *Actuū 2. ibi, Iudæi & Profelyti.* qui verò à Gentilismo ad Iudaismum, & post auditam Christi aut Apostolorum prædicationem ad Christianissimum accurrunt, vocantur † Electi, 26. aduenæ dispersionis. *1. Petri 1. cap.* Dum verò Luzemburgus inter hæreticos recenset Marranos, de his qui ritibus Iudæorum imbuti nomine tenus sunt Christiani; loquitur; nos verò tractamus de his, qui religionem nostram piè & sincerè complexi sunt.

QVÆST. XCII.

Quòd liceat testamentum reuocare posteriore, etiam si prius testamentum factum sit coram Principe, & ab eo confirmatum. Explicatur. l. si quis in principio. de leg. 3. De clausula derogatoria.

SUMMÆ RERVM.

1. *Liberum esse testatori mutare testamentum, & reuocare. Amplia ut num. 2.*
3. *Quid si testamentum confirmatum fuerit à Principe, mutarique prohibitum, an nihilominus reuocari possit.*
4. *Principem non posse facere, ut testamentum non solli possit.*
5. *Licere testatori testamentum suum reuocare, etiam si irauerit se illud non reuocaturum. Amplia ut numer. 6.*
7. *Iuramenti vis.*
8. *Lapsi Gulielmus Duranti, Speculator & Hostiensis.*
9. *Iuramentum dictiones mutabiles reddere immutabiles.*
10. *Quid si testator voueat se testamentum non reuocaturum.*
11. *Quid si testator donet omnia bona in casum quo reuocabit testamentum.*
12. *Quid si dispositio fiat in fauorem pie cause.*
13. *Quid si partem bonorum donet.*
14. *Neminem posse sibi legem imponere ut nõ liceat legata reuocare, vel sepulturam mutare. n. 15.*
16. *De clausula derogatoria ad sequentia testamenta.*
17. *Tripliciter derogari testamento futuro.*
18. *Neminem posse sibi legem imponere, ne possit testamentum facere.*
19. *Quid si quis derogauerit futuro testamento, nisi in eo totum inseratur Psalterium.*
20. *De clausula per quam testator non vult suum testamentum infirmari per posterius, nisi certa clausula adiecta sit in eo.*
21. *Lex, si quis in principio ff. de leg. 3. diluitur. cum n. 22. & 23.*
24. *Prius testamentum quatenus reuocetur per posterius.*
25. *Clausula derogatoria ab iis addi, qui securè testari volunt, ne postea blanditiis mutare cogantur.*
26. *Per quas clausulas censetur derogatum primo testamento, clausulam continenti derogatoriam.*
27. *Refelluntur rationes eorum, qui generalè derogationem sufficere, aut singularem & in indiuiduo, derogationem desiderari aiunt.*
28. *In quibus casibus posterius testamentum praualeat priori.*

1. **I**BERVM† est semper testatori testamētum mutare ac reuocare. l. 4. ff. de adimend. legat. l. quod si iterū. ff. de alimend. legat. can. ultima voluntas. 13. quæst. 2. cap. cum Martha. de celebrat. Missar. l. si quis in principio. ff. de legat. 3. l. cum hic status. §. pœnitentiam. ff. de donat. inter virum & uxorem. ibi, vt ambulatoria sit voluntas eius vsque ad supremum vitæ exitum. Quod † obtinet etiãsi præfente Principe testamētum factum fuerit. l. omnium. C. de testam. vbi, *inhibitum videatur commutationis arbitrium*, & ibi, *ita deum firmum sit si vltimum comprobatur*. Verū † vbi Princeps testamentum confirmat, mutarique prohibet, an nihilominus reuocari possit, dubitationem habet.

Quidam testamentum reuocari non posse probant, vbi Princeps consentiente testatore iubet testamentum in futurum stabile & immutabile; Archid. in d. can. ultima voluntas. 13. quæst. 2. Beleuz. in addit. ad Panormit. in d. cap. cum Martha. de celebr. Missar. Quorum sententiam iuuare videtur d. l. omnium. C. de testament. Voluntas, ait Imperator, *hominum audire volumus, non iubere, ne post sententiam nostram*

inhibitum videatur commutationis arbitrium. quibus verbis innuit Imperator quòd vbi Princeps commutationis arbitrium prohibet, testamentum mutandi sit adempta facultas. Bened. verò in cap. Raynutius. in verbo, testamentum. 2. num. 25. contrariam opinionem amplectitur, ea ratione quòd vltima voluntas sui natura vsque ad vltimum vitæ exitum reuocari possit, ideo vt sit contra substantiam & naturam vltimæ voluntatis, licentiam & libertatem reuocando præcidere, neque fingi possit species, in qua testamentum vt testamentum sit immutabile. argum. l. si quis in principio. ff. de legat. 3. vbi Bartol. Præterea pacto testandi libertas auferri non potest. l. stipulatio hoc modo. ff. de verbor. obligat. l. si fratres. §. idem respondit. ff. pro socio. l. ex eo. C. de inutil. stipul. ergò nec Principis rescripto. Tertiò pugnat l. si testamentum. C. de testant. vbi testamentum iure perfectum non rescinditur rescripto, ibi, *authoritate rescripti nostri rescindi non oportet*. testamentum enim est iurisdictionis quoad substantiam, licet quoad solemnia sit iuris civilis, vt pluribus suprà docuimus; quare † Imperator non 4.

potest derogare testamento, cum sit iurifgentium. Fulgos. *in d. l. si testamentum*. Decius *consil. 357*. Cum ergo Princeps nequeat rescindere vel antiquare testamentum iure factum, eadem ratione non poterit impedire quin testator iure testamentum & supremam voluntatem condat. Nam & testandi libertas usque ad supremum vitæ spiritum est, adeoque iurifgentium, ut nihil magis hominibus debeat, absit ut Regi liceat eam libertatem præcidere, qua nihil magis hominibus debetur. Postremo hanc sententiam disertè probat D. Paulus ad Hebræos cap. 9. his verbis: *Testamentum enim in mortuis confirmatum est, alioquin nondum valet dum vivit qui testatus est. & paulo antea: ubi enim testamentum est, mors necesse est intercedat testatoris*. quo loco, auctore Primasio, Apostolus humanas leges laudare videtur, quibus non viventibus testatoribus, sed morientibus firmantur testamenta, alioqui nondum valent, quia, ut ait Sedulius, quando viuit testator, potest immutare sententiam, & alios atque alios hæredes ducere in hæreditatem suam. Ecce quomodo diuina & humana lege

ante mortem testamentum non potest valere, hoc est, firmum esse; quousque enim morte interuenientè testator decesserit, firmum non potest esse testamentum. hæc Primasius. Rescripto ergo Principis firmum fieri non potest testamentum, quod ex D. Pauli sententia, quando viuit, firmum atque stabile esse non potest. Neque aduersatur *l. omnium expendendum* enim est verbum *videatur*. Ideo enim rescripta non concedunt Imperatores eo loci, nam ad eos pertinet voluntates hominum audire, non iubere. quæ verba apertè sententiã nostram confirmant. Deinde ne post rescriptum ac Imperatoris sententiã videatur quibusdam commutationis arbitrium prohibitum, cum hoc ipsum, &c. non enim Imperatores statuunt post rescriptum testamentum immutabile, vel mutandi libertatem veritam, sed ideo nolle Imperatores rescriptum concedere, ne videatur quibusdam ansam dubitandi præbere, an fuerit mutandi libertas prohibita, cum hoc ipsum, &c.

Amplius † liberum est cuiusque mutare & reuocare testamentum, etiam si iurasset non reuocare.

- reuocare. Bartol. *in l. si quis in principio. ff. de legat. 3.* & *in l. si quis inquilinos. §. final. ff. de legat. 1.* & *in l. cum duobus. §. idem respondit. ff. pro socio.* Oldrad. *conf. 127.* Cynus & Bald. *ad l. 1. C. de sacros. gloss. in d. can. vltima voluntas 13. quest. 2.* vbi Archid. & *in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verbor. obligat.* Corneus *conf. 60. vol. 2.* & *consil. 24. vol. 4.* Curt. *consil. 33.* Castrenf. *conf. 55.* & *1007.* & *conf. 1009. vol. 1.* Alex. *consil. 156. viso testamento. volum. 6.*
6. Quod † & in testamentis ad pias causas locum habet. Ias. *consil. 122. vol. 4.* Nam huiusmodi iuramentum est contra bonos mores. arg. *l. stipulatio hoc modo. ff. de verbor. obligat.* ergo non obligat regula, non est obligatorium, apud Bonifac.
7. Præterea iuramentum † non mutat naturam actus, cui adiiicitur, quinimodò in iuramento inest eadem qualitas, quæ in actu, cui adhæret. *l. final. de non numer. pecunia. l. final. ff. de liberali causa. l. final. C. qui satisfd. cogant. cap. quemadmodum. de iureiurando.* Porrò natura testamenti est vt reuocari possit, &c. Quare errasse existimo † Gulielmú Duranti, Speculatore in *tit. de instrument. edito. §. compendiosè. versic. quòd si quis iurauerit.* & Hostiensem

in summa. tit. de sepult. §. an licitum. viros alioquin cæteris longè ingenio & doctrinâ præstantes, qui voluerunt secundum testamentum nullius esse momenti, vbi testator iurauerat se prius non reuocaturum; neque eos iuuat † 9. quòd iusiurandum actiones alioquin mutabiles, firmas & stabiles efficiat. quod pluribus exemplis confirmari potest, puta in constitutione Procuratoris, in contractibus in-nominatis, & in pacto quo iurisdictionis prorogatur, aliisque similibus, de quibus plenè Doctor. *in l. admonendi. ff. de iureiur.* nam diuersum est in testamento, quod nedum mutari potest, quemadmodum Procuratoris constitutio, sed adedò mutabile, vt non possit censeri vltima voluntas, nisi reuocari & mutari possit: pugnat enim cum substantia & natura testamenti, vt sit immutabile.

Errasse quoque eos credo, qui testamentum etsi iureiurando firmatum fuerit, reuocari posse fatentur, ac reuocantem periurum non esse. Ioannes Andr. *in reg. quòd semel.* Archid. *in d. can. vltima voluntas.* Anchar. *in cap. cum esses. de test.* Imol. *in d. cap. cum contingat.* Alex. *consil. 16. vol. 3.*

Dyn. *consil.* 214. *vol.* 4. Franc. *in cap.* 1. *de sepult.* apud Bonifac. nam cum iure civili & Pōtificio permiffum fit testatori testamentum reuocare, etiam si non iurauerit, quod fit auctoritate ac permiffu legis, pœnam non meretur. *argum.* l. *Gracchus. C. ad l. Iul. de adulter. l. qui seruum. ff. de verbor. oblig.* Præterea si testator reuocans incurrat periurium, sequeretur quod lex civilis, vel canonica, quæ hanc testamenti mutationem indulfit, laqueum animabus subiiceret, quo nihil absurdius dici aut existimari potest. *can. de viduis* 27. *quæst.* 2. *cap. litteras. de restitut. spoliator.* Neque aduersatur quod si quis iurauerit matrimonium cum aliqua contrahere, ac deinde per verba in præfens concepta, cum alia contrahat, etsi posterior promissio efficax sit, periurio tamen obstringitur. *cap. sicut. cap. penult. de sponsalib.* nam in ea specie lex non tribuit facultatem discedendi à sponsalibus, cogitur enim qui promissit efficere promissum, & conuentum, eamque ducere cui promissum fecit. *cap. ex litteris. de spons.* Quare si aliam postea ducat, à periurio excusari non potest. At in nostra specie liberè testator qui iurauit, reuo-

care potest testamentum. Cùm ergo permiffu legis reuocet, non debet auctoritate eius decipi. *l. 1. C. de his qui veniam atatis impetr.*

Sanè † quemadmodum te- 10.
stator qui iurauit potest nihilominus reuocare testamentum, poterit etiam etsi se non reuocaturū vouerit, vt idem iuris sit de voto quod de iureiurando. Fulgos. *consil.* 13. *Iason consil.* 122. *volum.* 4. Quæ autem diximus de iureiurando, obtinent etiam si in ipso testamento testator donec † 11.
bona sua, si contingat eum reuocare testamentum, donatio enim facta sub ea conditione quasi in pœnam mutantis testamentum facta videtur, ideóque nulla, quia aufert liberam testandi facultatem, contra bonos mores. *d. l. stipulatio hoc modo concepta*, vbi Bart. idem Bartol., *in d. l. si quis in principio. ff. de legat.* 3. & *in l. cum duobus. §. idem respondit. ff. pro socio.* vbi Bald. & Fulgos. Dynus *consil.* 10. Alexand. *consil.* 25. *vol.* 3. quorum opinio verior est, etiam si ea † donatio facta fuerit. in gratiam piæ causæ, Bald. *in cap.* 2. *de feudo dato in vicem legis commissor.* & *in cap.* 2. *de consuetud.* quamuis idem Bald. *in cap. in presentia. de probatio.* *Ias. consil.*

122. & Barbat. *in cap. relatum. de testament.* contrarium scripserit. Ecclesia enim cultrix est iustitiæ, atque morum. §. *fin. de alien. feudi.* Deinde et si solemnia testamentorum in gratiam piæ causæ relaxentur, ea tamen, quæ pertinent ad substantiam testamentorum, minimè mutandi & reuocandi libertas est de substantia vltimæ voluntatis: quare clausula illa de non reuocando testamentum, est contra substantiam testamenti. Bald. post Cyn. *in l. pater 1. in 2. lectura. ff. de adopt.* Quod si † de re singulari donatio fiat in testamento, si testamentum reuocetur, an ea donatio efficax sit in dubium reuocatur. Roman. *consil. 293.* & Decius *consil. 293.* donationem de re particulari, puta alicuius legati, in pœnam mutantis testamentum non improbari contendunt. Ad idem Lud. Roman. *consil. 171.* Bald. *in d. l. sancimus. C. de testam.* Angel. *consil. 66 & consil. 254.* Aret. *in l. heredes palam. ff. de testam.* Alex. *consil. 156. volum. 7.* Curtius iunior *consil. 56.* Parisius *consil. 69. vol. 3.* & Cagnol. *in l. final. C. de pactis.* contrarium sentiunt, quorum opinio verior ex *l. stipulatio hoc modo. ibi, tantum dare spondes.* erat enim ibi promissio

de re particulari. Deinde testandi libertas nedum tolli, sed nec constringi potest. *l. si fratres. §. idem respondit. ff. pro socio.* Præterea fatentur omnes donationem omnium bonorum in pœnam mutationis testamenti nullius penitus esse momenti, quanquam non omnino auferatur testandi facultas, de futuris enim testari potest donator; non eo ergo improbatur donatio quod auferat testandi facultatem, sed eo quod substantiæ atque naturæ testamenti repugnet, testamentum non reuocari, & iurigentium atque bonis moribus aduersetur, nihil enim est quod magis hominibus debeat, &c.

Denique in legatis perinde atque in institutione ambulatoria est voluntas vsque ad mortem. *l. 4. ff. de adimend. legat.* neque † potest testator etiam in legatis sibi legem imponere, à qua recedere non liceat. *d. l. si quis in principio. l. huius. §. licet. ff. de iure cod. l. fin. ff. de legat. 2.* Accedit quod nemo possit sibi legem imponere, ne liceat † mutare sepulturam. Andreas Monach. & Anchar. *in cap. 1. de sepultur. apud Bonif.*

Rursus liberum est testamentum, aut aliam supremam

- dispositionem reuocare, etiam si adiecta fuerit clausula,
16. quæ vulgo † *Derogatoria* appellatur, qua scilicet testator futuro testamento derogat, puto, *si aliud testamentum fecero, nolo illud valere. vel, nolo valere aliud testamentum, nisi in eo exarata sit oratio Dominica, vel, salve Regina.* In qua quaestione Doctores adeò confusè & permixtè loquuntur, vt vix quod verum est elicere liceat.

- Ego quàm breuissimè poterò singula articulatim diffinitèque enucleabo. Itaque in hac tractatione, quæ multis obstrueta est difficultatibus, considerandum est tripliciter † derogari futuro testamento. nam aut testator derogat potestati aliud penitus testamentum condendi, puta non ampliùs posse testari, aut pœnitere; vel derogat quoad voluntatem: vt si testator declaret nolle aliud testamentum quod in posterum facere posset valere, nisi in eo exarata sint certa verba, puta, *Pater noster, aut Ave Maria, aut Arma virumque cano,* & similia. Vel & postremò, testator derogat his quæ ad solemnitatem spectant, veluti si testator dixerit: *Nolo testamentum aliud valere, nisi in eo*

decem testes, aut alia quædam solemnia, quæ iure minimè desiderantur, intercedant. Porro si derogatum fuerit potestati testandi, posteriore prius testamentum abrogatur, etiam si derogatorix clausulæ nulla prorsus mētio fiat; omnis enim dispositio qua testandi potestas aufertur, à iure improbat. *l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verb. oblig.* nemo enim sibi † potest legem 18. imponere, à qua sibi recedere non liceat. *l. si quis in principio. ff. de legat. 3.* Bart. Socin. & Iason in *l. si mihi & tibi. §. in legato. ff. de legat. 1.* Cynus, Fulgos. & cæteri in *l. sancimus. C. de testam. Corn. cons. 86. vol. 3.* Quinimò si testator derogauerit futuro testamento, nisi † 19. in eo totam Psalterium scribarur, quia ea conditio quasi impossibilis potestatem testandi minuit, secundum testamentum, etiam si derogationis non meminerit, efficax est, ea enim conditio similis videtur conditioni, si cælum tetigere. Ideòque tanquam impossibilis propter nimiam difficultatem pro non adiecta habetur. Bald. *consil. 359. vol. 3.* cuius initium est, *verba opposita.* Idem respondit Barbat. *consil. 72. vol. 3.* in rustico, qui in priore suo testamento de-

roga

rogauerat futuro, nisi in eo totum Symbolum Apostolorum scriptum esset. quod tamen ille nunquam didicerat, sibi enim videbatur præcidisse facultatem testandi, quod leges abhorrent. Non desunt tamen, qui eam derogationem utilem esse contendunt, eiusque mentionem necessariam in posteriore testamento. Accursius & Imola *in dicto §. in legatis.* iuncta argumentatione quam ibidem Alexander & Socinus grauissimis argumentis refellunt. Hactenus de derogatione potestatis testandi.

10. Quod verò pertinet ad derogationem voluntatis, qua non omnimoda condendi testamentum libertas præciditur, verum testator declarat, ¶ nolle aliud testamentum valere, nisi in eo certa verba describantur, an posterius testamentum efficax sit, nulla derogationis facta mentione, ingens est controuersia. Quidam enim posteriore prius reuocari, etiam si nullo modo derogationis meminerit, argumentis & rationibus docuerunt. Iacob. de Aretio *d. h. si quis in principio.* plenè & luculenter Iacob. de Bello Visu *in Nouell. de testam. imperfect.* quæ quidem opinio plausibi-

lis est, eamque Iacob. de Bello Visu triginta argumentis confirmat, & præcipuè *l. Diui. §. licet. ff. de iure cod.* neque difficile erit disputando ¶ *l. si quis in principio*, qua interpretes potissimè nituntur effugere. Primum enim ea lex *si quis in principio*, quod & Iacob. de Aret. obseruauit, de legatis verba facit, quorum datio vel ademptio pendet omnino à voluntate testantis: & testamenti factio non solum à voluntate testantis, sed & præcipuè à potestate & dispositione iuris publici, cui non potest derogari, quo sanè constitutum est ambulatoriam esse voluntatem vsque ad extremum vitæ exitum. Vel, & subtilius in specie illius legis, *si quis in principio*, legatū postea bis relictum ideo est inutile, quia prius fuit ademptum: quod verò ademptum est, nec datum videtur. *l. si ita sit scriptum. ff. de leg. i.* quæ lex lucem affert *l. si quis in principio.* nam in ea ¶ lege verba derogatoria non efficiunt vt quod postea legatum est, non debeatur, sed verba, vt Doctor. loquuntur, dispositiua & ademptiua, hoc est, quæ disponunt & adimunt, & quidem purè & simpliciter, non autem sub conditione. Addo ¶ quod *l. si quis in principio*, 23.

21.

22.

23.

pio, loquitur quando postea eodem testamento vel codicillis testator sciens eidem sæpe legauit, tunc enim legata postea in eodem testamento relicta, vel in codicillis, qui pendunt ex testamento, ex eoque vires capiunt, & ius eius sequuntur. *l. si quis. §. final. & l. ab intestato. ff. de iure codicillor.* ideo non valent, quia prius adempta fuerunt. Præterea legata quæ in eo testamento vel codicillis continentur, vires habent ex eo testamento: at ubi diuersa sunt testamenta, si posteriore testamento bis relinquatur, legatum valet, etiam nulla mentione facta prioris testamenti. legatum enim non à priore testamento, sed ab ipso posteriore vires habet.

24. Sed tamen quidquid ha-
ctenus dixi, omnium ferè cal-
culo receptum est † prius testa-
mentum; in quo clausula
derogatoria voluntatis adie-
cta sit; non reuocari postero-
re testamento, nisi specialiter
prioris voluntatis ac deroga-
tionis pœnitcat. Idque variis
rationibus. Prima ex *l. si quis in
principio. & l. si mihi & tibi. §. fi-
nal. ff. de legat. 1.* Præterea ver-
ba derogatoria in priore te-
stamento scripta impediunt
consensum & voluntatem in

secundo testamento, ita quòd
secundum testamentum nisi
specialiter priori deroget, non
est vltima voluntas, licet sit
vltima scriptura, quia consen-
sus deficit priore testamento
retentus, argum. *l. etsi quis. §. 1
plerique. ff. de religiof. & sum-
ptib. funer.* Imò prius testamen-
tum est vltima voluntas, se-
cundum autem testamentum
nullum, quia consensus defi-
cit. Rursus non minus opera-
tur expressa derogatio, quàm
tacita: at tacita derogatio in
priore testamēto. impedit po-
steriore prius rumpi, nisi testa-
tor expressim derogauerit. *§.
siquidem. Nouella de testament.
imperfect. Authent. quod sine.
& Authent. hoc inter liberos. C. de
testament.* Expressa ergo idem
operatur. Præterea testatorum
maximè interest prius testa-
mentum non dissolui, quidam
enim dum vxorem, parentes
aut alios summa potestate
præditos verentur, testamen-
tum † liberè faciunt cum de- 25.
rogatione futuri testamenti:
ac postea ea cautione & clau-
sula fidentes, & securi, aliud
testamentum condunt, quo
eorum gratiam aucupentur,
& retineant. Sanè ipsis te-
stantibus perniciosum foret
posterius testamentum vale-
re; idque fieri solere scripsit

Bart. in *Extrayag. ad reprimendum: in verbo, non obstantibus.* argumētum autem receptum & ab his quæ frequenter accidunt, *l. eum. qui. ff. de publician.* Plura in eandem sententiam adferunt Dynus in *d. regul. quod semel. gloss. in can. quoniam. distinet.* 18. Archid. in *can. ultima voluntas. l. 3. quæst. 2.* Bart. & ceterum *d. l. si quis in principio.* Soz. & Laf. in *d. §. in legatis.* Specul. in *tit. de instrum. edito. §. compendiosè.* Card. *consil. 102.* neque officit *l. Diui. §. licet. ff. de iure codicill.* Ibi enim Accursius, quem vulgò Dōctores sequuntur, notat supplendum esse vt valeant codicilli postea facti, licet neque signati, neque testatoris manu scripti fuerint; si specialiter testator expresserit se prioris voluntatis pœnitere. Coniecturam verò Accursi. & Interpretum iuuat *l. si quis in principio.* Initium enim supremam voluntatem potiorē esse Hermogenianus disertè affirmat. At paulo post id ipsum interpretatur, si specialiter, &c. Iuuatur etiam hæc coniectura eodem *§. licet. ibi;* *nam ea quæ postea geruntur prioribus derogant.* quasi in his codicillis ¶ derogatum fuerit his, quæ in cōfirmatione codicillorum antè dicta fue-

rāt: quomodo autem, vel qua verborum formula derogatio prioris clausulæ derogatoriæ fieri debeat, nutant Dōctor. quidam generalem derogationem sufficere contendunt, puta, Non obstāte quocunque testamento. vbi præsertim vnum duntaxat præcedit testamentum. Baldi *h. loco: & in l. humanum. C. de legib. & in Authent. hoc inter liberos.* vbi Angel. & Alber. in *d. l. si quis, in principio.* nam si testator derogationis memoriam amisit, quod facile & frequenter accidere solet; in eo præsertim, qui mortis cogitatione turbatur. *l. hac consultissima. §. at cum humana fragilitas, qui testam. facere possunt.* ferendum non, est memoriæ lapsu testandi potestatem adiri: si verò memor fuit, coniciendum est testatorem scientem, prudētēque pœnituisse, faciēdo secundum testamentum. Præterea vbi vnum duntaxat testamentum antecedit, testamenti derogatio, quæ non potest nisi ad vnum referri, pro speciali habetur. *l. si optio. ff. de optio. legat. l. 2. ff. de liber. & posthumis. Roman. cons. 385.* Alij putant nominatim, & vt Dōctores loquuntur, in indiuiduo derogandum esse clausulæ derogatoriæ, puta,

Non obstante clausula derogatoria. quæ orationis Dominicæ mentionem exigebat. eamque sententiam amplectuntur glos. *in d. §. in legatis.* Barbat. *in cap. cum esset. de testament. circa finem.* Salicet. *in l. sancimus. C. de test. Ias. in d. §. in legatis.* Secundò lectura mouentur, præcipuè *d. l. si quis in principio.* quam latè & variè expendunt. Primùm ibi specialiter, hoc est, expresso proprio nomine, & indiuiduo. *l. final. §. omnem. C. de administr. tut. l. si quando. §. generaliter. C. de inoffic. testam. gloss. in l. quod in rerum. §. final. ff. de legat. 1. gloss. in Clem. 1. de iudic.* Secundò lex, *si quis in principio*, duo exigit, vnum quòd fiat specialis derogatio, deinde quòd disponat in indiuiduo contrariū eius quòd dispositio præcedens continebat; ibi enim posterior voluntas obtinet, modò specialiter testator dixerit se prioris voluntatis penitere, & voluisse legatarium plura legata accipere: atque ita, vt putat Iason, in indiuiduo disponat. Crebrius tamen Doctores crediderunt etiamsi nõ particulatim vel in indiuiduo derogationi derogatur, modò specialitè id fiat; veluti si testator dicat: Non obstante quacunque clausula

derogatoria, etiamsi verba eius non exprimat, derogationem vtilem esse. Bart. & ceteri *in d. l. si quis in principio.* Feder. de Senis *consil. 47.* Geminian. *cons. 115.* Bald. *cons. 270.* initium est, *questio, volum. 4.* Alex. *cons. 134. vol. 1.* Barbat. *consil. 72. vol. 3. & consil. 39. vol. 4.* Alex. Corneus & Iason *in l. sancimus. C. de testament.* Corneus *cons. 86. vol. 3.* Socin. *in d. l. si mihi & tibi. §. in legatis.* Paul. Caser. *cons. 106.*

Hanc verò communem & vulgo receptam sententiam confirmant primùm quòd lex *si quis in principio*, exigat testatorem specialiter penituisse: specialiter autem fieri censetur cùm testator clausula derogatoriæ meminit; etiamsi verba quæ in ea continentur, non exprimat: quemadmodum expressa substitutio dicitur in specie, si hæres non erit, talis sit hæres, etiamsi nominatim vel in indiuiduo nõ dicat, si filius meus me viuo moriatur, &c. Bart. *in l. r. ff. de vulgar. Pariter quis dicitur renuntiare fori priuilegio specialiter, vbi renunciat omni fori priuilegio, etiamsi illud priuilegium non exprimat.* Bart. *in l. r. ff. si quis in ius vocat. argum. l. fin. C. quod cum eo.* quod pluribus cõfirmat Bart. *in d.*

in d. cap. cum esset. Deinde idem operatur clausula derogatoria in vltima voluntate, quod operatur ratione posterioris legis gloss. *sing. in cap. 1. de constit. apud Bonifac.* at in legibus sufficit derogatio specialis, etiam si non sit particularis in indiuiduo. Panorm. *in cap. pastoralis. de fide instrument.* F. c. in *cap. veniens. de prescript. Paul. in Clement. 1. de sepultur.* Præterea si in posteriore testamento necessaria foret verborum, quæ in priore derogatione continentur, expressio, conangustaretur nimium libertas testandi. nam verborum, quæ in derogatione expressa sunt, plerumque testator immemor est, memoria enim labilis est. *l. peregrin. §. quibus. ff. de acquir. possess.* Quare sæpe & frequenter mortuorum voluntates cõruerent, quæ ratione mouetur Fedet. de Senis *consil. 56.*

17. Restat vt rationes 7 eorum, qui generalem derogationem sufficere, eorum item qui singularem & in indiuiduo derogationem desiderant, paucis refellamus.

Quod ad Baldi rationes pertinet, nõ æquè facîle conuincendum est testatorem clausulam derogatoriam obliuioni mandasse, ac verba, quæ in

derogatione apposuerat; facilius enim recordamur derogationem adiectam in priore testamento, quàm quædam tunc concepta & dictata verba. Denique dum derogatio antecedit, de expressa & speciali reuocatione apparere debet, alioqui lex interpretetur testatorem non penituisse. *d. l. si quis in principio.* Porro reuincendum est quod vulgò traditur à Bald. & Bart. derogationem generalem sufficere, Non obstante quocunque testamento, vbi vnicum duntaxat antecessit testamentum. nam etsi plura præcedant testamenta, clausula generalis non potest referri, nisi ad vltimum testamentum, in quo est clausula derogatoria. Alia enim priora testamenta irrita & reuocata fauere. Sicut ergo cum plura antecedunt, non sufficit generalis clausula, ica quoque cum vnicum antecedit. Angel. & Imol. *in l. 2. ff. de liber. & posth.* vbi Alexad. Præterea cum generalis clausula, Non obstante quocunque testamento, vel reuocans omne testamentum, quoties non potest nisi ad vnum referri, habetur pro speciali quoad testamentum: at quoad clausulam quæ in testamento continetur, cuius nulla sit mentio genera

generalis, remanet.

Quod verò spectat ad rationes Saliceti, Barbat, & Iasonis, considerandum est specialiter aliquid fieri, etiamsi non singulariter, vel in individuo. *l. Titius. & ibi Bart. de lib. & post.* Porro obseruandum est specialiter derogari clausulæ derogatoriæ, etiamsi eius nulla fiat mentio, vbi exprimit testator, non obstante tali testamento, manu talis Notarij, sub tali die. *Castr. in d. Auth. hoc inter liberos. Bald. in l. humanum. C. de legibus. Corneus consil. 174. volum. 2. Socius plenè in d. §. in legatis, numer. 9.*

Postremò quoad derogationem quæ solemnia spectat, cõcludunt vulgo interpretes vltimam voluntatem etsi in ea non intercedat solemnitas à testatore expressa, vel ei non fuerit derogatum, efficacem esse. *d. l. Diuus. §. licet. de iure codicill.*

Accedit quòd sicut testator non potest minuere solemnia à iure introducta, ita noua & non necessaria, addere nõ debet. *Bart. in d. l. si quis in principio. Iason in l. nemo potest. de leg. 1.* Verùm hæc sententia apud me suspecta est: nam etsi necessaria omissa officiant, abundans tamen cautela non

nocet. *l. testamētum. C. de testam.* Præterea etsi ea clausula qua amplior solemnitas quàm quæ à iure præscripta est, desideratur, nullius sit momenti, actionibus tamen quæ nullæ sunt, declaratur voluntas testantis. *l. fin. ff. de reb. eorum.* Itaque clausula qua derogatur futuro testamento, nisi talis solemnitas intercedat, voluntatem declarat tquod & Bartol. animaduertit *in d. l. si quis in principio.*

Sanè in quibusdam ¶ casibus 28. posterius testamentum præualet priori, etiamsi nulla mentio fiat clausulæ derogatoriæ, quoties scilicet non leuis coniectura ducimur testatorem voluisse posterius testamentum præferri. Nam expressum dicitur quod coniecturis apparet. *l. 4. de adim. leg. l. licet Imperator. de leg. 2. Bald. & Iason in d. l. sancimus. C. de testam.* Variæ sunt coniecturæ. Primò si testator in secundo testamento iurauit, vel si fiat testamentum coram Principe, aut apud acta, vel si inimicitia interuenerint inter hæredem primo testamento scriptum, & testatorem; vel si decennium effluerit post primus testamentum. Vide alias coniecturas ex Iason *in d. l. sancimus. Bened. in c. Raynutius. in verba testa*

testamentum, in 2. Socin. iunior consil. 124. volum. 1. Quibus & hæc adicitur, quoties secundum testamentum factum est gratia piæ causæ: nam in gratiam piæ causæ censetur derogatum clausulæ derogatoriæ adiectæ in primo testamento, etiamsi eius non fiat mentio, Old. consil. 129. Alex. consil. 130. volum. 4. Iason in d. Auth. hoc inter liberos. Nam testamentum ad piæ causas eodem privilegio nititur, quo testamentum inter liberos. Atque testamentum inter liberos clausulam derogatoriam habere censetur, nedum ad testamenta quæ antecedunt, sed & ad subsequencia. d. Auth. hoc inter liberos. Iason in d. l. sanctimus.

IAC. FERRERIVS.

Vide Dilectum de arte testandi tit. 10. cautela prima. De privilegiis & legibus vide Decium consil. 164. Chopin. in consuetud. And. lib. 3. cap. 2. tit. 4. namer, 16.

QVÆST. XCIII.

An Ecclesiæ immunes sint à tributis & muneribus; & de taleis; & an domini à subditis taleas exigere possint; & des tailles es quatre cas.

SVMME RERVVM.

1. Munerum diuisio.
  2. Munera extraordinaria quæ; & num. 7.
  3. Quæ ordinaria.
  4. Collationes ex improviso inditæ quæ.
  5. Fera extraordinaria quæ.
  6. Tributorum genera quotuplicia.
  8. Natalitia, & nuptiarum dona quæ.
- Les quatre cas.
9. Primus casus.
  10. Adduntur alij casus ex constitutionibus Neapolitanis.
  11. Adhuc alij ab Speculatore.
  12. Preiudicia quibus licet dominis pecuniam exigere à subditis.
  13. Non licere Principi, aut domino

- mino subditos tributo onerare dotade filie causa.*
14. *Mos antiquorum in dotandis filiabus, vel redimendis captiuis ab hoste.*
15. *Mos hodiernus quis.*
16. *Casus secundus.*
17. *Vasallos contribuere debere ad liberandum patronum captū ab hostibus, etiamsi diues sit.*
18. *Quid si dominus tantundem cōsequatur à Rege, quantum redemptionis nomine exoluerit.*
19. *Vasallorum genera varia.*
20. *Casus tertius.*
21. *Subditos quādoque cogi subuenire domino proficiscenti Hierosolymam denotionis causa.*
22. *Quartus casus.*
23. *Equestri dignitate donatum subditis indicere tributum posse.*
24. *Qui dignitate equestri donabantur.*
25. *Subditi quando his casibus torqueri ad solutionem possint.*
26. *In his casibus pecuniam prestari que conuenta est.*
27. *Tributum, vel collectam imponēdi auctoritas regalis.*
28. *Ecclesia utrū conferre teneatur in his quatuor casibus.*
29. *Utrū tale, siue collecta sint*

- munera ordinaria, siue extraordinaria; & numer. 32.*
30. *An Ecclesia immunis sit à taleis.*
31. *Talea quid, & unde.*
33. *Taleas diversimodè prestari pro consuetudine loci.*
34. *Taleas non imperari, sed postulari.*
35. *Predia Ecclesie utrū libera à taleis. Distingue ut numer. 36.*
37. *Ecclesie bona immobilia non eximi à taleis.*
38. *Manfus, siue mansum quid; & num. 40.*
39. *Mansum duplex.*
40. *Nobiles Francia qua ratione teneantur conferre taleas.*
41. *De Praesidibus & Consiliariis quid.*
42. *Utrū capi possint singuli, & exigi pro indictionibus aliorum & vniuersitatis.*
43. *An extranei teneantur de collectis prediorum.*

 VNERVM hæc est inter ceteras † diu-
sio, ut quædam sint ordinaria, quædam extraordinaria. Ordinaria arbitratu Bart. esse quæ à lege vel Principe indicuntur; extraordinaria quæ ab inferioribus Principe, puta à magistratibus, vel maioribus

maioribus gabellariis. Bart. *in l. hi qui. ff. de iure immunit.* argum. *l. 1. C. de vacat. publ. muner.*

Ego sanè fateor munera ab alio quàm à Principe imposita, † extraordinaria censeri. *d. l. 1. de vacat. public. muner. l. in honoribus. §. qui muneris. ff. de vacat. muner. l. 1. C. de superindict.* Verùm non omnia quæ à Principe imposita sūt, † munera ordinaria sunt, sed ea dumtaxat, quæ certam & perpetuam formam vel præstationem habent. argum. *l. Seio. §. medico ff. de annuis legat.* quæ verò à Principe ordinantur, urgente necessitate, vel ex variis occasionibus, extraordinaria iudicantur. *l. Curiales. C. de decurio. lib. 10. ibi, pro re privata nostra. gloss. in l. 1. de agricol. & censit. Gulielm. de Cuneo in l. neminem. infr. hoc tit. Bart. hoc loco, & in l. 1. C. de mulieribus.* quo loco Lucas de Penna *in l. eam legem. C. de excus. muner. & in l. medicos. de professor. & medic. Chassan. in tit. des Iustices. §. 4.*

Huiusmodi verò munera † vocantur † collationes ex improviso indictæ. *l. in honoribus. §. qui muneris. ff. de vacat. muner.* quemadmodum & † ferix extraordinariæ dicuntur, quæ casu & fortuito in honorem

Principis, vel ob res prosperè gestas imperantur. *l. sed & si per pratorum. §. sed cum feria. ff. quibus ex causis maior.*

Legimus † tributorum tria ^{6.} genera, autore Festo, vnum quod in capita, alterum quod ex censu collatum erat, tertium quod extra ordinem imperabatur, quod & *Temerarium* Festus appellat, de quonos alibi. Accursius hoc loco, inter † extraordinaria numerat quoties Princeps tributū imperat pro filio nato, vel vxore ducta. Nam & munera præstabantur ob nuptias, vel filiorum natiuitatem, quæ † ^{7.} Natalitia, & nuptiarum dona vocantur. *l. inter donum. ff. de verbor. signific.* vtriusque muneris meminit Terent. in *Phormione. Nam herilem filium eius duxisse audio vxorem, ei credo muzus hoc corraditur.* & postea: *Porrò autem ferietur alio munere, ubi heri perpererit.* Nuptialis item muneris mentio fit *in l. tutor secundum dignitatem. §. final. ff. de administrat. tutor. l. 1. §. praterea. ff. de tutel. & ratio. distr. & apud Ciceronem in oratio. pro Cluentio.*

Sanè hoc argumento receptum esse in Gallia plerique opinantur vt subditi ex conuentione vel consuetudine

præscripta subueniant & optulentur dominis & patronis in quatuor, vt dicunt, casibus, in quibus licet patrono collectam imperare, & exigere, si vel conuentio, vel consuetudo legitimè præscripta intercedat. Ioannes Faber *in l. 1. C. de summa Trinit. & in §. equè. de actio.* Specul. *in tit. de feudis, §. quoniam.* Petr. Iacob. *in tit. de causis, ex quibus dominus debet amittere propriet. dist. 9.* Guid. Papæ *quest. 57. & consil. 11.* Syluester *in summa, in verbo, dominium, quest. 5.* Masuer. *in tit. de taleis. versic. item quatuor.* Benedict. *in verbo, & uxorem, decis. 4.* Chassan. *in tit. des iustices, §. 4.* plenissimè Boërius *questio. 126. & quinque sequentib.* Marinus Freccius Neapolitanus *in comment. feudali.* Ioannes Raynald. *in comprehens. feudali. §. firmiter. de prohibet. feudi alienat.* Iacobin. *in tract. de feudis. in verbo, cum mero.* Sanxon *in rubr. des loyaux aydes.* Albert. Brunus *consil. 32.*

9. Prior † casus est cum nuptiis aliquis filiam collocat: alter ad dominum redimendum si ab hostibus captus fuerit: tertius, si dominus ultra mare profisciscatur bellandi ergò cum religionis Christianæ hostibus: quartus ubi dominus militiæ cingulo

donatur.

Planè † constitutionibus 10. Neapolitanis alij casus adduntur, pro emenda terra, & pro seruitio Regis, vel exercitus. *lib. 3. tit. 20. de adiutorio exigend. ab hominib.*

Adduntur † & alij casus ab 11. Speculat. *in tit. de feudis.* Card. *in cap. 1. §. final. de cap. Corrad.* Alber. Bruno *consil. 103.* Antiq. *in tract. de muner. 2. parte.* & cæteris interpretibus.

Extantque apud nos † præiudicia, quibus licet dominis pecuniam exigere dum filij vel filix nascuntur. Arresto 11. Septembris 1559. Syndico Dentraygues, & Antonio de Cayres domino dicti loci disceptantibus. Item pro emendis redditibus, & censibus, aliisque bonis, Arresto 17. Ianuarij 1496. pro domino Darpazone, & de la Brosse, aliisque casibus.

Nos tantùm de quatuor casibus verba faciemus. Quod ad primum pertinet, iure non † licet Principi, vel domino 13. dotandæ filix nomine subditos tributo onerare. Faber, Castr. & cæteri *in l. 3. C. de status & imag.* Bald. & Castr. *in l. neminem. hoc tit. & in l. ex hoc iure. ff. de instit. & iure.* Iacob. de S. Georg. *in tract. de homag.*

Antiquitus † clientes patronos 14

tronos iuuant dum filias nuptui dabant, vel vt eos ab hoste captiuos redimerent. Dionys. Halicarnas. *lib. 2. Vicissim clientum erat patronos iuuant elocantes filias, si his parum esset pecunie, & ab hoste captiuos redimere, &c.* quod moribus nostris instauratum est. Legimus † Reges nostros pro dote filiarum tributum populo Gallico imperasse, de eoque extant Senatusconsulta in Parlamento Purificationis D. Virginis 1271. Quod tamen de prima filia ex priore ipsius matrimonio nonnulli interpretantur. Guid. Papæ *quæst. 57. Sanxon in consuet. Turonens. tit. des loyaux aydes. §. 4. Chassaneus in tit. de Iustices. §. 4. Tiraq. ad l. boues. §. hoc sermone. ff. de verb. signific. numer. 14. Masuer. verò in titul. de taleis. versic. item quatuor.* scribit hoc ius patronis competere nedum pro priore filia, sed & pro cæteris, pro primo tamen cuiusque matrimonio, quem Matthæus de Afflic. *in constitut. Siciliae*, cuius initium est, *quamplurimum*, sequitur.

Testatur Gallorum Annales Philippum Pulchrum pro dote secundæ filix Isabellæ, quæ nupserat Regi Angliæ, collectam clientibus seu va-

fallis imposuisse, & eodē iure usum Fidericum secundum indicat eius rescriptum apud Petrum de Vineis *lib. 5. epist. cap. 16.* eaque opinio pluribus Senatusconsultis approbata est pro domino Darpazone, & de la Brosse, contra incolas dicti de la Brosse. 17. Ianuarij 1496. Item pro Domino de Ioyeuse contra incolas loci S. Desiderij, *S. Didier*, 17. Februarij 1511.

Cæterum an idem iuris sit in dote sororis patroni, in filia spuria, & in nepte, vide Alex. *consil. 35. vol. 2. Matthæum de Afflic. in d. constitut. Sicil. Quamplurimum. Sanxon & Chassan. vbi plenissimè Boërius quæst. 126. & 127.*

Alter casus est † ad liberandum pecuniâ dominum qui pro Rege pugnando ab hostibus Regis captus est, versatur enim Regis reique publicæ fauor, cuius causa cum hoste pugnauit.

Testantur Gallorum Annales Regem Ioannem ab Anglis, Franciscum item ab Hispanis captos & comprehensos ingenti pretio redemptos, eoque nomine tributum populo imperatum, cui nedū prophani, sed & Ecclesiastici conferre cogebantur. plenè Boër. *decis. 126. nume. 9.*

verum is secundus casus nullo iure nullave æquitate niti videtur. Nam ubi patrōni pro Rege dimicantes capiuntur ab hostibus, Rex eos redimere non solum de honestate, ut Bald. *in cap. an agnat.* Innoc. *in cap. sicut. de iureiurand. verum ex necessitate cogitur: l. inter causas. §. non omnia. ff. mandat. l. si servus. §. quod verò. ff. de furt. Panorm. in cap. significante. de pignor.* Bellamer. plenè *consil. 22.* Barb. *consil. 46. vol. 4.* Præterea si dominus pugnando hostem capiat, quod pro liberatione eius consequitur, non impertit subditis, nec cum eis communicat, sed sibi præcipuum retinet. Vicissim ergo si capiatur ab hoste, subditi non debent conferre. arg. *l. fin. C. de solut. glos. in cap. statutum. §. 1. de rescript. apud Bonif.* Quibus rationibus tum demum subditos teneri ad redimendum dominum, quoties dominus pauper est, neque potest se aliter ab hostibus redimere, scripsit Mathæus de Afflict. *in d. constitut. Quamplurimum.* argum. eorum quæ notat Pan. *in cap. peruenit. de immunit. Eccles.*

17. Ego † verò arbitror clientes teneri etiam si dominus dives sit. nam & iuvare dominum coguntur dum filiam nu-

ptui dat, vel ultra mare pugnandi causa proficiscitur, vel cingulo militiæ donatur, etiam si locuples sit: ergo & quoties ab hostibus Regis captus est, etiam si ex patrimonio suo se ab hoste liberare possit. Accedit quod si dominus locuples pecuniam suam redemptionis ergò impendat, minuitur eius patrimonium, efficiturque pauperior: præterea subsidium istud nõ præstatur domino paupertatis ergò, verum ratione domini ex contractu, vel consuetudine. Denique cõstitutionibus feudorù vasalli tenentur domino subuenire, & opitulari, dum ad bellum cum Rege adversus hostem progreditur, quod hostenditias præstare dicitur: idque siue dominus egens, vel locuples sit. §. *similiter. de capital. Corradi.* multo fortius ei succurrere debet, si ab hostibus captus sit.

Cæterum an idem iuris sit † quoties dominus tantundem à Rege consequitur, quantum redemptionis nomine exolvit, quæstionis est. Et plerisque visum est subditos nihilominus domino subsidium conuentum vel consuetum præstare debere. Nam personale beneficium nõ egreditur personam. vulg.

l. si vnus. §. ante omnia. ff. de pact. Principis ergo liberalitas collata in dominum non liberat vafallos. Præterea quemadmodum damnatus ad litis impensas exoluere tenetur Aduocato honorarium qui gratis aduersario inferuit. Bald. *in l. fin. C. de fruct. & litium expens.* Specul. *in tit. de expens. §. tenetur enim aduersarius ad antidora. l. sed si lege. §. consuluit. ff. de petit. hered.* Pari quoque ratione vafalli tenentur præstare quod consuetum est redemptionis nomine, etiam si à Rège, vel alio liberatus sit dominus, nullòque in damno versetur, tenetur enim ad antidora.

Quidam distinguunt, an id quod donatum vel remissum est, sit ea lege donatum, vel remissum, vt nihilominus vafalli vel subditi conferre teneantur, eoque casu subditos non liberari. Andr. de Ifernina *in cap. 1. §. sed nec est alia iustior. que sit prima causa benef. amit.* quod ita demum obtinet, si dum donatur, vel remittitur pecunia, id expressum sit, postea enim non prodesset. Andr. de Iser. *in d. §. sed nec est alia iustior.* argum. *l. si maiores. C. de transact. & l. cum te. C. de eo quod metus causa.* Vbi verò non apparet ea lege donatum vel

remissum, æquius est subditos non teneri. argum. eorum quæ notat gloss. *in l. 1. C. de Episcop. aud. & l. final. C. de postliminio reuers.* Francisc. de Crema. *sing. 166.* cessat enim ratio. nam ea ratione subditi succurrere domino tenentur, ne pauperior fiat, nève damnatum & iacturam patiat. At vbi redemptio soluta est ab alio donationis nomine, vel remissa, dominus non de damno, sed de lucro contendit. argum. *l. final. C. de condit.* Itaque cum de lucro agatur, non est fauendum, præsertim in odiosis: graue enim & molestum est in hac specie subditos ad conferendum domino vrgeri, agitur enim de perpetua seruitute imponenda, in quo odium versatur. Præterea iure nostro ciuili clientes, (quod tamen apud nos vsu receptum non est) ad liberandum dominum vrgeri nõ possunt. plenè Fernand. Vasquius *lib. 1. controu. cap. 7.* Ex his ergo apparet vafallum contribuere debere ad liberandum patronum qui ab hostibus captus est.

Hinc legimus apud Hel, modium † vafallorum varia 19. esse genera: alij fidem & hominium, alij seruitium debent, alij pacem, alij Pluium, id est, vt domino capto ab hostibus

bus pro eo obsides dentur. Hodie non dantur obsides, sed munera & tributum.

20. Tertius † casus est ubi dominus ultra mare pergat belligerandi causa cum communibus Christianorum hostibus, cuius perfectionis ergo plura à iure singularia constituta sunt. *cap. quod super his, cum seq. de voto.* atque ita iudicatum 7. Martij 1558. litigantibus Syndico de Bonsal. & Du. de Mommorin. Extant in archiuis Capitolinorū Tholosæ literæ Alfonsi Comitis ultimi, mensis Iunij 1370. quibus proficitur ciues Tholosanus non grauatè, sed libenter pro subsidio Terræ sanctæ, idque ad bellum, quo Princeps hæreticos persequitur, protrahit Alber. *in Dictionario suo, in verbo, Dominus.* quod tamen apud nos vsu receptum non est.

21. Quandoque † etiam subditi coguntur subuenire domino qui Hierosolymam proficiscitur voti exoluendi causa, modò conuenientum sit. Arresto 11. Septembris 1559. Syndico Dentraygues, & domino dicti loci litigantibus.

22. Quartus † verò casus quoties dominus equestris militiæ, cingulo & dignitate ornatur. *l. 1. de equestri dignit.* digni-

tas verò equestris à Regibus vel Regum Legatis aut exercitum præfectis confertur. Budæus *in l. fin. ff. de senat.* Idque virtutis bellicæ gratia, etsi sub vnum & quosdam alios iuris Professores in equestrè ordinem indulgentia Principis abscriptos legamus *l. nuper. ff. de donat. inter vir. & uxor. l. 2. ff. de orig. iuris.*

Nos de equestri militia hoc loco agimus, cuius nomine †²³ equestri dignitate donatus tributū subditis indicere potest, modò in exercitu & obsequio Principis cingulo donatus sit. Chassaneus *in catalogo gloria mundi, parte 9. considerat. 26.* Donabantur †²⁴ autem cingulo vel dignitate equestri qui in acie præclarè cum hostibus dimicauerant quandoque ante pugnam, vel oppidi aut vrbis obsessæ opugnationem, quo ad prælium & pugnam audaciores essent. Ioannes Tilius *lib. 2. des Cheualiers de l'Ordre.*

Porrò † obseruandum est,²⁵ subditos in his casibus ita demum ad solutionē vrgeri posse, si lex agræ, vel conuentio legitima, aut consuetudo legitime præscripta intercedat: ubi verò non extat lex agræ, vel conuentio, aut consuetudo, cogi non possunt vasalli ad huiusmodi

huiusmodi iura præstada, quæ odiosa sunt ; onus enim & seruitutem perpetuam continent. Bald. *in l. iis quibus. C. de fideic. hered.* Bartol. & Bald. *in l. cum multa. C. de bon. qua liber.* Tiraq. *de nobilit. cap. 37.*

26. Præterea † obseruandum est, in his casibus pecuniam præstari, quæ conuenta est. Itaque Arresto Curia, cuius supra mentionem feci, incolæ loci de la Brosse in quibusdam casibus damnati fuerunt pendere centum libras, in alijs verò quinquaginta. Alio item Arresto 23. Martij 1555. incolæ loci Deissenne, domino de Broquiers & Deissenno disceptantibus, pro quolibet horum quatuor casuum damnati fuere exolvere 25. libras : vbi verò summa expressa non est, iubentur incolæ mediocrem pecuniam moderatùmque subsidium præstare. *argum. l. si libertus ita iurauerit. de operis lib. can. v. nio 10. quest. 3. cap. cum Apostolus. §. prohibemus. de censib.* Alber. *in Diction. in verbo, Dominus.* Arrest. Senat. Tholos. pro domino de Mommorin. 7. Martij 1558. Consulendum est hac in parte commodo subditorum, & restringenda dominorum licentia : quam nis quidã sint subditi seruilis

cuiusdam conditionis, manus mortuæ, qui sunt ad nutum taliabiles. vide Guid. Pap. q. 57. 313. 314. 315. & 316. Molinarum *sur les coutumes de Paris. §. 2. gloss. 3. numer. 2. & 3. & §. 31. num. 55.* in antiquis editionibus. vbi fusè de conditione seruili quorundam qui ad nutum sunt taliabiles. *ibidem de ascriptitiis & censitis.* Chassaneum *in cons. Burg. de mains mortes.* Cuia-ciũ *ad tit. C. de agricolis & censitis.* Aristotel. *lib. 2. polit. cap. 6. 7. & 8.* Constat etiam ex Sidonij *lib. 5. epist. ad Pudentem*, colonos seruos fuisse, & tributarios. Et Cæsar *lib. 6. belli Gallici*, narrat plebem in Gallia penè seruorum loco habitam, & plerosque se in seruitutem dicasse nobilibus, in quos eadem erant iura quæ dominis in seruos. Inde Ilitæ Laconibus, & Penistæ Thes-salis. Plato *lib. 6. de legibus.* Nam regulariter domini imponere non possunt vasallis & clientibus collectas & onera. *l. domini prediorum. C. de agricol. & censit. l. si priuatus. ff. qui & à quibus.* Bart. *in l. 1. C. de excus. muner.* Bald. *in l. cum multa. C. de bonis qua liber.* autoritas † enim 27. tributum vel collectam imponendã ad regalia pertinet. *cap. 1. que sunt regal. Alex. consil.*

145. vol. 3. Aufr. *Arrest.* 130. a-
 dedè vt nec ciuitates Gallix fi-
 ne permissu Regis aliquid im-
 ponere possint, edicto Regis
 Francisci mense April. 1540.
 quod promulgatum, atque in
 acta publica Tholosæ rege-
 stum est mense Septembr.
 1541. Guido Pap. *quest.* 57. &
quest. 87. & 106. nisi eo bene-
 ficio à Principe donatæ sint
 litis persequendæ causa à Se-
 natu impetrare solùm medio-
 crem summam: Boer. *quest.*
 60. quod & alibi plenius no-
 tauimus.

28. Caterùm an † Ecclesia in
 his quatuor casibus conferre
 teneatur, vel immunis sit,
 quæri solet? Planè cùm Ecce-
 sia ab extraordinariis immu-
 nis sit, verius est cogi non pos-
 se conferre, nisi rem tributa-
 riam, quæ onus illud agnoscit,
 acquirat. Faber *hoc loco.* Host.
in tit. de immunit. Eccles. §. à
quibus. Bald. *in cap. cùm venis-*
sent. argum. illius *cap. de eo qui*
mittit. in possess. nec enim rei
 mutatur conditio, etsi ad Ec-
 clesiam perueniat. plenè Luc.
 de Penna *in l. final. de exact.*
tribut.

29. Hoc loco quæritur † an ta-
 leæ nostræ, siue collectæ, nu-
 merètur inter extraordinaria
 munera, an verò ordinariis
 30. adscribantur. Rursus † an Ec-

clesia à taleis immunis sit.
 Porrò Budæus *ad tit. de officio*
questor. collectam, cuius men-
 tio fit apud Cicero. *in lib. de*
orator. & in Authent. Item nul-
la. Cod. de Episcop. & cler taleam
 appellat. Dicitur autem † ta- 31.
 lea, authore Philippo *in sum-*
ma prescorum munerum, ab eo
 quod *taleare lignum,* apud Var-
 ronem *lib. 1. de re rustica* te-
 gimus, dum lignum scindit-
 tur: intaleare verò dum præ-
 scindendo formatur: quan-
 do quidem indictiones & tri-
 buta frustatim inter omnes
 scinduntur & diuiduntur, ac
 ideo taleari dicuntur. Vel ta-
 lea dicitur ab eo quod ramus,
 qui ex vtraque parte æquabi-
 liter complanatur, vt nume-
 rus aliquis in eo describatur,
 talea dicitur. Cùm ergo in li-
 bro describantur omnes qui
 indictioni vel collectæ obno-
 xy sunt, probabile est indi-
 ctionem illam, quæ præstatur
 ab his, qui in eo libro descri-
 buntur, & numerantur, ta-
 leam appellari Non desunt
 qui taleam nostram numma-
 riam, quæ Principis, vel rei-
 pub. edicto imperatur, Cla-
 rigationem ex Liuro *ex lib. 8.*
 appellari putent, in Veliter-
 nos, veteres ciues Romanos,
 quod totiens rebellassent gra-
 uiter sauitum, & muti deiecti,
 &

& paulo pòst vsque ad mille passuum pondo clarigatio esset, nec prius quàm ære persoluto, &c. & propriè Clarigatio tributum est ex captiuis exactum, quod ex eius Lini loco, & Molano *lib. 23. in commentar. reipub. Rom.* colligere est.

32. Verùm an collecta, siue talea sit † munus extraordinarium, in dubium reuocari solet. Quidam enim extraordinaria ea esse dicunt, quæ ab vniuersitate imponuntur. Bart. *consil. 180. arg. l. pater. C. de vacat. muner. lib. 10.* non enim semper eadem collectæ vel taleæ imperantur, sed quandoque maiores, aliquando verò minores, aut nullæ, quod Beato Ludouico, ac Ludouico XII. imperantibus accidisse Annales testantur.

Extat in archiuis Cameræ computorum Parisiis testamentum D. Ludouici, quo disertè Philippo filio vetatur ne taleas & subsidia à subiectis exigat, nisi iusta necessitas premat, vel euidens regni utilitas suadeat, ne alioquin tyranni, non Regis officio fungi videatur.

Regnante Carolo VIII. populus Gallicus duas myriades cum quingentis millibus librarum Turonensium quo-

tannis talearum nomine dependebat: at bonus Princeps decreuerat, teste Philippo Cominæo, nihil amplius extra ordinem imperare, quàm duodecim centena librarum millia. quam quidè summam conuentus Ordinum Galliæ apud Turonenses habitus decreuerat, eamque commo-
dis & necessitatibus regni destinauerat: ipse autem consueto Franciæ regni patrimonio, quod *Domanium* appellamus, futurus erat contentus.

Carolus quoque nonus ordinatione Aurelianensi 121. sperare & ex spectare iubet subditos à taleis & aliis subsidus breui liberandos.

33. Deinde taleæ † diuersis in locis dissimiliter præstantur, in quibusdam enim locis per lares & focos, alibi per capita, in prouincia verò nostra Occitania pro modo patrimonij, ac possessionum & bonorum censu, & ut vulgò dicitur, ad solum & libram, *au sol la liure.*

34. Denique taleas † siue collectas Rex non imperat, sed postulat. *cap. cum Apostolus. S. sustinemus. de censib.* plenè & grauer Lucas de Penna *in l. 1. C. de superindict. lib. 10.* Quare singulis annis dum con-

uentus patriæ Occitanæ habentur, Rex per Legatos collectas quandoque grauiores, aliquando leuiores postulat, quæ omnia munus esse extraordinarium apertè indicant. At hodie, quia à multis annis talæ præstantur, & de his quamplurimæ editæ leges, inter ordinaria iure collocare possunt. *l. 1. C. de indict. lib. 10. ibi, quæ iam non extraordinarium, ut hæctenus, sed ipsis facientibus, canonicum nomen accepit.*

Fertur Carolum septimum talem decem & octo mille librarum muneris ordinarij populo indixisse, quam postea Reges continuerunt, & auxerunt.

35. Verum. † an à taleis siue collectis Ecclesiæ prædia libera sint, ingens est controuersia, quæ omnium interpretum ingema exercuit. Crebrior opinio est Ecclesiam ab omni collecta, quæ certam & perpetuam præstationem non habet, immunem esse. Primò ex *l. nostra, & l. 2. C. de Episc. & cler. ibi, extraordinariorum munerum à prædictis necessitas, &c.* Secundò *Authent. item nulla. C. de Episc. & cler. ibi, nulla communitas, vel persona publica, vel priuata, collectas, &c.* Tertio *cap. non minus. & cap. aduersus.*

*de immunitat. Eccles. vbi expresse, talarum & collectarum mentio fit. Quarto cap. 1. clericis. de immunit. Eccles. apud Bonifac. vbi etiam Pontifex talarum & collectarum ac regni Franciæ disertè meminit. & cap. quamquam. de censib. in 6. & Clement. present. de censib. vbi pro rebus Ecclesiæ non licet pedagia, vel gindagia, exigere; ergo nec collectas, vel indictiones, necdum à collectis, sed & à tributis quæ inter ordinaria munera numerantur, & certam perpetuamque præstationem habent, Ecclesia vacationem habet. Genes. 48. Iosephi emit omnem terram Ægypti, subiicitque eam Pharaon, præter terram sacerdotum. vbi glossa monet, hæc verba Ecclesiam, in qua veri sunt sacerdotes, significare, eamque ab omni censu immunem esse debere; quare D. Gregor. lib. 7. epist. 114. Ecclesiæ Gallicanæ nomine ad Theodorum Gallorum Regem conqueritur his verbis: *Anduimus autem, quia Ecclesiarum prædia tributa nunc præbeant, & magna super hoc admiratione suspendimur, si ab eis illicita quærantur accipi, quibus etiam licita relaxantur.* Antiquitus deinde Gallorum sacerdotes ab omni tributo & indictione*

ditione liberi erant. Cæsar lib. 5. de bello Gallico. Legimus apud Persas Artaxerxem ventuisse ne Esdras vllum Leuitico ordini tributum imponeret. Esdrae cap. 7. Pugnatio Honorij constitutio, quæ exarata est in 5. collectione Decretalium. cuius initium est, significauit. sub tit. de censib. quæ tamen non ponitur in nostris Decretalibus. & grauius eiusdem Honorij constitutio sub eodem tit. de censibus, cuius initium est, graue, quæ etiam prætermissa est in vulgat. Decret. cuius verba sunt, Graue nobis, &c. quod res Portugalesis tam in criminalibus, quam in ciuilibus causis respondere coram iudice seculari cogatur, nec considerans quod obsequiis ascripti diuinis ab omni seruitute debeant prorsus esse immunes, angarius & perangaris fatigant eosdem, nec his contentus eos ad muros faciendos, vel reficiendos, necnon in expeditione & ad excubias, &c. ire cogit inuitos; quia ergo tantam Domini & Ecclesia iniuriam nolamus sicut nec debemus equanimiter, præsertim cum char. in Christo fil. noster S. Rom. Imp. illustris, imperiali lege sancuerit, ut omnes omnino Ecclesiastica persona ab omnib. secularibus negotiis, taleis & coactionibus, angariis, & perangariis, sint immu-

nes, & quod predictum Regem, ut ab omnibus Clericorum & aliorum religiosorum super his grauaminibus conquiescat, monere ac inducere procuretis, alioquin tam ipsum, quam alios ab huiusmodi temeritate desistere per Ecclesiasticam censuram, appellatione remota, cogatis. Hier. Albanus Cardinal. in tract. de immunitat. Eccles. laudat can. sanctum 23. quæst. 8. in fine, vbi consensus Summi Pontificis exigitur priusquam Ecclesia pro prædiis, quæ acquisiuit, consueta munera persoluat: tributa enim Princeps de rebus Ecclesiæ in perniciem immunitatis Ecclesiasticæ statuere non potest. Calder. conf. 2. Panor. in d. cap. non minus. vbi amplius scripsit Ioannes Andreas, legibus ff. & Cod. non posse Ecclesiam obligari ad munera. plenè Doctor. in cap. Ecclesia sancta Maria. de constit. hanc verò sententiam pluribus probat Hier. Alban. Cardinal. in tract. de immunit. Ecclesiarum.

Ego in hac quæstione distinguendum iudico, aut collectæ, vel taleæ personales 36 sint, hoc est, personis indicantur, ut in omni ferè Gallia; aut reales, hoc est, rebus ipsis. Legimus Augustum tributa instituisse alia in caput, alia in

agros. Higinus Augusti liber-
tus *lib. 2. de limitib. constit.*
Nunc multi agri pecuniam
præbent, & hanc per soli æsti-
mationem. Vtrorumque me-
minit Paulus *in l. final. ff. de*
 cens. ibi, tributum remisit capi-
 tus. Sed Vlpianus solū immu-
ne factum interpretatus est,
inde solarium vectigal quod
pro sote penditur. *l. 2. ff. ne*
 quid in loco publ. Secundò et-
iam superficies, *ff. qui potior. in*
 pign. l. usufructu legato. §. quo-
 niam. ff. de usufructu. Planè ubi
talæ personales sūt, Ecclesiæ,
nobiles cæterique privilegia-
rij excusantur, clerici enim
quoad ea quæ personam ipso-
rum spectant non subiiciuntur
Principi; quare eis colle-
cta imponi non potest argum.
l. 1. quemad. civil. maner. ind. ibi,
 si alterius curia. & Esdrae lib. 1.
 cap. 7. ibi, de universis Sacerdoti-
 bus, & Levitis, & cantoribus, &
 ianitoribus, ut vectigal, & tribu-
 tum, & annonas non habeatis
 potest. item imponendi super eos.
Vbi verò talæ merè reales
sunt, hoc est, rebus indictæ, pro
modo patrimonij ac possessione
rei propriè cohærent: ut *in l.*
 sunt munera. ff. de vacat. muner.
quemadmodum in prouincia
Occitana, necnon in prouin-
ciis Caturcensi & Rutenensi,

ac in prouincia Prouinciæ di-
stinguunt nonnulli, an bona
sint descripta, & , vt vulgo di-
citur, æstimata & registrata in
libris & commentariis publi-
cis, & censualibus, quæ vulgus
Campegia, Extima & Allibra-
menta appellat, vel non sint
descripta. Rursusque an onus:
quo possessio descripta, & in
censum relata, onusta est, sit
certum perpetuumque, an in-
certum, varium & mutabile.
Nam si perpetuam certam-
que præstationem habeat, Ec-
clesia immunis non est, si ve-
rò variam & mutabilem, libe-
ra sit ab eo onere. *Specul. in*
 tit. de cleric. consug. Archid. in
 cap. 1. de immunit. apud Bonif.
 Guid. Pap. quest. 324.

At † verius est generaliter ^{37.}
Ecclesiæ bona immobilia, siue
ruralia, à talæarum & collecta-
rum præstatione non eximi,
etiamsi earum præstatio varia
incertaque sit: talæ enim in
his prouinciis Occitana, Ca-
turcensi & Rutenensi prorsus
reales sunt: quare in earum
præstatione prædia ipsa non
possessorum, privilegia spe-
ctant, eaque ratione semel,
iterum ac sæpius Reges Gal-
liarum plerisque constitutio-
nibus Ecclesias, nobiles, cæte-
rosque privilegiarios pro bo-
nis tributariis & ruralibus ad
talæarum

realium solutionē cogi posse statuerunt, etiamsi conuentio, vel præscriptio intercedat. Extantque in eam sententiam edicta Ludouici 1464. Caroli VIII. 1483. Ludouici XII. 151. Francisci 28. Iunii 1535. &... Iunii 1540. Extant & Parliamentorum Galliæ & Curia generalium Montispeffuli innumera præiudicia. quod & multis argumentis confirmari potest. Primum quoad munerera quæ possessionibus & patrimonio indicuntur, nulla priuilegia præstant vacationē. *l. ab his oneribus. ff. de vacat. & excus. muner.* aded vt ab huiusmodi muneribus neque primipilaris, neque veteranus, aut miles aliūve aliquo priuilegio subnixus, nec Pontifex excusetur. *l. fin. §. patrimonio- rum ff. de muneribus.* Talex verò in tributiones reales sunt, quæ agris & possessionibus indicuntur. *l. rescripto. §. fin. ff. de muner. & honor.* quare eas omnes agnoscere coguntur Secundò *can. si tributum. 11. quast. 1. Si tributum petit Imperator, non ei negamus: agri Ecclesie soluunt tributum. & can. tributum. 23. quast. 8. ibi, de exterioribus Ecclesie quod constitutum antiquitus est pro pace & quiete, quæ nos tueri & defendere debent, persoluendum est Imperatoribus.*

& l. si diuina. C. de exact. tribut. lib. 3. C. de Episcop. & cleric. l. omnes. C. sine censu, vel reliquis.

Talex omnino reales sunt, ideoque rerum dumtaxat, nō personarum habetur ratio. *l. Imperatores. ff. de public. l. 2. de præd. nauicular. ibi, res enim oneri addicta est, non persona.* Cū ergo res oneri addicta sit cum onere, ad Ecclesiam cæteròsque priuilegiarios trāsit. *can. si quis 16. quast. 1. lib. 1. C. de indict. l. final. de exact. trib. argum. l. 1. C. si manc. ita ueneat. cap. cū non in homine. de decimis. cap. ex literis. de pignor. l. 1. §. res verò. C. de impon. lucrat. descript l. municipes. ff. ad municip. Bart. in l. incola. ff. ad municip. Bald. in l. fin. C. sine censu & reliq. Cassiodor lib. 1. variar. epistol. 26. Ea verò quæ à tempore beneficij ad Ecclesiam vestram ab aliquibus translata est possessio, commune cum vniuersis possessionibus onus solutionis agnoscat, & illius subiaceat functioni, &c. Accedit quòd prædia omnia tacitè pignore obligata intelhgantur Principi pro collectis, taleis cæteriisque indictionibus. *l. t. C. si propter public pensit. l. priuate. C. de excus. muner. l. 2. C. de prædus nauicular. Bald. in l. 1. 2. & 3. C. in quib. caus. pignus hypothec. t. c. & consl. 280. Albert.**

in d.l. Imperatores. ff. de public. & in l. idem Iulianus. ff. de leg. 1. Quare ea etſi ad Eccleſiam, vel alium quemcumque perueniant, collectis obnoxia ſunt: neque obſtat *l. cum quidam. §. ſi debitores. ff. de uſur.* quam magnificat Albanus Cardinalis primùm *in §. fiſcus. eiusdem legis.* Fiſcus in his quæ paſſiua ſunt, vt in præſtatione uſurarum, iure priuati utitur: ergo eadem ratione Eccleſia in præſtatione eius quod priuatis debebat. *§. etiamſi debitores.* de his quæ actiua ſunt, hoc eſt, in his quæ fiſco debentur, non verò de his quæ fiſcus priuato ſuccedens debet. Ac multo magis vbi prædia in cenſualibus commentariis Cadaſtro vel Compegio deſcripta & regiſtrata ſunt, ſiue certa, ſiue incerta ſit præſtatio. Bald. *in Authent. ſed & periculum. C. ſine cenſu, vel reliq. & l. 1. §. quod ſi nemo. ff. quod cuiuſque vniuerſ.* Plenè Decius *conſil. 285. vol. 2.* Guid. Pap. *quæſt. 79.* Auſtr. *in Clement. 1. de offic. ord. argum. l. 1. C. de præd. & aliis rebus.* Nam vbi Princeps agnoſcit functionem, cui domus nauicularij obnoxia fuerat; ergo & Eccleſia. nam & deſcriptio habet vim promiſſionis. Soc. *conſil. 243.* Bald. & Caſtr. *in l. ſi*

negotium. C. de negot. geſt. Item deſcriptio præciſè obligat prædium. *l. hi penes. C. de agric. & cenſ. l. forma. ff. de cenſib.* neque diſtinguendum eſt an onus certum ſit, vel incertum, vt pluribus probat Feſtaſius *in tractat. de collectis. §. exactio munerum, num. 39.*

Poſtremò Eccleſia cultrix eſt iuſtitia. *§. ſin. de alienat. feudi.* munerisque ſacerdotalis eſt omnibus prodeſſe, nemini obeſſe. *can. denique 14. quæſt. 5.* cùmque omnes iuſtitiam colere & obſeruare debeant, tum maxumè hi qui diuinis honoribus erigantur. Caſſiod. *lib. 3. variar. epiſt. 7.* Item quod à Principibus Eccleſiis ob pietatem indultum eſt, nõ debet in aliorum iniuriam redundare. *cap. 2. de Eccl. edificand.* onerarentur autem viduæ & orphani ac egentes, vbi prædia collectæ & contributioni obnoxia ab eo onere eximerentur, onerantur enim cæteri propter immunitatem vniuerſ. *l. 1. & l. qui grauatos. C. de cenſib. & cenſitorib. l. qui vtilia. de omni agro deſert.* Aliquorum verò remiſſio non debet alius eſſe tribulatio. *§. his ita 25. q. 1. ac cap. accedentes. de præſcript.* Quare ab omni iuſtitia & æquitate alienum eſſet prædia tributo obnoxia in perniciem pauperum

perum ob Ecclesiæ fauorem à collectis eximi. plura in eam sententiam Lucas de Penna *in l. fin. de exact. tributor.*

Nōn obstat primò quòd ab omni munere extraordinario Ecclesia vacationē habeat: nam hodie collecta in hoc regno munus est ordinarium. Deinde Bart. *in d. consil.* 190. loquitur de collectis quæ fiunt sine iussu & mandato Principis: at tales nostræ imperantur à Principe. Præterea Bart. & cæteri dum de collecta mentionem faciunt, censent collectā munus esse personale, aut saltē personæ imponi pro rebus. gloss. & Doctores *in d. l. rescripto. §. final. de muner.* Bart. *in d. consil.* at nos agimus de collectis & talis quæ sunt merè reales, & possessionibus ipsis indicuntur pro modo facultatum. *l. 2. C. de annonis.*

Quod verò pertinet ad Authēt. *Item nulla.* ea constitutio de collectis loquitur quæ imponuntur ab vniuersitate, vel communitate, aut à Magistratibus, vel priuatis personis, non verò de collectis quæ indicuntur à Principe. Item, vt notat Alber. *in rubr. ff. de muner.* Auth. *Item nulla,* intelligitur in collectis quæ priuatim laicorum vtilitatem spectant,

non verò in his quæ ob communem clericorum & laicorum vtilitatem imponuntur. Denique non agitur ibi de collectis quæ bonis tributariis Ecclesiæ imponuntur, sed de collectis quæ ipsis Ecclesiis, vel aliis pijs locis, imperantur: cū enim Ecclesiæ immunitas concedatur à collectis, nō tamen prædictis earū conceditur, iubentur enim debitas pensiones agnoscere. *l. 3. C. de Episcop. & cleric. Bald. in d. Auth. & in tit. de pace Constant. & cons. 28. vol. 2.* Ceterum *in cap. non minus,* non prohibetur omnino collectarum indictio, sed ne præter modum Ecclesiæ vexentur, ibi enim Consules & Rectores non æqua proportionē collectas Ecclesiis & laicis imponebant, quod verba illius cap. manifestè indicant, ibi, *isti onera sua ferè vniuersis imponunt Ecclesiis, & apertis volunt ferè cuncta compleri.* quare ibi non omnis indictio vetatur, sed inæqualis, peræquæ enim contributiones fieri debent. *l. 1. de muner. patrim. l. 3. de collat. fund. patrim. l. omnes. C. de oper. public.* inde peræquatores dicti.

Præterea nō agitur de collectis & inductionibus, quas Rex imperat, sed de inductionibus, quas pro arbitrio &

libidine Consules & Rectores exigebant, quod colligere licet ex verbis illius cap. ibi, *seu alia qualibet sibi arbitrentur agenda*. Pari modo dilui potest cap. *aduersus*, quod ad Concilium Lateranense, & cap. *non minus*; refertur. ibi enim Cōsules & Rectores præter modum Ecclesiam onerabant, vt apparet ex his verbis, *aggravare nituntur*. qui enim legitimè debitum exigit, non dicitur aggravare. & postea, *presumptionem*. nam vbi prædia obnoxia sunt collectis, non est præsumptio; præterea constitutio illa intelligitur in oneribus à iure vetitis, qua imponuntur quoties non versatur communis vtilitas laicorum & clericorum; vbi verò latet necessitas quæ laicos & clericos peræquè attingit, laici non referunt gratias, debitum enim recipiunt, cui Ecclesie prædia obnoxia sunt. quod & obseruasse videtur Card. *in d. cap. non minus*. Porro *cap. 1. & cap. clericis*, Bonifacius, horum cap. autor, lege postea lata, ea capita declarauit, vt locum non habeat quoties necessitas imminet: tunc enim licet Regi inconsulto etiam Romano Pontifice subsidium ac contributiones indicere, & Prælatos ceterosq̄-

que Ecclesiasticos ad solutionem vrgeret; Benedict. *in verb. & uxorem*. Huiusce verò declarationis exaratum legimus *in tract. de iurib. & priuileg. regni Franc.* Ioannis Ferant. *priuileg. 4. & lib. 2. regal. Francie.* Carol. de Grassis *lib. 4.* Non obstant item. *cap. quamquam, & Clem. present. de censib.* non enim loquuntur de iudictionibus prædiorū, sed de pedagiis & guidagus, quibus Ecclesie pro rebus quæ aliò deferuntur non negotiandi causa, non obstringitur. Nam nec ipsi laici pro his rebus pedagia præstant. *l. vniuersi. C. de vectigalibus.* Sanè quod ex *cap. 47. Genes.* obucitur, pugnat ibi sacerdotium, cuius terra immunis est & libera à tributo, quia non fuerat vendita: nec enim Sacerdotes coacti fuerant pomceria, & possessiones suas vendere, habebant enim vnde viuerēt, sumptu quippe suo Pharaos eos alebat, eisque cibaria ex horreis publicis præbebat: at ceteri homines præ magnitudine famis vendiderant eorum possessiones, factæque fuerant Pharaonis, quas tamen postea Ioseph populo concessit, ea lege atque onere, vt ex prouentu quotannis partem quisque Regi solueret, præter terram sacerdotalem,

dotalem, quæ ab hac conditione libera fuit, quia nõ fuerat vendita, nec à Pharaone empta. Non obstat etiam *cap. significauit*, ibi enim clerici eximuntur à tributo pro possessionibus, propter consuetudinem à Rege prolatam, qua cessante innuit Pontifex clericos pro possessionibus, quarum dominium emptione vel alio titulo nacti fuerant, ad tributa teneri. Præterea ibi de tributis, quæ præstantur magistro militiæ Calatuensi, aliisque terrarum dominis, agitur, minimè verò de his quæ Regibus exolu conuenit. vtramque verba constitutionis indicant, *Significauit nobis N. F. N. Archiepisc. Toletanus, quod cum in sua & cõtiguis diocesis, approbantibus Regibus & Principibus, hætenus fuerit obseruatum, vt clerici pro possessionibus, quas emunt, vel alio modo habent, terrarum dominis nullum præstent seruitium, vel tributum, magister militiæ Calatuensis, & alij religiosi in Tholetana diocesi, huiusmodi consuetudinem in Ecclesiastica libertatis præiudicium infringentes, clericos ipsos ad præstandum pro suis possessionibus seruitia, & tributa cogere non verentur. Ideo d. fratres & religiosos alios, vt ab huiusmodi clericorum molestatione*

desistant, monit. præeunt. per censur. Ecclesiast. appell. remota cogatis. Cæterùm *cap. graue*, quod est eiusdem Honorij, de indictionibus & muneribus personalibus loquitur, à quibus clerici immunes sunt, quòd ea verba indicat, ab omni seruitute debeat prorsus esse immunes: non verò de muneribus realibus. Nec obstat quòd eadem constitutione ad muros faciendos, vel reficiendos clerici cogi non possunt, etiam à Rege: nam ibi nõ agitur de contributione ad instaurandos muros, verùm de onere personali operarum ad faciendos vel reficiendos muros; à quo quidem onere personali clerici omni iure immunes sunt. eamque interpretationem euincunt eiusdem constitutionis verba, eos ad muros faciendos vel reficiendos, necnon in expeditione ire cogit inuitos. Rex enim Portugalliæ clericos ipsos ad muros faciendos, vel reficiendos, necnon in expeditione cogebat etiam inuitos, atque ita onere personali & sordido eos premebat, atque vexabat. Postremò non obstat quòd Princeps de rebus Ecclesiæ statuere non possit, nam etsi de personis clericorum, vel rebus sacris disponere nequeat,

qucat, de prædiis ac patrimonio clericorū statuere potest, prædiorū enim rerūque prophanarū dominus est quoad iurisdictionem, etiā si prædia ad Ecclesiam pertineant. *can. si qua* 11. *quest. 1. can. 2. dist. 7. gl. 3. l. addictos. C. de Episc. audient. Alberic. in Authent. statuumus. C. de Episcop. & cler. Innoc. in cap. 2. de maior. & obed. quod & Ierem. 11. disertè probatur: Itaque ego dedi omnes terras istas in manu Nabuchodonosor Regis Babylonis serui mei. & Luc. 12. *Quis me constituit iudicem, aut diuisorem bonorum super vos. Quare cū Ecclesia prædia Regis iurisdictioni subiciantur ratione iurisdictionis, proculdubio prædus munus indicere potest. Lud. Roman. consil. 129: Decius consil. 285. vol. 2. Porro hanc controuersiam lucidè & breuiter concludere & definire videtur Synodus VVormatiensis can. sanctum. 23. quest. 8. & cap. 1. de censibus. his verbis: Sanctum est ut unicuique Ecclesie vnus mansus integer & absque vllō seruitio tribuatur, & presbyteri in eos constituti non de decimis, neque de oblationibus fidelium, non de domibus, neque de aruis, vel de hortis iuxta Ecclesiam positis, neque de predicto manso aliquod seruitium faciant**

præter Ecclesiasticum. Et si aliquid amplius habuerint, inde maioribus debitum seruitium impendant. Id ipsum quoque constitutum legimus in Concilio Parisiensi imperante Ludouico Pio can. secundum canonicam 23. quest. 8. & in constitutionibus Caroli Magni apud Ansegisum Abbatem.

At quid mansus, vel mansum significet, non omnes conueniunt: quidam mansum interpretantur agrum, ex quo percipitur frumentum ad conficiendā Eucharistiam. quod peridiculum est, vt supra docui, *in verb. ne prædia v-sibus celestium secretorum.* alij pro iugere, quod vno iugo boum in die arari potest. Vitus Amerbachius ad constitutiones Caroli Magni. Columel. *lib. 5. cap. 1.* scriptū reliquit Gallos semnugerum *Arpennum* vocare, inde *Arpent.* at ferè nullius momenti esset huiusmodi priuilegium, frustra que Synodus mansum integrum tribui unicuique Ecclesie constituisset.

Sanè generaliter † mansus ;^d siue mansum dicitur omnis ager pro arbitrio patrisfamilias. Bald. *in l. si plures. C. de condit. insert.* verius in specie can. *sanctum.* Quam significationem habeat mansus,

nutant Doct. Cuiacius *ad §. si quis de manso. de controuersia inuestit. in vsibus feudor.* mansū definit vt sit fundus vnde quis se & familiam suam tueri satis commodè potest, ac præterea vectigal siue censum domino referre, quod veteres dixerè hæredū. Robertus Carnalis Episcopus Abrincensis *in lib. de vera mensurarum ac ponderum ratione*, scripsit, mansum † duplex esse, vnū culturæ annuæ vnūsq; aratri, alterum quod tantum terræ cōtinet, quantū vni familiæ rusticæ decuriatæ, seu ex capitibus decem constitutæ sufficit Plures mansum pro dote Ecclesiæ interpretantur. gloss. *in d. can. secundum canonicam* Innoc. & Panor. *in d. cap. 1. de censib.* neque enim Ecclesia sine dote dicari debet. *can. nemo. de consecr. dist. 1. cap. 2. de Eccles. edific.* vbi dos Ecclesiæ viginti acris terræ frugiferæ circumscribitur, hoc est, hyda: hyda verò apud Anglos est mensura terræ quæ 20. iugeribus, vel acris constat: iugerum verò Anglorum, quod *acre* vulgo nuncupatur, constat in longitudinem ex perticis 40. in latitudinem quatuor; perticæ verò longitudo est pedum 16. Polidor. Virgil. *lib. 9. hystor. Anglic.* In Gulielmo Com-

mestore alij mansum interpretantur feudum qui duobus bobus ad laborādum sufficit, vel qui iugo bouum anno arari & coli potest. Bart. *in l. si ita. ff. de auro & argent. legat.* Aluar *in d. §. si quis. de mans.* Zasius *in cap. qualiter feudum constitui.* Spiegel. *in l. cassa, in consuetud. Burg. tit. des mains mortes. §. 4. in verbo, vn maix.* quæ interpretatio paulum distat à superioribus, simulque hæc omnes interpretationes cōiungi possunt. nam iugo bouum annuæque cultura 20. iugera Anglicana arari & coli possunt. Item 20. acris, seu iugeribus Anglicis, imò quindecim, autore Roberto Carnali, familia rustica ali potest, atque ita mansus † in eo canone est fundus, qui iugeribus tot circumscribitur, quot ad alēdū Presbyteri famulā opus est, quantumcumque iugo bouum annuis singulis arari potest.

Verum scrupulus tenuis resistet, nū mansi, vel dotis Ecclesiæ prædia antea tributo obnoxia à tributo eximantur, an verò tributaria maneant? & verius est ea prædia, etsi dotis vêt mansi nomine, ad Ecclesiam transire cum onere: nec enim patronus, vel alius, qui Ecclesiam dotauit, officere potuit Principi. Plenè Panor. *in c. 1. de*

consib. nisi à Principe ea prædia cum dos vel mansus constituitur, à tributo eximantur. In qua specie prædij immunitas à Principe concessa non nocet cæteris tributarius, sed ipsi Principi, qui ex indictione tantumdem subducere debet. quod plenius tractabimus infr. *ad l. sacrosancta*. Nec aduersatur textus *in d. can. sanctum*. nam, autore Panorm. mansus tribui debet absque ullo seruitio; hoc est, nouo ac recenti; vel præter Panorm. hæc vox *seruitium*, non excludat publicum debitum, cui prædia obligata & obnoxia sunt. Rursus quod de immunitate mansi diximus, locum habet in Ecclesiis Parochialibus matricibus, de quibus *in cap. ex transmissa. de prescript. & in Clem. 1. ubi gloss. de sentent. excomm.* In minoribus uero sacerdotiis, quæ *Capellania* vulgo appellantur, receptum est horum minorum beneficiorum agros, nisi alioquin immunes sunt, tributis obnoxios esse. Philippus *ad edicta iurisd. Curie general. Montispeff.* Planè cum indictiones in his prouinciis profus reales sint, reique cohæcant, neque ab his Ecclesia vacationem habeat, sequitur cæteros priuilegiarios ab his non eximi.

Quare clerici pro modo patrimonij indictiones pèdunt, Arresto lato persequentibus. Capitolinus 1280. Extantque in archiuis Capitolinorum Phalippi, Valefij aliorumque Regum contra clericos varia rescripta: nobiles quoque etsi in Gallia à taleis generaliter immunes sunt. Masuer. *in tit. de taleis. §. uem illi.* Guido Papæ *quest. 384. & quest. 387. Benedict. in verbo, & uxorem.* Extatque in eam sententiam Caroli constitutio apud Aufrer. sub tit. *de taleis*. Iure item communi quandoque propter nobilitatem tribuitur immunitas. *l. non tantum. §. Ilensibus. ff. de excus. tutor.* Tiraquell. *in tract. nobilit. cap. 20.*

In his † tamen prouinciis ^{40.} nobiles conferre tenentur ratione bonorum, quæ nobilia non sunt, sed ruralia, idque ex constitutione Ludouici XI. 6. Octob. 1464. Lud. XII. 9. Octob. 1511. & Francisc. 18. Iunij 1535. quod iuri civili congruens & conueniens est. Nam etsi nobiles prædiorum nomine, pro quibus Regi seruitia præstant, immunes sint. argum. *l. final. de fund. limitroph. l. 2. & 3. C. de collat. fund. patrim.* ne duplici onere grauentur, pro aliis tamen proculdubio

culdubio tenentur: ideóque pro fundis non limitrophis milites iure civili munera patrimoniorum agnoscut. *l. 1. de offic. pref. August. l. final. §. ab huiusmodi. de muner. vbi nec principalis excusatur.* Plenè & luculenter Lucas de Penna *in d. l. final. de fundis limitroph.*

Eadem ratione & huiusce Senatus Consiliarij vacuatis eorum priuilegiis tributa, collectas cæterasque indictiones pendere iubentur Regum nostrorum constitutionibus, ac plenisque sanctioris Consilij præiudiciis, quibus conuenit Theodorici constitutio apud Cassiodor. *lib. 2. variar. epistol. 25. cum sequent.* At quoniam
41. Capitolini Præsidibus † ac Consiliariis nedum pro ratione facultatum, immobilium scilicet, ac mobilium, quæ lucrum & quæstum afferunt, tributa indicebant, sed etiam quæstus, quem opera & industria faciebant sportularum vel stipendiorum nomine, quasi industria nostra tributaria foret, sicut & artificum, aliorumque huiusmodi, me coram Rege pro Senatu nostro postulante, Arresto sanctioris Consilij vetitum fuit Capitolinis sportularum, vel stipendiorum, aut indu-

striæ liberalis nomine aliquid oneris nobis imponere; sanctissima enim res est iustitiæ præcuratio, quæ pretio nummario extimanda non est. *arg. l. 1. ff. de variis & extraord. cognitio. mercedisque & honoraria nobis potiùs reddi, quàm munera iniungi conuenit. l. medicos. de professor. & med. Industria item nostra remuneranda est, quin etiam præmijs cohortanda. l. semper. §. negotiatores. ff. de iure immunitat.*

Sanè indignum & ingratum esset eos qui pro patria die ac nocte tantis se in laboribus frangunt, pendere, industriamque nostram cuius vberos fructus patria percipit, popularium patere inuidiæ. *Eccles. 4.* Accedit præterea eum; qui plus polleret industria, grauius tributum conferre, atque ita solertia seu assiduitas cuique damñosa esset, quo nihil absurdus. *l. final. C. de alluionib. & palud.* Deinde industria nostra, quæ liberalis est, ad instar mechanicæ & illiberalis redigeteretur, efficerenturque eiusdem conditiones Senatores qua mercatoris & artifices: quibus tamen omnis quæstus eiusque negotiatio vetatur. *Liuius lib. 21. adeò vt Senatori non liceret*

ret habere nauem quæ plusquam trecentum amphorarum esset ad fructus ex agris vectandos, eodem Liuiio auctore. Cicero, *orat. in Verrem*, Ad hæc Senatores antiquitus præterquam glebarum præstationis pro agrimensura cæterarum, omnium functionum immunes erant. *l. 2. de auro coronar. in C. Theodos.* à qua tandem liberati fuerunt. *l. 4. de indulgent. debu. in C. Theodos. & l. 2. de prætor. & honor.* Amplius iustitia, cuius procuratio nobis præcipuè commissæ est, virtus est præter cæteras, quæ totam se ad alienas utilitates porrigit, & explicat, vt quodam loco Nonius Marcellus ex *lib. Cicero. de republica*, nos docuit. Quare, vt idem Nonius scribit ex eodem Cicero. iustitia foras expectat, ob idque iustitia sola, ait Aristot. *lib. 2. Ethic.* ex omnibus virtutibus alienum bonum esse videtur, agit enim ea quæ alteri conducunt, vt Principi, aut reipublicæ. Cùm ergo iustitia commoda aliena expectet, neque tantum suas utilitates non procurat, sed damno etiam afficit, cùm oportet, illum, qui in eius tractatione & administratione versatur in dignitate iustitiæ & publica utilitate, alienum esset, eam iusti-

tix tractationem tributariam esse, cùm præsertim aliæ artes potissimum commoda earum expectent, qui eas pertractant. Præterea postulante patria Parlamentum institutum nostraque stipendia patria supeditat, tantum abest vt stipendiorum nomine vel sportularum conferre cogamur. Item priuilegia nobis antiquitus induita laudabam, multaque alia tum diserebam, quæ nunc prætermitto ex eodem axioma, quod, iudictiones in his prouinciis reales sint. Sequitur non licere exactoribus collectarum aliarumque iudictionum nomine possessores prehendere, manumque iniecta cogere. *l. nemo carcerem. C. de exact. tribut.* Bartol. *in l. cum eo. ff. ad l. Iuliam pecul.* Bald. *in l. etiam. C. de execut. rer. iudic.* possessiones enim, non corpora, tributum debent. Demosth. *in orat. aduersus Democrat.* Salusa. *lib. 5. de prouid.* Quintil. *declamat. 341.* Neque aduersatur *d. l. cum eo. ibi, corpus retinendo prope eum. ibi pecunia* residua erat, quam in ea species qui ab alio acceperat retinebat, cui fauendum non est. Nonell. *de indulgent. tributario reliquorum.* quo argumento exactores, coactores, Consules & Syndici manu iniecta prehendi

prehendi & in carcerem con-
trudi possunt. arg. d. l. cum eo.
coactores enim pecuniam sibi
traditam retinent, Consules
verò & Syndici vniuersitatem
repræsentant. Bartol. & Iason
in l. 4. §. actor. ff. de re iudic. Do-
ctor. in l. missi opimatores. C. de e-
xact. tribut. argum. illius legis.
idque vsu receptum est.

42. Verùm † an singuli ciues
pro indictionibus, quas Con-
sules & coactores vel Syndici
non exoluunt, prehendi pos-
sint, sæpe in dubium reuo-
catur.

Ego sine vlla dubitatione
respondeo non posse. l. 1. C. ut
nullus ex vicaneis pro alienorum
vicaneorum debitis exigatur. §.
1. Nouell. ut non fiant pignor. §.
quia verò. Nouell. ut nulli iudic.
cap. & si pignorationes. de iniu-
riis. Magnum enim peccati
genus est alienis debitis alter-
um prægrauare. Cassiod. lib.
4. epist. 14. Secundò ex l. nul-
lam C. de exact. Tertio quod
vniuersitas debet, singuli non
debent, alia enim est causa
vniuersitatis, alia singulorù.
l. si cui. ff. quod cuiusque vniuers.
Vide Cassiod. var. quest. 2. c. 10.
Legimus Nicephorum ac Ba-
silium Porphirogenerã Con-
stantin. constituisse tributum
egenorum, qui soluendo non
essent, à locupletibus exigi,

quod *Allelongynum* vocaba-
tur. Cedrenus in *Nicephoro*, &
lib. 1. *iuris Oriental.* Quod Ro-
manus Argirus velut impium
aboleuit. Cedrenus in *Romano*.
& lib. 1. *iuris Oriental.*

Rursus ex eodem axioma-
te consequitur possessoribus
iudici collectas, siue tales,
etiam si alibi domicilium ha-
beant, extraneosque † & foren-
ses collectas prædus indi-
ctas pendere debere. l. 2. C. de
indict. l. pen. §. si verò qui agrum.
de censibus. l. filij. §. qui fœnus.
ad municip. Decius conf. 285.
vol. 2. l. vn. C. de mulierib. Et vna
est apud nos disputatio quæ
mirum tersit nostros interpre-
tes an forenses præstent col-
lectas; consentiunt enim om-
nes quoties munera prædus
indicuntur pro ratione facul-
tatù, etiam ab extraneis præ-
standa. Ægidius Thomas de
colle& Idque nominatum deci-
sum est ordinatione Caroli
VII 30. Ianuarij.

43.

QVÆST. XCIV.

Rursus de tributis, indictione,
superindictio, quod nos vo-
camus, Creiës.

SYMMÆ RERVM.

1. *Indictio quid.*
2. *Quid superindictum.*
3. *Creües idem quod superindicta.*
4. *Superindictum, Indictionale augmentum dici apud Marcellinum.*
5. *Inter extraordinaria numerari munera.*
6. *Ecclesiam à superindicto eximi : domum augustam, num. 7. silentarios, numer. 8.*

T sciamus quid Indictio significet, audiamus Cedrenum in

1. Nerone. *Nomen*, † inquit, *annui circuli indictio est apud Latinos.* Græcia ab euentu nomen imposuit, vt *ἐπιτίμωνος* appellaret. Antiquitus enim tributum subditis non ita impositum erat, vt eius fixa esset, & immutabilis ratio, sed iuxta frugum prouentum humaniter ius imponebatur, ita vt eo tenuiore minus penderet, neque vberiore eo census augetur, &c. Appellataque est indictio quod anniuersariis diplomatis indicitur. *Bud. lib. 3. de Assc.*
2. Iam quid sit † superindictum facile percipi potest : superin-

dictum enim est accessio, vel augmentum indictionis: quod enim Princeps præter indictionem ob inexpectatas & repentinas necessitates, vel fructuum vbertatē, summam aliquam imperat, accessio illa atque additio indictionis Superindictum appellatur: *super* enim Præpositio ultra, plusquam & præter notat. *rubr. super exactoris.* vbi Lucas de Pena. Quare superindictum, augmentum appellatur. *l. 4. de colat. fund. patr. in C. Theodos.*

Nos Galli superindicta appellamus † *Creües.* Ammianus 3. Marcellinus *lib. 17. post principium*, appellat † Indictionale 4. augmentum.

Porro superindictum † inter 5. extraordinaria munera numeratur, ideoque à superindicto † Ecclesie, *l. placet. C. de sacros. Cassiod. lib. 1. var. ep. 26. † 7.* Domus Augusta, *l. 1. & l. fin. de privileg. Domus August. † 8.* Silentarij. *l. 3. C. de silent.* aliqueque privilegiati excusantur. Neque aduersatur *l. 1. C. de indict.* qua I. Honor. & Theodos. superindictum canonis, atque ita ordinarij muneris nomine definiunt, ab eoque sacri patrimonij dominum, vllumque alium excusari nam ibi agitur de superindicto quod perpetuum efficitur à lege, perpetuamque

tuámque præstationem habet, quod canonicum nomen ex eo affequitur: at nos agimus de superindicto quod præter indictionem & munus ordinarium adicitur à Principe ob inopinatos & improvisos casus, quod præculdubio cùm incertum & mutabile sit, extraordinariis muneribus adscribi debet. Ioannes de Platea *in l. fin. C. de anno. & trib. & in rubr. de superindicto.*

QVÆST. XCV.

Ob cessationem tributorum prædia in fiscum transferri.

CERTVM est prædia non solum priatorum, sed etiam Ecclesiæ ob cessationem tributorum, quæ ab eis pendi debent, transférri in fiscum. *l. fin. C. de exact. tributorum. Cassiodor. var. 4. epist. 14. Lucas de Penna in l. obistere. C. de annon. & tributis.*

QVÆST. XCVI.

Rursus de tributis, canone, oblatione, indictione,

Auro coronario, des Aydes, de l'Equivalant, & aliis tributorum speciebus.

SVMME RERVVM.

1. Canon, oblatio, indictio quid.
2. *Quid aurum coronarium, & num. 3. 4. & 5.*
6. *Oblatio antiquorum quid hodie sit.*
7. *Indictio, Gall. Equivalant, quid.*
8. *Quid canon.*
9. *Aurarius canon quid.*
10. *Quid canon largitionum, quid emphyteuticarius, num. 11.*

PROVINCIALES stipendarios tria genera pensitationum agnouisse, canonem scilicet oblationem & indictionem, auctor est Asconius Pedra *in Verrem.* quæ Cicero his verbis complexus est †. *Quando, inquit, illa, Sicilia scilicet, frumentum quod deberet, non ad diem dedit. ecce hic canonem. Quando id quod imperatur recusavit. ecce indictio.* Oblatio erat quod provinciales sponte offerebant, solebant enim veteres pro Principe quamplurima vota nuncupare. *l. si calumnietur. § fin. & ibi Alciat.*

& Forner. *de verb. fig.* offerébantque libram auri; *l. 1. C. de oblat. vot.* Erat & aurum oblatitium, quod non canonis, vel indictionis, sed oblationis genere quodam à Senatoribus exigebatur. Cuiac. *in l. 2. C. de prat. & hon. prat.* sicut aurum coronarium à Decurionibus.

2. Erat autem † aurum coronarium ex Gellio *lib. 5. cap. 6.* corona triumphalis, quæ Imperatoribus ob honorem triumphii mittebatur.

Seruius verò in hoc carmen Virgilij 8. Æneid.

Dona recognoscit populorum,
aurum coronarium esse ait,

3. † quod victis gentibus ob concessam vitam imponebatur.

4. At in constitutionibus Imperatorum † aurum coronarium erat quod ciuitates & oppida nouis Imperatoribus, vel rebus prosperè gestis, aliàve de causa, offerebant sub coronarum specie. Quod ex variis locis Cicero. Liuij, Lampridij, obseruauerunt VVolfgangus Laz. *lib. 2. Comment. resp. Rom. & Cuiac. ad tit. de auro coronario.*

Hoc munus principio fuit voluntarium. *l. 1. de auro coron. C. Theod.* Deinde pro bonorum facultate vt onus necessarium possessoribus impera-

tum fuit. *l. 2. & 3. C. Theod. eodem tit.*

Auri coronarij mentio fit *in l. Iudeorum. C. de Iudæis.* Ibi-que aurum coronarium significat † pecuniam, quam voti-
uam Hebræi per certos homines Hierosolymam mittebāt, cuius meminit Iosephus *lib. 7. c. 10.* Huius etiā meminit Cicero pro Flacco, ibi, *cum aurum Iudeorum nomine ex Italia Hierosolymam exportari soleret.* Hoc aurum exigi permisit Augustus, auctore Philone *de legat. ad C. num.* Habebantque Iudæorum Patriarchæ Presbyteros, quos Apostolos appellabant, qui aurum in singulis Synagogis collectum Hierosolymam exportabant. Quod tamen Arcad. & Honor. fieri vetauerunt, aurumque illud largitionibus eorum inferri iusserunt. *l. superstitionis. C. de Iudæis. in C. Theod.* quæ lex coniungenda, est cum *d. l. Iudeorum.*

Porro † oblationem antiquorum idem esse quod auxilium, id est, *Ayde*, apud nos, docet Bud *ad tit. de offic. quest.* hoc est, octaua pars vni minutatum venditi, & vigesima eius quod venit, reliquarumque mercium, quæ à solidariis negotiatoribus venduntur, quos *Grossarios* appellant, quæ-
que

que à minutariis & venditoribus, qui *propole* dicuntur, quod ex Annalibus nostris & constitutionibus regis, *des Aydes*, colligere licet.

Hodie huiusmodi vestigialis loco, quod in hac patria 7. abrogatum fuit, successit † indictio, quæ vulgo vocatur *Equivalant*, vnius denarij pro qualibet libra ponderis, non omnium mercium, & mobilium, vt antea, sed carniū & piscium: septima etiam pars pretij vini, vulgò *du Cru*, empti, minutariūque diuenditi, de quo Plinius. *Philipp. in cōstit. ad edictum des Aydes.*

8. Canon † verò dum de tributis agitur annuērsariā pen- sitionem & præstationem significat. Frequentius verò annuā frumentationē, quam prouinciæ, præsertim Ægyptus, Africa, & Sicilia, certam soluebant. *l. 2. C. de apparitor. præfect. l. 1. & l. 2. C. de canon. frument. l. 3. C. que res vendi non.* Huius verò canonis frumentarij varia sunt loca ex Spartiano, Lampridio, Vopisco, & Cassiodoro. VVolfsgäus Lazius *lib. 2. Comm. resp. Rom.*

9. Erat † & ærarius canon, cuius meminit *l. priuat. e. C. de excus. mun.* Cassiod. *lib. 2. cap. 26. & 30.*

10. Erat & † canon largitio-

num, siue prouincialis largitio, quæ & aurum largitionale appellabatur. *l. duos. C. de susceptor.* quod sacris largitionibus vel thesauris infertur, ex quibus Princeps bene meritis largitur, eorūque meritum mercede remunerat. *l. 1. C. de cano. largitio.* Hinc Palatum sacrarum largitionum dicuntur tractare rationem sacrarum remunerationum. *l. Palatinos. C. de Palat. sacr. largit.* Ideoque tributa eiusmodi canones appellabantur, non quòd horrea, in quibus canon frumentarius seruabatur, literis Latinis distingueretur, secundum numerum elementorum, quemadmodum de canone veteris Testamenti ex Origene docet Eusebius *lib. 6.* quod coniebat idē VVolfgang. Laz. *lib. 2. comment.* sed quia certa regula & certa forma præstantur. Isidor. *lib. 6. c. 16.* Cœlius Rhodig. *lib. 3. cap. 11.* Hinc canon emphyteuticarius, quia certa & constituta erat pensio: inde canonica illatio, id est; certa & ordinata, & canonicatij, qui canonem exigunt.

QVÆST. XCVII.

An ex eodem delicto aliquis duplici pœna affici possit, & punitus in foro Ecclesiastico pro crimine mixto, alia pœna in foro seculari affici, & vtrum absolutus in foro conscientie accusari possit.

SVMMÆ RERVVM.

1. *Traçtationis caput duplex. Distinguendum quoad primum, vt num. 2.*
3. *Vbi alternatiuè pœna imposita, electionem penes iudicem esse; & num. 4.*
5. *Pœnam duplicem impositam à reo pendendam esse; & incipiendum à leuiore, num. 6.*
7. *Quid vbi diuersis iuribus varie pœna constituta sint.*
8. *An punitus in foro Ecclesiastico, multari iterum possit in foro seculari.*
9. *Auctoris mens.*
10. *Quibusdam difficultatibus respondetur.*
11. *Cap. fin. de except. in 6. diluitur.*

12. *Quid si pœna iuris Pontificij sit sufficiens, & similis pœna legalis, an secularis amplius vendicet.*

13. *An absolutus à iudice Ecclesiastico nihilominus accusari possit coram seculari. & an absolutus à iudice, reconueniri possit coram ipso iudice eodem de crimine, num. 14.*

HÆc † tractatio duplex caput habet. Quoad primum, an ex eodem admisso aliquis duplici pœna afficiendus sit, distinguendum † est, an eadem lege, vel diuersis variæ pœnæ imponatur. Rursus quoties eadem lege, an alternatiuè, an cõiunctim. Porro † vbi alternatiuè, electio ad iudicem pertinet, atque tum si quis vnâ penderit, alia affici non potest. *l. si fugitiui. C. de seruis fug. l. i. ff. de effraçto.* Quidam tamen id interpretantur, vt Bart. in *l. quicumque. C. de seruis fug. & in d. l. i. de effraçt.* vt non obtineat quoties verba legis aut statuti ad reum referuntur, vel etiam in dubio, si de pœna pecuniaria agatur. argum. gl. in *l. Lucio. de leg. 2.* At Baldus in *d. l. quicumque.* indistinctè † electionem semper iudici competere

petere scripsit, quod & verius est. *d. l. si fugitiuus. l. aut damna. de pœnis.* Nam etſi debitoribus electio competat, id fit quia fauorabilis est eorum cauſa, reorum verò & delinquentium odioſa. De his latiùs Panorm. *in cap. à crapula. de vita & honeſt.* Capolla *in d. l. si fugitiui.*

5. Quoties verò † pœna duplex eadem lege imponitur, vel coniunctum, vel abſolutè, vtramque reus pendere tenetur. *l. placet. C. de ſacroſ. l. 1. C. de ſumma Trinit. l. nemo. C. de Epiſcop. aud. Bart. in l. quid ergo. §. pœna grauior. de his qui notantur.* eòque caſu † executio inchoanda eſt à leuiore. Quare vbi aliquis & verberibus & morti obnoxius eſt, prius flagris, quàm ſummo ſupplicio afficiendus eſt. *gloſſ. in l. 1. C. de mulierib. qua ſe.* Item vbi capitis & manus amputationis pœna irrogatur, manus priùs amputanda eſt. Doctores *in Authent. ſed nouo iure C. de ſeruis fugitiuis.* Croſetus *in ſingul. in verbo, Pœna.*
7. Cæterùm † vbi diuerſis legibus variæ pœnæ imponuntur, aut leges diuerſæ ſunt eiufdem iuris ciuilis, vel Pontificij, aut quædam ſunt iuris ciuilis, aliæ verò iuris Pontificij. Planè vbi leges & conſti-

tutiones ſunt eiufdem iuris, æquius eſt de eiufdem hominis admiſſo ſemel tãtùm quærri. *l. licet. nauta, caupo. l. Senatus. de accuſatio.* Eritque iudici eloctio ex variis rerum circumſtantijs, qua pœna reum afficiat. *gloſſ. in can. fraternitatis. diſt. 34. & in ſumma 2. 1. quæſt. 2. & in l. 1. C. de ſumma Trinit.* etſi aliter ſentiat Ioan. Andr *in cap. felicis. de pœnit. apud Bonifac.* Panorm. *in cap. tue frat. de procur.* Quorum opinio admitteri poteſt, quoties lex poſterior nominatim cauet priori pœnæ non derogari, vt in ſpecie *l. qui ſepulchra. C. de ſepulchro violato.* vbi verò diuerſis iuribus diſſimiles pœnæ conſtituuntur, puta vna iure Pontificio, altera iure ciuili, vna alteram non minuit. *§. ſi verò crimen. Nouell. de ſanctiſſ. Epiſcop.* Ioannes Andr. *in cap. filius. de pœnis.* Multominus ſpiritualis, ſeu fori pœnitentialis pœna excludit temporalem. *cap. gaudemus. de diuort. vbi gloſſ. can. 1. diſt. 35. can. admonere 33. quæſt. 2.* Archud. *in can. miror. diſt. 50.*

Quod verò pertinet ad ſecundum caput, † num punitus in foro Eccleſiaſtico multari poſſit in foro ſeculari, Doctores varia ſuſtinuerunt, *in cap. de his. de accuſ. Caccia lup. in d. l.*

d.l. 1. C. de summa Trinitat. Castald. Boncompagnis in tract. de syndicat. Alciat. in cap. 1. de offic. ord.

9. Ego † cum communi pro regula statuo, damnatum in crimine mixto à iudice Ecclesiastico, iuxta legem canonicam, iterum damnari posse à iudice profano, iuxta legem civilem. Bald. *hoc loco. & consil. 260. volum. 3. Anchar in reg. ea qua. de regul. iur. Panorm. in d. cap. tua frat. & Felin. in d. cap. de his. Archid. in can. presbyteri. §. quest. 6. cap. felicis. de pœnis, apud Bonifac. vbi Dominicus & Francisc. §. si verò contrà. Nouell. de mandat. Princ. §. si verò crimen. de sanctiss. Episc. l. 2. C. de sportul. vbi Cynus & Bald. l. si quis in hoc genus. C. de Episcop. Accedit quòd aliter Episcopo liberum esset minuire ac impedire iurisdictionem iudicis secularis, quod iura non patiuntur. Innocentius in cap. dilecti. de sent. excomm. Archid. in c. de persona. II. quest. 1.*

10. Neque † obstat quòd de eiusdem hominis admissio non sit sapius quarendum. *d. l. fenatus.* Id enim non obtinet quoties diuersis iuribus diuersæ pœnæ statutæ sunt. Vtrique enim iuri satisfaciendum, in iuriam enim facit

legi canonicæ, & ciuili, quia. vtriusque præcepta violat.

Nec obstat item † *cap. fin. 11. de except. lib. 6.* ibi enim agitur de causis ciuilibus, non verò de criminibus. Fel. *in d. cap. de his.* Præterea constitutio illa locum habet in his, quæ sunt puræ cognitionis. Ecclesiasticæ, vel secularis, non verò in mixtis, quæ ad vtriusque notionem pertinent:

Hæc tamen traditio vitium patitur quando † pœna iuris canonici est legitima, ac sufficiens, & similis pœnæ legali: tunc enim secularis amplius non vindicabit. Panor. & Felinus *in d. cap. felicis.* Panorm. *in cap. tua. de procur.* Bald. & Castrensi. *in d. l. 1. C. de summa Trinit.* Bald. *in l. nullum. C. de testibus.* Didac. *lib. 2. variar. cap. 10. num. 6.*

Quæ verò diximus de punitioe, ad absolutionem protrahenda non sunt, ita vt † absolutus coram Ecclesiastico accusari nihilominus possit coram profano iudice. Bald. *consil. 260. vol. 3. Aretm. consil. 58*

An autem † absolutus à iudice coram ipso iudice de eodem crimine accusari possit, plenè Didac. *var. 2. cap. 10.*

IAC. FERRERIVS.

Vide Rebuffum in *Concord. tit. de collat. §. moneamus. in verbo, suspendimus.*

QVÆST. XCVIII.

Vtrum contribuere Ecclesiæ debeant ad instructiones itinerum, viarum & pontium.

SVMME RERVM.

1. Ecclesias contribuere debere ad instructiones itinerum, viarum & pontium.
2. Bona nobilia tributaria fieri posse ad itinerum instructiones, ex Luca de Penna.
3. Pontifices vnde dicti; & numer. 5. & 9.
4. Pons sacer Tyberis appellatus.
6. Facere, pro sacrificare: pro offerre, num. 7.
8. Nassa, verbum.
10. Reparationem pontium veteribus maxime cordi fuisse.
11. Numerari inter pias causas.
12. Ecclesiam ad onera qua peste grassante imponuntur, teneri.

13. Pontium instaurationis utilitas.
14. An Ecclesia teneatur ad instaurationem murorum.
15. Cap. grauis. de censibus, diluitur.

V D D † Ecclesiæ contribuere debeant ad instructiones itinerū, viarum & pontium, explicatur *l. ad instructiones. C. de sacrosanctis. & l. placet. eodem tit.* Eodemque pertinet *l. si. de itinere mun. in C. Theodos. & l. absit. de priuil. dom. aug.* Hoc ipsum à Iustiniano renouatum est *§. ad hæc. de Ecclesiast. tit.* Quorum locorum argumenta tractat Lucas de Penna *in l. i. C. de coll. fund. patr.* † bona nobilia tributaria fieri posse ad itinerum instructiones. Verum his aduerfatur *l. placet. C. Theod. de fide Catholica.* ex qua defumpta est *l. placet. C. de sacros. in C. Iustiniani.*

Sanè ex *d. l. placet. in C. Theodos. ibi, nulla iugatione muniendi itineris constringat,* &c. Ecclesia immunis erat ab itinere muniendo, & à iugatione, id est, ab eo munere, quod ad reparandos aggeres, & minucenda itinera pro iugo bouum, vel iugo terræ, indicbantur. Hæc ita concilianda sunt, vt ex varietate temporum metienda

fiat Ecclesiarum priuilegia, quæ sæpe innouata & immutata sunt. Honorius enim & Theodosius anno salutis 1413. cum ambo Consules essent, ea lege placet, quæ extat in C. Theodos. Ecclesias ab itinere muniendo & iugatione immunes esse voluerunt, & etiam à pontium instauratione. Quod & antea Valentinianus & Theodosius iusserant. *l. maximum. l. extraordinariorum. de extr. siue sord. mun. in C. Theodos.* Postea verò anno salutis 1425. Asclepiodoro & Marciano Coss. legem nostram, ad *instructiones*, promulgarunt, per quam beneficium antea Ecclesiæ concessum abrogarunt. quod imitatus est Iustin. in §. ad hæc. *Novell. de Ecclesiast. tit.* neque aliter hæc conciliari possunt. quod præsentiens Tribonianus in *d. l. placet. hoc tit.* hæc verba, nulla iugatione, & alia quæ sunt in *d. l. placet. sub tit. de summa Trinitat. in C. Theod.* præterit. Hoc loco quaeritur an Clerici teneantur ad viæ publicæ in vrbibus reparationem. Quod verum puto. *d. l. absit. C. de priuileg. dom. Bart. in l. qui Bithiniam. C. de mun. conced. l. adiles. de via publ. l. 1. de via publ. & itinere.* Butrigar. in cap. non minus. de imm. Eccles. Bald. in tit. de pace Const.

Zabar. in Clem. 1. de vita & honest. Alex. cons. 68. vol. 2. Cæpolla in tract. de seru. rust. in cap. de via. Quæ tamen intelligenda sunt in Clericis qui prædia vel fundos possident. Nam qui nihil immobile possident, ab eo onere liberantur; huiusmodi enim onera fructus sunt. *d. l. adiles. l. si pendentes. §. si quid cloacarij. de vsufr.*

Quod ad pontes pertinet, semper summæ religionis fuit pontem fluminibus facere. Patritius lib. 3. de institut. reipub. cap. 4. veteribusque magnæ curæ erat pōtium instauratione: quare pons sublicius à lignis leuigatis appellatus, à Pontificibus primùm factus est, ac sæpe restitutus: inde à ponte † Pontifex dici credit Varro lib. 4. de lingua Latina. cui adstipulatur Plutarch. in Numa. & Dion. Halicarnass. lib. 2. antiquitat. Et Græca vox conuenit *πρωτοποιός*. Brunel. in repet. ad cap. licet. de electio. Ea tamen Varronis opinio suspecta videtur. nam nunc Rex Romanorum secundus, Pontifices è Patribus legit, & ex his Pontificem Maximum fecit Martium Martij filium, cui sacra omnia scripta exsignataque commisit. Liuius lib. 1. ab vrbe cond. Dionys. lib. 2. antiquit. Rom. Numa verò imperante

perante nullus erat pons Romæ, cuius Pontifex construendi, vel reficiendi curam haberet. nam etsi Epichardus prodiderit, Herculem occiso Gerione, cum victor per Italiam armenta duxisset, pontem supra Tyberim, ea parte, qua postea sublicius compositus est, ad tempus struxisse, quem
 † pontem sacrum Dionysius appellat, qui postea penitus corruerat, Numa imperante. Ideoque pontem sublicium Ancus Martius, quartus Rex Romanorum, cum nullus alius extaret, perpetuo mansurum extruxit. Livi^{us} lib. 1. Dionys. lib. 3. Plinius lib. 36. cap. 15. Sabellius *Ennead. 2. lib. 3.* Viglius in §. 1. de testam. Hunc pontem ligneum longo post interuallo Æmylius Lepidus Prætor lapideum fecit, fuitque Pons Lepidi appellatus. Cum ergo Numa imperante nullus pons Romæ fuerit, fieri non potest Pontifices à ponte appellatos. argum. 1. in testamento. ff. de cond. & demonstr. Bald. in cap. 1. de feudo gardia. Hæc Pomponius Lætus præsentens scripsit à Numa non Pontifices, sed Sacerdotes Principes nominatos, & inde regnante Anco Martio, quando sublicius pons factus fuit, à ponte Pontifices

appellatos.

Mihi probabilior videtur Sczuolæ sententia, † Pontifices à posse & facere nomen habere. iuuat hanc opinionem quod † facere apud bonos authores *sacrificare*, significet, inde apud Virgilium,

Cum faciam vitula pro frugibus ipse venio.

Et apud Cicero. pro Murena: *Inuo sospites quos cōsules facere necesse est.* Alciat. lib. 2. part. erg. cap. 7. In sacris quoque literis † *facere* pro offerre passim usurpatur. quod Eckius & Osius ex cap. 29. Exod. Leuit. 23. Numer. 6. Iudic. 6. 3. Regum 8. Ezechiel. 45. cap. & Christi verbis, hoc facile in meam commemorationem confirmant: quibus tamen in locis, vt obiter admoneam, Forsterus in præfat. *Dictionar. Hebraici*, id minimè probari contendit, arbitratus † verbum *nassa*, dum de sacrificis agitur, significare sacrificia præparare, seu adaptare, non verò sacrificare. At homini Lutherano minimè credendum, cum præsertim ipse in verbo, *nassa*, Leuit. cap. 16. explicando vertat, *Ingrediatur, & faciat holocaustum suum.* & Osee 2. *que fecerunt ipsi Baal.* & Psalmo 66. secundum numerum Hebræorum, *ipse faciam tibi bo-*

ues cum hircis. vbi vulgata editio habet, *offeram tibi boues cum hircis.* & paulo antè, *holocausta medullata offeram tibi.* Quæ ergo antea scripserat Forsterus, sine cogitatione per quandam animi infectionem, siue impulsione, quia Lutheranus, scripsisse conuicio.

9. Non desunt qui † Pontifices à nomine Græco *πῶντις*, hoc est, *labor*, vel etiam à *ponti*, dictione Hebraica, quæ inclinationem, D. Hieronymo auctore, significat, dictos contendunt. plenè Gomes, *in cap. 1 de constit. apud Bonif.* Sed hæc mera sunt auguria: quare vt vnde digressus sum reuertar,
10. constat † pontium instaurationem veteribus antiquissimam & maximè cordi fuisse, cùm ea nedum vtilitatem publicam, sed & pietatem spectet. Ideoque inter † pias causas numeratur. Faber *hoc loco.* Speculat. *in tit. de instrument. editio §. nunc verò. versic. & scias quòd inter.* hunc legata ad instructiones & instaurationes viarum vel pontium inter legata pia, vbi necessitas imminet, numerantur. gloss. Nicol. Neapol. Angel. & Alex. *in l. 1. §. ad municipium. ff. ad l. Falcid.* Bald. *in Auth. similiter. C. ad l. Falcid.* Ioannes Andr. *in cap.*

tua nobis. de decimis. Philip. Decius *consil. 72.* Bart. Bald. Fulgos. Alex. & Iaf. *in l. si certis annis. C. de pact.* Idem Iaf. *in l. 1. de fideicom.* Itaque quemadmodum legatum incertum in gratiam piæ causæ efficac est, ita & legatum ad viam reficiendam, vel pontem instaurandum. *l. quidam. in testamento.* vbi gloss. & Barr. *de leg. 2.* Bart. *in l. si cui annuum. ff. de annuis leg.*

Iure ergo constitutum est hoc loco Ecclesiam teneri ad instructiones viarum & pontium. quo argumento receptum est Ecclesiam ad onera, quæ † peste grassante imponuntur, teneri. Ripa *de peste lib. 3. remed. 7. quest. 2.* Deinde † pōtium instauratione communitatem vtilitatem laicorum & Ecclesiasticorum respicit: sūptus ergo ab omnibus conferri debent. *in cap. non minus. de immul. Eccles.* Anchar. *consil. 46. 116. & 146.* Barbat. *conf. 1. vol. 3.* Corneus *conf. 72. vol. 4.* Stephanus Bertrandi *conf. 123. vol. 1.* Itaque Ecclesiam Albiensem teneri ad refectionem pontis ciuitatis Albiensis, consuluit Ægid., Bellamera *consil. 45.* Ad instructionem quoque pontis Sancti Cypriani Tholosæ Archiepiscopus Tholosanus, Abbas Sancti Saturnini

turnini cæterique Ecclesiastici conferre damnati fuerant Arresto Senat. Tholof. 24. Februar. an. 1570. vel 1571.

14. Quæritur an † Ecclesia teneatur ad instaurationem murorum ciuitatis? Glossa *in l. ad instructiones*, immunem esse contendit. similis gloss. *in can. generaliter. §. nouarum 16. quæst.* 1. Ioannes Andr. Panorm. & Philippinus *in d. cap. non minus. Panorm. consil. 3. volum. 1. Calder. consil. 2. sub tit. de censibus.* Hostiens. *in tit. de immunit. Eccles. §. à quibus.* qui omnes leges ciuiles iure Pontificio abrogatas contendunt, necnon à Federico *in Authent. item nulla communitas.* Iaf. *in l. placet. C. de sacrosanct. Eccles. Chassan. in tit. des Iustices. § 4. gloss. 1. in consuet. Burgund* Huius autem sententiæ assertores mouentur quòd Ecclesiæ excusentur à muneribus sordidis. *l. placet. hoc tit. cum similib.* At conferre & contribuere ad reficiendos muros inter sordida numeratur. *l. maximarum. §. publicis. C. de excusat. muner. lib. 10. gloss. in l. final. de quibus munerib. nemini liceat se excusare.* mouentur & ex *cap. non minus.* ibi, *sive fossatam,* ibi enim si de fossis extruendis agatur, veritum est co onere Ecclesiam vrgere. Idem ergo

in murorum instauratione, murorum enim propugnatio atque defensio à fossa pender, neque tuta sunt moenia sine fossis. Postremò ex constitutione Honorij, cuius initium est, *grauè, sub tit. de censib. in 2. collatione Decretalium.* cuius verba exaravi supr. *ad l. placet.* ibi, *ad muros faciendos, vel reficiendos.* At contraria opinio & crebrior est & verior, modò murorum ædificatio necessaria sit. Iacob. de Arena, Butrig. Raucna, Cynus, Bald. & Alber. *ad d. l. ad instructiones.* vbi hanc opinionem vsu receptã testatur Bald. *consil. 246. vol. 4.* cuius initium est, *Antiqua querela laicorum est, quia Ecclesie de die in diem ditantur, & laici ab oneribus strangulantur.* Idem Bald. *consil. 312. vol. 3.* Corneus *consil. 72. vol. 4.* Bellamera *consil. 46.* Bertach. *in tract. de gabellis.* Petrus Iacobi *in tit. de refectio. murorum & pontium.* Lucas de Penna *in l. 2. de his qui sponte munera public. suscip.* Guid. Papæ *quæst. 78. & singul. 409.* Steph. Bertrand. *consil. 123. vol. 1.* Bened. *in cap. Raynutius. in verb. & uxorem, num. 4468.* Ripa *consil. 20. sub tit. de rescript.* Rebuff. *in tit. de sentent. prouiso. artic. 3. gloss. 6. in ordinat. regis.* Stantque Senatus placita apud Paponem *sub*

vit. des tailles & impôts. plenè Manutius *in repetitione legis vnica. C. quo loco mulieres mune- ra subire soleant.* Ægid. Tomatus *in tract. de muneribus patrimonial. vel collectis.* Boërius *in tract. de custod. clauium.* vbi Arresto magni Consilij clericos ciuitatis Diuionësis ad muro- rum instaurationem damna- tos fuisse scriptum reliquit. Idem iudicatū aduersus Epi- scopum & Capitulum, testa- tur Ioannes Gallus *quest. 152.*

Mouet me primò quòd murorum ædificatio vel in- stauratione nedum vtilitatem & commodum ciuitatis, sed & ipsorum clericorum, & eorum quibus consanguinitate vel affinitate iunguntur, spectet, ipsiusque patriæ defensionem: quare cum patriæ ipsisque clericis eorumque bonis ac parentibus periculum imminet, à charitate Christiana alienum esset, ipsisque clericis perniciosum ab eo onere patriæ sibi que ipsis vtilissimo eos eximere. Secundò Ecclesia nō liberatur ab instructione & instauratione itinerum & pō- tium; minus ergo ab instaura- tione murorum. argum. §. *de inde. Nouell. de mandat. princip.* maius enim vertitur pericu- lum, maiusque damnum, si mcænia non reficiantur, quàm si

vix vel pontes non instauren- tur. Deinde tributum Eccle- sia Imperatori pendit, quo quietè & tranquillitatem & securitatem clericorum expe- ctat: sine muris enim Clerici eorumque bona versarentur in lubrico, variisque periculis exponerentur. Præterea quo- ties onus est perinde clericis ac laicis vtile, clerici tanquam ciues & incolæ eiusdem ciui- tatis, quæ tutanda est, & con- seruanda, conferre tenentur. Lucas de Penna *in l. final. C. de exactor. tribut. & in l. 2. de qui- bus munerib. nemini se excus. lic.* Angel. de Clauas. *in summa, in verb. immunitas.* Bart. *in l. nul- lus. C. de cursu publico.* Corneus *consil. 72. vol. 4.* Carol. Ruinus *consil. 219. vol. 1.* Iuuatur et- iam hæc opinio constitutione Honorij, & Theodosij *in l. constructioni murorum. de equo- rum collatione, in C. Theodo- siano. ibi, constructioni murorum.* Gallus *quest. 35.* facit textus *in cap. peruenit. de immun. Eccles.* Accedit quòd per illum tex- tum Clericorum persona non excusatur à murorum custo- dia. Masuer. *tit. de taleis. §. pen.* Guid. Pap. *quest. 47.* Multo minus bona eorum ad con- structionem murorum. Po- stremò hæc opinio probatur 2. *Esdræ cap. 3.* Vide Molin. *consil.*

consil. II. Non obstat cap. non minus. de immun. Eccles. Non enim ibi prohibetur imponi onus Clericis pro fossione fossarum. Verùm ea constitutione arguitur Consulum & Rectorum audacia, qui plus etiam quàm pars virilis postulat, oneris ac muneris Ecclesiæ pro fossis & aliis expeditionibus imponunt: onus enim mœniorum & fossarum pro modo patrimonij cuiusque imponi debet. *l. 1. de mun. patr. l. 3. C. de coll. fund. patr.*

Nec etiam obstat *cap. gravis. 15. de censibus.* ibi enim † non agitur de contributione ad murorum reparationem, sed de onere personali operarum ad faciendum vel instaurandum muros, quod quidem onus sordidum est. Quod tamen nonnulli interpretantur obtinere consulto Rom. Pontifice, *cap. aduersus. de immun. Eccles.* quo incio Senatus Parisiensis vestigialis nomine, quod ad Ambianorum urbem muniendam impositum fuerat, Cancellario de ea re Curiam consulente, virgeri vult 17. Kal. Aug. 1422. *Lucius lib. 3. placito. tit. 3. cap. 1.* At si patriæ necessitas repentina immineret, incio Summo Pontifice, & ignorante etiam Episcopo, cogi poterant

Episcopi ad custodiam ciuitatis.

Extant in archiuis ciuitatis Tholosæ Clementis V. & Innocentij VI. rescripta quibus ciuibus Tholosanis postulantis mandatur quibusdam Abbatibus aliisque delegatis cogere Clericos moderatum & charitatum subsidium præstare ad murorum, fossarum & pontium instaurationem.

QVÆST. XCIX.

Priuilegia aliquibus concessa ob munus vel officium quod exercent, ita demum locum habent. si verè munus exercent, & quòd non datur facultas de iure respondendi, nisi Magistris. ibi etiam de Baccalaureis.

SVMME RERV. M.

1. *Priuilegia quibus proficiant.*
2. *Doctorum insignia qua. cum deletu concedi debere, num. 3.*

RIVILEGIA † quæ alicui muneri, vel Collegio indulgentur,

rum, his qui munus illud exequuntur, profunt, aliis verò, qui non implent id quod eius muneris est, minimè proficiunt. *l. generaliter. C. de Episc. & cleric. c. generaliter. 16. quest. 1. Authent. habit. C. ne filius. l. scriuarios. C. de testam. mil. l. 3. C. de tyron. gloss. in Pragm. tit. de collat. §. item quod ad dictas duas. in verbo, residebunt.* Hinc constitutum Doctores, Licentiatos & Baccalaureos, qui verè non sunt, non vti eorum priuilegio. de Baccalaureis Alciat. *parerg. 2. & in l. cui precipua. de verb. sig.*

Similiter priuilegia indulta artificibus, his demum proficiunt, qui artem exercent. *l. semper. §. licet. §. diuus. §. negotiationis. ff. de iure immun. l. fin. ff. de excus. tut. l. si duas. §. maxime. l. sed & milites. §. fin. eod.* Ideoque monetariis indulta priuilegia his solùm perficiunt, qui artem exercent. Mercatoribus verò, & aliis, qui in collegium monetariorum cooptantur, minimè. Guid. Pap. *quest. 402. Ripa lib. 2. respons. cap. 20.*

Non ergo profunt priuilegia imperitis Doctoribus, vel Baccalaureis concessa: nam eiusmodi insignia & tituli in honorem eruditionis & doctrinæ conferuntur. *Clem. cum*

fit. de mag. Quare † inter Doctorum insignia cathedra & liber ad docendum annumeratur. Annulus etiam præberi solet, qui coniunctionem quandam ipsius cum literis significat. gloss. *in cap. 2. de consu.* Ideoque eiusmodi † insignia passim & sine delectu non sunt concedenda; quemadmodum nec apud Athenienses sine delectu Philosophorum scholis aliquis præficiebatur, vt author est Diogenes Laërtius. Eoque pertinet quod legimus *in l. 2. de orig. iur.* vbi cum ab Imperatore Patritij viri peterent vt sibi liceret respondere de iure; rescripsit eis, hoc non peti, sed præstari solere, hoc est, vt sentiunt Budæus & Zasius, beneficium illud de iure respondendi, ex quo mos Doctorum creandorum emerfit, non concedi, nisi ei qui poterit præstare.

QVÆST. C.

An aliquo gradu insigniti, & ab Academia nominati, possint ab Episcopo examinari; & vtrum appellare liceat ab Academia si ignorantem nominauerit.

SVMME RERVVM.

1. *Interrogari iterum posse, & de eorum eruditione queri.*
2. *Prouocare licere ab Academia tanquam ab abusu, vbi imperitum gradu aliquo donauerit.*

1. **U**ERTVM est † quòd si gradu aliquo insigniti, & ab Academia nominati, eo nomine beneficium Ecclesiasticum assequi velint, ab Episcopo iterum interrogari, & de eorum eruditione quæri poterit. quod pluribus probatum in *Prag. sanct. iii. de collatio. §. item quod vniuersitatis, in verbo, gradus, & constitutione Caroli IX. Aurelianensi, edita ann. Dom. 1565. vbi id expressum est. Quod etiam hoc tempore opportunè constitutum est: examina enim, vt ait Bened. in verbo, & uxorem. num. 586. in pecuniam conuersa sunt, ita vt docti & indocti his titulis honorentur. Doctores in cap. 1. de priuil. Barbat. in cap. cum Martinus. de constit.*

2. Amplius existimo † prouocare licere ab Academia tanquam ab abusu, vbi imperitum & immeritum aliquo

gradu donauit, quod quandoque fieri vidimus, Veyrerio & Meyssonerio de Archidiaconatu Vaurenfi litigantibus. Vidè de hac re Ludouici Viues querelam lib. 1. de causis corrupt. artium. verbo, quinquennium. folio 369. Rebuffus contrariam opinionem videtur tenere in §. præterea. de collationib. in concord.

IAC. FERRERIVS.

Quòd interrogari de nouo possint beneficium Ecclesiasticum petentes, planum est ex Concil. Tridentino *sess. 7. cap. 13. & aliquot ordinationibus Regis.*

QVÆST. CI.

Quòd non licet Clerico vnius diœcesis in aliam transire & ministrare, & Monacho suum monasterium relinquere, & transire ad aliud.

SVMME RERVVM.

1. *Quatenus transire ex ordine ad ordinem liceat. distingue vt num. 2.*

Nr 3. Ordi

3. *Ordinem Mendicantium professis non licere transire in alium ordinem.*

4. *De ordine Minimorum quid.*

1. **V**I est † vnus ordinis, vel Collegij, non est ad aliud admittendus absque iudicio primatus eius qui subrogatur, si primatum habeat. qua ratione *in can. Apost. 15.* si quis Presbyter vel Diaconus, vel ex Clericorum catalogo relicta sua parochia in aliam discesserit præter sui Episcopi sententiam, celebrare prohibetur. & alibi *in can. 17. Synodi in Trullo.* Eoque argumento Monachos non petita & concessa Abbatibus venia non posse transferri ad aliam sacram professionem certum est ex Conc. Carthag. *V. cap. 12.* Innocentius primus *epist. ad Rothom. Episc.* vide *lib. 3. iur. Orient.*

2. In quo tamen † distinguendum est: nam vbi ad arctiorem vitam transit Monachus, licet transire venia petita, et si non concessa *.c. licet. de reg. can. mandamus. can. statuimus. 19. quæst. 3.* Frider. de Senis *consil. 263.* Lopus *alleg. 84.* Vbi verò ad parem, non licet, nisi petita & concessa venia. Rom. *sing. 454. cap. sanè.* vbi Doctores, *de reg.*

Porro ad laxiorem non licet sine venia Rom. Pontificis. *gloss. in cap. cum singula. de præb. lib. 6. D. Thomas in 2. 2. quæst. 89.* Antoninus *in summ. 3. parte tit. 16. cap. 4.*

Sanè † his qui mendicantium ordinem professi sunt, non licet transire ad alium ordinem, etiam arctioris obseruantia, quocumque quæsito colore: excepto Carthusiensium ordine, sine venia speciali Sedis Apostolicæ. *Extrauag. Martinus, sub tit. de reg. in comm. quæ constitutio falsò Martino quarto adscribitur, est enim Martini quinti, auctore Antonino in summ. 3. part. tit. 24. cap. 71.* Quod & Arresto nominatim sancitum fuit.

Non desunt tamen qui † ⁴ Minimorum Ordinem excipiunt, vt liceat ex quolibet mendicantium ordine ad Minimorum Sancti Francisci de Paulo transire, quasi arctior sit eorum regula, quòd carne, ouis & lacte abstinent.

QVÆST. CII.

An delictum Prelati, vel Rectoris, Ecclesie noceat. l. iubemus nullam. C. de sacros. Eccles.

SVMME RERVVM.

1. Non nocere Ecclesia, nec eorum admissum res Ecclesia confiscari; & num. 4. ubi limita, ut ibid.
2. Donationem factam Ecclesia non reuocari ob ingratitudinem Prælati, vel Capituli.
3. Prælatum feudo priuari propter aliquod admissum.
5. Culpam Prælati non officere Ecclesia in committendo; secus in dmittendo.
6. Immobilia Clericorum fisco Regis addici in Gallia: mobilia verò ad fiscum Ecclesia pertinere, num. 7.
8. Quibusdam difficultatibus respondetur.

1. G O † generaliter statuendū arbitror, Prælati vel Rectoris delictum Ecclesiæ minimè officere, neque ob admissum res Ecclesiæ confiscari. *can. in canonibus 16. quest. 1. can. Episcopum. can. cognouimus. vbi gloss. 26. quest. 6.* Nam & tutoris vel curatoris admissum pupillo vel minori non obest. *t. neque interdicto. ff. de regul. iuris. l. meminerint. C. vnde vi.* Neque obstat lex nostra. nam, vt Bartol. Bald. Salic. Castr. & cæteri fe-

rè omnes notant, in specie huius legis, nō solus Prælatus, sed cum Capitulo, fraudem admiserat, & nauem subtraxerat, quo casu Prælatus admissum consulto Capitulo Ecclesiæ perniciem adfert. *gloss. in cap. 2. de ordine cognit. Ioannes Andreas, Anton. But. & Panorm. in cap. de dolo & contumac. Panorm. in cap. verum. de condit. apposit. & in cap. si diligenti. de foro competent.*

Verum hæc communis traditio merum continet augurium, in lege enim nostra Capituli nulla mentio fit. Præterea verum non est Prælatus & Capituli admissio perniciem inferri Ecclesiæ: nam Prælatus contrahendo etiam cum Capitulo sine iuris solemnibus non nocet Ecclesiæ. *can. sine exceptione 12. quest. 2. Lubermus, infra hoc tit. Multo minus & ei obesse potest delinquendo. cap. quando. de duort.*

Qua ratione frequentiori calculo receptum est † donationem factam Ecclesiæ ob ingratitudinem Prælati, nec non & Capituli, non reuocari. *Specul. in tit. de donat. §. 1. Panor. Ancharan. Card. & Imol. in cap. final. de donat. Oldrad conf. 278. Ancharan. Geminian. & Philipp. Franc. in cap. 1. de relig. domib. in 6. Felin. in cap. Ec-*

clesia sanctæ Mariæ. de constit. de Ripa in l. fin. C. de reuoc. donatio. & respons. 28. sub tit. de rescript.

3. Quanquam superstitibus Præ-
lato hisque qui ingrati & be-
neficij immemores extite-
runt, ea liberalitas non profi-
ciat, reuocaturque donatio in
eorum iacturam. nam & regu-
lariter Prælati admissum ipsi
nocet dum superstes est: ideo-
que † Prælati feudo propter
aliquod admissum priuatur,
feudumque publicatur quan-
diu is qui delinquit superstes
est. atque ita visu in hoc Re-
gno receptum est. Masuer. *in*
tit. de pœnis. §. item si Prælati.
Ioannes Ferald. *de insign. priuul.*
Regis Franc. in 10 priu. Moli-
naus *in consuet. Paris. tit. des*
matieres feudal. §. 30. num. 60.
& 61. Ita tamen vt nihil in-
commodi ipsa Ecclesia etiam
his superstitibus patiat, ne
fraus pauperibus & Ecclesia-
rum instaurationi fiat. *cap. 1. §.*
final. de capit. Corrad. vbi Alua-
rot. Roman. consil. 274. & sin-
gul. 269.

Quare nonnulli Prælati
culpa nauem Ecclesiæ hoc lo-
co publicam crediderunt,
quia publica versatur utilitas,
ideoque in gratiam priuato-
rum protrahendum non sit.
gloss. *ling. in cap. 1. §. final. de*
capitul. Corrad.

Non desunt qui hoc loco
minimè agi de nauis Ecclesiæ,
sed de nauis clericorum, qui
prærogatiua personæ vel reli-
gionis intuitu bona à quibus-
cumque muneribus eximunt.
At probabilius est ideo nauem
etsi Ecclesiæ propria fuerit, pu-
blicari ob Prælati admissum,
tum quod pœna publicationis
nauis generalis sit, vt in simili
in l. Polla. C. de his quibus vt in-
dignis, priuationis pœna ad-
uersus eum, qui in accusatio-
ne falsi succubuit, cui pœnæ
ideo pupillus obnoxius est,
tum etiam quod ea nauis ia-
ctura sit minimi momen-
ti, rei enim mobilis vilior est
possessio: tum denique quod
ea nauis iactura à Prælato Ec-
clesiæ sarcienda sit, quemad-
modum & pupillo. *d. l. Polla.*
ibi, te & saluum facturum. gloss.
Bald. Faber, & Doct. *hoc loco.*
Doct. *in cap. cum venerabilis. de*
exceptio. gloss. Pragmat. *in tit.*
de interdicit. indifferent. non po-
nend. in verbo, officialium. arg.
cap. 3. de pignor. vbi Innocent.
Quod si soluendo Prælati
non sit, restituetur Ecclesia in
integrum, ne Prælati culpa ei
fraudi sit. *l. fin. ff. de eo per quem*
factum erit.

4. Generaliter † ergo Prælati
delictum, etiam si admissum
sit cum consensu Capituli,
non

non nocet Ecclesiæ: quod tamen obtinet quoad ea, quæ iam Ecclesiæ quaesita sunt. nam in quaerendis Prælati culpa nocet Ecclesiæ. §. *si quis verò posthac, in Nouell. ut cum de appellat. cognoscitur.* §. *si quis rapuerit. Nouella de sanctissimis Episcop. can. 2. vbi gloss. 12. quest. 3. gloss. in §. final. 16. quest. 6. cap. suam. de pænis. l. fin. C. de acquir. possessio. l. si seruus. C. de pact. Clement. gratia. de rescript. Innoc. in cap. admonet. de renuntiat. Anton. de Butr. & Panorm. in cap. 1. de appellat. Ancharan. & Imol. in cap. ut super. de rebus Ecclesiæ non alienand. Lopus allegat. 15. Doctot. in cap. tua. de his qua fiunt à pralat. sine consens. Capit. Roman. in l. si is. §. final. ff. de acquir. hered. Ideo legatum Ecclesiæ relictum repudiare potest. Plenissimè additio ad Panormit. in repertorio, in verbo, Prælati.*

5. Rursus † culpa Prælati non nocet Ecclesiæ in committendo; in omittendo verò secus. Ideoque si Prælati missum faciat quod Ecclesiæ est utile, negligentia eius Ecclesiæ officit. quod nos in Authent. quas actiones, plenius tractabimus.

Nauis ergo Ecclesiæ ob fraudem & culpam Prælati publicatur, & fisco Principis

addicitur. quod sanè à iure alienum esse videtur: nam iure ciuili ac Pontificio bonanedum Ecclesiæ, sed & Clericorum, quæ publicantur, fisco Ecclesiæ, non verò Imperatoris vindicantur. cap. pen. de cleric. non resident. cap. ut inquisitionis. §. prohibemus. de heret. apud Bonifac. l. raptores. C. de Episcop. & cler. can. si quis rapuerit. 17. quest. 3. Quod et si generali Galliæ consuetudine quoad immobilia abrogatum sit, immobilia † enim Clericorum in regno fisco Regis addicuntur. Oldrad. consil. 17. Ioannes Andr. in addit. ad Specul. tit. de feud. Aufrer. Arresto 50. quam regni receptam consuetudinem probari nonnulli existimant, l. fin. de cler. & gl. in verbo proscribendi. C. ut nemo priuat. titul. præd. suis imponat. & cap. quibusdam. de pænis. Mobilia † tamen ad Ecclesiæ fisco cum etiam in Gallia pertinent. Petrus de Ancharan. in regul. ea que fiunt. quest. 22. de reg. iuris. Cap. Tholosan. quest. 150. Aufrer. Arresto 108. plenissimè Bened. in cap. Raynuntius. in verbo, & uxorem. 2. decis. Quare cum nauis, inter mobilia numeretur, videtur non acquiri fisco Principis. cui argumento ita occurri potest, si vt mobilia proculdubio 8.

ad Ecclesiæ fiscus pertineant, nisi in re aliqua mobili fraus legi Principis facta fuerit: cum enim in ea re delictum admissum sit, addicitur ea fisco Principis, etsi mobilis sit: quemadmodum & naus, in qua illicita vehuntur, publicatur. *l. cum proponas. C. de nautic. fœnor. Verum huic dissolutioni refragari videtur l. cotem. §. dominus. ff. de public. vbi, si in nauem aliquid illicitè imposuerit dominus nauis, fisco vendicatur: si verò absente vel ignorante domino gubernator vel magister aliquid illicitè fecit, commissis mercibus capite punitur, nauis verò domino restituitur. Parique argumento si Ecclesiæ gubernator, vel Prælarus nauem subtraxerit, vel in ea deliquerit, videtur cum quidem pœnâ afficiendum, nauem verò Ecclesiæ restituentam. Præterea Ecclesia pupilli beneficio præteritur: at pupilli domus etsi in ea falsæ monetæ scelus admissum sit, non publicatur. *l. i. C. de falsa monet. Ergo nec nauis Ecclesiæ, quæ pupillo comparatur, publicanda est. eoque pertinet §. si quis in sua. in Nouell. de Ecclesiast. titul. Quibus ita occurrendum est, vt ibi nec pupillus, nec dominus**

nauis publicatione nauigij vel alterius rei, in qua delictum admissum est, puniantur, quia aliis pœnis qui deliquerunt afficiuntur. At hoc loco nulla alia pœna præter nauigij publicationem constituta est. quæ quidem publicatio non nocet Ecclesiæ, sed Prælato qui damnum omne Ecclesiæ sarcire obnoxius est, vt dixi.

QVÆST. CIII.

Quid sint Angaria, quid Parangaria, quid Postæ apud Gallos. Explicatur l. neminem, ii. C. de sacros. Eccles. & de Coruatis.

S V M M Æ R E R V M.

1. *Angaria vox.*
2. *Angari qui; & num. 7. & Astanda, num. 3.*
4. *Postæ quid.*
5. *Postarum primus institutor in Gallia quis.*
6. *Angaria vnde dicta.*
8. *Quid Angariarum nomine contineatur; & num. ii.*
9. *Angarias ab operis separari.*
10. *Operarum species varia.*

12. *Coruata quid.*

13. *Quid Parangarie.*

1. **A**NGARIÆ † vocem Suidas Persicam dicit, quia apud illos † Angari dicebantur Regij nuncij, qui literas inuicem tradunt perferendas, alius subinde in itinere succedentes. Quos etiam † Astandas appellant, eodem Suida auctore. Eorum meminit Plutarch. *in lib. de fortuna Alexandri.* Cyrus enim Persarum Rex, vt celeriter sciret ea quæ maximis locorum interuallis facta erant, per quædam interualla equos ac tabellarios ita disposuerat, vt defatigatis recentes succederēt. Diu ac nocte velociusque ire credebantur, quàm grues volantes. Xenoph. *lib. 8. de Cyri instit.* Cælius *lib. 10. cap. 8.* Plin. *lib. 18. cap. 8.* Quod & Xerxes fecit, vt scribit Herodot. *in Vrania.* Eam cursitationem Persas ἀγγαρίων appellas-
4. se. Nos † Postas eiusmodi cursores appellamus, quasi positos certis in locis, & semper in procinctum excubantes. Bud. *ad l. eos. de fals.* Vide Suetonium *in August. cap. 49.*
5. Hos verò † cursores in Gallia primus instituit Ludouicus XI. teste Philippo Cominaxo *initio 8. libri.* Neque lice-

bat priuato eiusmodi equis publicis excurrere absque Principis diplomate. Plin. *epist. 10.*

Verùm † Angariæ appellantur ab ἀγγαρίων, id est, cogere. Hinc Matth. 5. cap. *Quicumque te angariauerit mille passus, &c.* Hinc homines seruituti publicæ mancipatos † Angaros appellant. Cælius *lib. 10. cap. 8.* Inde etiam vox hæc Angariarum ad præstationes necessarias vehendorum baiulandorumve onerum provincialibus impositas veluti in translatione armorum. *l. fin. C. de fabricens.* Vel alia necessitate publica. *l. maximorum. C. de excus. mun. l. 2. quib. munerib. l. 1. quemad. ciuilia munera. l. his oneribus. §. angariarum. l. sicut. de vacat. & excus. mun.* Quamobrem nauis angariari dicitur, quoties aliquis præbere nauem ad aliquid vehendum cogitur. *l. fin. de priuileg. veter.* Excusatur ab angaria nauis apud Gregor. *lib. 8. epist. 64.*

Plaustra etiam & iumenta angariari dicuntur, & Angariarum appellatione continentur, etsi quandoque vberioris explicationis gratia secerni ab Angariis videantur, vt *in l. 2. C. quibus munerib.*

Et generaliter † Angariarum appellacione omnes extra ordinem

dinem necessariæ præstationes continentur. *cap. non minus. de immun. Eccles. & in Cõciliõ Toletan. cap. quia cognouimus. 10. quest. 3.* Quare etiam antiquitus Angariæ appellabantur munera omnia quæ milites subire cogebantur, vt vigilæ, irationes & stationes in vsum belli apud Vegetium *lib. 1. cap. 3. & lib. 2. cap. 19.* Separantur tamen † Angariæ ab operis. *l. pen. de aqueduct. in C. Justin.* Quanquam & Angariarum generali appellatione contineantur operæ.

10. Operarum † autem varias species prosequuntur Doctores in *l. liberti. C. de op. lib. & in l. si non sortem. §. libertus. de cond. ind. Zasius intellect. iur. sing. cap. 6. Conanus lib. 2. Comment. iur. Ciuil. cap. 8.*

11. Continentur etiam † Angariarum nomine onera quæ Galli *Coruatas* appellât, Chassan. *in rubr. des mains mortes.* de quibus Guid. Pap. *quest. 472.* Cuiac. *ad l. 1. ne opera à collat.*

12. Harum etiam † Coruatarum aliæ ab ipso homine præstantur, aliæ ab animalibus, plaustris & nauibus, cæterisque rebus corporeis: aliæ ab ipso homine & animalibus, plaustris & nauibus, cæterisque rebus corporatis: vti quando subditi cum eorum

animalibus operas domino præstare coguntur, quæ quidem coruatæ mixtæ vocantur. Guid. Pap. *q. 472.* Chassan. *in rubr. des mains mortes. §. 18.*

Parangariæ † quæ sint, vide *13. lib. 56. Basil. cap. 21. & 22.*

IAC. FERRERIVS.

DE Postis vide Lipsium *Saturn. lib. 2. cap. 6.*

QVÆST. .CIV.

An privilegia à Principe concessa reuocari possint à successore si in formam contractus concessa sunt, quibus publicam necessitatem, vel aliam ob causam.

SYMMÆ RERVM.

1. *Privilegium antecessorum reuocari posse à successoribus. fallit num. 5. 6. 7. 9. & 10. Dilata vt num. 12.*
2. *Cum morte Regis honorem quoque illius finiri.*
3. *Nec Imperatorem, aut Regem imponere posse legem successoribus.*
4. *Ipsam Principem reuocari posse privilegium quod concessit.*

8. *Pacis causa conuentio facta in praiudicium tertij.*
11. *Ecclesijs indulta priuilegia reuocari non posse à successore.*
12. *Nec priuilegia concessa non subiectis reuocari posse, etiam cum causa.*

- E**T SI non deceat successores antecessorum actiones rescindere & reuocare. *can. si ea. can. institutionis. can. decessorum. can. quacumque 25. quest. 2.* soleantque facilius suas, quam antecessorum constitutiones reuocare: argum. *cap. ex litteris. de rescript. Rom. consil. 327.* possunt tamen † successores regni vel imperij, vbi regnum vel imperium lege aut electione defertur, priuilegia ab antecessoribus concessa reuocare. *cap. innotuit. de electio. ibi, quia successoribus suis. cap. si cui. de prob. in 6. cap. fin. de const. in 6.* Morte † enim Regis finitur honor Regis. *Bald. in l. si pater. C. si pend. appell.* Nec † Imperator, vel Rex potest imponere legem successoribus. *Ioan. Monach. in cap. 1. de constit. in 6. Bald. in proem. feud.* Quinimmo Princeps † ipse qui priuilegium cōcessit, potest illud reuocare potestate quam dicunt plena, & absoluta. *Bald.*

in l. qui se patris. C. unde lib. Castr. in l. digna vox. C. de legib. Alex. consil. 215. volum. 2. Plenissimè *Felinus in cap. nouit. de indic.* Quod obtinet etiam si contractus nomine indultum sit priuilegium, modò iusta causa intercedat *l. si hominem. ff. mand. Alex. consil. 16.* Modò is cum quo contractum est subditus sit eius qui concessit. *cap. in nostra. vbi Innoc. de iniur. Bart. in l. omnes populi. ff. de iustit & iur. Rom. consil. 352. & consil. 436. Iason consil. 227. volum. 2.* Princeps enim ex iustissima causa de contractu iurito cum subditis recedere potest. quo argumento vidimus sæpe & frequenter Regem nostrum priuilegiis patriæ Occitanæ etsi contractu & coniunctione firmata sint, derogare. Multo magis licebit successoribus à priuilegio vel contractu resilire. argum. *l. prouidendum. C. de decur. lib. 10. l. vnic. C. ut nullus ex Vicariis.*

Vbi tamen † nulla vrget necessitas, non licet Principi vel eius successoribus priuilegia, quæ contractu vel pactione firmata sunt, reuocare. argum. *cap. 1. de probatio. & l. Titius puerum. de obseq. Bald. in d. l. digna vox. Iason consil. 10. vol. 3. Oldr. consil. 14. vbi præfer.*

tim sub nomine dignitatis concessa est. argum. c. quoniam Abbas. de off. deleg. Panorm. in cap. 1. de prob.

6. Porro † ubi priuilegium concessum est remuneratio- nis gratia ob multa in Regem vel patriam officia, & merita, non licet successiori reuocare, etiam ingratitude nomine. l. si pater. §. fin. ff. de don. Bald. in l. si cum mihi. de dolo.

7. Item † priuilegia à succes- fore reuocari non possunt, quoties pacis & fœderis gra- tia irrogata sunt. cap. 1. de pace Constant. Bald. in d. l. digna vox.

8. Nā † & pacis causa Princeps res alterius auferre potest. Bartol. in l. quicumque. C. de fid. instr. lib. 10. Baldus in l. quicumque. C. de seru. fugit Do- ctiores in l. conuentionum. de pa- ctis. Quod tamen non obti- net † ubi Princeps contrahit de regalibus, & his quæ ad dominium eius pertinet, suc- cessor enim non obligatur et- iam in fauorem pacis. Bald. in d. tit. de pace Const. Igneus in l. donationes. C. de don. inter.

Quare concessio ducatus Aquitanæ in gratiam Regis Angliæ, etsi tractatu Bretinia- cō & pacis causa facta fuerit, nullius fuit momenti, & pen- deris. Vuidarius in semnio. cap. 146.

Præterea † priuilegium 10. reuocari non potest ubi plenè & perfectè execrationi man- datum est. cap. accepimus. de atat. & qualit. cap. literis. de re- script. cap. fin. de concess. prob. in

6. Nam & generaliter reuocatio concessorum à Summo Pontifice non comprehendit ea, quæ iam executioni man- data sunt. Barb. consil. 13. vo- lum. 3.

Postremò † Ecclesiis indul- 11. ta priuilegia reuocari nō pos- sunt à successore. l. priuilegia. C. de sacrosanct. l. 13. 29. 34. 38. 46. & 47. C. de Episc. in C. Theod. l. si Ecclesia. eodem. in C. Iust.

Accedit † quòd priuilegia 12. concessa non subiectis reuo- cari non possunt etiam cum causa. Innoc. in d. cap. nouit. de iud. Lopus alleg. 1. Panorm. consil. 41. volum. 1. Alex. consil. 101. volum. 1. & consil. 54. vol. 4. Ecclesia verò non subicitur Imperatori, nec aduersatur l. si quis Curialis. C. de Episcopis. ubi Arcad. & Honor. reuocant priuilegium Clericis indul- tum, quò licebat Curiales or- dinare, modò bonis cederent. nam cedendi bonis necessita non continet gratiam, imò potiùs iacturam. quod D. Am- brosius satis indicat epist. ad Valent. lib. 5. epist. 31. Quare

ab eo damno cedendi bonis Arcadius & Honor. Clericos exemerunt, & iubent iuxta antiquas cōstitutiones, & Patrum decreta Curiales Clericos ordinatos ad pristinam sortem reuocari. *can. precipimus. dist. 34. can. designata. can. praterca. 51. dist. can. si seruus. 54. dist.* Itaque ea lege Imperatores Ecclesiæ priuilegia non reuocant.

IAC. FERRERIVS.

VTrum Principes derogare possint testamentis punitorum, & vltimis voluntatibus, vide Didac. *var. 3. cap. 6. num. 5.*

QVÆST. CV.

An Princeps legibus derogare possit, & dispensare contra ius: an legibus sit solutus, & iura Gentium reuocare possit, & de Papa.

SVMMÆ RERVM.

1. Rescripta contra leges.
2. An & quando Princeps dispensare contra legem

3. *Papam in voto dispensare posse: & cum bigamo numer. 4. super vsuris, numer. 5. in gradib. à lege diuina prohibitis, numer. 7.*
6. *Cades in quantum permisse.*
8. *Papam non posse dispensare in iis que sunt iuris diuini.*
9. *An liceat uxurato concubinam habere, & de Abraham.*
10. *An banniti mulier, que potest impund occidi, adulterio vitari possit.*
11. *Hebrais an fuerit permillum furtum facere, & auferre bona Aegyptiorum.*
12. *Dispensationem quandoque iuris declarationem significare.*
13. *Non licere dispensare contra ius diuinum.*
14. *Papa an dispensare possit in votis continentia & paupertatis: & an in gradibus à iure diuino prohibitis, num. 15.*
16. *Non licere Principi dispensare contra ius naturale.*
17. *Principem derogare iuri Gentium posse; & iuri ciuili, num. 18.*
19. *Papam, vel Principem derogare*

rogare eis posse, quæ sunt iuris positivi, etiam sine causa.

20. *Dispensationem sine causa, vel falsa, non inuare eum qui eam habuit, quin peccetur à Principe.*
21. *Princeps an legibus sit solutus.*
22. *Principem non posse sibi legem imponere, à qua recedere et non liceat.*
23. *Papam dispensare non posse sine causa, super his quæ sacris Conciliis, statuta sunt.*

1. **R**ESCRIPTA † contra legem nullius sunt momenti. *l. rescripta. l. nec damnosa. C. de precib. l. fin. C. si contra ius.* Verùm quæritur † an Princeps contra ius dispensare possit? Quod ad ius diuinum attinet nec Princeps nec Summus Pontifex circa Sacramenta & articulos fidei vilo pacto dispensare potest. D. Thom. *in 4. quodlib. quest. 14. & in 4. sent. dist. 27. quest. 4.* Panorm. *in cap. proposuit. de concess. præb. Aneharan. consil. 374.* Vbi verò de fide, vel de Sacramentorum natura & vrbibus non agitur, sed de præceptis diuinis, quæ moralia dicuntur, an Princeps vel Summus Pontifex dispen-

sare possit, quæritur? Quidam generaliter in prophanis Principem, Summumque Pontificem in Ecclesiasticis quæ diuino iure constituta sunt, ex causa derogare posse, crediderunt. gloss. *in cap. nobis. de decimis.* Innoc. *in cap. post translationem. de renunciat.* Panorm. *in cap. licet. de feruis.* Bald. *in l. si tibi filius. ff. de adopt.* Primò quòd licuerit Dauid suisque comitibus propositionis panibus famem depellere contra legem Dei Achmelech Pontifice dispensante, *1. Regum c. 21.* Quod Christus non improbavit *Marci cap. 2.* Secundò Papa † in voto dispensat. gloss. *in cap. non est. de voto.* Innocent. *in cap. cum ad monasterium. de statu Monach.* D. Thomas *in 4. sent. distinct. 38. quest. 1. art. 4. de Turrecremat. in cap. de illo. distinct. 32.* Felin. *in cap. si quando. de rescript.* Tertio Papa dispensat † cum bigamo. *can. lector. dist. 4. 34.* Panorm. *in d. cap. proposuit.* contra Apostol. constitutiones. Quarto etsi † vsuræ iure diuino veritæ sint, Innocent. tamen tertius, optimus Pontifex, in gratiam dotis pignori obligatas in fortem non computari declarauit. *c. salubriter. de vsuris.* Quintò ex *cap. licet. de feruis.* Sextò etsi iure diuino

in ore duorum vel trium stet omne verbum, in testamentis tamen septem, in codicillis quinque ab Imperatorum constitutionibus exiguntur. Septimò contra præceptum Decalogi, *Non occides*, iniustorum, hostium & sceleratorum hominum † cædes permissæ sunt. Octauò receptum est Papam † dispensare posse etiam in gradibus à diuina lege prohibitis. Ioannes Andreas in cap. per venerabilem. qui filij sicut legit. Panorm. in cap. litteras. de restitut. spoliat. eaque potissimum ratione dispensationem Iulij secundi Pontificis in nuptiis Henrici Octavi Britanniarum Regis & Catharinæ Regine clarissimorum Hispaniarum Regum Ferdinandi & Isabellæ filiarum, quæ antea Aretino Henrici fratri nupserrat, probari plerique scripserunt; fratris enim uxorem ducere iure diuino vetitum est, *Leuiti cap. 18.* Alij nedum Principem. sed nec † Summum Pontificem in his, quæ iure diuino sancita sunt, dispensare posse contendunt. Primò inferior non potest abrogare legem, vel etiam derogare legi superioris. *cap. cum inferior. de masor. & obed.* Ergo nec Dei; quem plurimum omnibus hominibus præstare, & superiori

esse, inficiari non potest. Secundò ius diuinum quoad moralia perenne, stabile atque immutabile dicitur. *can. 1. cum sequent. 5. distinct.* Ergo Princeps non potest ea derogare. Tertiò ex *can. sunt quidam. 25. quest. 1.* Quartò ex *can. qui omnipotent. 11. quest. 3.* Quintò ex B. Bernardo, qui scripsit quædam esse præcepta moralia primæ tabulæ ordinatæ ad Deum, quædam secundæ ordinantia ad proximum. In prioribus nec homo, nec Deus dispensat: in secundis verò non homo, sed Deus. In hac perdifficili & lubrica quæstione quidam distinguunt, an aliquid iure diuino tam præcisè & perfectè sit vetitum, vt nullo casu extet iure diuino permisum, quin & ius diuinum neque immutari, neque modificari potest: vt in præcepto, *Non machaberis.* Nusquam enim adulterium permissum fuit. *cap. etsi Christus. de iureiurando.* Bald. in d. l. final. C. si contra ius. Ancharan. in cap. 1. de constitutio. Nam quod de Osea quidam opponunt Osee 1. cap. *Vade, sume tibi uxorem fornicationum, & fac tibi filios fornicationum.* nō fit dispensatio legis diuinæ in fornicatione faciendâ, vt quidam censuerunt, imò, vt in commenta-

mus eius Prophetæ D. Hieronymus, Cyrillus & Theodoretus, iubetur uxorem ducere ex prostibulo, vt typus esset fornicariæ Synagogæ, quam Deus ex Ægypto tanquam ex prostibulo idolorum eductam sibi desponsauerat. Quod idem Propheta postea declarat, quoniam fornicans fornicabitur terra à Domino: positum est enim futurum pro præterito, autore Cyrillo *ibidem*.

9. Ideoque vbi Rex † aliquis uxorem sterili duxisset, non posset Papa dispensare, vt concubinam haberet. Bald. *in cap. lator. de sentent. & re iudicat.* Neque aduersatur quòd Abrahæ non vertatur vitio quòd propter uxoris suæ Saræ sterilitatem ingressus sit ad Agar, *Genesi* 16. Nam, vt D. scripsit Ambros. *in lib. de Patriarchis*, Abraham fuit ante legem Moyis, & priusquam adulterium interdictum esset, nec ante legem vlla est rei damnatio, sed ex lege. *can. dixit Sara* 32. *quest. 4.* Quare eorum sententiam laudo, qui

10. existimauerunt † mulierẽ exilio affectam etsi morte affici possit, non tamẽ cum ea adulterium cõmitti, quamuis Nellus *in tract. bannitorum*, secus fenserit. plenè Dec. *in d.c. que in Ecclesiarum. de constit.* Vbi ve-

rò de iure diuino constituta in specie aliqua eodem diuino iure modificata & immutata fuerunt, poterit ex causa Summus Pontifex dispensare, vt in præceptis, *Non occides*, & *Non furtum facies*. hostes enim & sceleratos iure diuino occidere licet. Et quãdocunque Israëlitis excedentibus Ægypto furtum permisum est, *Exod.* 3. Hanc tamen distinctionem pluribus oppugnat Ant. de Rosellis *in tract. de Conciliis*. cui addo non fuisse † in furto dispensatum cum Hebræis qui vasa Ægyptiorum asportauerunt, quamuis id D. Bernard. aliique nonnulli ita existiment. Imò potius Hebræi ea via cõque modo mercedem Deo præcipiente recepisse, quia fuerat à Pharaone defraudati post tot sudores & labores ædificationis vrbium, & agriculturæ, & post opera dura luti & lateris ac seruitutes, autore D. Gregor. Nazianzeno *orat. 2. in Pascha*.

Sunt nonnulli qui aliter distinguunt, nam aut causa, ob quam dispensat Princeps, vel Pontifex, excludit legis peccatum, & tunc ius diuinum distingui, limitari & restringi potest, aut non excludit peccatum, & tunc dispensatio nullius est momẽti. Bartol

rol. in l. omnes populi. ff. de iustit. & iure. Verùm hæc opinio etsi plausibilis sit, à nobis probari nõn potest. Quomodo enim cõtra legem Dei fieri aut per- mitti aliquid potest, in quo non immineat peccatum, et- iam mortale, cùm id ipsum sit peccatum mortale, contra ius diuinũ quiddam facere, & pertentare. Quare, saluo Sanctæ Romanæ Ecclesiæ iu- 12. dicio, existimo † dispensatio- nem quandoque iuris decla- rationem significare. cap. in om- ni. de testibus. cap. Quintanallu. de iureiurando. nonnunquam iuris, vt nostri loquitur, rela- xationem. §. nisi rigor. 1. quæst. 8. Plane ius diuinum Ponti- fex vel Princeps in prophanis interpretari potest, modò ex ea interpretatione nullum oriatur peccatum, & maius bo- num sequatur, vel maius ma- lum effugiamus: quemadmo- dum ea diuina traditio, *In ore duorum, vel trium stat omne ver- bum*, interpretatur à Summo Pontifice, vt non sint paucio- res, vt notatur in d. c. in omni. Rursus diuina traditio, *Quod Deus coniunxit, homo non sepa- ret*, interpretatur non solum de coniunctione animorum, sed & corporum. cap. cùm ex coniuncto. de conuers. coniugat. vel etiam secutà copula inter

infideles vno ex coniugibus conuerso, vt maius malum vi- tetur. cap. quanto. de d. uortis. Idem in præcepto, *Non occi- des*. quod interpretatur vt lo- cum non habeat vbi homici- dium committitur ad sui de- fensionem, naturali enim ra- tione defensio vnique per- missa est.

Caterùm vbi dispensatio iuris relaxationem, vt Docto- res loquuntur, significat, vt vul- go vsurpari solet, etsi impro- priè, vt notat Budæus in l. 1. ff. de iust. & iure. non licet † Prin- 13. cipi vel Pontifici aduersus le- gem diuinam dispensare, vel ab ea aliquem priuatim exi- mere, aut soluere. cap. maiores. de Baptismo. D. Thomas quod- libet. 4. artic. 13. & quodlibet. 9. artic. 20. Ioannes de Turre- Cremat. lib. 2. de Eccles. cap. 107. D. Thomas 1. 2. quæst. 97. artic. 4. Angel. & Syluester in verbo, Papa. Ioannes Maior in 4. sen- tent. dist. 24. quæst. 12. Baptis- de S. Seuerin. in tract. de pens. Paris consil. 68. vol. 4. Ripa cons. 19. sub titul. de rescriptis. Iacob. Almain. in tract. de potest. Eccles. cap. 23. Anton. Florent. 1. parte, tit. 13. cap. 1. Hostiens. lib. 1. tit. 3. art. 5. sue summa. Eamque opinionem securiorem esse scripsit D. Bonauentura in 4. sentent. dist. 38. quæst. 3. Nam præterea

præter ea quæ pro hac sententia adduximus, considerandum est legem diuinam comprehendere ea quæ ab ipso Deo constituta sunt, non solum in-communi ratione iustitæ, sed etiam quoad singulares actus. qua ratione ab alio quàm ab ipso Deo dispensationem non recipit, autore D. Thoma in 1. 2. quæst. 100. artic. 8. qui alibi eadem causa, quæst. 97. artic. 6. docet auctori Deo referuandum, vt ipsius vel naturæ legem præferri permittat in illis casibus, in quibus legis efficacia protrahi non debet. Præterea leges Imperatorum non sunt supra legem Dei, sed infra. quod ex decreto Pij Papæ cap. 3. docet Burchardus Vormaticensis Episcopus lib. 15. cap. 10. & ibidem cap. 8. ex decreto Adriani Papæ cap. 16. non licere Imperatori aliquid contra diuina madata præsumere, nec quicquam quo Euangelicis Prophetis que seu Apostolicis regulis obuiam eatur, agere. Eodem pertinet text. in cap. Imperatores. dist. 9. quibus occurritur his quæ supra diximus ex 1. Regum 21. Primò ex cap. salubriter. de usur. ex cap. licet. de feris. ex præcepto Decalogi, Non occides. Quod verò pertinet ad voti dispensa-

tionem, non desunt † qui in 14. votis continentis & paupertatis Papam dispensare posse negant. D. Thomas 2. 2. quæst. 88. artic. 11. gloss. in can. sunt quidam. 25. quæst. 1. de Turro-Cremata in libello septuaginta trium quæst. Almain. de potest. Papæ cap. 15. Syluester in verbo, votum. Ambr. Politus aduersus Caietanum lib. 6. cap. 1. Præterea etsi fateamur Papam in voto dispensare posse, voti obligatio est iuris diuini, quoad generalem obligationem, qua obligamur vota seruare. At quodlibet votum non est iuris diuini: sic obedire legibus iuris, est diuini, ad eò enim præceptum est: tamen quælibet lex humana est ius diuinum. quod plenius tractabimus in Authent. Ingressi, infra.

Minus obstat quòd † in 15. gradibus diuina vel naturalis lege prohibitis Papa possit dispensare, id enim à vero alienum est. Petrus de Palude, Ioannes Maior in 4. sentent. distinct. 40. Anton. Florent. 3. parte. tit. 1. cap. 14. §. 2. Notatur in cap. litteras. de restit. spoliat. ,

Neque aduersatur Iulij secundi dispensatio in gratiam Regis Angliæ, neque Summi Pontificis Clementis de ea

controuersia. lata sententia. Non enim lege diuina prohibitum est vxorem fratris ducere, vbi nulli suscepti sunt liberi. quod pluribus probat Roffensis; Cochlæus, Ferdinandus Ilrdenfis Episcopus, & Alphonsus Verneſius in *libellis de matrimonio Regis Angliæ editis*. Genſ. Sepulueda *lib. 2. de ritu nuptiarum, & dispensat.* Hactenus de iure diuino.

16. Quod verò pertinet ad ius naturale, idem quod de iure diuino statuendū iudico, vt à Pontifice, vel Principe interpretari possit; inſecti † verò, aut immutari, vel ei derogari, aut contra ius naturale dispensare non liceat. Gerſon in *tract. de statutis Ecclesiasticis, & tract. de unitate Ecclesiæ*. Ius enim naturale est immutabile. § *sed naturalia. de iure naturali. can. 1. distinct. 5.* quod planè & apertè docet Cicero *lib. 3. de repub.* his verbis: *Hinc legi natura nec propagari fas est, nec derogari. Ex hac aliquid licet, nec tota abrogari potest, nec verò aut per Senaturn, aut per populum solum hac lege possumus, nec erit alia lex Athenis, alia Rome, alia nunc, alia posthac, sed omnes gentes omni tempore vna lex & sempiterna & immutabilis conuenit.* quæ verba ex libris de

republica, qui præter quædam fragmenta interierunt, nobis prodidit Lactan Firmian. *lib. 6. de vero cultu Dei cap. 8.* Dionysius Siculus matri quandoque respondit se posse legum Syracusanarum veniam facere, naturæ verò minimè. Plutarch. in *Apophisheg. Græcor.* Quibus palam fit errasse Patrum. in *cap. final. de consuet.* vbi scripsit ius naturale posse ex causa immutari: errasse etiam eos qui existimant citationem à Principe auferri posse §. & sine citatione Principem posse iudicare. gloss. *in l. 1. is qui. ff. ex quibus causis marores.* Bald. *in l. cum cessante. C. quomodo & quando iudex. & in l. ne causas. de appellat.* Alexand. *consil. 2. volum. 1.* Cùm enim citatio sit iuris naturalis, & ex principis naturæ orietur, nam & Deus, antequam Adam damnaret, eum vocauit, dicens: *Adam vbi es?* Sequitur Principem etiam legibus solutum non posse sine citatione ad locum quo quis possit se defendere; aliquid statuere. *l. facultas. C. de iure fisci. lib. 10.* Clement. *pæstoralis. de re iudic.* notata in *Clement. sape. de verbor. signific.* Bart. in *Extrauagant. Ad reprimendum.* aded vt nec de plenitudine potestatis Princeps possit aduersus inau-

dicum iudicare. *cap. 1. de causa possessio. & propr.* plenissimè Felin. *in cap. cum olim. de re iudic.* Alexand. & ceteri *in l. de unoquoque. ff. de re iudic.* Francisc. Aretin. *consil. 165.* Soc. *consil. 164.* Barbat. *consil. 24. volum. 2.* Curt. iunior *consil. 257.* Doctor. *in cap. in nostra. de procurat.*

Eadèmq; ratione defensio, quæ ex primordiis naturæ nascitur, (quia principiò generi animantium hoc est à natura tributum, vt se, vitam corpúsque tueatur, Cicero 1. *offic.*) nemini est deneganda. *d. l. facultas.* etiã excommunicato, *cap. intelleximus. de iudic.* Potest tamen ea defensio naturalis interpretari, vt fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ. *l. 1. C. vnde vi.* Præterea defensio conferri non potest quando offensio est illicita; secus verò vbi offensio est licita. *l. prohibitum. de iure fisci. lib. 10.* neque enim licet iustum & legitimum aggressorem propulsare, & propellere. *l. si seruus. C. de his qui ad Eccles. confugiunt.* Atque ita temperanda sunt quæ notant Angel. *in l. si sic. ff. de legat. 1.* Alber. *in l. omnes. C. de Episc. & cler.* Alex. *in l. cum mulier. ff. solut. matr.* Idèmq; iuris est in recusatione suspecti iudicis; facultas

enim postulandi suspectum iudicem naturalis est, idèoque à Principe auferri non potest. *can. quod suspecti. 3. quest. 5. ibi, quodammodo naturale. cap. secundo requis. de appellat. Clement. Pastoralis. de re iudic. gloss. & Panorm. in cap. ad hæc. de rescript.* nam recusatio iudicis defensio legitima est. *cap. cum inter. de exception.* Barbat. *in tract. de præstant. Cardin. 2. part. quest. 4.* Nonne communi calculo receptum est. Principem ex certa scientia de potestate absoluta causam committere posse suspecto, remota suspicionis postulatione, seu recusatione. gloss. *in l. apertissimi. C. de iudic. Specul. in tit. de recusat. §. 1. gloss. & Bald. in l. eos. C. de appellat.* Doctor. præsertim Felinus & Decius *in d. cap. cum inter.* ea ratione quòd non adimatur defensio, nam licet ab eo iudice appellare. *l. 1. in fine. ff. apud eum à quo appellat.* At melius est præcipere & præuenire, antequam quis grauetur. *l. final. C. in quibus caus. in integrum restit.* quod & Decius obseruauit *in d. cap. ad hæc. de rescript.* Quare aduersùs ea, quæ sunt iuris naturalis, rescripto Princeps, quamcumque causam prætexat, dispensare non potest. Quod † verò ad ea quæ 17.
sunt

sunt iuris gentiu pertinet, receptum est Principē dispensare posse ex causa, quæ iusta & publica sit, sine causâ verò nō posse, etiam legem generalem condendo, vel iurisdictionem exercendo: ius enim gentium naturali rationē cum ipso genere humano proditum est. *l. omnes populi. ff. de iustit. & iure. l. 1. ff. de acquir. rerum dominio.* Quare citra rationē huic iuri derogari non potest. Bart. *in proœmio ff. In hoc. in cap. quia plerisque. de immunit. Eccles. & in d. cap. quia in Ecclesiarum.* Fulgos. *in l. fin. C. si contra ius.* Anchar. *in cap. si propter. de rescript. in 6* Lex enim debet esse iusta. *can. erit autem lex. dist. 4.* Iustitiæ autem proprium est neminem lædere, ius suum cuique tribuere Præterea rem alicui quæsitam adimere præceptis, *Non concupisces rem proximi tui, & Diliges proximum tuum* vehementer aduersatur, & tyrannis, non Regibus conuenit. *3. Regum 21.* Econtrario verò Princeps ob utilitatem publicam, vel aliam iustam causam, potest alicui dominium rei suæ auferre. *l. item si verberatum. §. final. ff. de rei vënd. l. Lucius. ff. de euct. cum similibus.* Dominia enim distincta sunt à iure gentium. *l. ex hoc iure. ff. de iust. & iure.* Iure si-

quidem naturali distincta non erant dominia, & communis erat omnium rerum possessio. *can. ius naturale. 1. dist. D. Thomas in 2. 2. quæst. 66. artic. 2. & in 1. parte quæst. 98. artic. 1. de Turre-Cremat. in d. can. ius naturale.* neque refragatur textus *in §. singulorum. de rerum diuisio.* qui nostros plurimum exercuit. Nam apud Caum *in l. 1. ff. de acquir. rerum dominio.* ex quo loco exaratus est à Triboniano ille *§. singulorum,* non dicitur dominia rerū nancisci iure naturali, prout *in d. §. singulorum.* quinimò disertè scripsit Paulus quarumdā rerum nos nancisci dominia iure gentium, quod ratione naturali inter omnes homines persequè seruetur. Quare cum ex *d. l. 1. §. ille singulorum,* descriptus sit, appareatque Iustinianum hoc loco & alibi passim quædam immutasse, magis fontem, quàm riuulos sectari conuenit. Verùm in his quæ sunt iurigentium distinguunt Doctores an Princeps legem generalem condat, vel iurisdictionem exerceat, aut motu proprio aliquid indulgeat: tunc enim causam conuicimus in Principē, etiamsi non exprimatur. At si priuilegium, aliquo postulante rescripto indulgeatur, causa ex-

primenda sit. *lib. vbi Bart. C. de petit. honor. sublat. Doct. in h. v. scripta. & l. quoties. C. de precib. Impér. offerend. Fel. in cap. quia in Ecclesiarum. de const. & in d. cap. cum olim. de re iud. & in cap. cum venerabilis. de except. Rom. consil. 436. consil. 483. & consil. 499. & in l. si verò. §. de viro. ff. solut. matr. Alex. cons. 2. consil. 14. & cons. 101. vol. 1. consil. 1. & 2. & cons. 107. vol. 2. Soc. consil. 164. Præp. in c. per venerabilem. qui filij sint legit Pan in cap. cum inter. de except. & cons. 64. vol. 1. Verùm hæc cõmunis traditio à vero aliena est, alioqui sēper rescriptum Principis in perniciem alterius efficax esset, haberet enim semper causã veram, & expressam, vel præsumptam. Quod & animaduertit Fulgos *cons. 61.* cuius initium est, *Diuina Catherina.* Præterea cùm nequeat Princeps sine causa auferre ius quæsitum alteri iure gentium, constitutio Principis contraria nullius est momenti, nisi ex causa quæ appareat, foueatur, & vt dicunt Doctores, iustificetur. argumento eorum quæ notat gloss. & Doct. in *l. si donatione. C. de collat.* notata in *l. qui testamentum. ff. de probat.* Bart. in *l. si fortè. ff. de castrens. pecul.* quare etiam Principi assereti causam inesse, nisi appareat, non*

erit credendum. argum. eorum quæ notant Bart. in *l. diuini. ff. de adimen. legat.* Aretin. in *cap. 2. de probat.* etiamsi pretium Princeps exolui iubeat. Inde Regi Achab vitio vertitur quòd Naboth vineam enruerit, etiamsi aliam vineam vel pretium præstare posset. *3. Regum cap. 21.* Accedit quòd in Principe dum contra ius rescribit, causam nullam conuiciamus. Ludou. Rom. *consil. 419.* Denique hoc expressum videtur in Concilio Basiliensi. §. *licet. sub tit. de electio.* ibi, *nisi ex magna, rationabili & euidenti causa in literis Apostolicis nominatim exprimenda.*

Planè † quod ad ius ciuile 18. pertinet passim Doctores cõcludunt, Principem vel Summum Pontificem iuri, vt loquuntur, positiuo derogare posse, etiam sine causa. *cap. proposuit. de concess. prebend.* sufficit enim, aiunt illi, pro ratione voluntas. gloss. in *l. relegati. ff. de panis.* vbi Bart. Innoc. Ioannes Andr. & Panorm. in *cap. cum ad monasterium. de statu Monachorum.* Panorm. in *cap. non est. de voto & in cap. de multa. de prob.* Iason in *l. quominus. ff. de fluminib. gl. & Dominic. in cap. si gratiosè. de rescript. apud Bonifac. Caietan. in 1. 2. quest. 9. artic. 5. ad finem.* quinimò existit

19. existimant licitum esse etiam in foro cōscientiæ, ubi † Papa vel Princeps derogat in his quæ sunt iuris positivi, etiam sine causa. Felin. *in cap. ad audientiam 2. de rescript. Gigas in tract. de pension. quest. 6. n. 13.*

20. Ego † contrà minimè tutum esse qui dispensationem à Principe meruit citra rationem, ipsūque Principem, qui sine causa dispensat, vehementer peccare. quod & D. Thomas asseruit *1. 2. quest. 97. post glōf. in cap. non est. de voto.* Nam dispensatio quæ fit sine causa, dissipatio non improprie dicitur. D. Bernard. *in sine lib. 3. de considerat. ad Eugenium.* nec est indulgenda, nisi cum diuino concurrat humanum iudicium. Speculat. *in tit. de dispens. § qualiter facienda.* Et generaliter iura labefactari, vel mutilari non debent, ubi nec vlla necessitas, nec aliqua prorsus extorquet utilitas. *can. et si illa. 1. quest. 7. Spec. in tract. de modo celebrand. Concil. generale parte 1. tit. 4. de dispensationibus.* nam quod vulgo dicitur † Principem legibus solutum esse, variè interpretari solet. Primùm vt legibus solemnibus solutus sit Princeps. *l. ex imperfecto. C. de testam.* minimè verò his legibus, quæ ad honestatem perti-

nent. nam quæ facta ledunt pietatem, existimationē & verrecundiam nostram, nos facere non posse credendum est. *l. filius. ff. de cond. instit.* Deinde etsi Rex legibus suis solutus sit, nihil tamen ei magis congruit, quàm putare quòd non decet non licere, seque suis legibus obstringi, & quod per iustitiam non licet, nec per potestatem licere: non enim soluit potestas iustitiam, sed iustitia potestatem: nec legibus Rex solutus est, sed si peccat, leges suo exsoluit exēplo. hæc D. Ambros. *in Apolog. David, circa principium.* decet enim tantæ maiestati eas seruare leges, quibus ipse solutus est. *l. ex imperfecto. ff. de legat. 3. nihilque tam imperij proprium est, quàm legibus viuere. l. ex imperfecto. C. de testament. & legibus submittere principatum. l. digna vox. C. de legibus.* Leuius est, & vanius sua decreta tollere, quàm aliorum. *Lu. lib. 3.* Bias enim verò Principē existimabat, qui patris legibus institutisque subiceret se primus. *Cælius Rhodigin. lib. 7. lectio. antiquar. cap. 1.* Antiochus tertius, auctore Plutarcho *in Apophthemat.* mādabat ciuitatibus, si quid contra leges per literas facere iussisset, ne sibi tamquam ignaro

parerent. Et sanè, vt ait Caius Sestius apud Tacit. *lib. 3.* Principes instar Deorum sunt, à quibus non nisi iustè supplicū preces audiuntur. Nota est Zeleuci iustitia, qui, vt Valerius cæterique prodiderunt, ne legem, quam ipse promulgauerat, violaret, oculum sibi erui iussit. Itaque iustum est Principem suis parere legibus. *can. iustum. distinet. 9. cap. final. de rescript. apud Bonif.*

22. Denique † Princeps legibus solutus est, vt possit legibus soluere, veniàmque facere vbi necessitas vel maxima vtilitas adhortatur: quinimò tenetur Princeps vbi euidens subest causa, legibus soluere, & dispensare, alioqui peccat. *gloss. in can. Domino sancto. distinet. 50.* neque sibi licentiam & libertatem præcidere potest legum derogandarum, vel abrogandarum, etiamsi adiecta fuerit vulgata clausula, *sans que par si apres par nous, ou nos successeurs y puisse estre derogé, derogant à la derogatoire de la derogatoire.* *argum. l. ille à quo. §. tempestiuum. ff. ad Trebell. l. penult. ff. de arbitr. Bald. in l. clarè. C. de fideic. Alex. consil. 224. vol. 6.*

Olum non licebat legem ita sancire, vt non posset nec per Senatum, nec per popu-

lum infirmari. Cicero *lib. 3. epist. ad Atticum. ep. 23.* Eoque pertinet potestatis plenitudo, quæ sub ratione restringenda est. *can. illa. 9. quest. 3. c. quanto. de translat. Episcop.* eaque non debet vti Princeps, nisi vigeat causa euidens Hostiens. *in cap. ad decorem. de authorit. & vsu pally.* Ioannes Monach. *in Ex. trasag. Bonifac. VIII. vnam Sanctam.* Ioan. Andr. *in cap. de multa. de præbend.* plenitudo enim potestatis, autore Hostiens. *in d. cap. quanto.* in executione potestatis, vt ipse loquitur, nõ in autoritate prauitatis consistit. alioquin mutato vocabulo, plenitudo tempestatis diceretur. *gloss. Pragmat. in titul. de electio. §. licet. in verbo, reservationes. & in tit. de collat. §. cui rei. in verbo, pluralitatis.* Quare non iniuria, Card. Florent. *in tract. super vniõne Eccles.* inuehitur in quosdam adultores, qui blanditiis & affectationibus Principibus suadent, ex plenitudine potestatis licere quidquid libet, cum eis, vt Seneca, propter hoc minus liceat quòd omnia liceant.

Cum ergo Principes legibus suis vel antecessorum suorum sine causa derogare nequeant, multominus † his 23. quæ in sacris Synodis statuta sunt, possunt dispensare, nisi magnæ

magnæ & necessariæ causæ adfuit. *cap. post translationem. de renuntiat. can. contra, cum sequent. 25. quest. 6.* Qua ratione Lud. Rom. *conf. 380.* ait, rescriptum Summi Pontificis de electiua dignitate, non expectata electione, contra decreta Concilij Basiliensis nullius penitus esse momenti. cuius opinionem probo, etsi pater meus Senator omnium suæ ætatis disciplina iuris ciuilibus eruditissimus, in additionibus impugnet. nec enim, vt notat Gerson *in tract. de potestate Ecclesiastica, consideratione 10.* licet Papæ facere, vt ille loquitur, non obstantibus iis, quæ in Synodis generalibus constituta sunt. Præterea Synodi OEcumenicæ cõstitutio clausulam, vt dicunt, derogatoriam tacitè continet. Archidiaconus *in cap. 1. in verbo, noscatur. de constit. apud Bonifac.* Ioannes Andr. *in cap. 1. de Eccles. prelat. apud Bonif. Bald. in l. humanum. C. de legib. Oldrad. consil. 226. & consil. 427.* Ludou. Roman. *consil. 426.* Bened. Capra *consil. 157.* plenè Felin. *in cap. nonnulli. de rescriptis.*

QVÆST. CVI.

De confirmatione in forma cõmuni, & ex certa scientia, & de clausula, De plenitudine potestatis.

SVMME RERVM.

1. *Confirmationem dupliciter fieri.*
2. *Quando fiat in forma communi: eius vis & efficacia, num. 3.*
4. *Confirmatio ex certa scientia quid. & quando fieri dicatur, num. 5.*
6. *Clausula, Ex certa scientia, & De plenitudine potestatis.*
7. *Exemptionis immunitatis, vel alterius priuilegij cõfirmatio, quando efficax sit.*
8. *Verba, prout, iuxta, secundum, & similia quid denotent in confirmatione priuilegiorum & rescriptorum. Distingue vt numer. 9.*

CONFIRMATIO † aliquando fit in forma communi, aliquando ex certa sciẽtia. In † forma cõmuni 1.
2.

- mum fieri dicitur, quo ius simpliciter vel sub conditione aliquid confirmatur, sine tamen causæ cognitione. *cap. quia diuersitatem. de concess. præb. Pan. in cap. 1. & cap. examinata. de confirm. utili.* Decius *in rubr. eod. tit.* Confirmatio † in forma communi nullum ius confert. *argum. cap. fin. eod. tit. Oldrad. consil. 164. Alexand. consil. 39. vol. 4. & consil. 16. volum. 5. Afflictis decis. 128.* Neque confirmat quod nullum est & inualidum. *Bart. in l. privilegia. C. de sacrosanct. Roman. consil. 217. Alexand. in l. more. ff. de iurisd.* Ea tamen confirmatio in forma communi maiorem auctoritatem addit. *cap. quis nesciat. distinct. 11. cap. quanquam. distinct. 24. Hostiens. in summa de confir. utili. Oldr. consil. 236.* Item morte confirmantis extinguitur. *gloss. Petr. de Anchar. Ioan. Andr. & Imol. in cap. pen. de Cler. non. resid. Afflictus d. consil. 128.*
4. Confirmatio † quæ fit ex certa scientia morte non extinguitur, imò in tempus successoris protrahitur. *Imol. in d. cap. pen. de Cler. non. Secundò confirmat quod nullum est. cap. 1. cap. veniens. vbi gloss. in verbo, confirmatum. de transact. Pap. consil. 62. volum. 1. Alex.*

consil. 39. volum. 4. Quod obtinet quoad solemnia: at quoad substantialia non confirmat quod nullum est. Rota decis. 2. sub tit. de confirmat. utili. in nouis. Alexand. consil. 100. volum. 4. Tertio non confirmat quod nullum est in præiudicium tertij. Panorm. in cap. fin. de confirm. Bald. in l. fin. C. sentent. rescind. Alexand. consil. 23. vol. 5. Quarto confirmatio ex certa scientia efficit ut quod confirmatum est rescindi & reuocari nequeat sine licentia eius qui confirmauit. gloss. sing. in cap. frater. 17. quest. 4.

Confirmatio verò ex certa scientia † fieri dicitur, quoties expressè dicitur, ex certa scientia fieri. *gloss. in Clement. Etsi principalis. de rescriptis, & in cap. statutum. in verbo, literarum. de rescript. in 6. Oldrad. consil. 325.*

Porro obseruandum est, Clausulas, † ex certa scientia, vel de plenitudine potestatis, tum demum vim habere, quoties causæ cognitio intercessit: aliter verò secus. *Rota decis. 2. sub tit. de confir. utili. Specul. tit. de legato §. nunc ostendendum. vers. 18. Decius consil. 307.* Quod diligenter notandum est. Nam in omnibus ferè rescriptis ex cōsuetudine

dine quædam apponi solet hæc clausula, *de nostre certaine science, & pleine puissance.*

7. Hoc loco quærent nonnulli + an exemptionis, immunitatis, vel alterius privilegij confirmatio, efficax sit ubi non apparet de privilegio confirmato, & an teneatur qui confirmationem privilegij obtinet, authenticum ipsius privilegij exhibere? Planè ubi confirmatio simpliciter confirmat, privilegium edere & exhibere tenetur. argum. *l. in testamento. ff. de cond. & demonstr. Authent. si quis in aliquo documento. C. de edend. Bart. in Extravag. Ad reprimendum, in verbo, prout.* Ubi verò privilegium ipsum in confirmatione perfectè exaratum est, Doctores vulgò crediderunt, confirmationem privilegij probare, etsi de eo non appareat. gloss. *in can. si Romanorum. dist. 19. Speculat. in tit. de instrum. editio. §. nunc videndum. Innoc. & Panorm. in cap. inter dilectos. de fide instrum. Card. cons. 118. Rom. cons. 325. Decius consil. 152. Mouentur primò cap. Abbate S. Siluani. de verbo. signific. Secundò ex *l. admonendi. ff. de iureiur. ibi, constitutionibus Principum.* ubi gloss. inuit, his verbis eas constitutiones probari, etsi non extent. gloss. simil.*

in l. ut liberis. vbi Angel. C. de collat. & in §. quoniam verò. Nouella, de testib. quo argumento notant Doctores legem in alia constitutione transcriptam, etsi non extet, fidem facere, modò exarata sit ab eo qui poterat eam condere. Bald. & Doctor. *in l. 1. C. de Episcop. & cleric. & in cap. 1. qualiter dominus feudo priuet. quod & ad statuta.* Doctores protrahunt. Bald. *in l. vnic. §. in omnibus. C. de cadut. tollend. & in cap. 1. §. 1. qualiter feudum alienar. poterat.* omnes *in d. 1. admonendi.* Tertio ubi privilegium ex toto describitur, videtur fieri confirmatio ex certa scientia, ut paulo antea docui: confirmatio verò ex certa scientia nemini ius tribuit, & quod nullum est, confirmat. Contrariam sententiam probasse videtur Innocent. *in d. cap. Abbate S. Siluani.* Alber. *in Authent. si quis in aliquo. C. de edend.* quorum sententia securior est: forsitan enim in authentico, quod in confirmationem exaratum est, vitium aliquod apparebat. argum. *cap. cum olim. de privileg. & eorum* quæ ibi notantur. Inuatur hæc opinio de sublatione Clement. *litteris,* in Concilio Basiliensi, & in Concordant. inter Galliarum Regem & Sedem Apostolicam.

qua constitutione cautum est non esse credendum Summo Pontifici vbi aliquid assentit in perniciem alterius, etiam si super ea assueveratione Pontifex rescribat, sublata & antiquata Clement. *l. i. de probat.*

Amplius quæri potest, an si concepta fuerit confirmatio,

8. † iuxta, vel secundum privilegium iam eis indultum, vel prout, aut sicut in privilegio, vel prout antecessores tui, &c. An huiusmodi dictiones & alix similes conditionem, si ita est, vel causam, quia ita est, notent, siue, vt Doctores loquuntur, causalis, vel conditionalis intelligi debeat. Lud. Roman. *consil.* 336. distinguit inter privilegia & rescripta, vt in rescriptis ea verba *prout, iuxta, secundum,* & similia conditionem, in privilegiis verò causam notent. *argum. cap. Abbate. quam distinctionem Felin. in cap. 2. de rescript improbat.*

9. Ego † in hac quæstione distinguendum iudico, aut confirmatio nihil certi disponit, sed generaliter se refert ad priora privilegia, in eaque specie consummatio conditionalis est, ita vt necesse sit priora privilegia exhibere. *argum. l. si sic. §. 1. vbi Dynus & Bart. ff. de legat. 1. l. legauit. ff. de libe-*

rat. legat. Oldrad. consil. 164. Vbi verò confirmatio certi aliquid absolute disponit, si fuerit facta in forma communi, conditionalis est. *argum. cap. quia diuersitatem. de concessio. prebend. gloss. singul. in cap. quoniam Abbas. de officio delegat.* Si verò confirmatio intercesserit causa cognita, causalis est: nam si iudex causa cognita condemnet aliquem aliquid annis singulis præstare, iuxta, vel secundum quod ab antecessoribus præstari solitum est, ea verba non faciunt conditionem, sed causam. *Bart. in l. cum qui. §. Iulianus. argum. illius §. ff. de constit. pecunia.* Plura in hanc sententiam apud *Bart. in Extrauag. Ad reprimendum, in verbo, prout. Alex. in l. admonendi. ff. de iur. iur.* Felin. *in d. cap. 2. de rescript* Neque his aduersatur *d. cap. Abbate.* vbi generaliter in privilegiis ea verba causam notant, modò ad personale verbum referantur: quia, ait Innocent. Pontifex, *cum privilegium sit lex priuata,* &c. Nam Innocentijs decisio ibi non solum Paschalis privilegio nittitur, sed & maximè Calixti iudicio causa cognita, authore Innocentio quarto ibidem: nittitur etiam subsequenti consuetudine, vt apparet in antiqua

qua Decretali, vbi extant hæc verba, quæ defunt in nostris Decretalibus, ibi, *non aliunde, quàm de monasterio Sancti Bertini faciendam, ut electio ad ius commune possit ex parte reduci.* Eadem quoque verba sic esse interpretanda, subsequens cōfuetudo declarat, quæ prohibetur esse legum interpret. His igitur, &c.

QVÆST. CVII.

De pauperibus, de cura pauperum, de alimentis pauperum, de Eleemosyna Ecclesiis debita, de annis Ecclesie præstandis, & alimentis, quod hæc pertineant ad Reges pro pietate, & ad Episcopos pro eorum officio, de pueris alimentariis, & de salariis Doctorum.

SVMMAE RERVM.

1. *Egenis prospici debere à Principibus.*

Exempla charitatis in pauperes.

2. *Nerva Imp.*

3. *Alexander Imp.*
4. *Horrea publica olim constituta, quibus frumentum adseruabatur, populo esurienti distribuendum.*
5. *Constantini lex.*
6. *Theodosium idola Alexandria Christianis donasse in usus egenorum.*
7. *Tiberius II. Imp.*
8. *Placilla Theodosij Magni Imp. uxor.*
9. *Zeno Imp. eiusque mater, & B. Virg. responsum.*
10. *Carolus Magnus.*
11. *Robertus Gallorum Rex.*
12. *Ethnicorum exempla.*
13. *Christiani olim officiosi.*
14. *Eleemosynarum fructus qui, ex Innocentio tertio.*
15. *A quibus eleemosyna præstari debeat, & num. 17.*
16. *Ecclesie bona Christi, & pauperum patrimonium.*
17. *Laicos tempore necessitatis cogi posse eleemosynas facere.*
18. *Quibus largienda eleemosyna.*
19. *Quæ in eleemosyne præstatione obseruanda.*
20. *An ex rebus alienis, vel iniuste questis pauperibus largiendum.*
21. *Ad quem eleemosynæ dispensatio pertineat.*
22. *Ad quem eleemosynæ dispensatio pertineat.*

1. **LI**MENTA † egenis dare, & ne esuriant prospicere debēt Principes. Sextus Victor. scriptum
2. reliquit † Neruam Imperatorem iussisse per Italiam natos egenis parentibus ali sumptu publico. Spartianus commemorat Adrianum pueris & puellis, quibus Traianus alimenta detulerat, incrementum adiecisse. † Alexandrum item Imperatorem nedum Doctoribus salaria constituisse, sed & auditoribus qui ingenui & egeni essent, annonas præstitas, Capitolin. scribit in Alexand. D. Thomas *lib. 2. de regimine Principis. cap. 15. plenè.*
4. Habebant † olim Principes horrea publica, quibus frumentum asseruabant, idque populo esurenti modico pretio distribui iubebant. quod quidem pretium apud arcium recondebatur ad frumentum reparandum. Cassiodor. *lib. 12. var. cap. pen.*
5. Constantinus † lege lata, quam aereis tabulis, vel cerusatis, aut linteis mappis scribi mandauerat, iubet fiscoem & rem priuatam indiscreta præbere obsequia ad alimenta præbenda, & vestes imperitendas liberis, quos parentes pro paupertate educare con-

poterant. Altera etiam lege Preconsulibus Præsidibusque & Rationalibus. per vniuersam Africam mandat, vniuersis in egestate miserabili constitutis stipem necessariam præstare, atque ex horreis substantiam tribuere competentem. Abhorret enim, ait eo loco Constantinus, à nostris moribus, vt quenquam fame confici concedamus. *l. 1. & 2. de aliment. que in op. parent. de public. pet. in C. Theodos.* Incredible esse scripsit Eusebius *lib. 9. cap. ult.* quanta cura Constantini fuerit erga sumptum indigentium.

Legimus † Theodosium 6. idola Alexandrina ex auro conflata Christianis donasse in vsu egenorum. *Hist. tripart. lib. 9. cap. 27.*

Tiberius † II. Imperat. cum 7. multa de thesauris, quos Iustinus II. congregauerat, pauperibus erogasset, eumque Sophia Augusta argueret, dixisse: *Non deerit fisco nostro, tantum pauperes elemosynam accipiant, hic est enim magnus thesaurus.* Itaque cum quotidie ingentes pecunias indigentibus maxima largitate impertiret, thesaurum in quadam Italiae vrbe defossum sene quodam decrepito indicante, nec non alium thesaurum

faurum in palatio inuenit, quos in alimenta pauperum pariter distribuit. Gregorius Turonens. *lib. 5. historiar. cap. 19.* Aymon. Monachus *lib. 3. cap. 19.* Antoninus *lib. histor. cap. . .*

8. Placilla † verò Theodosij coniux, vbi ad purpuram venit, egenorum curam maximam habebat, vnicuique quod opus haberet, præbens, infirmis suis manibus ministrabat, ollas eorum tergens, ius gustans, cibosque ministrans, calices abluens, aliaque exequebatur, quæ seruis & ancillis incumbunt, dicens: *Aurum distribuere opus imperij est, ego autem pro ipso imperio hoc opus offero, bona mihi omnia conferenti.* taliaque marito suadebat. Theodoretus *lib. 9. hist. tripartit. cap. 31.*

9. Accepimus † etiam Zenonem Imperatorē virgini cui-piam vitium obtulisse, cuius mater id animo iniquo ferens perpetuò D. Virginē precabatur, ne facinus illud impunitū relinqueret. ex qua tandem vocem audiuit: *Cupimus nos iniuriam tibi factam vlcisci mulier, verum Zenonis dextra prohibet.* Erat enim Zeno in pauperes illiberalis, imbenignus. Glyzas *lib. 4. Annalium*, in Leone, qui & Conon dictus

est. Idem in Prato Spiritualis, tomo septimo vitarum sanctorum Patrum Aloysij Lip-pomani *cap. 175.*

10. Carolus † Magnus pau-peres non solum Gallix, sed & eos qui Hierosolymæ, vel in Ægypto, & in Africa dege-bant, largè liberalitèrque su-sistentabat. Eginardus *in vita eius*, Sigibertus *in Chronic.*

11. Robertus † Gallorum Rex duodecim secum pau-peres ducebat, hi quocum-que pergebat, ante eum ibant, lætantes & benedicen-tes Deum. hæc & alia plura quæ de studio Roberti in pau-peres Papyrius Maseonus in Roberto testatur. Nedum au-tem Reges & Principes pau-perum cura attingit, sed sin-gulos quosque è Christiano populo.

Ethnicorum nonnulli egenis pecunias largiri, profun-dere & perdere arbitrabantur. hinc apud Plautum:

Malè meretur qui mendico dat.

Nam & illud quod dat pe-rit,

Et illi producit vitam ad mi-seriam.

Alij, vt Theophrastus, libe-ralitatem & largitionem lau-darunt, modò idoneis homi-nibus, ait Cicero *lib. 1. officior.*

largitio fiat. Idoneos autem homines intelligit qui restituere ac referre gratiam possint. At Christiana religio non idoneis hominibus largiendum suadet, id enim iustè, id piè, id humanè fit quod sine spe recipiendæ gratiæ feceris. Nam si mutuam dare debemus, nihil inde sperantes, *cap. consuluit. de usur.* multo minus egentibus largiri spe remunerationis: nam & qui liberales sunt, & gratiam exigunt, scenerantur. Cicero *de amicitia.* quod pluribus luculenter confirmat Lactantius *de verò cultu lib. 6. cap. 11. & 22.* quæ duo capita nemo est qui non debeat legere diligenter. Itaque nulla re magis Christiani commendantur quàm eleemosyna.

13. Quàm † officiosi olim fuerint Christiani non solum in suos, sed etiam Iudæos & Gentiles, Iulianus Imp. epistola ad Arsat. Pontif. quæ extat *lib. 6. histor. tripartita cap. 29.* apertè atque ingenuè confitetur.

Quantus sit fructus eleemosynæ, Innocentius tertius *lib. de eleemosyna cap. 1.* ex variis Scripturæ locis demonstrat. *Mundat, ait ille, † eleemosyna, liberat, redimit, protegit, postulat, impetrat, perfert, benedi-*

cit, iustificat, resuscitat, saluat. Ibique de singulis exempla, Matthæi 15. Tobix 4. & 12. Eccles. 3. Lucæ 11. Actuum 9. Prouerb. 25. Psal. 4. aliisque compluribus commemorat. *Sanè nullum est tam graue delictum quod non eleemosyna extinguatur: ut quamuis offensus Deus, quamuis criminibus provocatus, cogatur liberare eleemosynis, quem disposuerat punire peccatis.* D. Ambros. Et alibi serm. 31. de Eleemosyna: *Eleemosyna extinguit peccata, sicut aqua Baptismi gehenna extinguit incendium. Et quemadmodum aqua immunditias tollit à corpore, ita eleemosyna lauacro est anime: ut si quis fortè post Baptismum humana fragilitate deliquerit, supersit ei ut iterum eleemosynis mundetur, &c.* quod & D. Hieronymus usdem ferè verbis asseruit in Psalmos: *Quomodo Baptisma nobis peccata dimittit, ita & eleemosyna. Non est peccatum,* ait D. Chrysostomus homil. 25. in Acta Apost. *quod non possit purgare eleemosyna.* quam alibi homil. 6. epistol. ad Titum, nostrorum scelerum medicinam & scalam, quæ in cælum porrigitur, appellat. Rursus eleemosynâ terrenæ substantiæ augentur. D. Gregor. in *Dialogis.* quod cum in cibos pauperum, in curatio-

nes

nes debiliū; in pretia captiuorum, & in quælibet operæ pietatis impenditur, non minuit, sed auget eius qui impendit patrimonium. Leo Pontifex *serm. 1. de ieiunio Pentecostes*, & alibi *serm. 4. de Quadragesima. Non timeatur inter opera misericordia terrenarum diminutio facultatum.* & *serm. 6. de ieiunio 10. mensis. Da eleemosynam*, ait Chrysoftom. *homil. 21. in Matthæum cap. 6. Et tunc pecunia non modo non consumetur ipsa, verum etiam maiora incrementa suscipiet ad summam. Ne singula persequar, recordor, fratres mei*, ait D. August. *serm. 6. ad frat. in Eremo, nunquam me legisse mala morte peruisse illum, qui libenter in hac vita opera charitatis voluit exercere.* quod isdem verbis repetit D. Hieronymus.

Cæterum circa eleemosynæ tractationem quatuor consideranda sunt. Primum à quibus eleemosyna præstari debeat. Alterum quibus largienda sit eleemosyna. Tertiam quæ in eleemosynæ præstatione obseruanda sint. Postremam ad quem eleemosynæ dispensandæ cura & sollicitudo pertineat.

Quod ad primum spectat, & clericis, qui Ecclesiæ

beneficia possident, eleemosynæ onus præcipuè incumbit. Nam & veteres Romaniis, qui ope indigebant, & ad Cereris asylum confugiebant, panem dabant. quod Varro *lib. 1. de vita populi Romani*, notat. Hinc, eodem authore, pandere dicitur quasi *panem dere*, quia nunquam forum egenis clauditur. Nonius Marcellus. Multo magis Ecclesiæ Christianæ pauperibus impartienda sunt Ecclesiarum bona, egenorum enim educatione dicata sunt, eorumque Sacerdotes procuracionem quodammodo gerunt. August. *epist. 50.* Ideoque & bona Ecclesiæ dicuntur Christi patrimonium. *cap. cum ex eo. de electio. apud Bonifac. Felin. & Decius in cap. constitutus. de rescript.* bona pauperum. Prosper Aquitanus *lib. 2. de vita contemplat. can. final. 16. quest. 1.* vbi gloss. *Arary mei pauperes Christi sunt, hunc noui congregare thesaurum.* D. Ambros. *in oratio. contra Auxent. de non trad. Basilicis.* & alibi *lib. 2. officior. cap. 28. Aurum habet Ecclesia non ut seruet, sed ut erogat.* & quæ sequuntur *can. aurum. 12. quest. 2.* Gloria Episcopi est pauperum opibus prouidere. D. Hieron. *ad Nepotian. can. gloria 12. quest.*

quæst. 2. Et alibi, explicans illud. Isaïæ 3. Rapina pauperum in domo vestra, notat bona Ecclesiastica pauperum esse. D. Bernardus epist. 2. Clerico scribens ait: Quicquid præter necessariam vitam. & simplicem vestitum de altario retines, tuum non est, rapina est, sacrilegium est. & epist. 42. Clamât pauperes: Nostrum est quod effunditis nobis: crudeliter subtrahitur quod inaniter expenditis. D. Ioann. Chrysof. homil. 86. in-Matthæum. Presbyteros nominari scripsit à nutritione, inopum. & postea, pauperes ornamenta Ecclesiæ convenientesque thesauros appellat. D. August. epist. 50. ad Bonifac. comitem vocat. Ecclesiasticos, pauperum compauperes: Si pauperum, inquit, compauperes sumus, & nostra sunt, & illorum: si autem priuatum quæ nobis sufficiant possidemus, non sunt illa nostra, sed pauperum, quorum procuracionem quodammodo gerimus, proprietatem nobis usurpacione damnabili vendicantes. Quare bona Ecclesiæ Tertullianus in Apologet. cap. 39. deposita pietatis appellat. nam inde, ait ille, non epulis, non potaculis, nec ingratis voraturis dispensatur, sed egenis alendis humanisque, & pueris ac pupillis re ac parentibus destitutis, at atque. Dominus se-

nibus, item naufragis, & qui in metallis, in insulis, vel in custodiis, &c. Ecce in quos vsus Ecclesiæ opes olim infumebantur: hodie verò Clerici, paucos excipio, pietatis disposita in gemmarum ardore atque fumo, in alea & comestacionibus liguriunt, & helluantur. Si ludenda est alea, non satis est aliquot aureorum millia perdidisse: si dandum est scortis & lenonibus, nunquam satis largitos putant: si epulis vel conuiuiis intempestiuis, nullus profundendi modus. quod dolenter deplorat D. Bernard. serm. 6. in Psalmum 100. his verbis: Ecclesiastica dignitatis officia in turpem questum & tenebrarum negotium transierunt, nec in his salus animarum, sed luxus queritur diuitiarum, propter hoc tondentur; Ecclesias frequentant, Missas celebrant, Psalmos decantant; pro Episcopatibus & Archidiaconatibus impudenter decertatur, & Ecclesiarum redditus in superfluitatis & vanitatis vsus dissipantur, &c. Turpe est, ait D. Hieron. ad Nepotian. ante fores Sacerdotis Christi crucifixi, & pauperis, & qui cibo vesceretur alieno, lictores Consulibus, & milites excubare, iudicemque provincia melius apud te prandere, quàm in palatio. quod si obtenderis te facere
hac,

hac, & Reges promiserint, iudex seculi plus deferet Clerico continenti, quàm diuiti, & magis sanctitatem tuam venerabitur, quàm opes, & quæ sequuntur.

Cæterùm an Episcopi, qui Ecclesiæ bona pauperibus minimè largiuntur, ad mortem peccent, tractat D. Thomas in 2. 2. quæst. 185. artic. 7. Angel. de Clauas. in summa, in verbo Clericus.

17. Tertio incumbit † etiam & elemosynæ onus laicis, dispensatores enim omnes sumus, non minus quàm qui Ecclesias gubernant, auctore D. Chrysofomo homil. 78. in 24. Matthei. *Quemadmodum igitur, ait paulo post Chrysofomus, illi non habent potestatem ea quæ à nobis collata sunt, pauperibus temerè dispèrgere, quandoquidem ad alimenta pauperum constituta sunt: pari quoque modo non debemus nostra temerè consumere. & postea, non enim accepisti ut deuorare habeas, sed ut ad elemosynam utaris. An forsitan tua te credis habere? res pauperum tibi credita est, etiamsi iustis laboribus, etiamsi hereditate paterna ad te peruenerit. Accedat D. Gregorij sententia in pastoral. cura, tertia parte, cap. 22. Cum qualibet necessaria indigentibus ministramus, sua illis reddimus, non nostra largi-*

mur: iustitia debitum potius soluimus, quàm misericordiæ opus largimur. Idipsum docet D. Ambros. lib. de Nabothe Israelita cap. 12. Non de tuo largiris pauperi, ait Ambros. sed de suo reddis. & postea: Debitum igitur reddis, non largiris indebitum. Ideoque dicit Scriptura: Declina pauperi animam tuam, & redde debitum tuum. & alibi in cap. Luca 16. Et ideo qui in facultatibus fideles non fuerunt, quas cum alienas scirent, conuient eum ad usum. Fructus tertarum à Domino Deo-datus est omnibus, debuerunt utique participare pauperibus. Quando ergo elemosynam damus, non damus quasi de nostro, ait D. Hieronymus in Psalmos, sed de dono Christi. Amplius D. Basilius homil. 1. ad diuites. At tu nomine spoliator es qui dispensanda suscepisti, propria reputando: est panis famelici, quem tu tenes, nudi tunica, quam in conclau. conseruas, indigentis argentum, quod possides. quibus consentit D. Chrysof. ex Luca cap. 16. conc. 2. Rapina est non impartiri de tuis facultatibus. & postea: Propter hoc igitur, discamus quòd quoties elemosynam non præstiterimus, paricum his, qui spoliant, supplicio afficiemur: heriles enim pecunia

R r sunt,

sunt, vnde cumque eas collegerimus, & ideo tibi plura possidere concessit Deus, non ut in scortationes, temulentiam, ingluuiem, in vestes sumptuosas, aliamque mollitiem consumeres, sed ut ea distribueres egentibus: quemadmodum enim receptor quispiam, qui regias pecunias accepit, si neglexerit his quibus iussus est distribuere, inque proprias consumpserit delicias, pœnas dat; ita sane & diues receptor est pecuniarum quæ pauperibus distribuenda debeant. Itaque cum in mandatis habeat eas distribuere suis conseruis egentibus, si quid amplius quam postulet necessitas in seipsum insumpserit, grauissimas illic daturus est pœnas, non enim sunt ipsius quæ possidet, sed conseruorum illius. hætenus Chrysostomus. Quibus rationibus receptum est, nedum Clericos beneficiarios, Panorm. in cap. 18. 1. de emptio & vendit. sed & laicos & diuites, fame præsertim dominante, officio iudicis ad præbendam eleemosynam cogi posse. gloss. in can. sicut hi. verbo, esurientium. dist. 47. gloss. in can. Domino. in verbo, necesse. distinct. 50. & in can. exigunt. 1. quest. 7. Alberic. in verbo, eleemosyna. Speculat. in tit. de instrument. editio. §. nunc aliqua. Felinus in can. humanum genus. distinct. 1. & in cap. 1. de

officio ordin. & in cap. si quis testium. de testibus. Anton. & Imol. in cap. 1. de emptio. & vendit. Bertach. in tract. de Episcop. 4. parte. Panorm. & Ananias in cap. si quis. de furt.

Legimus in Synodo Turo-nensi secunda constitutum vt vnaquæque ciuitas pauperes & egenos pascat secundum vires, vtque tam vicini Presbyteri, quam ciues omnes suum pauperem alant. Senatus noster semel, iterum ac sæpius sacris addictos ad pauperum alimenta Pontificiis pro-scriptionibus rerumque profanarum pignoratione, laicos verò carcere vrgeri constituit, Arresto 10. Martij 1538. Arresto item 13. eiusdem mensis.

Quod verò ad secundum spectat, quibus largienda sit eleemosyna, omnibus † qui in 19. egestate vitam degunt, præstanda est eleemosyna. can. quam pio. 1. quest. 2. can. quoniam. 11. quest. 3. Gregor. Nazianz. oratio. de pauperum cura. Omnibus pauperibus misericordix viscera aperienda sunt, ob quamcunque etiam causam affligantur; ita tamen vt liberalitas petentium indigētia metiatur, dicebat Chrysostomus apud Nicephor. lib. 13. cap. 2. 4. plures enim, dicebat

bat ille, hoc modo abunda-
bunt, & misericordiam simul
& dispensationis curam, quam
in diuinâ pecunia coniectari
conuenit, conseruabis, &c. Sa-
nè delectum obseruari in di-
pensanda eleemosyna veti-
tum non est. *can. quiescamus.*
vbi gloss. & ceteri, *dist. 42. can.*
non satis. distinct. 86. D. Ambrosii.
lib. 1. officior. cap. 30. plenissimè
Lucas de Penna *in l. final. de*
annonis ciuilib. Illis que in pri-
mis tribuenda est, quos vere-
cundos, seu uercundantes ap-
pellamus, eos enim ex diuitis
ad egestatem & mendicita-
tem sine culpa redactos pudet
mendicare. *Grandis est culpa,*
ait D. Ambrosii. *lib. 1. officior.*
cap. de beneficentia, si innocens,
& fidelis egeat, scias eum
fame laborare, arumnam perpeti,
qui presertim egere erubescat. &
postea: *Tameis qui ex diuitis*
cecidit in egestatem, & maximè si
non uitio suo. Scripsit quando-
que Calliopio Atticus Con-
stantinopolitanus Episcopus,
eis maximè dandam eleemo-
synam, qui mendicare eru-
bescunt: illis uerò negandam
qui ventrem ad nundinatio-
nem & mercaturam propo-
nunt. *Socrates lib. 7. cap. 25.*
Nicceph. lib. 14. cap. 24. Tri-
buenda est etiam pauperibus
qui pro foribus Ecclesiæ sti-

pem mendicant; solebant
enim veteres Christiani men-
dicos ante fores Ecclesiæ col-
locare: plenè D. Chrysostom.
homil. 30. in 1. ad Corinthios.
Mendicis, ait, *nihil uilius est,*
foribus templorum admoti u-
sus Ecclesiæ pulcherrimum &
ornamentum maximum præ-
stant, ut his sine plenitudo Ec-
clesiæ perfecta esse non possit. &
homil. 11. in cap. 5. 1 ad Tes-
salonicenses. Nam ideo & in
Ecclesiis, & in martyris, an-
te vestibula sedent pauperes, ut
nos ex illorum etiam conspectu
magnam utilitatem capiamus.
Etenim cogita quòd ingredientibus
nobis, &c. hos uerò D.
Chrysostom. *homil. 14 in 1. ad Ti-*
motheum; & homil. 30. in 1. ad
Corinth. mendicantes medicos
vulnerum nostrorum appella-
bat, & manus eorum medica-
menta præstare docet.

Potrò quod ad tertium at-
tinet, obseruandum est † ut 20.
voluntariè & vultu hilari
eleemosyna præbeatur, uera
enim eleemosyna, ait Chry-
sostom. sic dare, ut gaudeas te
dare. *Hilarem datorem diligit*
Deus. 2. ad Corinth. ex D.
Gregor. Nazianz. in oratio. de
pauperis amore quo miseretur,
inquit: Cum hilaritate & animi
promptitudine bonum duplica-
tur. quòd enim ex tristitia, aut ex

*necessitate, ingratum est, & indecorum, & quæ sequuntur. Deinde vt citò & sine cunctatione. Prouerb. 3. Ne dicas amico tuo, vade & reuertere, & cras dabo tibi. Et Ecclesiast. 4. Ne protrahas datum angustiati. D. Gregor. Nazianz. in oratio. de pauperum cura & amore, circa finem: Da pro. magno promptitudinem, & postea ne dicas, reuertere, & cras tibi dabo. nihil medium inter conatum & beneficium fiat. Laudatur Cimon apud Plutarchum in eius vita, quòd eum progredientem comitabantur familiares adolescentes honestè amicti, quorum quisque vbi pauper malè vestibus occurrebat Cimoni, paulum cum eo commutabat. Idem nummos ferebant cumulatè, quo egenis promptè impartirentur, còsque his secretè inuiciebant in manum. Obseruandum præterea ne inani & vana gloria eleemosyna fiat. *can. vide. 1. quest. 1. can. odi 24. quest. 1. plenè D. Chrystom. homil. in epist. Pauli. Deus enim cor, non manum interrogat. can. si quid 14. quest. 5. Denique cauendum est ne de alienis vel iniustè acquisitis eleemosyna fiat; scriptum est enim: Honora Dominum de tua substantia, & de tuis iustis laboribus, Prouerb.**

15. vbi gloss. *de tua substantia, non de aliena. Item Prouerb. 21. Hostia impiorum abominabiles, quia offeruntur ex scelere. can. immolans. 14. quest. 5. & Ecclesiast. 34. Immolantis ex iniquo oblatio est maculata. & postea: Qui offert sacrificiũ ex substantia pauperum, quasi qui victimat filium in còspectu patris sui. hinc D. Gregor. Eleemosyna Redemptoris nostri oculis illa placet, quæ non ex illicitis & iniquitate congeritur, sed quæ de rebus concessis, & bene acquisitis impenditur. *can. eleemosyna. 14. quest. 5. & alibi. Non est putanda eleemosyna si pauperibus dispenseretur quod ex illicitis rebus acquiritur. can. non est putanda 1 quest. 1.**

Verùm his refragai videtur primò quod scriptum est Lucæ 16. *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis. vbi gloss. Iniquitas bene dispensata vertitur in iustitiam.* Addo quòd ibi laudatur villicus qui non suas, sed domini facultates largitus est. Ideo D. August. *in quest. in Exod. quest. 14. Qui habetis de malo, facite inde bonum: qui non habetis de malo, nolite acquirere de malo. can. qui habetis 14. quest. 5. Filij Israël abstulerunt vasa Ægyptiorum, quæ tamen postea obtulerunt in vsum tabernaculi*

culi, *Exod. 2. 5. can. scriptum 14. quest. 5.*

21. Sanè in ea quæstione, an ex rebus alienis, vel iniuste quæsitis, pauperibus largiendum sit, distinguendum esse, D. Thomas *in 2. 2. quest. 33. artic. 7.* D. Bonauenur. *in 4. sententiar. distinct. 15. artic. 2. quest. 1.* D. Anton. *in summa 4. parte. tit. 5. cap. 18.* scriptum reliquerunt. Nam aut quod iniuste quæsitum est, restituendum est ei, à quo receptum est, vel non est restituendum, quia vtriusque versatur turpitudò: aut denique non est restituendum, neque versatur turpitudò ex parte recipientis. Priore casu, siue dominiũ transferatur, vt in usura, & scœniore, siue non transferatur, vt in furto, rapina & alus similibus, eleemosyna fieri non debet, quoniam iniuste quæsitã restitui debent his, à quibus contra leges capta vel accepta sunt. D. August. *ad Macedonem cap. fin. 14. quest. 5. can. nolite. ead. causa & quest.* In secundo verò casu, quando vterque est in simili culpa, ob id que danti non debet fieri restitutio, eleemosyna ex iniuste quæsitis largiri debet, vt in simonia. Nam quod ex actione simoniaca percipitur, non debet ei qui dedit resti-

tui, particeps enim est simoniæ, sed in pios vsus erogari. plenè Doctores post gloss. *in cap. de hoc. de simonia.* D. Thomas *in 2. 2. quest. 1. artic. vltim.* plenè de Turre-Cremata *in d. can. non satis,* dedit vt malè iudicetur: nam dantis & accipientis turpitudò versatur. argum. *l. vbi autem. ff. de condict. ob turpem caus.* Secus vbi pecunia data, vt in gratiam dantis in bona causa iudex pronunciet, tunc enim condictioni locus est. *l. 2. ff. de condict. ob turpem causam. can. final. 14. quest. 5.*

Eadem quoque ratione receptum est in ludo aleæ, vt aleatores pecunias quas lucrantur pauperibus erogare debeant: nam aleæ ludus legibus vetitus est, nec collutori competit repetitio. D. Thomas *2. 2. questio. 168. can. non sanè. 14. quest. 5.* plenissimè Stephanus de Costa, & Ioan. Baptista Caccialupus *in tract. de ludo.* à quibus nihil prætermisum est.

Cæterum posteriore casu, vbi repetitio non competit, & solius dantis versatur turpitudò, vt in quæstu meretricio. Nam etsi mulier turpiter facit quòd sit meretrix, non tamen turpiter accipit cum sit meretrix. *l. idem. ff. de condict.*

ob turpem caus. Eleemosyna ex meretricio quæstu ab ipsa meretrice fieri potest, & debet. D. Thomas, Bonavent. & Antoninus, ubi supra: oblatio verò minimè. Exodi 23. *Non offeris mercedem prostibuli.* Idque tum propter scandalum, tum propter sacrorum reuerentiam. D. Thomas *in 2. 2. quæst. 86. artic. 3.* Egregium fanè præceptum, ait Philo Iudeus, extat in sacro legum codice, non decere meretricis mercedes inferri: sed Deo sacratâ, & cætera in libello de mercede meretricis non accipiendâ: Alexander Seuer. auctore Lampridio, meretricum lenonumque vœtigal in sacrum ærarium inferri diligenter verabat.

Non obstat primò Lucæ locus *cap. 16.* nam, ut ait D. August. *serm. 25. de verbis Domini*, illud verbum Domini, *Facite amicos, ex mammona iniquitatis*, quidam malè intelligendo eripiunt alius, quo pauperibus largiatur, & putant se facere: quod præceptum est. Intellectus iste corrigendus est &c. Iniquum verò mammonæ dicuntur diuitiæ iniquitatis, eodem August. auctore *lib. de quæstionibus Euang.* quia non sunt istæ diuitiæ, nisi iniquis, qui in eis spem constituunt.

mammona enim Syriacum vocabulum, auctore D. Hieron. *in Matth. cap. 6.* nummum, siue diuitias significat. Tertul. *lib. 4: aduersus Marcio*: Dum verò laudatur villicus, qui domini rebus in sui commodum abusus est, & ex alieno amicos comparauit, monemur nos œconomos & dispensatores diuitiarum esse, non dominos, & ex bonis hominis diuitis, hoc est, Dei pauperibus bene facere: repræsentat enim hæc parabola, auctore Euthymio, post Chrystomum, hominem diuitem, hoc est, Deum nullo indigentem: œconomum verò, siue dispensatorem, omnem qui possidet diuitias; tales enim non sunt domini, sed dispensatores. Dicit namque Deus Aggæi 2. *Meum est aurum, meum est argentum, &c.* quod nos pluribus supra probauimus.

Minus obstat quod secundò de filiis Israël obiicitur: nam filij Israël non furtum fecerunt, sed Deo iubente ministerium præbuerunt. D. August. *in quæstio. in Exodum. can. dicit Dominus 14. quæst. 5.*

Postremò † ad quem eleemosynæ dispensandæ cura pertineat, obseruandum est, hoc onus Episcopis incumbere.

re. l. 1. C. de Episcop. audient. ibi, quibus verus cultus est adiuvare pauperes, & in necessitate positos, provideant Episcopi. quâvis in quibusdam codicibus desit hæc vox Episcopi. Gloria Episcopi est opibus pauperum providere. can. gloria. can. aurum. 12. quest. 2. At si Episcopus negligat & dissimulet, sæculares iudices in pauperum alimenta nedum prophanis, sed & laicis pecuniam imperare possunt. nam ubi iudex Ecclesiasticus in tractandis quæ ad eius curam & officium pertinent, indormit, sæculares magistratus adiri possunt. can. filius 16. quest. 7. can. si quis à clerico. vers. in autem. 11. quest. 1. §. si quis autem pro pecuniaria. Novell. de sanctiss. Episc. quæ locos antiquatos ex cap. qualiter & quando. de iudic. plerique interpretum falsos crediderunt, ut nos alibi docuimus. Sanè in hac specie pauperes vel civitatum Syndici, Episcopo dissimulante, regios iudices adire possunt, tum quòd sacrorum canonum, quibus pars tertia bonorum Ecclesiæ pauperibus dicatur, & reseruetur, propugnatio ac defensio ad Regem eiusque iudices pertineat, ut diximus antea: tum quòd huic negotio celeriter occurrendum sit,

nullaque mora interponenda: venter enim non habet aures, & ut vulgo dici solet, non patitur dilationem, vel, ut in vulgato fertur proverbio, non est interpellandus famelicus. de quo Erasmi in Chilsadib.

Itaque urgente fame Senatus noster quandoque mandat Episcopis huic negotio incumbere, illis verò cunctantibus & dissimulantibus imperatum ipsis, tum curionibus, ceterisque beneficiariis, sextam aliam sacrorum reddituum partem conferre. Nonnumquam iubet Episcopos & provinciarum Præsides convenire, lætisque ciues locupletes & egenos in album & volumen referre, ac nedum beneficiarios, sed & diuites ciues pro portione ad pauperum victum cogi.

 QVÆST. CVIII.

An eleemosynæ quæ piis locis præstitæ diu fuerunt, inducant obligationem in futurum, & utrum tolli possint. Explicatur l. privilegia. C. de sacros.

SVMMAE RERVM.

1. *Elemofynas confuetas impofterum præftandas, nõ obftantibus ftatutis, & confuetudine in contrarium. argumenta contraria ex Caftrenfi & Alexandro. numer. 2. refelluntur numer. 3.*
4. *Lex, fi quis Curialis. C. de Epifcop. diluitur.*

1. **B**ARTOL. in l. priuilegia. C. de facrofanct. notat † elemofynas confuetas impofterum præftandas, & ftatuta nullus effe momenti, quibus elemofynæ, quæ à ciuitate vel alia vniuerfitate erogari confueuerunt, ex confuetudine tolluntur. *cap. ad Apoftolicam. de fim. Bened. in verbo, matrem. num. 33. Caftrenfis in l. fi quis Curialis. C. de Epifcop. Iafon in l. non amplius. §. 1. de leg. 1.*
2. Contrariam † opinionem fequitur Caftrel. *in d. l. priuilegia. & Alexand. in d. l. non amplius. Alexand. confil. 208. vol. 2.* Mouentur primò per d. l. *fi quis Curialis.* Secundò eius effe destruere, cuius effe condere. Ciuitas ergo quæ tale fecit ftatutum, vel Princeps qui talem fecit concessionem, eam reuo-

care poteff. Tertio per *l. fi certis annis. C. de pact.*

Sed opinio † Bartol. verior 3. eff. Primò, quia quoties priuilegium vim contractus habet, non poteff reuocari. *l. quod femel. ff. de decretis ab ord.* At ftatutum fuper elemofynæ præftatione vim habet contractus, cum Deo enim contrahitur. *Quod enim vni ex minimis iftus feciftis, mihi feciftis. D. Greg. homil. 40. in Euang. Quod iacenti in terram porrigitis, fedenti in cælo datus.* Præterea etfi ftatutum illud vim nudæ pollicitationis habeat, certum eff pollicitationem Deo factam obligationem producere. *l. 2. de pollicit.*

Neque obftat d. l. *fi quis Curialis.* ibi enim cedendi bonis neceffitas non gratiam, vel priuilegium, imò potius iniuriam, vel damnum continet, vt docui *fupe*, ex D. Ambros. *lib. 5. epift. 31.* ibi, *Si priuilegium querat facerdos, inquit, vt onus Curiale declinet, patria atque auita & omnium facultatum poffeffione cedendum eff, & quæ fequuntur.* Quod verò de præftatione diximus, vt non inducat obligationem ex *l. fi certis annis. C. de pact.* non habet locum in pia caufa. *l. 1. C. de fideicom. vbi Bart. & alij in d. l. fi certis. & in l. cum de in*
rem

re vers. de usur. vel melius dicas quòd diuturna præstatio non inducit obligationem, nisi causa intercedat.

Cæterùm ad eleemosynæ præstationem causa euidens est, vnusquisque enim siue Clericus, siue laicus, tenetur lege diuina ad eleemosynæ præstationem. Accedit quòd fauore piæ causæ concessio incerta valet. *l. sicut annuum. de ann. leg. Tiracq. prim. 55.*

IAC. FERRERIVS.

Vide Didacum *var. 1. cap. 17. num. 3.* & Boerium *decis 236.*

QVÆST. CIX.

De viduis, Diaconissis, Virginitibus Deo dicatis, & Sætimonialibus, & Abbatissis, Presbyteræ Canonice quæ sint. Explicatur generali. C. de sacrosf.

SVMME RERV. M.

1. *Viduas alias alumnas, alias verò ministrantes fuisse.*
2. *Viduas vniuersas, non quæ sepius nupserint, sed emmereri Ecclesiasticam.*

3. *Virginum chori, & viduarum collegia in Ecclesia, earumque munia.*
4. *Vidua ministrantes.*
5. *Diaconissarum quedam virgines, alia vidua; numer. 10. & num. 15.*
6. *Vidua Presbyteræ.*
7. *Presbyter quid.*
8. *Viduas Presbyteras differre à Diaconissis.*
9. *Diaconus quid.*
11. *Presbyteræ pro uxore Presbyteri; vt Episcopa pro uxore Episcopi; numer. 12.*
13. *De coniugio Presbyterorum Orientalis Ecclesiæ, & Occidentalis.*
14. *Viduas professas fuisse castitatem, & inde dictas esse Professas.*
16. *Diaconisse ministra.*
17. *Mulieres ordinari non posse, & esse inter laicos, etiam Diaconissas.*
18. *Impositio manuum pro benedictione.*
19. *Ordinem sacrum dupliciter dici.*
20. *Ordines sacri quot.*
21. *Diaconisse cuius atatis esse debeant; & numer. 22.*
23. *Explicatur l. nulla. C. de Episcopis, & numer. 24.*

IDVARVM † anti- quitus quedam ex stipe Ecclesiæ aleban-

tur, quædam in ministerum pauperum & ministrorum Ecclesiæ eligebantur. Porro Ecclesiæ pecunia & opibus sustentabantur viduæ, quarum meminit D. Paulus 1. *ad Timoth. cap. 5.* quæ sexaginta crāt annorum, vniuiræ, & quæ omne opus bonum profequutæ fuerant. ibi, *Vidua eligatur non minus sexaginta annorum, quæ fuerit vnius viri uxor, in operibus bonis testimonium habens, si filios educavit. & postea, si omne opus bonum profequuta est.* Id ipsum D. Clemens *lib. 3. const. Apostol. cap. 3.* & D. Athanasius *lib. de uirginat. siue de meditatione.* necnon Tertullian. *lib. de uirginib. uel and.* ibi, *ad quam sedem præter annos sexaginta uirux, id est, nuptiæ aliquando eliguntur. Sed & matres, & quidem educatrices, filiorum, scilicet, ut experimentis omnium affectuum instructæ, & ut nihilominus ea docuerint, per quæ fæmina*
 2. *probari potest.* Uuiræ † ergo dumtaxat Ecclesiasticam sedem merentur accipere.

In veteri quoque Testamento filix Sacerdotum viduæ, quæ semel nuptæ fuerant, cibis Sacerdotalibus vescabantur, quæ verò secundò nupserant, excludebantur, *Leuitic. 22.* ad gentilitatem obseruasse auctor est Hieronym. ad

Gerunt. *de monogamia.* Quare non sine magno examine, ait D. Chrysof. *lib. 3. de sacerdot.* viduæ in catalogum & album Ecclesiæ referendæ sunt. id enim ipsum, quòd temere & ut casus tulit in album viduæ referuntur, innumera olim mala peperit. sūt verba Chrysof. & postea: Huiusmodi verò viduas Ecclesiastica pecunia ali, præterquam quòd Dei vindictam paratam habet. Facit etiam ut apud homines magnopere ea res improbetur, & quæ sequuntur.

Harum verò viduarū mīnia describit idem Chrysof. *homil. 30. in 1. ad Corinth.* his verbis: Sūt † in Ecclesia viro-
 3. rum chori & viduarum collegia. & postea: *Quòd & Apostoli principio statim intelligentes, ut cetera quidem omnia, ita isthic quoque viduæ ut essent præclare, constituerunt, tantam in ea re diligentiam collocantes, ut illis ministros septem præficerent. & postea: Neque verò ille usum sui aspernabilem præbent, nam tu quum libitum est ades: illæ noctu diuque hic psallunt, adsuntque continuo. & mox: Harum igitur incenatas alias cubitum ire, aliis sub dio astiduo frigore rigentes agere. obolum dedisti, gratias agunt, &c.* hæc quippe viduæ, quæ liberalitate Ecclesiæ sustine

stinebantur , tam assidue in Dei opere esse debebunt , vt meritis & orationibus suis Ecclesiam adiuuarent. Synod. Carthaginensis I V. cap. 103. *can. final. distinct. 83. Vidue*, ait D. Polycarpus epistol. ad Philopenf *prudicè circa fidem interpellent semper pro omnibus, elongantes se ab omnibus detractio- nibus, cognoscetes seipsas, quia sunt sacrarum Dei, &c.* hæc de viduis alumnis.

4. Erant & viduæ † ministræ, quarum professio erat sacris ministris vinctis, infirmis, cæterisque miseris & calamitosis ministrare, & reliquas mulieres ad bonum honestumque ordinem deducere, nec non docere rusticas & imperitas mulieres quo tempore baptizandæ sint, qualiter & baptizatori respondeant, & accepto Baptismate viuant. Synod. Carthag. IV. cap. 12. Has verò viduas, quæ in ministerium, non tamen sacrum, deuouebantur, plerique Diaconissas interpretantur, quorum opinio conuincitur primò *l. general. C. de sacros. can. 40. Synodi Sextæ in Trullo.* Vtrobique enim disertè vidua distinguitur à Diaconissa, deinde Diaconissarum † quædam erant virgines, aliæ viduæ. *Novell. 6. Iustiniani. §.*

quanta. Epiphanius in compendiaria vera doctrina de fide catholica. ibi, Diaconissa constituantur. & paulo post: & ipse sint, que aut ab vnis nuptiis viduitatem seruauerint, aut semper virgines sint. Præterea vidua sexagenaria esse debet, Diaconissa verò creatur quæ quadragesimum expleat annum.

Denique hæc † viduæ potius Presbyteræ, quàm Diaconissæ appellabantur, quia, vt ait D. Thomas *ad 4. sententiar. & in supplemento 3. part. q. 39. art. 1.* Presbyter † idem est quod senior. Theophylact. item in cap. Matthæi 19. *Qui reliquerint patrem, aut matrem, habebunt, inquit, pro patre Presbyteros, pro matre Presbyteras, siue anus, que in Ecclesia sunt.* Hanc quoque sententiam disertè probat D. Athanas. *in lib. de virginitat. siue de meditat. ibi, Delegatur vidua nõ minor sexaginta annis, vnus viri vxor. & postea: Tu autem si non facias tibi iuueniles habitus, non audies iunior, sed grandior, & Presbytera vocaberis, honorémque, vt Presbyteri habebis.* Accedat *can. mulieres dist. 32.* cuius hæc sunt verba, quæ sequuntur. *Mulieres, que apud Græcos Presbyteræ appellantur, apud nos viduæ, seniores, vniuersæ, & matricurie appellantur, in Ecclesia*

8. *tanquam ordinatas constitui non debere decernimus.* † In quo canone quædam addita sunt: nam in Concilio Sardiceno, ex quo canon ille transcribitur, extant dumtaxat verba *can. 11.* quæ sequuntur. *Non oportet, inquit, eas, quæ Presbyteride, vel Præsidentes dicuntur, in Ecclesia constitui.* quo loco obseruandum est, mulieres anus, siue viduas, non appellari Presbyteras, sed *Presbyteridas.* quod & Epiphanius admonuit *heres. 79.* Neque his refragatur Concilium Epaunense *can. 21.* ibi, *viduarum consecrationem, quas Diaconissæ appellant.* nam Diaconissæ nomen generale est, quemadmodum
9. & Diaconi: Diaconus † enim quemcunque ministrantem
10. significat. Præterea † Diaconissarum quædam sunt viduæ, aliarum virgines, vt diximus. Itaque viduæ quædam Diaconissæ appellantur, in ministerium Diaconissarum cooptatæ. D. Basil. *in epistol. ad Amphilochoium can. 2.4.* ibi, *vidua quæ in viduarum numerum relata est,* hoc est, quæ ab Ecclesia in Diaconatum suscepta est.
11. Sandè † Presbytera quandoque pro vxore Presbyteri vsurpatur. D. Gregor. *Dialog. 4. cap. 11. can. Presbyter. distinct. 32.* Item in Synodo Turonen-

si. *can. 20.* *Si quis Presbyter inuentus fuerit cum sua Presbyterâ, aut cum sua Diaconissâ, Diaconus excommunicetur.* In Concilio quoque Antissiodorensi *can. 21.* non licet Presbytero in vno lecto post acceptam benedictionem cum Presbyterâ dormire. Planè, vno dumtaxat in loco † *Episcopa* vxorem Episcopi significat, Concilio Turonensi. *II. can. 13. & 14.* Erasmus, ac quidam alij neoterici, existimarunt de vxoribus Episcoporum mentionem fieri. *ad Timotheum cap. 3.* vbi cum vetus translatio habet; *mulieres similiter pudicas,* Erasmus vertit, *vxores similiter pudicas.* At veteres Ecclesiæ Doctores vel de quibuscumque mulieribus, vt D. Ambrosius vel de Diaconissis, quæ in Oriente erant, vt Primasius & Sedulius, interpretatur. quibus D. Chrysostomus & Theophylactus lactus annuere videntur. quorum prior sic ait: *Plerique volunt Apostolum hoc loco de mulieribus simpliciter precepisse, verum non ita est. Quid enim consequentia haberet inter ea, quæ de Episcopis monuit, mulierum nullam facere mentionem; sed de his profecto, ait, quæ ministerij dignitate sunt præditæ.* Alter vero: *Non enim de quibusuis mulieribus disserit, sed eas nunc profert,*

fert, quæ & ministrandi funguntur officio. hæ namque Ecclesiæ conferūt plurimum. Nam nisi faceret de huiusmodi feminis mentionem, quid opus fuisset cum de Diaconibus & viris tractaret, de mulieribus etiam interiecisse sermonem. Dignitatem verò Chryso-stomus, non Diaconatus, quod Cataphrygæ assercbant, intelligit, sed honorem, eo quòd mulieres istæ Ecclesiasticæ ministræ honorabiliores aliis ex seculo vel ob hoc munus viderentur, vel fortè quòd per aliquam benedictionem ad Ecclesiæ ministerium ordinabantur, de quo nos infra plenius.

13. Quæ verò de Episcoporum, Presbyterorum & Diaconorum vxoribus diximus, ad † Orientales Ecclesias referenda sunt, quarum ritu, qui Sacerdotalem nacti erant dignitatem, cœlibes postea à coniugio abstinebant: qui verò vxore ductâ in ordinem sacrum cooptabantur, à coniugibus minime distrahebantur, ex sententia Paphnutij, quam ita interpretatur Nicephor. *lib. 8. cap. 19.* quamvis non desint, qui ea quæ de Paphnutio in hac parte à Socrômeneo & Socrate scripta sunt, ficta & commentitiâ esse

non leuibus argumentis contendunt. Frâciscus Turrianus *lib. de sexta & septima Synodo.* Ecclesiâ verò Catholica iuxta diuinum præceptum continentix votum annexum ordini sacro docet. Quare in Concilio Carthaginensi *II. can. 2.* ordinis sacri dicuntur connexi siue implicati vinculo castitatis propter consecrationem. quod plenius tractat de Pansa cum aliis non paucis qui de cœlibatu clericorum scripsere.

Sanè † viduæ, siue alumnae, 14. siue ministræ, viduitatem & continentiam profitebantur. Quare eas Profefas appellat D. Hieron. Ea verò professio coram Episcopo in secretario imposita veste viduali fiebat. Synod. Arausic. *can. 27. & can. viduitatis 27. quest. 1.* qua professione emissa non ordinabantur, sed in statum vidualem ascribebantur. D. Clemens *lib. 8. constit. Apostol. cap. 31.*

Cæterum in hac lege generalis. de sacros. Imperator non agit de viduis, quæ ex stipe Ecclesiæ eleuantur, hæ quippe viduæ ab Ecclesiâ pauperum victum percipiebant, quæ tâta egestate premebantur, vt nihil reliqui haberent, nec, vt ait D. Hieronym. *lib. 1.*

contra Iovinian. laborare poterant, quales ex Iudaismo, vel Paganismo transibant, bonis eorum publicatis, & quæ, ut inquit D. Ambrosius *ad Timoth.* 5. nulla ex parte suffragium sperabant: itaque testari non poterant. Præterea Hypatia, cuius dispositio dedit causam edicto, & constitutioni, locuples erat, ut quæ multa Ecclesiis, multa Monachis, multa pauperibus, multa libertis, multa captiuorum redemptioni reliquerat.

De Diaconissis: ego dixi in aliis libris, & maximè Theologicis. Diaconissæ † erant mulieres virgines, vel viduæ vn̄uicæ, quæ in ministerium Ecclesiæ, vel pauperum, non tamè sacrum eligebantur. Ministerium earum, versabatur circa custodiam sacrorum vestibulorum Ecclesiæ. D. Ignat. *epist. ad Antioch.* D. Clemens *const. lib. 2. cap. 61.* Sic in veteri Test. 1. *Regum* 2. legimus, mulieres quasdam solitas esse obseruare ante ostium tabernaculi. Item earum versabatur ministerium in inspiciendis & lauandis mulierum corporibus, propter honestatem, auctore Epiphanio *heres. 79.* D. Clement. *const. 2. cap. 35. & lib. 8. cap. 34.* Propter mulieres

eorum ministerium introductum fuit. Vide Balsa. *lib. 3. inris Orient. interrog. 35.* ibi, *Diaconisse aliquando gradum ad altare habuerunt, at ministrorum inquinatio eas à Sancto altari expulit.* Docebant enim Diaconissæ ut viduæ rusticas mulieres, & qualiter baptizatori responderent. Syn. Carthag. IV. *can. 12.* Diaconissæ denique legebant homilias in Ecclesia, auctore D. Thoma *in addit. 31 part. quæst. 39.* Durant. *Specul. in ration. lib. 2. can. 1.* quod tamen apud Imei dubium est, mulieribus enim in Ecclesia tacere præceptum est à D. Paulo 1. *ad Corinth. 14.* Ob huiusmodi verò supradicta ministeria † ministræ vocabantur. 16.
Sozom. *lib. 8. cap. 9. & 23.* D. Paulus *ad Roman. cap. 16.* commendat Phœben sororē quod erat ministra Ecclesiæ. Vbi Origenes hæc verba ait: *Hic locus Apostolica auctoritate duo pariter docet, & fæminas in Ecclesia ministerio constitui, siue ministras in Ecclesia haberi, & tales in ministerium assumi, quæ per bona officia eam laudem meruerunt, quæ Phœben à Apostolo profequitur.* Hactenus Origenes. Hinc puto quod Pepusiani, quorum meminit D. Aug. *de heresib. ad Quodvultdeum heres. 27.* & Collyridiani apud Epipha

Epiphaniū *heres.* 79. mulieres sacro ordinē honorabāt. Quorum errores *ibi* D. Aug. & Epiph. refellunt, cū mulieres ex præcepto Apostoli in silentio esse debeant in Ecclesia. Itaque omnibus mulieribus, etiam Diaconissis, nedum Sacerdotium, vel sacra facere denegatur, sed & omne sacrum ministerium non permittitur eis in Ecclesia, ait Terrullian. *de Virg. vel. Isid. lib. 2. de Eccles. offic. cap. 27. D. Clem. const. 3 cap. 6. can. 1. 15. q. 3.* Imò nec diaconatus benedictionem accipere possunt mulieres. Syn. Aurel. II. *can. 16. & 17.* Imò ex Nicena Synodo *cap. 21.* omnino inter laicos † Diaconissæ numerantur. His obstare videtur quæ in Syn. Chalced *can. 15.* constituta sunt, ubi dicitur Diaconissam mulierem non esse ordinandam ante annum quadragesimam. Item in Synodo sexta in Trullo *can. 14.* Urget etiam quod scripsit D. Clem. *lib. 8. const. 126 ibi, Episcopo impones ei manus presentib. Presbyteris, ac Diaconissis, & dices, &c.* quo loco probatur manus impositionem interuenisse in ordinatione Diaconissæ. Vide Iustin. *in Nouell. 6. quomodo oporteat Episcopos. §. quarta,*

Respondendum est, in pri-

mis quòd pertinet ad canones Synodi Chalced. & in Trullo, in quibus Diaconissa ordinari dicitur, quod hi canones omnino exoleuerunt. Diaconissa enim nō ordinatur, vt ait Bals. *ad cap. 15. Chalced. Syn.* Præterea Diaconissarum ordinatio non refertur ad sacros maioris Ordinis, quorum mulier est incapax, sed ad benedictionem, quæ ab Episcopo fit in ordinatione cuiuscunque ministri, per quam non constituuntur in aliquo gradu spiritualis potestatis. Quare ordinari dicuntur Lectores, Exorcistæ, Acolythi, Ostiarij in minorib. ordinib. constituti. Pariter † manuum impositio accipitur pro benedictione quæ fit ab Episcopo ad protectionem Dei petendam Marci 10. *Et imponens manus super illos benedicit eis.* quo in loco manuum impositio significat benedictionem. Itaque quod dicitur de Diaconissis, intelligi debet de illa benedictione, non manuum impositione quæ consecrationem perficit.

Quod verò ad Iustiniani Nouellam pertinet, ibi, *sicque sacram promereri ordinationem.* & postea, *ad sacrum venire ministerium.* & iterum, *& adorandis ministrare Baptismatibus* & mox, *& sacro cadere ordine.* quibus

18.

quibus in locis videretur probari Diaconissas sacros habere ordines.

Primum obseruandum est

19. † ordinem dici sacrum dupliciter, auctore D. Thoma *in addit. 3. part. quæ est. 37. art. 3.* Primò secundum se, nã quilibet ordo secundum se facer est. Secundò ratione materiæ, circa quam versatur, quæ in sacerdotio, diaconatu & subdiaconatu consecrata est, & non
20. in aliis. Idcirco † tres sunt tantum ordines sacri, alij verò quatuor inferiores ordines non sacri dicuntur, ideoque neque impediunt matrimonium contrahendum, nec dirimunt contractum. Quare Diaconissarum ordo dicitur facer secundum se, ratione verò materiæ circa quam versatur non est facer. atque ita Iustinianus interpretandus est.

21. Postremò † Diaconissæ ante quadragesimum annum & accuratã examinationẽ creari vel ordinari prohibentur. Synod. Chalcedonens. *can. 15.* Synod. VVormatiens. *can. ... & can. Diaconissam. 27. quæ est. 1.* Synod. Sexta, in Trullo *can. 14. § clericas. Nonell. 123. de Ecclesiast. ut aliisque capitul. can. nemo, distinet. 70.* At pugnare videntur §. *quanta. Nonell. 6. quomodo oporteat Episcop. abi, & circa quin-*

quaginta annos secundum diuinas regulas agentes. Item nulla ibi; nisi emensis quinquaginta annis, secundum præceptum Apostoli, ad Diaconissarum consortiũ transferatur. C. de Episc. & cler. Deinde D. Paul. 1. ad Timoth. 5 Vidua eligatur non minus sexaginta annorum, quæ fuerit vnus viri vxor.

Quod ad primum pertinet, hæc inter se non pugnant, † 21. Diaconissa ordinetur agens circa quinquaginta annos, & Diaconissa non ordinetur ante quadragesimum annum, ex Concil. Chalcedonensũ; cum præfertim ea quæ quadraginta annos nata est, circa quinquaginta annos agere dicatur.

Lex † verò *nulla nisi emensis,* 23. corruptè legitur: legendum est enim, *nisi emensis sexaginta annis, ut in C. Theodosiano, & in quibusdam libris manu scriptis, ea enim constitutio ad Apostoli præceptum refertur, quo sexaginta anni exiguntur. Præterea Sozom. lib. 7. cap. 16. huius legis meminit, eaque cautum scripsit, ne mulieres, nisi sexagesimum annum excessissent, diuinum vllum ministerium susciperent, secundum Apostoli Pauli expressum mandatum: at si sexaginta legamus, vrgebit amplius.*

14. Ego t̄ existimo in ea lege de viduis agi, quæ quandoque Diaconissæ, id est, ministræ vel ministratrices appellantur, vt ex Concilio Epau-nensi suprâ docui, ea enim constitutio ad Pauli præceptum refertur, quod de viduis agit, quæ ex stipe Ecclesie alebantur, non verò de Diaconissis. quod & D. Thomas ibi adnotauit. *Omne hoc præceptum*, ait D. Hieronym. lib. 1. contra Iouinian. *de his est viduis, quæ Ecclesie pascuntur elemosynis.* Et idcirco præscribitur, vt illæ tantùm accipiant pauperum cibos, quæ iam propter ætatem laborare non possunt. Præterea ætatem tanta diligentia designat in viduis Apostolus, quòd iam quidam contigerant lapsus, hique, ait Chrysost. occasionem præstiterant huiusce ferendæ legis, quædam enim viduæ antè corruerant; & fornicatæ fuerant. quod & Apostolus statim indicat.

QVÆST. CX.

Rursus de Virginibus & Sanctimonialibus canonicis, & quòd non possint nubere.

SVMME RERVM.

1. *Virginitatis honor.*
2. *Virgines Deo dicatas alias in habitu laicali, alias sanctimonialibus fuisse.*
3. *Virgines Dei dictæ.*
4. *Virgines Deo dicatas à Sanctimonialibus distingui.*
5. *Eas non potuisse nubere.*
6. *Nōnæ, Gallicè Nonnains, & Canonica, quæ.*
7. *Sanctimonialium institutio.*
8. *Ritus consecrandi virgines.*
9. *Quare illæ velabantur.*
10. *Mitra quid.*
11. *Velum flammæum quid.*
12. *An viduæ moniales sicut virgines velabantur.*
13. *Quomodo velamen imponere liceat.*
14. *Sanctimoniales tondendi mos.*
15. *Monachos etiam tonderi solitum. & Virgines vestales, num. 16.*
17. *Sanctimoniales qua ætate professionem faciant.*
18. *Virginum consecratio olim ad Episcopos pertinebat. hodie & coram Episcopis, & Abbatibus, & Presbyteris fieri solet, num. 19. quin etiam coram Abbatibus, num. 20.*

1. **V**IRGINITAS † semper summo in honore fuit, nedum apud Christianos, sed etiam apud profanos. D. Hieron. *lib. 1. contra Iovinianum*, scripsit Consul, Imperatores ceterosque magistratus virginibus de via cedere solitos; ideo cum vestalis ibat per urbem, licet eam ut magistratum anteibat.

2. Virginum † verò quædam Deo dicatæ erant in habitu laicali, aliæ erant Sanctimonialiales.

3. Porro etsi utræque Deo dicatæ essent, ac † Dei Virgines appellarentur. Tertul. *de velan. virg.* Virgines tamè Deo dicatæ à Sanctimonialibus distinguuntur quandoque, ut constat ex *l. generali. C. de sacrosf.*

4. Erant enim quæ in habitu laicali se sponte sua Domino obtulerunt, & matrimonio renunciauerunt, eoque nomine professionem emittebant. D. Basilus *in epist. ad Amphilocho. cap. 18. & 19. & ibi Balsamon.* Vide *cap. 60.* eiusdem Basilij *ibidem.* & ibi quoque Bals. *Vide cap. 17. Syn. Chalced. can. si qua virgo. 27. quest. 1. & Bals. ad d. cap. 17. Syn. Chalced.*

5. Porro † Virgines Deo dicatæ nubere non poterant: neque enim decet seruū Regis sponsam illius usurpare,

minus homini quacunquè dignitate prædito sponsam celestis Regis sibi despondere, authore D. Matthæo Apost. ut Abdias Babylonicus *in eius vita*, scripsit. Nec obstat quòd B. Pulcheria Theodosij iunioris soror Deo virginitatem suam deuouerat. Sozom. *lib. 9. cap. 1.* quam tamen post obitū Theodosij Martianus Imper. in domum suam assumpsit, ut Imperatricem: nam Martianus cum ea, utpote quæ virgo semper mansit, nunquam rem habuit. Euaagrius *lib. 2. cap. 1.*

Nunc videamus de Sanctimonialibus quænam essent. Quod ut intelligamus, sciendum est quòd ex virginibus habitu laicali Deo dicabantur, ut iam diximus, aliæ verò Deo dicabantur, solennique benedictione velabatur, & cōsecrabantur, quæ Sanctimonialiales vocabantur. *d. l. generali. C. de sacrosf. Eccles.*

6. Appellabantur & † Nonnæ. D. Hieronym. *lib. 1. de custod. virg. tom. 1. Nonnains* vocantur *in legib. Francor. lib. 4. cap. 45.* vocantur & Canonice, quæ à Canonicis secularibus multū distant. Syn. sept. *cap. 20.* Iustin. *Novell. 59. cap. indemnitatib. de elect. in 6.* Eugenius II. in Concilio Remensi

mensi *cap. 3. Rota decis. 1. tit. de regul. in antiq. Concil. Colon. de vita monast. cap. final.*

7. Porro † Sanctimonialium institutio peruetus est. Legimus apud Abdiam Babylon. *lib. 7. Beatam Ephigeniam Regis Æthiopiæ filiam à D. Matthæo velatam & consecratam. Meminit Philo Iud. lib. de supplicum virtutibus, sacrarum Virginum, quos Therapentidas vocat, id est, curatrices. Vide Euseb. lib. 2. cap. 16 & 17. Niceph. lib. 2. cap. 15. & cap. 16. D. Ambros. lib. 3. de virg.*

8. Quo autem † ritu Virgines consecrarentur, vide Durantum *lib. 2. ration. diu. officio. cap. 2.* Extat formula in libro qui Ordo Romanus inscribitur. Vide Concil. Tribur. Carthag: Aurelian. Rothomagensis.

9. Quare autem † velarentur, Ioan. Durantus *Specul. in eod. lib. 2. cap. 1. Isido. lib. 2. de Eccl. offic. cap. 7.* his verbis: *Cur autem velentur, hæc causa est. In gradibus, inquit, & officiis Ecclesiasticis fœminæ nullatenus præscribuntur: nam neque permittitur eis in Ecclesia loqui, vel docere, sed nec tingere, nec offerre, nec ullius virilis muneris, aut sacerdotalis officij sortem sibi*

vendicare. Ideo hoc tantum, quia virgo est, & carnem suam sanctificare proposuit, eam velamus. Venia fit illi, ut in Ecclesia notabilis, & insignis introeat, & honorem sanctificati corporis in libertate capitis ostendat, atque mitram quasi coronam virginalis gloriæ in vertice proferat.

Sed pugnare videtur Isidor. cum D. Paulo; qui velamen mulierum subiectionem, non libertatem significare docet, *1. ad Corinth. II. Quem nodum ut expediamus obseruandum est, velamina mulierum, de quibus D. Paul. agit, disiuncta & diuersa esse à velaminibus Sanctimonialium, mulieres enim faciem vultumque velabant. can. mulier 24. quæst. 5.* Tum propter potestatem virorum in eas, tum propter Angelos, id est, Presbyteros & Episcopos, authore D. Ambros. vel ob sanctos viros, ne eos ad fornicationem incitarent. Sacræ verò Virgines velabant caput honoris causa, & velamen illud Isidorus vocat † *Mitram.* Vel etiam Sancti-^{10.}moniales ideo velabantur, ut quemadmodum nuptæ caput velabant, velatæque ad virum ducebantur. Tertull. *de virg. veland.* sic Virgines Christo nubentes velantur; & quemadmodum velum, quo nuptæ

- caput velabatur; flammeum vocabatur. D. Ambros. *lib. 3. de virgin.* Sic & † velum, quo sacre Virgines velabantur, flammeum appellabant. D. Ambros. *lib. 1. de virgin. circa finem.*
12. An verò † viduæ moniales sicut virgines moniales velarentur, pugnare videntur inter se decreta Patrum. Nam velaminis mentio fit in Syn. Turon. *cap. 25.* Mogunt. sub Arnulph. *cap. final.* Aurel. *cap. 7.* Apud Burch. *lib. 8. cap. 35. can. quod interrogasti. 27. dist. Concil. Tolet. cap. 10. can. vidua 20. quest. 1.* Non velari verò viduas statutum legitur in Concil. Mogunt. *cap. 6.* Burchard. *lib. 8. cap. 33. 34. & 36. can. deuotis 20. quest. 1.* Hanc antinomiam dissoluit Durantus *Specul. in lib. diu. offic. lib. 2. cap. 1. gl. in can.*
13. † illud. 20. *quest. 1.* facili & expedita distinctione. Velamen autem non licet imponere, nisi certis & statis dieb. *d. can. illud.* id est, in Epiphania, in albis Paschalibus, aut in Apostolorum natalitiis. *d. can. deuotis 20. quest. 1. can. virgines. 20. quest. 1.* Hodie verò dieb. Dominicis ac festis solemnibus licet. *cap. 1. de temp. ordin.*
14. Amplius † Sanctimoniales rondere moris erat, quod D. Hieron. indicat contra Sabi-

nianum Diaconum. Causam autem huius rei reddit D. Thom. *in prima ad Corinthios epistola.* Primùm quòd Virgines, vel viduæ, vbi primò Christo despondentur, virilem dignitatem nanciscuntur, utpote Christo iunctæ, & à potestate virorum liberatæ. Adde quòd frustrà velaretur monialis si coma esset sibi velamen. Zabarell. *in Clem. 2. de statu Mon.*

Monachos † tonderi etiam 15. solitum, vide D. Dion. *de Eccles. Hierarch.* D. August. *in lib. de opere mon. circa finem.* D. Hieron. *in vita Hilarion.*

Virgines † quoque vestales 16. tondebantur. Plin. *lib. 16. c. 44.*

His quæ de tonsura monialium diximus primùm aduersari videtur Synodus Gangræsis *cap. 17.* Secundò D. August. *epist. 109. ad Monachas.* *ibi, nec sint vobis tam tenera capitum tegmina, nec vetiola superapparent: capillos ex nulla parte nudos habeatis, nec foris, vel spargat negligentia, vel componat. can. quod. Deo. 33. quest. 5.* Ad hæc Imperatoris fœminas, quæ crinem abscondunt, puniunt. *l. 27. C. Theod. de Episcopis & cleric.* Denique Concilium Viennense *in Clement. 2. de statu monast.* non improbat capillos in monialibus

bus, modò comati & cornuti non sint. Quibus responderi potest quòd Syn. Gangren. de qua sup. interpretanda sit de mulieribus profanis, quæ ob Dei cultum vel religionis studium comas sibi tondebat. Eustatius enim Sebastix Episcopus, in quem Gangrensis Synodus conuenit, mulieres omnes, quæ eius sectæ erant, comas sibi amputare iusserat, quasi solutæ essent aliena quauis potestate. At nos de mulieribus Deo dicatis agimus. quod & Balsamon *in d. can. Synod. Gangr.* admonet. Porrò etiam Augustinus in regula, quam præscripsit suis Sanctimonialibus, capillorum tonsuram non iusserit, consequens non est ceteras moniales non tonderi, vel fortè tempore D. Augusti. indifferens erat. crines monialium radere, vel non radere: postea verò contrarium statutum est. Lex vero 27. C. Theod. *de Episcop.* de Diaconissa, non de moniali loquitur. Concilium verò Viennense sententiam nostram confirmat. Moniales enim vetat ubi comatis, vel cornutis crinibus, & ita utrūque. *l. sape. de verb. sign.*

17. Cæterum † qua ætate Sanctimoniales professionem emitterent, varix sunt sancto-

rum Patrum constitutiones. Leo *Non. 6.* Quidam septuagesimum annum exigunt. Synod. Rom. sub Syluest. *cap. 10.* Alij sexagesimum. D. Gregor. *lib. 3. epist. 11. can. inuenculas 20. quest. 1.* Nonnulli quadragesimum. Synod. Agathen. *cap. 19. can. sanctimoniales 20. q. 1.* Alij vigesimumquintum annum. *can. virgines. 20. quest. 1.* Alij decimumquintum. *can. 1. can. illud. 20. quest. 1.* Synodus Tridentina decimumsexturn. D. Basil. *epist. ad Amphilocho. can. 8.* cuius meminit Synod. in Trullo *cap. 40.* & hoc iure vitimur.

Porrò † virginum consecratio Episcoporum propria & peculiaris erat, ex Synodo Carthag. *cap. 2. & 3.* cui Augustinus interfuit. *cap. 36. & cap. 4. & cap. 11. can. sanctimonialis. 23. dist. can. quamuis. dist. 68. can. perlectis. 25. dist.*

At aliquot seculis postea † 19. cœperunt virgines votum & professionem emittere, nedum coram Episcopis, sed & coram Abbatibus, & Presbyteris. *cap. consuluit. & cap. veniens. cap. fin. qui Clerici vel uuentes.*

Imò etiam olim ex decreto Eutiochiani Papæ *in can. statuimus 22. quest. 2.* vetitum esset Abbatissas velum impone-

re.gloss. *in can. vidua* 20. *quest.*

20.

1. Postea tamen † Abbatissis indulgentum est sacrarum Virginum professionem recipere. *d. cap. consuluit.*

charum tom. 4. Alciac. lib. 2. p. rerg. cap. 41. D. Basilius Antistitam appellat in regulis breviorib. interrog. 108. cum seq. & serm. 2. de instr. mor. Cereris Sacerdotis feminas Cicero act. 6. in Verrem vocat Antistitas, non Antistites. quod & Gellius observavit lib. 13. cap. 19. quamvis & Antistitem in sceminio legamus apud Valer. lib. 1. de seruat. Relig.

QVÆST. CXI.

De Abbatissis, & cuius etatis eligi debeant.

SVMME RERVM.

1. *Varia Abbatissarum nomina.*
2. *Cuius etatis esse debeant, ut eligantur.*
3. *An vidua, vel corrupta possit eligi.*
4. *Moniales non posse egredi monasterio, nec quēquam in eorum monasteria ingredi.*
5. *Monasteria duplicia que.*
6. *Abbatissarum electio.*
7. *An Rex nominationem habeat in monasteriis feminarum.*
8. *Monasterium quid.*
9. *Beneficia curam animarum habentia an monasteriis feminarum viri possint.*

1.

ABATISSÆ Monialibus præerant. D. Hieronym. passim † ita eas appellat *in lib. de regula Mona-*

Qua verò † ætate eligatur^{2.} Abbatissa, distinguenda sunt tempora: antiquitus enim ante sexagesimum annum non eligebatur. D. Greg. *lib. 3. epist. 11. can. inuenculas* 20. *quest. 1.* Postea alia ætas præstituta est ex constitut. Bonif. *in cap. indemnitatib. de elect. lib. 6.* Hodie verò ex decreto Concil. Trid. *sess. 25. cap. 7.* Abbatissa, aut Priorissa eligi debet non minor annis 40. & quæ octo annos post expressam professionē laudabiliter vixerit. Quòd si talis non reperitur in eodem monasterio, ex alio eiusdem ordinis eligi poterit.

Sed quæritur † an vidua,^{3.} vel corrupta eligi possit? Sanè etsi deceat virgines virginibus præferre, hoc tamen necessarium non est, neque iure cautum. Nam & Paula Eustatij mater cæteris Virginibus Deo dicatis

dicatis velut Abbatisſa præfuit. Hugo, Archid. & Turre-Cremata, in *can. uenenculas*, 20. *quæſt.* 1. Quod Antoninus in ſumma hiſtor. animaduertit in 3. parte tit. 17. cap. 30. §. 1. poſt medium.

4^a Monialibus † è monaſterio egredi non licet ſine ſuperioris Abbatiſſæ licentia. Syn. ſept. cap. 20. *can. deſinimus*, 18. *quæſt.* 2. Syn. Carth. III. cap. 25. cap. periculoſo, de ſtatu mon. in 6. Planè in Synodo ſexta in Trullo cap. 46. conſtitutum fuerat licere monialibus monaſterio egredi cum benedictione & permiſſione eius quæ præſt. Quod poſtea immutatum fuit à Bomf. in d. cap. periculoſo. Cuius conſtitutionem renouat Trid. Synod. ſeſſ. 25. cap. 5. ubi nulla de cauſa licet egredi è monaſterio. Sed nec licet ingredi cuiquam monaſterium Sancti-monialium. Vide D. Hieron. in *regula monaſtica* cap. 27. his verbis: *Propterea chariſſima, monaſterium veſtrum vobis ſepulchrum eligite, ubi mortue cum Chriſto mundo & concupiſcentiis eius, ſole cum Chriſto ibidem maneat ſepulta.* & mox: *Cuſtodia- tur ſepulchrum per Epiſcopum quem Deus in vinea ſua primum cuſtodem præpoſuit. Cuſtodia- tur. & per Præpoſitum Presbyte-*

*rum, qui vicem eius tenet in loco, ne quis incautè introeat: muro- rum munitionibus ſic undique circumagatur locellus, ut nulli præbeat aditus. Hic tendantur muri in altum, quòd non ſolum liceat pedibus, ſed nec oculis, quæ intus geruntur agnoſcere; oſtia ſeruentur fortiter clauibus: ſint autem vna vel plures fenestella, iuxta diſpoſitionem Epiſcopi ferreis virgis arctata undique, ut vix digito pateat aditus. & alibi cap. 20. *Vir cuiuſcumque conditionis exiſtat, aut numquam appareat, aut viſus viſum terreat veſtrum, velut horrendum monſtrum. Propterea volo chariſſima ut ſi cum viro ex neceſſitate loqui oporteat, velum in fenestella tractum, alterutram faciem tegat, ne liceat videri quod concupiſſe non licet.* Quare toto peccatore omnique ſtudio Epiſcopi incumbere debent ne Abbatiſſæ & moniales extra clauſtrum exeant, & ne aliquis etiam Monachus monaſterium ingrediatur, Amén- que introeat, ac ne duplicia fiant monaſteria. Synod. VII. *can.* 20. *can. deſinimus* 18. *quæſt.* 2. Synod. Agathen. *can.* 28. *can. monaſteria* 28. *quæſt.* 2 Gregor. in *regeſtro. can. in nullo. eadem cauſa & quæſt.* ſi autem ad monaſticam. Nouell. 123. de ſanctiſſ. Epiſc.*

5. Duplicia † autem dici nonnulli existimauerunt, non quæ simul habent vires & foeminas, sed quæ quàm proximè ædificata sunt. neque enim monasteria monialium coluere debent monasteriis viro-
rum. D. Gregor. *lib. 8. epist. 20.* Verùm ex eo canone Niceno, quod & Balsamon *ibidem* admonuit, necnon ex *d. can. in nullo*, ac Iustiniani cõstitutione *in d. Nouell. de sanctiss. Episc.* perspicuum est duplicia dici monasteria, in quibus & Monachæ & moniales vnâ habitarent. quod plerisque sanctorum Patrum decretis differtè vetitum est. D. Gregor. *lib. 1. epist. 48.*

6. Sed vt reuertar ad Abbatissas, notum est † Abbatissam à monialibus eligi. Electio autem Abbatissæ fit à monialibus eo ritu & ordine, quem Bonifac. VIII. præscripsit *in cap. indemnitatibus. de electio.* Quare inter electiua beneficia abbatix mulierum numerantur, quo argumento plerique existimauerunt Galliarum Regem, † cui conuentis Pontificiis ac Regis abrogata electione nominatio ad episcopœia & cœnobiarchias, siue abbatias, aliàsque præfecturas, quæ Electiux dicuntur, competit, vacante monia-

lium abbatia futuram abbatissam nominare posse, electionemque Abbatissarum, sicut & Abbatum antiquatam. Quandoquidem in conuentis Pontificis ac Regis, quæ vulgo Concordata appellantur, generaliter fit mentio monasteriorum. §. *monasteriis. de regia ad Prælat. nominat.* Monasteriorum † verò nomine nedum Monacharum, sed & monialium domicilia continentur, nedum apud Latinos, sed & apud Græcos. *can. monasteria 18. questio. 2. cum vulg. Philo Iudæus de vita conte mptatua.* Deinde Regi indulta est nominatio ad eas præfecturas, in quarum electionibus obseruabatur forma *cap. quia propter.* earumque electionum confirmatio solemniter peti consueuerat: ac in electione Abbatissæ seruetur forma *cap. quia propter. d. cap. indemnitatibus. §. sanè. ibi, per formam, in §. vt autem.* vbi glōf. *in verbo, collatio. de elect.* Ibique Archid. & Franc. gloss. *in cap. ad probandam. de re iudic.* Ioannes Andr. & Bellamer. *in d. cap. quia propter.* vbi id vsu receptum testantur. Confirmatio item exigitur *d. cap. indemnitatibus. & §. iubemus. Nouella de sanctiss. Episcop.* Consequenter patet ad hæc, quemadmodum

admodum Rex initio regni instituit vnum Monachum in monasteriis quæ de gardia Regis dicuntur; ita & in monasteriis Monacharum vnam monialem. Auferius in stylo Parlamenti Arrest. 279. Itaque Franciscus Rex concordatum ad monasteria monialium de facto protrahebat. Molinæus in regul. de infirmis resignant. numer. 122. & posteri Reges ad Abbantias monialium nominare consueuerunt. Et hoc verum est, & ita practicatur in magno Consilio & Curia Parlamenti Parisiensis, & multi Aduocati decipiuntur. Neque obstant concordati verba, quæ Rebuff. ibidem expēdit. *Illorum conuocatus.* & mox, *illorum occurrente vacatione.* non enim scriptum est, *illarum*, ait Rebuff. sed *illorum.* ea enim vox *illorum*, non refertur ad personas, sed ad monasteria. Ex aduerso vrget quòd in d. §. *monasteriis*, virorum dumtaxat mentio facta sit, atque ita mulieres exceptæ & exclusæ videantur. ibi, *ad electionem, seu postulationem Abbatis, seu Prioris.* ecce de Abbate & Priore, non de Abbatissa, & Priorissa conuocatum est. Licet enim Abbatissæ appellatione Abbatissa contineatur. cap. final. de statu monach. vbi

Panor. §. *si autem.* Nouell. de monach. & regulariter constitutio loquens de masculis ad feminas protrahitur. l. *quicumque.* C. de seruis fugit. gloss. in Extrauag. Execrabilis. §. 1. de prabend. Bart. in l. 1. ff. de verbor. signific. & in l. iura. ff. de legib. Gomez in regul. de infirmis, resign. 4. vbi hoc locum non habet, quoties vocabulum masculinum qualitatem notat, puta *Abbas religiosus*, tum enim masculinum vocabulum non comprehendit femininum. Paul. in Clement. eos. arg. illius de consang. & affinit. maximè in odiosis. Bald. in l. in multis. ff. de statu hominum. Angel. consil. 67. Odiosa verò est Regis nominatio, qua electiones, totque sanctorum Patrum decreta abrogantur. Eandem sententiam confirmant verba quæ sequuntur, *religiosum eiusdem ordinis.* non enim dicitur *religiosam.* & iterum, *si verò idem Rex Presbyterum secularem, aut religiosum alterius ordinis.* neque dicitur *religiosam.* & mox, *in aetate viginti trium annorum ad minus,* &c. Quæ verba omnino Abbatissæ excludit. hæ enim triginta annos natæ eligi non poterant, vt iam dixi. Neque officit, quòd monialium cœnobiaz monasteria appellantur,

hoc loco enim monasterium ad viros refertur, vt docui. Minus obest quòd in electione Abbatissarum obseruetur forma *cap. quia propter*. non enim obseruatur omnino forma *cap. quia propter*, imò forma *cap. indemnitatibus*. Panor. *in d. cap. ad probandum*. gloss. Pragmar. *in tit. de electio. §. etenim humana. in verbo, Abbatis*. Sanè ante constitutionem Bonifacij formula *cap. quia propter*, obseruabatur: at Bonifacius nouam præscripsit formulam. Quod verò pertinet ad institutionem Monachi, vel monialis, initio regni diuersum est à nominatione Abbatissæ, minorisque momenti est: à separatis autem non fit illatio. Quemadmodum verò Rex noster de facto, ait Molinæus, nominat, ita Summus Pontifex confert sine nominatione. Hodie hic locus nihil habet dubitationis. nam ordinatione Aurelianèsi Abbatissas eligendi ritus instauratus est, hoc addito, vt sint duntaxat triennales, finitòque triennio rursus alia eligatur. quod variis Senatusconsultis Parlamentorum Gallix confirmatum fuit. Chopinus *de domino lib. 2. cap. 10.*

9. Porro monasteriis † monialium beneficia quædam

iamdudum vnita constat. nam etsi curæ commissio mulieribus competere non possit, quoad exercitium actuale, vt nostri loquuntur, ius tamen competit monasterio, vt cura exerceatur per vnum capacem. Hostiens. & Fel. *in cap. dilecta. de maior. & obed.* Idem Felin. *in cap. cum venerabilis. de except. Rota decis. 21. de præben. in antiq. de Selua in tract. de benefic. 2. part. quest. 5.*

QVÆST. CXII.

De Tabellionibus, & Secretariis Principum.

SVMME. RERVM.

1. *Tabelliones qui.*
2. *Tabularius & Tabellio differunt. passim tamen vnus pro alio vsurpatur, numer 3.*
4. *Notarios stipulari alteri posse; & num. 6.*
5. *Serui ne fuerint.*
7. *Notariorum genera.*
8. *Secretarij, & Notarij secretorum.*
9. *Tabellionum munus an vile; & vtrum Tabelliones possint esse infames, num. 10.*

11. Cui ius creandi Tabelliones competat; & num. 12.

13. Virum Notary in certo loco constituti conficere possint contractus, extra territorium.

1. **T**ABELLIONES † dicuntur, auctore Suida, qui verba contractus scribunt, & civium tabulas conficiunt, & suis literis obfignant, Græcis *συμβολῶν γραφεῖς* vocantur. *Nov. 44.* Tabellionum mentio fit in *l. moris. de pæn. in l. contractus. C. de fide instrument.* Et quamvis Tabularij & Tabellionis nomen pro
2. eodem accipiatur, tamen † aliquando distinguuntur: nam Tabularij frequentius vsurpabantur pro his qui civitatum, vel prouinciarum chartas & rationes tractant atque supputant. *l. 1. C. de exalt. tribut. l. generali. C. de tabular.* Sed, vt dixi,
3. passim † Tabellio pro Tabulario, & Tabularius pro Tabellione vsurpatur. Tacitus *lib. 14. Agri. 44. & Nou. 73. l. vt perfectius. C. de annali. l. fin. §. 1. de iure delib. l. orphanotrophos. C. de Episcop.*

Vtrique erant personæ publicæ. *§. cum autem. de adoptio.* Erant seruis cōditionis vtrique, vt à plerisque traditū est. Horum tamē opinionē refel-

lit Tiraq. *de iure constitut. part. 3. limitat. 30.* tu eum vide. Vbi etiam scribit seruos reipub. in gratiam † pupillorum posse 4. stipulari.

Ego † verò existimo Tabularios & Tabelliones seruos 5. fuisse. *l. generali. C. de tabul. l. scripturas. C. qui potiores. ibi, Conditionales. l. defensionis facultas. C. de iure fisci. l. fin. C. de seruis resp. adde l. non aliter. de adopt. uncto §. cum autem. eodem, apud Iust.* Eos † verò alteri posse stipulari certum est ex superioribus legibus. idque iure & consuetudine generali varij testantur. gloss. in *d. l. non aliter. & l. 2. de adoptio. l. Caius. de vsur.* Speculator *tit. de satisfactio.* Ancharan. *consil. 340.* Masuer. *tit. de literis & notis.* Molin. *conf. 60.* Guad Pap. *quest. 49. & 222.*

Porro † Notariorum quidam 7. erant Principis, alij militantis, alij decurionum, alij primatorum. VVolfang. *Lazius comment resp. lib. 2. cap. 4.* Notariorum Principis summa erat dignitas. *l. laudabile. C. de aduoc. diu. iud. l. 1. C. de mand. princip. l. maximarum. C. de excusat. muner. l. 1. & fin. C. de primicer.* Cassiodo. *in form. Notar. lib. 6 cap. 16.* Vopiscus in *Carino.* Hi hodie † Secretarij dicuntur, auctore Luca de 8.

Penna *in d. l. maximarum. & in l. proximos. C. de proximis sacror.* Item Notarij fecretorum. Vopiscus *in Aureliano. Zasius ad l. 2. §. postea. in verbo, scriba. de origine iuris. Boër. dec. 222. Chassan. in Catalog. gloria mundi.*

9. Sunt † qui putāt Tabellionis munus vile esse, & ideo infames ad hoc munus admitti posse. *l. vniuersos. C. de decur. vbi decuriones non possunt tabelliones esse. Oldr. consil. 75. Bald. in cap. post cessionem. de prob. Panorm. in cap. licet. ne Clerici. Bart. in l. cadem. ad l. Iul. repetund. & in l. 1. C. de mand. Princip. Decius consil. 222.* Sed hoc falsum est, neque enim Tabellionum officium vile est, sed honestum. *Eccles. cap. 10. Super faciem, inquit, scriba imponet honorem.* Cùm enim à Principe Tabelliones creentur ad vtilitatem publicam, vt infra dicitur, viles dici nequeunt. *arg. l. subemus. C. de praposit. sacror. sub. l. fin. C. qui milit. non.* Ampliùs constitutione Neapolitan. qui sunt vilis conditionis, nec non Clericorum filij, Notarij publici esse non possunt. *lib. 3. constit. 60.* Quod & lege Longobardorum vltima constitutum fuit. Nec obstat *d. l. vniuersos.* Nam prohibētur decu-

riones ad Notariorum munus aspirare, non propter vilitatem, sed ne pluribus negotiis distrahantur. Nec etiam verum est † infames ad hoc munus admitti. *Panorm. in cap. cum dilecti. de fide instr. Alex. consil. 80. vol. 2. Didac. pract. qq. q. 19.* Nā si infames à testimonio arcētur. *l. 3. §. lege Iulia. de testib. eius enim illeſa existimatio esse debet. §. sancimus. in Nou. de testib.* Multo magis infamis tabellionatu arceri debet, amplior est enim Tabellionis, quàm testis auctoritas. *l. in exercendis. C. de fide instrum. Guid. Pap. quest. 540. Boer. d. consil. 118.*

Cui autem † competat ius creandi Tabelliones, non omnes conueniunt. Crebrior opinio est nedum Principibus, vel ciuitatibus, quæ summum imperium habent, sed etiam dominis iuridicis intra eorum fines ac limites creandi Tabelliones ius esse. *Hostiens. in cap. cum Petrus tabellio. de fid. instrum. & ibidem Felin. Oldr. consil. 75. Hostiens. in summa de fide instrum. §. quibus instrumentis. Sanxon in consuet. Turon. tit. des droits deus au seigneur Chastelain. Boquer in tract. de la iustice. Quorum opinio iuari videtur primò ex §. ex prouinciali. de defensoribus ciuit. at. vbi defen*

defensor habet à Præside provincie vnum exceptorem. Secundò ex *l. duob. C. de suscept. & arcaris. lib. 10.* vbi Præsides debent creare duos Tabularios Tertio ex *l. 1. C. ne quis liber actum resp.* vbi à curatore reip serui coguntur Tabellionis officium administrare. Quarto per *§. ut autem. de tabell. in Nou.* Quintò ex *l. iubemus. C. de defensorib. ciuit.* Sextò Protocollum Notarij mortui committitur alteri Notario qui autoritate iudicis ordinarij facit illud. *Auth. d. cap. cum Petrus tabellio.* Cùm ergo ordinarius possit facere vt instrumentum non authenticum fiat authenticum, poterit quoque de priuato Notarium facere. Septimò id probatur ex *l. generali. C. de tabul. lib. 10.* ibi, *liberi homines ordinentur in singulis ciuitatib* Ergo ab inferioribus, non à Principe. Hanc opinionem locum habere in regno Sicilia, notat Andr. de Ysern. *in cap. 1. in verbo, scriba. de feud. alien. per Feder.* Eandemque opinionem seruari in Gallia quidam existimant, vt constat ex Baquetto *de Iustitia.*

12. Alij † tamen existimant hanc creandi Tabelliones facultatem his duntaxat, qui summum imperium habent,

referuari. Innocentius *in d. cap. cum Petrus tabellio.* Alexand. & Iafou *in l. imperium. de iurisd. Specul. de fide instrum. §. restat.* Boer. *decis. 242.* Chaff. *in Catal. gloria. 5. part. cons. 24.* Steph. Bertr. *consil. 275. vol. 3.* Quorum opinio verior est: nam considerandum est Tabellionis officium publicum esse. *l. iubemus. C. de defenf. ciuit.* Tabellionesque publicam personam gerere. *§. cum autem. de adopt. l. 2. l. non aliter. ff. eodem.* Magistratum verò & publicorum officiorum creatio ad Reges & summos Principes pertinet. *in tit. que sint regalia.* Obseruandum deinde est quàm maximi momenti & ponderis sit Tabellionis munus: itaque cùm eorum instrumentorum tanta sit autoritas, æquum & iustum est Tabelliones qui ea faciunt, non passim, nec nisi à summo Principe constitui. Insuper hanc sententiam probat Iustin. *in Nou. de tabell. §. ut tamen. versic. si verò præter.* ibi, *Tabellio qui auctoritatem habet à nobis dudum definitam.* Neapoli non nisi à Rege Notarij ordinantur. *constit. 78. lib. 1.* Lege etiam Polonica vacante notariatu Rex vni ex quatuor nominatis munus confert. Porro apud nos extat

constitutio. Philippi Pulchri
art. 20. qui Rex difertè Ta-
 bellionum creationem sibi
 fuifque fuccelloribus perpe-
 tuò referuat, & Præfidib. pro-
 uinciarum interdicit. quod &
 Bald. testatur *confil. 64. vob. 1.*
 vbi tamen excipit poft Inno-
 centium *in d. cap. cum Petrus*
Tabellio, confuetudinem præ-
 fcriptam ac priuilegium. arg.
l. 1. C. de emancip. lib. & cap. ac-
cedentibus. de excess. præb. Capi-
 tolinoſ Tholoſanos hac præ-
 rogatiua Notarios creandi ex
 priuilegio & confuetudine
 præſcripta dici poſitos, con-
 ſtat ex monumentis eorum.
 Bened. *in verbo, & uxorem. de-*
ciſ. 5. num. 18. At hodie ſubla-
 tum eſt illud priuilegium, &
 non obſtante quacunque
 confuetudine ius illud omni-
 bus ademptum eſt, & ſoli
 Principi referuat. Nam
 cùm faciendi Tabelliones au-
 thoritas lege regni ad Regem
 pertineat, & ſit de regalibus.
 Bald. *d. confil. 64. volum. 1.* ea
 quæ ſummi Imperij ſunt, &
 ſupremæ iuriſdictionis, non
 poſſunt acquiri in perniciem
 Principis priuilegio, vel con-
 ſuetudine, etiamſi ſit imme-
 morialis. *l. competit. C. de præ-*
ſcript. triginta. cap. dilecti. de ma-
terit.

Neque primùm pugnat §.

ex prouinciali. ibi enim, quem-
 admodum & *in §. vnoquoque.*
Nouel. de iudic. exceptores ſi-
 ue, ſcribæ eliguntur iubente
 & mandante Principe ex
 cohorte illi prouinciæ de-
 ſtinata, vel ſcholis agentium
 in rebus, vel ſcriuis totius co-
 hortis, vel ſcholar, vel ſcriuij.
 periculo, atque ita quaſi à
 Principe creantur: vel ibi non
 agitur de Tabellionibus qui
 inſtrumenta conficiunt, ſed
 de exceptoribus, ſiue ſcribis
 qui ſcribebant acta Præſidis;
 ibi enim. duo tantùm exce-
 ptores ſunt apud deſenſorem,
 Tabelliones verò plures eſſe
 poſſunt. *Nouell. de tabellio. in*
princip. Denique etſi Præſes
 prouinciæ duos exceptores
 habeat, non ſequitur quòd
 eos creauerit.

Minus pugnat *l. duos. de ſuf-*
cept. & arcar. ibi enim non a-
 gitur de Tabularis ciuita-
 tum, ſed de tabularis Recto-
 rum prouinciæ, qui & Nume-
 rarij appellantur. *in l. 2. & 4.*
de numerar. quod & Cuiac. ad-
 monuit. Hi verò perpetui non
 erant, ſed triennales. *d. l. 2. de*
numerar. Tabelliones autem
 perpetui.

Non obſtat etiam *l. 2. ne*
quis liber. inuit. neque enim ibi
 tractatur de Tabellionibus,
 ſed de aſtoribus reipublicæ,
 qui

qui & pecuniis dandis, & suscipiendis, & stipulationibus contrahendis præpositi erant. Hi autem serui erant, neque liberi inuiti actum gerere cogebantur: Tabelliones verò liberi sunt. *d. l. generalis.* Ceterum §. *ut autem*, nihil officit, imò non obscure probat Tabellionis auctoritatem pendere à Principe. ibi, *auctoritatem à nobis dudum definitam.* lex verò *iubemus*, nostram sententiam confirmat, scribas enim & Tabelliones inter officia publica numerat.

Quod verò ad sextum pertinet facilius interponitur auctoritas in aliquo actu, quàm de nouo ille actus fiat. §. *final. de tutel.* Deinde diuersa longè ratio est de persona ad rem in hac specie, plus enim persona nocere posset, quàm instrumentum. Denique protocollum non omnino erat priuata scriptura.

Postremò non obstat *l. generalis.* ea enim verba, *liberi ordinantur*, non referuntur ad Principem, sed ad ipsos ordinandos: vel, & melius, ea *l. Imperator declarat*, se in posterum non ordinaturum nisi liberos homines: neque hoc nouum est vt Princeps statuatur non ordinaturum nisi capaces, & idoneos, secundùm le-

ges. quarum tamen cum ratio suadet veniam indulgere potest, & quòd liber, legibus solueret.

Verùm dubitatur † an Notarij, seu Tabelliones à Rege creati instrumenta conficere possint vbique in toto regno? Communi calculo receptum est, Notarium ab Imperatore, vel Rege creatum, ubicumque intra Imperij vel regni fines contractus scribere. Bart. *in l. 2. ff. de offic. proconsul. & in l. apud proconsulem. ff. de manumiss. vind. Faber in l. secundum. C. de donat.* Porro Reges nostri immensam & infinitam Notariorum multitudinẽ ad certum numerum contraxerunt. Ludouic. XII. *artic. 62.* eorùmque auctoritatem prouincis vel ciuitatibus. *l. generalis. C. de tabul.* vel etiam certis locis circumscripserunt, & ne extra eorum fines instrumenta conscriberent edixerunt, exceptis Lutetianis, Aurelianensibus & Mouspessulanis Notariis, quibus singulari beneficio indulgẽtum esse instrumenta vbique conferre, Pyrrhus scripsit *ad consuet. Aurel. de execut. iustit. artic. 2. 2.* De eo tamen priuilegio Rebuff. dubitat, neque iniuria, *titul. de liter. obligat. artic. 2. glos. 1.*

Sanè obligationes sub sigillo

gillo Montispeffulani, vel præfecturæ Parisiæ, antiquo iure ubicumque executioni mandari poterant. quod tandem ordinatione Francisci Regis 1589. ad omnia instrumenta sigillo regio confirmata protrahitur.

Planè pluribus Arrestis vetitum est Notariis, siue Tabellionibus vnius loci extra septa & cancellos rerum gestarum monumenta scribere, nimirum Arresto pro Notariis loci *de Conques*, ex tempore die 6. Maij 1566. me postulante: tumque varias rationes afferbam, suis enim quisque finibus contentus esse debet, nec supra mensuram sui iuris augeri. *can. si quis Episcopus. 7. quest. 1. can. nullus primas. 9. quest. 2. can. placuit. 7. quest. 1. can. 1. cum sequent. dist. 72. can. diacones. distinct. 13. cum multis similibus.* Præterea Tabellio, dum sacramento rogatur iurat, munus suum fideliter implere & exequi in loco, in quo constituitur. *argum. cap. ad audientiam. de præscript. ex quo testis publicus in eo loco efficitur, dicitur eius fides publica.* *argum. l. si ventri. §. in bonis. ff. de priuil. cred. l. argentarius. §. 1. & l. quedam. §. numularios. ff. de edendo.* Quare si in alio loco contractum

conferbat, ei tanquam priuato & non iurato non est fides adhibenda. Item assiduitas legibus nostris in Tabellione exigitur. Deinde si promiscuè Tabelliones extra eorum cancellos instrumenta conficerent, perturbatio sequeretur, magnaque confusio. *can. peruenit. 11. quest. 1.* multa etiam abdita diuturna obscuritate laterent quæ conscripta à Notarius loci vel prouinciæ facillè deteguntur. Fraudibus denique, & falsitatibus via pateret. *l. quidam. C. de palat. sacrar. largit. & l. duumuirum. C. de decur. vbi Luc. de Penna, & quæ notantur ab Andr. de Ysernia in titul. quæ sunt regal. in verbo, potestas creandorum magistratuuum.* Hæc autem ideo vera sunt, vt etiam ex consensu contrahentium Tabellio extra metas munere suo fungi nequeat. *argum. cap. Romana, ad finem. de foro com. pet. apud Bonifac.* Iuri enim publico pactis priuatorum derogari nõ potest *l. ius publicum. ff. de pact.* nec etiã pactis priuatorum effici potest, vt scripturæ priuata credatur. *Imol. in d. c. cum P. Tabellio. de fide. instrum.* Tabellio verò, qui fines, quos sibi Princeps præscripsit, egreditur, priuatus est. *l. final. ff. de iurisd. omnium iudic. l.*

3. ff. de officio præsid. cap. vt animarum. de constit. apud Bonifac. plenè Lucas de Penna in d. l. duumvirum. Rebuff. de literis obligat. artic. 2. gloss. 1.

QVÆST. CXIII.

De colonis, de ascriptitiis, de seruis & mancipiis, quòd serui inuitis & ignorantibus dominis in Clerum cooptari non poterant; quòd apud Christianos hodie non sint serui, de gens de main morte, & quòd mancipia inter immobilia computentur.

SVMME RERVM.

1. Colonus quis.
2. Colonos liberos fuisse; adscriptitios verò seruos. n. 3.
4. Ius Imperatorum & Principum tam olim quàm hodie in seruos quod.
5. Seruos non adscribi in Clerum inuito domino; nec etiam colonos adscriptitios, num. 7.
6. Manumissionis formula.
8. Seruorum alios fiscalium, alios Ecclesiasticos esse.
9. Penstationum origo.
10. Seruitus hodie apud Chri-

stianos nulla.

11. Gens de main morte.

12. Mancipia computari inter immobilia.

Tædium inquilinus, ita agrorum conductor † colonus vocabatur. l. fin. de vi. Colonus ab ascriptitio secernebatur, colonus enim liber erat, aded tamen agro vel prædio addictus, vt ab eo abesse nullo modo liceat. l. colonos. C. de agric. Inde terra cui addicti erant, eorum domina appellabatur. l. 1. C. de colo. Thracens. venditioque agro ipsi quoque venduntur. l. 2. l. quemadmodum. C. de agric. Quare † colonus liber erat cum rebus suis, & fiebat colonus spatium 30. annorum. Ascriptitius † verò seruus erat, eiùsque peculium ad dominum pertinebat. Cuiac. ad rubr. C. de agric. Colonos item liberos fuisse indicat Saluian. lib. 5. de prouid. ibi, fundos maiorum expetunt, & coloni diuitum fiunt. & postea, quos esse constat ingenuos, vertunt in seruos. Indicant & leges Alemanorum de colon. Eccles. occisis. & alibi de colonis Ecclesiasticis, si ad Episcopum, &c.

Olim dum † Imperatores Ethnici rerum potiebantur, serui, etsi baptizati, dæmnedum Christianis, sed & infidelibus

delibus & paganis & Iudæis seruire cogebantur. D. Paul. 1. *ad Corinth.* 7. *ad Ephes.* 6. 1. *ad Timoth.* 6. At vbi Principes Christiani facti sunt, alio iure vsi sunt. Constantinus primus legem promulgauit, ne mancipium Christianum Iudæus, Paganus, vel hæreticus possideat. *l. 1. C. ne Christi.* cuius meminit Euseb. *lib. 4. de vita Constant.* eandem legem renouauit Iustin. *l. omnes. §. final. C. de Episcop.* D. Gregor. *lib. 2. epist. 76. can. mancipia 54. dist.* Idem Gregor. *lib. 3. epist. 9. & lib. 7. epist. 35. & lib. 5. epist. 30.* Vide Concilium Cabylon. *cap. 14.*

Cæterùm Christianis atque etiam ipsis Ecclesiis Christiana mancipia possidere licebat, Baptismo enim, & Christi fide non tollitur seruitus. Abraham seruos possidebat. D. Paulus Onesimum seruum, ctsi ministerio vtilem, Philemoni remisit. Non tamen Christianum oportet sic possidere, tanquam equum: nam tanquam hominem & semetipsum diligere debet. D. August. *lib. 1. de serm. Dom. 5. in monte. cap. 36.* Sanè † seruos in Clerum adscribi citra domini voluntatem prohibent Apostoli. *can. 82.* Quare malè dicuntur illi, qui seruos doce-

bant, diuini cultus aut religionis nomine contemnere dominum, & à seruitio recedere. Synod. Gangr. *cap. 3. can. si quis alienum. 18. quest. 4.* Quem locum quidam falsò interpretantur, vt diuersæ religionis nomine seruus è manu domini infidelis non eximatur. Synodus enim Gangrensis congregata est sub Syluestro & Constantino circa annum Dom. 324. post editam constitutionem ne Iudæi mancipia Christi possiderent, ann. 321. vetuit. Ergo Sancta illa Synodus religionis vel pietatis prætextu vetuit seruos à dominis recedere, vel eos contemnere, hoc est, serui non possunt deserere dominos, etiamsi pietatis vel religionis nomine velint promoveri ad sacros ordines, vel monasticam vitam profiteri. Nec enim ordinari possunt, nisi à dominis manumittantur. *c. nulli, & seq. dist. 54. cap. 1. & 2. de seruis non ord.*

Manumissionis † formulam scriptam reliquit D. Gregor. *lib. 18. epist. 112. can. cum redemptor 12. quest. 2.*

Quod † autem de seruis non ordinandis diximus, locum habet & in colonis adscriptitis, qui nolente domino ordinari non debent. Synod.

nod. Aurelianensis III. *cap. 25.*
& Tolet. IV. *cap. 72.*

Porro seruorum Ecclesiæ & aliorum nonnulli agros colebant. Vide Benediët. *in cap. Raynutius. Chass. tit. des mains mortes. Conanum lib. 2.*

8. Rursus † seruorum quidam erant fiscalium, alij Ecclesiastici: fiscalium dicebantur, quod res & corpus eorum fisco Regis cessissent. horum mentio fit in Capitulari Caroli Magni in libris legis Salicæ in decreto Childeberti. Inde Regis seruus. Ecclesiastici verò serui erant quos Rex, aut Dux, aut Comes Ecclesiæ vel monasterio donauerat. Hinc B. Rhen. lib. 2. rerum German. *Abbatibus Alemannia talia mancipia adhuc possident ex liberalitate Francorum Principum.*

9. Hinc etiam eodem authore illæ † pensitationes originem habent, vt mortuo patrefam. in plerisque locis præstantissimum iumentum è stabulo procurator Abbatis abducatur, vel vestem pretiosissimam auferat.

10. Hodie † seruitus non est in usu apud Christianos. Bartol. *in l. hostes. de capt.* Panorm. *in cap. sicut, in 3. de iureiur.* Bald. *in l. 1. C. de cad. gloss. Pragm. in tit. de pacific. §. excepto.* Sed capti solent se pecunia redimere.

Quod præsertim in hoc Gallie regno obtinet. Boër. *in consil. de statu persona. §. 1.*

Quinimò † sunt quædam 11. in hoc regno ciuitates quæ vrbis Romanæ beneficio potiuntur, ad quas serui confugiunt libertatem nanciscuntur, è quibus est Tholosan. ex antiquo Theodosij privilegio. Bened. *in verbo, & uxorem.* Antiquæ tamen seruitutis reliquæ extant in plerisque Gallie partibus, vbi quædam ex consuetudine locorum pro seruis habentur, præsertim quoad successionem, liber enim non succedit seruo, nec seruus libero, quinimò hic seruis sine liberis decedentibus domini succedunt: vt apud Blesenses, Alueros, Cãpanos, Borbonios. Guid. Pap. *quæst. 361.* Boër *quæst. 263.* Bellon. *consil. 8.* & vocant domini hoc ius manus mortuæ. Cyn. *in l. voluntaria. C. de excus. tut.* Chass. *in consil. Burg. tit. des mains mortes. Pontan in consuet. Bles. tit 4. art. 16.*

Sed & illud notandum est quod: eiusmodi mancipia inter immobilia computabantur. *l. quemadmodum. l. cum factis. C. de agric. l. si quis inquilinos. de leg. 1.* Bald. *in l. 1. C. de seru. fug l. iubemus. C. de sacrosanct.* 12.

QVÆST. CXIV.

An Ecclesia, aut minor prouocare ad diuisionem possit, & quis eligat.

SVMME RERVM.

1. Ecclesiam non posse prouocare ad diuisionem, nec etiam minorem. Fallit numer. 4. & 5.
  2. Ecclesiam prouocare posse ad diuisionem aliam Ecclesiam.
  3. Ecclesiam alienare posse.
  6. Quomodo fieri debeat diuisio bonorum communium inter Ecclesiam & priuatum.
  7. Electionem competere Ecclesie.
1. CCLESIA † prouocare ad diuisionem non potest, sicut nec minor. *l. si pupillorum. ff. de rebus eorum. l. inter omnes. C. de prad. minor. Bart. in l. inter pupillos. de author. tut. Rom. consil. 106. Bald. in l. 1. ff. de rebus eorum. Alexand. consil. 7. vol. 5.*
2. Sanè † Ecclesia Ecclesiam ad diuisionem prouocare potest, modò solenna interue-

niant, & ea diuisio Ecclesie utilis sit: vt si Ecclesia socium habeat beneficiario, aut Ecclesie perniciosum, qui possessiones communes perdat, alioquin quod in gratiam Ecclesie constitutum est, in perniciem eius verteretur. *l. quod fauore. de legib.*

Deinde † Ecclesia alienare potest, si ei alienatio utilis est. *l. iubemus. C. de sacrosanct.* Præterea vbi conuentione societas prohibetur, nihilominus poterit, si socius iniuriosus sit, vt cum pati non expediat, discedere à diuisione. *l. si conuenerit. ff. pro socio. l. fin. C. de agric. & mancip.* Rursus rei dotalis alienatio à lege vetita fieri potest si vxori utilis sit. *l. fin. ff. de iure dotium.*

Denique † minor prouocare potest ad diuisionem, si ei diuisio sit utilis. argum. *l. inter pupillos. de administr. tut. Io. Fab. in d. l. inter omnes. C. de prad. Lucas de Penna ad l. 2. C. quando & quibus quarta.* Porro Longobardorum iure † minores, Ecclesie & ceteri qui alienare vetantur, prouocare possunt ad diuisionem. *in tit. de prohibita alien. minorum. leg. 3.*

Quo † autem pacto fieri debeat diuisio bonorum, quæ communia sunt, inter Eccle

Ecclesiam & priuatum, disputat Bald. *ad l. iubemus. C. de sacrosanct.* & tandem concludit, diuisionem fieri debere à iudice: quòd si partes non conueniant in eligendo, committendum id iudicio fortis. *l. sed ambo. de iud. l. 2. C. quomodo & quib. quarta.*

7. Ego generaliter existimo † Ecclesiæ electionem competere: nam si prouocatur, electio pertinet ad prouocatum. *argum. l. in tribus. de iud.* idque passim consuetudine receptum esse in hoc regno testatur Ioan. Fabri *in §. quedam. de actio.* Si verò Ecclesia prouocat, electio ei quoque concedenda est: nam cùm ei non liceat prouocare nisi Ecclesiæ utilitas urgeat, prouocando iusta ratione facultas ei concessa non debet electionis beneficium adimere. *l. quod fauore. de leg.* Deinde *in cap. 1. de parochiis*, iuniori in gratiam Ecclesiæ electio competit: nam Ecclesia minoris potitur beneficio. *l. orphanotrophos. C. de Episcop. cap. 1. cap. auditis. de integ. restit. gloss. in l. respub. C. quib. ex caus. maio.* Denique in diuisione electionem habere quibusdam pro beneficio cõcessum est. *l. unica. C. de his qui se deser. l. 1. §. sed si euenerit. ff. si quid in fraud. patr. l. non am-*

plius. de leg. 1. Ecclesiæ verò sicut & dotis semper & vbi que causa præcipua est. *cap. 1. §. donare. qualiter feud. pot. o lim alien.*

QVÆST. CXV.

An liceat alienare bona Ecclesie ad remuneranda obsequia & officia eius qui de Ecclesia verè & non coloratè bene meritus est.

SVM MÆ RERVM.

1. *Videri bona Ecclesia alienari posse.*
2. *Impugnatur ab Auctore.*
3. *Can. quicumque Episcopi suffragio, 12. quest. 2. dilutur. cum can. Ecclesiasticis. ibid. num. 4.*
5. *Obsequia & seruitia beneficiario præstita, an remunerari possint ex bonis Ecclesie. cum num. 9.*
6. *Successorem cogi posse ad alienum soluere. Item mercedem dare famulis defuncti num. 7.*
8. *Episcopum pro ornanda sepultura centesimam partem census Ecclesie conferre posse.*
10. *Explicatur cap. fin. de pecu-*

lio Clericorum & can. bona rei. 12. quest. 2. num. II.

12. *Sepultura cura.*

I. **I**DEVR † in primis quòd liceat alienare. Hæc opinio probatur in primis per *l. iubemus. C. de sacrosanct.* à contrario sensu. ibi, *Ad vicissitudinem beneficij colorati.* Secundò ex *can. quicumque Episcopi suffragio. 12. quest. 2.* vbi Episcopi qui suffragio cuiuslibet aliquid obtinuerint pro Ecclesia, si aliquid promiserint, præstare tenentur. Tertio ex *can. si quos de seruis. 12. quest. 2.* vbi Episcopus seruos benemerentes libertate donare potest: manumissio autem species est alienationis. Quarto ex *l. viuis libertus benemerentibus donare potest. ff. si quid in fraud. patr. l. cum pluris. §. cum tutor. de adm. tut. ibi, solemnia munera mittet.* Quintò ex *can. Ecclesiasticis. 12. quest. 2.*

2. Sed † hæc opinio apud me suspecta est. Primò ex *d. l. iubemus. ibi, vel gratia referenda.* Secundò donatio generaliter rerum Ecclesiæ prohibetur. *can. sine exceptione 12. q. 2. c. 2. & 3. de don. sicut & rerum pupilli, vel minoris. l. preses. C. de transf. l. contra iuris. §. fin de patris. Tertio ex §. si de alien. & emphyt.*

Non obstat primò *l. iubemus.* argumentum enim à cōtrario sensu plerunque fallax est, præsertim in damnum Ecclesiæ. Præterea non solum Imperator negat res Ecclesiæ donari posse ob vicissitudinem beneficij colorati, sed etiam gratiæ referendæ.

Nec obstat secundò canon *quicumque Episcopi suffragio.* † ibi enim non quaeritur an rem Ecclesiæ donare possit, sed vtrum promissum nuda conuentione in remuneratione præstandum sit, quod præstari debet in damnum promittentis, non Ecclesiæ, & de eo de quo poterit promittere, puta de fructibus, aut alia re mobili. Ad *can. si quos de seruis. 12. quest. 2.* fauor libertatis quæ pia est id admittit. Lex *viuis libertus*, non obstat, nam differentia est inter libertum & Ecclesiam. Minus obest † *can. Ecclesiasticis.* nam de Summo Pontifice verba facit, qui legibus solutus est, vt Archidiaconus de Turre-Cremata, & Dominus de Sancto Gemin. ibi notarunt.

Sed quaeritur † de obsequiis & operis à seruis vel mercenariis beneficiario præstitis, an ex bonis Ecclesiæ præmium tribuere possit. Quidam existimant nedum ex fructibus, sed

- sed etiam ex ipsis Ecclesiæ bonis beneficiarium mercedem obsequiorū & laborum persolvere posse. Primò ex *cap. per tuas. de don.* vbi Panorm. Secundò ex *cap. final. de peculio Clerico.* Tertiò beneficiarius cogitur solvere debita necdum ob necessitatem Ecclesiæ contracta. *cap. 1. de solution.* sed etiam ob ipsius beneficiarii vitæ necessitatem: ideoque † successor cogitur solvere æs alienum quod valetudinis conseruandæ gratia contraxit. Panorm. *in cap. ex presentium. de pignor. & in cap. 1. & 2. de solutio.* Eadem ratione
6. cogitur successor † mercedem famulis defuncti præstare. *cap. relatum 2. de testam. Speculator tit. de legato. §. fin. Iason consil. 222. vol. 2.*
7. Quartò Episcopus † pro ornanda sua sepultura centesimam partem census Ecclesiæ cui præsidet conferre potest. *can. bone rei. 12. quæst. 2. cap. Apostolica. de donat.*
8. Ego † contrà sentio, nullatenus licere Episcopo vel alio beneficiario obsequij sibi præstiti nomine bona Ecclesiæ alienare: nam si id non liceat erga eos qui singulari in Ecclesiam extiterunt officio, vt iam probaui, multominus in gratiam eorum qui de benefi-

ciario tantum bene meriti sunt.

Nec obstat primò *cap. per tuas. de donat.* quia iuuatur etiam hæc nostra sententia ex *cap. ex presentium. de pignor.*

Nec etiam obstat *cap. fin. de peculio Clericorum.* † ibi enim agitur de obsequiis Ecclesiæ, non beneficiario præstitis. Vel melius Episcopus poterat eas Ecclesiæ possessiones, in quibus beneficiarius vitæ suæ sustentandæ causa agella & vineolas fecerat, alij largiri pro feruitis Ecclesiæ, hoc est, pro feruitiis & quadam præstatione quæ fiet Ecclesiæ ab eo cui Episcopus eas possessiones concedit.

Nec etiam obstat quòd successor in beneficio teneatur exolvere quæ propter valetudinis infirmitatem expensa sunt, vel etiam ob vctum vel vestitum prædecessoris, nam id nullo iure probatur. *cap. ex presentium. de pignor.*

Non etiam obstat *can. bone rei. 12. quæst. 2. & cap. Apostolica. de donat.* † ibi enim agitur de donatione quæ in aliam Ecclesiam vel religiosum locum confertur. Præterea ibi donatio contesimæ probatur non eo quòd eam pro suis magnificare voluerit Episcopus

10.

11.

pus sepulturis, sed ut ipsius Ecclesiæ necessitati subueniatur, quæ explicatio ex *d. cap. Apostolica*, elicitur. Vbi tamen beneficiarius tanta egestate premeretur, ut non habeat unde funus ei fiat, tunc successor, ne sepultura & iustus exequiis careat, exequias funeris curare tenetur, & prosequi debet: sepulturæ enim cura inter pia numeratur. Ang. in *l. 1. §. de impensa. ff. ad l. Falcid.* atque ita intelligenda existimo quæ Panormi scripsit in *cap. ut praterita. de elect.*

QVÆST. CXVI.

Heredes & successores quomodo ex delictis & criminibus defunctorum teneantur: & an si inuentarium non fecerint teneantur ultra vires hereditarias.

SVMME RERVM.

1. *Heredes quatenus conueniri possint. cum num. 2.*
3. *An ultra vires teneantur si inuentarium non fecerint.*

X l. 1. C. ne ex delict. ante litem contestatam ex delictis defunctorum hæredes conueniri non possunt, † nisi quatenus ad eos peruenit. *l. sicut. de reg. iur.* Nec in hæredes actiones pœnales transeunt. *l. pupillū. §. in hæredes. de reg. iur. §. non autem. de perpet. actio.* Crimina enim morte extinguuntur, aded ut hæredes non teneantur, nec eis bona adimi possint, præterquam in criminibus. *exceptis. l. 2. & l. final. C. si reus, vel accus. l. ex iudiciorum. ff. de accus. l. defuncto. de publ. iud. l. crimen. de pœnis.* Anchar. *consil. 272. Dec. in l. 2. C. qui testam.*

Sed obstare videtur *l. iubemus*, ubi, *hæredesque eius & successores.* Sed ita occurri potest, ut etsi quoad pœnam quæ facinori debetur, vel etiam ob multam quæ ob publicam vtilitatem fisco irrogatur, hæredes non teneantur, † conueniri tam possint à parte agente ad id quod eius interest. Faber in *l. vn. C. ex delictis defuncto.* Quod ex *d. l. iubemus*, confirmatur; damnnum enim seu incommodum quod Ecclesiæ contingit culpa œconomi, ab hæredibus resarciendum est. Didac. *lib. 3. resolut. c. 3.* Imber. in *Enchirid. in verbo, confessio ab accusato.*

Reicienda

Reicienda est opinio eorum qui hac in parte ius civile à Pontificio distinguunt, ut iure civili hæredes nullo modo, iure verò Pontificio à defuncto illata damna resarcire teneantur. *cap. fin. de sepult. cap. tua. de usur.* Nam verius est iure civili hæredes teneri ad resarcienda damna à defuncto data Ioan. Faber in §. *pœnales. de perpet. act.*

3. An autem † hæredes teneantur ultra vires si inventarium non fecerint. Quidam ex Doctoribus putant hæredes omnino teneri. gloss. & Pan. in *cap. in literis. de rapt. Castrenf. in rubr. de acq. hered.* Crebrior opinio est hæredes non teneri ultra vires. Feder. *conf. 2 r. Aretin. conf. 148. & in rubr. de acq. hered.* Faber in *d. §. pœnales. argum. dict. cap. in literis.* Præterea non plus obligantur quàm defuncti, qui non tenentur nisi quatenus eorum facultates patiuntur. *c. quamquam. de usur. & ibi Ioan. Andr. & Francus.*

QVÆST. CXVII.

An qui emit ab Ecclesia, non observatis solennitatibus, pretium quod dedit amit-

tat, ex l. iubemus. C. de sacrosanctis.

SVMME RERVM.

1. *Amittere pretium. & num. 2. fallit ut num. 3.*
4. *Locupletari quem posse cum iactura alterius.*
5. *Can. 15. Syn. Ancyrana diluitur.*
6. *An emptor rerum Ecclesie agere possit de restitutione aduersus eum qui alienauit. cum num. seq.*

REGVLARITER qui contra leges contrahit, pretium amittit. *l. 3. C. ne rei domini. vel templor. ibi, ut nec pretium quidem iniquis comparatoribus reposcere liceat. can. vniuersos. 16. quest. 3. l. 1. in fin. C. de præscript. 30. vel 40. annor. l. 1. de prædiis curial. quemadmodum. de agric. & censit. l. penult. & final. C. de rescind. vendit. cap. 1. § Titus. si de feudo defunct. fuerit controu. interd. & agnat. Balsam. 15. can. Synod. Ancyrana. Neque obstat l. final. §. emptor. C. commun. de legat. vbi emptor sciens fidei commissum, & ita malæ fidei, agere potest ad restitutionem pretij: nam aut quis contrahit contra leges, quæ propter utilitatem publicam alienatio-*

Y y   nem

nem vetant, & in ius publicum: vel contrahit lege vetante ob alicuius priuatum damnum. Priore casu pretium amittit, quod ei quaeritur, ad quem res pertinet, vt in specie nostra. Posteriore vero cum dumtaxat versatur priuata vtilitas, pretium consequitur ab eo qui recepit, vt in specie *d. §. emptor.* vbi iura quæ prohibent bona restitutioni subdita non alienari, priuatam fideicommissarij causam spectant, neque fideicommissarius restituit pretium, sed hæres qui alienauit: hinc verò prohibetur alienatio ob publicam vtilitatem. Præterea res Ecclesiæ publicæ dicuntur; quare non iniuria † pretium amittit quod Ecclesiæ quaerit. Præterea emptor in hac specie non repetit ab Ecclesia, sed de Prælato, vel œconomo. *Authent. qui res. infra hoc tit.*

At videtur Ecclesiam locupletari cum alterius iactura, quod ius naturæ non patitur. *l. nam natura. ff. de condict. indebit. l. iure natura. ff. de reg. iur.* Et dolo malo facere dicitur qui ex alterius iactura lucrum quaerit. *l. si quis mancipis. §. final. ff. de instr. act.* Ecclesia autem, quæ cultrix est iustitiæ, omnis fraus dolusve

abesse debet. Præterea pupillus obligatur in quantum factus est locupletior. *l. pupillus. §. 1. ff. de auctor. tut. l. fin. ff. de v. suc. pro empt.* §. *fin. autem. quibus alienar.* Minor quoque prædium recipiens quod sine solemnibus alienatum fuerat, pretium restituit. *l. si prædium. C. de prædijs & alijs reb. minor.* quibus rationibus Bald. *hic & in d. l. si prædium.* Bart. *in Auth. qui res. infra hoc tit.* Panorm. *in cap. si quis Presbyter. de rebus Eccles. non alienand.* Paul. *in Clem. 1. de rebus Eccles. non alienand.* Alexandr. *consil. 4. volum. 3. Barb. consil. 40. volum. 1.* existimauerunt, si locupletior facta sit cogi ad pretij restitutionem, modò emptor fuit in bona fide, nec pretium possit à Prælato vel œconomo ob eius egestatem repetere.

Ego verò existimo † Ecclesiam nullo iure ad pretij restitutionem obligari, etiamsi locupletior facta sit, & emptor fuerit bonæ fidei. gloss. *hoc §.* ex hoc pretia lucris, & commodis Ecclesiæ acquiruntur. Secundò ex *Auth. qui res. hoc tit.* vbi, *eius autem quod dedit nullam actionem habet aduersus venerabile locum.* expressius in *§. final. de alienat. & emphyteusi.* ibi, *maneat autem apud eam & pretium, aut antidorum, & quod*

quod pro permutatione, &c. Tertiò ex *can. Vulterane* 12. *quest.* 2. ibi, *sit emptoribus ad eum recursus qui presumpsit aliquid de Ecclesie rebus.* Quartò in eandem sententiam adferri potest text. in *cap. 1. de schismaticis.* ibi, *sine omni onere* hoc est, ait Perr. de Anchar. nullo pretio restituto. Antoninus in *summa* 3. parte, tit. 24. *cap. 9.* Hancque sententiam Senatus Tholosanus probavit Arresto ex tempore die 5. May 1567. pro Episcopo Monspessulaniensis contra Matthæum Vegigalium iudicem.

3. Quod † tamen non obtinet ex sententia Butrigarij *hic*, ubi iusto errore facti rem Ecclesie acquisivisset, tunc enim si is qui alienavit non sit soluendo, Ecclesia verò locupletior, æquum est pecuniam restitui, ne sine causa aliqua pecunia penes Ecclesiam maneat. *argum. l. si & me, & Titium. ff. de rebus cred.* ubi verò errore iuris, imputandum est ei quare non consuluit peritiores. *l. in bonorum. ff. de bonor. possess.*

4. Non obstat quòd cum iactura alterius nemo locupletari debeat, lex † enim permittit aliquem damno alterius locupletari, ut in præscriptione & expensis in alienare

factis, quia id fit sine iniuria, id est, legum autoritate. ergo ut locus fit regulæ, *locupletari*, non solum damnum expectatur, sed iniuria exigitur. *d. laure natura.* quæ cæteras leges explicat. In specie verò nostra in Ecclesia locupletatur sine iniuria autoritate legum. Præterea damnum quod quis sua culpa sentit, sibi imputare debet. Cùm ergo lege vetante contraxerit, si pretium amittat, sibi imputare debet.

Quod autem de pupillo & minore adfert, etsi argumentari solet, de pupillo & minore ad Ecclesiam argumentum receptum est, ubi à iure expressum non est: at ubi in pupillo aliquid expressum statutum est, diversum verò in Ecclesia, argumentum fallax est: ut in restitutione in integrum; priuilegia enim minoris & Ecclesie quoad restitutionem habent se, ut Hostiens. in *summa de in integr. restit.* §. *cui, in fine*, loquitur, ut excedentia & excessa; lex verò *si quis mancipis*, loquitur in prohibitione hominis, non autem in prohibitione legis.

Verum adhuc residet scrupulus ex *can. 15. Synodi Ancyrane.* ubi Episcopi iudicio relinquatur an oporteat pre-

tium recipere, an non, utpote quod eorum quæ sunt vendita, reditus eis ipsis maius pretium reddiderit. quem † locum ita interpretatur eo loci Balsamon, ut Patres non statuerint pretium necessarîo reuerti, imò si attentius canonem legamus, eos negauisse pretij restitutionem. Cùm enim id Episcopi iudicio reliquerint, benigniori etiam ratione dixerunt, quod verus Antistes ad Ecclesiæ indemnitate respiciet, & faciet quod ei bonum & æquum videbitur, & cætera quæ sequuntur.

6. Hic quaeritur † an emptor rerum Ecclesiæ aduersus eum qui alienauit, agere possit ad pretij restitutionem. Sanè si fuerit bonæ fidei, agere potest. *Auth. qui res. infr. hoc tit. ibi, aduersus eum qui alienauit habet. d. can. Fulterana. ibi, ad eum recursus.* Quid si emptor sit in mala fide, quia sciens & prudens acquirat rem Ecclesiæ sine solemnibus, frequentius est emptorem malæ fidei non posse ab alienante pretium repetere Innoc. Cald. Panorm. & Imol. *in cap. si quis Presbyterorum. de rebus Eccles. non alienand. gloss. hîc, & in cap. ad audientiam. de rebus Eccles. non alienand. ibi Panorm. gloss. in §.*

qui iurauerit. de non alienand. & in l. quemadmodum. de agric. & censit. Salic. in d. Auth. qui res. hæc sententia iuuatur l. si fundum. C. de enictio. Secundò ex l. uniuersas. C. ne rei domin. vel temp. quæ inter canones exarata legitur can. placuit. §. uniuersas. 16. quest. 3. ibi, ut nec pretium quidem iniquis comparatoribus repetere liceat. ibi enim agitur de emptore malæ fidei, ut gloss. ibi obseruauit: generaliter tamen negat emptori licere pretium repossere.

Nonnulli tamen contrarium asseruerunt. † gloss. *in d. 7. Auth. qui res. gloss. in can. ea enim. §. qui verò res. 10. quest. 2. Cynus & Bald. in d. Auth. qui res. Hostiens. Ant. de Burr. & Petr. de Ancharan. in cap. ad audientiam. de rebus Eccles. non alienand.* Mouentur primò quod quemadmodum dolus præponderat culpæ. *l. item si obstetrix. ff. ad l. Aquil.* Ita maior dolus præpõderat minori. At in Prælato qui ex officio ad cõseruationem rerum Ecclesiæ astringitur, maior dolus versatur, quàm in emptore. Æquum est ergo pretium emptori restitui. Secundò ex *l. ciuitas. ff. de rebus cred.* Vbi enim pecunia versa non est in utilitatem ciuitatis, non tenetur ciuitas: cogitur tamen
admi

administrator pretium exolvere.

Ego in hac quæstione existimo emptori pretium non esse restituendum, lex enim generaliter negat pretium repositi posse. *d. l. uniuersas. & hoc §.* Sanè emptor pretia & fructum amittat. At Prælati qui malè alienauit, pretium illud minimè lucratur, nemo enim ex dolo suo lucrum consequi debet. *l. fin. C. de rebus cred. l. ita demum. ff. de arbitr. l. si remunerandi. §. Marius. ff. mandat. l. si ab hostibus. §. 1. ff. solut. matr. l. 1. & l. ne ex dolo. ff. de dolo. l. sed & si. §. planè. ff. ad exhib. l. 1. C. de legat. l. 2. C. qui manumitt. non poss. cap. sedes. cap. ex tenore. de rescript. cap. ex literis. de dolo & cont. cap. ad nostram. de empt. & ven. can. ... distinct. 30. quæst. 1. l. 2. ff. de eo per quem factum erit. vbi gloss. & in l. sine hereditaria. ff. de negot. gest. Vt ergo vtriusque fraus vindicetur, pretium illud à Prælato exigendum est, in pios vsus erogandum.*

QVÆST. CXVIII.

De Monasteriis, Monachis & Eremitis, cum aliis nonnullis quæstionibus ad Monachos pertinentibus.

SVMMAE RERVM.

1. *Monasteria à cænobiis distingu.*
2. *Monasteriorum institutio.*
3. *Therapentarum ac Therapentidarum dux & author quis. cum num. 4.*
5. *Monachorum conuersatio ac instituta.*
6. *Anachoreta, siue Eremita.*
7. *Eremita qui.*
8. *Monachorum genera in Ægypto; & aliubi, num. 9.*
10. *Monachorum cænobia ubi extrui debeant.*
11. *Eorum vita.*
12. *Monachorum professiones nonnulla.*
13. *An Monachus post possessionem retineat libellum, vel precariam.*
14. *Libellus quid; cum num. 16. & 21. quid Precaria, numer. 15.*
17. *Contractus libellarius quid, cum num. 19. & 20.*
18. *Libellarius titulus pro emphyteutico.*
22. *Precaria duplex.*
23. *Vasallus an testari possit ante professionem, & dicare bona feudalia monasterio, vel alicui Ecclesia.*
24. *An quod datum est ab ingrediente monasterium, re-*

petatur si egrediatur ante professionem.

1. **M**ONASTERIVM † à Cœnobio ita distinguit Chassaneus collatio. 11. cap. 9. & 10. quem Isidorus lib. 1. de diuinis officiis, sequitur, ut monasterium possit etiam vnius Monachi habitatio nuncupari, cœnobium non nisi plurimorum. Porro obseruandum est, authore Athanasio *epistola ad Ammion. Monachum*, duas esse vias, duasque vitæ formas. vna quidem secularis eorum qui matrimonio iunguntur; altera verò Angelica & Apostolica, eadēque virginalis longè excellentior, id est, monastica vita. Eadē vitæ duas formas eleganter descripsit Eusebius Cæsariensis *in epistola ad Mariam*. Sanctus quoque Basilius *in sermone de abdicatione & spiritali perfectione*, vtriusque vitæ meminit.

2. Cæterum † hoc loco obseruandum est, Monachorum antiquissimam esse originem, inde apud D. Dionysium Areopagitam lib. de Ecclesiast. Hierarch. *Summus eorum omnium qui inuariantur & perficiuntur, ordo est sanctorum Monachorum.* & postea: *Vnde sancti præceptores nostri diuinis no-*

minibus eos appellarunt partim Therapentas, id est, cultores, & sincero Dei famulatu atque vultu, partim Monachos ab indiuidua & singulari vita appellantes, quæ eos vnum faciat sanctis rerum diuiduarum conuersionibus ad diuinam unionem Deoque gratam perfectionem adipiscendam. Et paulo post mysterium monasticæ consecrationis, eorumque dignitatem enarrat; eorum verò mores, ritus, vota & domicilia pluribus verbis explicat Philo Iudæus, qui Romæ cum D. Petro, Claudio imperante colloquutus est, *in lib. de vita contemplatiua, seu supplicum virtutibus.* vbi etiam † Therapentarum ac Therapentidarum ducem, & authorem fuisse D. Marcum Evangelistam primum Alexandria Episcopum non obscure indicat Euseb. *lib. 2. Ecclesiast. histor. cap. 16.* Nicephor. *lib. 2. cap. 15. & 16.* Sozomen. *lib. 1. cap. 12.* Epiphanius *lib. 1. tom. 2. contra Nazareos.* Hieronymus *in lib. de viris illustrib.* in Philone. Cassian. *lib. 2. de instit. cœnobio. cap. 51.* Cedrenus etiam in Claudio D. Marcum missum in Ægyptum monasterio instituisse, quæ à grauitate vitæ ibi degentium ομνησια tunc appellabantur. & postea complura in laudem vitæ mona

monasticæ ex Athanasio , Ba-
filio & Chrysostomo affert.

4. Non desunt qui † Eliam &
discipulum eius Elizeum , ac
deinde Ioannem Baptistam
Monachorum conuersationis
& præpositi principes laudant
& authores. Isidorus *de Eccle-
siast. offic. lib. 2. cap. 15.*

5. Sunt etiam qui † Mona-
chorum conuersationem ac
instituta ad Essenorum mores
& disciplinam referunt , quo-
rum meminerunt Philo Iu-
dæus *in lib. Quod omnis probus
liber.* Iosephus *lib. 2. de bello Iu-
daico.* Euseb. *lib. 8. de prepara-
tio. Euangelica. cap. 4.* Hos Pli-
nius *lib. 5. natural. histor. cap.
17.* parum dextero vocabulo
Hessenos appellat , eorûmque
gentem miram dicit , sine vlla
femina , omni Venere abdicata,
& sine vlla pecunia. Sanè
ex Philone , Eusebio & Nice-
phoro perspicuum est Monachos
per deserta resperfos vitam
solitariam egisse , còque
6. nomine † Anachoretas , vel
Eremitas appellatos , de qui-
bus *in Nou. de Monach.* vbi ora-
tor , *Hesychnstas* nominat. Hi
7. verò sunt † Eremitæ qui per-
petuum colunt silentium.

D. Hieronymus ad Eusto-
chium *de virginitate sermand.*

8. tria scripsit † in Ægypto fuisse
genera Monachorum. Pri-

imum Cœnobitarum , siue in
communi viuentium : secun-
dum Anachoretarum : ter-
tium eorum qui bini , vel ter-
ni , vel etiam plures habita-
bant. Eadem ferè scribit D.
August. *lib. de opere monach.*
Cassianus verò *collatio. 18*
quartum addidit genus Ha-
rabatarum , quæ vox est Ægy-
ptiaca. Isidor. *item lib. 2. de
Ecclesiast. offic. † sex genera* 9.
Monachorum , tria optima ,
aliqua verò teterrima desi-
gnat. Hi verò omnes , quia si-
biipsis solùm prodesse vide-
bantur , & religionem parum
promouere , ad ciuitates de-
ducebantur , & oppida , pro-
missisque exercitabantur , è
Monachis , Eremitis & Ana-
choretis Cœnobitæ , siue Sy-
noditæ facti , vtroque enim
vocabulo vitæ societas signi-
ficatur. Suidas in Machario
gennad. in Euagrio , & Hono-
rius Presbyter Augustodu-
nensis *lib. 6. hist.* quos Codex
Iustinianus *in l. addictos. C. de
Episc. audient.* Synoditas , col-
dem Codex Theodosianus
Cœnobitas appellat. Cùm
enim , ait D. Gregor. Nazian-
zenus *in vita D. Basily* , idem
Basilius animaduertisset , eos
qui in communi vita , hoc est ,
& postea , eos verò qui in soli-
tudine

mani sententia probabilior est d. §. *donare*. nam & libella nummus exiguus est; veteres enim cùm pecuniolam minimam significare volebant, libellam, siue assen dicebant. Budæus *libr. 1. de assen*. Neque pugnat quòd libellus sit masculini generis, nam & libellariam legimus in *tit. de pace Constant. circa finem. §. 1. si de feudo defunct. content. sit inter dom. & agnat.* vbi libellariam, non libellarium, legendum est. Adde quæ in legibus Luithprandi Regis Longobardorum *titul. 67. de libellar. lib. 5.* Quòd verò denarius maioris sit pretij quàm libella, hoc proculdubio verum est in antiquis denarius; seculo enim, quo feudales constitutiones editæ sunt, immutatus erat denarij valor, quemadmodum & hodie denarius duodecimam partem assis, siue solidi Turonensis significat. Præterea non semper libella pro pensione præstabatur, nam & tremissis in hoc contractu libelli meminit D. Gregor. *lib. 2. cap. 1.* Sed quia, vt ex Budæo docui, veteres dum pecuniolam minimam significare volebant, libellam, vel assen dicebant. hæcenus de contractu libellario.

Quod verò pertinet ad pre-

cariam, † duplex est precaria. 22.
 Nam precaria contractum, qui proximus est emphyteusi, significat: verùm precaria constituitur. quandoque ad tempus, quandoque vsque ad mortem; sed singulis lustris solet renouari. *can. precaria. 10. quest. 2. cap. 1. can. clerici 16. quest. 1. Synod. Tolet. VI. cap. 5. can. saepe fit 12. quest. 2. & in capitul. Caroli Magni, & lib. 4. legis Francica, cap. 39.* eaque precaria frequens erat in Italia; altera verò erat precaria, quæ nihil aliud erat, quàm præstatio census ab eo, qui Ecclesiæ rem aliquam donauerit, concessio ei per beneficium ab Ecclesia vsufructu? *l. Alemanorum. tit. 2. apud Ansegium lib. 4. sub tit. de ultimis volunt.* inter leges Longobardorum. Erâtque illius precariæ conditio, vt si quis Ecclesiæ donasset proprietatem aliquam, retento vsufructu, Ecclesia illi in compensatiõnem proprietatis præstabat vsufructum, in aliis prædijs Ecclesiæ vsque ad duplum; vbi verò donator cedebat vsufructum rei quàm largitus fuerat, in vsufructu tripulum consequèbatur dum superstes erat. nec enim ea commoditas ad filios vel alios hæredes transmittèbatur. *can. precariæ*

precaria 10. quest. 2. & cap. fin. de precar.

Sanè precariæ contractus iure ciuili incognitus, iure Pontificio conceditur, & de rebus Ecclesiæ fieri solebat. Panorm. *in cap. 1. de precar.* de his plenè Raynaud. *in comprehens. feudal.* Molinæus *in consuet. Paris. tit. des droicts du seigneur.* Bart. *hoc loco. & in l. si finita. §. de vectigalibus. ff. de damno infect.* Syluester *in summa.* Hoc loco prætermittendum non est quod Nicolaus de Matarel. *in tract. de iure emphyteut.* scriptum reliquit, se legisse tres constitutiones Federici primi Imperatoris, quæ antiquitus erant in antiquo feudorum volumine, quarum vna inscribatur *de contractu emphyteutico*, alia *de precaria*, tertia *de libello*. quibus cauetur precariam constitui posse ab omnibus, præterquam à minoribus, & seruis, & recipi ab omnibus, præterquam ab Ecclesiis & seruis, & quòd dū Ecclesia precariam constituit, certo pretio accepto, certaque pensione annua retenta, talis precaria non protrahitur vltra tertiam generationem; aduci tamen posse pactum de renouando. Idèmq; iuris in libello, nisi quòd libellus etiam seruis

concedebatur. Præterea libellus tribuebatur vsque ad viginti nouem annos cum pacto renouationis; precaria vero vsque ad tertiam generationem. Planè in hisce contractibus libelli & precariæ consuetudines potissimum expectantur. §. *vasall. de pace Constant.*

Sed vt vnde hoc diuerticulum excessi reuertar, circa quæstionem Glossatores varij varia dixerunt, quorum prætermisissis opinionibus, quia abutuntur his vocabulis, libellus, census emphyteusis, superficies, precaria, &c. alterum pro altero vsurpari solet. Decius post Bart. & Bald. *in consil. 164. & consil. 518.*

Receptum est generali consuetudine huius regni † 23. vasallum, vel emphyteutam posse testari atque disponere ante professionem, atque expressim dicare bona feudalia vel emphyteutica monasterio, vel alteri Ecclesiæ, ex vulgata lege regni, qua feuda ad instar alterius patrimonij redacta sunt, autore Ioanne Fab. *in hac Authent. & de legit. patr. tutel. circa finem.* Guid. Pap. *quest. 59. & 183.* modò monasterium ea bona non retineat, sed distrahat, ne Rex vel dominus iura sibi debita

amittat. *Speculat. in tit. de locat. §. nunc aliqua. versic. 116.* Masuer. *in tit. de locato, & iure emphyteut. §. item si res qua data fuit. & in tit. de prescript. §. item si Ecclesia.* Talia enim bona permanere nequeunt in manu mortua, ut vulgo loquimur, quinimò coguntur monasteria & cetera Ecclesie ea bona distrahere, & extra manum ponere, vel, ut vulgo dicitur, manus vacuare intra annum. *Spec. in tit. de locato. §. nunc aliqua. versic. 117.* Henric. Bohic. *in c. ex literis de consuet.*

24. Ad hæc quaeritur, si filius vel filia, in cuius gratiam monasterio aliquid datum vel numeratum est, exeat ante professionem, possit quod datum vel numeratum est, repetere. Et quibusdam visum est repeti non posse, quia aut pacto datum est, & sic turpiter datum non repetitur: aut oblationis causa, & liberè datum reuocari non potest. Ioannes Papon *in consuet. Burbonic. tit. des successions. §. 318.* Contrà sentio ex his quæ supra dixi. Vide in libro Viridi, *in verbo, Monacho.* Doctor Nauarrus *de Regularib. commentario 4. in cap. incipiente, circa verò tertium notabile.* Azorius *Inst. moral. part. 1. lib. 12. c. 14. & 15.* Menochius *fusè de arbitr. iudic. casu 435.*

QVÆST. CXIX.

An Capitulum conferre possit beneficia, quæ ad eius collationem spectant, vni de Capitulo, vel presentare vnum de gremio ad beneficia quæ ad presentationem Collegij pertinent.

S V M M Æ R E R V M.

1. *Id Capitulo, vel Collegio esse illicitum. Contrarium vide de num. 2.*

N I D E T V R † Capitulo, vel Collegio non licere. Primum quòd nemo sibiipsi conferre potest, vel seipsum presentare. *cap. fin. de instit. cap. per nostras. de iure patr.* Inter diuitem enim & eum, cui datur, discrimen esse debet. *gloss. in cap. fin. de officio Archipresb.* Accedit quòd correlatiuorum ea sit natura ut non possint esse in eodem subiecto. *cap. debitum. de baptismo. can. didicimus 24. quest. 1.* Quoties verò Capitulum, vel Collegium vni de gremio confert, sibi à seipso fit collatio: ad ipsum enim ut vnum de

de Capitulo collatio pertinet, quippe nihil interest inter Capitulum & singulos de Capitulo. gloss. in l. sicut. in verbo, non debetur. quod cuiusque vniuersi. Neque probabilis videtur eorum opinio qui existimant magni interesse inter vniuersitatem & singulos de vniuersitate: nam si id verum esset, vniuersitas neque possideret, neque delinqueret, aut metum inferret, ius enim illud. quod fingunt Doctores, non habet animum delinquendi, vel possidendi, aut metum inferendi; & tamen legimus municipes possidere. l. signi. §. item municipes. ff. ad exhibend. l. 1. §. fin. iuncta l. seq. ff. de acquir. possessio. vniuersitatem delinquere. Clement. 1. de vsur. Authent. Item quacunque communitas. C. de Episcop. & cleric. plenè Bart. in l. aut facta. §. fin. ff. de pœnis. Lucas de Penna in l. tam collatores. de re militar. & in l. 3. de exactor. & metum inferre. l. metum. §. animaduertendum. ff. quod metus causa. Cùm idem sit vniuersitas, quod singuli de vniuersitate, vni de vniuersitate collatio fieri non poterit. Secundò beneficiarij assidui esse debent in Ecclesia sibi credita. c. quia nonnulli. cap. iue. de cler. non resid. cap. ad hæc. cap. quia in-

tantum. de præb. quod obtinet etiam si modicæ sit annuationis. cap. conquerente. de cleric. non resid. gloss. Pragmat. in præm. in verbo, resident. Si autem fiat collatio vni de Capitulo, assiduus esse non poterit in collatione beneficiorum, neque enim in pluribus locis quis assiduus esse potest: non sunt ergo tolerandæ huiusmodi collationes, que fiunt vni de Capitulo, ne etiam vnus plura beneficia possideat, quod plenissimè decretis Patrum veritum est. cap. cum singula. cap. de multa. de præbend. Extrauag. Ioannis XXII. gloss. Pragmat. in tit. de collat. §. 1. in verbo, pluralitatis. Tertiò si collatio fieri posset per Capitulum in gratiam vnus de Capitulo, semper fieret collatio beneficiorum quæ ad collationem Capituli pertinent, vni de Capitulo, vnus enim cõferret alteri, quousq; vocatione eueniente ab eo sibi fiat collatio, hac præsertim tempestate, qua omnes auaritiæ & ambitioni student: atque ita sequeretur Clericorum & Sacerdotum diminutio, qua diminutione ius publicum læditur. Ioan. Andr. in regul. qui contra. multitudo enim à Deo faciliùs exauditur. can. fleat. de pœnit. dist. 1. can. in nouo. 21. dist.

stinct. Sequeretur etiam clericorum egestas, quorum, ut Hieronym. scripsit ad Rustic. plures mendicant in plateis, & à quolibet publicam poscunt eleemosynam. *d. can. Diaconi. gloss. in Extravagant.* Ioannis XXII.

2. Ex † aduerso verò videtur collationem vel præsentationem validam esse, primò ex *cap. final. de sortileg.* vbi non solum Capitulum eligere potest in pastorem vnum de gremio, sed etiam his qui eligunt vice Capituli, licet vnum ex ipsis eligere, si ipsis fuerit data potestas vnum ex eis eligendi. Mandag. *in tract. de electio. cap. 49.* Eòdem pertinet *cap. cum in iure. de electio.* vbi, si ex septem compromissariis, quibus à Capitulo eligendi facultas indulta fuerat, tres vnum ex ipsis septem eligant, alij tres extraneum, electus ex septem, si electioni de se facte consentiat, potior erit, quasi à pluribus electus. atque ita quis eligit seipsum, cum consensus eius augeat numerum quod sanè maximam admirationem mouet, eaque constitutio multorum ingenia torfit, adeoque ea Decretalis obscura est, ut Ægid. Belamera scripserit, nullà esse in iure Canonico difficiliorem. qua ratione Ioannes Andreas

existimabat, eam constitutionem declaratione indigere.

Quo autem omnia facilius assequamur, videtur vocem electi augere numerum, alioquin electio *in d. cap. cum in iure*, non esset facta à maiori parte; ex septem enim tres non faciunt maiorem partem. Idem probari videtur *in l. planè. ff. quod cuiusque vniuers.* vbi vox illius qui decurio decernitur numeratur, eamque sententiam sequuntur Hostiens. Io. Andr. Henric. Bohic. Panorm. & ceteri *in d. cap. cum in iure.* Ioan. Andr. *in regul. in toto. de regul. iuris.* Quoties per viam compromissi fit electio: secus si per viam scrutiniij, tunc enim electi vox non numeratur, vel auget numerum. *cap. Cumana. de electio.*

Discriminis autem rationem duplicem tradiderunt. Primam Ioannes Andr. nendum per viam compromissi fit electio, officium compromissionij sit tibi damnosum. Alteram Calder. quòd compromissarius ex potestate compromittentium, non ut ipse, sed ut compromissarius eligat, & in se consentiat. Verùm huic rationi aduersatur quòd si solus esset compromissarius, seipsum non posset eligere. gl. Cald. & Imocent. *in d. cap. cum in iure.*

re. gloss. d. l. planè. & tamen se tanquam eligeret, & in se consentiret.

Itaque arbitror ego siue via compromissi, siue scrutiniij fiat electio, vocem electi non augere numerum.

3. Mouet † me primò quòd nemo possit seipsum eligere, vel præsentare; id enim naturæ ac bonis moribus repugnat. Quòd si quis dixerit post Hostiens. id intelligendum, quando electio vel præsentatio trahit originem à seipso; seæus verò quando quis non vocatur à seipso, sed ab aliis vocatus consensum præstat, tunc enim ambitio considerari non potest.

Réplícabo quòd sicut non posset seipsum eligere quoties in eum solum compromissum est, ita cum aliis non poterit electioni suæ suffragium dare, ut sit eadem ratio totius & partis. vulg. l. que tota. ff. de rei vendit. nec enim negari potest quin ius suum habeat originem à seipso, cum sine voce sua non posset ius consequi, effectus quippe momentaneus, autore Ægid. Bellamera, totalem originem trahit simul cum erit momentaneus, vel quòd non ab omnibus, & non erunt illæ causæ substantiales, cum dicatur illud ac-

cidentalè, & non substantiale, quod potest esse, vel abesse, salua rei substantia, secundum Philosophum. l. 1. & 2. ff. de usufruct. Secundò pro hac sententia expendo cap. cum in veteri. de elect. vbi eligentes non exigunt consilium eius, quem eligebant, sed sociorum eius, etiamsi à Summo Pontifice eis mandatum fuisset eligere cum consilio, &c. Cum ergo consilium electi non exigatur, multo minùs consensus illius expectandus est. Tertio iuuat hanc sententiam cap. cum in iure. quòd dupliciter expendendum. Primò dum ibi dicitur electionem factam à sex; ergo septimus non legit. Secundò in his verbis, *electioni de se factæ consentiat*. Inuit ergo Pontifex consensum præstitum post electionem factam.

Cæterum non dicitur factum dum aliquid de substantiâlibus superest agendum. i. penult. C. ad Sillaniam. l. 1. ff. quod quisque iuris. Igitur ad perfectionem electionis, vox electi non erat necessaria. Adde quòd vbi consensus alicuius postulatur, consensus ille post perfectum actum præstari solet. Innocent. in cap. cum consuetudinis. de consuet. notata in cap. dudum. de rebus

Eccles. non alienand.

Non obstat primò quòd si in eo cap. consensus electi non augeat numerum, dici nequeat electionem factam à maiori parte Capituli, tres enim non faciunt maiorem partem. nam ex sententia Innocentij *in eo cap.* electio etsi facta non fuerit à maiori parte, fuit tamen à saniori: sanio-rem autem fuisse eorum trium, qui septimum nominauerint, electionem, auguratur Innocent. ex ordine literæ, quia priùs scriptum est in compromisso, ut ex se eligunt, quàm ex aliis; ordo verò scripturæ charitatem ac mandantis desiderium patefacit. *l. qui. soluendo. 2. ff. de hered. inst. l. generaliter. §. quid ergo si plures. ff. de fideiuss. l. quoties ff. de usufruct. cap. si quis iusto. de electio. apud Bonif. cap. mandato. de prebend.*

Hæc tamen Innocentij consideratio, etsi subtilis, corruit primò quòd innuat Innocent. electionem factam ex minori parte, si fuerit sanior, præferri, contra *cap. Ecclesia 2. de electio* & ea quæ notantur *in cap. scriptum. de electio.* Secundò & fortius, sanior opinio dici non debet eo quòd compromittentes voluerint talem eligere, verùm ratione zeli

melioris, & meriti maioris, *cap. quia propter. cap. in Genes. si. cap. venerabilem. de electio.* Quare post Compostellam exultimo, vocem trium eligentium septimum ex Compromissariis, efficere maiorem partem Capituli, ex tacita & præsumpta voluntate compromittentiù, quæ elicitur ex forma compromissi. nam cum compromissum fuerit in septem, ut eligant vnum ex se, censetur voluisse, quòd si tres eligant vnum ex se, ille admittatur. Quoties enim aliquis mandat quidpiam alicui, censetur mandasse ea omnia, sine quibus mandatum exequi non potest. *cap. 1. cap. pastoralis. cap. preterea. de officio delegat. cap. ex parte. in fine. de accusat. vbi per Henric. l. ad rem mobilem. ff. de procuratorib.* Atque conuicimus mandantem ea omnia quæ impedimento esse possent, remouisse ne impossibilitas sequatur. *l. idem Vlpianus. §. 1. ff. de excusat. l. pen. §. 1. C. de necess. seruus.* Cum ergo fieri nequeat ut quatuor maiorem partem de septem facientes de seipsis aliquem eligant nisi tres electionem perficiant, cum electus vocem non habeat, nec sibi suffragium præstare possit, sequitur eo casu maiorem partem

partem iudicari si tres septimum eligant : vbi verò compromissum non esset sub ea forma conceptum, secus esset. Atque ita distinguendum non est an via scrutiniij, vel compromissi electio fiat, vtrobi- que enim eadem ratio, corre- latiuorum scilicet, ac ambi- tionis, locum sibi vendicat.

Non obstat deinceps *l. planè.* nec enim ibi probatur vocem alicuius sibi suffragium præ- stare, sed quòd in duabus partibus connumeratur nomi- natus cùm queritur an in nominatione duæ partes vni- uersitatis intercesserint, ex quibus pendet vera interpre- ratio *cap. cùm in iure. de elect. & d. cap. final. de sortileg.* Pro- batur, Capitulum, vel eos qui vice Capituli funguntur, vnum de Capitulo eligere posse, aut vni conferre. quæ sententia probatur ex recepta regula qua traditur, aliud esse vniuersitatem, aliud singulos de vniuersitate: ideoque quod vniuersitati debetur, singulis non debetur, nec è conuerso. *l. sicut. §. 1. ff. quod cuiusque vniuers.* Seruus quoque com- munitatis non singulo- rum pro parte intelligitur, sed vniuersitatis. *l. in tantum. §. 1. ff. de rerum diuis.* Libertus etiam ciuitatis non est singu-

lorum, quinimò singulos sine venia in ius vocare potest. *l. sed si hac. §. qui manumittitur. ff. de in ius vocando.* Deinde vbi à populo, ciuitate vel Col- legio constituitur, vel dotatur Ecclesia, singulis non compe- rit ius patronatus, sed vniuer- sitati. Archid. *in cap. si plures. 16. quest. 7. Geminian. in cap. 1. de iure patron. apud Bomf. Curt. in tract. iuris patronatus, in ver- bo, competens. quest. 6.* Porro vni- uersitas, Collegium, societas & Capitulum sunt iura quæ- dam quæ singulorum perso- nas repræsentant. *l. mortuo. ff. de fideiuss. & vocantur cor- pora. cap. nouit. de his que fiunt à Prælat. gloss. in cap. cùm in mul- tis. in verbo, quidam aly. de re- script. Roman. consil. 436.* ciui- tatem, vel Ecclesiam corpus legale appellat. Alciat. *in l. ciui- tas. ff. de reb. credit.* Cumanus verò *in l. 1. §. municipes. ff. de acquir. possess. corpus repræsen- tatum.* Zas. plenè *in tit. quod quisque iuris.* Differt ergo Ca- pitulum à singulis de Capitu- lo, quia ius quoddam distin- ctum & separatum censetur. Quare vni de Capitulo con- ferre potest, quemadmodum Collegium vel corpus singu- lis de Collegio vel corpore hæreditatem restituere dici- tur. *in l. 1 §. si autem Collegium.*

ff. ad Trebell. neque pugnat quod initio diximus, vniuersitatem possidere, delinquere & metum inferre. nam etsi propriè & verè vniuersitas nec possideat, nec delinquat, quia consensum præstare non potest. *l. 1. ff. de libert. vniuers. l. 1. §. municipales. ff. de acquir. possess.* ius enim est legale quod non habet animum, quia tamen singuli quos repræsentat consentire possunt, singitur & possidere & delinquere, vbi tamen singuli, omnes, vel maior pars consentiunt. *l. aliud. §. refertur. ff. de regul. iur. l. quod maior pars. ff. ad municipal. Bart. in l. aut facta. §. final. ff. de penis.* Lucas de Penna *vbi supr.*

Nec obstat quòd hæreditas, quæ est etiam ius legale, vel persona ficta, non possideat, quia animum non habet. *l. 1. §. Scauola. ff. si quis testament. liber iussus esse fuerit.* nam, vt scripsit Paul. Castr. hereditas ideo dicitur nō possidere, vel habere animum, quia repræsentat personam vita functam, quæ ea quæ sunt animi vel consensus in hoc seculo explicare non potest, sed vniuersitas superstites repræsentat, qui & animum & consensum habent.

Quod verò obieciatur de

iure beneficiorum, facillè dilui potest: nam si vni de Capitulo beneficium confertur, non ideo ille plura habebit beneficia, alterum enim eliget, vel priore, secundi ad præpacificam possessione, carebit. ex *Clement. final. de præb.* nisi veniam à Summo Pontifice plura beneficia possidendi habuerit.

Postrema prioris sententiæ argumentatio facillè refelli potest. nam etsi collatio fiat vni de Ecclesia, nihil incommodi sequitur; qui enim ex eadem sunt Ecclesia, extraneis proculdubio præferendi sunt. *san. hortamur. 61. distinct. l. si in Ecclesiis. C. de Episcop. & cler. cap. bona. 2. de postul. prelat.* Planè hæc opinio posterior etsi iure verior sit, prior tamen quæ ambitioni & fraudibus occurrit, quibus maximè, in sacris obuiam eundem est, tutior & æquior est, eamque Senatus Tholosanus Arresto solemnè probauit 23. Decembris 1555. Petro de Vicinis, & Guilielmo de Los, litigantibus.

Q V Æ

QVÆST. CXX.

Rursus utrum bona donata filiis in pactis dotalibus distrahi possint ad liberandum patrem donatorem qui ob æs alienum in vincula coniectus est.

SVMME RERVVM.

1. *Rationes in contrarium recensentur. Distinguunt nonnulli ut num. 2.*
3. *Distrahi posse, ubi non extent alia bona ad illum liberandum. Dilata ut num. 4.*
5. *Potestas patris.*
6. *Explicatur lex 2. C. de patrib. qui filios.*

1.
in q.
16. sup.

IDETVR† bona donata ad exoluendum æs alienum patris distrahi non posse. Primò pacta huiusmodi in gratiam matrimonij proculdubio Gallorum consuetudine recepta sunt. Masuer. *in tit. de successio. & in tit. de societate.* Benedict. *in cap. Raynutius. in verbo, duas habens filias. de testament.* adeoque efficacia sunt ut parens fidei-

commissum aliudque graua-
men filio donatario adiicere
nequeat. Plenè Aufrer. *ad Ca-
pell. Tholos. quest. 452.* Fernand.
*ad cap. primum. de filiis natis ex
matrim. ad morganat. contract.*
quod nos alibi plenius docui-
mus. Ergo nec æs alienum
contrahendū donationi offi-
cere potest. Secundò ex *l. æris
alieni. & l. cum res. C. de donat.*
Tertiò ex *l. si ante nupt. ff. sol.
matr.* Quartò ex *l. omnes. §.
Lucius. ff. de his quæ in fraudem
cred. vbi, donatio enim bonorum
videtur facta in fraudem credi-
torum.* quibus verbis innuitur,
creditores agere nō posse ad-
uersùs donatarium. Quintò
donata hæreditate, vel ven-
dita, venditor hæreditatis vel
donatarius non conueniuntur
à creditoribus hæredita-
riis. *l. 2. C. de pact. l. 2. C. de hæ-
red. vel actio. vendit. l. hæredita-
tatem. ff. de donat.* Sextò ex *l. si
quis à liberis. §. parens. ff. de li-
ber. agnosc. vbi, si filius parentem
naturaliratione alere debeat, eius
tamen æs alienum exolvere co-
gendus non est.* Septimò si li-
ceat ob eam causam bona do-
nata filio intuitu matrimonij
alienare, variæ erunt huius-
modi donationes, parentes e-
nim si pœniteant quo liberos
fraudent æs alienum contra-
hent, ut postea carceri man-

cipati bona distrahere possint. hanc sententiam probasse videntur Guid. Pap. *quest.* 105. Cap. Tholos. *quest.* 386. Decius *consil.* 137. Aufrer. *Arresto* 12.

2. Quidam † distinguunt an debita ex causa necessaria parens contraxerit, an verò prodigè epulis, ludis & muneribus pecunias profundendo, ut priore casu bona distrahi possint *argum. l. peto. §. prædium. ff. de legat. 2.* Posteriore verò minimè: delinquens enim priuilegium sibi à lege indultam amittit. *l. sed si ex parte. §. quanquam. ff. quod cum eo. l. relegatorum. §. final. de interd. & releg.* Neque lex beneficio afficit quos odio persecuitur. *l. Lucius. §. Lucius Titius. ff. de legat. 2.* quæ ratione communi calculo receptum est restitutioni & fideicommissio obnoxia alienari non posse ad redimendum hæredem. Ludou. Roman. *in l. Marcellus. §. res que. ff. ad Trebell.* Salicet. & Castrenf. *in Authent. res que. C. communia de legat.* Bald. *in Authent. contra rogatus. C. ad Trebell.*

3. At verius † est bona donata, vbi alia non extant ad liberandum è custodia parentem, ex quacumque causa carceri inancipatus sit, distrahi

posse. Primò ex *Auth. si captiuus. C. de episcop. & cleric. §. si unum de predictis. Nouell. 115. ut cum de appellat. cognosc.* vbi liberi qui captiuum parentem reducere nolunt, nedum exhæredari possunt, sed & lege eis denegatur successio, etiamsi scripti fuerunt hæredes. quæ constitutio etsi abrogata sit quoad confiscationem, in gratiam Ecclesiæ. Rebuff. *in proæmio ordinat. gloss. 5.* quoad cætera recepta est.

Bona donata ad redemptionem & liberationem parentis capti insinui possunt, ob eamque causam alienari. Secundò bona quæ restitutioni subiacent, alienari possunt ad liberandum filium qui ex delicto damnatus in carcerem comectus erat. Fulgos. *in d. Auth. res que* quem Iason sequitur. Alexand. *in l. Marcellus §. res que. ff. ad Trebellian.* *argum gloss. in can. sacerorum. 12. quest. 2.* Nam ex causa quam testator non considerauit voluntas eius immutari potest. *l. utilitatem. & l. in confirmando. ff. de confirm. tut.* Accedit quòd vbi parens filio substituit, excluditur substitutus si filius liberos habeat, comectura pietatis, ne videatur testator prætulisse extraneum alienæ soboli. *l. cum auus. ff. de*

ff. de cond. & demonstr. l. cum acutissimi. C. de fideic.

Ita in hac specie ex coniectura pietatis defuncti excludi videtur substitutus si filius propter æs alienum vel delictum captus sit, saltem ut bona alienari possint, verisimile enim est testatorem concessisse si cogitasset id euenturum, cum nullus sit amor, qui vincat paternum. *l. fin. C. de curat. furios. l. isti quidem. ff. de eo quod met. caus. l. tale pactum. §. fin. ff. de pact. l. Titius. §. Lucius. ff. de liber. & posth.*

Præterea regulariter iura quæ loquuntur de captiuorum redemptione, locum habent in his qui ob maleficium detinentur. *Boër. in consuet. Bsturic. tit. de iurisdic. §. 12. gloss. fin. argum. §. fin. Nouell. ut cum de appellat. cognosc.*

4. Cum † ergo restitutioni obnoxia ab altero profecta alienari ob eam causam possunt in perniciem eius cui ex alterius liberalitate quaesita sunt, facilius multo alienari possunt bona quæ ex donantis largitate procedunt, cum ipse eo potiatur privilegio, ut non nisi in quantum facere potest conueniatur. *l. sunt qui. ff. de re iudic. etiamsi ex causa dotis vel donationis propter nuptias conueniatur. l. si extraneus.*

l. pen. ff. de iure doti. Tertio ex l. quamuis. & l. sed etsi ideo. ff. solut. matrim. vbi dos restitui potest mulieri constante matrimonio ex iusta causa, puta ut parentes ab hostibus redimat, iusta enim & honesta causa est. Præterea in d. l. sed si ideo, marito reputatur quod ex dote expendit mulier quo ex vinculis vindicet aliquem de necessariis. Quo argumento receptum est licere uxori rem dotalem alienare sine solemnibus pro redemptione suorum, ac præsertim mariti. Ludouic. Roman. plenè consil. 316.

Filius itè alienare prohibitus sine autoritate patris potest alienare ad parentem è carcere liberandum. *Baldus consil. 213. Chass. in consuetud. Burgund. tit. des droicts apert. à gens mariés. §. 1. Quarto vassallus amittit fundum si dominum clusum carcere non liberauit. cap. 1. qua sit prima causa benef. amittend. const. Neapol. 3. tit. 19.*

5. Consideranda est † patris potestas, cuius tanta est auctoritas, ut liceat patri ubi urget necessitas filios distrahere. *l. 2. C. de patribus qui filios distraxer. quæ est Constantini, multo magis licebit bona filij alienare.*

Verùm huic argum. occur-
ri poffet, hodie enim diftra-
hendi liberos abrogata eft po-
teftas. Rebuff. *in proœmio or-
dinat. gloss. 5. num. 6.* non ta-
men ea ratione qua ipfe mo-
uetur, quòd Gallorum liberi
à poteftate parèrum eximan-
tur. quod falsum esse docui-
mus in commentariis *ad l. 1. C. de sacros. Eccles.* Sed quia di-
strahendi liberos homines a-
pud nos poteftas omnisque
feruitutis species antiquata
fit, effèrque hodiè ratio qua
filios sanguinolentos licebat
distrahere, sunt enim apud
nos Christianos ptochotro-
phia, brephotrophia, orpha-
notrophia, quibus infantes e-
gemi ali possunt, hoc loco obi-
ter obseruandum est quos-
dam legere *† in d. l. 2. sangui-
nolentus*, quam lectionem se-
quuntur Accurs. Alber. &
alij antiquiores; ex recentio-
ribus verò Conanus *lib. 2. cap.
13.* Couarruias *lib. 3. resolut.
cap. 14.* quasi pater qui filium
distrahit sanguinolentus di-
catur. alij legunt *sanguinolen-
tos*. Alciat. *lib. 2. de verbor. si-
gnific.* Tiraquell. *lib. 1. de re-
tract. §. 26. gloss. 1. numer. 14.*
Bald. *in Constantino, & ad l.
XII. Tabular.* eaque lectio sua-
detur. Primò ex *rubr. de infan-
tibus exposit. lib. & seruis, & de*

*his qui sanguinolentos nutrien-
dos acceperunt. lib. 8. C. Iustinian.*
Item *in C. Theodos.* extat titu-
lus, *de his qui sanguinolentos
emptos nutriendos acceperunt*,
sub quo eadem Constantini
constitutio exarata est; san-
guinolenti verò liberi dicun-
tur recenter nati, & quasi à
matre rubentes. quod & Ti-
raq. ex Iuuenale admonuit.
quare ea lex locum dumtaxat
obtinet in infantibus recen-
ter natis. Neque enim eadem
est ratio quæ in liberis gran-
dioribus, quos nec licebat di-
strahere, iuuare enim operis
suis parentem possunt ad pel-
lendam famem: impuberis
enim aliquæ operæ esse pos-
sunt. *l. caterum. de rei vèd. l. si in-
fantis. de usufruct.* At quia san-
guinolentorù nomine & liber-
is & patribus cõsuleret Con-
stãtinus, ne vtrique fame con-
tabescerent, tolerabile iudi-
cant filium ali apud empro-
rem, & dominum & patrem
pretium inde aliquod vnde se-
alat recipere; tenuous enim e-
rant tunc Ecclesiæ opes, nec-
dum ptochotrophia & bre-
photrophia instituta. Aliquot
deinde annis Constantinus
ipse humaniori ratione pro-
spexit filiis sanguinolentis le-
ge lata, quæ in C. Theodosia-
no extat *lib. 11.* cuius initium
est

est, *Areis tabulis*, qua publicis sumptibus ali sobolem, quam pro paupertate educare parens non potest, ad eamque rem & fiscum & rem priuatam indisereta præbere obsequia, disertè constituit. Sextò Regi licet collectam imperare quoties ab hostibus captus est, quo inde se redimere possit, vt plurimis probauimus ad l. placet. C. de sacrosanct. Ecdes. ergo & patri idem licebit, patris enim in filios Regum est imperium. Aristotel. lib. 8. *Ethicorum*. Septimò hinc addi possunt quæ de necessitatis vi, necnon de pietate filiorum erga parentes à filiis alendis & redimendis, varij auctores prodiderunt, quæ item in hanc sententiam congestit Fabius Quintilian. *declamat. 5. pro patre contra filium*. quibus rationibus nedum hæc firmatur opinio, sed & prioris opinionis argumenta diluuntur. Itaque cum de hac quæstione pluribus verbis differuissem, Senatus Tholosanus ex tempore decreuit die 1. Martij 1580. bona quæ Isalguerus contemplatione matrimonij filio primo donauerat, euictione publicè distrahi, quo ex pretio ære alieno exsoluto parens è carcere liberaretur. Chopinus lib. 3.

de sacra politia. tit. 8. & Charundas lib. 3. solenni Arresto Lutetiæ decretum referunt, bona materna impuberum liberorum distrahi, quo pretium in parentis captiui ob æs alienum redemptionem conuerteretur, die 2. Aprilis 1571. Atque ita, ait ille, humanorum casuum miseratio cum pietatis intuitu scriptas Cæsarium constitutiones superauit.

QVÆST. CXXI.

Vtrum nepos ex filio de restituendo grauatus satisfacere cogatur, vel fructus imputare in Trebellianicam, etiamsi primum locum teneat.

SVMME RERVM.

1. Nepotem cogi satisfacere, ex opinione vulgi. Contrarium vide num. 2.
3. Iustum quid.
4. Nepotem non imputare fructus in Trebellianicam.

V L G O † creditur r. nepotem cogi satisfacere, ac fructus in Trebellianicam imputare.

imputare. *l. inbemus. §. fin. C. ad Trebellian.* ibi, non alterius quam in his personis & casibus, quarum mentio facta est, oportere produci. Cùm ergo superiùs Imperator solùm de filiis verba fecisset, ad nepotes beneficium illius legis produci non debet. Secundò in plerisque juris partibus non semper æquè fauetur nepoti, etiamsi primum locù obtineat, ac filio. nam filius institui non potest sub conditione casuali, vel mixta, nepos verò potest sub ea conditione institui, eritque efficax testamentum. gloss. in *l. 3. §. si sub ea. in verbo, sed etsi nepos. ff. de bon. possess. contra tabul.* Fulgof. & Alex. in *l. si pater. C. de institut.* Imol. in *l. fin. ff. de condit. instit.* Præterea olim necessum erat filios nominatim exheredare, nepotes verò sufficiebat inter cæteros exheredes facere. Tertio laudari solet glossa in *d. l. inbemus. in verbo, hereditarius, us sine. & §. final. in verbo, personis.* quæ nepotes illius legis beneficio potiri negat.

2. Ego † tamen existimo, nepotes si primum gradum obtineant satisfactionis onere liberari, nec fructus imputari.

Mouet me primò quòd nepos qui iura suorum nactus est, & quem nemo antecedit,

potiatur omnibus filiorum commodis & ornamentis; ideoque institui debet æquè ac testatoris filius. *l. Gallus. ff. de liber. & posth. §. posthumorum. de exhered. liber. l. posthumorum. ff. de iniust. rupt.* ibi, sicut ipsum filium, vel heredem instituere, vel exheredare nominatum debeo.

Nepos item in successione aui succedit quoad omnia in locum patris, eiusque personam refert ac repræsentat. §. *cùm filius. de hered. ab intest. venient. in Institut.* Proinde simul cum patruo succedit, quod & in fideicommissis obtinet. *l. cùm ita legatur. §. in fideicommisso. ff. de legat. 2.* vbi gloss. Alexand. *consil. 88. vol. 1.*

Denique receptum est in dispositione legis filiorum appellatione nepotes contineri, in his præsertim, quæ in gratiam & fauorem filiorum constituta sunt. Bartol. in *l. liberorum. ff. de verb. signif.* Bald. in *l. in suis. ff. de liber. & posth.* Decius *consil. 187.* Alex. *consil. 9. vol. 1. & cons. 27. vol. 3.* arg: *l. si filius. ff. ad Maced. l. senatus. ff. de ritu nupt. l. Lucius. ff. de hered. instit. l. 2. §. si mater. ff. ad Tertull. & l. iusta. ff. de verbor. signif.* vbi, iustam interpretor plenam & propriam significationem. Iustum † enim dicitur quod ^{3.} perfectum

perfectum & numeris omnibus absolutum est. Budæus *in l. 3. ff. pro socio.* Idque maxime ubi nulla extat discriminis ratio, vt in nostra specie, neque enim vlla ratio considerari potest quare filius non satisfaciat, vel fructus non imputet, quæ locum non habeat in ipso nepote, qui iura suorum adeptus est.

Itaque solenni ritu iudicatum fuit à Senatu Tholosano die...

4. Aprilis 1585. nepotem ꝑ qui primum locum tenet non computare fructus in Trebellianicam.

Quæ verò obiiciuntur, facile dilui possunt. Quod ad primum pertinet, fateor *l. iubemus,* non protrahi nisi ad eas personas, quarum antea mentio facta fuerat: at cum filiorum lex meminisset, sequitur nepotes comprehendi, quod & Iason animaduertit *in d. l. si pater. ante num. 17.* semper enim nepotes iure & commodo filiorum fruuntur, patre eorum præmortuo, illiusque locum supplet. *l. 2. §. non solum. ff. de excus. tutor.* Itaque substitutio facta filio protrahitur ad nepotes patre vitæ functo ante conditionis euentum, Alex. *consil. 9. vol. I.* Decius *consil. 95. Paris. consil. 14. vol. 3.*

Quod, verò ad secundum spectat, iâ probauimus equalia esse iura nepotis, quem nemo præcedit, ac filij. Neque verum est nepotem institui posse sub conditione casuali, vel mixta, vt pluribus probat Ias. post gloss. Bart. Cyhum, Castrenf, & Salicer, *in d. l. si pater.* quod verò de exhæredatione adfertur à Fulgos. retorqueri potest; nouo enim iure nepos nominatum exheredari debet. *d. l. posthumorum. Et d. §. posthumorum.* glossæ verò authoritas, vt alibi monui, probabilis est, non necessaria, quibus existimo *l. iubemus,* quæ filios excipit, nepotibus quoque, qui iura suorum nacti sunt, consuluisse, eosque eodem quo filios beneficio frui.

QVÆST. CXXII.

Utrum bona quæ sunt de dominio Principis, præscribi possint tanto tempore quod hominis memoriam excedant.

SVMME RERVM.

1. *Quanto tempore præscribi possint*
BBb

possint bona domany.

2. *Præscriptio centorum annorum.*

3. *Pedagia & salinaria.*

4. *Consuetudo hominum memoriâ vetustior.*

5. *Præscriptio aduersus Ecclesiam.*

6. *Præscriptio in censu, tributo & aliis quæ reseruata sunt Principi.*

7. *Auctoris in hac quæstione distinctio.*

8. *Lex, in omnib. ff. de diuers. & temp. diluitur.*

9. *Ea quæ sunt iuris publici non posse præscribi, nec vsucap. & num. 11.*

10. *Res sacras nec alienari, nec præscribi posse.*

11. *Regem non posse alienare ea quæ sunt de domanio, & patrimonio publico.*

12. *Possessio rei domanialis.*

13. *Præscriptio aduersus Ecclesiam Romanam.*

1. IDETVR † ea bona præscribi posse centum annis, aut saltem eo tempore, cuius inity non extat memoria. Primò aduersus Ecclesiam Romanam præscriptio centum annorum utilis est. *Novell. vt Eccles. Roman. centum annor. Auth. quas actiones. C. de sacrosanct. Eccles. cap. cum nobis. cap. ad audientiam. de*

præscript. can. nemo. 16. quæst. 3.

Ergo & aduersus Imperatorem vel Regem. *argum. l. final. C. de sacrosanct. Eccles. gloss. in*

in §. vt autem. Nouell. de non alienand. Ang. in l. cum pridem.

C. communia de vsucap. & in l. sicut. C. de præscript. 30. vel 40.

annor. Alexand. consil. 84. in causa vertente inter Came-

ram volum. 1. Secundò vbi à lege vsucapio, vel præscriptio

vetita est, censetur nihilominus centum annorum præ-

scriptio excepta, illa enim †

præscriptio numquam exclu-

sa intelligitur. Nouell. vt de ce-

tero non sicut commutat. vbi

gloss. in verbo, præscriptione.

Bald. & Angel. in l. 1. C. ne rei domini. vel templor. & in l. omnes. C. de præscript. 30. vel 40.

ann. plenè Alexand. in l. nemo potest. ff. de legat. 1. Felin. in

rubr. de præscript. Doctor. passim in consiliis. Tertio pugnat cap.

super quibusdam. §. præterea. de verbor significat. vbi † peda-

gia & salinaria quæ proculdubio sunt de regalibus, præscri-

buntur eo tempore, de quo non extat memoria. Quarto

consuetudo † quæ memoria hominum vetustior est, & quæ nemo viuentium meminit in-

stitutam, inducit priuilegium, habetque vim tituli. l. hoc iure. §. ductus aqua. ff. de aqua quotid.

quotid. & estiu. l. 1. & l. in summa. ff. de aqua pluuiali ar. tend. Quintò in † perniciem Ecclesiæ præscribitur sine titulo, etiamsi ius commune aduersetur, & iuris præsumptio pugnet aduersùs præscribentem tanto tempore, cuius initij non extat memoria. cap. 1. de præscript. apud Bonif. ergo & aduersùs Principem, etsi ius commune obsistat. Postremò etiam in his, quæ ad sacrum domanium pertinet, vetita est dumtaxat longi temporis præscriptio. l. si qua loca. de fundis & saltib. rei dominica. l. fin. C. ne rei domn. vel templor. Ergo longioris temporis præscriptio non censetur exclusa in hac quæstione.

6. Doctores † vulgo distinguunt ut in censu, tributo & aliis quæ Principi referuata sunt, in signum & notam supremæ potestatis & vniuersalis domini præscriptio nulla locum habeat. arg. l. comperit. C. de præscript. 30. vel 40. annor. cap. cum non liceat. de præscript. gloss. in can. volumus 16. quæst. 4. cap. cum inter. de consuet. vbi gloss. & Doctor. Ias. in l. imperium. ff. de iurisd. omnium iud. Panorm. in cap. ad audientiam. eod. tit. Fulgos. cons. 166. Cuman. cons. 149 Ea verò quæ Principi competunt in monu-

mentum & vestigium alicuius priuilegij, vel iuris singularis, puta legitimare spurios, facere tabelliones, exigere pedagia, & similia, præscribuntur sciente Principe, tanto tempore; de quo non extat hominum memoria. d. cap. super quibusdam. Innoc. in cap. cum P. tabellio. de fide instr. Bartol. in l. si publicanus. §. fin. ff. de public. & in l. 1. §. fin. ff. de aqua pluui arcend. Pan. in cap. cum contingat. de foro compet.

Cæterum ea quæ Princeps iure communi possidet, aut sunt incorporata, aut solùm fisco delata, & nunciata: sanè si incorporata sint, sola centum annorum currit præscriptio contra Principem qui fiscum habet. argum. l. fin. C. de sacros. Eccles. ea enim centum annorum præscriptio semper excepta censetur, ut iam dixi; si verò dumtaxat delata sint, & publicata, præscribitur contra fiscum quinque annis. l. 2. C. de vectig. l. 2. vbi Bart. C. de apost. Roman. sing. 358. Bart. in l. commissura. ff. de public. Alex. cons. 31. vol. 5. plenè Bart. in in l. omnibus. ff. de diuers. & tempor. præscript. Pan. in cap. cum nobis. de præscript.

Ego † verò in hac quæstione aliter distinguendum iudico, nam aut quærimus de his

quæ sunt publici patrimonij, aut priuati : quæ etiã sunt priuati patrimonij, sicut alienari possunt, ita & præscribi. arg. *l. fin. C. de rebus alien. non alienand.* Verùm existimo & hodie præscribi quadraginta annis dumtaxat. *l. iubemus. C. de fund. patrim. l. fin. de fundis rei priuat.* Porrò eas leges intelligendas de patrimonio priuato suadet quòd, alioquin patrimonia ciuitatum ampliori beneficio fruerentur, ea enim non nisi centum annis præscribuntur. *l. fin. C. de sacrosanct. Eccles.* Accedit quòd res Ecclesiarum non præscribantur nisi quadraginta annis. *Auth. quas actiones. C. de sacrosanct. Eccles. cap. de quarta. cap. ad aures. de præscript.* Idem ergo in rebus fisci statuendum est, receptum est enim argumentum de fisco ad Ecclesiam. argum. *l. final. C. de sacrosanct. Eccles. §. summus.* vbi gloss. *Nouell. de non alienand. aut permut. can. quid ergo.* vbi gloss. 13. *quæst. 4.* gloss. & Panorm. *in cap. auditis. de in integr. restit.* gloss. *in l. si procurator. §. fin. ff. de iure fisci.*

8. Neque obstat † *l. in omnibus. ff. de diuers. & tempor. præscript.* ea enim lex loquitur in casibus, in quibus minori tempore contra priuatum præscri-

bebatur. nam si de fisco agatur, non minori tempore 20. annorum præscribitur in perniciem fisci. quod & Cuman. *in d. l. in omnibus, in fine,* adnotauit.

Ea verò quæ sunt † iuris & 9. patrimonij publici, nullo tempore præscribuntur. Primò ex *Nouella Iustiniani 22.* apud Iulianum, *de officio Proconsulis Capadociae.* ibi, *Proconsul Capadociae vindicare debet direpta vel usurpata à quibusdam Tamiaca prædia, nulla ei temporali præscriptione opponenda, temporis enim prolixitas publico non nocet.* vbi Scholiastes innominatus Tamiaca explicat fiscalia, *ταμιακων* enim ærarium, vel fiscus, inde res fisci Tamiacæ appellantur, *rubr. de præd. tamiac. libr. 11. C.*

Rursus idem Scholiastes ait locum illum vtilissimum, & eo innouari omnia quæ dicuntur. contra fiscum in præscriptione, generaliter enim dicitur prolixitatem temporis fisco non nocere. Huic *Nouellæ* addi potest *Basil. Porphyrogenetæ constitutio lib. 1. iuris Orient.* ibi, *neque etiam ipsum fiscum villo temporis excludi interuallo.* Eodem pertinet *l. 1. C. ne rei domini. vel templor.* ibi, *omni temporis definitione sumnota. l. fin. de fund. l. uatroph.*

iroph. lib. 11.

10. Secundò res † sacræ neque alienari, neque vlllo tempore præscribi possunt; in nullius cuius bonis sunt, neque vllius esse possunt, nisi mutata conditione. *l. in tantum. §. sacra. ff. de rerum diuisio.* Domaniũ autem sacrum dicitur. *d. l. si qua loca. ibi, sacrum domanium, sacrum patrimonium. l. i. C. de iudic. l. final. C. de vectig. Nouella, vt omnes obed. iud. prouinc. §. 1. abripiat sacratissimum ararium. Nouell. vt in priuat. domib.*

11. Tertiò quæ sunt † publici iuris in vsu publico neque distrahi, neque vsucapi possunt, *l. pacta. §. fin. ff. de contrahend. empt. l. viam publicam. ff. de via public. l. vsucapionem. ff. de vsucap.* Domanium verò est publici iuris, nam & Romulus cum agros & patrimonia partiretur, exemit prius quantum in ministerium factorum & templorum sufficeret, & quãdam partẽ quæ esset iuris publici: ea autem pars domanium erat. Dionysius Halicarn. *lib. 2.* Est item domanium in vsu publico: domanij enim redditus publicis necessitatibus deputantur. *l. fin. de priuileg. domus August.* & ad publicas necessitates subleuandas. *§. publicorum. Nouell. de.*

mandat. Princip. §. 1. Nouell. de collater. l. fin. de exact. tribut. quod aliàs pluribus docui. Quare cum domanium sit publicum, & publicas necessitates iuuandas, ac ne populares tributis aliisque oneribus opprimantur. Diodor. Sicul. *lib. 2. rerum antiquar.* Consequens est nullo tempore posse præscribi.

12. Quartò † Rex potest alienare ea quæ sunt de domanio & patrimonio publico, vt alibi plenissimè docui: ergo ea præscribi nequeunt, ne potior & amplior sit potestas officialium, quàm ipsius Regis, ipsique aperta fraude, vel gratia, aut conniuentia & dissimulatione domanium transferant, quod Princeps ipse contrahendo amittere non potest.

Postremò Reges statim vbi insignia adepti sunt, rescripta edunt, quibus iudicibus omnibus mandatur alienationes omnes domanij reuocare, bonaque alienata retrahere, & reuocare. quæ quidem mandata promulgari & in actis præscribi consueuerunt, quibus quidem rescriptis Reges satis superque protestantur alienationibus antecessorum aut etiam ipsorum minimè consen-

tire. *l. honores. §. fin. ff. de decurio.* ibi, *si contrariam voluntatem vel apud acta præsidis, vel apud ipsum ordinem, vel quo alio modo contestatus sit.* His verò reuocationibus ac promulgationibus præscriptionem interrumpi non dubium est.

13. Deinde † possessio rei domanialis furtiua & vitiosa dicitur. *l. ubi lex. §. fin. ff. de vsu cap.* Furtiuaque nominatim dicitur in consuetudinibus Normaniæ. Hispaniorum legibus emptor bonorum fiscalium proditoris crimen incurrit. Laurent. Valla *lib. 3. histor. Ferdinandi.* hinc, ait ille, Aragonenses rerum fiscalium possessorem appellant traditorem; Catalani verò barram. Res enim furtiux nullo tempore præscribuntur.

14. Non obstat primò quòd † aduersus Romanam Ecclesiam præscribatur centum annis, diuersa enim est causa Ecclesiæ ac Principis, Pontifex enim Romanus res Ecclesiæ alienare potest Itaque cum titulo aduersus Ecclesiam Romanam præscribitur centum annis, exigitur enim titulus. *cap. si diligenti, ad finem. de præscript.* Bellamera *in cap. cum nobis. de præscript. & consil. 3.* At Rex nullo modo alienare potest ea quæ sunt regij do-

manij; quare titulus intercedere non potest.

Eodémque modo dilui potest secunda ratiocinatio, quòd semper excepta videatur præscriptio centum annorum, hoc enim obtinet in his, in quibus titulus intercedere potest, vel quæ aliquo alienationis titulo transferri possunt; at domanium nullo titulo alienari potest. Occurritur etiam pariter *l. hoc iure. §. ductus aque.* Præscriptio enim tanti temporis quod hominum memoriam excedit, vim habet tituli, aut priuilegij, ad domanium nullo titulo vel priuilegio coniuncti. Potest ergo nec ea præscriptione, quæ non est potentior titulo, vel priuilegio.

Quod verò pertinet ad *cap. super quibusdã. §. præterea.* ideo præscriptio pedagiorum, cuius initium egreditur memoriam hominum, efficax est, quia concessione & titulo acquiri possunt pedagia & guidagia. *l. 3. §. fin. C. noua vectig.* at domanium concedi non potest, neque aliquo titulo transferri. Amplius constitutio illa Innocentij non sequitur de pedagis, seu guidagis fiscalibus, quæ sunt de Regis domanio, ea enim iura nullo tempore præscribuntur in
perniciem

perniciem Regis. argum. *l. comperit. C. de præscript. 30. vel 40. annor.* de his pedagius, quæ Comes Tholosanus exegerat à subditis tanto tempore, cuius initij nulla extabat memoria, eorum enim præscriptio in perniciem subditorum non inutilis est. Porrò ad interpretationem illius cap. *super quibusdam*, obseruandum est quòd inter cætera quæ à Milone Legato Comiti Tholosano præcepta fuerant, quæ apud me nondum impressa extant, hoc præceptum exaratum legitur. *Item præcipio ut pedagiorum, seu guidagiorum exactiones tam in terra, quàm in aquis penitus dimittas, nisi qua Regum vel Imperatorum concessione probaueris te habere, nec dimissa pedagia, vel guidagia, deinceps resumas. Item præcipio ut salinae ubique habeas dimittas, nec alicubi de cætero instituas, vel impedias liberum transitum tam in terris, quàm in aquis.* Tandem de articulis præceptorum à Milone Legato dubitatione suborta cum Comes Tholosanus ab Innocent. Papa declarationem postulasset, rescripsit Pontifex ea pedagia, vel guidagia interdicta, quæ non apparent vel Regum, vel Imperatorum, vel Lateranensis Concilij largitione concessa,

fa, aut tempore, cuius non memoria introducta, ea enim excipit Pontifex. quod minimè intelligendum est de his pedagius quæ ad Principem pertinebant, sed de his quæ tanto tempore quæsitæ fuerant in perniciem subditorum, nec enim Concilium Lateranense iura Regi vel Imperatori quæsitæ adimere poterat, vel in alium transferre.

Non obstat insuper *cap. 1. de præscript. apud Bonifac.* nam in decimis, quemadmodum & in pedagius, titulus intercedere potest, concessio enim decimarum vetita non est. *cap. prohibemus. cap. quamuis. de decimis.*

Postremò argumētum non cōcludit, loca quæ ad sacrum domanium pertinet, nō amittuntur præscriptione longi temporis: ergo longiori tempore præscribuntur; quibus rationibus cum Episcopus Biterësis aduersus Regem iurisdictionē ciuitatis Biterensis persequentem, exceptionem præscriptionis trecentorum annorum proponeret, ex tempore Præsidi D. Duranti ea exceptione summotus fuit 30. Ianuarij 1584.

QVÆST. CXXIII.

Verùm heres conuentionalis, ut vulgò dicitur, hereditatem adeundo absque protestatione, vel inuentarij confectiõne, fideicommissõ obligetur, & utrùm filius donatarius fideicommissõ grauari possit testamento à patre.

SVMME RERVM.

1. *Grauatum deducere posse quod donatum sibi prius fuerat. contrarium numer. 2.*
3. *An parens filium onerare fideicommissõ possit, quem prius pactis dotalibus scripsit heredem.*

AT IS supérque superiori quæstione probauimus, filium, cui pactis dotalibus hæreditas, vel eius portio, donata est, non posse fideicommissõ onerari: at si purè hæreditatem adierit, non factõ inuentario, & absque aliqua protestatione, an fideicommissum teneat quæstionis est.

Porro nonnullis placuit † 1. grauatum etsi putè adiuuent, deducere posse id quod sibi prius donatum fuerat: nam etsi hæres non faciendo inuentarium legatarius & creditoribus teneatur, neque in perniciem eorum quod sibi à testatore debebatur, deducere possit. *l. final. §. in computatione. C. de iure deliber.* Nihilominus aduersus fideicommissarium vniuersalem deductionem eius, quod sibi à testatore debetur, facere potest. ex sententia Paul. Castr. *in l. ab omnibus. §. fin. ff. de legatis 1.* vbi scripsit plures Doctores in eorrasse. Idem Paulus Castr. *in l. ita tamen. §. si ex Trebelliano. ff. ad Trebell. & in d. §. in computatione. & consil. 164. & consil. 209. Alexand. in d. §. si ex Trebelliano. Angel. consil. 63.* quæ ratione in nostra specie Senatus Tholosanus in causa domini de castro Maurando contra dominum de Lenis iudicauit, Antonium de Lenis à patre Philippo institutum detrahere potuisse bona sibi pactis dotalibus donata, etsi porro hæreditatem Philippi admississet, referente Antonio Duranto Senatore numquam satis laudato, qui eadem ratione, iisdemque authoritatibus eam sententiam probauit.

Verùm

Verùm etſi apud me magna quidem ſit eius authoritas , cùm ob ſingularem integritatem , tum ob perfectam conditionem : † hac tamen in parte eius ſententiæ adhærere non poſſum.

Mouet me primò *l. ſicut. §. venditionis. ff. quibus mod. pignus, vel hypoth. ſoluit.* vbi, qui alium de re ſua teſtari patitur, ſibi ipſi officit. Iason plenè in *l. ſi quando. §. generaliter. C. de inoffic. teſtament.* Nec reprobare poteſt quod ſemel approbavit. *l. Pomponius. ff. de negot. geſtis.* quimò qui relictum agnoſcit, & onus ei iniunctum agnoſcere cogitur. *gloſſ. in l. Titia. §. qui in vita. ff. de legat. 2.* Deinde pro regula traditum eſt hæredem adeundo ſine inuentario non ſolùm creditoribus, ſed etiam legatariis in ſolidum obligari, neque ſua debita in eorum perniciem detrudere poſſe. *l. Stichum. §. aditio. ff. de ſolut. l. ſi debitori. C. de pact. d. §. in computatione. & §. ſi verò poſtquam.* Cùm ergo legatario deuinctus ſit, diuerſitatis ratio nulla afferri poteſt, quin & fidei-commiſſario vniuerſali teneatur, nec aduerſus eum detrudere poſſit bona donata: quemadmodum & contra legatarios. Nam ea quæ à Paulo

Castr. tradita ſunt, infirma nugatoriaque ſunt, ſiquidem hæres iure ff. non magis fidei-commiſſario, quàm legatariis tenebatur, & legatariis ultra vires minimè obſtrictus erat. *l. 1. §. ſi is qui quadringenta ff. ad Trebell.* Quare cùm ratione legatariorum id immutatum fuerit, vt ſi inuentarium non fecerit hæres, in ſolidum legatarius teneatur, nec poſſit deducere quod ſibi debetur. Idem quoque in commodum fidei-commiſſariorum iudicandum eſt.

Præterea cùm hæres teneatur non factò inuentario legatariis ultra vires, multo magis & fidei-commiſſario, cui maior illata eſt iniuria, magis que à teſtatore dilectus cenſeatur, cùm ei magis relictum fuerit. Neque refragatur quod fidei-cõmiſſum ex hæreditate percipiatur, & ex eo quod ſuper eſt, deducto ære alieno, quia hæres non factò inuentario tenetur omnibus in ſolidum hæreditariis actionibus. *d. l. final. §. ſin autem. & per conſequens fidei-commiſſo;* onus enim eſt hæreditarium. Præterea purè adeundo ſit actionum confuſio. *d. l. ſi debitori. & d. §. in computatione. ſi de fidei-commiſſo quaratur. nam ex §. ſi verò poſtquam. d. l. ſin.*

hæres qui non facit inuentarium tenetur omnimodo, & expendenda sunt hæc verba, *omnimodo*. cum enim omnimodo hæres intelligatur, substitutionem à defuncto adiectam in dubium reuocare non poterit. vulg. *l. cum à matre. C. de rei vendicat.* Hanc sententiam probauerunt Imol. *in d. §. si ex Trebelliano.* & Ludou. Roman. *consil. 276.* atque ita Senatus Tholosanus censuit pro Francisco de Garand, contra Ioannem de Garand.

3. Cæterum in dubium reuocari solet, an † parens qui filium pactis dotalibus scripsit hæredem, eum postea testamento fideicommissio onerare possit. Et visum est plerisque parenti id minimè dene-gandum. Primò ex *l. 3. ff. de seruis exportand.* ibi, *si tamen is qui vendidit in eadem voluntate perseueret.* cuius legis argumento tradidit Bart. *in l. qui Romæ. §. Flauus. ff. de verbor. oblig.* pactum quo fundus alicui donatur vt post certum tempus Ecclesiæ quærat, reuocari posse. Secundò ex *l. fin. §. filia. ff. de legat. 2.* vbi filia grauari potest in dote quatenus dos legitimam excedit. Pari ergo, aut maiori ratione grauari poterit in donatione facta in pactis dotalibus. Ter-

tiò ex *l. sequens questio. ff. de legat. 2.* ibi, *planè nominatim maritus uxoris fidei committere potest, vt etiam ea restituat.* Pleraque alia in eam partem disputationis gratia adferri possent, sed hæc sunt grauiora.

Ex aduerso verò pugnat *l. perfecta. C. de donat. quæ sub modo.* vbi perfecta donatio conditiones postea non capit. Secundò *l. si ad resoluen-dum. C. de prad. & alijs rebus minor. l. item Labeo. §. sed si purè. ff. famil. herisc. l. quæsitum. ff. de seruis export.* ibi enim pactum quo ius alteri acquiritur reuocari non potest. *l. fin. ff. de pactis.* Quare cum filio nascituro pacto ius quæsitum sit. *l. quotiens. C. de donat. quæ sub modo.* testamento postea ius illud minui non poterit. Tertio facit *l. cum maritus. ff. de pactis dotalibus. l. si constanc. C. de donat. ante nupt.* Quarto ex *l. 3. §. si rem. ff. de legat. 3.* vbi rem quæ debetur ex stipulatu eam legando fidei committere non potest, etiam legatarius ex legato commodum consequi videatur. Quintò ex *l. pater filium. ff. ad l. Falcid.* ibi, *vtique enim in alieno are habuit fundum, quippe cum necessitate obstrictus, &c.* Sextò ex *l. vnum ex familia. §. si de Falcidia. ff. de legat. 2.* ibi, *non enim facultas*
necessarie

necessaria electionis, &c. Eaque posterior opinio placuit Ioanni Fabro *in l. 1. C. si mancip. ita ueneat.* Aufr. *in addit. ad quæst. Cap. Tholos.* 451. & Senatui Tholosano sæpissimè.

Non obstat primò *l. 3. ff. de seruis export.* pactum enim ibi in gratiam vendentis adiectum fuerat, vt notat *ibi* Alberic. & facillè reuocari potuit. *l. nonnunquam. ff. de collat. bon.* Vel *lex 3. cum his quæ à Bart. tradita sunt in d. §. Flauus.* intelligenda est quoties in gratiam alterius pactum contrahitur, nemine pro eo acceptante: at si Notarius stipulatus sit absentis nomine, ea conuentio reuocari non poterit. Bald. *in l. cum à socio. C. de iure dot.* Aret. *consil. 74.* ab Alexandr. *consil. 107. volum. 4.* Corneus *consil. 68. vol. 3.* Decius *consil. 239.* Deinde huic sententiæ minimè refragatur *l. fin. §. filia.* Primùm enim ex sententia Martini ibi filia fuerat hæres instituta cum fratribus: grauari ergo potuit etiam in dote. argum. *l. Tiria. §. qui inuita. ff. de legat. 2. l. etsi cum dote. §. si pater. ff. solut. matrim.* res enim hæredis propria legari potest. *§. si rem delegat. cum similibus.* Præterea & secundò dote à patre constituta, actio ad eam repetendam communis est

patris ac filia. *l. 2. §. quod si in patris. ff. solut. matrimonio.* moriente verò patre actio consolidatur in filiam. *l. 1. §. videamus. C. de rei vxor. actio.* Quare filia videtur mortis causa dorem capere, eoque nomine fideicommissum valet, etiam si filia non fuerit hæres instituta. ex sententia Bald. & Imolæ *in d. §. filia. argum. l. Lucius. §. maritus. ff. ad Trebell.* Postremò probabile est in specie illius *§. filia,* patrem dotali cautione dorem sibi stipulatum, quam stipulationem in gratiam hæredum mutari & reuocari proculdubio iurare potuit, quod hæc verba, *mutes, & renoues,* satis indicant. Porro *l. sequens quæstio,* facile refellitur, ibi enim quærebatur de donatione inter coniuges, quæ initio inutilis est, & morte demum confirmatur. *l. donationes. C. de donat. inter vir. & vxor. cum vulgat.* Hinc ante mortem reuocari omnino potuit, multo magis marito sicut vxoris fidei committere bona donata restituere. Itaque Bernardo de Monteacuto & Ioanna de Ornesano domina de Birone litigantibus, placuit Senatui 15. Februarij 1567. bona quæ donata fuerant pactis dotalibus anno 1555. minimè ob-

stringi fideicommissio, Seuerinus Donator scripserat 1528.

QVÆST. CXXIV.

Vtrum substitutio compendiosa à pagano facta verbis communibus, sine expressâ temporis distributione, matre superstite sit intra pubertatem directâ pupillaris, an verò omni tempore fideicommissaria.

S V M M Æ R E R V M.

1. Intra pubertatis annos substitutionem pupillarem esse etiam superstite matre.
2. Impugnatur Bartolus; & num. 3.
4. *L. precibus. C. de inoffic. don. occurritur.*
5. *Conciliatio leg. Centurio. ff. de vulg. cum l. precibus.*

OMMUNI calculo receptum est substitutionem compendiosam verbis communibus à pagano factam intra pubertatem valere iure directo, post pubertatem verò iure fideicommissi: at extante matre,

an etiam ante puberes annos mortuo filio sit fideicommissaria in gratiâ matris, ingens est controuersia. Gloss. in §. *quaratione. de pupill. substitut.* credidit † intra pubertatis annos substitutionem pupillarem esse etiâ superstite matre; glossam hanc sequuntur Guehlm. de Cuniò, Fulg. Salicet. Paul. Castr. & alij quidam in *l. precibus. C. de inoffic. donat.* Angel. Imol. & Arctin. Alexand. Lanfranc. de Oriano, Ripa & Socin. iunior in *l. centurio. ff. de vulgar.* Ant. de Butrio, Card. Florent. Panormit. Imol. & Crotus in *cap. Raynutius. de testament.* Paul. de Castro in *l. extribus. C. de inoffic. testam.* Oldrad. *conf. 125.* Alex. *conf. 12. vol. 3. & conf. 51. vol. 7.* Arctin. *conf. 154.* Benedict. in *cap. Raynutius. in tract. compendios. num. 27.* Alciat. *lib. 10 parerg. cap. 9.* Socin. iunior *conf. 124. parte prima.* Roland. à Valle *conf. 69. parte 1.* & alij innumeri. Mouentur primò ex *l. precibus. C. de impuber.* vbi etiam, annuente Bartolo, substitutio facta fuerat verbo communi à milite, nihilominus in perniciem matris intra pubertatem valet iure pupillaris substitutionis, neq. satisfacit Bartoli † 2. solutio, quòd ibi agatur de milite, qui poterat directò substituere,

stituire, etiam post pùbertatem; unde satis est quòd in gratiam matris substitutio obliqua efficiatur post pùbertatem. nã infra pùbertatis tempora miles vtitur iure communi. *in d. l. precibus.* eaque substitutio pupillaris est de iure communi, non ex priuilegio. *l. centurio. ff. de vulgar.*

3. Aliis etiam modis † hanc Bartoli solutionem impugnant Alexand. & Arct. *in d. l. centurio.*

4. Verùm huic † *l. precibus*, facile occurri potest, in specie siquidem illius legis nō communibus verbis, sed directis testator miles vsus fuerat: nam etsi verbum *substituo*, commune sit, substitutionem tamen ibi factam verbis directis, verba illius legis euincunt, maxime, *secundum heredem scripsisse*, hæredis enim nomen merè directum ciuileque est. *l. verbis. ff. de vulgar. l. his verbis. ff. de hered. instit.* Deinde nisi substitutionem factam verbis directis singamus, non plenè respondisset cōsultationi Imperator, nec enim respondisset quando substitutio facta fuisset per verba directa, & per consequens manca & mutila esset superioris decisio, accusandusque esset Imperator eodem crimine quo mulie-

rem arguit. Præterea eadem verborum conceptione, qua pupillaris compendiosa facta fuerat, pupillaris verò sit verbis directis. *l. 1. ff. de vulgar.* Ergo & compendiosa. *argum. l. 4. ff. de vulgar.* Denique nisi directis verbis facta fuisset substitutio, nullum versaretur ibi militis priuilegium, frustra- que patris militis mentio fieret. nam etiam in pagano substitutio facta verbis communibus efficax est iure fideicommissi post pùbertatem: neque pugnat quòd si verbis directis facta fuisset substitutio, valeret iure directo, etiam post pùbertatem. *l. centurio. ff. de vulgar.*

Qualiter autem eadem lex conciliari possit cum *d. l. precibus*, variæ à nostris dissolutiones afferuntur. Mihi † probabilius videtur Benedict. de Plumbino sententia, quam vterque Decius, Alciatus & nonnulli alij sequuntur, vt quoties ad certam ætatem verbis directis sit substitutio, vsque ad eam ætatem semper directa sit. *d. l. centurio.* ibi, *intra quartam & viceesimum annū ætatis.* quæ verba otiosè adiecta non sunt. quòd si ad certum tempus restricta non sit, sed quancumque post mortem filij collata post pùbertatem

5.

rem, iure fideicommissi valeat. quæ interpretatio disertis utriusque legis verbis nititur. Iuuatur etiam quòd etsi miles post pubertatem possit directò substituere. *l. miles ita. ff. de testament. milit.* non tamen id videatur voluisse, sed potius perpetuò dum vivit prohibeatur de rebus paternis disponere. Quòd si prohibitio facta fuerit ad certam ætatem, id faciliùs admittitur quasi in gratiam filij, cui minus industrioso pater consulere voluerit, & substitutionem pupillarem vsque ad eam ætatem protrahere; fortè enim parens de moribus & iudicio filij suspicabatur, filiùmque non fore idoneum ad disponendum de bonis suis, vsque ad eam ætatem. argum. *l. filius matrem. C. de inoffic. testam. l. multi non nota. ff. de liber. & posthum. l. Titio centum, in princip. ff. de condit. & demonstrat. l. vredeamus. §. cum Polydus. ff. de usur. l. si ita relictum. §. Pegasus. ff. de legat. 2.* Adde quòd certi & determinati temporis potentior sit virtus quàm indefiniti. *l. si cui legatur. §. hoc autem. ff. de legat. 1.* hinc in simili filius, cui à patre vetita est simpliciter alienatio, potest nihilominus vsque ad legitimam alienare, de eà enim o-

mnis dilatio, omneque grauumen reiicitur. *l. quoniam in prioribus. C. de inoffic. testam.* Quòd si vsque ad certam ætatem alienandi prohibitio facta fuerit, intra illud tempus alienare etiam vsque ad legitimam non poterit. Castrens. *consil. 234.* Thomas Ferrar. *cautel. 35.* Aret. *consil. 10.*

His tamen aduersari videtur quòd mater etiam per directam militarem non restrictam excludi debeat, sicut per eam quæ fit ad certum tempus, quia omnis directæ substitutio excludit matrem, quòd pluribus recentiores probant *in d. l. centurio.*

Verùm illud non obtinet in directæ militari non restrictæ, neque enim miles intellectum habet verborum directorum. argum. *l. fin. C. de iure deliber. in princip.* quæ ratio cessat, ait Ripa, *in d. l. centurio*, quoties miles substituit vsque ad certam ætatem, lex enim coniecit militem protrahere voluisse pupillarem vsque ad certam ætatem, quo mater excludatur.

Nec obstat quòd si per pupillarem coniecimur militem excludere voluisse matrem à legitima, multo magis videatur per directam militarem à bonis suis matrem arcere voluisse.

luisse. Nam diuersa ratio aliud suadet, in pupillari enim agitur de filij fauore, in directa militari post pubertatem nedum de matris odio, sed & ipsius filij, per directam enim militarem filius post pubertatem grauatur in legitima, grauatur item ne de suis bonis disponere possit.

Secundò mouentur Interpretes ex cap. *si pater. de testamento. apud Bonifac.* vbi etiam matre superstite substitutio compendiosa intra pubertatem intelligitur directa pupillaris, cui constitutioni variis modis occurritur. Probabilius est ibi agi de substitutione verbis directis, nõ communibus concepta. quod variis argumentis probari potest. Primùm ex Guidone Papæ ad d.l. *precibus. In d. cap. si pater*, proculdubio pauperes directis verbis substituti hæredes sunt. ibi, *Christi pauperes instituendo hæredes.* nam & verbum *instituo*, & hæredis nomen merè directa sunt, vt iam diximus. Quod si quis dixerit tertium gradum substitutionis conceptum fuisse verbis directis, superiores verò gradus verbis communibus, replicat & appositè Guid. Papæ quòd substitutio pauperum facta per verba merè di-

recta interpretatur voluntatem testatoris priorésque substitutiones pariter directas fuisse: nam & quæ sequuntur superiora declarant. *l. si seruus plurium. §. fin. & l. qui filiabus. ff. de legatis 1.* Deinde vtramque substitutionem eiusdem iuris esse in ea specie, verba illa præmissa, *namque substitutiones facta de filio ad filiam, & e contra, & de illis ad pauperes*, apertè indicant. Præterea tertius gradus substitutionis directò valere non possit, prout voluit testator, nisi primum & secundum directas interpretemur, cum à fideicommissario non possit directò relinqui. Item absolum esset in eadem dispositione quæ coniunctim facta est, priores gradus communes, posteriores verò directos, cum prius substituti magis dilecti censeantur. *l. Publius. ff. de condit. & demonstrat.* Ampliùs in eo cap. substitutionem factam verbis directis suadent ea verba, *morianatur ei.* nam etsi *morianatur*, verbum sit commune, reiectò verborum ciuilium & non ciuilium vano discrimine. Ang. & Laf. in d. *l. centurio.* Panorm. Card. & Imol. in cap. *Raynuttius. de testament.* Franc. in d. cap. *si pater.* tamen ad directam substitutionem, propter vocem

cem *eidem filio*, & postea, *filia*. quæ verba eum sensum habent, vt ad vtilitatem filij & filix, filio & filix succedatur, atque ita ea verba vim substitutionis directè indicant. Adde quòd ea verba ad filium & ad filiam expressim referuntur: quare substituti directò censentur. Nam fideicommissarius non hæredi, sed testatori succedit. *l. cohæredi. §. cùm filia. ff. de vulgar.* Aded autem directà est substitutiò, quoties ad institutum refertur. puta si dictum fuerit, Titus sit hæres filio meo, vt eo casu Bald. & Castrensi. *ad d. l. precibus.* quos pluribus sequitur Lanfrac. de Ormano *ad l. centurio. ff. de vulg.* substitutionem directam nunquam obliquã fieri, sed potius evanescere crediderunt, neque his aduersatur quòd Pontifex in eo cap. verba fuisse communia innuat, cùm in eo casu pro directà accipi dicat. quia verbis & personis substitutiò illa congruebat, & quia in dubio substitutionem directam potius quàm obliquam interpretari conueniat. Quòd si verba fuissent directà simpliciter, decisio illius cap. ipsa verborum vi, non verò interpretatione niteretur. Nã dubium ibi versabatur non quidem an verba essent dire-

cta, posterior enim substitutiò, qua mater excluditur, proculdubio verbis directis concepta fuerat. Verùm an substitutiò esset directà pupillaris, quæ facta fuerat sub ea conditione, si sine liberis, quæ ad fideicommissariam refertur, nec posse eam intelligi pupillarem, cùm pupillus liberos suscipere nequeat. quo argumento gloss. *in d. l. precibus*, scripsit eam substitutionem omni tempore fideicommissariam. At Pontifex eam directam pupillare interpretatur, vel, vt ait Ripa *in d. l. centurio. num. 115.* compendiosa facta per verba directà potest dici dubia, ratione voluntatis, quæ videtur fuisse quòd habeat locum omni tempore, etiã post pubertatem, quo tempore nõ potest valere nisi vt fideicommissaria. *d. l. verbis cuiuslibus.* ergo videbatur fideicommissaria intra pubertatem, ne fieret diuisio voluntatis. Contrarium tamen ibi statuitur, quia tunc institutiò conuenit verbis & personis.

Postremò etsi quoad filium & filiam substitutiò fuisset facta verbis communibus, non agitur ibi de ea substitutiòne, verùm de ea quæ in gratiam pauperum facta fuerat, quam verbis directis fa-

ctam

etiam omnes consentiunt. Item considerandum est in eo cap. fratrem sorori substitutum, & econtra. hæc verò personæ filiorum magis dilectæ sunt testatori, quàm ipsa mater. Bart. *in d. l. centurio. & in l. 2. ff. de vulgar. argum. l. Lucius. ff. de vulgar. ad finem.* Rursus in eo capite substituta fuerat pia causa, quæ magis etiam dilecta est testatori, quàm vxor ipsius, anima enim cunctis rebus præferenda est. Itaque in gratiam piæ causæ substitutio censetur directa quò bona omnia patris & filiorum ad pauperes perueniant. *l. cum dotem. ff. ad l. Falcid. Cror. in d. cap. Raynutius* Neque solum hac in parte, sed & in plerisque iuris articulis magis piæ causæ, quàm matri fauetur.

Tertiò hanc sententiã iuuat quòd amplius fauendum fit filio, quàm matri. Bart. *in d. l. centurio. & in d. l. 2. ff. de vulgar.* At vtilius est filio substitutionem esse pupillarem, quàm fideicommissariam. *l. 2. ff. de vulgar. l. ex tribus. C. de inoffic. testament. ergo, &c.* At hæc ratiocinatio corruiat ex *l. fin. C. de institut. & substitut.* Præterea vtilius est nedum matri, sed & filio, substitutionem esse fideicommissariam. nam etsi intra pubertatis annos filius

nequeat de suis bonis disponere, legitima tamen, necnon Trebellianica ei acquiruntur, in quibus filius proximiores habebit hæredes. Denique nullus fauor filij versatur in excludenda matre, quam verisimile est filium excludere nolle, si maior esset. *argum. l. nam etsi parentibus. ff. de inoffic. testament.* Neque obstat, si substitutio sit omni tempore fideicommissaria, sequeretur matre præmorta substitutum nõ posse succedere ex pupillari, quod videtur contra mentem testatoris. *d. l. fin.* nam matre superstite, erit fideicommissaria, matre verò vita functa, erit pupillaris. Neque nouum est ex causa substitutionem directam protrahi ad fideicommissariam. *d. cap. si pater.* causa verò cessante erit directa. Pariter *in d. l. fin.* superstite matre non continetur tacita pupillaris sub vulgari; matre extincta continetur pupillaris sub vulgari, & substitutus amittitur.

Econtrario substitutionem compendiosam verbis communibus sine distributione temporum à pagano factam omni tempore fideicommissariam, asseruerunt Accursus. *in d. l. precibus. & in d. l. centurio.*

vbi Bart. Bald. *in d. l. precibus. C. de impub. & in Li. am hoc iure. ff. de vulgar. & consil. 175. volum. 3.* Oldrad. *consil. 79. & 99.* vbi Bologn. Aret. *consil. 145.* Corneus *consil. 93. volum. 3.* Decius, qui plures huius sententiæ authores laudat, *in d. l. precibus. & consil. 371.* Matth. de Afflict. *decis. 367.* Eaque opinio iuuatur primò quòd nullo iure nullave ratione contraria opinio nitatur, vt iam probaui. Secundò pro hac sententia laudari possunt rationes quibus mouentur Doctores, qui tuentur eam partem quòd substitutio compendiosa facta à pagano verbis communibus sine distributione temporum est omni tempore fideicommissaria. quæ sententia multo magis obtinet quoties mater superstes est. Tertio iuuatur hæc sententia *l. qui duos. §. 1. ff. de rebus dubiis.* vbi in gratiam matris, & perniciem agnatorum, lex conicit patrem præmortuum.

Huic legi occurri potest primò quòd in specie illius legis nulla erant verba testatoris, quibus mater excluderetur: at in quæstione nostra verba testantis, quæ pupillarem complectantur, matrem excludunt. Amplius *d. l. qui*

duos. in §. fin. videtur iutare priorem sententiam: ibi enim quoties de filio impubere quæstio vertitur, conicit lex patrem superuixisse. Tertio quòd hîc quærratur de dispositione hominis, ibi de dispositione legis & intestati causa. Verùm hæc refelli possunt. Quod ad primum pertinet, negamus verbis in quæstione nostra matrem excludi. arg. *l. fin. C. de instit.* Deinde fauor matris officit, vt ibi qui vocantur expressim à lege excludantur, multo magis superstes mater excludet eos qui à lege tacitè vocantur. Planè secundum dilui potest, vt distinctio impuberis à pubere et si locum habeat, nedum quando pater cum filio moritur, sed etiam quoties mater cum filio perit. *l. cum pubere. & l. seq. ff. de reb. dub.* Ea tamen locum non habet quoties pater superstes est vbi de matris casu agitur, vel vbi mater superstes est quoties pater perit. *d. l. qui duos. §. cum in bello.* distinctio enim postea adiecta interpretanda est non superstite matre. nam extante matre duæ coniecturæ concurrunt. Primò quòd ascendens cecidisse prior censetur, altera pendet à matris fauore. Sanè frustra & inaniter. Iurif-
consul

consultus in §. *fin. de pubere*, respondisset si iam in §. *cum in bello*, idem dixisset. ne ergo vana sit postea adiecta distinctio, interpretandus est §. *cum in bello*, generaliter si impubes sit filius, quoties mater superstes est. Quod verò ad tertium spectat nedum ubi agitur de successione quæ à lege defertur, sed etiam de ea quæ ab homine, prior ille decessisse conicitur, qui matrem excluderet. eaque coniectura locum habet in perniciem eius qui expressim vocatus est à testatore matre superstita, in gratiam eius *l. cum qui nouissimus. ff. ad Trebellian.*

Postremò mouet me quòd cum hæc sententia fauorabilis sit matri, quæ lex ob luctum, *l. fin. C. de instit. & substit.* partus dolores & pericula, singulari studio prosequitur, *Novell. 162.* fauorabilis sit etiam filio: nam etsi directa pupillaris filij fauorem continere videatur. *l. ex tribus. C. de inoffic. testam.* fauorabilis tamen est etiã filio, quia proculdubio matrem substituto præferret; non enim minus debetur hæreditas liberorum parentibus, quàm parentum liberis. *d. l. nam etsi parentibus.*

Itaque cum super hac quaestione in hoc Senatu nostrò

varia & aduersa extarent Senatus præiudicia, tandem Senatus ex tempore, me Præside, hanc posteriorem sententiam probauit, Bertrando Causse, & Ioanna Castellana litigantibus, die 16. Maij 1583.

QVÆST. CXXV.

De lupanaribus & meretricibus respicientibus.

SVMMA RERVM.

1. *Authoritates & rationes pro lupanaribus.*
2. *Eorum tributa & redditus.*
3. *Lupanarium auctor Diabolus.*
4. *Lupanaria sublata apud Hebræos.*
5. *D. Ludouicus Galliarum Rex lustra interdixerat.*
6. *Iusserat Theodosius Imper. lupanaria dirui.*
7. *Cap. inter opera. de sponsalib. diluitur. & l. ancillarum. de pet. hered. num. 8.*
9. *Heliogabalus Imp. lupanaria domi amicis, clientibus & seruis exhibuerat.*
10. *Solonem Veneri templum dicasse, & instituisse lupanaria.*
11. *Lupanaria Tholosæ sublata, & abolita.*

12. *Pœnitentiæ locus meretricibus resipiscentibus constitutus.*

MALA & impia consuetudine in plerisque orbis nostri locis lupanaria liberè exercentur; quam † tamen consuetudinem nonnulli & autoritate & ratione probare nituntur: autoritate Summi Põtificis, *in cap. inter opera. de spons. ibi, publicas meretrices ex lupanariibus.* D. etiam Ambros. *lib. 2. de virginibus, circa princ.* videtur non improbare lupanaria. Vlpianus item *in l. ancillarum. ff. de petit. hered.* lupanaria in multis honestorum virorum prædiis exerceri scripsit. Rationem eam prætendūt quòd ca lupanarium tolerãtia multa grauioraque mala vitari videantur, authore in politicis Aristotele. quod D. August. *lib. 2. de ordine. cap. 4.* agnosce-re videtur, his verbis: *Aufer meretricis de rebus humanis, turbaueris omnia libidinibus.* D. Thomas 2. 2. *quest. 10. art. 11.* alibi idem Thomas *lib. 4. de regimine Princ. cap. 14.* Ex eodem Augustino id facit: *In mundo meretrix, quod in navi sentina, in palatio cloaca; tolle hac, & illa factore replebis.* Eadem ratione cum Alexander Sæuerus con-

stituisset exoletos, vetare ve-rebatur, ne prohibens publicum dedecus in priuatam cupiditatem conuerteret, cum homines illicita magis poscãt, prohibitaque furore persequantur. Lamprid. *in Alex.* Accedit vulgata regula, *Ex duobus malis minus eligendum.* *can. nerui 13. distinct. can. hac ratio 32. quest. 1. can. considera. 22. quest. 1. can. si quod verius. 23. quest. 2. l. si procurator rei. ff. de doli except. l. quoties nihil. ff. de regul. iuris.* Sapientisque est legislatoris primores transgressiones permittere quomaiiores vitentur. D. Thomas 1. 2. *quest. 101. artic. 3.* Rursus non solum lupanaria antiquitus permittebantur, sed etiam † tributa & reditus ex lupanariibus. inde Lamprid. *in Alexandr.* lenonium vectigal & meretricum & exoletorum in sacrum ærarium inferri vetuit, sed sumptibus publicis ad instaurationem theatri, circi & amphitheatri deputauit. Scripsit Sozomen. Constantinum tributum illud turpissimum, quod *ἀπορρογία* dicebatur, ab his qui palam & impunè scortati vellent in lustris & lupanariibus exegisse. Tholosæ aliquot sæculis lupanaria nedum permissa, sed & Senatu approbante singulæ

gula lenæ singulis diebus tributi nomine decem denarios exoluere cogebantur. quod quidem tributum Capitolini locabant; conductor verò quo amplius lucrum consequeretur, plures adlicebat ad meretriciam disciplinam. quanto enim erant plura quæstuarium mancipia, tanto tributum illud impurum augeſcebat.

Ego verò hanc nefariam consuetudinem, quæ errore impiæque fraude in quibusdam clarioribus urbibus irreperat, penitus euellendam, & lupanaria ubique funditus euertenda iudico, idque arguæ mentis ac rationibus confirmabo: deinde contraſtia refutabo.

Primò fornicatio simplex peccatum est. D. Thomas 2. 2. quæst. 154. artic. 2. & 3. 4. sentent. diſtinct. 32. quæst. 1. artic. 3. & in summa contra Gentes lib. 3. cap. 127. Anton. Florent. 2. parte, tit. 5. cap. 2. Ioannes de Turre-Cremata in can. meretrices 32. quæst. 4. quod & variis locis D. Augustini aliorumque Patrum confirmari potest. D. August. in quæst. super Exodum cap. 71. & Deuter. cap. 37. & serm. 243. qui est 2. in Dominica 22. post Trinitatem. D. Chrysoſt. & Theophylact. in epist. Pauli 1. ad Thessalon. cap.

4. 1b1, *Abstineatis à fornicatione* Tertull. *de pudicit.* Lact. Firm. lib. 6. cap. 23. Alphons. de Castro lib. 4. *heresi 1. in verb. costus.* gloss. in cap. ad nostram. de heret. ergo impunè licere non debet meretricari, vel loca, in quibus meretrices fornicandi causa diuerſantur, tolerare.

Secundò collegia quibus sceleris causa aliqui coeunt, proculdubio vetantur. l. 1. & l. collegia. ff. de colleg. illicitis. lupanaria verò collegia sunt meretricum & lenonum sceleris causa, popularium & publicarum libidinum consistoria; & propudia in publico occisæ honestatis. Tertull. *de cultu feminar.* & lib. *de pallio.* in quibus Deus perpetuò blasphematur, quo nihil perniciosius. omne enim peccatum, ait gloss. *Isaie 18.* si cum peccato blasphemis conferatur, leuius est. Cædes etiam indignissimæ in singulos dies fiunt, adolescentum mores corrumpuntur, occasio denique & imitatio delinquendi præbentur; quare non iniuria Lætant Firmian. lib. 6. *Instit.* cap. 27. scripsit diabolus + 3 lupanarium auctorem extitisse.

Tertiò Hebræi + meretrices meretriciamque vitam nec

que ferebāt, neque patiebantur. Deuter. 23. *Non erit meretrix de filiabus Israel, nec scortator de filiis Israel.* quo loco meretrices esse, & ad eas accedere prohibetur, ait D. August. *can. meretrices 32. quest. 4.* quod plinius & apertius testatur Philo *lib. de Ioseph.* his verbis: *Bonis moribus & legibus utimur nos Hebraeorum posterit, alia gentes puberibus quatuordecim annum egressis percutiunt usum scortorum, & fœminarum corpore questum facientium, apud nostros nulla est meretrix, capitali supplicio proposito talem questum excercitibus, &c.* & alibi de specialibus legibus: *Praeterea scortum lex eicit de republica, & honestate, pudore, sobrietate, & ceteris virtutibus vacuum, & replens viros fœminasque, &c.* Clemens etiam Alexandrinus mulieres communes & prostratæ pudicitiae nō fuisse admittas apud Iudæos *lib. 3. aromatum,* scriptum reliquit.

Sanè in hodiernum vsque diem Iudæi, mercabiles meretrices & meretricium facere non patiuntur, summa Christianorū ignominia, quorum filiabus scortari licet, Iudæorū verò non licet: Iudæorū enim sibi ante meretricari non possunt, quam per Ba-

ptismū factæ sint Christi sorores & filiae. non sic antiquiores Christiani, qui, vt Tertull. *in lib. ad Martyres,* testatur, libidinum publicarum loca abhorrerant. Quare piè & religiosè † D. Ludouicus Gal-

5. liarum Rex lege in conuentu Lutetiae habito domos & iustia ad explendam libidinem interdixit. Gaguinus *in eius vita.* extatque in eam rem eius constitutio.

Longè antea † Theodosius 6. lupanaria, quæ *sistra* tum vocabantur, dirui & euerti iussit. Socrat. *lib. 5. cap. 18.* Nicephor. *lib. 12. cap. 22.* Neque his aduersatur *cap. inter opera.* non enim ibi † lupanaria probantur, verum hi qui mulieres de lupanariis, quæ de facto exercebantur, extrahunt, laudantur, modò accedant ea quæ *in can. 1. 32. quest. 1.* Locus verò D. Ambrosij non modò non oppugnat nostram sententiam, verum eam confirmat. Cæterum † *l. ancillarum. ff. de petit. hered.* interprete Bonifacio de Vitalnis, *in Clement. 1. de vita & honest. cleric.* loquitur de lupanariis priuatis, non publicis, vel, eodem Bonifac. authore *in Clement. 1. de celebrat. Missar.* lupanaria exercebantur de facto, non de iure. Adde quòd

ea lex sit Vlpiani Iurifconful-
ti: at aliæ sunt leges Cæſaris,
aliæ ſunt leges Chriſti: aliud
Papinianus, aliud Paulus præ-
cepit. Apud illos in viris pudic-
itiæ frena laxantur, & ſolo
ſtupro & adulterio condem-
nato paſſim per lupanariâ libi-
do permittitur. hæc D. Hiero-
nymus in epitaphio Fabiolæ ad
Oceanum. D. item Auguſt. lib.
14. cap. 18. ſcortorum uſum
per ciuitatem terrenâ licitum
fuiſſe, non verò ciuitatem
Dei, ſcripſit. & alibi, de infide-
libus loquens lib. 2. de ciuitat.
Dei, cap. 20. Abundent publica
ſcorta, vel propter omnes qui-
bus frui placuerit, vel propter
eos qui priuata habere non
9. poſſunt. Legimus † Helio-ga-
balum Imperatorem impiſſi-
ſimū lupanaria domi amicis,
clientibus & ſeruis exhibuiſſe.
Lamprid. in Helio-gabalo. Solo-
nem † item Veheri Paridem
10. templum ex proſtitutarum
capturis dedicaſſe, & lupana-
ria inſtituiſſe, immunitate me-
reticibus conceſſa. Cælius
Rhodiginus lib. 8. lectio. antiq.
cap. 4. At lege Dei, non legi-
bus Solonis, vel ſæculi uiu-
mus. cap. filius. de teſtam.

Non obſtat deinde quòd è
duobus malis minus ſit eli-
gendum; &, multa toleran-
tur, quo grauiora mala viten-

tur. Id enim obtinet quoties
ita urgemur vt alterum ex
duobus malis exequendum
ſit. can. 1. diſt. 13. Tum enim
maius malum effugiendum,
certiſtamè cautionibus. Card
Alexand. can. omnis lex. diſt
2. Non video, ait Petrarca lib.
5. rerum ſecularium. cum minus
malum proculcabis malum ſit,
qualiter mali electio laudanda
ſit. Itaque rectius dici poteſt
maiora mala maiori ſtudio vi-
tandæ, cæſi vitari cuncta non
poſſunt, minora faciliùs tole-
randa, non electione, ſed pa-
tientia, æquanimitate & mo-
deſtia. At non tanta nos pre-
mit neceſſitas, vt vel lupana-
ria indulgeamus, vel in Sodo-
miæ aut raptus & inceſtus
vitia & peccata incidamus,
ſublatis apud Iudæos tot ſæ-
culis lupanaribus; non ideo
libidinibus omnia cõfuſa fue-
runt. vtrumque ſanè vitari po-
teſt, magiſtratum aſſiduitate
atque ſolertia. Videmus enim
honeſtas & bene moratas ci-
uitates, in quibus nulla re-
manent lupanarium veſtigia.
Porro quod de tributo ex
lupanaribus dictum fuit, ad
Principes Chriſtianos referri
non poteſt, falſo que Socinus
fœdiſſimum illud veſtigial
Constantino piſſimo Impera-
tori aſcripſit. Nicephor. lib

16. *cap.* 41. Euagius *lib.* 3. *cap.* 39. & *sequent.* Et sanè ex lupanari tributa exigere nihil foedius, vel impurius cogitari potest. Iustinus *in Apologet. pro Christian.* Iouianus Pontinus *in lib. de liberalit. cap. de ratione accipiend.* Quinimò ipsis etiam prophanis humilimoditributa inhonestè lucra dicuntur. Hermogen. *in l. si possessor. ff. de petit. hered.* vbi Alber. de Rosate, consuetudines percipiendi lucra ex lupanaribus detestatur.

Fuit tempus, nostra hac patrum nostrorum memoria, quo lupanar palàm & publicè in hac clarissima ciuitate exercebatur: at † tandem D. M. D. decreto publico aboluitum, abrogatum & funditus euersum est: adèd vt nec loci vestigia vlla supersint.

Porrò meretrices quæ resipiscunt, & ad meliorem mentem redeunt, ad continentia vota admittantur. Legimus Iustinianum ac Theodoram eius coniugem monasterium magnificentissimum futurum habitaculum seu gymnasium mulieribus, quas priores vitæ pœniteret, constituisse, huc verò † feminarum conuentum *μετανοίας*, hoc est, pœnitentiam, seu animi conuer-

sionem, congruenter appellasse, multòque pecuniarum reditu hoc monasterium ditasse. Procop. *libr. i. de edific. Iustiniani.* Eodem consilio aliquanto pòst Theophylus Imperator, quo in loco meretricum diuersorium fuerat, monasterium condidit, auctore Zonara.

Pius secundus Pontifex epistola quadam, qua Vicienam urbem describit, testatur in ea vrbe ecenobium D. Hieronymo dicatum, in quo mulieres resipiscentes die noctique hymnos decantabant lingua Theutonica. Pœnitentium feminarum mentio fit in Concil. Tolet. I V. *cap.* 54. Rex Gallorum D. Ludouicus mulieribus pœnitentibus, quas filias Dei appellabat, monasterium Lutetiæ assignauit. Gaguinus *in eius vita.* quod deinde Ludouicus XII. ampliauit. Robertus Arboricensis *in tract. de tuendo calibatu, tomo 2.*

QVÆST. CXXXVI.

De secundis nuptiis.

SVMMAE RERVM.

1. *In pœnis secundarum nuptia-*

*rum quod spectandum
veniat. Declaratur exem-
plus.*

I. **I**N pœnis † secunda-
rum nuptiarum, siue
agamus de lacris, siue
de reuocâdis his quæ in frau-
dem liberorû primi matrimo-
nij donata sunt vitrico, vel no-
uercæ, tempus mortis binubi
semper spectandum est, vt in-
telligere possimus an pœnæ
secundarum nuptiarum lo-
cum habeant. §. *quia verò. de
nuptiis, in Nouellis.* & ex euen-
tu iudicandum an pœnæ lo-
cum habeant. Verbi gratia,
coniux qui quæve ad secunda
vota conuolauit, lucra nuptia-
lia reseruare debet liberis
prioris matrimonij, nec ea
alienare potest. *l. generaliter. C.
de secund. nuptiis.* Si tamen
tempore mortis binubi non
superfuit liberi, alienatio te-
net. Itaque in pendentis est, &
ex euentu iudicamus an va-
leat alienatio, & an locus sit
constitutioni, pœnali in gra-
tiam liberorum. *l. famina. §. l.
eod. Nou. 2. & Nou. 22.* & ibi
CINACIUS, *de nuptiis.*

Idem obseruatur in iudi-
cando an coniux qui quæve
ad secunda vota conuolauit,
plus reliquerit secundo coniu-
gi quàm vni ex liberis. Nam,

vt id intelligi possit, spectare
debemus in primis valorem
patrimonij existentis tempo-
re mortis binubi: vt licet pa-
ctorum tempore fraus fiat, ta-
men si mortis tempore ex fa-
cultatibus superuenientibus
non fraudentur liberi prioris
matrimonij, locus non sit *l.
hac edictali. C. de secundis.* Et
contrà, licet tempore pacto-
rum fraus nulla facta sit libe-
ris prioris matrimonij, si ta-
men ita facultates tempore
binubi diminutæ sint, vt frau-
dentur liberi, locus sit pœnæ *l.
hac edictali.*

Similiter si mulier secun-
dò nubens donet marito om-
nia bona, ita vt de eo dis-
ponat in fauorem liberorum
descendentium ex illo ma-
trimonio, & maritus præmo-
riatur, valet donatio, quia tẽ-
pore mortis mulieris non sunt
fraudati liberi, nihil enim do-
natum est in gratiam mariti,
sed liberorum.

Præterea si mulier mari-
to donaret partem bonorum,
vel omnia bona, in casum
quo mulier prior decederet,
& maritus prior decedat, non
fit fraus legi. Denique id to-
tum ex euentu iudicatur.

QVÆST. CXXVII.
& vltima.

De cognatione spiritali, quæ
non tantum Latini agno-
uerunt, sed & Græci.

SYMMÆRERVM.

1. Cognationem spiritalem & Latinos agnouisse, & Græcos.
2. Quid nominis sit apud Græcos.
3. Inter quem contrahatur istiusmodi cognatio.
4. Nuptia prohibite quæ hodie permiffæ, num. 5.
6. Cognatio spiritalis hodie re-stricta.

1. OGNATIONEM † spiritalem non tantum Latini agnouerunt, sed & Græci: nam in *can. 53. sextæ Synodi Constantinopolitane*, quæ habita est in Palatio magno, siue Basilica, quæ vocabatur *Trullus*, hæc cognatio vocatur † *οἰκείωσις κατὰ πνεύμα*. Contrahitur † verò cognatio spiritalis inter eum, qui aliquem suscipit ex lauacro sacramenti Baptismi, & eum, qui suscipitur, id est, inter susceptorem, & susceptum. Sus-
- 2.
- 3.

ceptus enim susceptave susceptori est filij filiæve loco, & retrò susceptor suscepto patris loco. *can. 1. 30. quæst. 3. l. si quis alumnam, in fin. C. de nupt.* quæ vnica lex est in iure ciuili de cognatione spiritali, quæ contrahitur inter susceptorem & susceptum. Est, vt dixi, susceptus susceptori filij loco, filij scilicet adoptiui loco, quem & *εἰσαίτητον παῖδαν*, id est, *adoptiuum filium*, appellari inuenio apud Suidam in verbo *εὐοκείωσις*.

Et ideo susceptor, qui & *ἀνάδοχος* dicitur, & sponfor, *le parrain*, † ducere in matrimonium susceptam non potest. Ex diuerso quoque susceptrix non potest nubere suscepto. Non potest etiam susceptor habere in matrimonium matrem suscepti, vt cauetur *d. can. 53.* quin incurrat *τῆς συντελευτίας ἐγκλημα*, vt est relatum apud Cedrinum in Nicephoro Phoca. Et ex diuerso quoque susceptrix non potest nubere patri suscepti. *can. 6. hoc tit.* Idem verò censent veteres canones de suscepto, & filia naturali susceptoris, vel susceptricis, & de suscepta & filio naturali susceptoris, vt non possint matrimonio coniungi. *cap. 1. 3. & pen. hoc tit. can. 1. eod. tit. in 6. can. post susceptum.*

ceptum. 30. quest. 3. quia hæc est ratio prohibitionis, vt ait *can. nō oportet. ead. caus. & quest.* quòd germani & fratres spiritalis sunt, ex diuina sententia: vt Cœlestinus III. interpretatur lege diuina *in c. 3. de cognat. spir.* in secūda collectione: nusquam tamen id reperies in diuina lege. reperies quidem in legibus Luithprandi Regis Longobard. *tit. 24.* ne susceptus audeat filiam susceptoris vxorem ducere, quia germani spiritalis sunt: verū in lege diuina idem non reperies, nec, si esset ex lege diuina, id potuisset, vt fecit, Concilium Tridētinum prætermittere, quo cognatio spiritalis non contrahitur inter susceptum susceptamve, & filium filiamve susceptoris. Et omnino ex eius Concilij sententia cognationis spiritalis prætextu prohibentur tantū nuptiæ inter personas quæ sequuntur, inter susceptorem & susceptricem, si duo sint, in Baptismo adhibiti susceptores mas, & fœmina; quod fieri potest, & solet. *cap. 3. de cognat. spir. in 6. can. ult. 30. quest. 4.* quod tamen olim non probārat Leo Pontifex optimus & doctissimus, qui vnum tantū adhiberi volebat susceptorem, vel vnam

susceptricem. *can. non plures. de consecrat. distinct. 4.* nec abs re, quia sæpe ea res inter marem & fœminam, qui alium puerum è sacro fonte suscipiunt & sustollunt, notitiam facit, quam deinde consequitur nimia familiaritas.

Prohibentur etiam eodem Concilio nuptiæ inter susceptorem, vel susceptricem, & susceptum susceptamve, inter susceptricem & patrem suscepti, vel susceptæ, vt *cap. 6. hoc tit. & consequenter inter susceptorem & matrem suscepti susceptæve.* Prohibentur etiam inter eum qui Baptismo lotus, tinctus, & recreatus est, & ministrum Baptismi, siue mas sit, siue fœmina, quæ urgente necessitate Baptismum administauerit solemnibus verbis, & aqua superfusa; vel, vt fiebat olim, in aqua immerso homine. *can. super 30. quest. 3. can. mulier. de consecrat. distinct. 4.* & siue clericus, siue laicus sit, quem & ad hoc ministerium necessitas admittit. *can. in necessitate. de consecrat. distinct. 4.* Tertullianus *in libro de baptismo.* Sufficiat, inquit, *in necessitatibus vt vtaris laico, sicuti aut loci, aut temporis, aut persone conditio compellit.* tunc enim, inquit, constantia succurrentis accipitur, cūm vrget cir-

cunstantia periclitantis. hoc autem colore prohibentur nuptiæ inter ministrum ministræve Baptismi, & baptizatum, quia & hinc ministro filius filiæve spiritualis est, sicut susceptoris. *cin. ad limina, in fine. & can. seq. 30. quest. 1.* Prohibentur etiam eodem Concilio prætextu cognationis spiritualis nuptiæ inter ministrum Baptismi, & matrem rincti, & similiter inter ministram Baptismi, & patrem baptizati, vt *cap. 1. de cogn. spir. in 6.* Et hæc quidem tantum personæ ex sententia supradicti Concilij cognationis spiritualis obtenta inter se nuptias contrahere prohibentur. Ergo inter alias quascunque personas nuptiæ permittuntur, quia edictum de nuptus prohibitorium est. *c. 2. 3. extr. de sponsal. & ideo quod prohibitum non est, nominatum permissum intelligitur.* Proinde ¶ inter susceptum susceptamve & filium filiæve naturalem susceptoris hodie nuptiæ permittuntur, quæ tamen iure veteri prohibebantur, vt docui supra. Et simili modo connubium quod iure veteri non erat inter susceptorem & filiam suscepti, vt Harmenopulus refert 4. *Epitomarum tit. 6.* vel inter susceptricem & fi-

lium suscepti, hodie permittitur. Item quod iure veteri connubium non erat inter filium filiæve ministri, & inter baptizatum baptizatamve, *cap. ult. hoc tit.* hodie permittitur. Item quod vetitum erat inter susceptoris vxorem quæ esset vidua mortuo susceptore, & patrem naturalem suscepti, *cap. 4. hoc tit.* hodie permittitur. Item quod æquè prohibitum erat inter susceptam & quodam vxorem susceptoris ante susceptionem ductam & cognitam, *cap. 1. de cognat. spir. in 6.* hodie permittitur. Item quod prohibitum erat inter filium naturalem susceptoris & matrem aut filiam suscepti susceptæve, vt Harmenopulus refert supra dicto loco, & est proditum *lib. 28. Basilicæ. tit. 5.* hodie permittitur, & validè. Igitur hodie ¶ restricta est cognatio spiritualis, vel quæ prætextu eius inualuerat nuptiarum prohibitio. Et in summa hodie cognatio spiritualis, quæ nuptias impediatur & dissoluatur, contrahitur tantum inter susceptores, si duo fuerint, mas & femina: & inter susceptorem vel susceptricem, & inter susceptum susceptamve, & patrem, vel matrem eius: itémque inter Baptismi ministrum

strum, ministramve, & baptizarum baptizatamve, & patrem vel matrem eius. Itaque, ut dixi, valde coarctata est cognatio spiritalis, & tanto quidem, quanto dilatata olim fuerat, maximè in Ecclesia Orientali, quæ fuit phanatica, cerebrosa, contumax, superba & infensissima Occidentali semper, quam & tanquam hæreticam condemnabat, quæ tamen condemnatio ad extremum recedit in ipsam. Creverat autem irroboraerantque usque adedò in Ecclesia Orientali hic pretextus inhiendarum nuptiarum, ut eodem iure concluderent cognationem spiritalem, quo legibus & canonibus finita & conclusa est cognatio sanguinis, Synodo hac de re habita sub Nicolao Patriarcha Constantinopolitano, ut legitur in iure Orientali, nitebantur illo solo verbo canonis 53. Sv-

nodi sextæ Constantinopolitanæ *μᾶλλον ἔνυ τῆν πνευματικὴν ἀιεσίτητα τῆς τῶν σαρμάτων συγγείας. maius esse vinculum cognationis spiritualis quàm corporalis.* quod tamen cum dictum sit hyperbolicè, eo non est abutendum, ita ut cognationem spiritalem prorogamus ad modum, finemque eius quem ius sanguinis creat. nam & canon ille vetat tantum nuptias contrahi inter susceptorem & matrem suscepti. At nouissimum Concilij Occidentalis decretum, quo huiusmodi cognatio ficta & imaginaria coarctata est, longè melius sanctiusque, & fortè præcedente etiam tempore tota ea fictio, quæ non habet consensum Patrum, abrogabitur. Certè iuris huius arbitrium totum in hominibus est, neque enim est à Domino vel Apostolis, nec vlla eius memoria vetustior tempore Iustiniani.

F I N I S.

Quorundam errorum spongia.

Pag.	col.	lin.	
19.	2.	11.	lege, quemadmodum <i>nec</i> .
36.	1.	19.	leg. <i>Synod. Chalced.</i>
	2.	7.	leg. <i>Apostolici qui.</i>
47.	2.	28.	adde, <i>non</i> censetur.
48.	1.	15.	leg. <i>nec</i> ad.
59.	1.	33.	& 36. leg. <i>filium.</i>
70.	2.	13.	adde, <i>nisi</i> de.
241.	2.	20.	leg. 9. les quatre cas.
		21.	dele totum.
		29.	reponc, 13. <i>Primus casus.</i>
266.	2.	24.	adde, <i>Ecclesiæ eximuntur.</i>
267.	2.	13.	leg. <i>Ararius</i> canon.
357.	2.	19.	leg. <i>professionem.</i>

I N D E X

R E R V M, E T
V E R B O R V M.

*Prior numerus pagine, alter columna, tertius marginalis
eiusdem columnæ numeri indicina est.*

A.

BANNATIO
quid. 106.1
Abbatisse nomi-
na varia. 334.
1.1
Cuius ætatis
esse debeant vt eligantur. *ibid.*

2. 2

An vidua vel corrupta possit eli-
gi. *ibid.* 3

Abbatissatum electio. 336.1.6

Abnatio hæresis. 217.2

Eiusdem formula. *ibid.*

Absolutus à iudice Ecclesiastico an
nihilominus accusari possit cor-
ram seculari. 272.2.13

Et an *absolutus*. à iudice recon-
ueniri possit coram ipso iudice,
eodem pro crimine. *ibid.*

14

Accusatus refellitur. 170.2.4

Actor, vel *Procurator* an subleuare
vel. refutare possit testes à reo
nominatos, ad probandas reie-

ctiones testium actoris. 158.2, &
seq.

Ascriptiij serui. 345.2.3, & 7

Aduena dispersionis qui. 227. 2.
26

Aduocati an exulentur à tutelis.
121.1.1, & 4

Aduocatorum ordo seminarium
magistratum dicitur. 122.2

Eduui qui. 134.2

Fias legitima quæ. 14.2.2

Agris bellorum iniuria desertis,
aut sterilibus factis, vel prædijs
urbanis dirutis, quis portionem
deficientium ferat. 61.1.1

Albanagy ius. 174.1

Albani qui, & vnde dicti. *ibid.* 2.2

Alexander Magnus. 308.1.5

Alienatio expressim vetita an te-
uocari possit ante mortem eius
qui alienauit. 159. 2. 1, 2, 3,
& 4

Alienans an reuocare possit rem
alienatam. 196.2.1, & 2

Amortizatio ab indemnitate dif-
fert. 95.1.11

Amorti

I N D E X

- Amortizatio quid. ibid.
Anachoreta, siue *Ermita*. 359.
 1. 6
 Vide *Ermita*.
Angaria vox. 287.1.1
Angari qui. ibid.2.& 7
Angaria unde dicitur. ibid.6
*Angaria*rum nomine quid comprehendatur. ibid.8.& 11
Angaria ab operis separantur. 288.
 1.9
Annonarum civilium species. 192.
 1. 1.& 3
 Militarum. ibid.2
 Vitiarumque. ibid.4
Annonae civiles inter immobilia numerantur. ibid.2.8
 Non possunt alienari ab Ecclesia. 193.1.9
Archiflamines qui. 176.2

A R R E S T A.

- Arresta* pro auo, matre exclusa. 3.1
 In constitutione dotis à patre favore filiae. 4.2. in fin & 5.1
 Circa ius reuersionis. 6.1.& 7.1
 Circa ius accrescendi. 6.2
 Circa legitimam denegatam patri & matri donatarij. 7.1
 In fauorem liberorum. 11.1
 Pro restitutione dotis, & ob lucrum dotis. ibid.2
 De Equitibus Melitensibus quòd nullo modo succedant parentibus, nec in proprietate, nec in usufructu. 33.1
 De bonis quæ Monachus adquisiuit post adeptam dignitatem Episcopalem. 46. 1, & seq.& 47.1
 Contra *Ermitam* latronem. 50.1

R E R F M,

- De emptione. 54.2
 In casu secundò nubentium. 59.1
 Pro nepote ex filio naturali. 70.
 1.8
 Pro legati Ecclesia. 90.2.2
 In casu legitimæ filij. 113.1
 Pro sacerdotibus, exclusis filiis masculis. 131.2.7
 In casu rationemiorum pecuniæ impense in usus factos. 135.2.9
 Circa ius redemptionis in redditibus annuis. 142.2
 Pro redimendo parente captiuo ob as alienum. 156.1
 In casu matrimonij. 158.1
 In casu mulieris quæ intra annum luctus nupsit. ibid.
 In casu alienationis bonorum. 160.1.4
 Pro testamento posteriori. 163.
 1.7
 De educatione papillorum matris secundò nubenti credita. 172.1
 Vbi mater exclusa à legitima. 186.2.5
Archiepiscopus & *Metropolitans* quid differant. 178.1.8
Archiepiscopus *Metropolitano* præferendus. ibid.2.9
Archiepiscoporum iurisdictio. in *Ferretio*. 179.1
Ars notaria quæ. 98.2.17
Asfande quid. 297.1.3
Aurum colonarium quid. 268. 1.2, 3,4.& 5

Authenticæ elucidata.

Auth. Ingressi. C. de sacros. Eccles. an locum habeat in Mendicantibus. 27.1.4 non obseruatur in tota Gallia. 28.2.8
Auth. hac inter liberos. C. de testam.

flam. 162.2.6
 Auth. sed quæ nihil. C. de don. ante nuptias, in quantum abrogata in Gallia. 196.1.4; & 5
 Aulus matiantefertur. 2.2.3
 Aulus paternus & maternus simul admittuntur. 3.1.4

Bi

B An; & attrerebau, quid inter se differant. 107.2.12
Bandophori qui. 105.2.10
Bannu pro signis & vexillis. 106.1
 Bannum unde, ex Alciato. ibid
 Quid apud Gallos. 107.1 & ibid. 2.12
Banniere quid. 105.2.10
Bannire, & banniri, variè sumuntur. 106.2.11
Banniti, eorumque poena. 103.2.9
 Banniti unde dicti. 105.2.10
 Banniti mulier an adulterio vitari possit. 294.1.10
Barbatus reprehenditur. 4.2.5 & 131.2.6
Bartelus refellitur. 95.1 108. 2.2 & 386.2.2, & 3
 pro *Benedictombus* nubentium an quid exigi possit à Clericis. 172. 2.1, & 2
Beneficium l. vn. c. C. de caduc. 181 2.5, & 9
 Beneficia curam animarum habentia an monasteriis foeminarum vniui possint. 338.1.9
Berytes, vrbs Phœnicis, Metropolis. 178.17
Blancus an adquiratur monasterio. 20.1.8
 in *Bonis* paternis, vel maternis quid spectari debeat. 3.1.4
 Bonorum separatio. ibid. 2
 Bona ad patrem, vel auum, & ad matrem ipso iure redeunt. 5.1

Bona alienata, vel obligata à filio quando vendicari possunt. ibid. 2
 Bona à patre donata liberis ad patrem redeunt. 7.1
 Quando pertineant ad fiscum ib.
 Bona substitutioni obnoxia ob dotem mulieris distrahi possunt. ibid. 2
 Secus in fideicommissò relicto ab extraneo. 9.1.2
 Bona priuatorum quando adiri possint. 8.1.1
 Bona restitutioni subiecta nec obligati, nec alienari possunt. 9.2
 Nisi pro dote constituenda propriis liberis, vel etiam vxori. 10.1 & 11.2 & ob lucum dotis. ibid.
 Secus vbi hæres grauatus sit extraneus. ibid.
 Bonorum appellatione continentur bona mobilia & immobilia, utem iura & actiones. 75.1.1
 an Bonorum mobilium & immobilium mentione facta, iura continentur & actiones. ibid. 2.2
 Bonorum appellatione an comprehendantur venalia. 77.1.4
 Bona priuatorum, imò & Ecclesie capi & distrahi possunt ob vtilitatem publicam. 109.2
 Bonorum confiscatio. 123.2.3
 Bona detrahita filiquum an distrahi possint ad redimendum parentem captiuum ob ias alienum. 155.2 & 369.1.1, & 2.
 Distrahi possunt vbi non extant alia ad illum liberandum. 370. 1.3, & 4
 Bona nobilia fieri possunt tributaria ad stinerum instructiones, ex Luca de Penna. 273.2.2
 Bona immobilia Clericorum in fisco addicuntur in Gallia mobilia vero ad fiscum Ecclesie pertinent.

I N D E X

285.2.6, & 7
 Bona Ecclesie an alienari possint.
 356.1.1 & 2
 Bona domanij quanto tempore
 præscribi possint. 376.1.1
Byzantium Patriarchatus titulo de-
 coratum à Constantino Magno.
 178.1.5

C.

Canones explanati.

C*An.* is qui. & can. Christiano.
 diit. 34. 67.2.27
 Can. futurum. 12. quæst. 1. inscriptio
 falsa. 79.1.2
 Can. contradicimus. 35 quæst. 3. &
 de propinquis. 35. quæst. 2. abro-
 gati. 183.2.3
 Can. quicumque Episcopi suffragio.
 12. quæst. 2. 350.2.3
 Can. Ecclesiasticus. 12. quæst. 2. ib. 4
 Can. bonæ rei. 12. quæst. 2. 351.
 2.11
 Can. 15. Synodi Ancyranæ. 356.
 15
Canon quid. 267.2.1 & 269.1.8
Canon ararius quid. ibid. 9
Canon largitionum quid. ibid. 10
 Quid Emphyteuicarius. ibid.
 2.11
Canonica quæ. 330.2.6

Capita enodata.

Cap. ex parte. de conuers. coniug.
 18.2.6
 c. veniens. eod. 19.1
 c. cum dilectus. de his quæ vi me-
 titusve causa. ibid. 7
 c. cum ad monasterium. de statu
 monachorum. 391 & 51.2.2
 c. 1. de immanit. Eccles. 88.2.14
 c. ult. de success. ab intest. 92.2.2

R E R V M,

c. cum Apostolica. de his quæ sunt
 à prælat. 116.2.3
 c. felicit. de poenit. 124.1.7
 c. ad nostram 2. de iureiur. 155.1.4
 c. ad Apostolicam. de simonia. 173.
 2.3
 c. in singulis. 77. dist. 180.1.3
 c. Martinus. de cogn. spir. 183.1.2
 c. statutum. de rescript. 200.1.4
 c. tua. de verb. sign. c. si propter
 tua debita. de rescript. in 6. c. si
 tibi concessio. de præbend. & c.
 præsentis. de offic. ordinar. in 6.
 201.2.3
 c. 1. §. potior. qual. olim feud. 205.
 2.6
 c. in præsentia. de prob. 210.1.3
 c. fin. de except. in 6. 272.2.11
 c. grauis. de censib. 279.1.15
 c. fin. de pecul. cler. 351.2.10
 c. inter opera. de sponsalib. 396.2.7
Capitulum an conferre possit bene-
 ficia quæ ad eius collationem
 spectant, vni de Capitulo, vel
 præsentate vnum de gremio ad
 beneficia quæ ad præsentatione
 Collegij pertinent. 362. 2. 1, &
 seq.
Capituli & serui hæredes possunt in-
 stituta. 28.1
 Captiuos ab hostibus redimendi
 mos apud antiquos. 244.2.14
Capucini non possunt habere bona
 immobilia. 28.1.6
Carmelita inter Mendicantes nume-
 rantur. 26.2.3
Carolus Magnus. 309.2.10
Carthusiani qua ætate ad professio-
 nem admittendi. 35.1
 Les quatre *Cas.* 244.7.9
 Addantur alij ex constitutioni-
 bus Neapolitanis. ibid. 2.10
 Adhuc alij ab Speculatore. ibid.
 In his casibus pecunia præstatur
 quæ

quæ conuenta est. 249.1.26
 Ecclesia an conferre teneatur *és*
quatre cas. 250.1.28
Casus & continentie votum.
 235.2
Cases in quantum permittit. 293.1.6
Cassianus lapsus. 76.1.3
Cheualiers bannerets. 105.2.10
Christiani olim officiosi. 310.1.13
Citatio à fin de ban. 106.2
Cives an singuli teneantur pro indi-
 ctiombus quas Consules & coa-
 ctiores, vel Syndici exoluunt.
 265.1.42
Clausula codicillaris in testamentis
 ad pias causas, & in testamen-
 to militis, & inter liberos. 97.
 1.8
Clausula derogatoria. 234.1.16
Clausula per quam testator non
 vult suum testamentum infir-
 mari per posterus, nisi certa
 clausula adiecta sit in eo. 235.
 1.10
Clausula derogatoria ab iis additur,
 qui securè tollari volunt, ne post-
 ea blanditus mutare cogantur.
 236.2.25
 Per quas clausulas censeatur de-
 rogatum primo testamento
 clausulam continenti deroga-
 toriam. 237.1.26
Clausula, *Ex certa scientia, & De ple-*
nitudine potestatis. 304.2.6
Clericis an imponi possit pœnitentia
 solemnis. 118.1.2, & 7
 Andamnari tantum possint ci-
 viliter & in pecunia in casu-
 bus privilegariis. 118.1.35,
 & 11
 Clerici non possunt priuari benefi-
 ciis à iudicibus secularibus. *ibid.*
 2.4
 Multari solent à iudice seculari

praescriptione, exilio & ban-
 nimento. *ibid.* 6
 Clericus quando infamiam incur-
 rat. 119.1.10
 Clerici comprehenduntur sub con-
 uentione generali. 131.1.2
 Clerici & Deo seruietes de repub.
 optimè meriti. *ibid.* 4
 Clerici cogi possunt ad tutelæ mu-
 nus suscipiendum, ex opinione
 Turra Crematæ, & Auctoris.
 163.2.3, & 4
 Clericus an transire possit ex ordi-
 ne ad ordinem. 282.1, & 2
 Clericorum immobiliæ fisco Regis
 addicuntur in Gallia; mobiliæ
 vero ad fiscum Ecclesiæ perti-
 nent. 285.2.6, & 7
Cognatio spiritualis & Latinis & Græ-
 cis cognita. 400.1.1.
 Quid nominis habeat apud
 Græcos. *ibid.* 2
 Inter quem contrahatur istius-
 modi cognatio. *ibid.* 3
 Hodie restricta est. 402.2.6
Collationes ex improviso indicæ
 quæ. 243.1.4
Collecta munus ordinarium in Gal-
 lia. 153.1.12
Colonus quis. 345.2.1
 Coloni liberi fuerunt *ibid.* 2. ad-
 scripti; verò serui. *ibid.* 3
Commoda distinguuntur à seruis.
 144.1.7
 Commoda præmiorum. *ibid.* 8
Concubinis licitè donabatur, etiam
 in immensum. 59.1.5
 Concubina pro vxore sumitur 67
 2.28
Concubinatus iure Pandectarum li-
 citus. 64.2.7
 Lege divina damnatus. 67.2.26
 Inter solutos apud Gallos multa-
 tus. 68.1.29
 F F F 2 *Confessio,*

Confessio in testamento facta an reuocari possit à testatore. 100. 2. 1, 2, & seq.

Confessionem, siue pœnitentiam abiogatam esse in Ecclesia quomodo intelligendum sit. 119. 1. 9

Confirmatio dupliciter fit. 303. 1. 1
Quando fiat in forma communi. *ibid.* 2
Eius vis & efficacia. 304. 1. 3

Confirmatio. ex certa scientia quid. *ibid.* 4
Quando fieri dicatur. *ibid.* 2. 5

Confessus bonorum. 123. 2. 3

Confiscationes maritus lucratur constante matrimonio. 124. 1. 4

Confiscationes non sunt patrimonij vel domani Gallici. *ibid.* 5

Coniugatus, non admittitur in monasterijs iure Pontificio. 20. 2. 10
Secus iure civili. *ibid.*

Coniugi secundo nubenti non plus largiendum quàm vni ex matrimonio prioris matrimonij. 56. 2. 1
Nec tantumdem, quantum legitima filiorum est. 59. 1

Coniugium Presbyterorum Ecclesie Orientalis & Occidentalis. 325. 1. 13

Connubia Monachis & Virginibus venia. 361. & 2

Consecratio Virginum à quibus olim & hodie. 333. 2. 18, & 20

Consensus, efficax causa matrimonij. 157. 1. 2

Consiliary an teneantur conferre tales. 263. 1. 41

Constantinus leges in fauorem pauperum. 308. 1. 5

Constitutio Theodosij in l. vnic. C. de his qui ante apert. tab. 181. 2. 3, & 8

Consuetudo hominum memoriâ vetustior. 376. 2. 4

Contractus libellarius quid. 358. 2. 17, 19, & 20

Conuersus & oblatus differunt. 32. 1

Conuersi ad fidem, vel nati ex Iudeis. 226. 1. 21

Coruata quid. 288. 1. 12

Creditori antiquiori re per decretum addicta, an creditori posteriori competat ius offerendi. 152. 2. 1, & 2

Crenes. 266. 2. 3

Curator haut inuito datus. 132. 1. 1

Cyprianus explicatur. 164. 1. 5

D.

D*amnatio* ad triremes, siue galeras. 108. 1. 18
In locum damnationis in metallum successit, ex Bern. Diaz. *ibid.* 2

Damnatus ad mortem non potest testari, etiam ob piam causam, & permittente iudice. 102. 1, 2, & 5
Nec in gratiam libertorum. *ibid.* 2. 3

Damnati ad triremes an bona sua retineant, & testari possint. 109. 1. 20

Damnatus an restitui possit ex alio crimine, quam in fungendo officio. 197. 2. 1

Damnatus ex maleficio in excusando officio an appellare possit. 198. 1. 4

Datum monasterio an repeti possit si filius vel filia, in cuius gratiam datum fuit, exeat ante professionem 362. 1. 24

Debita filij. 5. 1

Decimus an augeri possit, & minui. 188. 1. 1, 2, & 3

De præscriptione decimæ. *ibid.* 2. 4
Decimis

Decius refellitur. 138.2.2
Decurio delinquens in officio. 196.1.5
Delicto eodem an duplici pœna quis possit affici. 270.1.1, & 2
 Pœnâ alternatiuè positâ, electio penes iudicem est. *ibidem* 3, & 4
Delictum Prælati, vel Rectoris an Ecclesiæ noceat, & inde res Ecclesiæ confiscari possunt. 283.1.1, & 4
Deportati testari nequeant, etiam in gratiam pœ causæ. 103.1.8
Deportatus potest reuocare testamentum, & donare de nouo. 209.1.4
Derogatio generalis an sufficiat, aut singularis & indiuidua desideretur. 239.1.27
Desponsatio B. Virginis quatenus perpetuum matrimonium. 157.2.5
Diaconus quid. 324.1.9
Diaconissa quædam virgines, aliæ viduæ. 323.1.5, 10, & 15
Diaconisse ministræ. 326.2.16
Diaconisse cuius ætatis esse debeant. 328.1.21, & 22
Dignitas Episcopalis an & quando a patris potestate liberet. 74.2.6
Dispensatio pro iuris declaratione. 295.1.12
Dispensatio sine causa, vel falsa non nuat eam, qui eam habuit, quin peccetur à Principe. 301.1.20
Dispensatio non licet contra ius diuinum. 295.2.13
 in *Diuisione* hereditatis an maior semper diuidat, & minor eligat. 127.1.1, & 3
 Quando id locum habeat. *ibid.* 4
Diuitio per sortem quotuplex. 128.1.5

Ius eligendi antiquitus fieri solebat per licitationem, quod sublatum hodie. *ibid.* 6
Diuisio bonorum communium inter Ecclesiam & priuatum quomodo fieri debeat. 129.2.8 34
 8.2.6 & cuius sit electio. 349.1.7
Doctorum insignia quæ. 280.2.2
 Cum delectu concedi debent. *ibid.* 3
Dolus in ingressione monasterij. 17.2.3
Dolus dans causam contractui, ipsum nullum reddit. 18.1.4
Dolus non nocet in proficiente, si fatuitas illius arguatur qui se deceptum dicit. 19.1.7
Domanium, vide *Bona domany*.
Dominicani inter Mendicantes numerantur. 26.2.3
Dominium rerum immobilium. 125.1.2
Domus augusta à superinducto eximitur. 266.2.7
Donatio quando reuocari possit ob ingratitudinem eius cui donatum fuit. 5.2
Donationes factæ in fauorem Ecclesiæ, & locorum priuorum. 80.1.3
Donatio coniugi facta vt Deo detur. 82.1.5
 Facta filio, vel filie nascituræ. 125.1
 Facta Ecclesiæ non reuocatur ob ingratitudinem Prælati, vel Capituli. 283.2.2
Dotis restitutio, illiusque fauor. 8.1.1, & seq.
 Quousque sese potuget. 6.2
Dotis d'Aubayne. 174.2

E.

E *Celestis iustitiæ cultrix.* 18.1.88.
 1.13
 Bonorum relictorum capax. 78.
 2.1 limita vt num.8,& 9
 Bona sibi relicta an & quando
 alienare possit. 83.2.7
 Difficile labitur. 88.1.12
 Iure prælationis vitur. 115.2.9
 Ecclesiæ Rector quo iure gaudeat.
 124.1.8
 Ecclesia an prouocare possit Eccle-
 siam ad diuisionem. 129.1.1, &
 2.348.1.2
 Alienare potest, si alienatio sibi
 utilis fuerit. *ibid.*
 Ecclesiarum instaurationis cogni-
 tio ad iudicem laicum spectat.
 135.2.8
 Ecclesia quatenus exempta à mu-
 neribus. 150.2.8
 An conferre teneatur *es quatre*
cas. 250.1.28
 An immunis à taleis. *ibid.* 30
 Ecclesiæ bona immobilia non exi-
 muntur à taleis. 254.2.37
 Ecclesia à superindicto eximitur.
 266.2.6
 An contribuere debeat ad in-
 structiones itinerum, viarum
 & pontium. 273.2.1
 Tenetur ad onera quæ peste
 grassante imponuntur. 276.
 2.12
 An teneatur ad instaurationem
 murorum. 277.1.14
 Ecclesiæ bona, Christi & pauperum
 patrimonium. 311.2.16
 An prouocare ad diuisionem
 possit. 348.1.1,4,& 5
Educatio pupillorum. 171.1.7,& 9
Egenis prospici debet à Principi-
 bus. 308.1.1

Electi, aduenæ dispersionis qui.
 227.2.26
Eleemosynarum fructus quis, ex In-
 noc. III. 310.1.14
Eleemosyna à quibus præstari de-
 beat. 311.1.15, & 17
 Quibus illa largienda. 314.2.
 19
 in *Eleemosynæ* præstatione obser-
 uanda. 315.2.20
 An ex rebus alienis, vel iniuste
 quæsitis pauperibus largien-
 dum. 317.1.21
Eleemosynæ dispensatio ad quem
 pertineat. 318.2.22
Eleemosynæ diu consuete præstan-
 dæ sunt in posterum, non obstan-
 tibus statutis, & consuetudine in
 contrarium. 320.1.1
Emancipati agnati esse desinunt.
 35.2
Emerita honorabilis absque igno-
 minia imponi potest. 119.2.13
Emtor fructus facit. 124.1.6
Emtor rei minoris ignoranter &
 sine decreto, an teneatur resti-
 tuere fructus, perdèdo pretium,
 nisi probet in rem minoris ver-
 sum. 169.1.1,2,3
Emtor rei Ecclesiæ, an, non obser-
 uatis solemnitatibus, amittat
 pretium quod dedit. 354.1.1, 2,
 & 3
 An agere possit de restitutione
 aduersus eum qui alienauit.
 356.1.6, & seq.
Episcopus pro ornanda sepultura
 centesimam portionem census
 Ecclesiæ conferre potest. 351.
 1.8
Episcopatus & cætera beneficia
 diuidi possunt. 143.2.4
Equestris dignitate donatus tribu-
 tum indicere potest subditis.
 248.2.23

Qui dignitate equeſtri donabantur. *ibid.* 24
Equites S. Iohannis Hieroſolymitani, vulgò Rhodij. 29.2.1.2
 Ordinis Auguſtini ſunt. *ibid.*
 Fratres appellantur in iure Pontificio. 30.1
 Decimas percipiunt, & ſepulturas. *ibid.*
 Suos iudices habent. *ibid.*
 Non poſſunt ſuccedere parentibus ab inteſtato. *ibid.*
 Nec petere legitimam in bonis patris. *ibid.*
 Iſ tamen alimentorum nomine aliquid dandum eſt. *ibid.*
 Nihil priuatum poſſidere poſſunt, & ſi moriuntur, Religio bona eorum capit iure peculiij. *ibid.* 2
 Vocantur Preceptores, ſeu Com mendatarij. *ibid.*
Equus, aut curruſ, quem Princeps, aut ciuitas ab aliquo ceperit, ſi pereant caſu fortuito, ad quem ſpectet periculum. 110.2
Eremita S. Auguſtini inter Mendicantes numerantur. 26.2.3
 Eremitarum antiquorum honor. 49.1.1
Eremita, ſiue Anachoretæ vnde dicti. 49.2.2
 Non ſunt propriè Monachi. *ibid.* 3
 Nec perſonæ Eccleſiaſtica. *ibid.* 5
 Teſtari non poſſunt de bonis ſuis. *ibid.* 4
 Eremita primus quis. *ibid.*
 Eremitæ non cedunt ſuis facultatibus ſicut Monachi. 49.2.6
 Facere poſſunt profeſſionem Monachi, & monaſterium ingredi. 50.1
Eremitæ qui. 359.1.7
Ethnicorum exempla in pauperes.

309.2.1.2
Euctio. 13
 Euctioni quando locus ſit. 33.7
Euincere quid. *ibid.*
Excommunicandi poteſtas. 146.2.8
Executionis immunitatis, vel alterius priuilegij confirmatio quando efficax ſit. 305.1.7
Extranei an teſtari poſſint in Gallia. 179.2.1, & 3
 Et capere ex teſtamento. 175.1.6, & 8
 An teneantur de collectis prædiorum. 265.2.47

F.

FAcere, pro lucrificare. 275.2.6
 Pro offerre. *ibid.* 7
Feria extraordinariæ quæ. 243.1.5
Fideicommiſſum nutu relinqui poteſt propter clauſulam codicillarem. 97.1.9, 23, & 24
 Conditionale transmitti poteſt per liberos ſcendentes. 181.1.1, & 2
Fideiuſſor damnatus ab aliquo iudice, an coram eodem debitorem perſequi poſſit, etiam ſi debitor ſit alterius fori. 189.1.1, & 2
Filij debita. 5.1
Filiuſfam. an liberetur à patria poteſtate per ingreſſum monaſterij. 21.2.13 34.2.4
 Filij an poſſint religionem ingredi parentibus in egeſtatem redactis: vel egredi vt parètib; ſubueniant. 22.13, & 2
 Filiuſ an per ingreſſum monaſterij retineat iura ſuitatis. 35.1.5
 Filio abſque liberis decedenti pater, vel mater ſecundò nubens ſuccedunt, non ſolùm in uſufructu, ſed & in proprietate. 54.2.1

Quid

Quid si extant liberi ex alio matrimonio, cum matre quæ secundò nupsit. 55.1.3

Filius primi matrimonij si hæres institutus à patre se immisceat hereditati, sine inventario, an teneatur in solidum præstare nouerit, quod supra portionem filio competentem datum est. 59.1

Filiusfam. non potest testari nisi de peculio castrensi, vel quasi. 71.1.1

Testari potest fauore piæ causæ, permittente patre. ibidem 2, & 3

Item fauore liberorum, patre volente. ibid. 2.3

Vel etiam non consentiente. 74.2

Quid si viuo patre testamentum fecerit, an reconualecat post mortem patris. ibid. 4

Vel si fideicommissum. ibid. 5

An testari possit in Gallia. 72. 1. 6, & 14

An disponere de bonis aduentitijs. ibid. 7

Flamines, & Archiflaminei. 176.1, & 2

Franciscani inter Mendicantes numerantur. 126.2, 3

Non possunt habere bona immobilia. 28.1.6

Fratres Montis Oliueti qua ætate ad professionem admitti debeant. 15.1

Fratrum appellatione regulariter utrinque communè continentur. 56.1

Fratres siue naturales omnes, siue aliqui sint naturales, aliqui verò legitimi, an & quando inter se succedant. 66.2.22

Frater non succedit fratri ab inte-

stato. 67.1.24

Aliter ex testamento. ibid. 25

G.

GAlere, seu tritennis. 108. 1. 13

Ratis dicitur. ibid. 14

Galli quomodo ab Armeniis primò vocitati, & quomodo à Babylo- niis. ibid. 15

Gens de main morte. 347.2.11

Gradu aliquo insigniti, & ab Academia nominati, an interrogari iterum possunt, & de eorum euiditione queri. 281.1.1

Guilhelmus Duranti falsus. 231.1.8

H.

HAbilis, siue inhabilis quis. 131.2

Habilis an sit mutus & surdus. ibidem.

Hæres si quid adquisit ex supplemento legitimæ, an in restitutionem fideicommissi veniat. 154.1.1, & 2

Hæres quatenus conueniri possit. 352.2.1, & 2

An ultra vires teneatur si non fecit inventarium. 353.1.3

Gratuus an deducere possit quod donatum sibi priùs fuerat. 382.1.1, & 2

Hæretici an ad fidem sint cogendi. 214.1

Hæreticorum pœnæ. 218.1.3, 4, 5, 6, & seqq.

Hæreticorum collegio nihil relinqui potest. 221.1.1

An singulis eorum. 224.2.14, & 19.

Illorum collegia illicita. ibidem 2

Conuentus illorum interdicti. *ibid.* 2.3, & 5.
 Eorura viuendi licentia. 233. 1.6
Hebreis an permissum fit furtum facere, & auferre bona *Aegyptiorum*. 294.2.11
Herbannum quid. 107.2.11 2
Hierophylaces qui. 134 2
Horrea publica olim constituta, quibus frumentum adseruabatur, populo elucenti distribuendum. 308.1.4
Hoyiensis falsus. 231.1.8

I.

Immunitas alicui concessa aliis non noceat. 60.1.1
Impesitio manuum pro benedictione. 327.2.18
Impuberes utrum recipiendi in monasteriis. 15.2.3
 Impuberibus calibatum profitentibus ius testamentum faciendi concessum in ipso ingressu monasterij, ex lege Constantini. 16.1
 Mutatum à Leone Philosopho. *ibid.*
Indemnitas & amortizatio differunt. 90.1.15.
 Indemnitas quid. *ibid.*
 Indemnitas nomine quinta pars aestimationis fundi censuales soluitur. 91.1
 Indemnitas quis petere possit. *ibid.* 2
Indictiones territorio impositae illo deserto ab vniuersitate praestandae. 61.1.1
 Indictio, apud Gallos *Equivalant*, quid. 266.1.1 267.2.1 & 269.1.7
Indictionale augmentum quid. 266. 2.4

Ingressus in monasterium liber & spontaneus esse debet. 17.1.1
 in *Ingressione* monasterij, & professione si dolus interuenient, an efficax sit. *ibid.* 2.3
 Quid antiquitus obseruabatur in ingressione monasterij. 18. 2.5
Institutio liberiorum nutu facta quando efficax sit. 96. 2. 6, 11, & 21
Intellectus dicti Pauli 1. Corinth. 6. 145.2.2, & 11
Inuentarium rerum Episcopi confici debet ab oeconomo, mortuo Episcopo. 180.2.5
Judaorum collegio relinqui potest. 223.2.7
 An verò singulis eorum. 224. 2. 14, & 19
 Iudaorum licentia degendi in vrbē Antiocheni. 223.2.8
 Illorum secta damnata, & iura eis concessa abrogata. *ibid.* 9
 Eorum conuentus prohibiti. 224. 1.10
 Iudaei Hierosolymis expulsi. *ibid.* 12
 Hodie omni honore priuati sunt, nec admittuntur ad tutelae Christianorum. *ibid.* 2.13
 Ex causa tolerantiae à nonnullis Principibus. 225.2.16
 Erecti sunt ex Gallia. *ibid.* 17
 Eorum secta damnata. 226. 1.20
Judex an capere possit munera leuia à litigantibus. 198 2.1, & 2
Iuramentum dolo factum remittitur. 18.1.4
 Iuramenti vis. 231.1.7
 Iuramentum dictiones mutabiles immutabiles reddit. *ibid.* 2.9
Ius reuersionis. 6.1
 Ius accrescendi an locum habeat

in contractibus & donationibus.
 ibid. 2.1
 Ius agendi ad supplementum legiti-
 mæ an transeat ad extraneos.
 111.2.1, & 3
 Intra quod tempus peti debeat.
 112.1.7
 Quid in quietela donationis of-
 ficiosa.   ibid.
 Quid in legato dotis nomine
 facto à patre filiz.   ibid. 4
 Ius redimendi annuos redditus fun-
 dianos nullo tempore præscri-
 bitur.   141.1.1, & seq.
 Contractum vide in Ferrero.
 142.2
Iustum quid.   374.2.3

L.

L *Acus* an possit esse officialis
 Episcopi. 145.2.1, & 9 &
 148.1
 Iudicare potest Clericos in causis
 civilibus ex permisso Episco-
 pi.   146.1.3
 Item Assessorem Episcopi, vel
 alterius iudicis Ecclesiastici.
 ibid. 4
 Tabelhonem item, actuarium,
 seu scribam iudicij.   ibid. 5
 Non autem Vicarium Episcopi.
 ibid. 6
 Potest esse scriba.   148.2
 Laici tempore necessitatis cogi
 possunt elemosynas facere. 314.
 1.8
Legatio generali non continentur
 venalia.   77.2
 Legatum Deo factum apud Ethni-
 cos.   82.1.4
 Legata Ecclesiz.   90.1.16
 Integra præstari debent absque
 falcidiz detractioe.   ibid.
Legitima quando patri denegetur,

aut matris.   7.1
Legitima filiis debita. 57.1 & 58.
 2.7
Legitima parentum an minui possit
 favore pia causæ.   91.1.17
 An eo intuitu interdicti falcidia,
 vel Trebellianica.   ibid. 18
Legitima an debeatur liberis post-
 quam pater religionem est in-
 gressus, ante mortem ipsius na-
 turalem.   211.1.1, & 2
 An debeatur viuo patre. 211.2.
 6, & 7
 An si nullum sit statutum, pater
 cogi possit representare legiti-
 mam filij, & solvere pro eius
 condemnatione. 212.1 8, & 10
Legitima repletio.   ibid. 5, & 8
Legitima filij an in corporibus hæ-
 reditatis peti vel solui possit in
 pecunia.   ibid. 2.10

Leges enucleata.

Lex quod scitis. C. de bonis qua-
 lib.   4.1.5, & 6
 l. Deo nobis. C. de Episcop. & Cle-
 ricis. non obseruatur in Gallia.
 29.1.10
 l. cum precarium. ff. de precario.
 42.2.9
 l. hac edictali. C. de secund. nupt.
 56 2.1, & 58.1.5, & 6
 An locum habeat in substitutio-
 ne.   133.1
 l. territorium. l. 1. & l. qui vtilia.
 C. de omni agio deserto. 61.
 61.2.3
 l. Lucius. & l. si is qui ex bonis ff. de
 vulg.   65.2.10
 l. vlt. C. de natural.   69.2.7
 l. patre fufioso. ff. de his qui sunt sui,
 vel alieni.   73.1.11
 l. 1. de verb. signif.   77.2
 l. 1. C. de factiof. abrogata. §. 1. 3
 l. ex

ET VERBORVM.

l. ex his verbis. C. de testam. milit.
94.1.4
l. 2. C. de necess.feru. ibid.
l. qui manus. ff. de testam. 103.1.7
l. si quis filium. C. de inoffic. 112.
2.9
l. filio præterito. ff. de iniusto. ibid.
l. 1. ff. de fund. patr. 115.2.8
l. fin. C. de præd. decur. ibid.
l. fin. communi præd. 126.1.2
l. qui uxorem. de iniusto, iupto.
138.2.3
l. commodis. ff. de re iud. 144.1.6
l. stipendia. C. de execut. rei iudic.
144.2.9
l. obligata. C. si antiq. cred. 153.
1.3
l. generaliter. C. de Episcop. 163.
2.2
l. prædiorum. l. 1. & 2. C. si aduef.
cred. l. quia cum alio. de reg. iur.
170.1.4, & 5
l. 1. C. vbi pupillus. 171.2.8
l. 1. C. non licere habitatorib. me-
trocopia. 174.2.4
lex Papia circa fideicommissum.
181.2.6, & 7
l. venditor. ff. de iudic. & l. venden-
te. C. vbi causa fisci. 189.2.3
l. plebiscito. de offic. præsid. & l.
solent. de offic. procons. 199.2.3
l. tale pactum. §. fin. de pact. & l.
Lucius. de hæred. instit. 203.2.7,
& 8
l. 1. C. de priuileg. cred. l. Impera-
tor. ff. de pact. 205.2.4, & 5
l. si mors. ff. de don. inter. 208.2.3
l. Staius Florus. §. Cornelio Felici.
de iure fisci. 211.2.3
l. cui pater. §. hæreditatem de legat.
2. ibid. 4
l. generaliter. §. eos. ff. de decur. l.
cum spadonem. ff. de excus. tu-
tor. 224.2.12

l. si quis in principio. ff. de leg. 3.
235.2.21, 22, & 23
l. si quis Curialis. C. de Episc. 320.
2.4
l. nulla. eod. tit. 328.2.23, & 24
l. 2. C. de patrib. qui fil. 372.1.6
l. in omnibus. ff. de diuef. & temp.
377.2.7
l. Centurio. ff. de vulgari. cum l.
precibus. ff. de inoffic. donat. con-
ciliatur. 387.1.4
l. ancillarum. de pet. hæred. 396.
88
Libellus quid. 358.1.14, 16, & 21
Libertan vitam monasticam profi-
teci possint iniuris parentibus.
20.2.11, & seq.
An & quando pro emancipatis
habeantur in Gallia. 74. 1.
15
Lingua cordis præco. 97.2.12
Locupletari quis potest cum iactura
alterius. 355.1.4
Lupanaria. 394.1.1
Eorum tributa & reditus ibid.
2.2
Author diabolus. 395.2.3
Sublata apud Hebræos. ibid. 4
D. Ludouicus Galliarum Rex
Iustra inuendiderat. 496.2.5
Iusserat Theodosius Imp. Lupana-
ria diuis. ibid. 6
Hellogabalus Imper. lupanaria
domi amicis, clientibus &
seruis exhibuerat. 397.1.9
Solon Veneti templum dicitur,
& lupanaria instituit. ibid.
10
Lupanaria Tholose sublata & abo-
lita. 398.1.11

M.

M *Assiratus* delinquens in fungendo munere. 198.1.3
Major 14. annorum perfecta ætatis est, ex consuetudine. 132.1.2
Manuscripta inter immobilia computantur. 347.2.12
Manubecorum error. 85.1.9
Manse, vel dotis Ecclesiæ prædia an exempta à tributis. 151. 2. 13
 Manus, siue manusum quid. 260.2. 38, & 40
 Manusum duplex. 261.1.39
Manumissio non est capitis diminutio. 35.2.8
 Manumissionis formula. 346.2.6
Maurus constante matrimonio lucratur confiscationes. 114.1.4
Maerani qui. 276.1.22
     Cui ita dicti. ibid.2.23
     An à successione, vel dignitate arcendi. ibid.24
Mater aucto præferenda. 2.1.1
 Matus favor. ibid.2
 Mater quæ secundò nupsit, an tutelã amittat filiorum, etsi sponsalia contraxerit. 170.2.1, 2, 3, & 6
 Mater an excludatur à legitima. 183.1.1, 2, 3, 4, & 5 ex Ferencio. 186.2, & seq.
 Matu egestate laboranti succurrendum est, & substitutus ad id cogendus. ibid.6
Matricularij qui. 134.1.1
     Illorum munus quod. ibid. 2, 3, & 15
     An numerandi inter Ecclesiasticos. 135.1.4, & 6
 Matriculariorum electio, & iuramentum. ibid.2.10
 Matricularius vnde dictus. 136.

2.16

Mantuanij laici an allegate possint possessionem & præscriptionem immemorabilem percipiendi partem decimatum in parochia vna cum Rectore, ad impendendum pro fabrica Ecclesiæ. 137.1
Matrimonium per verba de præsentibus matuo consensu dissolui potest ex dispensatione Pontificis. 157.2.6
Mebrenses, vide *Equites*.
Members mutilatio. 102.2.6
Mendicantes Monachi an se & bona sua monasterio dedicent. 26. 2.2
 Mendicantes qui. ibid.3
 Médicantibus cõnumerantur Franciscani, Dominicani & Carmelitæ; nem Eremitæ S. Augustini. ibid.
 Mendicantium bona ad quem pertineant. 27.1.4
 Mendicantes bona immobilia possidere non possunt. ibid. 2.5
 Illa vendere tenentur, & conuertere in alimenta. ibid.
 Hæc possident, ex Concilio Tridentino. 28.1.6
 Mendicantibus an legati quid, & relinqui possit. ibid.
 Mendicantibus non licet transire in alium ordinem. 282.2.3
Mendicantis professio an iusta sit, & pia inter Christianos. 38.
 I 12
Metrocomia quid. 175.1.5
Metropolitanus vnde, & quis. 179. 1.10
Metus quando non noceat. 19.1
Miles an hæredem instituere nutu possit. 96.1.2, & 10

De muto milite. *ibid.* 3. 14,
& 20
Miles testari per notas potest. *ibid.*
2.4
Minimorum ordinis an transire
possunt in alium ordinem. 284.
2.4
Minor an & quando prouocare
possit ad diuisionem. 129.1.1, & 6
348.1.1, 4 & 5
De iure Longobardorum quid.
ibid. 2.7
Minori curator datur ex causa. 132.
2.4
Minores de Obseruantia possidere
non possunt bona immobilia. 28.
1.6
Mitra quid. 331.2.10
Mobilia, vel fructus immobilium
emptori adquiruntur ante redem-
tionem rei venditæ. 123.1.1
Molini lapsus. 115.1.6
Monachus substantiæ quæ. 42.
1.7
Monachismus utrùm sit capitæ di-
minutio. 35.2.7
Monachi professionem facturi
ætatem legitimam habeant. 14.
2.1
Qui in insulis degunt quæ ætate
recipi debeant. 15.1
Monachorum vita Angelica. 17.
2.2
Monachi utrùm subuenire parenti-
bus & propinquis indigentibus
debeant. 21.2.12
Monachus non dicitur ante profes-
sionem, 241.6
Monachum facit professio, non cu-
culla. *ibid.*
Monachi professi non succedunt
parentibus ab intestato in hoc
regno Franciæ. 28.2.9
e. Succedere possunt si pater vel
matr

alms ex parentibus & con-
sanguineis testamento illos
instituat. 29.1.11
Quid huiusmodi obseruetur in
Sabaudia. 33.1
Monachi in potestatem Abbatis
transunt. 34.1.2
Serui dicuntur. *ibid.* 3
Ius legitimarum hæreditatum
habent. 35.2.8
Monachus bona aliqua sibi retine-
re potest tanquam peculium.
40.1.1
Non eximitur à votis substantia-
libus per dignitatem Episco-
palem. 45.1.1
Episcopus factus deferre debet
habitum monachalem. *ibid.*
An sit excommunicatus si habi-
tum monachalem dimittat.
ibid.
Quòd si post adeptam dignita-
tem aliquid adquisierit, an de
bonis quæsitis disponere pos-
sit, & cui in euentum illa ad-
quirantur. *ibid.* 2.2
An liberetur à iurisdictione Ab-
batis. 46.2
Non potest transire ad vitam
Eremiticam sine licentia su-
perioris. 50.1
Monachi Columnarij. *ibid.*
Monachus nemini loquutus intra
sexaginta annos, nec à quoquam
conspectus. *ibid.* 1
Monachus an testari possit ex indul-
gentia Pontificis post emissam
professionem. 51.1, & seq.
Monachi etiam admittendi ad tute-
lam legitimam. 164.1.6, & 7
Monachus an reuocare possit testa-
mentum factâ professione. 208.
2.1
Monachi tonderi soliti. 332.2.16
G G g 3 Mona

Monachorum genera in Ægypto.
 359.1.8
 Alibi, ibid.2.9
 Eorum vita, 358.1.11
 Professiones. ibid.12
 An post professionem retineant
 libellum, vel Precariam.
 ibid.13
Monasterio non acquiritur blandi-
 tus & falsis inductionibus. 20.
 1.8
 Monasterium an habeatur loco filij.
 209 1.1.& 2
 Monasteria duplicia quæ. 336.
 1.5
 Monasterium quid. ibid.2.8
 Monasteria à cœnobijs distinguun-
 tur. 358.1.1
 Monasteriorum institutio. ibid.2
 Conuersatio & institutio. 359.
 1.5
Moriales in monasterio se conti-
 neant, nec quisquam in id ingre-
 diatur. 335.1.4
Monitoria ad quid danda. 154.2.1,
 2,3,& 4
 An pro rebus immobilibus.
 155.2
 An pro censibus, & redditibus.
 ibid.
Moriens adoptari cupiens in fami-
 liam D. Francisci, vel D. Domi-
 nici, aut alicuius alterius, & eius
 habitu post mortem sepehi, an
 pro ingresso habeatur in mona-
 sterium. 24.2.19
Mulier quæ intra annum luctus nu-
 bit, priuatur successione mariti,
 etiamsi minor sit. 158.1
 An pœnæ sublata. ibid.
 Mulieres ordinari non possunt, &
 esse inter laicos, etiam Diaco-
 nissæ. 327.1.17
Munera quotuplicia. 149.1.1 &

242.2.1
 Munera ob nuptias, vel filiorum
 natiuitatem præstita. ibid. 2. 3,
 & 5
 Ecclesia quatenus exempta à mu-
 neribus. 150.2.8
 Munera extraordinaria quæ. 243.
 1.2,& 7
 Quæ ordinaria. ibid.
Mutus delinquens. 981.1.13
 Mutus & suauis à natura testari
 prohibentur. ibid.15
 Excluduntur à successione feudî.
 132.1

N.

Nassa verbum. 275.2.8
Natalitia & nuptiarum dona
 quæ. 243.2.8
Naturales & spurij, siue nothi iure
 Pandectarum succedebant ma-
 tui tam ex testamento, quàm ab
 intestato. 63.2.1
 Habebant querelam inofficiôs.
 64.1.2
 Non succedebant patri ab inte-
 stato. ibid.3
 Num eodem iure Pandectarum
 pater filios naturales insti-
 tuere, vel eis legare, aut do-
 nare poterat. ibid.4
 Naturalibus relinqui potest ex te-
 stamento, vel contractu. ibid.6
 Apud Græcos ad mille drachmas
 nothis relinqui poterat. ibi-
 dem.
 Nec minus in honore erât quàm
 legitimi. ibid.
 Iure Pandectarum bonorum pa-
 ternorum incapaces sunt. ibid.
 2.8.
 Nec institui possunt, vel iis ali-
 quid donari. 65.1.9
 Plus

Plus ceditur naturalibus ex con-
 sortus fernorum, quam iis qui
 ex concubinis. *ibid.* 71
 Valentinianus, Valens & Gratia-
 nus naturalibus donate con-
 cedebant patribus. *ibid.* 2.12
 Totam substantiam naturalibus
 relinquere ex constitutione
 Iustiniani licitum, si non ex-
 tent legitimi. *ibid.* 13
 Vnciam, si extent. 66.1.14
 Ab intestato in duabus succede-
 bant vncus. *ibid.* 15
 Non habebant quei elam inoffi-
 ciosi, vel bonorum possessionem
 contra tabulas. *ibid.* 16
 Nec actionem ad petendum par-
 tem aliquam bonorum patri-
 norum, alimenta tamen, offi-
 cio iudicis. *ibid.* 17
 Matri succedebant siue extent
 legitimi, siue non; & matrem
 mater naturalibus. *ibid.* 2.19
 Testamentum matris impugna-
 re naturales possunt. *ibid.* 20
 Secus in matre illustri, cui suc-
 cedere non possunt. *ibid.* 21
 Fratres siue naturales omnes, si-
 ne aliqui sint naturales, aliqui
 vero legitimi, an & quando
 inter se succedant. *ibid.* 22
 In Gallia naturales nullo modo
 patris, nec etiam matri succe-
 dunt. 67.1.23
 Nec frater fratris, vel cognato ab
 intestato. *ibid.* 24
 Nepos legitimus ex spurio an insti-
 tuti vel substitui possit ab auo.
 69.1.5, & seq.
 Nepos ex filio de restituendo gra-
 uatus an satisfacere cogatur, vel
 fructus imputare in Trebelliani-
 cam 373.1.1, 2, & 4
 Nerun Imp. 308 1.2

Nicolaus Boetius explicatus in cōf.
 4119.2.12
Nobiles qua ratione teneantur con-
 ferre taleas. 261.2.40
Nominacionem vtrum Rex habeat
 in monasteriis feminarum. 336.
 1.7
Nonne, Gall. *Nonnains*, & Canon
 ex quid. 330.2.6
Notae quid. 98.2.16
 Titium notis cessasse cum ama-
 nensibus. *ibid.* 17
Notarius. 98.2.17
 Unde dictus. 99.1.18
 Notarij stipulati possunt. 339.2.4,
 & 6
 Serui ne fuerint. *ibid.* 5
 Notariorum genera. *ibid.* 7
 Notarij in certo loco constituti an
 contractus conficere extra lo-
 cum possint. 343.2.13
Nothi, vide *Naturales*.

*Novellarum Iustiniani intel-
 lectus.*

Novella 39. 9.2.3
 Nouell. 104. 10.2.4
Novitium si moriatur ante professio-
 nem, cui beneficia illius deferen-
 da. 23.2.5
 An numerandus inter Eccle-
 siasticos ante professionem.
 24.2.9
 Nonitij non sunt Monachi proprie
 loquendo. 43.1.1
Nuptiarum dona quæ. 243.2.8
 Nuptiæ prohibitiæ quæ hodie per-
 missæ. 400.2.4, & 7
 Nuptiæ secundæ, vide *Secunda nu-
 ptiæ*.
Nun an institui hæres possit à mi-
 lite. 96.1.2, & 10

- O** *Be diemna virtus.* 34. & seqq.
vsque ad 36
- Oblatus* & conuersus differunt.
32.1
- Oblatorum genera.* ibid.
- Oblatio* quid. 267.2.1
- Oblatio antiquorum quid hodie.*
268.2.6
- Obsequia* & seruitia beneficentia
prestata, an remunerari possint
ex bonis Ecclesie. 350.2.5, & 9
- Ordo sacer dupliciter dicitur.* 328.
1.19
- Ordines sacri quot.* ibid.20
- Oeconomus* à matriculariis differunt.
136.1.13
- Oeconomus quis.* 179.2.1
Ex Clero constitui debet. 180
1.2
- Quando præfici. ibid.2.4
- Inuentarium conficere tenetur
rerum Episcopi, illo mortuo.
ibid.5
- Mos hodiernus quàm OEcono-
mum. ibid.6
- Officia* possunt diuidi. 143.2.5
- Officialis potestas.* 147.1.10
- Ozigen,* vox Babylonica quid. 108.
1.15
- Operarius* qui. 134.2
- Operarius species.* 288.1.10
- Ordinem Mendicantium professis*
non licere transire in alium ordi-
nem. 282.2.3
- Ordinis Minimorum qui sint an*
transire possint in alium ordi-
nem. ibid.4

P.

P *Acis* causa conuentio facta in
præiudicium tertij. 290.1.8

- Paganus* singulis vitium relinqui
possit. 225.2.15
- An possint institui. ibid.18
- Palinodia,* vide *Emenda,* & *Satisfac-
tio.*
- Panes* ciuiles quid. 192.2.5
- Papa* in voto dispensare potest.
292.2.3
- Et cum bigamo. ibid.4
- Super vsuris. ibid.5
- In quibus à lege diuina prohibi-
tis. 293.1.7
- Non potest dispensare in iis quæ
sunt iuris diuini. ibid.8
- An dispensare possit in votis
continentiæ & paupertatis.
296.2.14
- An in gradibus à iure diuino
prohibitis. ibid.15
- An derogare iis quæ sunt iuris
positiui etiam sine causa. 301.
1.19
- Non potest dispensare sine causa
super his quæ sacris Concilijs
statuta sunt. 302.2.23
- §. Consequens. de hæred. ab intest.
3.1.4
- §. *Oeconomus.* Nou. de sanctissim.
Episc. 136.1.12
- Parangaria* quid. 288.2.13
- Parentum* legitima vitium monui
possit ex fauore piæ causæ. 91.
1.17
- An eo intuitu interdici falcidia,
vel Trebellianica. ibid.18
- Patens an filium onerare fideicom-
misso possit quem prius pactis
dotalibus scilicet hæredem. 384.
1.3
- Pastelli* & pastus quid. 192.2.7
- Pater* auo præfetur. 2.11
- Pater qui bona sua dissipant, an
cogi possit vt quadam secernat
pro alimentis & legitima filio-
rum.

rum. 213.2
Patria potestas apud Gallos. 72. 2.8
 371.2.5
Patriarchæ, Primates & Archiepiscopi inter se differunt. 177.1.1
Patria, *harum* numerus. ibid.2
Patriarcha Constantinopolitanus. ibid.3
Patriarchatus ius quibusdam sedibus Episcoporum vel Archiepiscoporum tributum. 177.2.4
Patriamortium publicum an alienari possit. 379.2.12
Patronus an clienti tuitionem necessariam debeat, & ad eius praestationem cogi possit. 140.1.5
Paulus primus Etenuta. 49.2.4
Peculium castrense & aduentitium an confiscetur ob delictum filij. 212.1.9
Pecunia destinata in emtionem praediorum, an sit mobile quid, vel immobile. 190.1.1, & 2
Pedagia, & salinaria. 376.2.3
Pensationum origo. 347.1.9
Peregrinantes à peregrinis differunt, & institui possunt. 175.1.7
Permissio Principis an possit appellari amortizatio. 83.2.7
Petitorium rei spiritualis. 200.1
Petrus Iacobi refellitur. 87.1.11
Pignus in re aliena fieri non potest invito domino. 9.1.2
Placilla Theodosij Magni Imperat. vxor. 309.1.8
Pena perpetui carceris capitalis est. 102.2.4
 Grauior mortis poena. ibid.
 Poenâ alternatiuè impositâ, electio penes iudicem est. 270.2.3, & 4
 Poenâ duplici impositâ, vti que reo pendenda est. 271.1.5
 Et incipiendum à leuiore. ibid.6
 Quid vbi diuersis iuribus varia

poenâ constituta sint. ibid 7
 Quid si poena iuris Pontificij sit sufficiens, & similis poenae legali; an secularis amplius vendicet. 272.2.12
Poenitentia solemnis an imponi possit Presbyteris. 118.1.2, & 7
Poenitentia publica alia solemnis, alia non solemnis. ibid.2.7
Poenitentiae locus meretricibus suspensentibus constitutus. 398.1.12
Pons sacer Tyberis. 275.1.4
Pontium reparatio veteribus maxime cordi fuit. 276.1.10
 Numeratur inter pias causas. ibid.11
 Pontium instauratio vtilis. ibid. 2.13
 S. *Pontifex* potestas circa votum continentiae. 51.2.1
 Potest legibus soluere, praeter articulos fidei. ibid.
 Cum secundo dispensare potest, cum consensu Abbatis. 52.1.3
 Pontifices vnde dicti. 274.2.3, 5, & 9
Portio minor (de qua in hac edita. C. de secund. nupt.) quid. 56.2.2
 An referatur ad legitimam. ibidem 3
Possessorum rei spiritualis. 200.1
Posta quid 287.1.4
Postatum primus institutor in Gallia quis. ibid.5
Praebendarum fructus diuidi possunt ex causa. 145.1.2
 Et augeri eorum numerus. ib.3
 Pares sint, nec antiquae maiores nouissimis. 145.1
Prædus desertis, aut dirutis, quis portionem deficientium ferat. HHh 61.

61. 1. 1
Prædia Ecclesiæ an à collectis libera. 150.2.9, 10, & 11. 252.1.35, & 36
Prædia mansi vel dotis Ecclesiæ an exempta à tributis. 151.2.13
Prædia in fiscum transferuntur ob cessationem tributorum. 267.1
Prauidicia quibus domini pecuniam exigunt dum filia, vel filia nascuntur. 150.1.6 & 244.2.12
 In his casibus pecunia coniuncta præstari debet. 150.2.7
Praelati, vel Rectoris delictum an noceat Ecclesiæ, & ob eam causam res Ecclesiæ confiscari possint. 283.1.1, & 4
Prælati feudo priuati propter aliquod admissum. 284.1.3
Prælati culpa non officit Ecclesiæ in committendo. 285.1.5
Premiorum commoda. 144.2.8
Præscriptio decimarum. 188.2.4
Præscriptio centum annorum. 376.1.2
Præscriptio aduersus Ecclesiam. 377.5 & 380.1.14
Præscriptio in censu, tributo & aliis quæ reseruata sunt Principi. ibid.6, & 7
Præscribi non possunt quæ sunt iuris publici, 378.1.8
 Nec vsucapi. 379.1.11
 Nec etiam res sacræ. ibid.10
Præfides & Consiliarij an teneantur conferre taleas. 263.1.41
Precaria quid. 358.1.15
 Duplex est. 360.2.22
Presbyter vtrum condemnari ad triremes possit. 109.1.19
Presbyteri an condemnari possint à iudicibus laicis ad emendam honorabilem. 118.1.1, & 5
Presbyter multari solet à iudice

seculari præscriptione, exilio & bannimento. ibid.2.6
Presbyteri & Diaconi tutelæ munere fungi possunt ratione cognationis. 163.2.1
Presbyter quid. 323.2.7
Presbyterorum coniugium Ecclesiæ Orientalis, & Occidentalis. 325.1.13
Presbytera pro vxore Presbyteri, vt Episcopa pro vxore Episcopi. 324.1.11, & 12
Præmissis iurisdictio, ex Ferrerio. 179.1
Principes an derogari possint testamentis priuatorum, & vltimis voluntatibus. 291.1
 An dispensare contra legem. 292.1.2
 An contra ius naturale. 297.1.16
 An derogare iuri Gentium possint. 298.2.17
 An iuridici. 300.2.18
Princeps an legibus sit solutus. 301.1.21
 Non potest sibi legem imponere, à qua recedere ei non liceat. 302.1.22
Præuilegia quibus proficiant. 279:2.1
Præuilegia antecessorum an reuocari possint à successoribus. 289.1.1, 5, 6, 7, 10, 11, & 12
Præuilegium reuocare ipse Princeps potest qui concessit. ibid.4
Procurator Regius persequitur bona Mendicantibus relicta. 28.1.7
Procuratores Parlamenti an excusentur à tutelis. 121.1, & 2
 Non excusantur à subsidijs ibid.3
Professe vnde dictæ. 325.2.14
Professio alicuius religionis quæ ætate fieri hodie debeat. 15.1
 Quæra quod tempus olim & hodie.

dic. 16.2
 Professio metu, vel dolo, aut fraude
 facta. 18.1.4
 Professio necessaria Monacho. 23.
 1.1
 Professionis forma. ibid.2
 Professio mandari scriptis debet.
 ibid.3
 Professione omiſſa non censentur
 Monachi de iure bona sua conse-
 cerasse, & sic testari possunt. 23.
 2.4 & 24.2.8
 Cui bona post mortem illius de-
 ferenda sint. 23.2.5
 ante Professionem nemo dicitur
 Monachus. 24.1.6
 Nec bona amittuntur. ibid.2.7
 per Professionem intelliguntur per-
 sona & bona consecrata mona-
 sterio. 26.2
 Professio ita facta vt bona vel par-
 tem eorum sibi retineat Mona-
 chus, an valida sit. 40. 1. 2 &
 seqq.
 ante Professionem egrediens e mo-
 nasterio bona sua recuperat. 43.
 1.2
 Secus si post emissam professio-
 nem. ibid.3
 Quid si ad aliud monasterium
 transeat cum autoritate su-
 perioris, vel Pontificis. ibid.2.4
 Si ob culpam Monachi transla-
 tio fiat in aliud monasterium
 quid. ibid.5
 Pronomen, meum, declaratur. 75.2.2
 Profelyti qui. 227 1.25
 Protostamines. 176.2
 Promocare licet ab Academia tan-
 quam ab abusu, vbi imperitum
 aliquo gradu donauerit. 281.1.2
 Proximos in gradu preferendus in
 successione ab intestato. 2.1.1
 Remotiores excludit in bonis

quæ aliunde obuenerint. 3.
 1.4
 Domino preæſtatur in plerisque
 prouinciis Galliæ, extante
 consuetudine protimiseos.
 204.1.1
 Quid vbi consuetudo non extet.
 ibid 2, & seq.
 Puberi egresso, ex pubertate cura-
 tor dari potest. 132.2.5
 Puella non velantur inſciis paren-
 tibus, ex constitutione Caroli
 Magni. 21.1
 Pueri non tonsurantur sine volun-
 tate parentum, ex eadem consti-
 tutione Caroli Magni. ibid.
 Punius in foro Ecclesiastico, an
 multari iterum possit in foro sæ-
 culari. 271.2.8,9, & 10
 Pupillarum educatio. 171.1.7, & 9

R.

Ratis quid. 108.1 16
 Rector Ecclesiæ quo iure gau-
 deat. 124.1.8
 Redimendi exceptio perpetua. 241.
 1.1
 Reditus fundiarij. 156.1
 Reditus fundiarij & volatiles. 193.
 1.10, 11, 12, & 13
 Relicta à fratre vxoris suæ, an duci
 in vxorem possit. 183.1.1
 Relictus sororis an ducere possit re-
 lictam fratris. ibid.
 Religionis perfectio. 34.1.1
 Fautor. 131.1.5
 Rerum mobilium dominium ad
 quem spectet. 123.1.2
 Rei dotalis alienatio quomodo fie-
 ri possit. 129.1.5
 Res sacræ nec alienari, nec præ-
 scribi possunt. 379.1.10
 Res domaniales alienari nec à Re-

ge possunt. ibid. 2. 12
 Rei domanialis possessio. 380. 1. 13
Rescripta contra leges. 292. 1. 1
 Rex non potest usurpare aliquid de
 Ecclesia iure prælationis. 114.
 2. 1
 Non potest retinere feuda con-
 fiscata. ibid. 2
 L unita ut num 3.
 Retinere potest feuda regalia &
 nobilia quæ dignitatem ha-
 bent. ibid. 4, & 7
 Item ea quæ sunt de domanio.
ibid. 5
 An possit præscribere & posside-
 re decimas. 116. 1. 1, & 2
 Rex Galliarum metè est laicus, et si
 chrismate unctus. 117. 1. 4
 Reges Gallorum non accipiant pu-
 blicæ curatores. 132. 1. 3
Rhody. vide *Equites*.
Robertus Gallorum Rex. 309. 2. 11
Romanus fallitur. 95. 1

S.

Sacerdotes in patrimonialibus
 in seipsum potiuntur privilegium,
 quibus & ceteri. 131. 1. 1
 Successionum capaces sunt ibid. 3
 Filios excludunt masculos. ibid.
 2. 7
Sacra pecuniæ ratio cui reddenda
 sit. 134. 2. 2
Sacræ fabricæ cui. 135. 1. 7
 Illius quarta pars olim Pontifi-
 cibus concessa. ibid. 5
 Si his oriatur de ratiociniis pecu-
 niæ impensa in usus sacros,
 curus sit cognitio. ibid. 2 9
 Cuius, si de ratiociniis sacræ fa-
 bricæ. ibid. 1 4, & 15
 pro *Sacramentis* Ecclesiæ an quid
 exigi possit à Clericis. 172. 2. 1,

& 2
Salaria quid. 192. 2. 6
Salinaria. 376. 2. 3
Saluagardia. 139. 1
Sanctimonialium institutio. 331. 1. 7
 Sanctimonialia tendendi mos.
 332. 1. 14
 Sanctimonialia qua ætate profes-
 sionem faciant. 333. 1. 17
Sanguis occisi an comparente occi-
 sole refluat, indeque decemnen-
 da sit quæstio. 165. 1. & seq.
Satisfactionis mos apud antiquos.
 120. 1. 14
Secretary & notarij secretorum.
 339. 2. 8
 in *Secundis* nuptiis quid spectan-
 dum veniat. 399. 1. 1
Securitas. 139. 2. 1, & 2
 Eius subduisio. 140. 1. 3, & 4
Sedes Episcoporum, Archiepisco-
 porum, Primatum & Patriarcha-
 rum. 175. 2
 Sedes Tholosana in Archiepisco-
 patum erecta à Ioanne XXII.
 178. 1. 6
Sententia ubi plures, vel pares, quid
 statuendum sit. 167. 2
 Observandum quod numero
 plures statuunt. ibid. 1
 Quid antiquitus observatum in
 Gallia. ibid. 2
 Quid hodie. 168. 1. 3
 Quid recentius. ibid. 4, & 6
 Recentissimum quid ibid. 2 7
 Vide *Ferriernum* ibi in seq.
 pro *Sepultura* an quid exigi possit à
 Clericis. 172. 2. 1, & 2
Sepultura cura. 352. 1. 12
Seruus Monachus fieri non potest
 sine consensu domini. 20. 1. 8
 Nec Clerus. ibid.
 Servi & captivi hæredes possunt in-
 stitui. 28. 1, & 29. 1. 11
Ius

Ius Imperatorum & Principum
tam olim, quàm hodie in ser-
uos quod. 345.2.4
Sacri adscribuntur in Cleum inui-
to domino. 346.1.5
Seuorum alij fiscalium, alij Eccle-
siastici sunt. 347.1.8
Seruus hodie nulla apud Christia-
nos. 347.1.10
Solemny à superindicto eximuntur.
266.2.8
Societas an & quando dissolui pos-
sit. 129.1.4
Speculator falsus. 231.1.8
Sponsa, an, mortuo sponso, laicietur
augmentum dotis per verbum
de presenti. 156.2.1, & 3
Sponsalia non sunt proptiè nuptiæ.
157.2.4
Spiritus non succedunt patri ex testa-
mento, vel ab intestato, nec et-
iam ex contractu. 68.2.1
A nothus & naturalibus differ-
runt. 69.2
Apud Gallos non differunt quo-
ad successionem. ibid. 4, & 8
Spiritus pro vulgè quæsito frequen-
tius sumitur. ibid. 3
Statutum quo maritus lucratur do-
tem, an locum habeat in dote
pætmissa, & mulier, quæ dotem
promisit, nec. soluit, lucretur
augmentum 144.2.1
Quid si statutum mentionem
faciat de dote data, vel re-
cepta. ibid. 2, & 3
Statutum vt fructus beneficiorum
primæ annui, aut alterius tempo-
ris, ex quo vacauerint, cedant
Capitulo, vel hæredibus, an sit
efficax. 200.2.1, & 2
Stipendia diuidi possunt ex causa.
143.1.1
Stylus. 50.1

Subditi quandoque cogi possunt
subuenire domino proficicenti
Hierosolymam deuotionis cau-
sa. 248.1.21
Quando in quatuor casibus, *és*
quatre cas. ibid. 1.25
Substitutio de casu ad casum pro-
trahitur. 202.2.1
Vtrum de persona ad personam.
ibid. 2, 3, 4, 5, & 6
Substitutio pupillaris an sit intra
annos pubeitatis matie supersti-
te. 386.2.1
Succedere ne possit pater aut mater
secundò nubens filio absque li-
beris mortuo. 54.2.1
Quid si extant liberi ex alio ma-
trimonio, cum matre quæ se-
cundò nupsit. 55.1.3
Successori nec Imperator, aut Rex
imponere legem potest. 289.1.3
An renocare possit priuilegia in-
dulta Ecclesiis. 290.2.11
Vel concessa non subiectis. ib. 12
Successor cogi potest as alienum
soluere. 351.1.6
Et mercedem dare famulis de-
functi. ibid. 7
Superindictum quid. 266.1.2
Intra extraordinaria munera nu-
meratur. ibid. 2.5

T.

T*Abellio* falsi damnatus in offi-
cio. 198.1.2
Tabelliones qui. 339.1.1
Tabellionum munus an vile. 340.1.9
Infames an possint esse tabellio-
nes. ibid. 2.10
Cuius creandi tabelliones com-
petat. ibid. 11, & 12
Tabularius, vel *Tabellio* quis. 99.1.

Tabularius & Tabellio differunt. 339.1.2
 Passim tamen vnus pro alio vsurpatur. *ibid.* 3
Talea in quatuor casibus exiguntur in Gallia. 149 2.4
Talea, siue collectæ an sint munera ordinaria, siue extraordinaria. 250.1.19, & 32
 Ecclesiæ an immunis sit à taleis. *ibid.* 30
Talea quid, & vnde. *ibid.* 2.31
Talea diuersimodè præstantur pro consuetudine loci. 251 2 33
 Non impetrando, sed postulando. *ibid.* 34
 Prædia Ecclesiæ vtùm libera à taleis. 252.1.35, & 36
 Ecclesiæ bona immobilia non exirantur à taleis. 254.2.37
 Nobiles Gallia qua ratione teneantur cõferte taleas. 261.2.40
 Præsides & consiliarij quid. 263.1.41
Templa consecrandi ritus. 85.2
Tempus longum vel modicum quo spatium definiti debeat. 193.2.14
Terres qui sunt en friche. 62.2
Testamentum nutu factum ob fauorem piæ causæ. 46.1.1
 Nuru hæredem instituere miles potest. *ibid.* 2 fallit num. 10
Testamentum quid. 97 2.11
Testamentum nullum præteritione posthumi conalescit mortuo posthumo, patre superstitite. 138.1.1, & 4
Testamentum quod quis fecit ante ingressum monasterij, an per ingressum reuocetur. 152.1.1
 Quando heres illius possit petere hæreditatem. *ibid.* 2
 Filij quando legitimam. *ibid.* 2.3
Testamentum solemne an reuocari

possit per aliud non solemne. 160.2.1, 2, 3, & 4
Testamentum Monachi factum ante professionem in gratiam extranei, an irritum fiat illius professione, & bona eius monasterio quarantur. 206.2.1, & 2
Testamentum mutare, & reuocare testatori liberum. 229.1.1, & 2
 Quid si testamentum confirmatum fuerit à Principe, mutari que prohibitum, an nihilominus reuocari possit. *ib.* 2.4
 Licet testatori testamentum suum reuocare, etiam si iurauerit se illud nõ reuocaturum. 230.2 5, & 6
 Quid si testator foueat se testamentum non reuocaturum 232.2 10
 Quid si donet omnia bona in casum quo reuocabit testamentum. *ibid.* 11
 Quid si dispositio fiat in fauorem piæ causæ. *ibid.* 12
 Quid si partem bonorum donet. 233.1.13
 Nemo potest sibi legem imponere vt non liceat legata reuocare; vel sepulturam mutare. *ibid.* 2.1, 14, & 15
Testamento futuro derogatur tripliciter. 234.1.17
 Nemo potest sibi legem imponere, ne possit testamentum facere. *ibid.* 2.18
 Quid si quis derogauerit futuro testamento, nisi in eo totum inseratur Psalterium. *ibid.* 19
 Prius testamentum quatenus reuocetur per posterius. 236.1.24
 In quibus casibus posterius testamentum præualeat priori. 240.2.28

Theodosius Imp. idola Alexandrina
Christianis donavit in usus egen-
norum. 308.2.6
Therapeutarum ac Therapeutida-
rum dux & author quis. 358.2.3,
& 4
Tiberius I. Imp. 308.2.7
Titus notis certavit cum amanuen-
libus. 98.2.17
Tullius libellarius pro emphyteuti-
co. 358.2.18
Tondendi mos. 332.2.14
Tonderi solebant etiam Monachi.
ibid.2.15
Et virgines vestales. ibid.16
Tonsura Monachorum qua aetate
fieri debeat. 16.1
Tributum quo quis eximitur à l'im-
cipe au alus civibus oneri esse
debeat. 59.2.1
Tributorum genera. 149.1.2 &
243.2.6
Tributo onerare utrum liceat do-
tandæ filix causa. 244.2.13
Mos antiquorum in dotandis fi-
liabus. ibid.14
Mos hodiernus. 245.1.15
Tributum vel collectum imponen-
di auctoritas regalis. 249.2.27
Tricemes & galicæ. 108.1.13
Triemes, quadriemes, quinqu-
remes, à quibus inuenta. 178.1.17

V.

Vasalli contribuere debent ad
liberandum patronum cap-
tum ab hostibus, etiam si diues
sit. 246.1.17
Quid si dominus tantundem con-
sequatur à Rege, quantum
redemptionis nomine exfol-
uerit. ibid.2.18
Vasallorum genera. 247.2.19

Vasallus an testari possit ante pro-
fessionem, & dicat bona feudalia
monasterio, vel alicui Ecclesiæ.
361.2.23
Vellum flammæum quid. 332.1.11
Velum quomodo imponere liceat.
ibid.13
Verborum enunciatiuorum vis. 92.2.
1, & 6
Verba, prout, secundum, & similia
quid denotent in confirmatione
privilegiorum & scriptorum.
306.1.8, & 9
Vicarius & officialis differunt. 146.
1.7
Vidua alia alumna, alia ministran-
tes antiquitus fuerunt. 521.1.1
Vidua viduata, non quæ sapies nu-
pserunt, sedem Ecclesiasticam
merentur. 322.1.2
Vidua ministrantes. 323.1.4
Vidua presbyteræ. ibid.2.6
A Diaconis differunt. 324.1.8
Vidua professæ castitatem, inde
nomen meruerunt. 325.2.14
Vidua montales an sicut virgines
velabantur. 332.1.12
Vincere & euincere differunt. 53.
1.1
Virgines vestales. 32.2
B. Virginis responsum cuidam fe-
minæ datum, filix cuius vitium
oblatum à Zenone. 309.1.9
Virginum chori, & viduarum colle-
gia in Ecclesia, earumque munia.
322.2.3
Virgines Deo dicatæ alix in habitu
laicali, alix Sanctimonialibus
fuerunt. 330.1.1
Virgines Dei dicatæ. ibid.3
Virgines Deo dicatæ à Sanctimo-
nialibus differunt. ibid.4
Non potuerunt nubere. ibid.5
Virgines consecrandi ritus. 331.1.8
Quare

INDEX RER. ET VERBORVM.

Quare illæ velabuntur. *ibid.* 9
 Virgines vestales tonderi solita.
 332.1.16
 Virginum consecratio olim ad E-
 piscopos pertinebat. 333.2.18
 Hostie & coram Episcopis, &
 Abbatibus & Presbyteris fie-
 ni solet. *ibid.* 19
 Quin etiam coram Abbatibus.
 334.1.10
Virginitatis honor. 330.1.1
Vita monastica Angelica dicitur.
 17.2.2
 Ab initio sola virginitate consta-
 bat. 42.1.8
Vitricus an tutor dari possit à patre.
 170.2.5
Vltima voluntas quid. 93.2.3
Vniuersitas præstare debet qua ter-
 ritorio erant imposita. 61.1.1
Voluntas tam signo, quàm voce de-
 monstrari potest in testamentis.
 96.2.7, & 22
Votorum omnium præstantissimum
 quod. 34.1.1

Vorum obedientia. 34. & seqq. vs-
 que ad 36
 Castitatis & continentia. 35.2
 An in hoc voto dispensare possit
 Pontifex. 37.1.11 & 38. 2
 51.2.1
 Vorum paupertatis. 37.2
 Abdicationis bonorum. 42.1
Vsufuctus an finiat per ingres-
 sum monasterij. 47.2.3
Uterini quando vocentur exclusis
 consanguineis. 3.1
Vilitatis publicæ fauor. 109.2
Vxoratio an concubinam habere li-
 ceat, & de Abraham. 294.1.9

VV.

W *iclesi* lapsus. 82.1.6

Z.

Z *Eno* Imp. eiusque mater. 309.
 1.9

INDICIS FINIS.

